This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

PScan 403.3 (1)

Harvard College
Library

FROM THE FUND IN MEMORY OF
Henry Wadsworth Longfellow
BEQUEATHED BY HIS DAUGHTER
Alice M. Longfellow
MDCCCCXXIX

FØRSTE AARGANG: FEBRUAR 1899—FEBRUAR 1900.

VAGTEN

TIDSSKRIFT

FOR

LITTERATUR - KUNST
VIDENSKAB - POLITIK

ANSVARLIG REDAKTØR

L. MYLIUS-ERICHSEN

I REDAKTIONEN

NIELSEN BRANSAGER · AXEL GARDE · JOHS. V. JENSEN
LOUIS LEVY · VALDEMAR NEIIENDAM · GOTFRED RODE

KØBENHAVN
V. OSCAR SØTOFTES FORLAG
1900

PScan 4.3.3 (1)

P. Petersens Bogtrykkeri (Egmont H. Petersen).
København.

INDHOLD

FØRSTE AARGANG

FEBRUAR 1899—FEBRUAR 1900

TEKST

Side

J. Aakjær:
Bondens Søn. Kapitel af en Fortælling 73
Landsby-Digte 309

Marie Aakjær:
Da Katten løb med Frikadellerne 458

Gustav Bang:
Hvorfor jeg er Socialdemokrat 109

Herman Bang:
»Over Ævne«. I. Instruktionen 241

Jeannette og Åge Meyer Benedictsen:
De pestslagnes Fader. Digt af Juliusz Slowacki. Oversat fra Polsk 467

Hjalmar Bergstrøm:
Kærlighedens Orm 11

Georg Brandes:
Lwów. Minder fra et Ophold i Galicien 157
Et Par franske Digte. (Af Victor Hugo og Louis Bouilhet) 408

Til Georg Brandes:
Et fransk Digt af Tomaso Cannizzaro 495

Nielsen Bransager:
Der ventes 5
Almindelig Valgret 57

Fridtjof Bon:
En Bommert 149

V. Brücker:
Om Livsanskuelse. Svar til Hr. Axel Garde .. 234

Sophus Claussen:
Hr. Sol og Jomfru Jord 294

Carl Ewald:
Johannes Magnussen 465

Side

Finter og Parader:
Asmadæus: Den taabelige Død. — Aabent Brev til »Søren Jyde« ..... 252—254
Didrik Badskær: Gutten Tranås. — Gulmann. — En Skrubtudse. — Mistillid og Tillid 154—156
Axel Bramsen: Ebbe 255
Fætter Janus: »Literære Slyngler« 254
Simon Koch: Dummepeter 153
Vagten: »Kristelige Slyngler« 255
Jens Ærlig: Tante Julle. — En Bjørnetjeneste .. 256

Friis-Nybo:
Billedhugger Nyegaard 230

Axel Garde:
Om Livsanskuelse 20
Replik til Pastor V. Brücker 240
Ove Rode 555

Ella Hancke:
To Dage. Brudstykke af en utrykt Roman 316

Jakob Hansen:
Det store Skisma 481

Olaf Hansen:
Sangen om Lykken 227
Sonet 249
To Digte 262
Ny-islandsk Poesi. (Med oversatte Digte efter Bjarne Thorarensen, Jonas Hallgrimsson, Hannes Hafsteinn og Thorsteinn Erlingsson 326
Kormak 423
Rachel 540

John Hertz:
August Strindberg 86
Ur Reseboken. Digte 451

Carl Hjernø:
Til min Hustru 268

Side

Kai Holberg:
Digte ... 569

Ludv. Holstein:
Fremtid ... 1

Johannes V. Jensen:
Gura ... 44
Klassisk Mødom ... 107
Oluf Hunger ... 183

Hans Kaarsberg:
Smørdrittel-Gaven ... 587

Harald Kidde:
Parabler ... 221

Thorv. Kierulf:
Dansk og norsk Scenekunst ... 101

Knud Knudsen-Hjortø:
Rapsodi ... 192
Blasfemi ... 432
Forspil til et Æventyrdrama ... 523

A. H. Kohl:
Hans Hænder ... 346

L— —s:
Om Musik og Musikere ... 583

C. Lambek:
Et Afsnit af Ibsen-Kritiken (»Brand«) ... 197

Svend Leopold:
Vrede Stjærner ... 412

Lauritz Larsen:
Elskovsvers ... 281
Konflikten ... 404

Thøger Larsen:
Tre Digte ... 122
Højsang ... 301
Digte ... 572

Louis Levy:
Missionsvise ... 98
Fem Digte ... 502

Henry Madsen:
Kirkegang ... 592

Aage Matthison-Hansen:
Roserne ... 272

Johannes Meier:
Unge Vers ... 258
Digte ... 575

A. C. Meyer:
Proletarer ... 435

L. Mylius-Erichsen:
Københavns ny Raadhus I. Billedhugger Bundgaard og hans Arbejder ... 32
Ved J. P. Jacobsens Grav ... 46
Billedhugger Niels Hansen-Jacobsen ... 387
Den lyse Nat ... 403

Harald Ch. Nielsen:
Kritisk Skitse (»Einar Elkær«) ... 506

Iben Nielsen:
Smaa Vaarvers ... 285

Side

C. M. Norman-Hansen:
Harbørefisker. (Motiv til Søs) ... 218

Christian Paludan:
Foraarsvers ... 270
Digte ... 579

Jens Pedersen:
Ungdom ... 196
»Over Ævne« II. Johannes Nielsen ... 243
»Over Ævne« III. Forestillingen ... 245
Erik Waage ... 550

Johannes Petersen:
Skyggebilleder fra Storstaden ... 61
De unge Piger ... 298

K. R.:
I al Stilfærdighed ... 305

Vilh. Rasmussen:
Den lærde Skoles Reform ... 132

Gudrun Reedtz-Thott:
Fem Digte ... 286

Christian Rimestad:
Ny dansk Lyrik ... 489
Sophus Claussen som Lyriker ... 564
Isabelle (En Kvindeprofil) ... 567

Ove Rode:
Tilegnelse ... 554

Palle Rosenkrantz:
En Tilstaaelse. Dramatisk Fragment ... 353

Valdemar Rørdam:
Død og Liv ... 274

—S—Y:
Holger Vadum ... 83

Thorvald Seedorff:
Vers ... 296

H. Steen-Petersen:
I den unge Vaar ... 290
Digte ... 581

Viggo Stuckenberg:
To Digte ... 303

Søren Svarre:
Dagspressen som Oplysningskilde ... 374

T— —n:
Moderne dansk Villabygning. I. Carl Brummer: Ellestuen ... 126

L. Thastum:
Manden, der keder sig ... 498

N. Thingberg-Thomsen:
Attraa. (Oversat efter Victor Wilder) ... 280

Axel Thomsen:
Hvide Faar ... 519

M. Tvede:
Om Tegneundervisning ... 379

Alphonse Walleen:
Digte ... 521

Side

BILLEDER

Helvig Amsinck:
Et Par Sporvognsheste 315

Michael Ancher:
Maleri af Dr. Georg Brandes 177

Niels Bjerre:
Ni Tegninger 213-217

Carl Brummer:
Arkitektur og Møbler 126-131

Anders Bundgaard:
Skulptur 32-42
Fra det ny Raadhus: Københavns Vaaben som Tro, Haab og Kærlighed 596

G. A. Clemens:
Portræt af Holger Drachmann 125
Portræt af Skuespiller Johannes Nielsen 243
Vignet 279, 300, 373, 411
Frise 285, 423
Portræt af Professor Julius Lange 501

N. V. Dorph:
J. P. Jacobsens Grav 52
Maleri af Forfatteren Helge Rode 248

Ludv. Find:
Portræt af Forfatteren H. F. Ewald 124
Tegning 268
Skitsebogsblad 273

Achton Friis:
Frise 101
Portræt af Forfatteren J. Aakjær 251

Bertha Green:
Portræt af Forfatterinden Ella Hancke 457

Johs. Grenness:
Portræt af Forfatterinden Agnes Henningsen .. 249

Svend Hammershøy:
Vignet 60, 120
Fire Tegninger 69-72

Marius Hammann:
Frise 183
Vignet 191

Andreas Hansen:
Tøk græder med tørre Taarer. Skitse i Ler ... 152

Constantin Hansen:
Tegning af Dr. Georg Brandes 173

Niels Hansen-Jacobsen:
Skulptur 387-402

Axel Helsted:
Raderet Portræt af J. P. Jacobsen 51

Gudmund Hentze:
Fire Tegninger 16-19
Frise 61, 157, 301, 316, 435
Vignet 267, 284, 294, 302, 304, 386, 517, 582, 595

Johannes Holbek:
Selvportræt 590

Side

Axel Hou:
Portræt af Billedhugger Hansen-Jacobsen 456
Raderet Portræt af Tegneren Jens Lund 591

Mariane Høst:
Frise 412, 451, 467, 481, 567, 584, 587, 592

Oluf Jensen:
Frise 73, 132, 218, 258, 286, 309, 326
Vignet 97, 147, 220, 295, 343, 421, 561, 589

Josephson:
Maleri af J. P. Jacobsen 51

Max Klinger:
Radering af Dr. Georg Brandes 176

E. Krause:
Modelstudie 257
Tegning 280, 290
Adam og Eva. Malet Studie 293
Portræt af Forfatteren John Hertz 450

Chr. Krohg:
Maleri af Dr. Georg Brandes 176

P. S. Krøyer:
Pastel af Dr. Georg Brandes 177

Hugo Larsen:
Portræt af Forfatteren Herman Bang 241
Portræt af Forfatteren Ove Rode 555
Portræt af Forfatteren Sophus Claussen 562
Portræt af Forfatteren Thomas P. Krag 563
Frise 564

Frits Magnussen:
Portræt af Oversætteren Johannes Magnussen . 465

Einar Matthison-Hansen:
Frise 234
Vignet 464

Tony Müller:
Pigehoved 10
Portræt af Skuespillerinden Alma Ahlstrøm ... 246

Møhl-Hansen:
Frise 1, 57, 98, 109, 262, 506
Fra Tidsvilde. Tegning 148

Valdm. Neiiendam:
Titeltegning.
Frise 20
Vignet 31, 586
Af Danmarks Riges Historie. Tegning 121
Portræt af Dr. Georg Brandes 178
Portræt af Forfatteren Olaf Hansen 249
Portræt af Forfatteren Johannes V. Jensen 250
Studiehoved 289
Frise 303, 404, 523
Den lyse Nat 403
Regnvejrsdag i Holland. Maleri 518

Birgitte Neumann:
Tegning af Dr. Georg Brandes 173

Einar Nielsen:
To Tegninger 352

Side

Th. Nyegaard:
Fire Buster 232-233

Resen Steenstrup:
Tegning af Billedhugger Anders Bundgaards Springvandsudkast Gefion 35

Gotfred Rode:
Fem Tegninger 537-539
Frise 540

Gotfred Rump:
Portræt af Dr. Georg Brandes 174

W. Runeberg:
Buste af Michael Wiehe 100

Geskel Saloman:
Tegning af Dr. Georg Brandes 173

Marie Sandholt:
Frise 408, 432, 458, 489, 519, 521
En Kone, der plukker en Høne 422
Vignet 449, 520

Henrik Schouboe:
Frise 44, 305

Karl Schrøder:
Frise 149, 192, 221, 353, 374, 379, 498
Vignet 151, 195, 226, 297, 455, 494

Albrecht Schmidt:
To Tegninger 270, 281

Side

R. Siemering:
Broncerelief 181

Harald Slott-Møller:
Maleri af Dr. Georg Brandes 178

Stramboe:
Buste af Michael Wiehe 100

Styka:
Tegning 182

Chr. Thomsen:
Frise 197, 274, 346, 495
Vignet 212, 288, 296, 325, 431, 497

St. Ussing:
Vignet 106, 172, 229, 271, 272, 314, 480, 566
Frise 122, 227, 298

Siegfried Wagner:
Frise 5, 11, 107, 153, 196, 252
Vignet 45, 68, 85, 99, 108, 231, 240 247, 269, 308, 407, 488, 500
Nogle Arbejder i Sølv 344-345

H. V. Westergaard:
Vignet 505

Kr. Zahrtmann:
Maleri af Dr. Georg Brandes 174

MØHL-HANSEN

FREMTID!

DET er snart paa Tide, at et ærligt Maal
lyser gennem Døgnets ørkesløse Skraal!
Det var bedre for os, vi lod Frankrig være
for at tænke mere paa vor egen Ære.

Snart hver Mand i Frankrig, som har Navn og Magt,
melder sig ved Fanen som dens Æresvagt.
Det er snart paa Tide, at vort gode Flag
løftes her i Danmark for vor Fremtids Sag!

Raadvildhed foroven! Raadvildhed forneden!
men hvad Dalgas drømte vokser frem paa Heden.
Det er snart paa Tide, at det bliver sagt,
ingen Fremtid vokser frem af Selvforagt!

Ret til selv at vælge vore Fremtidsveje,
Frihed til at styre selv vor Arv og Eje
vandt os vore Fædre gennem Kampens Gny
i det nye Danmarks blanke Morgengry.

Det er nok at tænke paa, hvad vi har mistet.
Der var stolte Drømme, alle er de bristet.
Vore Dages Ungdom kan nu roligt hædre,
hvad de bedste drømte mellem vore Fædre.

Tænk paa vore egne Raadvildhedens Mænd!
Sæt, de skæbnesvangre Dage kom igen!
Det er vistnok bedre, at vi ikke siger
altfor meget ondt om Monrad, Hall og Krieger.

Du skal spørge, Ungdom, hvor de styrer hen!
Ansvar skal der kræves af vor Mund og Pen.
Du skal spørge, Ungdom! De skal ud med Sproget!
Tror de paa vor Fremtid? Véd og vil de noget?

Ej den unge Spørger synes mig en Nar,
vel den satte Herre som er blank for Svar.
Lad kun Bankerotten lyse vidt omkring:
hvad de vil i Danmark, det er: Ingenting!

Facit af vor Friheds første halve Sekel
blev det absolute Intets *Mene Tekel!*
Naar vi alle ser det, saadan er Figuren,
saa er Tiden moden for et Stød i Luren.

Femtejunidagen rejste vi vort Hus.
Seksogtres slog de dets Hjørnesten i Grus.
Fra den Stund har Vandet gennemsivet Grunden.
Her er Sygdomskilden! Vi har Svamp i Bunden!

Du skal kalde, Ungdom, paa de nye Mænd,
som vil rejse Husets Hjørnesten igen!
Endnu kan et nyt Aarhundreds Morgengry
bryde sejrrig gennem Raadvildhedens Sky.

Lyt ej til de Folk, som prøver paa at flikke,
bøde, lappe, stoppe — for det hjælper ikke!
I Moradset bygges Danmarks Fremtid ej!
Men vi har en Fremtid og der er en Vej!

Rejse Grunden er Nationens Politik
og den lige Linjes og den Arv, vi fik,
og den lyse Vej, hvor vi paany kan køre
ud mod Danmarks Fremtid gennem Mulm og Pløre!

Ingen Engel kan faa Vognen til at glide,
naar to Mære drager løs til hver sin Side.
Kald de kloge Kuske frem og spænd den fjærmer,
hvor den stod fra først, ved Siden af den nærmer!

Enspand har vi prøvet! Med dem begge to
kan paany vi rulle over Tidens Bro.
Og om Køresvenden blev den rette Mand,
ligger Vejen aaben til vor Fremtids Land!

Du skal fremad, Ungdom, midt i Taagens Damp
mellem Egennytten og den vaade Svamp!
Ad den rette Linje mod det klare Maal
gaar der Vej til Fremtid gennem Døgnets Skraal!

Hæng saa ikke længer hine Folk i Halen,
som snart selv er trætte af den megen Talen!
Lad dem Syd for Grænsen blæse Danmark sammen,
saa vi alle enes om at ende Skammen!

Vil vi nogen Fremtid, vil vi bare noget,
hjælper det kun lidt at lave Gøgl med Sproget.
Vi har nok af Mundens selvtilfredse Vejr,
Klingens Æg er sløvet, den blev »literær«.

Folk, som blot vil høre deres egen Stemme,
har vi lidet Brug for, lad dem blive hjemme!
Hvad vi trænger til er Mænd, hvis Hjærter brænder,
Mænd med kloge Viljer og med rene Hænder!

Thi det er paa Tide, at hver enkelt Mand
tager Skam og Ære fælles med sit Land!
Og det er paa Tide, at Nationen vaagen
ser sin Vej og Fremtid lysne gennem Taagen!

Er her Mænd i Danmark, skal de kaldes frem
for at nævne Faren i vort fælles Hjem!
Naar en Stræberungdom har erobret Landet,
er vor Fremtid ude og vort Folk forbandet!

Frem og sværg ved Altret: Nej! det skal ej ske,
at det Land, vi arved, skal til Spot og Spe
mellem Nordens Brødre svigte Ærens Bud,
for i Raadløshedens Mulm at viskes ud!

Vi har Pligt mod Norden! Vi er Sprogets Vagt!
Indenfor vor Grænse ligger al vor Magt.
Magtesløse udad, kan vi, om vi vil,
løse al vor bundne Styrke indadtil.

Her er Danmarks Fremtid! Af dets gode Muld
vinder vi vor Ære, graver vi vort Guld.
Her kan Nordens Drømme løst af Taagens Baand
gaa mod Evigheden, baaret af vor Aand.

Drøm om Danmark, Ungdom, drøm kun dybt og rigt!
Sæt mod Haabløsheden Fremtidstroens Digt!
Sæt mod Egennytten Harmens Ærlighed!
Plant en Vagt om Landet af din Kærlighed!

Vis mig, hvor der findes noget Drømmeskær,
som kan give Døgnets Trællegærning Værd,
vis mig, hvor det findes, naar vi ikke tror,
at der slumrer Fremtid i vor Moderjord!

Find Jer ikke i, den store Taage daler
i det Land, vi elsker og hvis Sprog vi taler!
Husk *Niels Lyhnes* Digter vilde noget andet!
Split den med hans Vaaben: Vi vil Lys i Landet!

Kan I tale, tal! Og kan I skrive, skriv!
Hvor det raadner, véd vi, bryder Vaarens Liv.
Tænk om næste Sekel over Danmark kom
med det Ærens Vaarbrud, vi kan drømme om!

LUDV. HOLSTEIN

SIEGFRIED WAGNER

DER VENTES

Hvad Pokker nøler I efter!
Ved I ikke, at Tiden er udløben!

HR. *Hørring* kan takke det elskelige Forsyn, der lod ham blive Departementschef i et Land, hvor Ingen lyser efter Folkets Mening, naar der skal laves en ny Minister. Ellers vilde han saamænd aldrig være bleven første Mand i Rigens Raad. Havde Nogen taget ham ved Haand og fremstillet ham for Landets Øjne, da vilde Folket have strakt Hænderne afværgende frem imod ham og raabt: Hvad har vi med ham at skaffe? Vi kender ham ikke. Han er os ligegyldig. Før ham bort! Giv os en af de Andre. En af dem, der har givet vore Tanker Liv, hvis Ord har formet vore Krav og som har talt sig ind i vore Hjærters Tillid.

Hr. Hørring blev Minister, ligesom en pæn Mand i gamle Dage blev Kancellist. Men Hr. Hørring burde, før han tog mod Udnævnelsen, have betænkt, at ligesom det i gamle Dage ansaas for ganske upassende, at Svin kom i Kancelliet, saaledes anses det nu for ganske usømmeligt, at Kancellister bemænger sig med Politik. De skal sidde paa Stolen og dreje rundt fra 10 til 4 og derpaa gaa hjem og spise deres Kones Middagsmad. Bryder Kancellisten ud af denne Ramme, bliver han til Latter for Nogle, til Skade for Alle.

Til Latter er Hr. Hørring og hans Ministerium bleven for dem, der har Raad eller Gemyt til at le, selv om Landets offenlige Sager vanrøgtes, naar det bare gaar for sig paa en pudsig Maade. Og der er meget latterværdigt over de Mænds Gebærder, der for Tiden regerer Danmark. Selve den Kendsgerning, at et Land med en fri Konstitution bestyres af syv Ministre, som næppe har andet at støtte sig til end deres egne ranke Rygge, er for den, hvis Øje er opladt til at se, en Modsætning af en i sørgelige Tider trøstelig Komik. Og er det ikke grinagtigt, naar Hr. Hørring den ene Dag siger *uforsvarligt,* mens han den næste sluger den uforsvarlige Klump og vrider Ansigt derved, men gør det for at blive ved Embedet. Hellere revne end levne. Og er det til at staa for, naar man ser Hr. Bardenfleth med god og rundelig Vennehaand bortskænke en Telefon-Koncession paa den Betingelse, at han faar Lov at fastsætte *Minimumsgrænsen* for den Takst, Koncessionshaverne byder deres Abonnenter. Dette Minimums-Paafund er virkelig blevet til i et gudbenaadet Øjeblik. Eller at se den gamle Ravn sidde paa to Stole og vifte

med Halefjerene efter en tredje. Eller endelig at høre Hr. Sthyr udi stor Forfjamskelse erklære sig for den klogeste Mand i Laget. For ikke at tale om Hr. Rump, naar han finder Maalet for sit Liv og sin Politik deri: *ikke* at faa de forsømte Børn straffede saa lidt som muligt.

Alt saadant faar mange Mennesker til at le.

Til Skade for os Alle er det, at Statens Velfærd er i Hænderne paa syv Mænd, der driver afsted uden Maal og Med. Eller tror man maaske, de har noget Maal udover deres egne Personer? Tror man maaske, de ligger og tumler med de stakkels Love, fordi deres Hjærte er i de Krav, som Lovene skal opfylde? De syv Mænds Ærgærrighed gaar sikkert ikke videre end til overhovedet at faa noget ført igennem, saa de kan sige: Det har vi gjort! Hvad de utvivlsomt ikke vil undlade, selv om det, der blev gjort, var mere eller mindre *uforsvarligt.*

Om de syv Mænd overhovedet repræsenterer Noget — formelt er de som bekendt ganske uden Forbindelse med Omverdenen — er det i hvert Fald en Civilisation, der snart kun er tilbage i Ruiner, og hvis Mænd det derfor er en Ynk at se i Højsædet. Tilbage i Højre staar egenlig kun en Del Kontormennesker, der plager os med deres Bureaukratisme, saavidt deres fattige Kræfter strækker til, og nogle store Jordbrugere, der sidder omkring paa deres Gaarde og gaber som Lærkeunger efter det Toldbeskyttelsens Spyt, i hvilket de tror at finde Stimulans for den svindende Livskraft. Det brede Gros, der en Gang stod bag Junkerne og Bureaukratiet, har lidt efter lidt udskilt sig i selvtænkende Individer og har enten forladt Rækkerne eller tænker stærkt paa at gøre det. Om ikke for andet, saa flyr de for Højrenavnet.

Hvem burde da regere i Landet? Naturligvis de, der skaber fra Dag til anden og Aaret igennem de aandelige og materielle Værdier, ved hvilke Landet Danmark holdes oppe. Men næsten alle disse Mennesker findes ovre i det frisindede Demokrati. Dette Demokrati rummer omtrent alle de Medborgere, der overhovedet tager sig noget nyttigt for: Bonden og Arbejderen, Digteren og Videnskabsmanden. Og naar *L. C. Nielsen* kaldte Landet en Ruin, passer Billedet ikke i den Udførelse, han gav det, men kun forsaavidt, som det Demokrati, i hvis Billede Nutidens Danmark skabtes, endnu ikke har faaet Kronen over sit Værk, derved at dets Mænd har faaet Magten og Ansvaret for Landets Styrelse.

Venstre-Reformpartiet er det fyldigste Udtryk for Demokratiet, og derfor burde dette Parti til Regeringen. Partiet har selv Følelsen af, at dette er Opgaven, og havde det i sin Midte en Tordenskjold, sendte det ham vel ogsaa hen under Hr. Hørrings Vinduer og lod ham raabe: Hvad Pokker nøler I efter! Ved I ikke, at Tiden er udløben! Men nu har Partiet ingen Lykkehelt iblandt sig. Det er Mænd af nøgtern Forstandighed og megen Besindighed, der finder mere Behag i en anden Taktik. De forholder sig roligt afventende og fordriver Tiden med et besindigt Arbejde for gode og nyttige Reformer. Med glad Sindsro ser de Modparten opløses og afsvækkes og venter den Dag nær eller mindre nær, da Hjælpeløsheden hos de andre er saa stor, at Magten falder dem ud af de visne Hænder. Og naar det bebrejdes Venstre-Reformpartiets Mænd, at de øder Tiden, den kostbare Tid, paa en ugudelig Mængde Smaatterier af den ringest tænkelige reelle Værdi, saa svarer de: Det er jo netop Hemmeligheden i vor Taktik. Vi lukker ikke Munden

højere op end nødvendigt. Vi viser os forhandlingsivrige og flittige ogsaa for at erhverve de smaa Fremskridt, for at vi med Vægt og Fynd kan sige ud til den offenlige Mening: Se, ikke en Gang det lidet vil Reaktionen gaa med til.

Det vilde være baade Synd og Skam ikke at erkende, at der er politisk Fornuft i en saadan Taktik. Man vilde desuden komme ilde fra at paastaa det modsatte, eftersom Taktiken unægtelig har forskaffet Venstre-Reformpartiet Valgsejre af stort Omfang og rent knusende Nederlag til den anden Side. Men lige saa urimeligt vilde det være at lukke Øjnene for den Fare, der ligger i en fortsat Besindighed. Det er allerede betænkeligt, at et Partis Ordførere efter en Valgsejr som den i Fjor April ikke har andet Raab at slynge ud til Masserne end: Ro og Besindighed nu og i Fremtiden! Et saa sagtmodigt Sejrsraab er af en næsten pervers Karakter og bidrager mægtigt til at vække den Forestilling, at selve Maalet ligger i Besindigheden, medens Sagen dog er, at Besindigheden i og for sig er en grumme tvivlsom Dyd, hvis den ikke fører til Maalet.

Dernæst har Venstre jo selv Erfaring om Besindighedens Risiko. Vi har før her i Landet haft en Politik, der paa sin Fane havde skrevet et besindigt Arbejde for gode og nyttige Reformer. Denne Politik førte lige lukt ind i Forliget. Der er altsaa gamle Spor, som skræmmer. Men der er ogsaa ny, og det endda i *Aalborg Amtstidende*. I sin Nytaars-Artikel omtalte Redaktør *Vilh. Lassen* ogsaa den halve Million, for hvilken Hr. Hørring sidste Sommer købte Krudt og Granater. Han købte af egen Magtfuldkommenhed og for Statskassens Regning Ting, hvortil Folketinget udtrykkelig havde nægtet Bevilling paa sidste Finanslov. Man kunde i den Anledning fra Hr. Vilh. Lassen have ventet de haardeste Ord, saa haarde som han virkelig kan sige dem. I Stedet siger han om Hr. Hørrings nette Disposition, at man neppe bør søge egenmægtige Lyster bag den, men snarere bør forklare den ud fra Kluntethed hos Ministeriet. Nu regnes det ganske vist af mange Mennesker for adskilligt værre at blive kaldt en Dumrian end en brutal Herre, og forsaavidt kan Redaktør Lassens Undskyldning gælde for den mest raffinerede Ondskabsfuldhed. Men snarere bør det troes, at Hr. Lassen, da han skrev sin Nytaarstekst, har været besindig i Aanden og mild om Hjærtet og derfor ikke har nænnet at sige Egenmægtighed om Hr. Hørrings Slag mod Bevillingsretten. Om Estrup sagde man ikke: Herregud, han mente det ikke saa slemt! Den gamle Klørknægt vil misunde Hr. Hørring, at han lever i en Tid, da sagtmodige Venstremænd har redelig Vilje til at bortforklare det onde i hans Gærninger.

Og Besindigheden har mere paa Samvittigheden endnu. Det kan naturligvis ikke forlanges af besindige Mænd, at de skulde storme et Ministerium. De maatte ialtfald storme ganske langsomt. Men naar Venstremænd kommer saa vidt, at de skriver i deres Blade, at Venstre-Reformpartiet aldeles ikke tragter efter Regeringen for sine Mænd, men brænder efter at vise Imødekommen ogsaa mod Hr. Hørrings Ministerium, saa er — Udtalelsens Oprigtighed forudsat — Besindigheden enten slaaet ud i en lammefrom Forrykthed, eller ogsaa dækker den over Meninger, som, hvad de end er, ikke er Venstres Tanker. Og saa længes man jo rigtignok efter en Mand med Myndighed til at raabe, saa det høres: Jo, vore egne Mænd til Magten, det er netop det vi vil! For vi tror, at vor Sejr er Landets Lykke. Og vi kræver Magten og Ansvaret med den Ret, som ligger i, at vi repræsenterer

det bedste Arbejde, der gøres i vort Land nu om Stunder. Vi repræsenterer selve den Stræben, der gør Nationen til det, den er. Og I, der nu sidder til Højbords — I burde blues og gaa Eders Vej! Thi I sidder paa Pladser, som I ingen Ret har til!

Dog, saadan Tale lyder ikke. Der hviler en Forbandelse over de stærke Ord, saa ingen Mand tør tage dem i sin Mund. Og forøvrigt skal det indrømmes, at der heller næppe i Længden kan leves paa en ærlig Harme mod det nuværende Ministerium. Det hele er *for* sindssvagt. Man føler mest Lyst til bare at ryste paa Hovedet og haabe stille paa, at Enden er nær.

Men vi er saa langt fra færdige med Besindigheden endnu, at endog den største Fare er tilbage, den nemlig, at Vælgerne skal vokse fast i den Tro, at de Reformer, hvorom der for Tiden rives og slides paa den danske Rigsdag, er Reformer rigtigt efter Venstres Hjærte. Faren er nærliggende. Der strides man nu om en saakaldt Skolelov, og Striden tilspidses paa Spørgsmaalet om Kaldelsesretten. Venstre hævder Kaldelsesretten for Kommunerne, Landstinget sætter sig brat imod, og Minister Sthyr ved som sædvanlig ikke, hvilket Ben han skal staa paa. Aarene gaar og Striden staar standende, thi Landstinget holder Nakken stram. Omsider giver det sig imidlertid i de haarde Halse, Hartkornsridderne og Bureaukraterne i det høje Overhus knækker sammen i Knæene. Alt da taler Venstres Blade om Venstre-Reformpartiets Sejr, og faar vi Skoleloven, vil Sejrsjublen lyde højt om Lande, og de mest besindige Venstremænd vil være de allergladeste. For det var Besindigheden der vandt. Men hvor mange bliver da de, som, naar Jublen ikke længere lyder dem i Ørene, sætter sig stille hen og kommer til den beske Erkendelse, at Sejren, vi vandt, bestod deri, at Kaldelsesmaaden blev, som den var, og at vi fik en Skolelov, hvis Navn er et Bedrag, fordi der intet staar i den om det, der er Skolens Opgave. Ja og saa, at vi hjalp Hr. Sthyr til at fuldføre det, han kalder sin Mission.

Derfor er det velgørende, at En og Anden begynder at blive *ubesindig* som den tidligere Folketingsmand Provst *M. Nielsen* i Vemmelev, der i *Sorø Amtstidende* har skrevet en Artikel, hvori han om den forelagte Skolelov bruger saa rene Ord som *Parodi* og *Vanskabning*. Den Slags træffende Udtryk virker saa rart afkølende og bidrager utvivlsomt til at klare Begreberne hos de Vælgere, der skal til at raabe Hurra for Venstresejren, naar Vanskabningen træder ud i Livet med den gamle Kaldelsesmaade i Puklen.

Retsindige Mænd af Venstre-Reformpartiet er vistnok ikke langt fra Provst Nielsens Opfattelse af Skolelovens Værdi. I hvert Fald er det ikke gaaet dem af Glemme, at den saavel som de andre opnaaelige Lovforslag selvfølgelig kun er Kompromis'er, der kan tages i Mangel af bedre, men som forøvrigt aldeles ikke viser Højden eller Drøjden af Venstres Krav. Men denne Sandhed skulde de Retsindige lade lyse for Folket, ikke mindst af Hensyn til det store Befolkningslag, der endnu er i sin første Vækkelse, men fra hvilket der allerede lyder spredte Krav om økonomisk Frigørelse og fuld borgerlig Myndighed. Der tænkes selvfølgelig her paa Husmændene og Landarbejderne. Skal Venstre komme disse Krav imøde, kan det hænde, det bliver nødvendigt at opgive noget af *Besindigheden*. Partiet maa i hvert Fald et godt Stykke længere ud efter en demokratisk Linje, før dets Vilje og Landarbejdernes Ønsker mødes i en fælles og frugtbar Enhed.

Skal det Besindighedens Puslespil, der nu i en Aarrække har optaget Gemytterne, fortsættes altfor længe, kan det ske, at Venstre-Reformpartiets Mænd en skønne Morgen vaagner op som Repræsentanter for et eksklusivt og forstenet Gaardmands-Venstre. Dertil skulde det nødigt komme.

Og derfor skulde Venstre snart til Regeringen. Den ny demokratiske Kultur paa den Hædersplads, der er dens umistelige Ret. Og det borgerlige Frisind til at raade dér, hvor stiv Embedsmandighed nu gør Luften tung og kvæler Livet.

Vi Sønner af Danmark slaar jo ikke Ruderne ud og sprænger Taget af Hytten. Vi nøjes med stilfærdigt at lukke Vinduerne op og forsigtig sætte Stormkrogen paa. Men Venstre til Magten maatte alligevel føles som et Gennembrud for alle dem, der lider under disse Dages Tyngsel. Det skulde vel blive som en Vaartid med Anemoner og Violer, og dernæst en Sommer med Æbletrær i Blomst og en Høst med saftige Frugter. Og dog ikke mere Lyrik end sundt er for den, der skal have noget udrettet og derfor ikke har Raad at lægge sig til Hvile paa en Foraarsvise.

NIELSEN BRANSAGER

PIGEHOVED

TONY MÜLLER

SIEGFRIED WAGNER

KÆRLIGHEDENS ORM

Der red en enlig Rytter i Nattens Stilhed.

Timevis havde han redet — gennem mørke, indfiltrede Skove, over aabne, maanelyse Stepper.

Forsigtigt var det gaaet gennem Skovene. Hesten maatte føle sig frem ad den ukendte Sti, ræd, saa det skjalv i den, for hvert Ugleskrig, der lød, stejlende angst, naar en vissen Gren knak med et Brag og sank raslende ned i Skovbunden. Og de mange Nattens Lyde, én aldrig faar opklaret — saadan er det med en fremmed Hest, der hverken kender Rytter eller Vej. Forsigtigt, Fod for Fod i det ravende Mørke til Rytterens indædte Arrigskab.

Der sad han ørkesløs paa Dyrets Ryg med Skinsygens nagende Tvivl i sit Bryst, ønskede halvforrykt, at Skinsygen maatte faa Ret, saa han kunde komme til at slaa ihjel, inden Dagen brød frem, og sove trygt paa fuldbragt Gerning som en forhærdet Morder. Men hvert Minut forinden var en Evighed af Kval.

Og saa denne Sneglefart gennem det gaadefulde Mørke.

Sære Ting er det, der vokser i Natten. Af den fugtige Jord skyder blege, giftige Paddehatte til Vejrs, benyttende sig af Mørket, mens ingen ser det. Og sære er Menneskenes Tanker, der spirer i Mørket. Lange, blege Tanketrevler i frodig Vækst, der smuldrer til intet, naar Sol bryder frem.

Som i Drømme, naar Flugt gælder Livet, og man ikke kan røre et Lem af Lamhed, saadan følte han Ridtet gennem de mørke, indfiltrede Skove. Som en gal i en Spændtrøje.

Men paa de maanelyse Stepper var hans Ridt som naar en rasende skaffer sig Luft. Dyret laa fladt i Farten, saa det stride Græs kildred dets Bug, og der stod to Straaler af Damp skraat bagud fra dets Næsebor. Manden *laa* hen over Manken og lod Suset bedøve sig, til han følte sig eet med Hesten.

Til sidst gik Ridtet gennem en lille By med toppede Brosten. Gnisterne fra Hestens Hove spruttede rødt i Maaneskinnet. Ruderne i de lave Huse klirred, som sad de løse. Byens Hunde hylede i Kor. Men Skyggen af Mand og Hest fór som et Spøgelse langs Husrækkens hvidkalkede Mure. Endnu da Manden længst var af By, gøede en enlig Køter Maanen lige op i Ansigtet.

Men da saa' Rytteren allerede i det fjærne den store By. Kupler og Spir, giftiggrønne af Ir, ragede op og lyste. Men uden for Byen ved et enligt Hus sprang han af og lod Hesten løbe sin Vej, hvorhen den selv vilde. —

Saa stod han da forpustet i sit Hjem. Forgæves søgte han rundt i de oplyste, tomme Stuer.

»Hvor er hun?« skreg han. »Hvor er hun? Skal du ikke vide, hvor din Frue er?«

Pigen skælvede:

»Hvert Øjeblik venter jeg hende, saa sandt der er en Gud! Varmt og lyst skulde her være, til hun kom igen. Festligt skulde her være.«

»Her *skal* blive festligt!« Og han knugede Ridepiskens Skaft, saa Knoerne blev hvidt Ben.

Pigen luskede af.

Ægtemanden slængede Pisken hen i en Krog, gik igen en Runde i de festlige Stuer og slukkede, hvad der var tændt af overflødigt Lys. Men i Sovekammeret lod han brænde alt, hvad lyste bag dæmpende Skærme. Og der lagde han friske Knuder i den knitrende Kamin. Og han sprøjtede vellugtende Vande i den lune Luft og lagde Røgelse paa den varme Ovn.

Saa vendte han tilbage igen i sin egen Stue. Tog et Gevær ned af Samlingen, der prydede den ene Væg, prøvede Laasen omhyggeligt og lagde Patroner i. Hængte det roligt op igen. Gik saa frem og tilbage og ventede.

Det var jo nemt nok at sige til sig selv: Daare, som du var! Gaa hen og lade sig skille fra Kone og Børn for at gifte sig igen med en fraskilt Kone! Hvis første Mand oven i Købet var en Hædersmand! Men for Pokker — det var jo dog Liv alligevel — trods alt! Fortærende, udhulende, marvædende — indrømmet alt sammen, I uangribelige Hæderlighedens Apostle! Men naar man nu ikke *vil* nøjes med det, I kalder Lykke — og som ikke er andet end for lunkent Vand at regne! Og *de* skulde alligevel faa Ret i deres selvsikre Forudsigelser! Muligen. Men de skulde aldrig i Evighed faa at se, de fik Ret! Som han glædede sig, satanisk, vellystigt! Først dræbe ham, hvem han end var, saa hun saa' paa det, og saa tvinge hende. *Det* skulde blive en Nat. Helvedes Aander skulde vaande sig af Lyst. Og saa i Morgen over alle Bjærge!

Uret paa Konsollen slog Midnat. Han trak det op med rystende Haand bare for at vise sig selv, han var rolig. Ikke Spor af overspændt.

Endelig! Der har vi dem! Han lyttede. Han var belavet.

Men det, Døren gik op for, bragte ham alligevel ud af Fatning.

Det havde han dog ikke ventet! Der stod tøvende i Døraabningen hans Forgænger i Ægteskabet, hans Kones første Mand, med en Buket udsøgte Blomster i sin behandskede Haand.

Den fraskilte Mand som Elsker!

De to Herrer maalte hinanden i Tavshed et Øjeblik.

»Genér Dem ikke«, sagde Ægtemanden.

»De generede Dem ikke — dengang«, sagde den forhenværende, traadte resolut over Tærskelen og lagde Buketten fra sig paa et Bord.

»Beklager, Fruen ikke er hjemme«, kom det dirrende fra Ægtemanden.

»I lige Maade«, sagde Elskeren og krængede roligt de aftagne Handsker sammen. »Maa for øvrigt snart være her«, fortsatte han og saa' paa sit Ur.

»Er De gal, Mand?« sagde Ægtefællen, da Elskeren uden videre satte sig tilrette i en Stol.

»Ja«, svarede denne. »Uhelbredelig gal«.

Og efter en Pavse:

»De er nok kommen for tidlig hjem — mod Aftalen.«

»Hvad mener De, højstærede?«

»De faar tage Følgerne. Vi vilde ellers have holdt *Dem* udenfor.«

»Hvilken Aftale?« Ægtemanden var graagrøn i Ansigtet.

»De tror altsaa, jeg trak mig ud af det, saadan ganske godvilligt, uden at sikre mig en Part!«

»De lyver!«

»*De* stjal —«

»De lyver, siger jeg!« Og Armstagen med de tændte Lys dansede for Ægtemandens Næveslag i Bordpladen.

»De tror jo, hvad jeg siger« sagde Elskeren koldt.

»Men ustraffet skal De ikke plette min Hustrus Ære.«

»Sagde De *Ære?* Undskyld, Hr. Medindehaver, at jeg nøs. Men lad os to i alt Fald ikke spille Komedie for hinanden.«

Uret dikkede fornøjeligt. De to Herrer smaafløjtede.

»Siden hvornaar, om jeg tør spørge —« kom det fra den forpinte Ægtemand.

»Aftalen? Fra dengang. Men vi har jo ikke kunnet komme til for Dem. De har jo holdt Hvedebrødsdage ud over alle rimelige Grænser.«

»Men det er jo det rene Vanvid, Mand!«

»De skal se, De vænner Dem til det ligesom jeg — man vænner sig altid til det, der ikke *kan* være anderledes.«

»Hvis man er en Pjalt, ja!«

»Lad os ikke skabe os, bedste Lidelsesfælle. Vi kender hende lige godt og temmelig indgaaende. De ved lige saa vel som jeg, at hun er dejlig nok til at kunne forlange af os, hvad det skal være — og vi gør det. Forlanger hun af mig, at jeg skal rydde Dem af Vejen — jeg gør det gladeligen.«

»Er vi Mennesker, eller er vi Dyr?« spurgte Ægtemanden og tog sig med begge Hænder om Hovedet.

»Ingen af Delene. Skal jeg sige Dem, hvad vi er? Vi er løsslupne Naturkræfter. Vi er Prometheuser, der har stjaalet en Gnist i Himlen fra Kærlighedens hyggelige Arne, hvor de økonomiserer svært med den paa Grund af dens Betydning i Husholdningen. Og den Gnist har vi pustet op ud over alle Grænser til et flammende Baal, som vi selv gaar paa Hovedet i en skønne Dag.«

Ægtemanden stirrede rædselsslagen paa ham.

»Vi er Virtuoser i Elskovens farlige Kunst. Som Virtuoser plejer, er vi Idioter paa alle Evner undtagen een. Men den har vi ogsaa dyrket til en Grad af Fuldkommenhed, saa Gud maa sig forbarme — lige op til Vanviddets mest svimlende Spids.«

I det samme aabnedes Døren, og ind traadte Husets Frue, fulgt af en høj, bleg og huløjet, selskabsklædt Herre, der hilste forekommende paa de tilstedeværende. Hun var klædt paa en udfordrende ærbar Maade. Højhalset var Kjolen, men dens sorte Silke var som klæbet fast til hendes glatte Krop. Hver Form saas, hver Bevægelse kunde følges. Hendes engleskønne Ansigt med de uskyldigste Øjne af Verden smilede venligt til alle. En vis lad Mathed var udbredt over hele Skikkel-

sen. Hun takkede den fremmede Herre for Følgeskabet, undskyldte Træthed og trak sig med en ejendommelig kælen Dovenhed tilbage til Sovekammeret.

Den fremmede Herre tog Plads. Da han satte sig, saa' de to andre, at han var skallet — absolut skallet. Og hans mørke Øjne laa dybt tilbage i Hovedet.

Uden at veksle et Ord sluttede Ægtemand og Elsker Venskab paa Livstid i fælles Had mod den tredje. Det var altsaa Efterfølgeren, tænkte de. Mon noget i Retning af Diplomat? Baandroset i Knaphullet, eller hvad Fanden det var. —

Den forlegne Pavse maatte udfyldes, tænkte Ægtemanden og takkede den fremmede Herre, fordi han saa elskværdigt havde fulgt Fruen hjem.

Den fremmede smilte forbindtligt, saa Mundvigerne naaede Ørene. Det sagde Klask, da han lukkede Munden.

De to andre betragtede ham et Øjeblik skarpt, og de syntes, han var magrere nu, end da han kom. De sagde ikke noget, men mærkede, de kom til at fryse.

»Jeg synes, her bliver koldt«, sagde Ægtemanden. Hans Tænder klaprede.

»Her trækker«, sagde Elskeren og saa' paa Lysene i Armstagen. De brændte uroligt og skævt. Han knækkede en Høvlspaan ned i et af dem.

Ægtemanden tænkte paa sit Gevær med Skud i, der hang saa tavst paa Væggen.

Da rejste den fremmede sig. Og nu saa' de først ret, hvor knokkelmager han var. Tøjet hang slasket omkring ham. Han bukkede dybt, saa Skallepanden skinnede blank i Lyset, og hans Smil var saa rent ovenud forbindtligt, at Underkæben faldt ned paa Brystet. Og da han sagde »Paa Gensyn!« var det, som om Øjnene svuppede bagud af Hulerne ned i Svælget. Det var, ligesom han slubrede dem i sig.

De hørte hverken Døre eller Port lukke sig efter ham, skønt de lyttede. Men de hørte Lænkehunden tude saa sørgeligt et Øjeblik efter.

Ægtemanden og den forhenværende var straks paa det rene med, hver for sig, at den Herre kunde ikke være Efterfølgeren. Han var ligesom lidt uhyggelig. Og dermed var deres Venskab forbi.

Saa sad de lidt og lurede paa hinanden i al Stilhed og frøs.

Inde fra Sovekammeret lød et Klip-klap, som naar to lette Smaasko tages frem og sættes tilrette.

Blodet tog Fart i de tvende Herrer. Det føltes varmere i Aarerne, helt op i Tindingen. De sad hver for sig og tænkte paa hvert Klædningsstykke, der nu faldt inde ved Siden af. De saa' Forvandlingen i Fantasien. De havde jo fælles Erindringer at digte paa. Ægtemanden tænkte for Alvor paa sit ladte Gevær.

Da aabnedes Sovekammerdøren, og ind strømmede til dem lun Luft og sansebedøvende Vellugt, og i Lysskæret derinde fra stod hun selv, klædt i hvideste Nattelin. Og det var, som om Varmen og Duften udgik fra hendes Legeme bag Linet.

Dovent og kattekælent smilede hun til dem, gottende sig som en attraaet Leopardhun, hvem det kildrer behageligt at se to Hanner skambide hinanden for hendes Skyld.

»God Nat, mine Herrer« — og Døren lukkedes lydløst.

Men da var de to Rivaler sprungen op og stod ude af sig selv med fast Tag i hinandens Struber. Blodet susede for deres Øren, som havde de Konkylier til Øre-

klapper, og det flimrede rødt for deres Øjne. For den ene maatte det blive Liv, for den anden Død. Men i det Øjebliks Gravstilhed, der gik forud for Kampen, hørte de begge, at Sovekammerdøren laasedes af indefra. Og en haanlig Latter.

Da var det, som lammedes pludselig deres Viljer, og en flov Mathed slappede deres Muskler. Og de satte sig tavse ned med Svedperler i Tindingerne. —

Elskeren støttede sit trætte Hoved i begge Hænder og saa' vemodigt op i Lysene.

»Jeg var engang en ung Mand, der elskede,« sagde han. »Skært og fint som det, der spirer i Vaar. Og min Kærlighed stod i Pagt med alle gode Aander, Solen og Maanen og de tindrende Stjærner. Min Elskov var som en Tone, der skjalv i sitrende Bæven, som et Suk af skælvende Lykke. Og hun, hvis Navn jeg dengang hviskede i hellig Andagt, hun er nu en andens og — Moder. Moder til en kommende Slægt. Saa meget ofrede jeg — som skrevet staar »siden jeg hende først saa'.« Det er længe siden.«

»Hvad er det imod mig?« sagde Ægtemanden. »Kone og Børn har jeg forladt. »Was schert mich Kind, was schert mich Weib!« Alle Baand, der bandt mig til Mennesker og til Naturens Orden, har jeg skaaret isønder« —

»Hvad er det imod mig!« ivrede Elskeren. »Al Fornuft i mig har jeg kvalt. Jeg har stukket Øjnene ud paa mig selv, jeg har sprængt mine egne Trommehinder, alle mine Sanser har jeg sløvet stumpe for at nyde een Drift fuldt —«

Og saadan overbød de hinanden i bebrejdende Selvanklager, til Lysenes Flammer blev smaa og døsige i Morgenbrækningens graanende Skær.

Rystende af Kulde sad de der endnu, da den første Solstraale spillede paa deres udtærede Ansigter.

Og da de et Øjeblik saa' paa hinanden, syntes de, de var bleven saa gamle.

»Er vi da fordømte for Tid og Evighed for vore ulyksalige Drifters Skyld?« spurgte Ægtemanden med en pludselig Opblussen af Kraft.

»Hvis der nogetsteds findes det, der er værre end Helvedes Ild, saa er det beredt for os,« sagde Elskeren haabløst.

»Lad os redde, hvad der er i os af Mænd,« dundrede Ægtemanden. »Vi sidder jo her og raadner op indvendig.«

Saa rejste han sig og slog et Vindu op.

»Se, Solen bryder frem og den friske Morgen. Lad os tage Bøsser paa Nakken og Tasker og Kniv. Bare bort herfra! Indsuge store Skoves Granduft, drikke af Kilden, hvor den vælder ud af Jordens Skød, leve af Skovens Vildt, sove under Nathimlens kølende Hvælv. Begynde Livet forfra hver Morgen!«

Saa væbnede de sig efter Jægeres Behov og vandrede sammen ud i den bidende Morgenkulde — ud mod de store Skove. De var lidt slappe i Knæerne — kan ikke nægtes. Men det var jo ogsaa længe siden, de havde øvet mandig Daad.

I deres ormædte Hjærne døsede kun een Tanke. Den nemlig, at det var mer end tilstrækkeligt, naar een af dem vendte hjem engang fra dette nye Jagtliv.

Hver stoled paa sig selv. Og kunde det ske i en Fart, var det ikke for sent endnu at vende tilbage og sprænge Døren til den lune Alkove.

HJALMAR BERGSTRØM

KUNDSKABENS TRÆ, FORSATS TIL EN BOG GUDMUND HENTZE

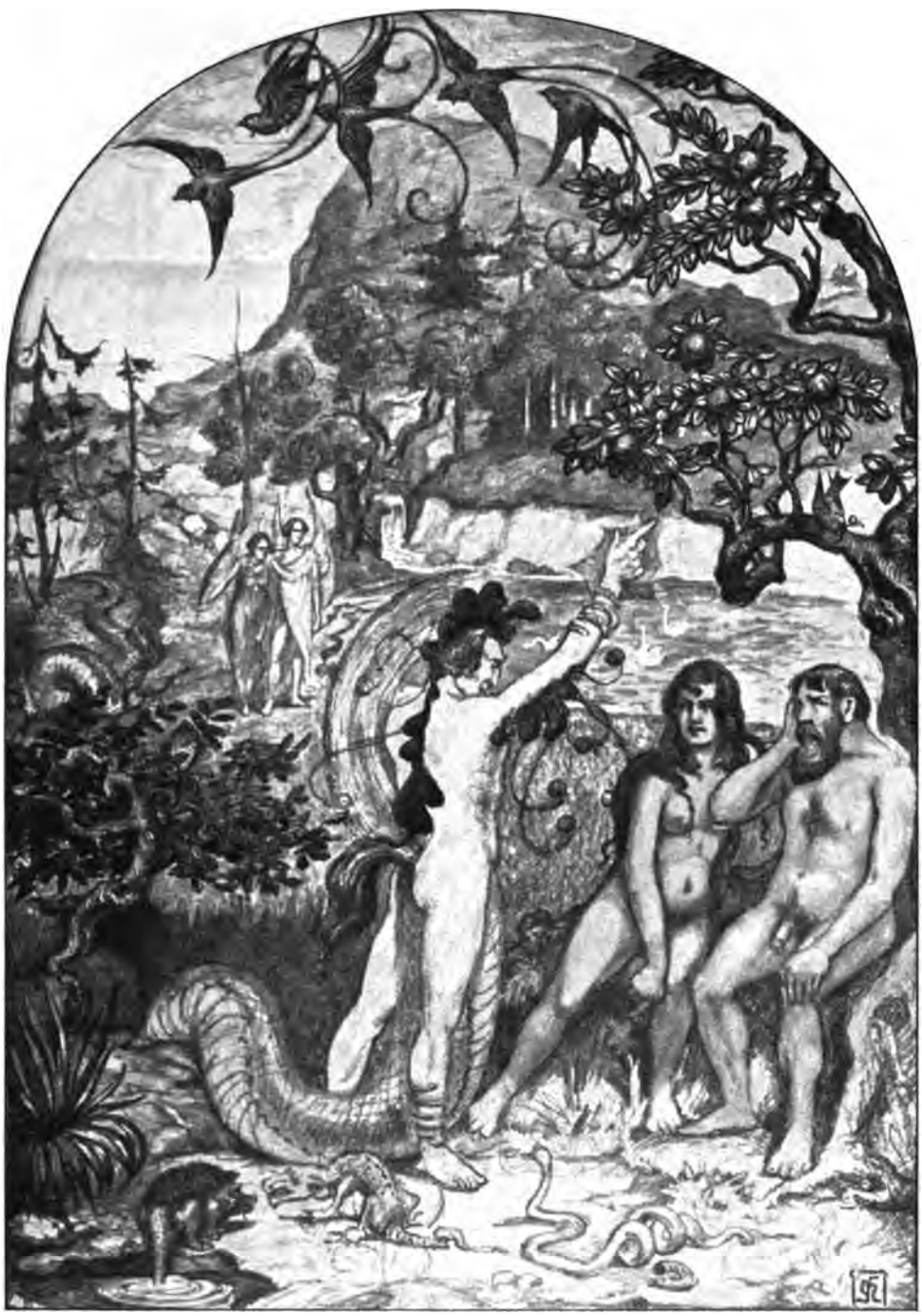

PARADISET GUDMUND HENTZE

GUDMUND HENTZE

PORTRÆT AF MIN KÆRESTE

VALDM. NELIENDAM

OM LIVSANSKUELSE

Jeg maa tale, at jeg kan faa Aande;
jeg maa oplade mine Læber og svare.
Jobs Bog, 32, 20.

I

VISDOMMEN hører ikke længere Oldingene til; de Store er ikke altid vise; de Gamle forstaa ikke altid Retten, siger den unge Mand i Jobs Bog, og saa kaster han med en energisk Haandbevægelse sine unge Ord midt ind i de Gamles Taler til den syge og fortvivlede Job. Og Job hører paa ham med Opmærksomhed. Dette er han ikke vant til. Han kender Menneskenes Tale, og han er bleven træt af den; alle disse kunstfærdige Udtryk, alle disse intelligente Vendinger, alle disse runde og fede Ord, der er gaaet fra Mund til Mund og som Rullesten rullet glatte i de mange Munde, hele denne virtuosmæssige Ordkunst, der ikke længere er nogens Ejendom, fordi alle er fælles om den. Menneskenes Tale er som en stillestaaende Dam, hvor gamle døde Tanker bobler op og brister paa Overfladen. Men denne unge Mand taler ungt og varmt om Livet. Han taler om det, som den der staar midt i det. Der er Vækst i hans Udvikling. Der er Liv i ham. Han er ikke tørret ind og skrumpet sammen, han har ikke sat sig til Rette paa de gamle Tankers Højsæde, der er som en Trone af døde Mænds Ben, ikke viklet sig ind i de gamle Dogmer, der er gule af Ælde, som de Svøb der er snæret om de ægyptiske Mumier, ikke dækket sig til med de prunkende Kunstord, der som et Staalpanser skjuler det levende Legeme, der er som Skallen om en Østers. Denne unge Mand, Elihu, taler, saa Job bliver opmærksom. Han taler ikke som de andre. Men som den, der har renset sin Sjæl for Slægtens Tradition, som man rydder et Pulterkammer for gammelt Skrammel, som den, der har forladt Menneskenes Samfund og lagt de store Skove mellem sig og Civilisationen, ja som den, der er gaaet ud til det evige Hav og derude, hvor Skyerne kommer tæt og tungt

op fra Mulmet, hvor Stormen kommer hvinende udefra og jager ind over Landet, hvor Bølgerne slaar lange og mørke op over Strandbredden og brister fraadende og hvide over Breddens Sten og inde mellem det stride Strandgræs, derude lyttet sin egen Tone frem fra Sindets dybe Uendelighed. Som den hvis Sind er aabent, som gaar ad de ukendte Veje og taler sine egne Ord.

Derfor hørte Job paa Elihu. Job vil altid høre paa Elihu, naar han taler ud af sit Hjærtes Oprindelighed, naar han ikke dækker sig med gamle Tanker og død Ælde, men kun taler ud af sin egen unge Erfaring, og kun gengiver de Indtryk, som Livet har givet ham, naar han var dybest sig selv og borte fra alle andre, naar han lader sin egen Sjæl tale, der synger i Stormen som Træets unge Grene, naar Vejret jager gennem Skoven og hvisker i Grenene, men svøber sig klangløst om de gamle Stammer, naar han ærligt og ægte kun søger Ord for de Tanker, han har fundet nede paa Bunden af Oplevelserne, dernede hvor alle Kulturens Lag er gledet af ham, og hvor han var nøgen og Menneske, uden Dækning af de Paafund, som Menneskene har dannet og dynget op i store Systemer for at skjule Livet for hinanden. Nede fra dette Dyb, hvor man staar Ansigt til Ansigt med sig selv, fra Ensomheden og Tavsheden maa den hente sine Ord, der vil tale til Unge. Det er muligt, de saa blive famlende og usikre, men saa har de til Gengæld Livets Glød og er bøjelige og nyttige, som Staalet der tages glødende ud af Essen.

Der er nemlig det at mærke ved al Udvikling, at den kun har Værdi, naar den er i Vækst. Det ligger allerede i Ordet. Den, der lever paa en færdig Udvikling, han lever i et Selvbedrag. Han er nemlig ikke færdig med sin Udvikling, han er ganske simpelt færdig med Livet. Det har ikke mere Brug for hans Ord. Han er træt, tørret ind, som Maskinens Hjul der løber tørt og brænder fast; taler han til Mennesker, gør han kun Ulykke med sine Ord. For ham er der intet andet at gøre end at flygte ud i Ensomheden og dække sin Sjæls Fattigdom med den stille Tavshed. Men hvormange staar ikke op og lærer os netop i Kraft af deres Færdighed? Hvor længe mon denne Skændsel kan faa Lov at plette Menneskenes offentlige Liv? Lessing siger et Sted: *Hvis Gud havde Sandheden i den højre Haand og Søgen efter Sandhed i den venstre og bød mig vælge, saa valgte jeg den venstre.* Dette er det sandeste Ord, der er sagt om Menneskets Evne til Udvikling. Den der ejede Sandheden, var jo ikke længere Menneske, men Gud, eller han var en Taabe, der søgte at dække sin Menneskelighed med en guddommelig Løgn. Derfor gør det saa liden Virkning paa os, naar En staar op med et færdigt System og byder os det som en Sandhed, der er fælles for alle. Derfor gaar vel en og anden iblandt os og venter, at den, der skal give vore Tanker Ord, maa blive ham, der med Myndighed kan staa op og sige: Der er ingen Sandhed; der er mange smaa Sandheder, og et Sted er der en Vej til den store Sandhed; men denne Vej maa hver enkelt søge i sit eget Hjærte; længere kan Mennesker ikke naa. Skulde han ikke komme? Han der vil tale som den, der er paa Vejen til det hellige Land, han som vil tale uden at dække sig med en laset Kaabe af gamle Dogmer, han der vil tale rene og gode Ord, i en Stil, der skyer Frasen og Udpyntningen, om hvilken man kun kunde bruge det ene Billede: at den var hans Tankes Aandedræt? Skulde han ikke komme?

Men den, der gaar og venter noget lykkeligt og godt, bliver ofte skuffet. Sidst

blev han det i Efteraaret. Som mange vil huske, havde Akademisk Elevsamfund i November Maaned sammenkaldt Studenter og Kunstnere og unge Kvinder til et Møde, hvor en af de unge Kunstneres Førere vilde indlede en Diskussion om Livsanskuelse. Der kom mange til dette Møde, mange der var trætte af tomme Diskussioner om Ingenting og hele Universet, men som her ventede et alvorligt Ord, et ungt og ærligt Ord, hentet frem fra Sjælens skjulte Værksted. Men den, der kom der med stor Forventning, blev bittert skuffet. Han stod og blev tavs af Hidsighed. Her var intet af det, han havde ventet. Naar undtages en lys Erindring om en bekendt Filosofs fine Ord om den aabne Horisont, det ærlige Menneske har ud til den store Uendelighed, blev Mindet om denne Aften et trist og sørgeligt Graat-i-Graat.

Man syntes, man havde haft Lov til at vente, naar en Kunstner, om hvem man vidste, at han havde en Del af sine Kammeraters Opmærksomhed, stod op og talte om sin Livsanskuelse, om det der for ham var Gud, at han da havde noget personligt at sige. Jesus, Tænkeren fra Nazaret, den Mand hvis Ideer nu bydes os i en mere forvrænget Skikkelse, end det nogensinde er overgaaet nogen anden Mands Ideer at blive udbudte, sagde en Gang: *Men Du, naar Du beder, da gaa ind i dit Lønkammer, og luk din Dør, og bed saa til din Fader, som er i Løndom, da skal din Fader, som ser i Løndom, lønne Dig aabenbart.* Jesus lærte nemlig Menneskene, at Gud findes ikke i Ceremonier og dogmebundne Lærdomme, men at den Enkelte fandt ham nede i sit eget Sind, helt dernede hvor han var dybest sig selv og borte fra alle andre. Den, for hvem dette er en urokkelig Kendsgerning, var derfor taabelig nok til at vente af den unge Kunstner, der stod op og talte om Gud, at han vilde hente sine Ord frem fra Ensomheden, fra Tavsheden, fra sin Sjæls Lønkammer, fra det Sted, hvor han og han alene havde mødt Gud; at han havde ført os ud til det ensomme Sted, hvor hans Sjæl i Ærligheden og Tavsheden, renset for alle Dogmer og filosofiske Systemer og Børnelærdomme og Uærlighed, fri og ene have mødt Uendeligheden. I Stedet for fik man en Række Talemaader fra Bethesda og en Henvisning til den danske Folkekirke. Balslevs Lærebog om igen. Synet af en ung Mand, der i ophøjet Mandighed stak sit Hoved ind ad Kirkedøren, som Strudsen der skjuler sit Hoved i en Busk og saa tror sig uden for Fare. Man havde ventet den ærbødige og dybe Tavshed, der griber en, naar et Menneske taler til os ud af sin aabne Sjæl, og man blev tavs af Skuffelse og Hidsighed. Der er saa mange Slags Tavshed; men navnlig to: den aktive og den passive. Den sidste er af det onde. Det er den, der bestaar i, at man tier, fordi man intet har at sige, det er den dumme Tavshed; den kan komme indefra og være Træthedens og Søvnens Tavshed, og den kan paaføres en udefra: man kan stirre saa længe ind i det Væv af Ligegyldighed, som Menneskene opstiller og udvikler til formidabel Glæde for dem selv, at man bliver tavs af Harme og Sorg og faar svage Fornemmelser af Lyst til at opgive det hele. Hvad kan det nytte? Saa er der den aktive Tavshed, den der er forskellig for hvert Menneske, og som ligger dybest paa Bunden af vore Sjæle og siger mere end mange Ord. Den vi finder ude i vor egen Ensomhed. Den hvert Menneske kunde kalde sin egen Tavshed. Kvinderne kender den, naar de elsker; som Søren Kierkegaard siger: *Du ved det jo: Den som blev forelsket og blev talende: nu ja! men at blive tavs:*

det er sikrere. Om disse to Tavsheder siger Maeterlinck: *jeg vil kun tale om den aktive Tavshed; thi der er en passiv Tavshed, som kun er et Genskin af Søvnen, Døden og Bevidstløsheden. Det er den sovende Tavshed, og medens den sover, er den mindre farlig end Ordet; men en uventet Begivenhed kan pludselig vække den, og da er det dens Broder, den store, levende Tavshed, der sætter sig i Højsædet. Vær da paa din Post; thi nu gaar to Sjæle hinanden i Møde, Murene aabne sig, Dæmningerne brydes, og det daglige Liv maa vige for et Liv, hvor alt bliver saa underlig højtideligt, saa forsvarsløst, intet adlyder længere de sædvanlige Love; der ses intet Smil; og hvad der nu hænder, glemmes aldrig.*

Den Tavshed, der greb en Del af Tilhørerne ved de unge Kunstneres Møde om Livsanskuelser, var den skuffede Tavshed, den Tavshed der er af det onde, den Tavshed, der ikke tyder godt. Men alligevel: da en af disse skuffede kom hjem, fandt han sin egen Tavshed. Og nede i denne ensomme Tavshed fik han Lyst til at gøre en Henstilling til Mødets Ledere, en Henstilling om, naar de en anden Gang kaldte Unge sammen til en Diskussion om det store Spørgsmaal om Livsanskuelser, da at tale deres egne Ord og hente det, de ville sige, frem fra deres egne Sjæle. Fra Ensomheden og Tavsheden.

II

Fra Ensomheden og Tavsheden. Hvem hjælper det, for hvem er det til Glæde, naar En staar op og taler om sin Sjæls Drømme og saa fortaber sig i gamle Bøgers snørklede Ord og færdige Tanker. De gamle Bøger tager vi jo selv i vore Hænder i de ensomme Timer, de Timer, der er vore egne. Men naar et Menneske taler, saa er det ham, vi vil lære at kende, ikke hans Kundskab og Lærdom, ikke de Ord han har hørt paa Gader og Stræder og i hvælvede Kirker, det er ham selv, vi vil høre. Lad ham tale sin egen Sjæl ud for os, lad ham drage frem for Lyset, ikke de Tanker der stiger op fra Bøger og Menneskers Tale og som vi alle kender, men hans Sjæls Sangbund for disse Tanker, lad ham blotte det Punkt i sit Sind, hvor de store Tanker har mødt ham og netop ham, det Sted i Sjælen, hvor de store Tanker brydes mod hans Ejendommelighed, og vi vil lytte og blive opmærksomme. Vi har altid Tid for den, som aabner sig for os. Michaëlis har et Sted brugt det Udtryk: *min Hjærnes Prisme;* jeg husker ikke længere i hvilken Sammenhæng, men det er ogsaa ligegyldigt, det er Udtrykket selv, der er det væsentlige: Hjærnen er som en Prisme; som Solens Straaler brydes i en Prisme af Glas, brydes Menneskehedens store Tanker i den Enkeltes Hjærne. Det er ikke de Tanker, der er paa Vej til Hjærnen, som vi skal gentage for hinanden, det er Brydningspunktet, vi skal aabenbare for hinanden, Maaden hvorpaa vi hver for sig modtager det, vi alle er fælles om. Som Poul Møller har sagt: *Hvis hver enkelt dømte om Tingene, saaledes som de fremstiller sig for ham, da vilde herlige Fænomener fremkomme.* Den der vil tale til andre, maa først finde sig selv. Og det sker kun i Ensomheden. Ude paa Ensomhedens tavse Vande, hvor ingen Larm forstyrrer os, hvor intet spreder vore Tanker og blænder vore Øjne, hvor det daglige Livs Tilfældigheder træder i Baggrunden, hvor det, der til daglig ligger saa nær ind paa os, at vi ikke kan se det, som den der ikke kan se Skoven for bare Træer, hvor det træder tilbage og trækker sig sammen og bliver synligt i et klart og fatteligt

Perspektiv. Derude hvor vi er ene med os selv, hvor vi blive klare over de Indtryk, Livet har givet os, og hvor vi lærer det Liv at forstaa, vi til daglig lever.

Det daglige Liv! Hvor er det ikke vanskeligt at faa fat paa, saadan ganske ligetil som vi og netop vi lever det i vore Dage, uden Besmykkelse og Forsiring, uden Overdrivelse eller Formindskelse. Vi vil saa gerne se det fra en ophidset Fantasis nervøse Højdepunkter, vi har saa nemt ved at sætte os i Positur og slaa paa Tromme og skraale op, og saa svært ved at se det store og dybe i de smaa Ting, som hænder os fra Time til Time. Digterne har narret os saa tit. Gjort os til et Folk af Lyrikere. Uvirkelige. Romantiske. Eller for at sige Sandheden: umandige, daadløse, fremmede for Livets daglige Krav. Men de Mænd, der har haft Evne til at forny Livet for sig selv og maaske undertiden ogsaa for andre, det er ikke dem, der har trængt til andres Drømme og andres Ord, vi ved jo saa godt, at det er dem, ene og alene dem, der har set Livets Uendelighed i alt det, der udgjorde deres eget daglige Liv. Vi lever jo ikke længere i Røverromanernes Tid. Som Maeterlinck siger i den sjældne og vidunderlige Afhandling, han har kaldt Hverdagens Tragik: *Har jeg naaet det interessanteste Punkt i min Tilværelse i det Øjeblik, da jeg flygter for en dragen Kaarde? Eller er det altid under et Kys, at Livet staar for mig i sin største Herlighed?* Og han tilføjer disse modige og dybe Ord: *Der er en Hverdagens Tragik, som er langt dybere og mere virkelig og langt mere i Overensstemmelse med vort egentlige Væsen end de store Begivenheders Tragik. Det er let at føle den, men det er vanskeligt at pege paa den, fordi denne dybe Tragik angaar ikke blot det legemlige eller det sjælelige. Her drejer det sig ikke om Menneskenes indbyrdes Kampe, saa lidt som om den evige Strid om Lidenskab og Pligt. Det gælder snarere om at vise det forunderlige, der er i det blot at leve. Det gælder snarere om at vise en enkelt Sjæls Hvilen i sig selv midt i en urolig, bølgende Vrimmel. Det gælder snarere om at faa vore Øren aabnede, saa at vi, ovenover Forstandens og Følelsens daglige Tale, kunne høre den højtidelige og uophørlige Samtale, et Menneske fører med sin Skæbne, om at lære os at følge et Menneskes vaklende og smertefulde Skridt, naar han nærmer sig eller fjærner sig fra sin Sandhed, sin Skønhed og sin Gud.*

Ikke sandt! Det er det daglige Liv, der bærer vore Tanker. Det er de smaa og daglige Hændelser, der spejler det store og det dybe og det uendelige. Og endnu snevrere: det er de smaa Ting, vi husker, naar vi er ene og ærlige. Jeg vil spørge Dig, som nu sidder ene og læser dette, om jeg ikke har Ret. Tænk Dig om, Du som er vant til at være ene, Du som om Aftenen tænder din Lampe kun for at den kan lyse over dine Bøger, dem Du ene sidder bøjet over, tænk Dig om, hvad det er Du husker, da det skete, som jeg nu vil genkalde i din Erindring. Det var en Eftermiddag, Du havde tændt din Lampe og taget en Bog om store Ting og sat Dig til Rette i dit Arbejde; saa ringede det paa din Dør; Du gik ud og lukkede op; og Du blev staaende tavs et Øjeblik, men saa traadte Du varsomt og lykkeligt til Side for at lade hende komme frem, som nu kom og besøgte Dig. Og Du syntes ikke længere, dit Værelse var det ensomme Rum, Du kendte, hvor Lampen kun brændte for dine Bøger. Hun sad tavs og stille, men Du talte mange Ord og lagde dem for hendes Fødder, som Du vilde have lagt alle de røde Valmuer i hendes Skød, om I havde været ude langs de aabne Marker med de røde Valmuers Blod over Gærderne. Saa, da hun gik, fulgte Du hende

hjem. Men først gik hun hen til dit Bord, stille, med et Smil om sin Mund, og skruede din Lampe ned og slukkede den, at den ikke skulde brænde, mens Du var borte. Tænk Dig om, Du hvem dette hændte, hvad det er, Du først husker fra denne Eftermiddag, hvad det er for et Billede, din Hjærne først husker, naar denne Eftermiddag bryder op i din Erindring. Det er ikke det, som var det største; ikke det, at hun kom til din Dør, ikke de stærke Ord, Du talte til hende, ikke hendes Tavshed, som fyldte din Stue. Vel? Det er et Billede af en ung Kvinde, der stod bøjet over dit Bord og slukkede din Lampe, at den ikke skulde brænde, mens Du var borte. Ikke sandt! Det er de smaa Ting, vi husker, naar vi er ene og ærlige. Det er de smaa Ting, der giver Billede af det, der blev stort og væsentligt for dit Liv. Det er de smaa Hændelser, fra i Gaar og i Dag, der udgør dit daglige Liv. De smaa Hændelser, der kun tilsyneladende er smaa, men for Dig store og dybe og uendelige, det er din Ejendom; dem er Du ene om, dem har Du ikke fælles med nogen.

Det daglige Liv! Det var altsaa dit eget. Der har Du fundet Dig selv. Og naar Du nu fra dette søger ned i din Ensomhed, ned i din Tavshed, derned hvor det bundfælder sig, der har faaet Værdi for Dig, ned i det Dyb af din Sjæl, hvorfra Du ser ud over dit Liv, hvor Du finder din egen Erfaring, helt derned, hvor dit Væsen former sig, ned til din Sjæls skjulte Værksted, og det maa Du ikke glemme, naar Du søger derned ren og ærlig, uden falsk Hjælp af gamle Dogmer og filosofiske Systemer og Børnelærdomme og Uærlighed, for Du ved, at den, der taler om Livet, maa tale om sit eget Liv og bruge sine egne Ord, om nogen skal høre ham, naar Du altsaa nu søger ned til din Ensomhed og din Tavshed, ned til det, der er dit egentlige Liv, hvad finder Du saa dernede? Ja, hernede hvor hver er sig selv, hvor vi ser paa Livet med friske Øjne og et ærligt Sind, her finder vel ingen det samme. Det vil sige, sagt i vid Almindelighed, finder vi alle her vor Livsanskuelse, det der for os er Gud, men Gud er ikke den samme for nogen. Ikke for dem, der har følt ham. Og derfor maa jeg nu slippe Dig, Du som sidder ene og læser dette, og holde mig til mig selv og tale helt alene. I Tavsheden er den Enkelte isoleret.

III

Det aandelige Liv og det daglige Liv! siger de, der vil lære Menneskene at lade Aanden sejre over Legemet, som de kalder det, med et Tonefald som var der en Afstand mellem disse to Ting som mellem Himmel og Jord. Og saa slaar de sig for Brystet og taler tunge Ord og gør sig til Ihændehavere af den evige Sandhed og maner Menneskene op i det aandelige Liv. Men er dette ikke en lidt letkøbt Aandelighed? Skulde ikke den Tid nu være ved at forsvinde, hvor det var nok at slaa om sig med store Ord om Aand og Sandhed, og lade Forklaringen hvile i Mysteriets Mørke? Det aandelige Liv! Er det et eller andet ubestemmeligt noget, som svæver et Sted ude i Verdensrummet, men som vi alle skal se hen til, og alle naa, og naa paa den samme Maade? Eller naar vi til det i de gamle Bøger og de regelrette Dogmer og andre Mænds Tanker? Opnaar vi dets Besiddelse, naar vi dræber os selv og flygter ud i Mysteriet og folder vore Hænder og sidder med stille Øjne og tror paa Slægtens Gud? Det aandelige Liv

og det daglige Liv! Mon det nu ikke snart var paa Tiden at blive enige om den simple Sandhed: at disse to Ting hører sammen. At det aandelige Liv, det er det, den Enkelte lever nede paa Bunden af sit daglige Liv. At det er det aandelige: at søge Sammenhængen og Uendeligheden i sit eget personlige og daglige Liv. At finde Gud i sin egen Erfaring. Lad saa Erfaringen være saa ringe og lille den vil, Resultatet er dog personligt. Ærligt.

Naar man saa kommer ned i Ensomheden, ned i sin Tavshed, derned hvor man faar Ro til at se ud over Hændelserne fra i Dag og i Gaar, derned hvor man begynder at faa Tag i Resultatet af sit Livs Oplevelser, naar Larmen af det daglige Livs Tummel og Forvirring er stilnet af, naar man bliver ene med sig selv og kommer ned til det springende Punkt i sin Bevidsthed, derned hvor det væsentlige skiller sig ud fra det uvæsentlige og ligegyldige, hvor det bliver muligt at fremkalde Billedet af Livet, som man i Mørkekammeret fremkalder Billedet paa den fotografiske Plade, saa er vel den Iagttagelse, der først skyder sig frem for en, i et Skær af stille Forundring og dyb Forbavselse: den om Menneskenes utrolige Tale om Lykken. Lykken? I et susende Kapløb stormer Menneskene frem, raabende i Munden paa hinanden, nervøst strækkende Hænderne ud mod det, der staar fjærnt i Horisonten i gyldne Farver: Lykken. Alle raaber de paa Lykken og bruger de samme Ord og skraaler lige højt. Men mon nogen i Virkeligheden forbinder nogen som helst fornuftig Tanke med det Begreb: Lykken? Gjorde han det, vilde han saa ikke ganske simpelt lade være at bruge dette hyppige Ord, der ingen Ting siger, der vel egentlig i Virkeligheden blot falder ind under Abesprogets Gloser; vilde han saa ikke hurtigt blive klar over, at der slet ingen fælles Lykke er for nogen, at man derfor ikke abstrakt kan tale om Lykke, at det Fællesbegreb, Menneskene opstiller og kalder Lykke, er et latterligt Blændværk, og at den saakaldte Lykke er en højst problematisk Ting, hvis Værdi er mere end omtvistelig? Lykke, Jubel, Henrykkelse, Glæde, Sorg, Fortvivlelse, Lede: Menneskene bruger mange Ord i det daglige Liv; men der er to Ord, som ligger dybere end alle disse, og som omspænder alle Livsytringer: spændt og afspændt. Hic Rhodus! hic salta! Her er det afgørende. Hvad vil det sige, at vi endelig og absolut skal være glade og lykkelige? At Lykken er det bedste, Livet kan give os? Er det nu saa sikkert? Kunde det ikke tænkes, at der netop ofte under disse velsignede Omstændigheder gaar en Del af det bedste i os til Spilde? At vi saa let under Lykken bliver sløve og ligegyldige overfor Livet? Glider ud fra Ærligheden og Sandheden? Slaar os til Ro og tror os færdige? Det indædte Had, Menneskene nærer til Sorgen og Ulykken, mon det egentlig er saa gavnligt, som vi saa gærne vil give det Udseende af at være? Disse jævne og elskværdige Taler om Lykken, hvormed Menneskene er saa tilbøjelige til at underholde hinanden, om dens Nytte og dens Fortrinlighed, mon de ikke skulde dække over en god Del Fejghed og Umandighed? Jeg vil spørge den, som har kendt Sorgen og kendt den godt, om dens Tid var den ringeste og ubetydeligste i hans Liv? Om den ikke undertiden har gjort ham klar og stærk i mange Ting? Skulde vi ikke kunne blive enige om dette: at Lykken nok er god at opnaa, men at dens Værdi ikke maales i dens Mængde, men ene og alene i den Lykkeliges Evne til at bevare Spændtheden overfor Livets Oprindelighed? Ærligt talt: det er jo slet ikke det, det kommer an paa, at være

lykkelig eller ikke; det er egentlig ganske ligegyldigt; det væsentlige ligger et helt andet Sted: i det spændte og det afspændte. Det sløve, det trætte, det afspændte: det er det onde; og det gode: det er det spændte; det faste og sikre Tag i sig selv; den dybe Opmærksomhed overfor Livet. Lad saa Sorgen og Glæden komme i anden Række. Det interesserer mig lidet. Den der vil gøre sit Liv til en god Handling, det er den, hvis beskedne Viden er denne ene: at i Bestræbelsen for den hele og fulde Optagethed af Livets Vilkaar ligger det menneskeligt værdifulde.

Lykken og Ulykken: hvor bruger ikke Menneskene Ordene forskelligt. Man vilde komme dybere ind i Kundskab om Livet, naar man altid huskede, at intet Ord har en fast Form; naar man, første Gang man hørte en Ukendt tale, saa paa hans Ord, som man ser paa de første Ord af et fremmed Sprog. Man kender ikke deres Betydning, før man kender hans Sprog. Men vi er saa tilbøjelige til at tage udvendigt paa Ordene; det er det letteste; vi kender saa godt Lyden af de gængse Ord, og naar vi saa hører dem, underlægger vi dem ogsaa straks den Betydning, vi er vant til at give dem; i Stedet for at sætte deres Udtydning i Forbindelse med den Personligheds Væsen, som har udtalt dem. Saa vilde vi komme hinanden nærmere ind paa Livet og lære hinanden bedre at forstaa og ikke komme til at begaa den Uretfærdighed mod hinanden, i Anledning af hvilken Tor Hedberg comisk fortvivlet udbryder i Gerhard Grim: *Om någonsin du tänkt en egen tanke, så bed till Gud att icke du får lefva, till dess du får igen den som en fras!* Det er jo ikke Ordene, der gengiver et Menneskes Væsen, det er jo den Sammensætning, de faar i hans Tale, eller snarere, som Maeterlinck en Gang har sagt, den Tavshed som omgiver hans Ord, den Tavshed i hvilken de er svøbt, den Tavshed som giver hans Ord den Farve, som de kun har i hans Mund, og som viser, at de er hans og at de kommer nede fra hans Sjæls Værksted, som aabenbarer os, at det er hans egne Ord, hvor ofte vi saa end kan have hørt deres Lyd. Ordene er jo ikke som Mønter, der har en een Gang for alle præget Betydning, de er jo aldrig de samme hos de forskellige Mennesker. Vil man forstaa Menneskers Tale, maa man længere ned, ned til det Sted, hvor Ordene begynder at leve, hvor de bliver et Udtryk for et Menneskes Væsen. Ned i hans Tavshed. Som Goethe siger i Vilhelm Meister: *Ordene er gode; men de er ikke det bedste; det bedste kan ikke tydeliggøres i Ordene.* Altsaa: vil jeg forstaa de Mennesker, jeg i mit daglige Liv er kommen i Berøring med, vil jeg forsøge at blive klar over mit Indtryk af deres Forhold til mig og mit til dem, er det ikke nok, at jeg lytter til deres Tale og kender deres Ord. Jeg maa om bag ved Ordene, jeg maa ned til det Sted i deres Sjæle, hvorfra Ordene stiger op; jeg maa ned til deres Tavshed. Eller med andre Ord: der er altsaa et Forhold mellem Menneskene, som er dybere end det, Ordene kan udtrykke og gentage.

Men lad mig nu standse et Øjeblik for ikke at miste Traaden i min Tankegang og løbe uden om min Erfaring. Det første Indtryk, jeg fik, da jeg kom ned i min Ensomhed, derned hvorfra jeg fik Udsigt ud over mit daglige Liv, var altsaa det om Menneskenes underlige Talen om Lykken. Det førte mig over i det andet: at Menneskene bruger Ordene forskelligt. Og derfra endelig naaede jeg ned i den Bevidsthed: at det dybeste Forhold mellem Menneskene ikke ligger i

Ordene imellem dem, men i Tavsheden. Jeg maa altsaa se at blive klar over Tavsheden. Om det i den er muligt at lære hinanden helt at kende. Eller om ogsaa den skulde konstatere Menneskenes Forskellighed.

Tavsheden. Jeg vil ikke gaa langt ind paa dette, der er saa svært at tale om. Men jeg vil igen en Gang henvende mig til Dig, som sidder ene og læser dette, jeg vil spørge Dig, om Du ikke kender Tavsheden. Om Du ikke kender, hvad det vil sige: at tie sammen med et andet Menneske. Den Tavshed som er den aktive. Den om hvilken Kierkegaard sagde: Du ved det jo: Den som blev forelsket og blev talende: nu ja! men at blive tavs: det er sikrere. Den Maeterlinck kaldte den store, levende Tavshed, under hvilken Sjælene gaar hinanden i Møde, og som aldrig glemmes af den, der har oplevet den. Den Tavshed i hvilken vi kommer hinanden nærmest. Og saa alligevel: er dette det sidste i Tavsheden? Har Du ikke netop i den dybest og stærkest følt den dybe Kontrast mellem Menneskene? Er det ikke netop Tavsheden, der har ført Dig hen til den Afgrund, der skiller Menneske fra Menneske, er det ikke i Tavsheden, Du har stirret ned i Afgrundens Dyb. Vi kan tale med hinanden, vi kan være enige, og vi kan blive uenige, og Ordene kan flyve hvinende og skurrende mod hinanden, Forskelligheden er endda ikke store, Uoverensstemmelserne glemmes. Men i Tavsheden! Der føler vi, at vi aldrig naar helt over til hinanden, at der er en Afgrund imellem os, fra hvis Rande vi kan tale med hinanden og se hinanden, men over hvilken vi aldrig kan komme. Hvert Menneske er som en Ø, der er omflydt af Ensomhedens og Tavshedens dybe Vande. Det er saa vanskeligt at finde Ord for dette, der ligger saa dybt under de Egne i Bevidstheden, hvor Ordene hersker; jeg kan antyde, hvad jeg mener, med et Par Citater. Samfølelsen i Tavsheden, selve det: at tie sammen, har Maeterlinck illustreret ved sin dybe og geniale Brug af Gentagelsen. Jeg behøver blot at erindre om et Par Repliker fra Taarnkammerscenen i første Akt af Prinsesse Malene; Ammen og Prinsesse Malene har nogle Dage været indelukkede i et mørkt Taarnkammer, nu har de endelig faaet arbejdet en Sten løs af Muren og atter faaet et Udkig til Verden, og den samfølende Befrielse, de begge føler over dette, er saa givet i deres Gentagelse af hinandens Ord: *Malene: Bi lidt. Jeg kan se Søen. Ammen: Kan Du se Søen? Malene: Ja, det er Søen. Den er helt grøn. Ammen: Saa maa Du ogsaa kunne se Staden. Lad mig! Malene: Jeg kan se Fyrtaarnet. Ammen: Kan Du se Fyrtaarnet? Malene: Ja, jeg tror da, det er Fyrtaarnet. Ammen: Saa maa Du ogsaa kunne se Staden. Malene: Nej, Staden kan jeg ikke se. Ammen: Kan Du ikke se Staden? Malene: Nej, Staden kan jeg ikke se* . . . . . Men endnu vanskeligere er det at forklare det sidste i Tavsheden: Uoverensstemmelsen, Kontrasten. Helge Rode har et Sted i Kongesønner, maaske sig selv uafvidende, faaet fat paa den. Ordene falder saadan: *Oinos: Se Helena. Se Jorden! Jorden er ogsaa en Blomst, en uhyre pragtfuld Blomst med alle Verdens Farver, vokset frem af Natten. Af den sorte Nat, der er som frugtbar Muld. Helena: Saa er Solen ogsaa en Blomst. Oinos: Solen er en Guldblomst. For Millioner af Aar siden sprang den ud* . . . . . Oinos og Helena er under disse Repliker ude sammen en Nat, i en Stemning der er saa stærk, at de fornemmer den, som favnede den hele Verden, som var de eet i dens Vælde. Men læg Mærke til Replikerne: Stemningen falder sammen, Ordene griber ind i hinanden, og alligevel:

den Tavshed, hvorfra Helenas Ord stiger op, er ikke den samme, som den der bærer Oinos Ord. Sig Replikerne højt for Dig selv, sig Oinos første Replik med en stærk og begejstret Stemme, fald saa ind med Helenas lyse, hurtige og lette Svar, og sig saa Oinos sidste Replik med den indrømmende Betoning, Ordene her kræver, og Du vil føle, at hendes Tavshed er ikke den samme som hans..... Men endnu dybere, fastest og sikrest har Heine i et af Digtene i Buch der Lieder udtalt Menneskenes dybe Kontrast: *Naar jeg har Dig tættest hos mig, længes jeg mest efter Dig.*

Tavsheden! Der fandt jeg altsaa ned til det, som var det sidste og dybeste mellem Menneskene: Kontrasten. Tavsheden! Nede paa Bunden af den var altsaa Ensomheden. Nede paa Bunden af den var jeg altsaa dybest mig selv, fri og ene, uden Tilknytning til Mennesker og Menneskers Værk. Der var jeg altsaa nede i mit usynlige Liv, nede i Dybet af min Bevidsthed, nede ved Underlaget i min Sjæl, dernede hvor mit Væsen former sig, hvorfra Ordene og Handlingerne stiger op, naar jeg er ærlig og oprigtig og bærer mig selv frem i min Gerning, nede ved det Punkt, jeg intet andet Navn har til end min Sjæls skjulte Værksted. Nede i det primitive og oprindelige af mig selv, nede ved det, der ligger saa dybt, at Ordene egentlig ikke kan udtrykke dets Væsen.

Men skulde jeg nu søge, kort og klart og primitivt, at faa fat i min Ensomhed og min Tavshed, saa er altsaa det Spørgsmaal, jeg nu maa stille mig, det Spørgsmaal der altsaa er det sidste i det menneskelige, det er dette: Hvor dybt kan jeg komme ned i mig selv? Hvor langt kan jeg naa ned i min Bevidsthed? Hvor langt kan jeg naa ned i det menneskelige? Ja! jeg ved godt, at hernede i Tavsheden er den Enkelte isoleret, her bliver Ordene famlende og usikre, falder som Paradokser og personlige Bekendelser, men der er intet andet: den som vil tale om Livet, maa tale om sit eget Liv og bruge sine egne Ord. For hvem er det til Glæde, om jeg fortaber mig i andres Tanker og andres Ord? Altsaa: Hvorledes er mit Forhold til mig selv? Har jeg der kunnet ophæve Kontrasten? Har jeg der opnaaet den absolute Enhed? Det fuldstændige Sammenfald af alle mit Væsens Dele i et eneste Brændpunkt? Søger jeg nu min Erfaring igennem, gør mit Sind aabent og stiller mig Ansigt til Ansigt med mig selv, søger ned til det Punkt i min Sjæl, hvor jeg er nøgen og Menneske, uden Paahæng af gamle Dogmer og filosofiske Systemer og Børnelærdomme og Uærlighed, skiller alt det uvæsentlige fra, alle de Gange hvor jeg kun har været halvt til Stede i Oplevelsen, og erindrer mig de Øjeblikke i mit sjælelige Liv, hvor jeg har været dybest og stærkest, hvor jeg har naaet det højeste Spændingspunkt, de store og dybe Øjeblikke, hvor alt det ligegyldige er gledet ned i Intetheden, og hvor hele mit Væsen har været samlet i Oplevelsen, saa er det sidste, der bliver tilbage i Bevidstheden, denne ene Viden: intet Øjeblik, intet Nu, ingen Brøkdel af et Secund er det muligt at finde, hvor det ikke har været mig muligt at komme bag om mig selv, dybere ned, længere ud. Kulminationspunktet kan ikke naas. Livet taber sig her i det Uendelige. Her holder altsaa den menneskelige Viden op. Ud over Kontrasten kan jeg ikke komme. Den absolute Enhed er en Umulighed. Det spændteste Øjeblik i mit Liv: jeg har dog ikke naaet den yderste Enhed. Jeg var ogsaa der: sammensat, nuanceret, menneskelig. Her er altsaa Grænsen for det menneskelige: længere kan jeg ikke komme.

Hvad der ligger paa den anden Side denne Grænse, ligger altsaa uden for mit Væsen. Hvad der ligger paa den anden Side denne Grænse, ligger uden for min Bevidsthed. Hvad der findes derude, véd jeg ikke. Min Viden er standset over for noget, der ligger over mig selv. Jeg kan kalde det Uendeligheden og jeg kan kalde det Gud, Navnet er ligegyldigt; det afgørende er dette: at jeg i det spændteste Øjeblik i mit Liv, i det bedste af mig selv, har fundet min egen Grænse, har staaet over for det, der var større end jeg selv. At jeg i Følelsen af Uendeligheden og min Stilling til det menneskelige har maattet erkende Umuligheden af at naa ind til Livets inderste Væsen. At jeg altsaa her er kommen i Forhold til det religiøse. Og her er saa det, der er det væsentlige: skal det religiøse have personlig Værdi for et Menneske, maa han være stødt personligt paa det i sit eget Liv. Det religiøse! En Gang var den religiøs, der var Fetischtilbeder, det har været religiøst at tro paa Solen og Stjærnerne, Dyr og Stene. Det har været religiøst at hugge sine Guder i Marmor og rejse Altre til deres Ære og tilbede hellige Billeder; og sidst var det religiøst at gøre sin Gud til et Menneske og skænke Vin i en Skaal og kalde det hans Blod og drikke det om Søndagen til Frelse for sin Sjæl. Det er ikke længere det, der er det religiøse. Jesus vidste det: *Men Du, naar Du beder, da gaa ind i dit Lønkammer, og luk din Dør, og bed saa til din Fader, som er i Løndom, da skal din Fader, som ser i Løndom, lønne Dig aabenbart.* Det er det, der er det religiøse: at finde Gud i sit eget Sind. Eller med andre Ord: Positiv Religion er Irreligiøsitet. Mennesket finder Gud paa den anden Side Grænsen for det menneskelige; dette maa han holde fast som sin personlige Oplevelse. Saa vil han ogsaa vide, at i det Øjeblik han trækker Gud ned over Grænsen, ned i det menneskelige, gaar han uden for sin egen Ærlighed. Han fandt Gud uden for sin Bevidsthed: han kan altsaa ikke forklare ham, ikke beskrive ham, ikke gøre ham synlig, ikke bygge hans Billede op med menneskelige Egenskaber; gør han det, er han nede i Afgudsdyrkelse og Overtro. Det guddommelige laa udenfor det menneskelige. Det er altsaa det religiøse: den store og dybe og uforstaaelige Følelse af Uendeligheden.

Danske Præster har en ejendommelig Inddeling for Menneskene: de troende eller de Kristne paa den ene Side, og de vantro eller Atheisterne paa den anden. Hvor vil de her faa Plads for de i dybeste Forstand troende, de virkeligt religiøse, de der har mødt Gud i deres egen Sjæl, de der ude i Tavsheden og Ensomheden har mødt den store Uendelighed, de hvis Liv leves til den NAVNLØSES ÆRE, og som derfor ved, at det er formasteligt mod Gud at gøre sig Tanker om Livets Oprindelse og Evigheden og Guds Væsen, hvor er der her Plads for de ensomt religiøse, de der nede i det dybeste af deres Sjæle har bøjet sig for Uendeligheden? Uendeligheden! Hvor er ikke Følelsen af den stærk og ren og mægtig. Stærkere end Ord kan tale. Men gaa en Dag ud til Havet, en Dag det er Fralandsvind, saa Bølgerne gaar ud over i det uendelige, helt bort mod Horisonten, der taber sig i det fjærne, saa vil Du forstaa, hvad Uendeligheden er for den, der har følt den i sin Sjæl. Nærmere kan jeg ikke komme ind paa dette. Hvorledes dette religiøse griber ind i det daglige Liv, hvorledes dette religiøse maa godtgøre sig i Bestræbelsen mod Enhed og Sammenhæng, og hvorledes Moralen her bliver tilknyttet det religiøse og er afhængig af Spændtheden, i hvilken det religiøse fand-

tes: jeg er umoralsk der, hvor jeg ikke er spændt til Stede, hvor jeg ikke kan føre min Tavshed med mig, alt dette maa foreløbig staa hen. Jeg har blot villet vise den Vej, ad hvilken den Enkelte finder sin Livsanskuelse, naar han stiller sig frit og ærligt og personligt over for Livet. Og skulde jeg saa sammenfatte, som i et Aandedrag, hvad det har været mig om at gøre at faa sagt, hvad jeg har fundet i Tavsheden og Ensomheden, saa vil jeg sige det saadan: Mennesket kan ikke komme uden om Kontrasten, Splittelsen, Nuanceringen; her er Grænsen for det menneskelige; og her møder vi Uendeligheden. Det Ukendte. Den Navnløse.

AXEL GARDE

EN SKIBBRUDEN A. BUNDGAARD

KØBENHAVNS NY RAADHUS

I.

BILLEDHUGGER BUNDGAARD OG HANS ARBEJDER

BILLEDHUGGER A. BUNDGAARD

Der fortælles fra Trondhjem Domkirke, dette Nordens ældste og stolteste Bygværk, at en af Arkitekterne, som var beskæftiget med Restavreringen og en Dag stod oppe ved Triforiet, pludselig fik Øje paa et fantastisk formet Klæberstens-Hoved, halvt Menneske, halvt Dyr, som sad dækket i et Bladkapitæl, men som hidtil var undgaaet alles Opmærksomhed. Omtrent i en Snes Aar havde Arkitekten arbejdet dèr i Kirken, havde gaaet den omhyggelig igennem, Led for Led, undersøgt Søjler og Buer, Arkitraver og Kapitæler og alt som fandtes. Men en saa overvældende rig arkitektonisk Udsmykning besad altsaa denne Kirke, at saadanne ny, interessante Enkeltheder kunde dukke frem.

Det ny Raadhus, med hvilket den danske Hovedstads Borgerskab tillidsfuldt og selvbevidst gaar det tyvende Aarhundrede i Møde, rummer i baade sit Ydre og Indre netop en saadan Mangfoldighed af arkitektoniske Enkeltheder, en genial Bygmesters og hans talentfulde Medarbejderes Hundreder af Indfald, barokke og fantastiske, at man aldrig kan se sig færdig, at Værket har stadig ny og dejlige Aabenbarelser hver Dag, man betragter det. Men Martin Nyrops Bygning er ogsaa storladen nok til at kunne bære denne Enkelthedernes Mosaik, der intet Sted sønderdeler Helheden, men lader Linjer og Flader virke med karakterfuld Ro.

DEN SIDSTE TILFLUGT

Rundt om i Raadhuset træffer man i Gesimser og paa Sokler, i Dørbuer og Porthvælvinger, i Karnapper og paa Taarne en højst personlig kunstnerisk Behandling af det benyttede Byggemateriale, Kalksten og Granit. Besynderligt forvredne Skikkelser stirrer frem overalt, Eventyrverdenens fantastiske Uhyrer bugter deres skællede Kroppe som Vogtere ved Indgangene, Jordens og Havets frygteligste Væsner opslaar deres Gab under Tagkanter og paa Vinduessprosser, og ind dèr imellem finder man muntert karikerede eller alvorligt opfattede Portrætter af Raadhusets Arkitekter og Arbejdere, ja endog af Byens og Raadets bedste Mænd.

Størsteparten af disse interessante Enkeltheder, der liver Façaderne op, er skabte af den ejendommeligt talentfulde unge Billedhugger ANDERS BUNDGAARD i nøje Samarbejde med Bygmesteren, Arkitekt Nyrop.

BUNDGAARDS FØDEHJEM VED ROLD SKOV

Samarbejdet de to Kunstnere imellem har været af en saadan Art, at der ikke nemt kan skilles ud, ikke helt gøres Rede for, hvad der skyldes den enes og hvad den andens Impuls; i mange Tilfælde har vel Arkitekt Nyrop, alt som hans Bygværk skred frem og hans Skabertrang voksede med Værket, faaet Blikket op for, at der paa de og de Steder kunde anvendes et Hoved

LYGTEMANDEN

eller var Plads for en hel Figur eller et bizart ornamentisk Led, og han har da antydet for Billedhugger Bundgaard sin Plan, maaske i løst skitserede Rids forklaret den nærmere, men har iøvrigt givet Billedhuggeren fuldstændig frie Hænder.

Et saa personligt og fantastisk experimenterende Talent som Bundgaards var ogsaa daarlig tjent med at faa afstukket faste Grænser; en anden Sag er det, at der under Udarbejdelsen selvfølgelig af og til har kunnet komme Øjeblikke, hvor et praktisk, arkitektonisk Skøn har maattet indvirke ændrende paa Billedhuggerens udelukkende kunstneriske Opfattelse af Midler og Maal. I saa Henseende har Nyrop ganske sikkert været Bundgaard en meget nyttig Læremester. Men omvendt har der ogsaa været adskillige Tilfælde, hvor Billedhuggeren hjalp Arkitekten ud over Vanskeligheder, ja hvor det endogsaa var Billedhuggeren, der fremsatte Ideer, til hvis Udførelse Arkitekten med Glæde gav sit Minde. Og én væsenlig Ros kan her tillægges Bundgaard: det var fra først af *hans* Ide at lade *Portrættet,* den levende Menneskemodel, være Basis for de mange besynderlige Hoveder, der sidder alle Vegne, og som med deres kynisk grinende eller vildt desperate Udtryk synes hjemme alene i en frodig Fantasiverden. Det er nemlig den jydsk fødte Bundgaards ægte jydske Princip, at man, kunstnerisk set, aldrig maa række længere tilvejrs i Fantasien, end at man stadig har Fødderne rørende ved virkelig og fast Grund.

Der staar da ogsaa gode københavnske Ansigter bag næsten hvert eneste af alle disse kostelige Granitfjæs. Til det treho'dede Væsen (Side 39) med det maskeagtigt opspærrede Gab, som danner Sokkelhjørnet mod Torvet og Boulevarden, og under hvis Søjlekrop Nyrops demokratiske Ide med et Dambræt for Gadens Drenge er udført, har ingen ringere end Billedhuggeren Stephan Sinding, Bundgaards tidligere, højt skattede Lærer, staaet Model. Med sit markerede Ansigt komisk fortrukken sad Sinding offervillig sine Timer til Ende. Bagefter har saa Bundgaard

gjort Trækkene endnu kraftigere og spilet Munden paa vid Gab. Alligevel sporer man Modellen.

Bundgaards Arbejder i det ny Raadhus har Betydning ud over deres eget kunstneriske Værd og den sjældne Pryd, de er for Bygningen. Her er der nemlig for første Gang paa hjemlig Grund præsteret Bevis for, hvilke fortræffelige Ting der kan bringes ud af en Granitblok, naar den rette Mand faar Mejslen i Hænde. Hvad

A. BUNDGAARD: SPRINGVANDS-UDKAST. GEFION TEGNET AF RESEN STEENSTRUP

har det ikke været for grufulde Granitarbejder, vi herhjemme nøjedes med i vore Mure; f. Eks. disse ganske katalogmæssigt gjorte, kedsommeligt stivnede Løvehoveder, der sidder og gaber tamt som Slutsten over vore Portbuer, hvor man har anbragt dem stik imod den historiske Kendsgerning, at Løvehovedet i dets arkitektoniske Hjemland, Ægypten, kun benyttedes som Regntud — fordi Regntiden falder i Løvens Billede.

Næppe færdigbygget, som Raadhuset er, har man dog allerede længe set Nyrops Arkitektur danne Skole Byen rundt, ja Landet over, set hans Mønstermuring, hvert af hans sindrige Paahit efterlignet i de bedste af de Huse, der efterhaanden rejser sig. Saaledes vil ogsaa Bundgaards Arbejder i Granit, originale Kunstværker som

SPRINGVANDSUDKAST: HAVFRUEN

hus. Det var i et af mit Livs faa mismodige Øjeblikke — fortæller Bundgaard — at jeg en skønne Dag kom forbi Raadhusets lave Forbygning, hvor Nyrop har Tegnestue, og hvor jeg nu selv har Atelier. Det var i de Tider lidt sløjt for mig, ingenting at bestille, ingen Penge i Lommen. Saa med ét som jeg gik, fandt jeg paa at stikke ind og præsentere mig for den store Mand Nyrop og spørge, om han ikke kunde bruge mig.

— De er naturligvis for *fin* til at arbejde i Granit, sagde Nyrop. Det plejer de Herrer Billedhuggere at være; derfor faar Stenhuggerne desværre Lov at bære sig ad med det dejlige Materiale som de lyster .... Jeg vilde ellers gerne have lavet nogle lyssky Uhyrer, og den Slags Ting, saadan rigtig gedigent, ikke Fuskeri; saa jeg kunde godt have Brug for en dygtig Mand.

de er, vække mange Bygherrers Opmærksomhed og forhaabenlig snart revoltere gammel Slendrian. Hvilke Opgaver kunde der ikke her overdrages yngre Billedhuggere, der saa vist ikke har for mange Bestillinger her i dette lille Land, hvor vor egen Skulptur savner Husly endog i Statens Musæum for Kunst, og her, hvor vor eneste Mæcenas, i stor Stil, fylder os vore Parker med ikke altid lige gode Afstøbninger af fremmed Kunst, medens vore egne talentfulde Billedkunstens Udøvere hungrer efter kunstneriske Opgaver saa vel som efter det tørre, daglige Brød.

Det er nu lidt over fem Aar siden, at Billedhugger Bundgaard kom til at arbejde ved det ny Raad-

EN VAABENDRAGER; I HJØRNET MOD BRANDSTATIONEN

ISBJØRNEN

Bundgaard opfattede Nyrops Udtalelse som et Afslag og forlod skyndsomst Stuen. Men et Par Dage efter kom der skriftlig Besked, at han kunde begynde paa Raadhuset straks, om han gad.

Nyrop havde gjort sit Valg og valgt den rigtige.

Ofte har en Kunstners Vej frem til sine Evners Udvikling og sit Talents Anerkendelse været højst eventyrlig. Det har jo alle Dage været de lavere Befolkningslag, de socialt daarligst stillede, men tillige de baade legemligt og aandeligt sundeste Stænder i et Folk, blandt hvilke de stærkeste og ejendommeligste Kunstnerpersonligheder havde Rod. I vore Dage bliver Kunsten, der jo i sit Væsen er oppositionel og frisindet, mere og mere demokratisk, og dens fleste og ikke dens ringeste Udøvere har da

VOGTER VED HOVEDPORTALEN

NISSEBUKKE VED NEDGANGEN TIL RAADHUSETS VINKÆLDER

ogsaa Livssyn og Livsmaal tilfælles med det oppositionelle, frisindede Demokrati og gør støt Tjeneste i dets Rækker.

Billedhugger Anders Bundgaard er en god og gyldig Type paa en saadan frisindet Kunstner af Folkets Rod. Han er født i et Husmandshjem ind under Rold Skov oppe mellem Aalborg og Hobro. Egnen er kraftig og karakterfuld, Skoven gammel og vidtstrakt og *Rold* et Navn, som baade ved sin egen mystiske Klang og ved de talrige jydske Sagn, der er knyttede til Stedet, vækker Forestillinger om noget overnaturligt, troldagtigt, diabolsk. Et dejligt fantasi-pirrende Navn at have lyttet til og selv gaaet og raabt ud, fra man var Barn!

Bundgaards Fader er Træskomager, en Jyde af den gamle Skole, af den Slags Folk, der kan sysle med lidt af alt eller er »smaakræng« som det hedder, naar Fingrene sidder rigtig godt. I sit Hjem har Anders Bundgaard tidlig haft Lejlighed til at se formløse Træklodser blive skaarne ud til allehaande Brugsgenstande; han har her faaet en Paavirkning, der hurtig vakte hans Evner; fra sine første Barneaar har han ogsaa snittet i alt det, han havde til Raadighed. I seks Aars Alderen begyndte Drengen at klippe Silhouetter og aftegne Folk og Fæ, hvad der ikke altid indbragte ham Anerkendelse; thi den

BLÆKSPRUTTEN

ET VINDHJØRNE PAA ET TAARN: VESTENVINDEN

gammeldags Jyde holder ikke af at blive tegnet af saadan som han staar og gaar, det er for ham det samme som at blive gjort til Grin. Af den store Griseso og det blissede Øg vil han nok eje en Tegning, men af sin egen karakteristiske Skabning — nej Tak! Derfor gjorde Anders sig særlig Flid med at tegne Dyr — han var desuden bleven Faarevogter og Hjorddreng — og han drev efterhaanden sin Kunst til en ret indbringende Forretning: en aftegnet Hest gav fire Skilling, for en Ko fik han otte Skilling, men der var en hel Mark at tjene paa en Stud — følgelig portrætterede den lille Kunstner alle Sognets Stude: de rebelske Unghøveder, som aad sig smækfede i Kæret, saavelsom det gamle Hornkvæg, der daglig trak under Aaget.

BASILISK

Paa samme Tid begyndte Drengen forresten ogsaa at hugge Figurer i Sten, og det haarde Materiale æggede yderligere hans Formtrang.

Endnu en Paavirkning fra Hjemmet blev af Betydning for Bundgaards Kunst. Faderen var fyldt med alle de Viser, Sagn og Eventyr, der i Aarhundreder har levet i Folkemunde, om Nisser og Højfolk og Lygtemænd, Havfruer og Drager,

ET SOKKELHJØRNE

DØREN MED HVALROSSERNE

INDGANG TIL OPKLÆDNINGS-AFDELINGEN FOR FATTIGE BØRN

Basilisker og Søslanger og alle en overnaturlig Verdens Uhyggevæsner, der fra deres oldklassiske Oprindelse nu gaar igen Jorden over, omskrevne og tillæmpede efter Egnens og Slægtens Behov. Samleren af jydske Folkesagn, Evald Tang Kristensen, har hos Bundgaards Fader gjort en særdeles rig Høst. I denne Forfatters Bøger og i Anders Bundgaards Granitarbejder har den gamle Træskomands Fortællinger nu faaet varigt Liv.

Femten Aar gammel fik Udlængslen Magt over Hjorddrengen. Han samlede alt, hvad hans var, og rejste til Hovedstaden for at se sig om og blive til noget, fulgt til Sogneskellet af en bekymret Fader, der mente, at i lille Anders mistede Verden en svært duelig Træskomager — thi aldrig havde han set nogen skære i Træ med et saadant Nemme som Anders. Paa otte Dage havde Drengen lært Professionen — men saa var han rigtignok bleven ked af den med det samme.

HAVKONE

De følgende seks Aar blev en Tid rig paa Afvekslinger, en mærkelig Skæbnes op og ned og i Bugt og Sving, før den rette Vej laa banet. Til en Begyndelse gjaldt det bare om at eksistere, Bundgaard havde paa det Tidspunkt næppe nogen Forestilling om, at der var noget, der hed Bil-

HAVMAND

ledhugger, end mindre en bestemt stilende Kunstnertrang; han busede lige løs paa Livet, som det faldt for, uden at reflektere. Men der gærede stærke Kræfter i ham, og gennem Stillinger som Øltapper, Vinkælderkarl, Kyper og sjette Rangs Opvarter naaede han omsider til at blive Billard-Markør paa en Café i Skindergade. Her var han allerede naaet ind i Kunstens Forgaard, thi her var en stor Kres af Studenter og Polyteknikere daglige Stamgæster, og af deres Tale lyttede han sig en ny og ukendt herlig Verden til, en Tilværelse med helt andre Begreber og Værdier og Kræfter og Maal end alt det, han hidtil havde regnet med. Og her i Billardstuen havde han endelig et Materiale for sin aldrig hvilende Snittelyst: Markørens hvide Kridt, hele Stænger og smaa Stumper, i hvilket han gik og skar de mærkeligste Hoveder, og desuden det tilrøgede Loft, hvor der med en Billardkø blev ridset mange sære Ting, prægede af megen Styrke og et eget bredt Lune.

Han blev snart Gæsternes Yndling, allesammen sikrede de sig hans udsmykkede Kridtstumper — nuværende Overretssagfører Volmer skal saaledes be-

JULIUS LANGE

sidde flere Hoveder — og en Dag kom der da en Mand, der opdagede Talentet. Det var Arkitekt Blichfeldt.

— Hvem har lavet dette her Hoved, spurgte han Kelneren.

— Aa, det er Markøren, han ligger og smører og filer overalt.

Arkitekt Blichfeldt fik saa Synderen for sig, og ved Blichfeldts og daværende Bygningsinspektør, Arkitekt Mathiesens Hjælp og Velvilje blev Bundgaard sat i teknisk Aftenskole det Par Gange om Ugen, Caféen kunde undvære sin Markør. Bundgaard var da 20 Aar.

Snart gav han sig Kunsten helt i Vold, kom til at gaa i afdøde Rings Atelier, (Hvidtfeldtsmonumentets Skaber) og slap ind paa Akademiet, som han klarede hurtigt og stolt fra sig. Omtrent samtidig med at han »tog Afgang«, blev han Sindings Elev og modtog her sine store manuelle Evners og sin ufærdige Aands mest indgribende Formning.

OVERPRÆSIDENT KLEIN
DIREKTØR HAGEMANN
RAADM. ABRAHAMSEN
ARKITEKT KOCH
MARTIN NYROP
RAADM. BÆRENTZEN

Aaret efter — det var i 1888 — debuterede han med den kvindelige Figur »En Skibbruden« (Aalborg Musæum), hvis første Skitse var flere Aar gammel, og hvis Emne var fremgaaet af den Art personlige Oplevelser, som en ung Kunstner aarevis kan gaa og ruge over, før han faar produceret sig fri.

Der blev lagt Mærke til Værket, og Aaret efter kunde Bundgaard for det Raben-Levetzauske Legat og for Penge fra Udstillingsfonden rejse til Paris, hvor han en Maanedstid gik rundt i stum Undren. Da han kom tilbage, maatte han en Tid i Tjenesten som Marinesoldat. Ude paa Holmen vil endnu findes nogle Gallionsfigurer, et Par Valkyrier, som blev støbt men ikke brugt til Panserskibet Ivar Hvidtfeldt — det var Bundgaards væsenlige Offer paa det militaristiske Alter. Fra denne Periode stammer forresten de første Udkast til de to senere Springvandsskitser, »Gefion« og »Havfruen«, for hvilke han i 1890 fik begge de Præmier, Frederiksberg Kommunalbestyrelse havde udsat. Men det gik her, som det jo altid gaar herhjemme, at der bliver ingen Brød af den Dejg, vi slaar op. Endnu har Frederiksberg Runddel ikke faaet sin Fontæne, og der vil vel gaa baade Vinter og Vaar, inden Københavns Kommune udfører Bundgaards paany præmierede, storslaaet stærke »Gefion« — om det nogensinde sker. . . . . Hvilken trøstende Tilværelse for Kunstneren!

Samme Aar drog Bundgaard for bevilgede Statsmidler og et Par Smaastipendier paa en to Aars Rejse til Udlandet, til Italien og Frankrig, Paris især, hvor han gjorde flere Arbejder, bl. a. »Lygtemanden«, der blev udstillet paa Salonen og senere solgtes paa Chicago-Udstillingen til en amerikansk Dame, endvidere »Graveren« — en jydsk Bonde paa Brakmarken — der er udført i sort Ler, og »Heden«, en Kvindefigur i overnaturlig Størrelse, der ligger fladt henstrakt; Ryggens og Nakkens Linjer symboliserer den jydske Hedes langelige Drag, Blikket er roligt vidtskuende og Hænderne lagt fast og energisk sammen — en Skikkelse af stor og kraftig Skønhed og saa dejlig dansk, at den snarest burde komme ud over det forgængelige Ler, hvori den er skabt.

Fra denne Rejse kom Bundgaard hjem i 1893 og gjorde straks »Zions Datter«, en sammenbøjet Kvindeskikkelse, der sidder lænket ved Babylons Floder. Arbejdet vakte megen Opsigt paa Foraarsudstillingen, og Bundgaard havde hermed kæmpet sig til et Navn.

Fra den Tid har Bundgaards Kræfter været viet Raadhuset; og her har han, paa nær det halve Aar i 1894, da han var i Italien for det Ancherske Legat, troligt slidt i Leret og Gibsen, i den løse Kalksten og den haarde Granit, altid i Raamaterialet, der er hans Stof mere end Blyant og Papir. I Stilhed har han virket, faa' har vidst, hvem Mesteren var for de mange karakteristiske Hoveder og fantastiske Uhyrer Raadhuset rundt. Det har da været »Vagten« en kær Opgave at bringe Bundgaards Navn og den størst mulige Del af hans Arbejder ud til et kunstinteresseret Publikum.

M-E

HENRIK SCHOUBOE

GURA

Det var i den Time mellem Nat og Morgen, da alt levende sover, da selv Forbrydere og Mørkefugle bedøves af Stille og tages ind i Ligheden for alle. Tiden vendte sit Ansigt bort. Det var begyndt at graane i Luften.

Sønderfra kom der en Taage drivende frem over Stubmarken, som laa overtrukken med kold Nattefugt. Og da Skyen var et Stykke inde over den forkomne Ager, sænkede en Flig sig og svøbte tøvende rundt, til den blev hængende som et Slør paa en Knage i Luften. Skyen drev videre frem over andre vaade Agre.

Men det var Gura, der blev tilbage paa Marken. Noget holdt hende fast, en gammel Erindring, netop her over denne elendige forladte Mark.

Før Solen kom, dirrede der en kold Bølge langs Jorden, en Frysning — den sneg over Marken, og alle smaa Draaber hvidnede til Isfnug. Da Solen stod op, var Marken skimlet af Rim.

Gura stod endnu stille med sænket Hoved, som kunde hun ikke fange det, der var kommen hende i Sinde. Endelig rystede hun paa Hovedet ad det evig glemte og gled skraat hen i Luften.

Gura var ganske alene. Hun holdt sig midt i Skellet mellem Dag og Nat og rejste sagte frem. Hvor hun kom, mødte hun Stilhed. Men da hun traf over Kirkegaarden, tøvede hun ogsaa der, indtil Lyset indhentede hende. Hun hørte de Døde lukke Øjnene op nede i Gravene — det lød som Tagdryp, naar det ene Dryp overhaster det andet. En lille Stund endnu, da begyndte den kolde, bitre Jord at tone og summe bevæget, alle de døde sang klart nede i deres hule Kister.

Gura hævede sig lodret op og gik i en stor Bue ind i Mørket længere vesterpaa. Etsteds i et Kær laa der et ensomt Hus, dér trak Gura ind og lagde sig under Taget. Det var en Kreaturfold, og den stod øde. Væggene var tømret af Forskallingsfjæl, og da Solen kom op, faldt Lyset ind gennem Sprækkerne. Lysstænger faldt hen over det sumpede Gulv, Straa og Planterester blev synlige. I Hjørnerne pippede enkelte blege Græsspirer op. Det var som om der lurede nogen uden for Væggen og kiggede ind, Lyset skar og vendte sig i store Straalebundter. Dunkelheden laa svanger med uhyre Former -- der kunde svæve et rundt frit Legeme, et Øje,

udenfor; eller der laa et Væsen paa alle fire og spejdede ind — det Væsen, man dør af at se.

Gura rejste igen. Hun naaede Havet, lagde sig forover og gled glat frem. Bølgerne anstrængte sig og rakte efter hende og sank atter tilbage. Og Gura naaede frem til Byen, hun lagde sig ind over den just i den dumpe Time, da alt synes forsvundet, da al Lyd er forstummet.

— Mens jeg sov, kom Gura ind til mig, jeg saa hende ligge oppe under Loftet i mit Kammer. Hendes Ansigt hang lige over mit, jeg saa den lange, skønne Mund, der var vokset sammen midtad som et Ar. Guras Øjne vendte sig ikke fra mine, snart var de lyse, snart dunkle. Undertiden forsvandt de helt og stirrede endda — Blikket lukkede sig og var der dog . . . som et Mørke, der synes at gro.

JOHANNES V. JENSEN

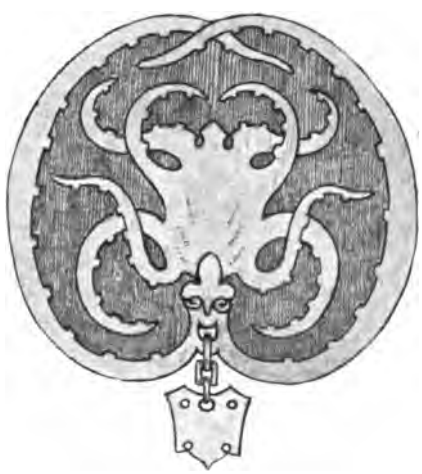

THISTED FOTOGRAFI AF W. KIØLBYE

VED J. P. JACOBSENS GRAV

Der bor i den lille Limfjordsby Løgstør en Mand, som kan en underlig Historie. Han er kongelig Lods, Manden; i sine unge Dage fór han Verden rundt og oplevede meget sælsomt. Men de Ting har han nu fortalt sig træt paa . . .

Den underlige Historie, Lodsen kan, er fra sidst i Sommer. Det er to unge Mænd, Københavnere, som er kommen med fejl Damper fra Aalborg og ikke kan naa frem den Dag, saa langt de er til Sinds. Saa er de staaet fra Borde i Løgstør, det er en Søndag lidt før Middag, og nu gaar de om i Byen og spørger, hvordan de dog skal række Thisted inden Aften.

— Ja, det er sikkert, det er der ingen Raad for! . . . Men i Morgen!

— Nej, det hjalp dem ingenting. *Den* Dag skulde det være.

Saa skynder de sig ned ad Havnen til og taster Lodsen an. Om han kunde sejle dem, spørger de.

— Naar der bare var lidt mere Vind, siger han.

— De Skyer dèr, er der ingen Vind i dem, spørger de.

— Ikke helt umuligt, og saa er vi i Thisted paa fire-fem Timer . . . Men det er rigtignok, efter Taksten, saa og saa mange Kroner!

— Ligemeget, de *vilde* afsted! . . . Og saa lagde Lodsen ud med Baaden.

— Men det underlige ved Historien, bemærker Lodsen, naar han fortæller den,

det er ligegodt det, at de vilde til Thisted, partout den Dag, bare for at se en Grav . . . Jeg lindede nok paa, siger han, at det ikke var Handelsrejsende, de saa' ikke ud til'et heller, men jeg havde dog egenlig tænkt mig, at det gjaldt sig om en mere vigtig Forretning ovre i Thisted . . . De har nok været et Par Kunstmalere eller Digtere og af den Slags, eller én af hver; for andre Folk, saadan fornuftige — vel? . . . Men sin Betaling, den fik man. Og saa kan det jo være én det samme . . . Alligevel, han maa jo ha' været en Størrelse, ham, Christen Jacobsens Søn derovre; han døde af Tæring, ikke! . . .

J. P. JACOBSENS MODER

. . . Den Vind, der havde givet Lodsbaaden saa taalelig Fart gennem Løgstør Bredning, løjede af, just som Fegge Sund laa bag os, og Brinkerne paa Mors og det bredt skraanende Thyland stak i Løb ud mod hinanden. De høje Banker gav Læ, og smult blev Vandet inde i Bredningen.

Der er Septembersol og Søndagsfred over Fjord og Strand, en vid, lydhør Stilhed, ingen Folk paa Stubmarker eller i Rørskær, ingen Sejlere nogen Kanter fra. Det er alt det vi vinder kendeligt frem. Langt er der ikke til Næsset forude. Er vi først dèr henne, kan vi se Thisted, trøster Lodsen. Men Vejen faar ingen Ende, synes vi. Og dog er det dejligt at sejle saadan.

Et jordslaaet Topsejl bliver pludselig observeret; det bevæger sig langsomt over den fremspringende Brink, der danner Næsset, og nogen Tid efter kommer et tomastet Fartøj til Syne; det glider frem i dovne Kryds, ingen Kølvand er der, og Vimplen rører sig ikke.

— Dèr har vi Konsulen hans Fartøj, siger Lodsen.

— Hvilken Konsul, spørger jeg.

— Ham, Svigersønnen til gamle Christen Jacobsen, heller Grosserer Jacobsen, som de kaldte ham.

Min Rejsefælle, Maleren, sidder i Kahytshullet agter; fra min Plads forude ved Fokkemasten kan jeg iagttage hans Ansigt, og jeg føler, at vore Tanker er samme Sted henne. Vi ser for os Fjorden her, en lun Sommeraften; det er hjemme i Niels Lyhnes By — Fjordby som J. P. Jacobsen kalder den — og Erik og Fennimore ror tilbage fra Konsulens nyankomne Skonnert »Berendt Claudis Minde«, som ligger paa Reden; Niels er i en anden Baad; der er graa Skumring over Fjor-

J. P. JACOBSENS FADER

den, en gribende Tysthed; Niels og Fennimore glemmer reht Sangen, de lovede, saa betagne er de...

— Dèr har vi Thisted, mælder Lodsen og ser paa sit Ur. Knap og nap de fem Timer, som jeg gjorde Regning paa.

Vi er komne om Næsset, Thisted By ligger for os inderst inde i Bugten og med sin slanke Kirke og sine tegltags Huse stimede sammen op ad et kraftigt thylandsk Bakkedrag.

Et af Husene nærmest Havnen var Hotel. Som Solen randt ned, sad vi dèr i vore Værelser for aabent Vindu og saa' ud over J. P. Jacobsens By og Fjord. Morslandet drog en dejlig Linje af stejle Lerskrænter skiftende med stort rundede Lyngbakker tværs over Bredningen og lukkede brat af for Verden bagved. Man maatte drømme sig det øvrige til: Fjordens bugtede Løb og Livø og Fuur og det aabne Hav, som var Vejen til de store Byer og det stærke Liv. Himlen havde alle de skarpe Farver i grønlig-gult og lilla-rødligt, som kommer frem saadan renluftes Aften mellem Sommer og Efteraar. Der var saa stille i den kønne lille By, ingen Lyd af Vogne, næsten ingen som gik i Gaderne, bare af og til et Par unge Piger, som Arm i Arm hastede deres Mørkningstur ud paa Havnemolen. Yderst ude stod de stille lidt og saa' vidt hen for sig og talte ikke. Men naar de fulgtes tilbage, gik de langsommere og havde da ofte et og andet vigtigt at betro hinanden, inden de slap Molen. Naar det var overstaaet og Gaden naaet, skød de Fart igen, forbi Toldboden og de tre store Huse, der laa alene og i lige Linje bag det inderste Stykke Bolværk.

Huset, som laa fjernest og var det største af de tre, havde to stive Etager af graagule Sten, havde Dør og Port og ved Siden af Porten en høj Gavl med store Luger hele Vejen op og et Hejseværk øverst under Gavlspidsen. Man sagde os, at denne gamle Købmandsgaard var J. P. Jacobsens Hjem. Vi kunde en Tid ikke faa vore Øjne fra den Gaard og den lille forkomne Have med Lysthuset, som laa for sig selv ned mod Havnen, skilt fra Gaarden ved den mellemløbende Gade. Her var Digteren født og vokset op, her havde han tilbragt sine Sommerferier — den lille Have var maaske Fennimores »Strandhave«. Han havde skrevet Niels Lyhne her. Og her var det, at han døde den vanskelige Død — døde den staaende!

Men de unge Piger gik det Hus forbi som forbi ethvert andet.

Der var en besynderlig Højtidelighed i dette: at sidde i J. P. Jacobsens By, lige

J. P. JACOBSEN, 4 AAR GL. FORÆLDRE OG SØSKENDE

over for hans Hjem, og i stille Inderlighed yde ham den Tak, man havde skyldt ham saa længe. Ikke Tak for en Bog eller to, som havde grebet os og var bleven os kær fremfor andre. Meget mere end det! For denne Digter var det, som en Gang, da vi var helt unge, havde faaet os til at slaa vore Øjne undrende op for den sære Ting, som er Livet; det var ham, der havde vist os Vej til vore egne skælvende Sjæle. Derfor var Jorden, vi betraadte, hellig. Og i vore Hjærter var der Andagt . . .

Og senere, da vi sad til Bords nede i Spisesalen, ene to, da var den samme fine Stemning over os, og Ordene kom lavmælte og faa i Følge, og tilsidst tog vi vore Glas og hævede dem, tavst og højtidsfuldt, og drak ærbødigt som af en indviet Kalk.

J. P. JACOBSEN I 20-AARS ALDEREN

Eller siden efter, da vi var en Tur gennem Byen og kom forbi Digterens Hjem og hen langs den Kirkegaardsmur, bag hvilken han ligger — der var en dyb og ydmyg Stilhed i os, som var vi dragne langvejs fra og gik vort Livs første Pilgrimsgang. Og endelig, da vi naaede hjem og fra Vinduet saa'

J. P. JACOBSEN, EFTER EN TEGNING

J. P. JACOBSEN, EFTER FOTOGRAFI

By og Fjord ligge hvide og gravstille i et sølvmorslysende Maaneskin, var det saa ikke, som leved vi om igen al den lykkelige, længselshede Tid, da vi elsked med Niels Lyhne og Mogens og Marie Grubbe og sukked og savned med dem alle.

Saa var det Formiddagen derefter, at min Rejsefælle, Maleren, og jeg stod ved J. P. Jacobsens Grav. Paa Hotellet havde vi spurgt en Karl, i hvilket Kvarter vi skulde søge Graven. Karlen løb til Kelneren, og Kelneren forhørte sig hos Overkelneren, og længe snakkede de frem og tilbage, om Graven laa i Kvarteret ved Kirken eller maaske længere borte. Omsider blev der da nogenlunde Enighed: det maatte være ved Kirken.

- - Kom der da aldrig nogen og vilde se Graven, spurgte vi.

— Nej, svarede Kelneren, ikke det han vidste af. Men han var ellers ny dèr i Byen, han var helt ovre fra Aalborg.

— Jo-o, raabte Overkelneren ude fra Køkkenet, vist gør der saa, Skuespillere og saadan nogen omrejsende, naar vi en enkelt Gang har dem boende, de spør' om Graven. Og hvor der bor en Gartner spør' de ogsaa om. De spenderer saamænd dyre Blomster, hele Rosenbuketter paa hans Grav deroppe - - og saa kan det hænde, de rejser fra Hotelregningen . . .

. . . Nu stod vi ved Graven. Det havde været saa ligetil at finde den, blot den korte Vej fra Laagen op til Kirken og saa ad en Sti lidt til en Side.

Vi havde vel tænkt os, hver for sig, at vore Hjærter vilde banke i en egen smærtelig Lykke, naar vi betraadte den Plet Jord, der var Digterens Hvilested. Vi vilde vel blotte Hovedet og bøje os og se ned for os, længe, dybt grebne.

Men da vi pludselig stod der, saa stivnede alt det i os, som blødt bevæget skulde holdt Andagt. Graven var stænget inde bag et koldt og skræmmende Jærngitter af kluntet støbte Epheublade, højt og hæslig sortmalet vigtede det sig i massiv Kostbarhed, og indenfor var der rejst et tarveligt Stenhuggermonument med en paatrængende slet Portrætmedaillon af Digteren . . . . . Dette aandløse Udtryk, disse uskønne Linjer, dette stikkende Blik og Haarets stive Fald, saa ynkelig det var

J. P. JACOBSEN, EFTER FOTOGRAFI

gjort — saadan har Digteren aldrig set ud! . . . Talentløs og uden Pietet har den sølle navnløse Fusker været, der dristede sig til at sætte dette forvrængede, formastelige Billede paa J. P. Jacobsens Grav.

J. P. JACOBSEN
EFTER PROF. JOSEPHSONS MALERI

Og hvor var saa de nænsomme Hænder, der skulde hæge og hygge om denne Grav som om en Helligdom? . . . Roser var der plantet, en kraftigstammet gul Rose, hvis Grene slyngede sig op om Stenen, og smaa Rosentræer med blegrøde og fløjelssorte Blomster, men inde mellem Stammerne og over den hele Grav bredte Græs og Fandens Mælkebøtter og alskens Ukrudt sig i sund og uforstyrret Grøde.

— Digterens Moder ligger i disse Dage for Døden hjemme i den gamle Gaard ved Havnen, fortalte man os siden.

— Og derfor er Graven forsømt! Men Broderen og Søsteren da? Og de unge Kvinder i Thisted — hvorfor gaar de unge Kvinder ikke daglig til Graven, to og to som de har Tid, og luger Ukrudtet bort og smykker Jorden med friske Blomster?

— Gør da Hovedstadens Kvinder saadan ved — lad os sige Oehlenschlägers og Chr. Winthers Grave, svarer man os.

— Nej, visselig ikke — og det tjener dem ikke til Ære. Men man har saa mange andre Digtergrave i Hovedstaden, og Folk dèr ovre har travlt med saa mange Ting . . . . Men Thisted er en lille, stille By og har kun denne ene Grav — denne ene Digter! Og han var vor egen Tids, vor Ungdoms egen Digter mere end andre. Netop til denne Grav burde Ungdommen valfarte.

Der stirrer gul og kølig Efteraarssol paa Graven, hvis Grimhed bliver end mere grel. Man bliver ilde tilmode af at staa og se paa den og læse de nøgternt stive latinske Bogstaver under Medaillonen:

J. P. JACOBSEN, EFTER HELSTEDS RADERING

DIGTEREN
JENS PETER JACOBSEN
FØDT I THISTED 7. APRIL 1847
DØD SAMMESTEDS 30. APRIL 1885

Til venstre staar en Sten af samme skønhedsforladte, haandværksmæssige Form. Det er Faderens Grav: Grosserer Christen Jacobsen — staar der — født i Rær 6. August 1813, død i Thisted 3. Juli 1897. Og til højre fortæller et lille Kors af Marmor, at hér hviler Anna Theodora Jacobsen. Det er Digterens yngste Søster, der døde allerede som lille Pige.

Ogsaa Faderen hviler under Korsets Tegn . . .

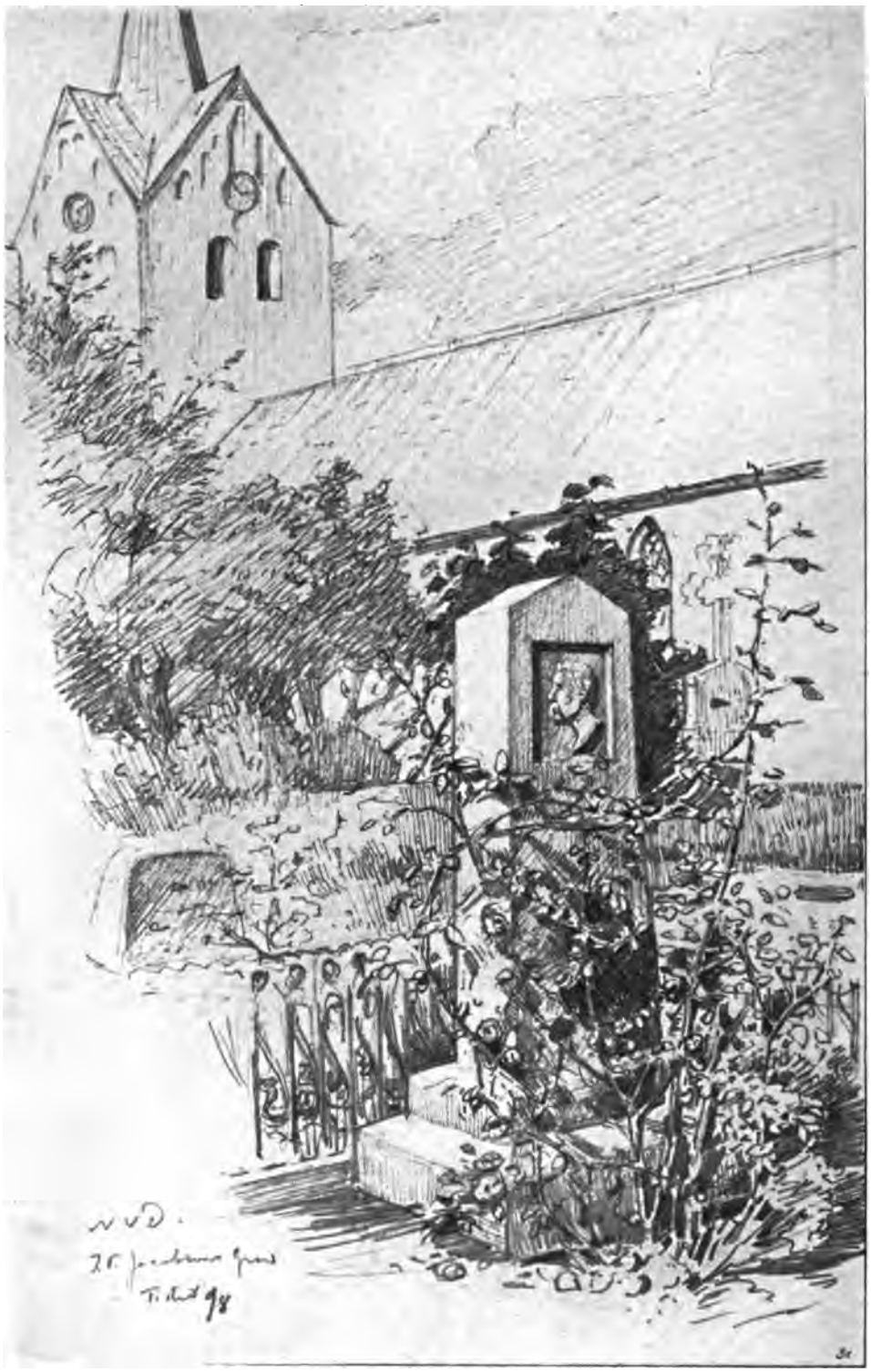

J. P. JACOBSENS GRAV

TEGNET AF N. V. DORPH

J. P. JACOBSENS STUE

Men paa J. P. Jacobsens Monument er der intet Kors. — Han døde Døden staaende.

. . . Min Rejsefælle tager sin Skitsebog frem og giver sig til at tegne Graven. Jeg gaar en Tur imens, ud af Kirkegaarden, gennem nogle smalle Gader, ind i et gammelt Lystanlæg og ud paa en Villavej. Der ligger et Gartneri ligefor. Jeg gaar derind og træffer ved Drivhuset en Mand, som jeg beder om nogle Roser.

— Nattefrosten har allerede været slem ved dem, beklager han, idet han gaar rundt mellem Bedene og søger de smukkeste.

— Nu er der for en tre Kroners Penge . . . Er det til en Buket, spørger han.

— Til en Grav.

Han betragter mig nøje et hastigt Nu og siger saa: Med Forlov — det er vel ikke til Jacobsens Grav?

— Jo!

— Nej se, er 'et virkelig! Ja, saa slaar jeg den ene Krone af, ikke Tale om . . . Aa, den Nattefrost ogsaa! . . . Men lad mig se, jeg har vist et Par kønne Roser i Drivhuset.

Og han gaar bort et Øjeblik og kommer tilbage med tre store, fuldtudsprungne gule Roser.

— Vær saa god og tag ogsaa dem, i samme Betaling . . . Med Forlov - hvem er De ellers?

Jeg siger ham, at vi er to, som er rejste hertil for at se J. P. Jacobsens Grav

og Hjem og tegne derfra og skrive. Om han har Lyst til at hilse paa min Rejsefælle, ovre ved Graven.

— Jo Tak! Men han maatte da først gøre sig lidt i Stand . . . Han havde ellers kendt J. P. Jacobsen rigtig godt, været en Slags Ven af ham, ja ikke saadan andet, end at de begge to holdt saa meget af Blomster og gik og snakkede sammen om de Ting, i de senere Aar især . . . Vi var jævnaldrende, og Jacobsen kom tidt herover i Gartneriet og botaniserede. Han forærede mig en Gang den botaniske Afhandling, han havde faaet Guldmedaille for . . . Som han dog forstod sig paa Blomster, saa omhyggelig over for dem og kærlig . . . Han kunde staa og snakke med dem, som om de var Væsner, der forstod ham, stryge dem saa blødt, naar de var syge, og sige: Saa-saa, lille Bæst, hvad fejler du, hvorfor hænger du med Næbet, er det i Hjærtekimene, du har det! . . . Jeg husker saa meget smukt og morsomt om ham . . . Han talte aldrig meget ad Gangen, altid i smaa Sætninger, der ofte havde et selvironisk Anstrøg. Naar vi havde passiaret for længe, kunde han sige: Nu skal jeg skam hjem og arbejde paa min Udødelighed! . . . Han gik meget foroverbøjet, mere og mere med Aarene som Brystet blev ringere . . . Jeg er alligevel Marskallen blandt danske Digtere — sagde han en Dag — se bare, hvor jeg er rank . . . Og om Egnens Venstrebønder sagde han en Gang: Det er jo mine Meningsfæller — de er bare af en anden Mening! . . . Hjemme hos Jacobsen selv kom jeg af og til. Mest med Blomster, da han blev stadig liggende. De skulde ha' set, hvor han og Moderen kunde ordne Blomster saa varsomt og forstaaende tog de paa dem og prøvede Farverne sammen og stillede dem om og om . . . Sidst jeg saa' ham, var en Ugestid før han døde. Jeg havde et Par pæne Blomster med. Han var frygtelig udtæret, kunde ingenting nyde, han mente selv, at han holdt Livet oppe alene ved Blomsterduft - - og saa nikkede han taknemmeligt . . . . . Naa, vi snakker. Farvel saa længe. Om lidt skal jeg komme over til Graven.

Jeg gik. Lidt efter, da Maleren og jeg stod ved Graven og talte om denne Mand, jeg havde truffet, og som i sine beskedent fortalte Smaatræk fra J. P. Jacobsens Liv havde givet mig et fint og levende Billede af Digteren, netop da kom Manden over til os. Han havde en dejlig Terose med, som han lod falde ned paa Graven ved Siden af vore Roser.

Jeg præsenterede. Vi talte videre om Jacobsen.

- - Ja, sagde Gartneren, han kunde saamænd ha' levet den Dag i Dag, om han havde været forsigtig, men ude i Vildmosen hentede han sin Sygdom. Han gik Dage om og botaniserede, var vaad langt op og blev forkølet og tog sig slet ikke i Vare. Lidt Disposition til Tæring var der nok ogsaa i Familien. Faderen, som oprindelig var Skipper, maatte forlade Søen, fordi hans Bryst ikke var godt. Saa blev han Reder og Kulhandler, en velstaaende Mand. Men en haard Negl! Bondefødt var han, strænge Træk, og stræng, især over for Jens Peter. Det har Digteren selv fortalt mig, hvorledes Faderen revsede ham, naar Karakterbogen ikke var præsentabel nok — Jens Peter gik jo og drømte og digtede allerede som Skoledreng — og hvorledes han blev jaget i Seng og ikke fik Mad, naar der ellers var det mindste i Vejen . . . En Hædersmand var gamle Jacobsen jo alligevel, men han lærte vist aldrig at forstaa, hvad Sønnen var værd. Moderen forstod ham bedre. Og Jens Peter holdt da ogsaa af sin Mor, rørende kønt.

J. P. JACOBSENS HJEM

— Hvordan tog egentlig Folk her i Thisted paa J. P. Jacobsen, de sidste Aar, i Begyndelsen af Firserne, da han stadig opholdt sig hjemme, spurgte jeg.

— Ja-a, de saa' skam op til ham, nogen af dem da; andre var godt gale paa ham, han gik jo ikke i Kirke og saadan noget. Og saa var der jo ogsaa lidt sært ved ham, syntes Folk. Han havde en flad Sømandshue paa Hovedet, med Baand ned i Nakken, og saa gik han med smaa, trippende Skridt, bøjet forover, saadan — og Gartneren tog et Par Trin hen over Gruset — han saa' ikke til nogen Side; kun naar Folk hilste paa ham, de yngre mest, saa vendte han hastigt Ansigtet mod dem og snappede febrilsk Huen af og hilste, meget dybt og taknemmeligt, og skyndte sig videre.

— Men nu, hvordan opfatter hans Byesbørn ham nu?

— Aa, de tænker vel ikke saadan videre paa ham mer'. Thisted er jo en By, der blomstrer frem, godt Opland, flink Handel . . . Hans Bøger bliver vist solgt rigtig godt. Man træffer dem rundt omkring. Men der tales ikke meget om ham . . . Ja, nu i Sommer, da Bankdirektør Westergaard ved Udstillingsmiddagen nægtede at modtage Professor Krohns Skaal for Thisted som J. P. Jacobsens By, da blev Folk skam vrede. For de fleste forstaar alligevel, at Jacobsen er en Ære for Byen. Men de ældste Folk kan jo ikke glemme, at han skrev fritænkerske Bøger. Bankdirektøren er en gammel Mand, rigtig brav forresten, men noget hellig; hans Hus ligger derhenne, klods op ad Kirkegaarden, han kan sidde hjemme og se Graven, og der er jo ikke noget Kors paa Stenen, og af og til kommer der ogsaa nogen Fremmede og standser der længe og bøjer sig og lægger Blomster paa Fritænkerens Grav . . .

J. P. JACOBSENS HJEM MED »STRANDHAVEN«

Op ad Formiddagen aflagde vi Besøg i J. P. Jacobsens Hjem. Broderen, Avlsbruger William Jacobsen tog imod os. Han bor i Stueetagen til højre. Han er en høj, duknakket Mand, med graasprængt blondt Fuldskæg, et Par ganske

STENEN PAA J. P. JACOBSENS GRAV. FOT.

lyseblaa, lidt trætte Øjne og en træg, noget ligegyldig Maade at tale paa. Vi sagde, hvem vi var, og at Efterretningen om gamle Fru Jacobsens nærforestaaende Død og Ejendommens Salg havde drevet os til Thisted i Haab om at faa Digterens Værelser tegnet, inden Møblerne blev flyttet bort.

Han sagde os, at vi kom for sent. Det meste af Møblementet var allerede borte. Det havde staaet urørt siden Digterens Død, men nu havde Svogeren, Konsul Andersen, købt Ejendommen, og Værelset var blevet omtrent ryddet.

Han fulgte os tværs over den store Forgang og lukkede en Dør op straks til venstre. Det var hans afdøde Broders Værelse, til at læse og skrive i, sagde han.

Vi standsede lige inden for Tærskelen. Denne rummelige, lidt lave to Fags Stue med det gulnede Træpanel og Væggenes falmede og fugtigskjoldede røde Oljemaling — den stemmede for Aandedrættet og gjorde Hjærteslaget hastende. Her havde J. P. Jacobsen tænkt og digtet, her var hans Værker blevne til, her havde han en Decembernat for snart tyve Aar siden skrevet om Niels Lyhnes Sjælekamp før den vanskelige Død. Herinde havde Digteren selv udaandet.

Men som denne Stue var vanrøgtet! Liggestolen stod der endnu og Læsepulten, som Digteren til Støtte skød ind over sit Leje, dertil et Bord og et Par Stole, endelig en Reol, paa hvis nederste Hylder var slængt i skrigende Uorden en Del Bøger, de første Udgaver af Marie Grubbe og Niels Lyhne, Bøger med beundrende Fællers Dedikation, Fotografi-Albums med interessante Ungdomsportrætter af Vennerne Georg og Edvard Brandes, Vilh. Møller, Sophus Schandorph, Otto Borchsenius, Alex. Kielland, af Familien og af ukendte unge Kvinder.

Der var faret ilde med denne Stue og dens Minder. Havde Jacobsens Venner blot i Tide faaet fredet om Minderne, faaet Familien gjort forstaaelig, hvad Pligt og Pietet bød — nu er alt spredt og splittet. Og det eneste, man endnu kan gøre, er at frelse fra Ødelæggelse den svenske Maler Professor Josephsons store Billede af J. P. Jacobsen. Vi saa' Maleriet hænge i et Gadeværelse paa første Sal ved Siden af det, hvori J. P. Jacobsens 83-aarige Moder laa bevidstløs og droges med Døden. Digteren støtter Hovedet mod den ene Haand og sidder bøjet fremover, med et sjælfuldt Udtryk i det fine, magre Ansigt. Broderen siger, at Digteren selv holdt af dette Billede mere end af noget andet Portræt. Det er malet i Rom 1879. Men daarlig bevaret er det, Fugt og Sol har taget paa det, Farverne er sprukne og blegnede. Skal det reddes, maa der handles hurtigt. Frederiksborg Musæum bør eje det!

Og saa bør endnu én Ting gøres: Al den Ungdom i Danmark, som i sit Hjærte holder en hellig Ild brændende for J. P. Jacobsen, burde samle sig, nu, om at rejse den store Digter et værdigt Minde paa hans Grav!

L. MYLIUS-ERICHSEN

MØHL-HANSEN

ALMINDELIG VALGRET

Den almindelige Valgret havde hos os den Skæbne, at den først blev bravt beskaaret, og at dernæst den priviligerede Valgret, der skabtes, brugtes til at uskadeliggøre den almindelige Halvpart, der endnu var tilbage. Dette kaldtes at opretholde Ligevægten og skete af fædrelandske Hensyn — at De véd det. Og Ligevægten blev opretholdt. Den regerende Reaktion blev siddende strunk og stiv, bevarede de gamle Tilstande og de gamle Mænd eller, naar disse døde, deres Afkom i Kød og Aand. De Slag, den almindelige Valgret slog, var Thors Slag mod den sovende Kæmpe om igen.

Saaledes opadtil i Statsmagtens Spids. Nedad i Folket er Udsigten af en anden Art. Den almindelige Valgrets Vej gennem Folket var et Triumftog. Den kom langt frem og dybt ned, og hvor den kom, dér spirede det og groede, som det gør i Foraaret. Den blev Løftestangen i Folkets politiske, sociale og økonomiske Samarbejde. Den blev vort Lands Trøst i Nøden.

Men Aarene gaar, og meget bliver anderledes, end det var før, og en Dag bliver det nødvendigt at se sig forsvarligt om og gaa til Bunds i Tilstanden for at erfare, hvorledes vi egentlig staar i det. Derfor kan det maaske nu være betimeligt at stille det koldblodige Spørgsmaal, hvorledes det mellem os egenlig forholder sig med Tilliden til den almindelige Valgret. Lad Ingen blive fornærmet over Spørgsmaalet, ikke Højre — til hvem det ikke er rettet — og ikke alle os Andre, der kalder os Brødre i den almindelige Valgrets Aand. For Socialdemokraterne

bliver Svaret let. De vil slaa Frakken til Side og vise, at der er ingen Pletter paa deres hvide Vest. Men nu Venstre?

Ingen vil insinuere, at Venstre skulde kunne lade sig drage med til — endsige selv tænke paa — en Indskrænkning i den politiske og kommunale Valgret, vi allerede har. Partiet har under skiftende Former stedse arbejdet for at skaffe denne Valgret fuldt Hensyn i det offenlige Liv, og Partiet vil utvivlsomt fortsætte dette Arbejde, til det bærer sin Frugt. Men naar vi ved Tillid til den almindelige Valgret forstaar en uforbeholden og virksom Vilje til efterhaanden at gøre Valgretten saa almindelig som muligt, bliver Sagen straks en anden.

Venstres Kærne, dets Førere ude i Landets Kredse og dets fleste Rigsdagsmænd, hører Gaardmændene til. At disse Mænd stræber at højne Respekten om den Valgret, Lovene nu tilsiger os, er imidlertid saare forstaaeligt, efterdi enhver Forøgelse af denne Valgrets reelle Værdi betyder et Plus til deres politiske Magtstilling. De danske Gaardmænd har altsaa den behagelige Stilling, at Opfyldelsen af det almindelige Retskrav, for hvis Skyld de er i Leding, vil gavne dem selv mere end nogen anden Samfundsklasse. Det er vist det, Hostrup kalder at knytte Livet til Idéen.

Men hvilken Stilling vil Venstre-Gaardmændene nu indtage, naar det gælder en Udvidelse af Valgretten, der betyder, at de kommer til at dele Riget og Magten med en Klasse Medborgere, der hidtil besad en mere beskeden Myndighed i det offenlige Samliv? Man vil forstaa, at her sigtes til den kommunale Valgret, og man vil gribe Forfatteren af disse Linjer i Nakken og stille ham Ansigt til Ansigt med det af Venstre mange Gange forelagte, af og til ændrede Forslag om den kommunale Valgrets Udvidelse. Og man vil tilraabe ham: Se her ligger Beviserne! Men sagtmodig vil han svare, at saadant et Lovforslag kan betyde mange Ting. Han vil minde om, at naar Estrup blev skældt ud for en Grundlovsbryder, rejste han sig op og raabte Leve Grundloven! Og kaldtes han en arg Reaktionær, drak han en Skaal for Frihed og Fremskridt. Og Forfatteren vil antyde, at det kan godt hænde, Lovforslaget havde en stærkere Vilje bag sig, da Berg forelagde det første Gang, end det har nu.

Vi skulde næsten tro, at der findes Rigsdagsmænd af Venstre, som har stemt mod Forelæggelsen af Lovforslaget om den kommunale Valgrets Udvidelse, og at Andre kun har stemt derfor ud fra det ikke fantastiske Haab, at der ikke i første Omgang blev Bukser af det Skind, og at de saa siden kunde forbeholde sig alt fornødent. Uden større sjælelig Anspændelse kan vi ogsaa faa os til at tro, at disse Standpunkter ikke vil falde i død Jord hos adskillige af de Venstremænd, der bærer Scepter og Krone i Sogneraad og Amtsraad og Skoledirektioner. Der gives Venstremænd, som nødigt vil andet Selvstyre end det, der giver dem selv fuld Magt til at styre.

Nu vil det blive sagt: Men hvordan i al Verden kan de Venstremænd, der en Menneskealder igennem har kæmpet mod den priviligerede Valgret i Landstinget, gøre sig skyldige i den Inkonsekvens at klamre sig til den priviligerede Valgret i de kommunale Raad! Det skal indrømmes, at Inkonsekvensen er umiddelbart forhaanden. Men pas paa, at Konsekvensen ikke bringes tilveje ved, at de samme Venstremænd siger: Vel, saa lader vi Landstinget i Fred og ser at komme ud af

det med det store Hartkorn dér, som vi kommer overens med det i Amtsraadene! Der er slet ingen Grund til at more sig saa højrøstet over Grev Ahlefeldt-Laurvigs Artikel i »Ølandenes Dagblad«, hvori han taler om en konservativ Bondestand som Regeringsparti i jævngod Forstaaelse med Godsejerne.

For det første er Godsejerne utvivlsomt mere misfornøjede med de Embedsmænd, der regerer, end de nogensinde før har været. Dernæst har det store Hartkorn efterhaanden vænnet sig taaleligt til Samarbejde med Bønderne i Sogneraad, Amtsraad og Landboforeninger. Godsejerne ser, at Bønderne saamænd ikke er saa fæle at komme ud af det med, ja, at disse endog, trods deres Flertal, ved mangfoldige Lejligheder giver de store Jorddrotter de fornemste repræsentative Hverv. Og Bønderne har paa deres Side høstet lignende Indtryk under Samarbejdet. Mange af dem vilde tænke alvorligt over Tilbudet, hvis Godsejerne en Dag kom og sagde: Vi ønsker en Forstaaelse mellem Jer og os. Vi gaar med til at ryste lidt om paa Skatterne, saa den Ende, der tynger Jer, bliver lettere. Og vi arbejder med paa, at nogle af Eders besindige Mænd kommer til Regeringen. Til Gengæld skal I blot værge os for nogen Valgrets-Udvidelse eller sligt og saa nogenlunde bryde den Bro af, der forbinder Jer med Socialister og Landarbejdere og andre af samme Tønde.

Fandtes der en samlet Godsejervilje til at udtale sig paa den Vis, omend i mindre tydelige Vendinger, skal man ikke forsværge, at den priviligerede Valgret i Sogneraad og Landsting en Dag fandt hinanden. Man indvende ikke, at det var en stakkels kortsynet Politik, der inden føje Tid vilde styrte sammen. For det første er en reaktionær Politik altid kortsynet; den kan ganske simpelt ikke tage langt Sigte; dette er Fremskridtspolitikens Sag. Og dernæst findes der ikke usandsynligt Mænd i Venstre, hvis Ærgærrighed det er blot at regere deres Levetid ud. Blæse med Syndfloden der kommer efter. Den maa Afkommet om.

Og Faren for denne Reaktion mod en heldig social og aandelig Udvikling i Landet bliver større, jo længere Tid der gaar, før Venstre naar til Regeringen — *forudsat* at Partiet vil tilbringe Ventetiden i den hidtidige besindige Passivitet ogsaa overfor Spørgsmaalet om den kommunale Valgrets Udvidelse. Nu gaar jo nemlig Socialdemokraterne ud i Landet med en Stab af Presse og Agitatorer og giver sig i Færd med at opdyrke det store Befolkningslag, hvis borgerlige Myndighed forskærtses af den priviligerede kommunale Valgret og som ligger og venter paa dem, der skal kalde det frem til Kamp for menneskeværdige og borgerværdige Kaar.

Ingenlunde mene man, at vi nærer en taabelig Forskrækkelse, fordi Socialdemokraterne drager ud i Landet og forkynder en demokratisk Socialpolitik og Læren om Arbejdets Socialisering gennem fri Organisationer. Vi mener tværtimod, at begge Dele er af det allerbedste, og det ængster os ikke stort, at de fleste Socialdemokrater i deres Agitation glemmer disse Tings fornuftige Begrænsning. Vi har ikke synderlig Agtelse for en overtroisk Doktrinarisme, men vi stoler paa, at Brodden nok gaar af den, naar den kommer paa Ambolten.

Men selv om man ikke er socialistforskrækket, kan man dog særdeles vel ængstes ved, at det overlades *alene* Socialdemokraterne at opagitere Husmændenes og Landarbejdernes store Lag. For det første har de socialdemokratiske Agitatorer tit et mildest talt mangelfuldt Kendskab til Landboforhold, og for det andet er Ven-

stre-Gaardmændene ofte paa Forhaand saare mistænksomme overfor Socialdemokrater. Bliver det derfor disse alene, der skal agitere for den udvidede kommunale Valgret og lave Husmandsvalg til Sogneraadene omkring i Landet, vil der højst sandsynligt blive slaaet den samme Kløft mellem Gaardmænd og Husmænd, som Folk fra anden Side har Lyst til at fremkalde.

Alle de, der mener noget alvorligt, naar de taler om, at de vil Frisind og social Retfærdighed, bør ønske denne Kløft afværget. Men det bedste Middel hertil er, at Venstre viser en saa uforbeholden og virksom Tillid til den almindelige Valgret, at den finder Udtryk i andet end i en lunken akademisk Debat i et Par Rigsdagsmøder. En Tillid der tør vove noget og som driver til alvorligt Arbejde!

Hvorledes saa Venstre, uden at opgive den Besindighed, i hvilken det venter paa Ministeriet, vil komme af Sted med at vende sig som et agiterende Parti nedad mod Husmænd og Landarbejdere — det bliver en Sag for Partiets Taktikere.

NIELSEN BRANSAGER

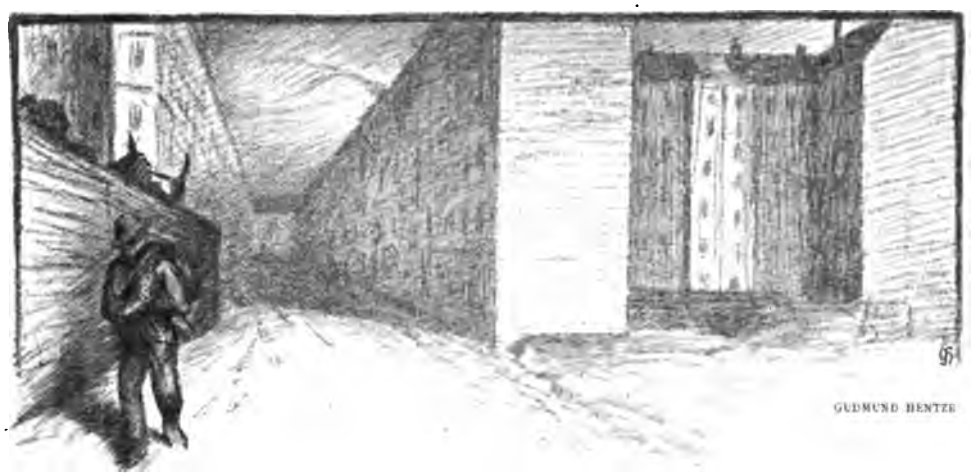

SKYGGEBILLEDER FRA STORSTADEN

I
HOSPITALET

Paa spidsen af den store kuppel rider
en lille, spinkel maane tændt i ny.
I barken strøt for porten foden glider.
Stille! gaa tavs forbi de syges by.

De kæmpehøje mure staa saa stumme,
men natten kender godt den kval, de rumme,
ind under alle tærskler tavs den glider,
og naar den træffer en, som rigtigt lider,
den stryger panden med sin kolde finger
og svaler saaret, som saa glohedt stinger.
Fra seng til seng den sagte lister rundt
og hvisker trøstende: »gør det saa ondt?«
Den rappe puls saa blidt, saa blidt den føler
og siger ganske svagt: »snart kommer den,
der hjælper helt til ro; jeg har en ven,
der, bedre end jeg kan, din feber køler.«

En lille lygte stikker
i mørket kridhvide prikker;
det er nattevagten, som runden gaar.
Paa fællesstuen ligger
Lazarus døsig og nikker

og drømmer, at hundene slikker
hans vædskende vunder og saar.
Skurrende taarnuret slaar.
Langsomt natten sin ende naar.
Fra stueetagen en lampe kaster
sin højrøde straale i haven trist;
bag den aabne rude i sky af kanaster
spille kandidaterne whist.

Da vælter en klokke forfærdet sig om:
»skynd Jer, skynd Jer, skynd Jer og kom!«
Smældende døre, sjaskende trin
i klaskende gummigaloske;
i porten i træk og isnende vind
holder en nedslaaet droske.

O det blege ansigt, de nu bære ind!
se den mørkrøde strøm paa den kridhvide kind,
se de store, sorte pupiller,
se hvor blikket sig angstfuldt forvilder
og søger og leder og ved ikke hvor,
mens munden fortrækker sig, hviskende: »mor!«
Se hvor læberne mimre og stamme,
medens fingrene tæppet kramme;
ustanseligt blodet flyder
og gennem forbindingen bryder.
»Forsigtigt! forsigtigt ad trappen nu!
hvad? baghovedet helt itu.
Ikke saa haardt, portør — er De gal?
hvad? styrtet ned fra femte sal!«

Kom nu, Jesus, du børnenes ven,
og kald dette barn tillive igen
som engang Jairi datter.
Nej, hvor haardt de om baaren fatter!
Bær hende varsomt, læg hende blødt.
Ak, imorgen er barnet dødt.

II

TYVEN

Jeg kender intet saa dødsenstrist
som en trappegang fra kælder til kvist
i en mægtig storstadskaserne.
Haanligt smiler hver messingslaa
for lejerens fred at værne;
indad dørene nødigt gaa,
men lukke sig meget gærne.

Dog den dør, som du stænger med høfligt smil,
naar din gæst omsider sig fjærner,
kun daarligt om natten værner
mod en haand med en sleben fil.
Den haand den raktes ved dag dig imod,
da en krybende tigger i døren stod;
det brød, som han tog med et ydmygt grin,
kasted han hoven i et latrin
og mumlede: »vent blot deroppe,
I flæskede storborgerkroppe!«

Hvor er dog en dagligstue
i maaneskin underligt død!
hør den sagteligt spragende lue,
som farver kaminbunden rød;
se det slør, som straalerne spinde
og hen over gulvtæppet slaar;
det er, som der ikke i hundrede aar
havde været nogen herinde;
det er, som om alting ventede paa,
at døren pludseligt op skulde gaa,
og de døde komme tilbage
og de levendes pladser tage
og hviske dæmpet om minder,
der livet og døden forbinder,
og tale sagte velsignende ord
om de børnebørn, som i huset bor.
Men se! nu glider en skygge
gennem døren, der aabnes paaklem;
et genfærd, som søger den hygge,
han ejed engang i sit hjem?
vil han drømme en drøm om sin lykke?
nej, det er en tempelskænder;
i halvmørket roder han om
med tatoverede hænder
i din helligste helligdom.
Hvor alt dog er ganske stille!
portrætterne stirre stift;
konsollens blanke pille
staar klart i en straalerift.
Nu glider den tavse skygge omkring,
tar din øjenstens bæger, din moders ring,
som i maanestraalerne skinner,
tar sit fodtøj i haand og forsvinder.

Snart i sin yndlingskælder
han giver en omgang bordet rundt,
med kortet i pladen smælder
og skuler mod ruden ondt,

naar han skimter en blinkende hjælm.
Det er betjenten, som gaar paa vagt
med ryggen rank og øjet paa jagt
efter nattens pjaltede skælm.
Hvor hans knapper aarvaagent glo!
— Sov trygt trods voxende taager!
Retfærdigheden vaager
over vor nattero!

III

DE ENSOMME

Jeg tænkte som ung: det var godt at bo
som fyrvogter paa en øde ø;
der kunde man ha' det saa rart i ro,
vugges i søvn af den nynnende sø,
blive gammel og gaa i frø,
fredeligt leve og fredeligt dø.

Nu er jeg lidt ældre, og nu jeg tror,
at ensomheden i storstaden bor.
Hvem skal jeg gribe og tegne
af de ensommes myriader?
de møder mig allevegne,
i stuer, paa trapper, paa gader.
De præsteenker, som har pensionat
og vejer hver øre som en dukat
og aldrig har maanedslejen parat?
de gamle damer, som trippe
paa hjørnet og syposen slippe
i angst, naar sporvognen kommer for nær
de gamle forfrosne, forsigtige tær;
de fyre, som sidde og tænke,
vorherre maa vide paa hvad!
triste og sløve paa rad
paa boulevardernes bænke;
kasserersken i sit lille bur!
Hver morgen hun stænges inde
og maaned for maaned blegere blir;
hun ligner en blomst mellem trækpapir,
der dufter endnu af guds frie natur,
men hvis farver dæmpede skinne!
Jeg selv, naar jeg ligger og rimer
i søvnløse nattetimer!
— stryg over! det passer ikke paa mig;
saa helt alene er jeg dog ej.
Hvad der skete idag, hvad der hændte igaar,
sjælløst og tomt og flovt det staar,

men det svundne, det glemte, det døde
vaagner og øjne imod mig slaar,
der lyse og varme og gløde!

Men alle de mange andre,
som alene i ørkenen vandre!
Naar træt i avisen jeg blader,
i smaa tragedier jeg vader.
»Skudt sig inat paa et tvivlsomt hotel.
Frosset ihjel.
Kjørt over af en droske ikvæld.«
Som augustnattens myldrende stjærneskud
slettes de ud,
og ingen ænser det undtagen gud.

Naar om aftenen jeg gaar alene
og ser de smaabitte kvistkammerlys,
der stirrer ud paa den store bys
størknede vover af stene,
det er mig som fyr, der kalder
ud i mørket, som falder,
som sad der foran hver lampe en sjæl,
der frøs i ensomheden ihjel;
men ingen smaafugle lokkes
af fyret og kommer og flokkes
og pikker paa ruden og beder om
ind til lyset at lukkes.
Natten kommer, gaden blir tom,
og alle fyrene slukkes.

IV

TRÆERNE

Med et stativ om deres spinkle stamme
som kan de ikke staa paa deres fødder,
ses klart mod solnedgangens røggraa flamme
alléens træer med husene som ramme.
De bærer gasrør mellem deres rødder.

Men nu, da aftnen dem forfrisker lidt,
en krøget poppel hvisker svagt og blidt:
»min søster! hvorfor skælve dine grene?
nu skal vi sove; vi er jo alene.«

Dens nabo svarer: »jeg kan ikke sove.
En fugl har brugt inat mig til alkove,
og da imorges tidlig den blev vækket
af drukkent skraal, da for den op forskrækket,

fløj lidt omkring og satte sig til ro,
baded sit næb i gryningen og lo.
Jeg spurgte: hvorfor ler du, lille ven?
den svared: jeg kan flyve bort igen.
Den sagde mig, at der et sted er til,
hvor træerne kan voxe, som de vil,
hvor der er hundred mil fra hus til hus,
hvor træet hører flodens sagte sus
og ikke disse rustne sporvognsklokker;
i toppen sidder droslen glad og lokker.
Og aldrig kommer hvasse tænder der
og gnaver grene bort, som de gør her,
naar vi vil skygge paa en murstenskant.
Sig, tror du, det kan være sandt?«

Den anden sover tungt og svarer ikke;
kun lygten ler med sine hadske blikke.
Den syge stamme strækker sine arme
og tigger:
»giv mig solskin, giv mig varme!«

V

FORAARSSANG PAA HOSPITALET

SOLEN stuens væg forgylder,
vaarens aande trænger ind
mellem pustler, saar og bylder;
drik den ind, som var den vin.
Lægedom for sot og kummer,
livets egen medicin;
nej, en slig kloral ej rummer
noget apothekerskrin.

Græssets fine spirer grønnes,
alle buske vaagne op,
vintrens taalmod nu belønnes
med et haab om blomst og knop.
Lad da os, som her har hjemme,
hvor kun raaddenskab vi ser,
for en stakket time glemme,
at vi ej skal blomstre mer.

Slaa ej mer saa haardt, mit hjærte!
feber, dæmp din lue lidt!
se, kastanjens bryllupskærte
flammer højtidsfuldt og hvidt.

O lad mig endnu en sommer
se paa solens farvespil;
næste aar, naar vaaren kommer,
er jeg ikke mere til.

VI

FRU CLOACA

I skiddenstræde, hvor ej rotter frygte
den spinkle straale fra en søvnig lygte,
imellem lopper, lus og midder
fru Cloaca sidder.

Se hun er alle store stæders fe!
I mørket kan jeg høre hende le;
det lyder, som naar rendestenen klukker,
naar den i havnens brune mødding dukker.
Hun gnubber lidt sig paa sit fede laar,
fanger en loppe i sit tynde haar,
tager en skimlet skorpe frem og gumler,
knækker en ormædt tand derved og mumler:

»I søndagsbørn, som højt i solen gaar,
jeg æder Jer tilsidst med hud og haar;
hvor højt I end Jert spir mod himlen slaar,
i mudder dog dets støttepiller staar.
I bygger altfor tæt og altfor højt;
I dækker rendestenen til med brætter,
naar den har smudsket Eders ny manchetter,
den stænker dog, det nytter ej en døjt.
Hvor nært, hvor snevert I Jert bygværk kliner!
Naar I skal rydde grunden til en væg,
Jer oldefaders skalle til Jer griner;
naar Eders børnebørn har faaet skæg,
da smulrer Eders by hen som ruiner.
Hvorfor har Eders mænd saa hule kinder,
og hvorfor visner Eders unge kvinder,
naar de har sat en søn i verden ind?
sæt silke i Jert islæt! væv og spind!
Men I maa stoppe vat bag kjolens flige
for at faa barmen rund og skuldren lige.
Hvor er dog Eders hænder slappe, myge!
de kan dog endnu gribe om en flaske;
det hjælper godt; og føler I Jer syge,
spil op, musik! saa danser I Jer raske.
I frygter mest af alt at være triste;
I danser foran Eders egen kiste.
Men allerbedst som dansen glider let,

gaar lyset ud, musiken siger stop,
en kælderos slaar gennem gulvet op
og smitter Eders vin med sin buket.
Fy, hold for næsen! ja det lugter slemt;
men kom med lidt karbol; saa er det glemt.
Spis, drik! dans videre og glæder Jer.
Jeg kommer dog tilsidst og æder Jer.«

JOHANNES PETERSEN

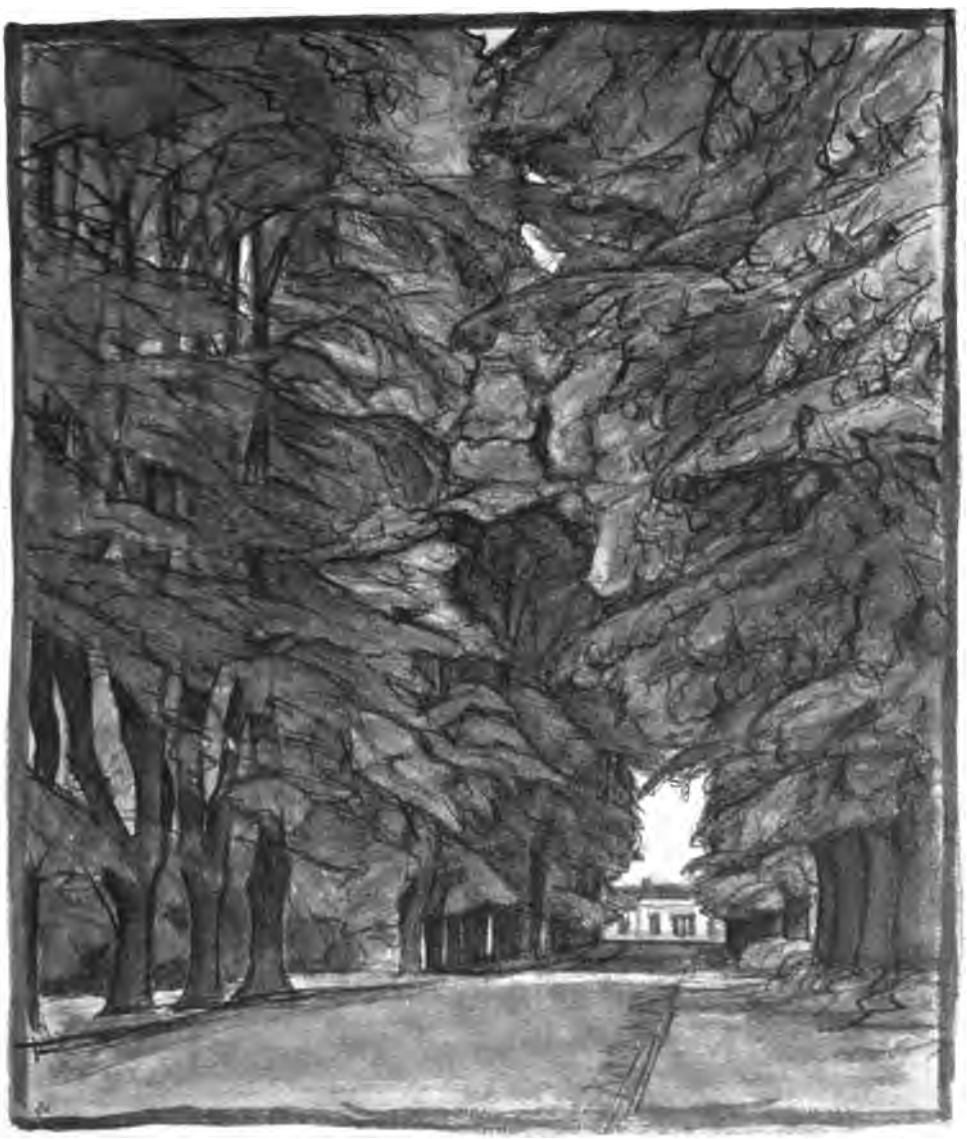

TEGNING SVEND HAMMERSHØY

TEGNING

SVEND HAMMERSHØY

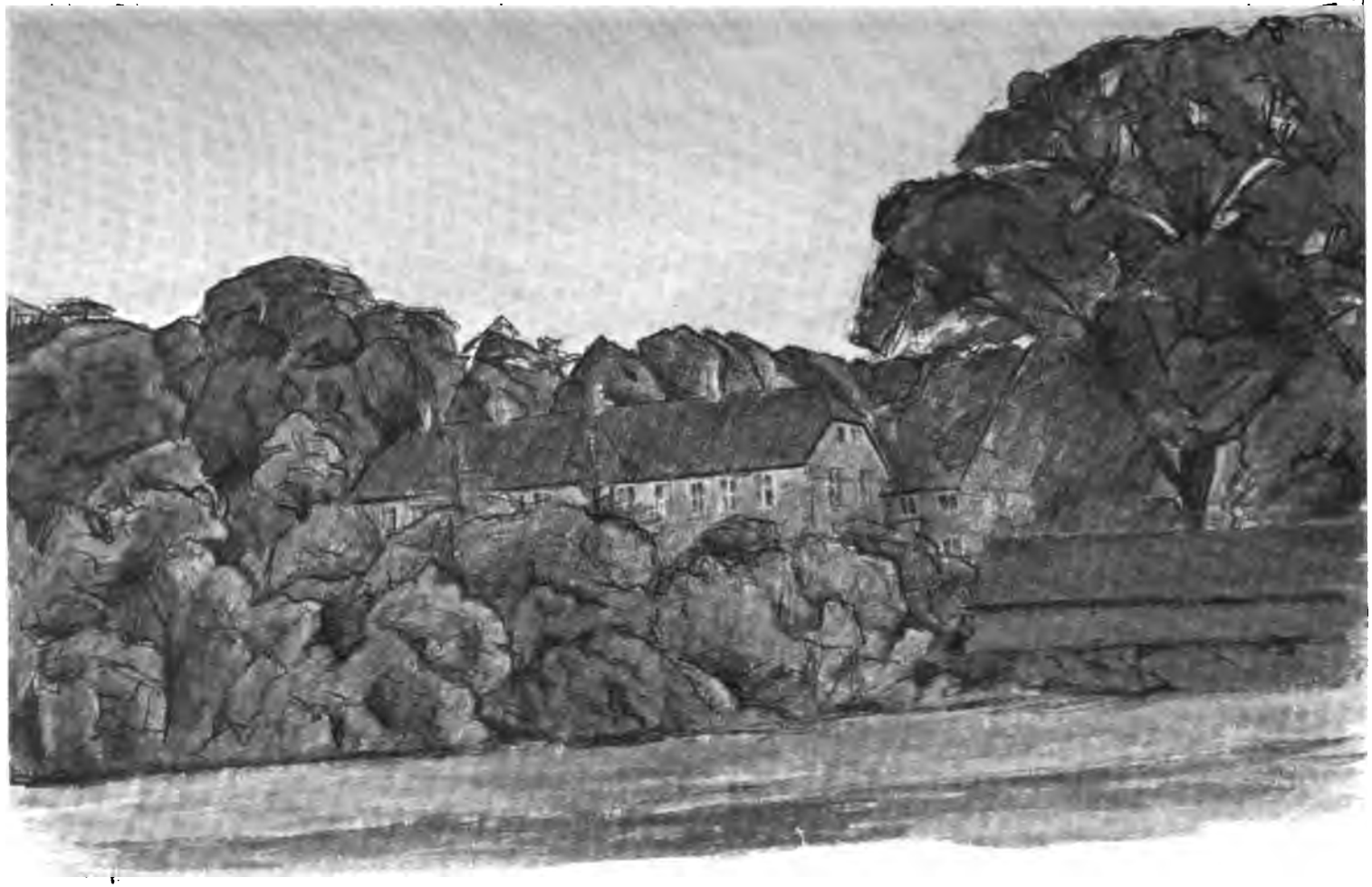

TEGNING

SVEND HAMMERSHØY

FRA REMBRANDT-UDSTILLINGEN SVEND HAMMERSHØY

OLUF JENSEN

BONDENS SØN

FØRSTE AFSNIT AF EN STØRRE FORTÆLLING FRA FJENDS HERRED*

Aaen var det sandede Landskabs Sjæl, og den leende Maane havde aldrig set sin naragtige Maske i et klarere Speil; den udsprang dybt inde mellem tunge Lyngbanker, — ingen vidste rigtigt hvor, — og listede sig langsomt og tøvende uden Larm og uden Vrede ud mod en Arm af Limfjorden med al Hedens brede Alvor i sine Bølger og med Stimer af spættede Lax paa sin Bund. Men som om den ugjærne opgav sin Selvstændighed og blandede sin ferske Strøm med Fjordens bitre, grønlige Vand gjorde den Vejen saa lang som muligt, idet den under hvasse Bugtninger kasted sig snart mod Øst og snart mod Vest, — som en Hugorm man levende vil drive ind i en Brændevinsflaske.

I tusinde af Aar havde den gaaet paa samme stilfærdige Maade og hulet sine Brinker og skjult sig for Røveren mellem Bankerne, for saa omsider resignert at finde sig i sin Skæbne og lade sig opsluge af den graadige Fjord.

Den havde vel ikke skabt nogen stor og rig Civilisation, men dog var den Hedelandets Nil, uden hvilken adskillige af de lave pjudskede Gaarde derinde paa Sandagrene næppe kunde ha' forrentet de store Kasselaan. For gav end Agrene Brød, var det Aaen der gav Smør og Sul paa Brødet. Thi paa milelange Strækninger trækker de træge Banker sig tilbage og giver Plads for de grønneste Enge, der især er af henrivende Ynde i Foraarstiden, naar de er overstænkede med Millioner af gule Kavlinger, mens Flokke af Brushøns opfører deres fyrige Kampe paa Aabredderne.

Skøn er Aaen ogsaa en Sommerdag, naar de tørstige Kreaturer kommer ned til dens Bredder for at drikke. Dagen lang har de gaaet og gnavet deroppe paa de tørre Agre; nu kan de ikke mere, Struberne brænder, og alle deres Organer skriger efter Vand. Paa et Signal af Hjorddrengen er de alle nede paa Vajsen; allerede vejrer de Vandet, den sidste halvsnes Skridt tages i Løb, den brede Snude kysser nu Aaens Spejl, men skræmmes lidt ved Synet af en ligesaa bred Snude nede i Vandskjæret, de to første Lurk var for store, de maa rejse Hovedet for at regulere Synkningen. Imens drypper Vandet fra deres Muler ned i den klare Strøm. Længe staar de fordybede over dens Speil med sænkede Horn og Øjne, der tindrer af Vellyst; der spores ikke anden Bevægelse end den rytmiske Bølgen, som Vandet fremkalder paa sin Vej gennem Kværken, og saa Næseborene, der skiftevis løftes og sænkes. Omsider bliver de dog trætte, og med løftede Haler og Maver udspændte

* Udkommer om kort Tid paa V. Oscar Søtoftes Forlag.

som tyrkiske Trommer vader de i Land og tager atter Vejen hen mod de tørre Græsgange efter at ha' lagt deres Drikkepenge rygende varme paa Aabredden.

Et Par Mil fra sit Udspring glider Aaen ind under en høj lyngklædt Banke, som Overtroen har døbt *Troldbakken.* Nærmest ind mod Brinken staar der nogle høje Siv, og uden for dem nogle skovlbrede Aakandeblade, blandt hvilke enkelte vældige Nøkkeroser titter frem, som kunde det være et eller andet Vanduhyres store, stilkede Øjne. Her glider Vandet silkeblødt og med en egen melodisk Nynnen, der ved Brinkernes Hulhed faar en mat Metalklang som den af gammelt Arvesølv, der ved en Rystelse bringes til at klirre. Aaens Drejning danner her Hvirvler i Vandskorpen, de sødeste smaa Smilehuller man har set i en ung Piges Kind.

Herned kommer Landsbypigerne i den varme Aarstid for at bade, naar Dagen har været hed og Arbejdet strængt. Saaledes en Avgustaften da Solen lige var gaaet ned, mens Sivene omsværmedes af Myg og Guldsmede, og den krumme Aborre gjorde høje Spring over Vandet. Mosekonen havde alt gradet Badet, mens en fin Em hyllede de gule Iris ind i et blaat Slør. I et Nu var de hundrede Hægter løste, og de bugnende Barme lo frit i Maaneskinnet; Bredden laa strøet med Klæder og under græsselig Larm styrtede de unge Piger sig i det lunkne Vand som en Flok Tamgæs, der har gaaet den ganske Dag paa Bygageren og nu endelig øjner Bækken. Et bedaarende Syn! Det var Folkets marvsunde Døtre, der her strøg Dagens Sved og Træthed af sig. Som hvide Flager lyste deres Legemer i Vandskorpen, og deres udslagne Haar flød efter dem som en Manke. Naturen fejrede en Fest; Aaen tog ti kraftige Piger i Favn paa én Gang og lo, saa det klukkede under Aabrinkerne.

De havde overøst hverandre med Vand, de havde taget Livtag og væltet rundt under Hvin og Spektakel, da der paa én Gang lød en raa Mandfolkelatter ud over Aafladen. Kom den fra de tættte Siv, eller kom den fra Troldbakken? Et skarptskjærende Hyl, der endte i et angstkvalt Gisp, steg op fra ti Kvindestruber. I Løbet af et Secund var alle Fødder paa Bredden, enhver greb paa maafaa sit Tøj, og i panisk Skræk styrtede de afsted, nøgne som Gud havde skabt dem. — Først langt inde paa Engen standsede de sanseløse, mens Barmene gik op og ned som Vover. Her lagde de tøvende deres Tøj ned i Duggen og begyndte deres Toilette, men opdagede nu til ny Forfærdelse, at de under Flugten havde tabt Ting, der kunde være nødvendige nok; men ingen vovede at gaa tilbage og opsøge det tabte. Først næste Dags Morgen fandt mangen rødmusset Pige paa ny det Klædningsstykke, hun sidst gi'r til Pris, efter at det havde været udsat for hin ufrivillige Blegning paa Engen, og efter at Nattens omstrejfende Ræve forgæves havde brudt deres fiffige Hoveder med, hvad sligt kunde bruges til. At det var uanvendeligt selv til den tarveligste Rævefrokost, havde de forvisset sig om.

Men fra hvem kom den brutale Latter, der faldt ned i denne Idyl som en Rotte i en Flødetønde? Pigerne var enstemmigt enige om, at den kom fra Bjærgmanden i Troldbakken, men Folk, der var mindre overtroiske, udpegede en af Landsbyens Karle, der havde hørt Pigernes Raadslagning paa Ageren og kort efter skjult sig blandt Sivene og fra disse opmærksomt nydt det Skuespil, som den bibelske Forfatter har kaldt *Susanne i Badet,* dog med den Forskel, at den Nydelse,

som hin gamle graaskæggede Libertiner havde maattet dele med en ligesindet Kollega, havde vor Æsel nydt tifold-alene. Kun Skade, at der paa denne Aas Bredder ikke fandtes nogen Galge, hvor den krænkede Blyhed kunde søge Æresoprejsning.

Aaen var alles Ven og alles Moder. Til den kom baade Dyr og Mennesker i Sorg og Glæde. Dyret for at drikke og Mennesket for at bade. Og mere end ét ulykkeligt Kvindehjærte havde her søgt en forpint Sjæls sidste Trøst, naar Kæresten havde vist sig utro; og Aaen havde lullet slige ulykkelige ind i den sidste Søvn og for Myrtekransen givet dem en Krans af Siv om den blege Tinding. Og ogsaa en og anden gammel Bonde, der var pint under Aftægtens Forladthed og Drilleri og martret af Gigt og Livslede, havde fundet den attraaede Fred i Bølgerne af den Aa, paa hvis Bredder han som yngre havde hilset Livet med et frejdigt Nik.

Kun Forbrydelsen nægtede Aaen sin Bistand, og derom gaar der følgende Sagn:

Hvor Vidjen svajer i Nattens Sus,
der river Stormen i lyngtækt Hus,
mens Ræven skriger paa Heden.

Den Kvinde lytter i Hytten arm:
»Jeg hørte Raab og forvirret Larm,
og Ræven skriger paa Heden!

Nu vaagner i Vuggen Drengen spæd;
hans Far er borte, — og jeg saa ræd,
naar Ræven skriger paa Heden.

. . . Han drog til Marked; Gud naade mig!
hans onde Nabo drog samme Vej — —
Hør Ræven, Ræven paa Heden!

— Bag lyngtækt Hytte ved Bakkens Fod
udøser Fjenden sin Uvens Blod,
mens Barnet græder paa Heden.

Hvor Lyngen kranser en sumpet Sig,
der sænkes i Nattens Mulm et Lig,
mens Ræven skriger paa Heden.
— — — — — —

Hvor Banken klædes af Lyngen graa,
der gaar den Brasen saa bred i Aa.

Der vandrer Fiskeren Natten lang
med Aaleblus og med Toggerstang.

Med ét han staar i en lyngkranst Sig,
hvor Sagnet gaar om et nedsænkt Lig.

Et Gys fra Sumpen, et iskoldt Sus
udslukker Fiskerens Aaleblus.

Det var som tusinde Fugle fór
med Jammerklager fra Syd til Nord.

Først lød det som pibende Klynk og Suk,
saa steg det til jamrende Ve og Vok.

Da slap den Fisker sin Toggerstang,
og over Grøfter og Kjær han sprang.

Han ænsed ej Garn, han ænsed ej Fangst,
hans Strube tørredes ud af Angst.

Thi over hans Isse, lavt over Jord,
de sorte Helvedes Fugle fór.

Og hvor han spejded blandt Bakker graa,
han ikkun gloende Øjne saa.

Da sank han sammen, med Skum for Mund,
han fandtes den næste Morgenstund.

Hans Sjæl var rystet indtil hans Død.
Forlængst han ligger i Jordens Skød.

— Saa klinger endnu det natlige Sagn,
mens Bonden ved Midnat sætter sit Agn,
og Ræven skriger paa Heden.

Midt for denne Aa, paa et Sted hvor Engen skød sig ind som en bred, grøn Bugt, laa der en snurrig lille By ved Navn Engkjær. Den omfattede blot en seks-syv Gaarde af ældgammel Type med frønnede Stolper, graa, udbugede Lervægge

og Straatage saa lave, at Køerne i Efteraarstiden, naar de gik i Læ for Regnskyllene, fordrev deres Kjedsomhed ved at bore i dem med deres Horn. Det var næppe muligt at finde noget i disse Gaarde, der ikke var skævt. Det var som om det hele var bleven til engang i en fjern Oldtid før Vatterpassets og Maalesnorens Opfindelse, og Tidens og Rotternes Tand havde nu gnavet og hulet — og sænket en Syldsten der, et Dørtræ her, som saa atter havde trukket hele det skrøbeligt sammenpindede Stolpeværk med sig. Derfor var ingen Magt mere frygtet i Engkjær end Efteraarsstormen, der frembragte en ildevarslende Knagen i de ormstukne Trænagler og fór gennem de smaa skæve Luger og utallige Revner og Sprækker med en klagende Sang om Alts Forgængelighed. Da keg Bonden forskræmt i Vejret, og hvert nyt Vindstød aftvang ham et Suk til Gud for de skrøbelige Huse. Det var dog mere af gammel Slendrian end egentlig af Armod, at Engkjærboerne levede saa kummerligt. Thi de Engkjær Mænd var langtfra allesammen Stoddere. Der var adskillige af dem, der var blevne overraskede i at tælle de blanke Sølvdalere ud af de skaarede Skaaler, der luftedes en kort Stund paa Egechatollaaget. Saa havde Ejermanden et Øjeblik set saa flov ud som en ung Pige, der overraskes, mens hun binder sit Strømpebaand. Men i næste Nu var de gyldne Skaaler igjen forsvundne i Chatollets mystiske Dybder, og atter stod der den fattigste Bonde i de fladeste Træsko af Verden og med store Bødeklude paa Knæ og Albue, en Mand, som da ingen Retfærdighed paa Jorden kunde falde paa at paaligne større Kommuneskat.

Alt i denne By bar Præg af Ælde. Stuerne vare lave med svære Bjælker under Lofterne, saa en voxen Mand maatte bøje sig stærkt for at skridte hen under dem. Gulvene vare som oftest af Ler, der bugtede sig i Bakke-Dal ligesom gamle Danmark. Bordet var i Længde med Stuen og stod langs den ene Væg, adskilt fra den ved en murfast Bænk, under hvilken der var pikket med Kampesten. Ved den Side af Bordet, der vendte ind mod Stuen, stod en seks-syv Alen lang Skammel, der evigt dinglede frem og tilbage paa det ujævne Gulv. Paa denne Skammel lagde baade Piger og Karle deres Tøj, naar de om Aftenen klædte sig af Side om Side ved det samme Tællelys, forinden de med et kraftigt Sæt entrede op hver i sin Alkove, kun adskilte ved en ormstukken Bræddevæg.

Hvor laa den ikke godt skjult, den lille By, med en Halvcirkel af lave, værnende Banker til tre Sider og til den fjerde Engen og Aaen! Den var kun tilgængelig ad sandede Biveje, hvis Hjulspor lukkede om Fælgerne og bragte ethvert forspændt Dyr til Fortvivlelse. Derfor kom der sjældent Fremmede til Engkjær, men skete det, at et udensogns Køretøj letsindigt vovede sig ind paa disse Veje, da kunde det være vis paa at vække den største Opmærksomhed; ja det vilde blive iagttaget som det sjældneste Naturfænomen og bringe alle Plejle til at standse og alle Hænder til at synke; man vilde se Porte og Døre fyldte af nysgjerrige, og i de smaa Vinduer langs Vejen vilde talrige flade Næser være trykket mod Ruderne. Thi Engkjærboerne vare ikke nysgjerrige paa sædvanlig Vis, de stod ikke skjulte bag en Dør og tittede, nej, de stillede sig ud midt i Porten og gloede med aabne Munde og slapt hængende Arme.

Ellers gik alt for den sagteste Brise i Engkjær. Hestene, der alle vare af den svære røde Race, gik altid i Skridt. Mænd og Kvinder bevægede sig eftertænksomt

og tungt; alt var i Tempo afstemt efter de store Krampetræsko til fire Pund Stykket, der var Byens Yndlingsfodtøj Sommer og Vinter.

Byens Gaarde havde en Gang ligget i en lun lille Klynge, helt nede ved Engen, men en ubarmhjærtig Brand havde paa én Nat gjort Ende paa denne Idyl, og som i Forfærdelse vare de enkelte Gaarde nu flygtede op paa Bakkerne rundt om Byen, og i Skyndingen havde de endog glemt at ta' deres Trær med sig, der stadig stod paa de gamle Tomter og slog efter Stormen med deres sorte, forkrøblede Ris.

De kjørte Havre hjem i Engkjær. Store tykvommede Bondeøg med Haler, der daskede helt ned til Jorden, slæbte afsted med høje, svinglende Kornlæs. Det knirkede i de stive, soltørrede Skravvogne, der med de smalle Fælger pløjede dybe Furer i Vejens solbagte Sand; knagende og bragende trillede de op foran de aabne Luger under Hjulnavs Jamren og Smæld af Piske. Det var en af Aarets vigtigste Arbejdsdage, da Blodet ruller raskt i unge og gamle, og da det anses for en Forbrydelse at hvile. Omme paa Ageren gik de svedige Piger med hvide Høstærmer og kastede Negene to og to i Halmbaand, satte deres brede, kraftige Knæ paa dem, og med et Par energiske Knog, under hvilke man hørte deres Tænder gnisle, tvang de de to Neg ind i hinandens Favn med en Kraft, saa Kornknippet fik et Udseende som en altfor stærkt snørt Jomfru. Hjemme ved Gaarden stod halvvoxne, barho'dede Drenge og sled i de omvæltede Havrelæs. Med Opbydelse af al deres Kraft løftede de de tunge Tvillinger op i Lugens Ramme, hvor de grebes af usynlige Hænder, der slæbte dem dybere ind i Ladens spindelvævsbetrukne Mørke. Og rundt om Læsset krøb gamle Stoddere og pukkelryggede Kjællinger ved deres Stave og samlede Straa og Ax for at vise deres Deltagelse, skønt de øjensynlig var mere til Besvær end Gavn. Sollyset flimrede over de brede, mejede Marker, Lokkemanden drev i Luften med sine Geder, Bierne flokkedes syngende om den vilde Timians mjødduftende Buketter paa Vejkanten, travle Fluer og jagende Mariehøns tørnede forbitrede imod ens Ansigt, mens blankbrogede Smaahøveder bissede ilfærdigt omkring med de buskede Haler i Vejret og et langt Tøjr efter sig, hvis Lægn klirrede i Springet; de tomme Vogne klaprede, de tungtlæssede knagede. Alt var i Uro og Foretagsomhed under Himlen; kun en Sky laa tung og dvask omme ved Horisontens Sydrand som en uhyre sort Trold, der i dorsk Ugidelighed har lagt sig paa Maven for at sove.

En tom Vogn trukken af to røde Følhopper havde fornylig forladt en af de vestlige Gaarde i Engkjær og taget Retning mod Havreageren med en Ilfærdighed, saa de løst tilbundne Skravlægter hoppede højt i Vejret med øredøvende Rabalder. Umiddelbart efter saas en solbrændt lille Tøs i Stunthoser og altfor korte Skørter at pile afsted i samme Retning, mens hun ivrigt vinkede og gestikulerede til Folkene paa Ageren. Kort efter saa man en lav, knoklet Bonde uden Vest, men med et Par store Træsko under Armen løbe med en for sin Alder usædvanlig Fart tværs over Bakker og høje Diger hjem mod sin Gaard, og bagefter ham kom den kun halvt tillæssede Vogn med det røde Forspand, dragende en kvælende tæt Støvstrime efter sig. I næste Nu saa man det samme røde Forspand jage ud af Gaarden i en hel anden Retning; istedetfor Lægterne havde Vognen nu faaet to klun-

tede Agestole; i den forreste tronede Bonden, den bageste var tom. De kloge Heste havde straks forstaaet Situationen. Da Bonden tog den lasede Sele af dem og erstattede den med en ny, viste de en iøjnefaldende Nervøsitet. De grinede ikke, som de plejede, naar man la' Hovedlavet paa dem, men strakte selv hjælpende Mulerne frem, mens deres Øren klippede af Spænding frem og tilbage; og saasnart deres Husbond paa Gaardens Stenbro havde trukket et drønende Piskesmæld hen over deres Hoveder og sluppet dem løs for slappe Liner, satte de Skoen i Stenene, saa der stod lange Gnister efter dem, og straks var de inde i Galop. De dovne Dyr, der før havde gaaet trevne og tunge, løftede nu Hovederne som en Pegasus og skar som Glenter henad Vejen; den ujedrede Vogn kastedes fra den ene Side til den anden paa Hulvejens dybe Sandbølger, mens de usmurte Axler jamrede sig som elskovssyge Katte.

Da Bonden noget ude paa Marken gled forbi et Hus, raabte Ejeren ind ad Døren til sin Kone:

»Det var s'gu Mads Søndergaard, der kørte efter Jordemor.«

Tre Kvarter efter raslede Vognen paa ny ind over Gaardens Stenbro, men da var de røde Hopper hvide af Skum, og deres svære Bove bævrede, og de vendte febrilsk Bidslet mellem Tænderne. I den bageste Agestol sad der en rundrygget, sammenkrøben Skikkelse, af hvilken man kun øjnede en spids Rottenæse og et Par kolde grønne Øjne indhegnet af Rynker; Resten dækkedes af et uhyre uldent Tørklæde flere Gange viklet om Hovedet trods den bagende Sol. En Kvinde kom ud og sa':

»Margrethe er forløst; en stor, hwel' Dreng.«

»Vorherre i Himlen ske evig Tak!« sa' Mads, idet han la' sin højre Haand paa den tehaands Kryds og sprang tungt fra Vognen.

Men denne glædelige Meddelelse berørte den pukkelryggede pinligt; thi nu kunde hun ikke godt være bekendt at ta' fuldt Honorar.

»Det var ogsaa en Fasown at ligge og føde selv!« snerrede hun, mens hun med sit ene smalle Ben stod baglæns og famlede ud af Vognen efter Vogntrinnet, indtil Mads tog hende om Anklen ovenfor den tjærede Tøjsko og skaffede det arrigt spjættende Ben det attraaede Fodfæste.

Da man kom ind, laa der paa Sengen en bleg Kvinde, hvis Nerver endnu ikke var dirrede til Ro efter den frygtelige Kamp for to Liv. Ved hendes Side laa et rødt, putrende Barn, over hvis Ansigt der en Gang imellem gled en Grimasse, der efterfulgtes af en spinkel, klagende Graad.

Mads bøjede sig ned over den blege Kvinde med det lille Ansigt og de store blaa Øjne og klappede hendes Kind med sine stive Fingre, idet han gentog Gang paa Gang:

»Lille Mor! Lille Mor!« mens store Taarer rullede ned over de grove Hørlagner.

Der var mange Børn i Gaarden, før Jens kom til, og det var kun liden Opmærksomhed, der kunde afses til den enkelte. Moderen havde tusinde Ting at gjøre foruden det at passe sine Børn. Thi næppe noget andet Menneske paa Jorden er saa optaget med Slid og Slæb som Konen i en lille Gaard paa Landet. Hun har alt Arbejdet med Børnene, giver den mindste Die, de større Prygl, hun

maa sammenholde Klæderne om dem og sin Mand, holde Huset rent, lave Maden; brygge, bage, spinde, væve, malke Køerne, vogte Svinene, -- Høns, Gjæs, Svin og Kalve skriger paa hende fra alle Gaardens Kanter, og hun »oplader sin milde Haand og mætter det alt med Velbehag.«

Jens' Mor var spinkel af Bygning med nogle vidunderlige blaa Øjne, hvis Blik det ikke var nemt at slippe; de lokkede stadig til ny Fordybelse; men var man færdig med Øjnene, var man ogsaa helt færdig. Margrethes Figur var nu stærkt misdannet; hendes Underliv oppustet af for mange Barnefødsler og for lidt Søvn. Hun var besjælet af en evig Foretagsomheds Aand, var den der tændte Arnens Ild om Morgenen og slukkede Tællelyset om Aftenen. Om Søndagen, naar alle andre lod Hvilen falde paa sig, sad Margrethe ved Enden af det lange, sandskurede Fyrretræsbord med et Utal af smaa Benklæder og Bluser foran sig, klippede af, riede paa og skarrede til i en Uendelighed.

En Eftermiddag i Høst havde hun været usædvanlig optaget baade ude og inde. Jens, der nu var to Aar gammel, havde en Tid lang gaaet og puslet omkring hende; alle Folkene var i Marken og de større Børn ude at samle Kreaturerne ind, da det begyndte at mørknes. Margrethe havde lige løftet Nadvergrøden af Ilden og vilde sætte sig et Øjeblik, da hun opdagede, at Barnet ikke mere var hos hende. Hun løber til Døren og raaber: »Jens! Bitte Jens!« Intet Svar; hendes Hjærte begynder at banke hæftigt; hun kommer i Tanker om de mange Grøfter rundt om Gaarden; med rystende Knæ styrter hun ud ad Porten, kalder og kalder med Røsten fuld af Graad.

»Men Herre Jesu Christ, hvor er Barnet henne!« Grøfterne efterses i største Skynding, hun er nærved at styrte; dog Gud ske Lov, i Grøfterne var han ikke. Men han kunde jo være gaaet ind i den store Havremark nord for Gaarden og være falden i Søvn, og det begyndte allerede at aftnes; aa Gud, aa Gud, hvad skulde hun dog gribe til? Havde Mads og Folkene endda været hjemme. Dog, kom de ikke deromme! Hun styrter imod dem, men undervejs standser hun ethvert Menneske: De har da ikke set bitte Jens — hun beskriver ham nøje — han har gaaet hos hende lige til for et Øjeblik siden og er nu borte; hun vred sine Hænder og skyndte sig vildt hulkende videre.

Et Kvarter efter var den hele Landsbybefolkning ude at lede efter Mads Søndergaards Barn. Kornmarkerne omkring Gaarden blev gjennemsøgt med Lygter og Lænkehunde, Grøfterne i Engene blev gjennemspejdede ved Blus og ved Brande, der blev kigget i hver Digekrog, hver Tørvegrav. Hele Byen var som i Feber. Hvor kunde Barnet dog være blevet af?

Da løstes pludselig Gaaden. I et Nabohus, hvor Jens var særdeles velkendt, havde man den Dag Skrædderpiger. Under Moderens Optagethed havde han set sit Snit til at stikke af og havde styret lige mod Vistis' Hus, og uden at Pigerne mærkede det, havde han forstukket sig under deres Arbejdsbord, og her bag en Vold af udspilede Fiskebensskjørter havde Søvnens milde Magter besnæret Helten; først nu under det almindelige Hurlumhej var man kommet til at sparke til ham med Foden, og dermed var hans Idyl til Ende, for i næste Nu udleveredes han til sin forfærdelige Bedstefa'r, der rystende af Vrede bar ham over Toften hjem til Gaarden som man bærer en Gris fra Torvet.

Jens, der vel mærkede paa Haandelaget, at han ikke var falden i de kjærligste Hænder, hylede oprigtigt, og saasnart disse Hyl havde lydt ud i Høstnatten, saa man alle de hoppende Lygtemænd paa Engen tage Retning mod Gaarden. Men det var endnu ikke sidste Akt, der udspilledes i Gaardens mørke Storstue, hvorhen den vrede Gamling havde baaret Barnet, og hvor han nu gjennemtærskede det med de brutaleste Hænder. Først da den ulykkelige Mor kom til og holdt den desperate Pædagogs Haand tilbage, blev det ilde medhandlede Barn udleveret til hende og Vuggen. Men endnu langt ud paa Natten laa det og vred sig i uhyggelige Drømme, og nu og da hørtes en uvilkaarlig Hulken.

Denne Bedstefa'r blev hans Barndoms onde Dæmon. Han var Fa'r til Margrethe og skulde ha' Aftægt af Gaarden; skjønt han havde afstaaet Ejendommen til Mads Søndergaard, havde han stadig megen Magt og maatte omgaas som et raaddent Æg; thi tog han hele den kontraktmæssigt fastsatte Aftægt, kunde Mads komme til at sidde haardt nok i det, for *han* var ulykkeligvis ikke blandt de velbeslaaede Engkjær Mænd. Det gjaldt da om at gaa den gamle under Øjne og finde sig i hans daglige Overgreb. Han havde tilranet sig Børnenes Opdragelse, og ogsaa Jens faldt ind under hans Tugts Ris. Drengen nærede en uhyre Rædsel for denne visne Olding, der altid stank af Løg og Brændevin, han havde aldrig kunnet glemme hin frygtelige Aften i den mørke Storstue; og nu havde den gamle tilmed besluttet, at Jens skulde ligge hos ham i Alkovesengen for at varme hans magre Ben de kolde Vinternætter, naar Rimfrosten gnistrede paa Indersiden af det omhængsløse, halmfyldte Leje.

Det skete ofte, at den gamle blev noget sent ude, naar han var bleven opholdt af Drikkebrødre, og da maatte Jens alene finde sig tilrette i den skumle Alkove. Han var tidlig mørkeræd, og enhver Lyd forfærdede ham. Han var bange for Musene, der skraslede i Halmen under ham, — han var især bange for Rotterne, der kom frem ved Benenden af Sengen, tog Trav op over Dynen og gjorde et vældigt Hop ud paa Lergulvet, hvor de søgte efter Brødkrummer og Sildeben. Ofte troede han i sin Angst at mærke deres kolde Snuder mod sit Ansigt.

Han var tidlig bleven indviet i Læren om overjordiske Magter, især de onde. Naar Tjenestepigen havde fundet hans Opførsel generende for sin Magelighed, havde hun sat et grimt Ansigt op og sagt: »Er Jens ikke en rar Dreng, saa kommer Bussemanden og ta'r ham!«

Efterhaanden blev dette Barneskræmsel udstyret med skrækindjagende Ansigtstræk, med rivende Tænder og Gribeklør og al Rædsel og Laaddenhed, og som uundværligt Tilbehør: en stor Sæk paa Ryggen til at putte smaa uartige Drengebørn i. Senere hen erstattedes dette Uhyre af Postillernes Djævel, og der var ikke mange Træk at forandre eller føje til. Det var Bondebarnets og de vildes Gud, født i Angst og Mørkerædsel, der her stod over ham med blodigt Gab.

Ved højlys Dag frygtede han for at se ham komme krybende ud af den skumle Bageovn, han anede ham, naar det kvældede, under det gamle Hyldetræ ved Kaalgaardsdiget, og nu mens han laa her i den mørke Seng og ventede paa sin fulde Bedstefa'r, var det saa ikke Bussemanden, der tudede saa uhyggeligt i Skorstenen og uafladeligt slog med Havelaagen? Han trak Hovedet dybt ned under det uldne

Hylsklæde og Knæerne helt op under Næsen, men selv i denne umagelige Dækstilling syntes han allevegne at se gloende Øjne og Skæg og laadne Gribeklør.

Da begyndte det at skramle henover Gaardens Stenbro. Jens havde hørt denne Lyd ofte nok til at vide, at det var Bedstefa'r, og paa de uregelmæssige, larmende Skridt mærkedes det grant, at han havde en overmaade »høj Hat« paa i Aften. Alligevel var hans endelige Ankomst Jens en Trøst, for han nærede ikke Tvivl om, at Bedstefa'rs Bistand vilde mægtigt styrke Alliancen mod Bussemanden. Desuden var han bedst mod Jens, naar han var fuld, om end slem mod alle andre. Under et forfærdeligt Bulder og Spektakel kom han ind i Forstuen; efter nogle slingrende Manøvrer fik han omsider Klinkedøren op til Dagligstuen, dirigerede derpaa de tunge Træsko over det kvarterhøje Dørtræ, og trak Døren til med et rystende Knald for at antyde, at han — Dæwlen brækk' sig — *endnu* var Mand i Huset! Efter disse indledende Skridt gik han frem i Stuen og rømmede sig med en Kraft, saa hvert Øje aabnedes rundt i Sengene, og Polla sprang op fra Kakkelovnskrogen og udstødte et Par forskrækkede Bjæf.

Nu vidste alle, at den gamle vilde holde en Tale. Han bejlede i denne vel ikke til Bifaldsytringer, men det vidste man af Erfaring, at det gjaldt om at holde sin Lyst til Mishagsudbrud i Tømme, thi selv den svageste Protest fra en af Sengene kunde afføde et uendeligt Haglvejr af Eder.

Disse Veltalenhedsprøver var altid oplysende Foredrag over kendte Æmner, en Slags historisk Oversigt over Gaardens Tilstand og Drift under hans — Søren Stougaards — glorrige Regimente i Modsætning til den sørgelige, letkjendelige Dekadence, der udmærkede den Æra, som Mads Søndergaard uværdigen havde indviet:

»For den Gaang a kom te' Gaarden, — der var Satten stænt' mæ it' en Plov eller Harre, ja om a saa aalle ska blyw salig, it' en Skovl eller Grev, der var værd o ta' i en Haa'en. En kund' spænd' fir' Hæjst' for en Plov, og det war saa arm, det forbandede Skidt, te det kund' it' trækk'et aa æ Stæj. Køerne gik og gnaved paa den swot' Hied, ingen Mjælk ga'æ; det war saa forkrøblet, saa'en maatt res et op i en Sell', og it' en Høn' po æ Raaen, Fanden glow' mæ, dæ it war saa maw'er, te' en Hund vild skamm' sæ ved o ed'en.

Men a fæk'æ saat op, søen a kund' vær'et bekjend' for Gud og Mennesker. Ja, a haar slidt haadt i mi' Daw', og lig' gu' Tak haar'en for'æ. For du, Margret', du fæk en gue Arrepaart; a ga dæ Gaarden kvit og fri i aalle Maader, men hudden lønner du mæ for'et? Haar a no it' i 14 Daw' bejn dæ om o faa mig syet den Læjjertrøj' i den hær forbandede Kuld. A gaar jo her Daa ud og Daa ind og bewwerister, Fanden glow mæ — mæ gammel Mennesk'.«

Datteren forsøgte en svag Protest: Blot Far nu vilde gaa i sin Seng, skulde han nok faa sin Lædertrøje. Han vidste jo godt, hvor hun forgæves havde anstrængt sig for at faa fat i Skrædderen. Men nu *havde* han jo lovet at komme paa Mandag. »Vær nu endelig rimelig!«

Det sidste Ord var meget ubesindigt af Margrethe.

»Rimelig, siger du, rimelig!«

Søren Stougaard rømmede sig kraftigt endnu engang og gjorde et langt, vaklende Trin ind i Mørket mod Datterens Seng; man mærkede, at han nu var naaet til Talens Glanspunkt.

»Ja, a hører nok i æ Bøj, te baade du og Mads gaar og fortæl'er, te a er urimelig til daglig o ha' mej o gjør', men a skal Dævlen dans' mæ vis' jer nøj' andt! Hvem haar gien jer det, I nu gaar og braser op i Stads og Stuehier, hvem skylder I, te I endnu er ve' æ Brak? Er der saa møj som en Pind eller Halmvisk her i æ Gaard, som it' haar wot min'; haar du bragt nøj te æ Gaard, Mads, vil du saa it' res' dæ op og vis' mæ', hvor det ligger!«

Mads trak Dynen op over Ørene for ikke at høre mere. Tjenestekarlen tillod sig her en ubetænksom Fnisen.

»A tøt dæ var jæn der grinned? Var det Lars? Grinner *du* a *mæ,* Lars? Ja, aaltid haar do wot en ring' Kaal i æ Gaard, dryvend' og drontend' te di' Arbe', men en hwelle Kaal te Flanni og Kommers. Di' Faar war en Skidknæjt og di' Mu'e laa i med enhver, saa du haar it' andt end Skidt o ta' ud atter.«

Lars laa med knyttede Næver i Sengen, og var saa gal, saa han skar Tænder, men han svælgede mandelig sin Harme.

Og den gamle Skjændegjæst gik paany over til Texten, mens han begyndte at knappe Tøjet op. Den laadne Kabuds slængte han hen i Bænkkrogen, mens han insinuerede:

»I vild' gja'en ha til Urds, te det er mæ, der rungenirer jer, men hwor møj ta'r a af det, a kund' tilkomm'? Skuld' a et ha' Tow og Lam af tow af de bæjst Faar i æ Gaard? Haar a tawn'æ nowetied?« — Her slængte han med al en ædel Sjæls retfærdige Vrede sine afkrængede Buxer ned mod Langskamlen, saa Selespænderne raslede.

»Kund' a it' forlaang' tow Pot Brænd'vin og en Kadus Skraa hwer Ug'-Daa? Haar a faat'æ?« — Her befriede den ædle sig for sine Strømper og Underbuxer, og nu stod Taleren med sine magre, nøgne Ben i Krampetræskoene. Hans Silhuet skimtedes svagt mod de lave Vinduer; Klokken slog gnældrende et. Søren Stougaard gned sin Mave og ravede hen imod Sengen, stadig dybt rørt over sine store Opofrelser for en utaknemlig Menneskehed. Med Møje kløv han over den høje Sengestok og kom op til Jens, der var falden i Søvn ved den lange Præken. Da den gamle faldt ned mod Dynen, gryntede han: »I Jesu Navn!« og fortsatte henvendt til Jens: »Naa mi' Dreng, — kan du saa kom herøver og warm' mi' gammel Bjenn', for de er Dævlen bræk' mæ kold'!«

Saa begyndte han at knurre over, at den Teglsten, som Margrethe havde lunknet og lagt i Sengen til hans Fødder, allerede havde mistet Varmen, og hver oratorisk Vending afsluttede han med at spytte hen paa Væggen ovenover Jens' Hoved. Klokken slog halvto, før den gamle tænkte paa Afslutning. De sidste Injurier mod Mads Søndergaard og Kone tog Vejen gjennem Næsen, et Varsel om, at der var indtraadt Havblik. Noget af det sidste, man hørte, var følgende sandfærdige Indrømmelse: »A er fuld i Awten. Men a er fuld for mi' egn' Pæng' — Dævlen brækk' mæ!«

Han sov. Han havde trukket Jens over til sig. I Begyndelsen gjorde den lille en svag Modstand paa Grund af den frygtelige Brændevinsaande, der stod ud af Halsen paa den gamle. Men omsider gled han hjælpeløs over mod Bedstefaderen, overvældet af Søvn og Angst og Brændevinsdunster.

J. AAKJÆR

HOLGER VADUM

FØDT 1. FEBRUAR 1859. DØD 4. JULI 1884

Je suis un berceau
qu'une main balance
au creux d'un caveau:
Silence, silence!
Verlaine.

HOLGER VADUM blev kun 25 Aar. Først lang Tid efter hans Død naaede et lille Bind Fortællinger ud til Publikum. Og som et sidste Minde om den saa tidlig afdøde Forfatter er der i disse Dage udkommen en Samling Skuespil. I disse to Bøger, udsendte med syv Aars Mellemrum, er Størstedelen af hans Produktion samlet.

Det var Brystsyge, der rev Holger Vadum bort i en saa ung Alder. Ensom og melankolsk var han af Naturen og Sygdommen gjorde ham endnu mere sky og forpint. Livet havde ikke budt ham meget af sin Overdaadighed. Men han maatte sige det sit Farvel og sin Tak. Og med den febrilske Alvor, der kendetegner Trøstesløsheden, gav han sig som en tapper Soldat til at forsvare sit Livs Minder. Han tænkte rastløs paa Tilintetgørelsen, medens han søgte at samle sine Indtryk i Form. Han skrev med paaholden Pen. Døden sad hos.

Dødsfrygt har saa ofte avlet Kunst. Og det ikke mindst hos stærke Sjæle, naar Selvopholdelsesdriften rejser sig til den sidste store Kamp.

Holger Vadum blev da Skribent paa sin Dødsfrygt. Med fremtvungen Modenhed og med en Energi, den dybe Rædsel havde skabt, skrev han i Løbet af et Par Aar en Række Fortællinger, Skuespil og Digte. Mange af disse Ting er i deres skitserede Form af ret tvivlsom kunstnerisk Værd. Men alle er de gennemtrængt af deres Forfatters Livssyn og Temperament. Heri ligger deres største Værdi.

Der gives Mennesker, hvis Øjne man aldrig glemmer. Alverdens Lidelser har sløret dem, mørknet dem, brudt dem. Saadanne tunge Øjne ligger gemt bag Holger Vadums lille Produktion. Deres smertefyldte Blik skælver frem overalt. Dødens Stemninger brydes i deres Farvespil. Ingen læser Stroferne om Esben fra Dalen uden at møde Øjnene bag Digtet:

— Dengang han traadte til Vejen,
havde han friske Brød.
Støvet laa bundet af Duggen
og Himlen var morgenrød.

Dengang han traadte til Vejen
var Esben taalelig sund —
Men da han kom til første Station — —
da slog hans sidste Stund.

Der er den samme Gravstemning i næsten alt, hvad Holger Vadum har skrevet. Hans Sjæl lyser under Sygdommens Mare med et Rædslens Genskær af det nedbrudte Legeme. Han er sjælelig knuget, men ikke sjælelig syg. Tværtimod er der i hans Væsen en stoisk Mandighed, der tegner sig saa vemodig skarp mod hans tyveaarige Ungdom. Han har set Ulykken lige i Øjnene og intet fortiet for sig selv. Derfor er ogsaa hans Stil kort og klar, hans Opfattelse konkret og positiv. Han har studeret sin Sygdom med objektiv Resignation.

I et lille Miniaturbillede, *Sommeraften*, maler han den Stemning, der vel oftest fyldte ham:

— Jeg sidder i mit Værelse i Kroen, optaget af at studere den besynderlige Marmorering bag Kakkelovnen: fritsvævende Kometer i alle mulige Retninger og Haletudser af kornblaa Farve paa skidengul Grund. I den store Sal holder Støberiarbejderne fra Byen Gilde med deres Kærester . . .

— Mine Damer og Herrer . . .

Desværre kan jeg ikke skælne Ordene, der lyder ind til mig som en fjærn Insektsummen.

. . . Pludselig hører jeg udenfor en Kylling skrige Gevalt. Jeg gaar hen til Vinduet: Kromanden jager efter den med en Kørepisk og fanger den i Græsset paa Aaskrænten. Den overantvortes en Morlille, klemmes mellem hendes Knæ, snittes i Halsen, saa Blodet driver ned paa en Skræppe — og bringes saa ind i Køkkenet med strakte Ben og dinglende Hoved.

— Hurra, hurra, hurra - - - - a! lyder det inde fra Bordet.

Aftenen er mild med klar Himmel og svagt skælvende Korn.

Havde Sygdommen ikke ganske bøjet Holger Vadum i Knæ, vilde hans Talent sikkert have givet sig et sundere Udslag. I Særdeleshed tyder det sidst udgivne Bind Skuespil »Uro« herpaa. I omhyggelige Studier behandles her en Række Samfundsspørgsmaal, der til alle Tider har fundet Digtere. Forholdet mellem Børn og Forældre, Samfundet og Individet, ideel Fremfusenhed og praktisk Fornuft er her taget op til fornyet Behandling. Undertiden er Stoffet udformet med en lykkelig Friskhed og Repliken som oftest usædvanlig fyldig og rammende. En vis klassisk

Stivhed i Figurbehandlingen, en Løshed i Kompositionen og en Mangel paa dramatisk Koncentration har Forfatteren endnu ikke magtet at faa Bugt med. Men til Gengæld er hans Arbejde saa lovende, fordi det er saa alvorlig ment. Og hans Lune er rigt og vekslende og hæver enkelte Scener til virkelig stor og dyb Komik.

Højest naar han i Femaktsskuespillet *Et Lovbrud.* Det er et Forsøg paa at skildre en moderne Erasmus Montanus ved at satirisere over den fanatiske Idealismes Lovbrydere. Det hele Stykke foreligger kun i Studieform, men Forfatteren aabenbarer heri store Evner til at lægge sit Emne bredt og klart frem. Der er Spirer til en betydelig Komedieforfatter i dette Arbejde, som er dansk Realisme i bedste Forstand.

Saavel dette Skuespil som Samlingens andet, *Fru Morizov,* vil komme til at danne et varigere Monument for Forfatterens Minde end de Fortællinger, »Første Station«, som allerede i længere Tid har været kendt. Der er videre Horisont, større Kraft og mindre Sygestueluft her. Og det sunde lever altid længst . . .

Holger Vadums Navn bør mindes med Varsomhed. Den, der stiller de store Fordringer, skal huske, hvor ilde han var stedt. Han havde ikke Tiden for sig. Han maatte skabe i den urette Time, under Sygdommens evige Tryk og jaget af den største Rædsel, et Menneske kan føle.

Det er jo saare trist at være et Instrument, der kun faar Lov at klinge, idet det brister.

—*S* —*Y*

FOT. AF LINA JONN, LUND

AUGUST STRINDBERG

MED ANLEDNING AF 50-ÅRSDAGEN

Därest man med realism menar den oförberedda, opartiska och direkta uppfattningen af materiella och etiska företeelser, uppsökandet af dessas grund och förklarandet af deras inbördes förhållande — och så uppfattar jag detta nu så missbrukade och förkättrade uttryck — då har den svenska diktkonsten på detta område kulminerat i Aug. Strindbergs författarskap. Och aldrig har svensk diktning tillförene kunnat uppvisa en banbrytare, som i sig förenade den genialitet och originalitet och det filosofiska djup, som utgör basisen för Strindbergs hela literära värksamhet.

Som en väldig ström, hvilkens tidigare småbäckar sipprat svaga och opåaktade fram, bröt Strindberg en mörk Decemberdag för snart tjugo år sedan in i den svenska literaturen, som då närmast liknade ett sinande träsk med stillastående ångor öfver; det fans i detta träsk endast en enda frisk strömning: den Viktor Rydbergska. Hvad som fullständigt saknades var en tillsträckligt stark strömfåra att ränsa upp i allt det af ålder unkna och mossgrodda, att sönderdela och bort-

sköljda det odugliga, att stärka och genomsyra det som fans af undertryckta möjligheter. Ett och annat svagt tillopp hade väl förut gjorts, ärligast af A. U. Bååth och Carl Snoilsky, men äfven de funno det tjänligt att snart slå in på den gamla banade stråkväg, som för till akademistipendium och ordensband. Med Strindbergs »Röda rummet« bröt realismens störtsjö in i svensk literatur.

Den outtröttligt oppositionelle och oförskräckt hänsynslöse unge skalden och reformatorn skulle nog draga försorg om att det icke blef stiltje igen. Hvarje anfall från motståndarnes kompakta led äggade honom endast att tvinga murbräckan ännu djupare in i lögnens och fördommarnes traditionshälgade bålvärk. Som den äkte reformatorn ägnar och anstår ryggade han icke tillbaka för något: politik och religion, literatur och konst, det enskilda som det offentliga lifvet — allt fick sin välförtjänta del.

Att ränsa den svenska reaktionens Augiasstall var ett arbete värdigt August Strindbergs revolutionära oppositionsträngtan, hans mäktiga andes filosofiska djup, hans okufliga energi, hans hänsynslösa reformationsifver, hans bitande satir och hans mästerliga pänna. Det Sisyfusvärk Strindberg här uträttat skall hans land och folk en gång tacka honom för — under de långa arbetsdagarne var det icke tack han skördade och ännu har hans eget land icke offrat honom för mycket erkännande därför. —

Det är den skeptiska grundtonen i Strindbergs naturel, som under alla dessa år äggat honom till ny och fortsatt kamp. Tviflet blef driffjädern i hans hela literära produktion, det evigt flackande och vakna tviflet, som sökte in på de mäst skilda områden, forskande gick på djupet af tingen och ett ögonblick flammade upp i hänförd entusiasm för att strax därefter rata allt det som han själf förgyllt upp och flyga vidare på sökande, irrande färd.

Under ett fjärdedels sekel har Strindberg i sig samlat alla de andliga strömningar, som satt svallvågor i hans rikt upprörda tid. Men representanterna för dessa strömningar lyckades han aldrig ena omkring sig. Icke ens ungdomen fann skäligt att fylka sig omkring honom, som på grund af sin andes storhet och sitt oförfärade mod borde varit all stark ungdoms själfskrifne höfding. Orsaken därtill är väl till dels att söka däri att Strindberg själf alltid så hastigt öfvergaf de egna idealen för att uppställa nya, men framför allt tror jag den ligger i diktarens egen natur. Han är en erupterande naturkraft, en oförbrännelig krater, som slungar sina gigantiska tankar ut öfver all världen, stickande sinnena i brand och väckande hat och förfäran bland reaktionens ljusskygga mullvadsyngel. Och det är det sorgliga med en stor del af vår tids ungdom — icke minst den svenska — att den så gärna går i de trånghjärnade och smalbröstade akademiauktoriteternas ledband. Och att den är så rädd för en frisk vind eller en salt bränning. Då bland svensk ungdom några enstaka trädt fram, sittande inne med icke endast förutsättningarne men också viljan att föra tidens stora idéer något närmare ett realiserandets mål, då har döden tyvärr skördat dem midt i ungdomens vår. Man minnes med smärta och saknad män som Edvard Fredin, Pelle Molin och Emil Kléen.

Tviflet och det däraf följande sanningssökandet tog under årens lopp den geniale skalden allt mer och mer fången. De sociala frågorna lämnades åt sitt öde och den ljusträngtande och sanningssökande anden förirrade sig allt längre in i gudstrons

dunkla rymder. Som alltid då Strindberg upptäckt ett nytt värksamhetsfält var han äfven nu färdig att kasta öfver bord allt det som han kort förut satt sin hela tillit till. »Ett experimenterandets skede är tilländalupet och experimenten ha lämnat idel negativa resultat«, säger han i »Legender«, men han tror icke ens själf på de misströstande orden; tviflet i hans inre sticker strax hufvudet fram och det är endast ett kort ögonblick han kretsar i den ena eller andra religionssektens idésfär innan han fortsätter det rastlösa sökandet mot Damaskus.

För den som icke tagit del af Strindbergs literära produktion under de senaste par åren står hans nya dubbeldrama »Till Damaskus« naturligtvis som ett sorgligt tecken på huru långt och huru plötsligt Sverges genialaste ande i detta århundrade kommit bort från den höjd, från hvilken han ännu för ett fåtal år sedan dominerade. Den som däremot med allt mera stegrad förvåning och ledsnad följt hans bisarra, af sjukliga fantasier och obetydliga yttre småhändelser dikterade självbekännelser i »Inferno« och framför allt i »Legender«, ser i hans senaste biktvärk ett bevis på att Strindbergs s. k. omvändelseteorier icke äro af mera rotfästad art än t. ex. hans sociala revolteringsutopier i midten af förra decenniet.

Strindberg har i »Jacob brottas« i »Legender« försökt teckna sin religiösa kamp, men det har stannat vid ett fragment, säger han själf, och som alla religiösa kriser upplöst sig i ett kaos. Låtom oss då se till hvilka resultat han kommit genom denna religiösa kris, såsom han själf så träffande karaktäriserat densamma, och hvad som drifvit honom till detta planlösa famlande i ett religiöst mörker. — »Jag vill ha religionen som ett stilla ackompanjemang till lifvets entoniga hvardagsmelodi«, erkänner diktaren. Det vill säga den af sitt fädernesland otacksamt lönade, af sina medmänniskor ofta illa behandlade, af ekonomiska motgångar nedböjde, från hustru och barn skilde och af förföljelsemaniens och ensamhetens kval lidande skalden vill försöka att nolens volens uppkonstruera en illusion, i tron på hvilken lifvet lättare kan lefvas. Han medger att det är en framtvingad tro, som förer till »en stilla kompromissreligion, hvilken efterträder det osalighetstillstånd, som åtföljer sökandet af Jesus«. Han söker och söker i bibeln, men finner däri endast ett försvar för sina skötesynder och »när jag får upp Kristus, som frikänner äktenskapsbryterskan, känner jag de bottenlösa tviflen åter stiga upp från de döda. Sedan mer än ett år förföljes jag af frälsaren, som jag icke förstår, och hvars hjälp jag ville göra öfverflödig genom att bära mitt kors själf, om möjligt vore, på grund af en manlig stolthet, som finner någonting motbjudande i fegheten att kasta sina fel på en oskyldigs skuldror.« För öfrigt är han på det klara med att Kristus icke lidit för oss, ty då skulle våra lidanden ju ha minskats, hvilket ingalunda är förhållandet. Och Swedenborg, som förut ställts på en sådan fullkomlighetens piedestal, får icke länge behålla sin upphöjda plats. Strindberg säger: »I somliga ögonblick tror jag att Swedenborg med sina fasaväckande helveten icke är något annat än ett eld- och vattenprof, som man måste gå igenom, och fastän jag står i en tacksamhetsskuld, som aldrig kan gäldas, till denne profet, som har räddat mig från vansinne, känner jag om igen uppstå i mitt hjärta en brännande åstundan att rata honom, trotsa honom såsom varande en ondskans ande, hvilken vurmar på att uppsluka min själ för att göra mig till sin slaf efter att ha drifvit mig till förtviflan och självmord.« Följden blir att Strindberg offentligen förklarar

att han öfvergifvit Swedenborgs religion, emedan den var hatfull, hämdgirig, småaktig och trälsinnad. Det som nyss var hans religions alfa och omega har således visat sig vara endast tomma och ogrundade fantasier och intet kan nu längre skänka honom tröst, »icke bibeln ens, icke Kristus, icke humanitet, icke — — — något.« Och det resultat, hvartill skalden nått genom sina funderingar, får sitt pregnanta uttryck i följande erkännande af honom själf: »Noga taget har jag genom att välja korsets kungsväg insnärjt mig i teologiens törnhäckar så att tvifvel, förskräckligare än någonsin, fått makt med mitt sinne och rent af hviskat i mitt öra att all olycka, alla orättvisor, hela frälsningsvärket är endast en ofantlig pröfning, som man måste tappert stå emot.«

Det går ju visserligen icke att med ett enda slag frigöra sig från alla de garn, hvari han insnärjt sig, men det är en god början han gjort i »Till Damaskus«. Religionen upptager honom icke ensamt nu längre och det är framför allt guldet och äran som skola bli de illusioner, med hvilka han söker fylla sitt lifs tomhet. »Ödet fick fatt i honom med hårda handen«, säger han själf, och så blef hans syn förvänd. »Då olyckorna hopade sig och han icke längre kunde förklara dem på naturlig väg och då ingen läkare kunde bota honom, började han inse att han stred mot högre medvetna makter — —« Och det glädjande är att han äfven kommit till insikt om att dessa ödesdigra makter kunna bekämpas.

När skalden så kommit så långt att han insett att han misstagit sig, att det hela varit ett djäfvulens bländvärk och han ändtligen har — om ännu icke förmågan — så dock viljan att sträcka vapen, — ja, då lägger säkerligen enhvar literaturvän ifrån sig »Till Damaskus« med glädje öfver att Strindberg dock nått så långt och med hoppet att han snart fullständigt frigjord från denna religions alla snärjande garn måtte åter igen kasta sig in i literaturen med all den kraft och friskhet, som utmärkte honom innan han vid början af detta decennium kom under inflytande af religionsmystiken.

Ty den kris, som Strindberg nu ser ut att ha genomgått och blifvit något så när fri från, hade börjat långt innan han med »Inferno« väckte så plötsligt och sorgligt uppseende; därför talar hans hela offentliga värksamhet under nittiotalet och därom vittnar tydligare än allt annat början till första delen af »Till Damaskus«, som är ordagrant identisk med ett för älfva år sedan påbörjadt drama med titeln »Robert le diable«, hvilket manuskript jag läst långt innan »Till Damaskus« ännu förelåg.

Och så tillkommer ännu en faktor, som i väsentlig grad talar för det antagandet att Strindberg i sin kommande produktion åter skall bli den heros i svensk literatur som han förr varit. Jag syftar på den konstnärliga byggnaden i »Till Damaskus«. Sedan Strindberg i »Legender« — särskildt i första delen af densamma — råkat så oväntadt långt bort från den plats han förut intagit som det svenska språkets störste mästare i alla tider, framträder han i dubbeldramat som en så fulländad tekniker som sällan förr.

Om man således har stora skäl att hoppas att den pänna som skrifvit »Inferno« och »Legender« hädanefter kommer att af diktaren utbytas mot den som vi lärt oss älska genom »Mäster Olof« och »I hafsbandet«, så lära vi dock ganska länge komma att påminnas om huru mycket densamma hämmat ungdomens fria och

sunda utveckling. Ty underligt är det att ganska betydande element af den ungdom, som vore närmast till att föra frihetens realiserbara idéer till ett snart förverkligande, af Strindbergs mystiska gudstrofunderingar bakbundits med reaktionära bojor och råkat in i ett andligt försumpande, som sorgligt hämmande återverkar på skilda områden. Men den del af vår tids ungdom, som i sin nedärfda blinda auktoritetstro ännu försöker draga en grafrostfrätt klinga för de politiska och sociala, literära och religiösa missförhållandena, skall snart komma till korta i striden med en ungdom, som icke tynges ned af plikten att värna om en svunnen tids blodiga krigarminnen och hvilken tack vare sin egen frigjordhet och i tron på det som är sundt och sant bär den naturliga segern på spetsen af sin blanka lans. Ville blott all den ungdom, som har en fana med ren färg att värna och fylka sig omkring, träda fram i striden för sina divergerande åsikter så ärligt och utan baktankar som August Strindberg alltid gjort, då behöfde vi icke längre tvifla på att det skulle bli i skenet från ett sekels svinnande aftonrodnad och icke belyst af ett nytt århundrades morgonsol som reaktionens rostiga svärd skulle krossadt falla till jorden.

Den literära kritiken i de nordiska landen har — då undantag göres för några enstaka mera framstående kritiker — under de senare åren allt mera antagit formen af ett mera ingående sysslande med författarnes personligheter än bedömmande af deras literära produktion. Och för detta sistnämda har en uteslutande moralisk måttstock användts med nonchalerande af de konstnärliga synpunkterna, där man icke helt enkelt nöjt sig med det fördömliga literära referatet. Den stora publikens förvrängda smak och offentliga sensationslystnad är nog i främsta rummet skuld härtill.

STRINDBERG VID ARBETSBORDET, MEDAN „INFERNO" SKREFS

Intresset för den offentlige mannens person och privata lif bör inskränkas till de författare, som själfva i sina värk blottat sig för världen och som gjort sig själfva och sina mäst privata personliga upplefvanden till koncentrations- och

anknytningspunkt för sina ämnens literära behandling utan att ens anlägga en förklädnadens halfmask. Strindbergs skriftställareskap under nittiotalet är oskiljbart förenadt med hans privata lif och berättigar icke endast men nödvändiggör ett närmare ingående härpå. — —

August Strindberg är en godhjärtad och saktmodig natur, finkänslig och öppenhjärtad, men med stora anlag för misstänksamhet, hvilka en tid urartade till långt drifven folkskygghet och förföljelsemani. Denna tro att han förföljdes af gud och hvar man har onekligen funnit riklig näring i det sätt, hvarpå diktaren behandlats af en oförstående publik, som ännu icke kommit till insikt om hvilken stor och sällsynt skaldenatur Strindberg är, förblindade myndigheter, som inledde rättegång mot Sverges främste diktare med anledning af något af det bästa han någonsin skrifvit — »Giftas« — och smarta förläggare, som skyndsamt knöto till pänningpungen så snart de icke hade ett nytt manuskript af honom i handen, med hvilket de kunde rikta sig själfva. När därtill kommo olyckliga familjeförhållanden, upprifvande själsstrider och saknaden af förstående vänner, till hvilka han oförbehållsamt vågade anförtro sig, är det mindre förunderligt att skalden nedtyngd af sin stora ensamhetskänsla skuddade Sverges stoft af sina fötter och sökte vägen till större och friare förhållanden.

Det är nu ett decennium sedan Strindberg lämnade sitt fädernesland utan tanke på att återvända dit. Under de därpå följande åren uppehöll han sig i Berlin och Paris samt i Österrike, där han stiftade bekantskap med sin andra maka. Själf protestant vigdes han till denna katolska kvinna af en reformert präst på Helgoland, som då var engelsk besittning men senare öfvergick i tysk ägo. Det under dessa omständigheter ingångna äktenskapet förklarades senare ogilltigt. Många motgångar, icke minst ekonomiska svårigheter och sjukdom, träffade Strindberg under hans frivilliga landsflykt och han var åter igen lika ensam som någonsin sedan han våren 94 på nordbanestationen i Paris sett sin hustru för sista gången.

Under vintern 94 publicerade han åtskilliga artiklar i »Le Figaro« och »Gil Blas« i Paris. Ur en i förstnämda blad offentliggjord artikel »Sensations Détraquées«, i likhet med hans flesta arbeten under senare år nedskrifven på franska, återgifves här efter författarens manuskript slutet, som skildrar Paris, sedt från trakten kring Versailles. Artikeln finnes i sin helhet återgifven på svenska i den år 97 utgifna nya samlingen af »Tryckt och otryckt.«

I början af December 96 återvände Strindberg efter en sjuårig vistelse i utlandet till sitt fädernesland för att bl. a. skrifva en del skånska naturskildringar för den nystartade »Malmö-Tidningen«. Han uppehöll sig för den skull en kort tid i trakten omkring Kullaberg, men då han, som är Sverges störste stilist, kommit till insikt om sin inkapularitet som journalistisk dagvärkare, öfvergaf han tanken härpå och begaf sig vid jultid till den sydsvenska lilla universitetsstaden Lund, som skulle bli hans hemvist under längre tider.

Han fann här i en af de från »Legender« mäst kända »olycksbröderna«, redaktör Waldemar Bülow, icke endast en uppriktig vän, men äfven en omsorgsfull värd, som ställde ett par af sina rum till hans disposition och ägnade honom den bästa omvårdnad. Här tillbrakte han vintern i lugn och ro och han fann uppenbarligen en nyttig lättnad i det dagliga umgänget med den trettioårige, i hög grad

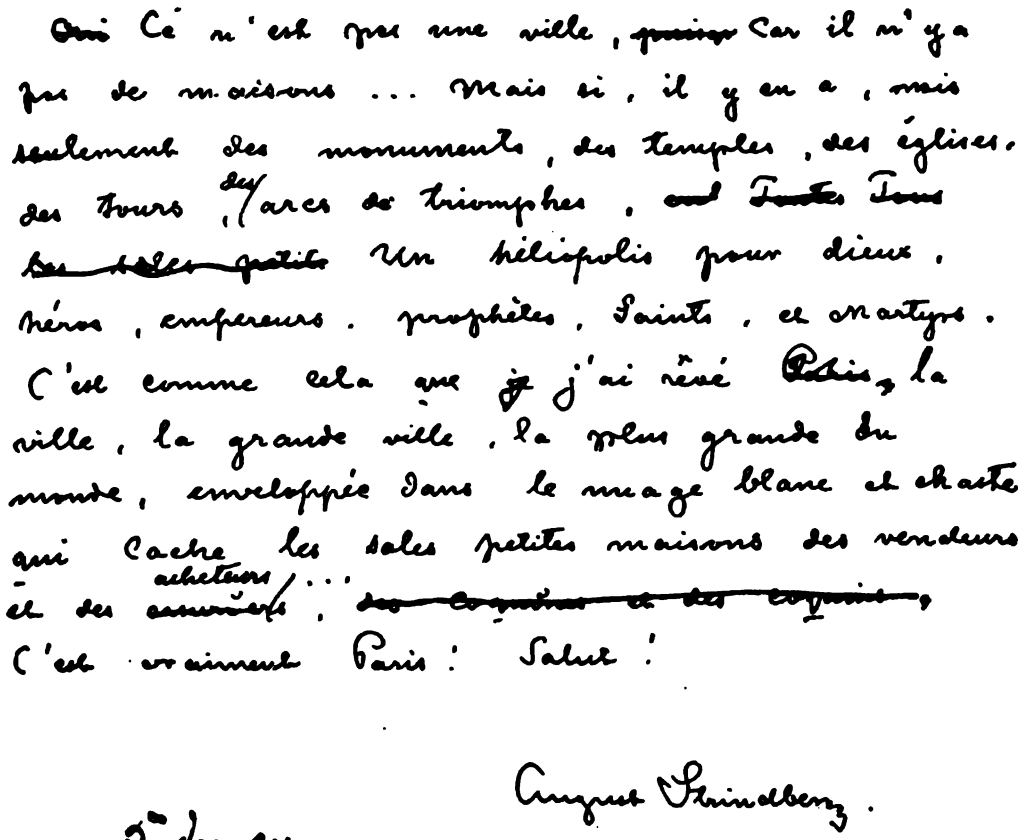

SLUTET AF STRINDBERGS MANUSKRIPT: „SENSATIONS DÉTRAQUÉES" TILL „LE FIGARO"

humoristiskt anlagde, men samtidigt mycket finkänslige tidningsredaktören. När de båda vännerna ibland tröttnade på restaurationsmaten och humöret icke stod allt för lågt, gingo de tillsammans ut i staden och gjorde uppköp, hvarefter de hemkomma själfva roade sig med tillagandet af sin middag, visserligen med hjälp af vännens gamla uppasserska. Och jag vet af egen erfarenhet att den sortens middagar i det huset voro både goda och trefliga. — Strindberg var emellertid vid denna tid ännu allt för mycket i »makternas« våld för att några tillfälliga anfall af lefnadslust och skämtsamhet skulle vara nog att frigöra honom från mystikens mäktiga inflytande. Det var också här som han under våren 97 skref »Inferno« under loppet af en och en half månad. Härifrån afflyttade han under början af sommaren till Grönegatan, men där stannade han endast ett par månader, hvarefter han hyrde en treflig dublett i den tidigt aflidne författaren Axel Wallengrens föräldrahem vid Tomegapsgatan. Här väntade han att komma att trifvas riktigt bra och hyrde rummen för en hel termin, d. v. s. närmre ett år, — 14 dagar efter inflyttningen var han i Paris igen.

Under den därpå följande vintern i Paris skref han »Legender«, hvilkens första del är den mäst oförbehållsamma skildring af författarens och hans vänners lif

STRINDBERGS FÖRRA BOSTAD VID TOMEGAPSGATAN

i Lund under den föregående vintern. I sitt nervösa tillstånd och i sin blinda tro på de olyckssaliga »maktternas« ingripande i äfven de obetydligaste småsaker har han dock icke alltid sett det passerade i värklighetens rätta ljus och både personer och händelser ha mången gång genom ouppsåtligt misstag blifvit anvisade en felaktig plats. För öfrigt äro de flesta af dessa »olycksbröder« efter hvad jag lärt känna dem särdeles lefnadsglada och gemytligt anlagda människor; det är väl sant att några af dem varit utsatta för både obehagliga drömmar och marridt, men det är ju något som de allra flesta med en smula fantasi utrustade och uteslutande med hjärnarbete sysselsatta människor under längre eller kortare perioder af sitt lif hemsökts af.

I början af April 98 återvände Strindberg till Lund och flyttade in i sin bostad vid Tomegapsgatan igen, där han stannade till midten af Augusti, då han afreste till Brüssel för att tillbringa ett år i sällskap med en vän, en i Lund utbildad ung läkare. På dagen två veckor efter afresan var han emellertid i Lund igen. Han hade under hela resan endast varit utsatt för obehagligheter och vantrifdes så snart han kom utanför Lunds trånga gränser.

Strindberg skref under tiden före besöket i Brüssel sitt senast utgifna arbete, »Till Damaskus«, samt efter tillbakakomsten under den gångna delen af innevarande vinter ett inom kort utkommande religiöst sagospel i 5 akter »Advent«, hvari Kristus framföres på scenen, såsom barn lekande med sina jämnåringar samt predikande i tämplet. För närvarande arbetar han på ett drama, betitladt »Klostret«.

Under hela hösten hade Strindberg till sin daglige rådplägare den rikt begåfvade unge skalden Emil Kléen, som lidande af lungsot indlagts på Lunds sjukhus. Strindberg besökte honom dagligen på sjukrummet och utbytte tankar med sin sjuke vän. En dag i början af December kom Strindberg just inom dörren i sjukrummet, då den sjuke unge diktaren tillnickade honom ett svagt farväl innan han andades ut. Denne väns långsamma tärande bort och slutliga död, hvilken jag hört Strindberg med sin vanliga rättframhet förespå honom själf mera än ett halft år före hans bortgång, har säkerligen gjort djupt intryck på den känslige »Advent«-författaren och kommer nog att spåras i hans närmaste arbeten.

Man skulle vänta att en man som närer så stort intresse och deltagande för sina vänners alla anligganden som Strindberg gör och som alltid med vaket öga söker följa allt det som rör sig på hans eget själsdjup lätt skulle hemfalla till orkeslöst grubbel och hämmas i sin literära produktion. Så är dock långt ifrån fallet med August Strindberg. Den mängd romaner, noveller och skådespel från hans

hand, som den svenska literaturen kan och borde räkna som sin största stolthet, visar hvilken kolossal arbetsförmåga han alltid utvecklat. Denna aldrig försvagade arbetskraft har Strindberg visserligen i främsta rummet att tacka för den räddning från förtviflan, som han tillerkänner Swedenborg. Hvilken energi och punktlighet han utvecklar i sitt dagliga arbete visar det sätt hvarpå han indelat sin dag.

Strindberg använder som nämdt endast tvänne rum och dessa böra vara så lugna och afsöndrade som möjligt vid en icke för mycket trafikerad gata. Han flyttade i början af innevarande år från Tomegapsgatan till Grönegatan, där han i ett bakhus med utsikt åt en trädgård fann en med hans önskningar öfverensstämmande bostad. Och här framlefver han största delen af dygnet i idog värksamhet. — Han stiger upp kort före kl. 8 på morgonen och beger sig efter slutad toalett till ett lugnt kafé, där han dricker en kopp kaffe — han tycks nu ha öfvervunnit Swedenborgs förbud mot kaffedrickning — hvarefter han promenerar i den vackra botaniska trädgården eller numera vanligen på den höga »vallen« på stadens södra sida. Efter en knapp timma är han redan hemma vid skrifbordet och där arbetar han utan afbrott till mellan 1 och 2, då den gamla uppasserskan, som under ett par år haft tid att sätta sig in i hans lefnadsvanor, bringar honom en 3 rätters middag från en restaurant. Därefter sofver han regelbundet en timmas tid — och ve den som då stör honom! Efter uppvaknandet fortsätter han att arbeta tills vid 7-tiden på aftonen, då hans åldriga Klotilde infinner sig med kvällsvarden, som endast består af några smörgåsar och ett glas mjölk. Det är icke ovanligt att han efter intagen aftonmåltid åter tager itu med arbetet, som naturligtvis främst består i att skrifva men äfven omfattar flitig läsning af öfvervägande vetenskapliga och kulturhistoriska arbeten, till stor del lånade från stadens universitetsbibliotek. I allmänhet tager han dock vid denna tid en promenad på vallen eller uppsöker en af sina få umgängesvänner, företrädesvis det unga Bülowska hemmet, där han då superar. Någon sällsynt gång kan det hända att någon af vännerna lyckas förmå honom att äta på en restaurant och då kan man vara säker om att efter supén få se diktaren glad och förnöjd vid en kopp kaffe och ett glas punsch.

STRINDBERGS NUVARANDE BOSTAD VID GRÖNEGATAN

Det är som man ser ett sällsynt arbetsamt och regelbundet lif han förer. Hans umgänge med kvinnor är mycket sparsamt; han är gladast när han slipper att se dem — och dock har väl aldrig en man varit mindre förtjänt af namnet »kvinnohatare« än just August Strindberg. Han har ju själf koncist och klart utvecklat sina åsikter om det s. k. svagare könet i den nyssnämda nya samlingen

af »Tryckt och Otryckt« och detta sunda syn på det evigt förhärligade kvinnosläktet delas visst af en icke obetydlig del af vår tids manliga individer — så kan ju det epitet som man på grund däraf blir tillerkänd vara tämligen likgiltigt. — Då Strindberg någon sällsynt gång träffar en värkligt fullgod representant för Evasläktet, underhåller han sig gärna med henne, det synes bäst af det stora förtroende han visar en af sina bästa vänners älskliga unga hustru.

Icke endast författarens vänner, men äfven hans egna familjeförhållanden ha ju af honom gjorts till föremål för literär behandling. »Inferno«-kapitlet om Beatrice, diktarens lilla dotter i det andra äktenskapet, är genomandadt af den varma faderskärlek, som Strindberg delar mellan sina fyra nu lefvande barn, däraf de tre äro från första giftet. De två äldsta af dessa sistnämda äro tvänne flickor på 18 och 17 år, af hvilka den senare för en tid sedan vid en privatsoiré i Helsingfors debuterade som skådespelerska i ett af henne själf författadt litet skådespel. Den yngste af dessa tre syskon är en 13-årig gosse, Strindbergs ende son. Då diktaren tillfrågades hvad hans son skulle blifva, svarade han: Guldmakare naturligtvis, men tillsvidare först kemist! Och att det är allvarligt menadt visar äfven den gåfva, som fadern en gång gifvit sin son: då Strindberg nämligen lämnade Sverge, nedtryckt och förtviflad öfver alla motgångar, sände han till sin son i Helsingfors hela det till flere tusen kronor värderade laboratorium, som den bekante L. O. Smidt, författarinnan prinsessa Karadjas fader en gång skänkt honom. Med anledning af hvad författaren själf en gång i ett mörkt ögonblick offentligen förebrått sig och med hans många fienders taktlösa och som oftast osannfärdiga insinuationer i friskt minne anser jag det icke ur vägen att göra uppmärksam på att de summor, med hvilka Strindberg bestrider sina barns uppfostran, äro allt utom små. Man torde näppeligen lätt kunna finna en familjefader, som närer en uppriktigare kärlek till och drager bättre försorg om sina barn, än just den man som motståndarne i sin stora hänsynslöshet sökt såra på de mäst privata områden utan att han gifvit skäl därtill och hvilka insinuationer diktaren måste känna motvilja att gendrifva, därest de trängt fram till hans öron.

Strindbergs humör har under senare tider betydligt förbättrats, af hans folkskyggghet återstår endast en naturlig motvilja att ingå nya bekantskaper, hvilket ingen torde ha rätt att förebrå honom, och ingen är gladare i vännernas lag än just han. Det märktes icke minst på diktarens 50-åriga födelsedag den 22 sistlidne Januari. Hans hela uppträdande den dagen är ett glädjande tecken på huru han förändrat sig sedan han skref »Inferno« och det är karaktäristiskt för våra dagars Strindberg. Jag vill för den skull dröja något närmre vid denna dag.

Strindberg tillbrakte hela förmiddagen med att mottaga och besvara lyckönskningstelegram, hvarjämte han mottog en mängd personligt gratulerande, som fyllde hans bostad med blommor. Kl. 4 intog han middag hos vännen Waldemar Bülow och bordet räknade på födelsedagsbarnets önskan endast ett fåtal kuvert. Strindberg hade infunnit sig under vilkor att intet tal komme att hållas, ty då hotade han att ögonblickligen gå. Det oaktadt reste sig värden och föreslog i få ord en skål för diktaren och vännen August Strindberg. Efter en kort stund började skalden le på sitt älskliga och hjärtevinnande sätt: Jag visste ju nog att du icke kunde tiga, sade han och drog upp ett manuskript, som utgjorde ett ypperligt och formfulländadt tal

för värdfolket. Senare talade en annan vän för Strindbergs barn, hvilken skål diktaren drack med tårar i ögonen. Denna hyllning besvarade han med ett tal för »den enda människa, om hvilken han aldrig hört något ondt och hvilken han aldrig hört tala ondt om någon«.

Under hela eftermiddagen inkommo ständigt nya telegram och dessas hela antal uppgick till mera än 200 stycken. Att de voro välkomna framgår af Strindbergs med djupt allvar framsagda ord: Jag trodde icke att jag hade så många vänner! — Under eftermiddagens lopp bröt skalden ett par gånger mot sin princip att icke tala i telefon, i det att han först lät förmå sig att inleda samtal med en

STRINDBERG PÅ 50-ÅRSDAGEN I REDAKTÖR BÜLOWS HEM

tidningsredaktör i Malmö samt därefter med fru Anna Pettersson-Norrie, som den dagen gaf historisk-musikalisk soiré i Lund. Sedan på aftonen ännu ett par gäster ankommit infann sig på hedersgästens och värdfolkets inbjudan fru Norrie, iförd rokoko-kostym och puderperuk samt sminkad och med musch på kinden. Stämningen var hela tiden den allra ypperligaste och ut på aftonen trâddes dansen med lif och lust; då dansade Sverges störste nu lefvande tänkare och diktare med den spirituella representanten för en icke allt för allvarlig konstart. Lyckligtvis hade han blifvit fotograferad några timmar förut, annars hade den eleganta diplomatrock han bär på närstående bild måhända icke varit så helt fri för ett eller annat litet puderkorn. — Först ett par timmar efter midnatt följde man hem den 50-årige skalden, som icke trättnade på att uttrycka sin stora belåtenhet med den gångna dagen.

— — —

Detta är August Strindberg »i helg och söcken«, igår och idag.

Med kännedom om huru oåtskiljliga hans mänskliga och hans diktande jag äro anser jag att man på grund af hans stora förändring som människa under senare tider har rätt att vänta att det icke skall dröja länge innan han åter intagit sin gamla upphöjda och dominerande plats i den svenska literaturen, enande och söndrande, väckande kärlek och hat.

Och *då* kanske ungdomen finner det på tiden att ändtligen fylka sig omkring sin störste, sin naturlige höfding.

JOHN HERTZ

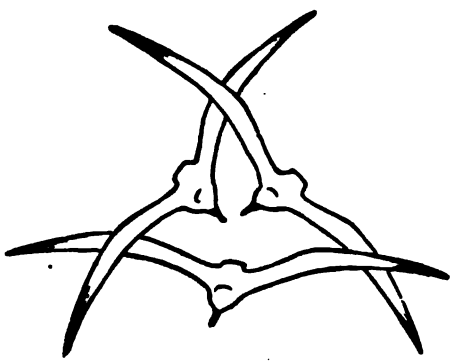

MØHL-HANSEN

MISSIONSVISE.

Af Helveds sorte Gryde
bestandig øser Degn og Præst.
De lader Svovlet flyde
fra Fastelavn til Julefest.
Lad syde, siger Degnen,
lad syde og lad flamme.
Usvovlet Sjæl er ful og fæl,
den vil ej Gud annamme.

Vi til Missionshus drage
og ofrer i hver Kirkeblok.
Dog mest paa Offerdage
hvor salig er den lille Flok!
Lad klirre, siger Degnen,
lad klirre og lad klinge.
Pung flittig ud, nu tæller Gud
hver Krone, du la'r springe.

Men tit bag Præstens Præken
Skibbrudnes Skrig i Braad og Blæst
slaar ind mod Kirkevæggen
— det standser aldrig Degn og Præst.

Lad drukne, siger Degnen,
lad drukne og lad strande.
Af Svovlet skabt, til Svovl fortabt
bør de i Svovl opstande.

Slet ingen véd sig sikker.
Kun Præst og Degn faar rolig Blund.
Ti Næstens Rygte ligger
i Præstemandens brede Mund.
Lad dryppe, siger Degnen,
lad dryppe og lad regne.
Lad Knevren gaa og Svøben slaa
— kun ej mod vore egne!

Nu flokkes Sognets Koner
og Piger tit til Altergang.
Her lokker Præstens Doner
bag Kirkevin og Salmesang.
Lad kysse, siger Degnen,
lad kysse og lad favne.
Glem alt for Gud — som Jesu Brud
bør ingen *Naaden* savne.

Saa tungt de Klokker lyde.
De ringer Sorg, de ringer Pest.
Af Helveds sorte Gryde
bestandig øser Degn og Præst.
Lad syde, siger Degnen,
lad syde og lad flamme.
En kløgtig Præst er Himlen næst,
en kløgtig Degn det samme.

LOUIS LEVY

TILHØRER JOHAN WIEHE'S ENKE — W. RUNEBERG

TILHØRER SKUESPILLER VILH. WIEHE — STRAMBOE

TO BUSTER AF MICHAEL WIEHE

Modellerede sidst i Halvtreserne; gengivne efter de eneste eksisterende, ikke tidligere fremdragne Eksemplarer, der skal danne Grundlag for den nu paatænkte Michael Wiehe-Buste, modelleret af Prof. Saabye, til det kgl. Teaters Foyer.

ACHTON FRIIS

DANSK OG NORSK SCENEKUNST

Da Danmark i 1814 afstod Norge, var det kun det geografiske og politiske Norge denne Afstaaelse gjaldt — sit Herredømme over det kulturelle og intellektuelle Norge beholdt Danmark gjennem Tiderne, ja lige ned til de sidste Generationer.

Thi — ikke alene har Norge og Sverige aldrig haft fælles Kultur, som dennes Former saameget mere staa hinanden fjendtlig i de to »Broderlande«; men — ogsaa var Norge ved den hundrede-aarlange Forening med Danmark ved Indflyttelse og Indgiften saa fordansket, at det aandelige Centrum lige ned til Treserne naturligt var Kjøbenhavn. Dette kom ikke alene heraf, at man næppe den Dag i Dag kan gaa blot tre Generationer tilbage i de fleste norske Familier uden at støde paa dansk Blod, men ogsaa — og ikke mindst — af den danske Digtning og af den danske Skuespilkunst, der i Norges Hovedstad havde oprettet et lidet Annex, hvor de fleste af den forrige Skuespillergenerations Heroer har virked og opretholdt det danske Aandsoverherredømme i det da saa uselvstændige Norge.

Norge, der gjennem mange Kriser, politiske og militære Kampe havde vundet sig Ret til Navn af »Nation« og politisk Selvstyre, var endnu i Barnealderen, og i den fremstaar ingen Kunst og Kultur — det vil sige: de fremstaar nok, men er i den Lavalder, hvor der intet befrugtende kan frembringes, men hvor de maa nøies med at lade sine Muligheder udvikles af skjønsomme Lærere.

En Lykke da for Norge og Nordmændene at de i sine danske Aandsfrænder fandt saa gode Lærere i den vanskelige Tid, der nu oprandt for Landet! Der er vel næppe den Kunstart, den Aandsretning, der er bleven udviklet i Norge, hvor ikke en Danskers Navn maa nævnes med Hæder som den, der viste Vei og udviklede Mulighederne blandt de unge norske.

For at tage et Exempel: Skuespilkunsten!

Navne som Brødrene *Wiehe, Jørgensen, Rosenkilde,* Madame *Schrumpf* vil staa for dybt indridsede i den Bauta, der engang *maa* reises den nationale norske Skuespilkunst, til at Aarenes Støv skulde kunne dække dem.

En Nation er som et Menneske! Hvert enkelt af Nationens Styrelsesmidler, Administration, Politik, Kultur, Kunst o. s. v. er som Lemmerne: er et af dem sygt, influerer det strax paa det hele Legeme, paa Velbefindendet ɔ: Nationens Lykke.

Politiken er det værste — den er Maven; er den i Uorden, er det først rigtig galt. Da lægger det sig som Mare over de øvrige Lemmer.

Nu synes det mig saaledes, at Norge er en Fjeldgut med ægte Puntlædersmave, der kan taale alt — selv Kampesten!

Danmark derimod er den fine, gamle Dame, hvis Mave kommer i Uorden strax ved en Kop lidt vel stærk The; og dette er det, jeg tror nu kan spores i den danske Kunst.

Frøken Danmark blev i Fireogtres beredt en saa kraftig Kost, at hun længe maatte holde Sengen, og da hun paany begyndte at sidde oppe, hengav hun sig til Homøopather istedenfor til Læger, med andre Ord: Reaktionisme for Liberalisme!

Og sligt hævner sig!

Ikke alene Maven bliver ødelagt ved denslags Kure, de øvrige Lemmer faar ogsaa deres Knæk — Kunsten ikke mindst!

Imidlertid gaar det unge Norge der og sluger alle Ting, kan vistnok ikke fordøie det altsammen; men Maven tager ingen Skade deraf, og Lemmerne voxer sig store og stærke. En Dag vil ogsaa den unge Gut staa der med fuldvoxne Lemmer.

Skuespilkunstens indre Kjærne er *Skabertrang*, derfor var Scenekunst oprindelig en religiøs Ceremoni: man hyldede Skaberen ved selv at skabe det høieste, han havde skabt: Mennesker!

Og man skabte dem i *sit* Billede, derfor har ogsaa Scenekunsten den store, gribende Magt over Menneskene — man staar her overfor sig selv, man kan tage, føle, se, høre og — fatte!

Derfor er Skuespilkunsten ogsaa den skønne Kunst, den er!

Enhver skaber i *sit Billede.*

Landets Karakter skaber Menneskenes Karakter, deraf den store Uensartethed i de forskjellige Nationers Scenekunst.

Den danske Skuespilkunsts Eiendommelighed og store Styrke er *Stemningen;* men den er ogsaa dens store Svaghed. For at opnaa en Stemningens Helhedsvirkning slaar saamange danske Scenekunstnere af paa den oprindelige stærke Følelse, falder let hen til rent ydre Midler: Diktion, Plastik. Det fryder Øiet og Øret, men — Naturligheden lider herunder.

Man *skal* skabe i sit eget Billede!

— — —

Nationalitetsbevægelsen i Norge fik Fart. Krav om norsk Sprog paa norsk Scene blev reist, og lidet taknemligt mod dem, der havde grundet vort Theater, tog Bevægelsen snart Karakter af fiendtlig Opposition mod de danske Gjæster.

Og dog var dette til syvende og sidst det rigtige. Thi — der opnaas aldrig noget, vindes aldrig *helt* frem uden Opposition!

Nu er Sindene faldne til Ro, og med Tak mindes Nordmændene dem, der rejste Skuespilkunsten et Tempel i det lille Christiania og det under de vanskeligste, ofte rent ud fortvivlede Forholde.

Alt imedens bygger de selv videre paa Bygningen og skaber sig sin *nationale* Skuespilkunst; thi Landets Karakter skaber jo Menneskenes.

Og har da Nordmændene virklig vundet at skabe sig dette, en national Skuespilkunst?

Vistnok — en national!

Men om denne vil tiltale Kunstkjendere (Kunst *er* jo international, kosmopolitisk, dens nationale Karakter kun forskjellig) om den vil det, *fuldt ud*, tør vel blive et stort Spørgsmaal.

Thi her kommer vi til Sagens Kjærnepunkt.

Medens den danske Skuespilkunst er saa dannet fin, at den næsten staar i Fare for at kaldes akademisk — er den norske raa og usleben, her tages ingen Hensyn hverken til Medspiller, Totalindtryk eller Stemning, den ene spiller i Øst og den anden i Vest; men saaledes spiller de, fordi de er *norske*, og fordi den norske Skuespilkunst endnu er saa ung, at den ikke har sat Topskuddene ɔ: Instructøren og Kritikerne, der kan afdæmpe, veilede.

Thi saaledes er Udviklingens Gang: Skuespiller, Instructør, Kritiker!

Af de første eier baade Danmark og Norge mange, hvis Evner ɔ: Talent kan jevnføres med det øvrige Evropas første; men af Instructører og Kritikere er der endnu kun faa i Danmark — Norge har ingen!

— — —

Instructørens Opgave er at retlede Skuespilleren, derfor maa Instructøren sidde inde med større Kundskabsfond, større Dannelse end Skuespilleren, foruden at han naturligvis maa eie Evnen til at lade sin Retledning blive Skuespilleren forstaaelig og ikke mindst Evne til Opgivelse af sin Person og fuldstændig Gaaen-op-i Skuespillerens. Ellers bliver det aldrig *Instruction*. Den Instructør, der enten selv vil spille alle Roller forud, eller som fordrer dem spillet set fra hans eget Standpunkt, er en Kræftskade paa Scenekunsten, og han ødelægger flere Muligheder blandt Skuespillere, end Kunsten kan være tjent med.

Derfor har Norge ingen Instructører, fordi de faa, der er det af Navn, enten ikke besidder den nødvendige Dannelse eller brutalt paatvinge enhver, de komme i Berøring med, sin Opfattelse.

Vi havde én Instructør: *Gunnar Heiberg*, der, dengang han var Bergens nationale Scenes Chef og senere ved Iscenesættelse af egne Arbeider, viste, hvad den overlegent dannede Mand formaar selv overfor de strideste Stivnakker. Heiberg blev imidlertid af den bergenske Theaterbestyrelse, der bestaar af i sin egen Indbildning forstaaende Mænd, men hvis aandelige Horisont er Klipfisk, af disse Folk blev Heiberg chikaneret bort, fordi han vilde spille Bjørnsons »Kongen« i Norges mest snobbede By!

Bjørn Bjørnson, der nu er bleven Nationaltheatrets Chef og saaledes skulde være den norske Talescenens øverste Vogter, er begyndt sin Virksomhed med at ville omdanne, ialtfald delvis, Talescenen til Opera i Lighed med det kongelige Theater her. Saa lidet Gavn har Bjørnson haft af sine gjentagende Ophold her i Kjøbenhavn, at han ikke engang har set, hvilken Ødelæggelse for dansk Scenekunst Operaen og Balletten hernede er!

Bjørn Bjørnson, som ogsaa er Kjøbenhavnerne bekjendt som Instructør, fik sin Uddannelse hos Meiningerne — og herfor skal nu norsk Scenekunst lide i Aarrækker!

Thi saa dygtig Bjørnson end er som Regissør-instructør ɔ: lave en Scene istand, faa Massevirkninger med Statister til at gaa, ligesaa slet er han som Instructør for *Kunstnere*. Han vil paadutte enhver sit eget, sin egen personlige Opfatning og Spillemaade. Ser man et Stykke med elleve Personer opført, skal man helst se elleve Bjørn Bjørnson'er, det er hans Ideal for Instruction, og han har her i Kjøbenhavn et værdigt Sidestykke i Herr *Martinius Nielsen*, hvis Elevskole paa Dagmartheatret virker som et Speilgemak med Herr Nielsen som Midtfigur.

Hvad der heller ikke skulde gøre Bjørnson særlig skikket til Talescenens Leder er, at han slutter sig stærkt til den Forkvakling (eller som de selv kalder det: Reform) af det norske Sprog, hvis Ophavsmand og første Forkjæmper *Bjørnstjerne Bjørnson* er. Denne sidste er naaet saa langt i sit Ødelæggelsesværk, at han nu skriver og da naturligvis ogsaa siger: »levd« for »leved« o. s. v.

Skal dette Sprog indføres paa Nationaltheatret, tror jeg dog, Publikum vilde være bedre tjent med Opera, og muligvis er det af den Grund Bjørnson ivrer saa meget for

dennes Indførelse — at det skulde være for hans Hustru *Gina Oselio-Bjørnsons* Skyld vilde vel næsten være en Insinuation at antage.

Naar man alligevel trods alt det her nævnte har gjort Bjørn Bjørnson til Nationaltheatrets Chef og Instructør, saa ligger her Beviset for min Paastand, at Norges Scenekunstnere endnu mangler — Instructøren!

Man er desuden i sin Søgen efter Instructøremne gaaet saa langt ned som til *Otto Sinding*, hvis Malerkunst vistnok er brav nok, men hvis videre Befatning med Sceneinstruction vilde være det samme som Død og Undergang for norsk Scenekunst.

Hvor lykkelig ikke da Danmark, der eier Mænd som Professor *William Bloch* og Forfatteren *Herman Bang!*

Hvor fint forstaar ikke Professor Bloch at udbrodere de sarteste Stemninger hos Kunstnerne, at stemme alt ind under sin Taktstok til et fuldtonende Orkester! Med hvilken Smag og Stil er ikke alle Ting, der bruges paa Scenen fra Meublerne til mindste Requisiter udvalgte og i hvert enkelt Tilfælde dækkende, hvad netop Forfatteren har foreskrevet eller ment.

Eller Herr Herman Bang! Hvor formaar han ikke at gøre Skuespilleren Digterens Tanke begribelig, at udlægge og forklare og faa Skuespilleren til at se med *egne* Øjne. Om han end med sin sygelige Kjærlighed til selv at spille Komedie ofte indlader sig paa at *vise*, hvorledes det eller hint skal gjøres eller siges, saa — naar Tæppet ruller op for Forestillingen, mærker man kun Instructøren i den Stemning, der hviler over Spillet. *Det* er Bangs store Styrke som Instructør, at han er *Digter:* slaar Forfatterens Replik ikke til, saa digter han selv Poesien over den og lærer Skuespilleren at gøre det samme.

Sligt er Instruction anderledes end at dressere fire Statister til at raabe i Kor, eller faa lært sex Elever samme Unoder, der ødelægger ens eget Spil!

Danmark maa være rigt paa Instruktører, naar det har Raad til at lade en Mand som Professor Bloch staa ledig paa Torvet; men man har — maaske det dog kun er mig, en Udlænding — saa vanskeligt ved at se de andre!

Som før sagt er Kritikeren Topskuddet, den Mand der skal retlede selv Instructøren! Han skal altsaa sidde inde med endmere Dannelse og Viden end selve Instructøren, han skal kunne lære Kunstneren, Instructøren og — Publikum! Og hvormange er der vel, der kan det af alle dem, der skriver Theaterkritik?

Danmark eier dog idetmindste én: *Edvard Brandes!*

Dr. Brandes har foruden sine tidligere fortrinlige Værker: »Dansk Skuespilkunst« og »Fremmed Skuespilkunst« nylig udgivet: »Holberg og hans Scene« og ved denne Bog reist sig et Monument, der vil vise kommende Slægter, at allerede i Firserne havde den danske Scenekunst sat sit Topskud! Denne Bog bør læses af alle, der ønsker at lære at kjende de Betingelser, der fordres for at kunne blive Kritiker.

En *Kritikers* Kald er tungt og lidet misundelsesværdigt, ikke mindst fordi han saa ofte slaaes i Hartkorn med *Anmelderne*, der desværre oftest er en tilfældig Journalist, hvis Kjendskab til Sceneteknik er lig Null!

Hvis disse Folk da endnu havde den Beskedenhed at indrømme dette ɔ: ved at skrive for Publikum og ikke for Kunstnere og Instructører. Om de vilde forsøge at forklare Publikum, der er som Barnet der gaar i Skole, at det og det er rigtigt, fordi o. s. v. — det og det galt, fordi o. s. v.; men nei, saavel i Danmark og ikke mindst i Norge, er de strax paa sin høje Hest og har meget mere Forstand paa Scenekunst og dens Teknik fjorten Dage efter de slap fra Skolebænken, end den Kunstner hvis Livsopgave det er at tolke Digterens Ord og som har studeret og arbejdet paa dette i Aarrækker.

Danmark *har* annekteret *Holberg*, nu vil det ogsaa annektere *Ibsen*.

Hvor ofte hører man ikke, at Ibsens Værker spilles meget bedre og mere i Stykkets Aand i Danmark end i Norge, og at dette naturligt maa komme deraf, at Ibsen ikke er *norsk!* At han er dansk, har man vel endnu ikke ligeud erklæret, men et Skridt paa Veien er allerede gjort ved at kalde ham Kosmopolit og benægte hans Norskhed.

Lad os da se lidt paa en Ibsenopførelse og paa hvad den danske Kritik mener om Ibsens Figurer.

For kun at tage et Eksempel: *Vildanden!*

En Fremmed, der ikke kjender Stykket og for første Gang ser det opført paa det kongelige Theater, maa nærmest faa Indtrykket af, at det er en (daarligt spillet) Farce.

Herr *Emil Poulsen's* Hjalmar Ekdal har været meget rost — maaske med Rette, maaske ogsaa derfor, at Herr Poulsen i denne Rolle virker mere fremmed, end han pleier. Og dog er det netop han og hans Broder *Olaf Poulsen*, der paatrykker Stykket det urigtige Farcestempel. Saa fjollet som man ser denne Hjalmar Ekdal, maa Figuren ikke være, vel er Gregers Werle ikke udrustet med den klareste Forstand og megetseende Øine; men der er dog en Grænse, som nødig bør overskrides, hvad netop den ellers saa talentfulde Karakterskuespiller gjør.

Jeg mindes i denne Rolle med udelt Glæde *Arnoldus Reimers*. Hvor forstod han ikke at gøre Figuren levende, at faa os til at føle og leve med denne utrolige Pjalt, denne Pjalt af hvis Hud de fleste af os dog besidder en temmelig stor Rem. Reimers Kunst var her *sanddru*, Emil Poulsens opkonstrueret og overdreven.

Værre var dog Herr *Olaf Poulsen* som gamle Ekdal. Naar man har set *Johannes Brun* i denne hans Glansrolle, forstaar man hvilken Elskværdighed der maa til for ret at kunne spille Ekdal. Man har vistnok beskyldt Johannes Brun for, at han ofte dækkede Digterens Mening bag personlig *Elskværdighed*. Men dog, tusindgange hellere det, end lade Figuren synke ned til den Drukkenbolt, Olaf Poulsen gjorde ham til — stik mod Digterens Ord, men aldeles i *Farcens* Aand!

Fru *Hennings* lavede Ballet! Der blev ikke meget andet tilbage af Hedvig end Ballet. Muligvis gjør Fruens Alder, at denslags Kunstgreb maa til, naar man skal spille fjortenaarig — men ligemeget: lidet i Digterens Aand er saadant Spil. F. Ex. den Scene hvor Hedvig henter Pistolen for at skyde sig. Fru Hennings havde valgt sin Plads ved Lamperækken og bevægede sig herfra »paa Taa hæv!« til Reolen i Baggrunden, alt imens hun paa den utroligste Maade *forsøgte* at være ungdommelig.

Jeg ved meget vel, at denne Præstation saavel som D'Herrer Poulsens hernede regnes for Mesterværker — man holde mig undskyldt, at jeg er af anden Mening! Men lad det med det samme være sagt, at Fru Hennings Kunst ellers hører til den bedste og fuldlødigste, man kan ønske sig, og at Fruens Talent, der vel nærmest havde et Sidestykke i vor nylig afdøde Fru *Gundersen's*, sikkert er af de største i Norden og vilde, ifald Fruerne havde talt et Kultursprog, skaffet dem europæisk for ikke at sige Verdensberømmelse.

Den eneste Figur i »Vildanden«, der ikke er norsk, og som derfor fik bedre Udførelse her end hjemme i Norge, er Doctor Relling, Ræsonnøren. Herr *Mantzius'* Replikbehandling og Myndighed skabte ham her en smuk Sejer.

Specifik norsk er Gregers Werle med sin Retskaffenhedsfeber, som Relling kalder det. Denne Figur er næsten for norsk selv for norske Skuespillere, det var da heller ikke at vente, at Herr *Jerndorff* skulde kunne klare den, ligesaalidt som Frk. *Antonsen* kunde magte Ginas saftige Replikker eller give os dennes fjeldsunde Godmodighed.

De tre »Middagsherrer« endelig savnede ethvert *norsk* Præg, de var som sprungne ud af en fransk Coulissefarce.

— — —

Det er da heller ikke bare Skuespillerne og Publikum, der tager feil paa Ibsens Figurer. Selv deres Opdragere Kritikerne gjør — ikke smaa — Feiltagelser. Ingen er jo ufeilbarlig!

Man tillade mig bare at omtale et enkelt Tilfælde, der synes mig give min Paastand om Ibsens Norskhed den bedste Støtte, naar en af hans Figurer paa den Maade kan misforstaaes — selv af Danmarks første Kritiker.

I Edv. Brandes: »Holberg og hans Scene«, forekommer Side 92 følgende Passus skrevet om Olaf Poulsens Spil som Oldfux i »Jacob von Thyboe«: »Man ser Dovenskaben i hans Gang og hører Fylderiet i hans Stemme. Hans Oldfux er en Sjofelist, saadan som en Daniel Heire maatte blive det for henved tohundrede Aar siden.«

Man huske nu Oldfux Monolog: »Vil nogen vide min Handtering, da er jeg en Snyltegiest til Tieneste. Vil nogen vide hvad min Far var, ogsaa en Snyltegiest; min Farfar ogsaa en Snyltegiest; min Oldefar ogsaa en Snyltegiest. Saa jeg kand regne mine sexten Ahner af deslige Folk.«

Jeg beder mine Læsere mindes Daniel Heire (»De unges Forbund«), hvis Ungdomsletsindighed har bragt ham paa Armodens Rand.

Videre Oldfux: »Vil nogen spørge, hvem jeg holder Vendskab med, svarer jeg: Alle Mennesker.«

Saaledes er altsaa Oldfux Snyltegjæsten og Øientjeneren, medens Daniel Heire truer med Proces, nyder ganske vist Kammerherre Bratsbergs Gjæstfrihed, men vel at mærke af den Grund, at han mener sig forurettet af denne og at dennes Penge igrunden er hans egne. Daniel Heire er saaledes ingenlunde *Sjofelist* som Oldfux, men tager Retrait for sine tidligere Standsfæller og den øvrige Befolkning paa norsk Landsbygd, for disses Medlidenhed tager han Forskansning bag sin Vittighed og sine Sarkasmer.

Nogen Berøringspunkter, ikke at tale om Lighed findes saaledes ikke mellem de to Figurer, selv ikke naar man tænker paa de hundrede Aars Tidsforskjeld, som Dr. Brandes tilføier sin Paastand.

Norge har da sine Scenedigtere og sine Skuespillere. Maatte det snart naa saalangt paa Udviklingsbanen, at der ogsaa opstod Instructører og Kritikere, disse Gartnere, der skal luge Ukrudtet, hæge om Roserne, binde op til Stokkene, for at alt Folket kan glæde sig ved Blomsterfloret og over Frugterne!

Og maatte den Oppositionens Aand, der har haft rask Udvikling i Danmark, snart faa Magten og hugge den Reaktionismens klamme Haand væk, der nu ved Privilegier og andre urimelige Paafund holder de store rige Talenter, Landet eier, enten i Uvirksomhed eller udenfor Parnasset!

Se, da vilde alt være saare vel!

THORV. KIERULF

SIEGFRIED WAGNER

KLASSISK MØDOM

Anus cacavit in olla . . . .
si non credere vis, gusta!

TILSKUEREN har i denne Tid haft en Diskussion om Græsk- og Latinundervisningen i Skolerne. Professor Gertz mener, at disse to Mukkert-Fag burde afskaffes og erstattes af Fysik og levende Sprog. Han har jo indlysende Ret.

Men hvorfor faar vi saa ikke Reformen straks paa Timen? Fordi den klassiske Opdragelse spiller for stor en Rolle i en Mængde Menneskers Selvopholdelsesdrift. Folk der selv er Produkter af den klassiske Dannelse har vanskeligt ved at dømme om Sagen fra et Synspunkt uden for den. — Jeg har hørt en Mand bevise Bibelens Lære ved Citater sammesteds fra.

Naar man gør sig en Totalforestilling om vore Studenter og Præster, vore Embedsmænd og Lærde, slaar det en, hvilke skal vi sige spinkle Folk det er. Sagen er jo den, at alle de, der ikke duer til andet, kommer til at »læse«. En eller anden Legemsfejl anbefaler til Studievejen, aandelig Begrænsning skader ikke, devot Sindelag baader fortrinligt. — Vore Embedsmænd, der i sin Tid forstod sig paa Ydmyghed, ynder at beskytte unge Studenter af ærbar Vandel. Studenterne . . . . ja hvor tit har jeg ikke hørt dette: Vi kan jo sagtens løbe derop! Saaledes holdes Arten vedlige.

Faar vort moderlige Universitet en rank Karl ind til sig, saa vil han snart med Skamme være sat udenfor. Det er ingen naturlig Moder, hun opflasker helst de usle.

Det er ikke alene her, vi lever skævt og paa en Løgn. En Parallel har vi i den almindeligt gældende Kønsmoral. Vore Kvinder begaar sig jo ikke i Tilværelseskampen gennem naturlige Fortrin. Men de er uskyldige. I mere fremmelige Lande kommer denne Omstændighed ikke meget i Betragtning. *Her* nærer vi den største Pietet for enhver uforsøgt Kvinde. Blot de hører til Palissadestagerne om Dydens Redoute, saa har de Betingelser nok i Udvælgelsen. Der skal nok være en Feinschmecher til dem — de er sikre paa at blive Embedsfruer.

Naar det ikke kommer an paa, om man duer, men blot om man saa at sige har sin klassiske Mødom, saa er Udviklingen falsk. Saa faar vi f. Eks. Paludan til Professor i Literatur, fordi han ikke forstaar sig derpaa. Man ved om denne Mand, at han har sine Eksaminer og forøvrigt er uskadelig med præ.

Saa faar vi en Overklasse af Undermaalere, en Førsterække af sidste Rangs Dueligheder.

Det bliver ikke let at afskaffe de døde Sprog, saalænge der er Halte og Skæve, som kan faa 3000 Kr. om Aaret paa Livstid for at lære dem udenad. Der er lang Vej hjem, saalænge sjældne Aoristformer krones med Hæder.

Men imidlertid tager andre Lande hver sin Stump af Afrika og aabner Reserver. Cecil Rhodes er hverken Dr. phil. eller Cand. jur. Hvis han var bleven født i Danmark, vilde han være emigreret sporløst.

I Udviklingen gælder den Stærkeres Ret. Men i Danmark — som for Resten ogsaa i Kina — har de Svagelige faaet Magten. *Deres* Doktriner gennemsyrer vort Land — vi er urbane Mennesker, vi er parlamentariske. Saa længe de kan faa os til at parlamentere, saalænge bliver de siddende.

Naar man forstaar alt, vil man tilgive alt. Ja saaledes siger den, der har Tilgivelse behov. Visselig, den der sagde det var en Kvinde.

»Vagten« ønsker at komplimentere Hr. Gertz, fordi han har vovet at pirke ved denne Sag. Men iøvrigt anser vi hans Bestræbelser for frugtesløse. Naar det *er* saadan, at de tarveligste Egenskaber smykker sin Mand og forlener ham med Magt — ja saa har vi Magt for Alvor at kæmpe mod her i Landet.

JOHANNES V. JENSEN

MØHL-HANSEN

HVORFOR JEG ER SOCIALDEMOKRAT

FOREDRAG HOLDT I „DE UNGES VALGRET", KØBENHAVN

SOCIALDEMOKRATIET rekrutteres fra to Lejre. Det er det store Flertal, der bliver Socialdemokrater, fordi de saa at sige er fødte til at blive det, som de er fødte til at blive danske, som de er fødte til at blive Medlemmer af den evangelisk lutherske Kirke. De har hele deres Liv igennem Samfundsmodsætningen umiddelbart for Øjnene; de kæmper hele deres Liv igennem med i Arbejdets Kamp mod Kapitalen, og de kan ikke forholde sig passivt, fordi denne Kamp er Kampen for selve deres Eksistens, for deres Velfærd, for deres Liv; de finder, i de ydre Forhold ingensomhelst Anledning til at blive konservative, til at holde paa det bestaaende, til at frygte en radikal Samfundsændring; tværtimod, jo mere de begynder at reflektere over deres egen Stilling, des mere løfterig maa en saadan Omvæltning synes dem; de har — som det blev sagt for allerede et godt halvt Aarhundrede siden — intet at tabe uden deres Lænker, men alt at vinde.

Men der slutter sig ogsaa til Socialdemokratiet Mænd og Kvinder, som er udgaaet fra et andet Samfundslag, fra en Klasse, der ikke er proletariseret, fra Overklassen, om man vil bruge den Benævnelse. Motivet kan være af forskellig Art. Det kan være en udviklet Retfærdighedsfølelse, der fører én til at stille sig i Arbejderstandens Rækker, en Retfærdighedsfølelse, der er blevet krænket ved at se den ulige og urimelige Fordeling af Samfundsgoderne og al den Elendighed, som deraf flyder, og der giver sig Udslag i et brændende Had til den bestaaende Tilstand og en glødende Iver for at være med til at vælte det gamle over Ende og rejse nye,

lykkeligere og retfærdigere Samfundsforhold. Men der er ogsaa en anden Vej, som fører over i Socialdemokratiet; det er Hjærnens, Forstandens, det logiske Tankearbejdes Vej. Man kan blive Socialdemokrat, fordi man rent logisk føler sig overbevist om, at den Udvikling, Socialdemokratiet kæmper for, det er den naturlige Fremtidsudvikling, den naturlige det vil sige den eneste mulige, den eneste tænkelige, den som Samfundet med eller imod vor Vilje vil gennemgaa, hvad vi saa gør, enten vi saa søger at dæmme op for Strømmen, eller vi lægger Hænderne i Skødet, eller vi gør, som Socialdemokratiet gør, søger at retlede Strømmen og gøre Bevægelsen saa jævn og saa rolig som muligt. Man kan blive Socialdemokrat ad en saadan logisk Vej, paa lignende Vis som man bliver Tilhænger af Kopernikus' eller Darwins Hypotheser.

Det sidste Motiv har for mig været det overvejende, selv om ogsaa det andet, Sagens Følelsesside, har spillet en stor Rolle og er kommet til at spille en større og større, jo mere jeg er kommet til at sysle med de sociale Forhold, jo nærmere jeg er traadt de konkrete Hverdagstilstande ind paa Livet. Og denne logiske Underbund for éns socialdemokratiske Overbevisning, denne Sejrsvished, der er beslægtet med Visheden om den pythagoræiske Læresætnings Korrekthed, den danner en fast Rygrad igennem hele éns Bevidsthed som Socialdemokrat; den skaber Energi, Begejstring, Fanatisme.

Jeg skal prøve i korte Træk at antyde, hvad det er for en Tankerække, der har ført mig over i den Lejr, hvor jeg føler mig stolt over at være.

Det begynder med den simple og uomtvistelige Kendsgerning, at Samfundet er stadige Ændringer underkastet, at Dagen idag er en anden end Dagen igaar, at der bestandig træder nye Kræfter ind som virker omskiftende paa hele Tilstanden.

Det næste Udgangspunkt er, at Summen af disse Ændringer er en organisk Udvikling, at der ingen tilfældige Stød finder Sted, ingen uforklarlige Spring, ingen Mirakler, at der i Virkeligheden ingen Revolution eksisterer, kun Evolution, at det, der fremtræder som en voldsom Omstyrtning, kun er koncentreret Udvikling, at enhver Omdannelse, der finder Sted, kun er et Produkt af tidligere Forhold. Heller ikke dette Udgangspunkt, tror jeg, ret vel kan angribes.

Men naar dette er givet, saa er dermed ogsaa givet, hvor vi skal gaa hen for at lære at kende, i hvad Retning den sociale Udvikling gaar, og mod hvad Maal den stiler. Først og fremmest maa vi ikke fortabe os i taagede Drømmerier og Fremtidsperspektiver, der svæver oppe i den blaa Luft; vi maa give os i Lag med en ærlig og nøgtern, tit ganske brydsom og besværlig Undersøgelse af det Samfundsliv, der leves rundt om os, og den Samfundsudvikling, der har fundet Sted i den nærmeste Fortid, studere de Grundtræk, der tegner sig, de Hovedlinjer, der træder frem. Jo dybere vi trænger ind i hele Samfundstilstanden, med des større Sikkerhed kan vi forlænge Linjerne fremefter, med en Sikkerhed, der tilnærmelsesvis kan blive som den, med hvilken en Astronom kan forudsige en Formørkelse.

Den Samfundstilstand — man kalder den med et meget betegnende Navn den kapitalistiske, — som vi staar i nu, og som det gælder at studere for at lære dens Arvtager at kende, viser sig først og tydeligst i England. Den begynder at gry her

allerede mod Slutningen af forrige Aarhundrede, da en Del industrielle Opfindelser, som opstod, og som slog an, fordi Tiden var bleven moden for dem, fremkaldte en Række dybt indgribende Ændringer i Produktionsforholdene, navnlig indenfor Tekstilindustrien. Efterhaanden breder Bølgen sig til alle Sider, flere og flere Erhvervsgrene suges ind i dens Malstrøm, hele Samfundslivet præges stadig dybere af den ændrede Tilstand. Og efterhaanden forplanter Bevægelsen sig fra sit Moderland til andre Lande, til Evropas Fastland, til Amerika, til Avstralien, til Indien og Japan, omskaber overalt Samfundene i sin Lignelse, drager overalt de samme Følger efter sig; der er ingen mere kosmopolitisk Bevægelse end den.

Blandt det Mylr af Samfundsændringer, der indtræder, hvor den nye Produktionsmaade trænger igennem, gælder det om at sondre mellem de primære og de sekundære Følger, de Ændringer, der direkte, og de, der mere indirekte, mere paa anden Haand, igennem Mellemled, skyldes det nye System. Iblandt de første er der én, der for mig staar som den centrale, som Hovedlinjen igennem hele den moderne Udvikling, som den, hvorfra alle, eller dog saa godt som alle de øvrige Forhold udflyder; det er Koncentrationen, Driftskoncentrationen, Kapitalkoncentrationen.

Dens snævre Forbindelse med de ændrede Produktionsbetingelser er saa umiddelbart indlysende, at den kun behøver at antydes. Det er en Selvfølge, at hvor Maskintekniken trænger ind i en Industrigren, dér gaar denne Industrigren i mere eller mindre høj Grad over til Stordrift; der hører en forholdsvis betydelig Kapital til for at anskaffe de nye Redskaber og gaa over til den rationelle og fordelagtigere Driftsmaade, en Kapital, som kun et Mindretal af Producenterne er i Stand til at raade over og eventuelt har Fremsynethed til at risikere; de, der bliver tilbage paa det gamle Standpunkt, vil lidt før eller lidt siden ligge under i Konkurrencen med Storproducenterne; de producerer dyrere og kan ikke sælge til saa billige Priser, hvis de ikke skal arbejde med Tab; Efterspørgslen søger udenom deres Værksteder; de ser deres Intægter aftage, deres Stilling sænkes, og efter en jævnlig uendelig haardnakket Dødskamp[1] synker de tilbunds, bliver Proletarer, bliver Lønarbejdere i de sejrrige Storproducenters Tjeneste.

Men er først disse Smaaproducenter knuste, udspinder Kampen sig mellem de meget store og de middelstore Storproducenter. Ogsaa her er det de store, som har alle de gode Kort paa Haanden, og jo større deres Bedrifter er, des bedre er deres Chancer. Deres Produktionsomkostninger er forholdsvis mindre; en Dampmaskine paa 500 Hestekræfter koster paa langt nær 5 Gange saa meget som en paa 100[2]; Brændsel, Belysning, Bygninger, Administration, alt er forholdsvis langt billigere for dem; de kan ved deres Masseproduktion indføre Besparelser af mangfoldige Arter, t. Eks. paa fordelagtig Maade anvende Affald[3], som for den mindre Producent er værdiløst; de kan skaffe sig bedre Kundskab til de øjeblikkelige Forhold paa Verdensmarkedet og følgelig købe deres Raamaterialer billigere

[1] Under denne krampagtige Tilværelseskamp udfolder der sig jævnlig en Arbejderudbytning af den uhyggeligste Art; den længste Arbejdstid, den laveste Arbejdsløn, det hensynsløseste Misbrug af kvindelig og barnlig Arbejdskraft forekommer ikke i de største Etablissementer, men i de smaa, som et sidste Halmstraa der gribes under Forsøget paa at holde sig oven Vande. [2] Priserne pr. Hestekraft var for faa Aar siden i Tyskland: i en Dampmaskine med 10 Hkr. 418 Kr., med 50 Hkr. 199 Kr., med 100 Hkr. 138 Kr., med 500 Hkr. 98 Kr., med 1000 Hkr. 69 Kr. [3] I Kæmpeslagterierne i Chikago anvendes Dyrenes Indvolde til Sæbe, deres Horn og Klove til Knivskafter, deres Fødder og Hoveder til Lim og Kunstgødning, ja selv Snavset paa Gulvene til Vognsmørelse. — I Kamgarnsfabrikerne i Bradford udskilles Fedt- og Sæbestofferne af det smudsige Vand, hvori Ulden er renset, og anvendes til Fabrikationen af Lys.

og sælge deres Produkter dyrere; de kan ogsaa taale at sælge hver enkelt Vare med mindre Fortjeneste; i Kraft af den større Mængde, de leverer til Markedet, bliver dog deres absolute Fortjeneste større, osv. osv.

Saaledes gaar hele den industrielle Udvikling i Retning af Stordrift, af Kæmpedrift; den industrielle Kapital ophobes i stadig større Masser paa et stadig aftagende Mindretal af Punkter, virker med en bestandig mere koncentreret Kraft. Det er den naturlige Udvikling, og den lader sig ikke standse; enhver Tanke om at skrue denne Udvikling tilbage til det lille Haandværks »Gyldne Grund« fra svundne Tider, det er kun en spidsborgerlig Nathue-utopi. Den stadig stigende Koncentration, det er den Vej, der fører frem, det er den Hovedfaktor, vi maa regne med.

Man kan raadspørge en hvilkensomhelst statistisk Opgørelse, man vil overalt finde Vidnesbyrd om denne Udviklingsgang. Tag t. Eks. den københavnske Industristatistik; dèr finder vi i Aaret 1850 116 Medhjælpere for hver 100 Hovedpersoner, altsaa en overordentlig lille Smaadrift er den dominerende; tyve Aar senere, i 1870, er Forholdet endnu meget nær det samme, kun 124 Medhjælpere for 100 Hovedpersoner, men i de 25 Aar, der følger fra 1870, da København tager saa stort et Opsving i industriel Henseende, vokser dette Tal efter en stor Maalestok; i 1895 tælles der 436 Medhjælpere for 100 Hovedpersoner; i de 25 Aar er altsaa et københavnsk Industrietablissements gennemsnitlige Arbejderantal vokset med 250 Procent. I Preussen aftager fra 1882 til 1895 Antallet af Personer, der er sysselsat i industrielle Enebedrifter, med 10,7 Procent, derimod tiltager Antallet af saadanne, som er sysselsat i Smaabedrifter (1—5 Medhjælpere) med 4,6 Procent, i Mellembedrifter (6—50 Medhjælpere) med 6,8 Procent og i Storbedrifter (over 50 Medhjælpere) med 80,3 Procent. Men disse Tal, der gælder den samlede Industri, rummer adskillige Kilder til Fejlslutninger; alle de forskellige Grene, hvoraf hver staar paa sit Udviklingstrin og bevæger sig fremad mod større Koncentration hver paa sin særegne Vis og med sin særegne Hastighed, kommer i deres Sammenspil til at gøre Billedet uklart[1]; desuden er der Erhvervsgrene, hvor den største Vilkaarlighed kan komme til at gøre sig gældende; om en Syerske, der i sit Hjem arbejder for en Fabrik eller et Magasin, opføres blandt Hovedpersoner eller Medhjælpere, er saaledes ret tilfældigt, og da Syerskerne udgør over Femtedelen af Københavns industrielle Befolkning, er det indlysende, at der herfra kan tilføres Helhedsbilledet ret væsentlige Fejl.

Man maa derfor specialicere, undersøge Branche for Branche, studere Industriverdenen Led for Led. Og en saadan Specialisering lønner sig; man ser igennem den Bevægelsen fremad klarere, med mangesidigere Lys over sig. Man ser en Række Erhvervsgrene, hvor Stordriften er fuldt udviklet, og hvor Dimensionerne fra Aar til Aar blive mere og mere kæmpemæssige; her er det ikke længere Smaadrifterne, det gaar ud over, thi de er forlængst udryddede; det er de mere og de mindre kolossale Producenter, der kæmper med hinanden, og det er de første, der har Overtaget. Det gælder i de fleste Lande saadanne Grene som Tekstilindustrien[2],

[1] Vi har t. Eks. to Industrigrene, den ene endnu udøvet gennem ren Smaadrift, med 1000 Hovedpersoner og 1000 Medhjælpere, den anden udøvet gennem Stordrift, med 20 Hovedpersoner og 1040 Medhjælpere. Efter en Aarrækkes Forløb findes der i den første Industrigren 1000 Hovedpersoner og 2000 Medhjælpere, i den anden 10 Hovedpersoner og 1040 Medhjælpere, altsaa i dem begge er det gennemsnitlige Medhjælperantal fordoblet (1—2 og 52—104). Men tager man de to Industrigrene under ét, en Vækst viser der sig kun det gennemsnitlige Antal af fra 2 til 3. [2] I Japan vokser i Aarene 1891—1895 det gennemsnitlige Antal Arbejdere i hvert Bomuldsspinderi fra 535 til 868.

Bjærgværksdriften[1], Ølbryggeriet[2], Skibs- og Maskinbyggeriet osv. Andre staar paa Springet til at svinge sig op i Storindustriernes Række; en ny Teknik er allerede begyndt at trænge ind, Fabriksprodukter er ifærd med at fortrænge Haandarbejdet, men Smaaproduktionen kæmper endnu den haabløse Kamp for sin Tilværelse. Saa er der de Haandværk, som endnu staar helt paa den gamle Tekniks Grund, men ogsaa de rives mere og mere med af Strømmen, ogsaa hos dem træder Tendensen til Koncentration stærkere og stærkere frem[3]. Og endelig er der de Haandværk, som helt sygner hen, fordi de er overflødige under de nye Forhold; Fabrikerne har forlængst overtaget Produktionen af de Varer, de tidligere forfærdigede; de staar tilbage i Erhvervsstatistiken som mer eller mindre rudimentære Levninger fra svundne Tider. — Det hele ligner en Skare, der marcherer fremad med stærke Skridt, men uden Orden og uden Takt; nogle er langt forud for den øvrige Flok, snart skiller en, snart en anden sig ud fra Hovedmassen og naar ved en pludselig Kraftudfoldelse frem i de forreste Rækker; men for dem alle, ogsaa for dem, der sakker længst agterud, gælder det, at Marschen gaar fremad, stadig fremad.

Ganske den samme Udvikling i Retning af Koncentration finder Sted i Handelen. Storindustrien kræver Storhandel; de stadig forbedrede Samfærdselsmidler danner en bred Basis for den store Handel; og ogsaa i Detailhandelen viser de store Forretninger sig som de overlegne i Konkurrencen med de smaa, af Grunde, der er beslægtede med dem, som skaffer den industrielle Storproducent Sejren i Konkurrencen med Smaaproducenten. Tallene taler derom; i København fandtes der i 1850 51 Medhjælpere for hver 10 Hovedpersoner indenfor Handel og Omsætning, i 1870 var Tallet kun vokset til 52, men i 1895 til 145; i Løbet af 25 Aar var det gennemsnitlige Medhjælperantal i et Handelsetablissement altsaa vokset med 180 Procent. Men ligesom for Industriens Vedkommende saaledes tilslører ogsaa for Handelens disse Helhedstal en Række Forhold, som kun kan erkendes, naar man studerer de enkelte Grene hver for sig. En Forlagsboghandel, en Vekselerforretning, et Eksportfirma med 3 Medhjælpere kan være Stordrifter i langt højere Grad end en Manufakturhandel med 6 Medhjælpere. Et overordentlig stort Tal, rimeligvis det overvejende Flertal af de smaa »selvstændige« Forretninger og til en vis Grad ogsaa af de store, er fuldstændig blottede for Selvstændighed; deres nominelle Indehavere er i Virkeligheden fuldstændig afhængige af industrielle eller merkantile Storforretninger; det gælder de Hundreder af Cigarhandlere, Brødudsalg, Mælkeudsalg, tildels Manufakturhandler, Restaurationer osv. At Koncentrationstendensen i Handelen er overordentlig stærk, derom kan der næppe tvivles,; muligt endog, at Udviklingen her i Øjeblikket foregaar med nok saa stor Hastighed som i Industrien.

Noget vanskeligere er det at erkende Udviklingsretningen indenfor Landbruget, fordi her de naturlige Skranker for Udbytningsomraadet hindrer en ubegrænset

[1] I Tyskland gaar i Aarene 1885—1894 Antallet af Bjærgværker ned fra 2100 til 1653, men Antallet af Arbejdere i hvert Bjærgværk gaar op fra 163 til 258. [2] I Tyskland gaar fra 1875 til 1895 Antallet af Bryggerier ned med 36,7 Procent. Men denne Nedgang fordeler sig saaledes, at Antallet af saadanne Bryggerier, der betaler under 300 Mark aarlig i Bryggeskat, aftager med 52,7 Procent, de, der betaler mellem 300 og 6000 Mark aftager med 26,3 Procent, og de, der betaler over 6000 Mark, Kæmpebedrifterne, vokser med 62,5 Procent. [3] Talrige Eksempler kunde nævnes fra den københavnske Erhvervsstatistik; i 1880 var der i Bødkerhaandværket 38 Medhjælpere for hver 10 Hovedpersoner, i 1890: 49, i 1895: 60; i Bundtmagerhaandværket 1880: 12 1890: 15, og 1895: 20 osv.

Vækst i Produktionen, fordi Udviklingen her, som naturligt er, altid bevæger sig i et forholdvis langsomt Tempo, fordi endelig Forholdene her ad historisk Vej har formet sig saa forskelligt i de forskellige Lande. Den rent aprioriske Drøftelse af det store og det lille Landbrugs Fortrin og Mangler fører ikke til noget; man kan herigennem naa til et personligt Skøn, ikke til nogen videnskabelig Sikkerhed. Man maa gaa til Tallene. Men Tallene taler ikke tydelig. De lokale Forhold, de lagde Skranker for Retten til frit at udstykke eller sammenlægge Jordlodder, det forskellige Udviklingstrin, hvorpaa Stordriften allerede fra tidligere Tid har befundet sig, dette og meget andet spejler sig i Forholdene og gør dem uensartede[1]. En Tendens træder dog kendelig frem de fleste Steder, hvor vi har nogenlunde fyldige Tal for et nogenlunde stort Tidsrum. De meget store og de meget smaa Landbrug vokser efter en større Maalestok end de middelstore; de meget store, det vil sige dem, der er i Stand til at drive en rationel Stordrift efter moderne Mønster, og de meget smaa, det vil sige dem, hvis Besiddere ikke er i Stand til at dække deres Behov med Udbyttet af deres Jordlod, men er nødt til at søge Fortjeneste som Lønarbejdere for den store Grundbesidder. Vi kan nævne som Eksempel Danmark. Her vokser fra 1860 til 1885 Herregaardenes Antal med 9 Procent, Bøndergaardenes med 4, Husmandsloddernes med 39 og de jordløse Huses med 22 Procent. Men medens den stigende Udvikling mod Stordrift ytrer sig i, at Storgodserne gennemsnitlig vokser i Areal, viser der sig i de middelstore og navnlig i de smaa Landbrug en stadig Nedgang i Størrelsen af Jordtilliggendet; i 1850 var den gennemsnitlige Størrelse af en Husmandslod i Danmark 0,34 Td. Hartkorn, i 1860: 0,32, i 1873: 0,30, i 1885: 0,27. Altsaa med andre Ord: den lille Landbruger bliver mere og mere proletariseret, mere og mere henvist til som Lønarbejder at tjene sit Brød i den store Landmands Tjeneste, hans Besiddelser bliver mere og mere kun et Stavnsbaand, kun en Klods om Benet paa ham.

Det er denne stadig stigende Koncentration, der fremtræder fuldstændig klart og utilsløret i Industrien og Handelen, og ogsaa tydelig spores i Landbruget, det er den, som er Hoveddrivkraften i hele den moderne sociale Udvikling, det er den, fra hvem de mangfoldige Ændringer i hele Samfundstilstanden udflyder. Der er en enkelt af disse, som flygtig skal berøres, fordi den mere end nogen anden præger sig i hele det moderne sociale Liv. Det er den Klassekløft, der aabner sig, hvor den nye Produktionsmaade holder sit Indtog, og som æder sig dybere og dybere ned, jo mere den moderne Produktionsmaade slaar igennem. Klasseuligheder og Klassemodsætninger har der ganske vist været til næsten alle Tider, og Verdenshistorien er netop Udtrykket for disse Klassemodsætninger i deres indbyrdes Kamp og deres indbyrdes Vekselvirkning. Men det ejendommelige for den moderne Udvikling er Simplificeringen af disse Klassemodsætninger. Alle Mellemled, alle Overgangsformer udtyndes mere og mere, og Modsætningen

[1] Nok saa meget som de direkte Vidnesbyrd om Stordriftens Overlegenhed betyder maaske de indirekte. Saaledes t. Eks.: I Storhertugdømmet Baden udgør den hypothekariske Behæftelse af Landbrug, hvis Besiddere har en aarlig Indtægt af under 1000 Mark: 17,4 %, 1001—1500 Mark: 15,2 %, 1501—2000 Mark: 10,1 %, 2001—3000 Mark: 9,5 %, 3001—5000 Mark: 8,9 %, over 5000 Mark: 4,6 %. — Eller: Fra 1875 til 1880 (altsaa under Landbrugskrisen i Slutningen af Halvfjerdserne) aftog i England i Arealomfang Landbrugene under 50 Acres (1 Acres = 10,271 □ Alen) med 0,61 %, Landbrugene paa 50—100 Acres med 1,15 %, medens Landbrugene paa 100—300 Acres tiltog med 1,55 %, paa 300—500 Acres med 3,74 %, paa 500—1000 med 5,59 % og paa over 1000 Acres med 11,4 %. Samtidig aftog i de samme Aar de første 5 af de samme 6 Klasser i Kvægbestand 6 (Faar regnet lig 1 Hornkvæg) med henholdsvis 7,2 — 9,6 — 7,1 — 3,8 og 0,7 %, medens den sidste Klasse, de meget store Landbrug, tiltog med 10,1 %.

tegner mere og mere til at ville formes til en Modsætning mellem to og kun to Klasser, der er skilte fra hinanden ved et Svælg, der ikke kan raabes over. Haandværket gaar over til Storproduktion; et lille Mindretal af Producenter svinger sig op, det store Flertal bukker under i Konkurrencen; Svenden, hvis Maal var en Gang i Tiden at blive Mester, afløses af Lønarbejderen, for hvem enhver Udsigt til nogensinde at naa op iblandt de selvstændige Producenter, er afskaaret, som er besiddelsesløs, udsigtsløs, Proletar; Handelsmedhjælperen gaar det paa lignende Vis, og selv om han ogsaa kan gøre sig Haab om engang at kunne aabne en lille Butik i en af de smaa Gader, vil dette ikke friste ham; hans Kaar vil blive lige proletariske for det; for Husmanden bliver Chancen for at erhverve sig en Jordlod, der er tilstrækkelig til at sikre ham økonomisk Uafhængighed, ringere og ringere Aar for Aar, og naar han dette Maal, saa sker det kun i Kraft af at udpine sig selv og sin Hustru og sine Børn ved det slidsomste Overarbejde og den yderste Resignation. Mere og mere breder Proletariseringen sig, alle Sunde lukkes snævrere og snævrere for den, der er kommet ind i Bevægelsen; og samtidig stiger det lille Mindretal, der er naaet over paa den heldige Side af Samfundsskellet, bestandig højere ad den sociale Trappe; deres Overvægt i Samfundet bliver stadig mere dominerende — om ogsaa der for dem dæmrer Vanskeligheder, som nedenfor nærmere skal omtales.

Vi har et talende Udtryk for hele denne Bevægelse, for hele denne Samfundsspaltning i Indkomsternes forskellige Fordeling paa forskellige Tidspunkter. Tag t. Eks. Indkomstforholdene i København, saaledes som de er undersøgte for Aarene 1863 og 1893. Det viser sig her, at det netop er de meget smaa og de meget store Indkomsthavere, der er gaaet stærkt frem i Tal, mens de middelstore er gaaet forholdsvis overordentlig stærkt tilbage. I Aaret 1863 havde 389 Promille af samtlige Skatteydere 1000 Kroner eller derunder i aarlig Indtægt, i 1893 var Tallet vokset til 492; og de meget store Indtægter, paa 15,000 Kroner eller derover, var gaaet frem fra 13 til 21 Promille; alt hvad der laa imellem, hele Middelstanden, var gaaet tilbage, fra at udgøre 598 til at udgøre 487 Promille. — Saaledes stiler alt under den moderne Udvikling mere og mere hen mod det Punkt, da kun to Klasser staar overfor hinanden, to Klasser, hvis Interesser er hinanden stik modsatte, besiddelsesløse Lønarbejdere og Kæmpeproducenter, Proletarer og Millionærer.

Dette er efter min Mening Essensen af den moderne Samfundsudvikling, men denne Samfundsudvikling bærer i sig Spirerne til Nydannelser, og alt som Samfundsudviklingen skrider fremad, folder disse Spirer sig bestandig mere ud og viser bestandig mere i socialistisk Retning, viser bestandig tydeligere hen paa det Punkt, da den kapitalistiske Produktion med en Naturmagts Nødvendighed glider over i den socialistiske. Jeg maa nævne de to Forhold, der taler tydeligst i denne Retning.

Først Kapitalens ændrede Karakter, dens stadig stigende Upersonlighed. Under de gamle Samfundstilstande er Forholdet mellem Udbytter og Udbyttet et klart, et personligt; det er Mesteren, der udbytter Svenden, Godsejeren, der udbytter Bonden. Og ogsaa længe efter at den kapitalistiske Produktionsmaade er blevet lyst i Kuld og Køn af Samfundsudviklingen, bevares det personlige Moment; Fabrikanten staar overfor sine Arbejdere, ganske vist ikke som den, der

udbytter dem i Kraft af sine personlige Egenskaber, men i Kraft af sin Kapital; han og hans Kapital er smeltet sammen til ét; han staar som Organet for den Kapital, der er hans Ejendom; eller man kan vende det om og sige, at hans Kapital er et Redskab for ham til at udnytte sine Arbejdere. Men efterhaanden afviskes dette personlige Præg mere og mere, Fabrikanten, der maaske ikke ejer for en Øre af sin Fabrik, fordi hele hans Driftskapital er laant, Godsejeren, hvis Gaard er prioriteret op over Skorstenen, er jo i Virkeligheden ikke længere identiske med den Kapital, ved hvis Hjælp de virker; de kan have Millioner i Indtægt om Aaret, men deres Stilling er mere som en Kapitalforpagters end som en Kapitalbesidders. Og Upersonliggørelsen skrider videre og videre frem. Der rejser sig Opgaver, som end ikke den største Enkeltmandskapital, ejet eller borget, strækker til for at løfte; her maa de mange træde sammen for at bære Risikoen paa forenede Skuldre og fortære Profitten ved Fællesmaaltid; saa træder Aktieselskaberne ind i Livet; Driftsbestyreren løses fuldstændig fra Forbindelse med Kapitalen; han bliver Lønarbejder som sine underordnede, blot med langt højere Løn; muligvis er han tillige Aktionær, men det berører ikke hans Stilling som Driftsleder; muligvis vil ogsaa Aktieselskabet for at gøre ham personlig interesseret i Forretningens Gang og derfor saa meget des ivrigere, give ham Tantième, men Lønarbejder er og bliver han ligefuldt; og naar Arbejderne kommer til ham og fordrer højere Løn eller kortere Arbejdstid, vil han svare, at det raader han ikke for, det er Selskabet, Kapitalbesidderne, der er deres som hans Herre, et mystisk, mangehovedet Væsen, der er revet løs fra enhver direkte Forbindelse med Forretningen. Men heller ikke Aktieselskaberne strækker til i Længden; endnu mere upersonlig skal Kapitalkraften gøres, for at den kan svare til Tidens Krav. Den ene Storproducent, Enkeltmand eller kun »juridisk Personlighed«, Aktieselskab, ligger i Krig paa Kniven med den anden; de underbyder hinanden, søger at undergrave hinandens Stilling; saa føles denne stadig usikrere Stilling som en stadig stærkere Uhygge, og der kan fødes voldsomme Katastrofer af denne Utryghed; Frygten for hele denne Tilstand driver de forskellige Storproducenter af samme Gren til Solidaritet, og Solidariteten giver sig sit Udslag i Trusts, Kartel-ler, Ringe; den enkelte Forretning opgiver helt sin Selvstændighed; hele Produktionsgrenen ledes af én Direktion, efter ensartet Mønster, med ensartet Formaal for Øje. Kapitalen har paa dette Tidspunkt tabt enhver Tilknytning til Individet; Driftslederen betyder intet udover den rent praktiske Administration; Kapitalbesidderne har intet at sige over Forretningen, deres eneste Forbindelse med den bestaar i at kvittere for deres Dividende af Udbyttet. Kapitalmagten har fuldstændig aflagt sit juridiske Klædebon, er blevet en ulegemlig Magt, allesteds nærværende og intetsteds paaviselig, almægtig og usynlig; der er kun en haarfin Streg, som skiller en saadan kartelleret Produktionsgren fra en statslig organiseret.

Det andet Forhold, som skal nævnes, er Profitratens Fald. At Profitraten, Forholdet mellem Profit og Kapital, synker, viser sig bl. a., om end i tilsløret Skikkelse, i den synkende Rentefod; forøvrigt har en Række direkte Undersøgelser bragt saa mange Beviser frem herfor, at det vistnok tør staa som Kendsgerning. Og selv om vi ikke havde direkte Undersøgelse om Sagen, vilde den dog rent umiddelbart være indlysende. Nedefra presser de stadig stærkere Arbejder-

organisationer paa, driver Lønnen i Vejret, skruer Arbejdstiden ned; ovenfra er der allerede nu gennem Arbejderbeskyttelseslove gjort noget for at sætte en Pind for de mest barbariske — og mest profitable — Former for Arbejderudsugning, og efterhaanden som Arbejderne bliver stærkere repræsenterede i de lovgivende Forsamlinger, vil der sikkert blive gaaet et godt Stykke fremad i samme Retning; men hvad der i sidste Instans virker deprimerende paa Kapitaludbyttet, er dog den ændrede Konkurrence.

Konkurrencen begynder mellem Stordriften og Smaadriften; den sidste bukker under, og Stordrifterne bliver ene paa Valpladsen. Men mellem disse fortsættes Kampen, indtil man naar til et forsvindende Mindretal af Bedrifter, der i Reglen vil gaa op i et Kartel, det vil i Virkeligheden sige i en eneste Kæmpebedrift, blot med forskellige Filialer. Ethvert fremskredet Lands økonomiske Udvikling kan levere Eksempler herpaa. Men Konkurrencen antager ogsaa andre Former. Ikke blot kæmper den ene Bedrift med den anden, men ogsaa den ene Gren med den anden. De store tekniske Fremskridt i Bomuldsindustrien sætter overalt Uldindustrien tilbage; da den Maskine opfindes, hvormed Bobinet-Tyllen tilvirkes, faar Knipleindustrien et Grundstød. Men hvad man først og sidst lægger Mærke til, er den Dag for Dag skarpere internationale Konkurrence. Til dybt ind i det 19. Aarhundrede var England i industriel Henseende Enehersker paa Markedet; kun enkelte spredte Egne paa Fastlandet, saaledes Belgien og Rhinegnene, var i nogen Grad med i Bevægelsen. Men efterhaanden, især fra Halvfjerdsernes Begyndelse, slaar den moderne Produktionsmaade helt igennem rundt om paa Fastlandet og ogsaa udenfor Evropa; engelske Industriprodukter underbydes af Industriprodukterne fra Fastlandet, endog i England selv. Markedet indsnævres for den engelske Industri, og det ene Lands Industri ligger i bitreste økonomisk Krig med det andets. Saa rejser man Toldmure for i hvert Fald at sikre sig et indenlandsk Marked, men i de fleste Tilfælde vil det vise sig kun at være Galgenfrist. For at kunne trives maa Storindustrien være beregnet paa Eksport; for at kunne eksportere maa man aabne nye Markeder. Englænderne maa lære Eskimoerne at klæde sig i Manchester Bomuldstøjer og Kineserne at spise med Sheffields Knive. Det gaar glimrende til en Begyndelse, men det viser sig, at denne Handelspolitik nærer Slanger ved sin Barm. En saadan nyopdyrket Grund er som et tveægget Sværd; den begynder med at konsumere, men den ender med at producere, at producere efter moderne Mønster, i Stordrift, til Eksport. Fra at være en fed Malkeko forvandler den sig til en farlig Konkurrent. Japan turde være et godt Eksempel; Evropa tilkæmpede sig med største Besvær Adgang til Handelsforbindelse med Japan, og hvad er Følgen blevet? At Japan er blevet forvandlet til en rent moderne Industristat[1], hvis Industri efter alle Solemærker at dømme, inden en Menneskealder er gaaet, vil have slaaet den evropæiske af Marken paa det asiatiske Marked, og hvem véd — maaske gaar om ikke saa ret mange Aar Flertallet af evropæiske Kvinder klædt i Bomuldstøjer fra Osaka, mens Manchesterfabrikanterne lukker deres Etablissementer. Det evropæiske Landbrug lider allerede nu voldsomt under Trykket af den oversøiske Konkurrence; i Australien og navnlig Amerika producerer man billigere end i Evropa, saa meget billigere, at de ev-

[1] Fra 1885 til 1895 6-dobledes den japanske Silkeindustri og 12-dobledes den japanske Bomuldsindustri.

ropæiske Landbrugsprodukter kan underbydes i deres Hjemlande, trods alle Transportomkostninger, trods alle Toldskranker[1]. — Saaledes knuges under den internationale Konkurrence Kapitaludbyttet bestandig stærkere; saaledes vokser Spændingen fra Aarti til Aarti.

Fra Tid til anden giver denne Spænding sig Udslag i voldsomme Eksplosioner, i Kriser. Produktionen er naaet vidt ud over det Punkt, hvor Tilbud og Efterspørgsel svarer til hinanden; Markedet er overfyldt; Konkurrencen har været saa skarp, at Kapitalgevinsten for en Stund synker under Nulpunktet. Konkurser indtræder i Mængde; Fabrik paa Fabrik lukker sine Porte. Konkurrencen er traadt ind i sin hvasseste Skikkelse; kun den Producent kan staa Kampen igennem, som Maaneder, maaske Aar igennem kan taale at producere med Underskud. Disse Katastrofer vender tilbage med en uhyggelig Regelmæssighed det meste af Aarhundredet igennem, én Gang i hvert Aarti: 1815, 1825, 1836, 1847, 1857 og 1866. Fra Midten af Halvfjerdserne skifter de derimod Karakter: de akute Universalkriser afløses af en uafbrudt Række af partielle Kriser; snart er det en Erhvervsgren, snart en anden, der trykkes under Konkurrencen; mere og mere breder Trykket sig over hele Erhvervslivet. Havde de tidligere Tiders Kriser lignet pludselige vulkanske Udbrud, saa er den nuværende Tilstand nærmest at ligne med Havets Udhulen af en Fjældblok; det gaar langsomt, men sikkert, Bølge for Bølge slider sig dybere ind og undergraver de bestaaende Forhold mere og mere; mere og mere varsler alting om, at den Stund vil komme, da Kapitalfortjenesten for bestandig synker til Nulpunktet, da Kapitalisten for at eksistere maa søge Plads som Lønarbejder i sin egen eller en andens Fabrik, da det personlige Arbejde er det eneste, som skaffer sin Mand Brødet.

Det er mod dette Punkt, hele den sociale Udvikling stiler, mod dette Punkt, da Kapitalismen har udspillet sin Rolle i den sociale Histories store Skuespil, og da en ny Samfundskraft maa træde ind for at føre Udviklingen videre frem.

Men hvad dette er for en Kraft, derom kan der efter min Mening vanskelig være Tvivl, naar man betragter den Retning, hvori den sociale Udviklings Hovedlinjer gaar. Drifternes voksende Koncentration, Kapitalens stigende Upersonlighed, det personlige Arbejde som den mere og mere udelukkende Kilde til personlig Velstand, alt viser Socialismen som den eneste mulige Afløser for Kapitalismen. Enten det nu vil ske ad fredelig Vej eller ved en voldsom Revolution, enten det vil ske med ét Slag eller lidt efter lidt gennem en hel Række Trin, hvad der forekommer det sandsynligste, Kapitalen, det vil sige Produktionsmidlerne, vil engang afviske den sidste Rest af Personlighed, vil socialiseres, vil træde over i Hænderne paa et Aktieselskab, hvis Aktionærer ikke er en Række Privatmænd, men alle Samfundets Medlemmer. I det nye Samfund, der gaar frem af denne Omdannelses Smeltedigel, vil Kapitalrenten være forsvundet, Kapitalistklassen vil ophøre at være til, hele Samfundet vil være forvandlet til et Samfund af Lønarbejdere i Samfundets Tjeneste, enhver Klassemodsætning vil ophæves, enhver Klassekamp slukkes, enhvers personlige Velstand vil være betinget af hans personlige Arbejdsiver og Intelligens.

[1] Heri ligger sikkert en af Grundene til, at det lille Landbrug i Evropa trods alt endnu er saa forholdsvis stærkt i numerisk Henseende, som det er. Det er nemlig indlysende, at en Gaard, af hvis Produkter $^{9}/_{10}$ fortæres paa Gaarden selv og kun $^{1}/_{10}$ føres som Varer til Markedet, lider forholdsvis mindre under den ved Konkurrencen fremkaldte Prisnedgang end en Gaard, af hvis Produkter $^{9}/_{10}$ er beregnet til Salg.

Dette er det socialistiske Fremtidssamfund, om hvis Komme jeg er overtydet, som jeg er overtydet om min egen Eksistens. Og først naar det med klare Grunde kan bevises mig, at Udviklingen ikke bliver i denne Retning, men i en modsat, først da vil jeg ophøre at være Socialdemokrat, thi da vilde enhver socialdemokratisk Bevægelse, hvor ideel og retfærdig den end kunde være, staa for mig som haabløs og kun en unyttig Forhalelse af den naturlige Udviklings Gang. Men enhver Diskussion om det Tidspunkt, hvorpaa, og den Form, hvorunder dette Samfund engang vil træde ud i Livet, og enhver Drøftelse af alle Enkelthederne i dette Samfunds Bygning forekommer mig kun at være spildt Ulejlighed; det er Fritidsdrømme, som hver enkelt Socialdemokrat drømmer for sig, og som kan være underholdende at læse, naar de formes i levende, farverige Billeder; men det er kun Underholdningsgenstande, det kan ikke blive Genstand for objektiv Diskussion.

Men — kunde man spørge — hvorfor er man da aktiv Socialdemokrat? Hvorfor melder man sig ind i Arbejderpartiet, hvorfor træder man op ved Møder og skriver i Bladene, hvorfor driver man Agitation for sine Idéer? Naar man er Socialdemokrat, først og fremmest fordi man føler sig overtydet om, at den socialdemokratiske Fremtidsstat er Samfundsudviklingens naturlige og uundgaaelige Maal, hvorfor gør man saa andet end simpelthen lægge Hænderne i Skødet og lade Verden gaa sin Gang; Verden skal jo nok af sig selv naa frem til det Maal, man kæmper for. Og den socialdemokratiske Agitation er jo noget ganske andet end et almindeligt Oplysningsarbejde; det er jo helt andre Motiver, der driver en Socialdemokrat til at staa op og gøre Propaganda for sine Idéer end de, der besjæler t. Eks. en Naturvidenskabsmand, naar han søger at udbrede de darwinske Tanker i saa vide Kredse som muligt. Enten Kopernikus's Theori staar at læse i alle Skolebøger eller ej, bevæger Jorden sig jo ligefuldt om Solen; og enten Karl Marx's Tanker gennemsyrer Arbejderstanden eller ej, vil jo ligefuldt Fremtiden forme sig, som den skal, ifølge den naturlige Udviklings ubrydelige Love.

Denne Indvending imod Forbindelsen mellem den videnskabelige Socialisme og den praktiske Arbejderpolitik falder til Jorden, naar man betragter den sociale Udviklings ejendommelige Karakter. Ganske vist, den træder frem for os som en Naturkraft, hvis Retning det er umuligt at ændre, hvis Løb det er umuligt at standse. Man kan heller ikke standse Bækken, der løber ned ad Bjærget, eller tvinge den til at flyde opad, tilbage mod sit Udspring. Men derfor lader man dog ikke Bækken flyde, som den vil; men diger den ind, man sikrer sig mod pludselige Oversvømmelser, man regulerer dens Løb, man drager Nytte af dens Kræfter. Og paa samme Maade med Samfundsudviklingen. Den kan retledes, den kan hindres i voldsomme, ødelæggende Udbrud, den kan drages til Nytte, snart hist og snart her, den kan føres baade ad hurtigere og ad jævnere Baner til sit Maal. Det er denne Opgave, til hvis Løsning Socialdemokratiet søger at drage saa mange Kræfter til som muligt.

Det gælder først og fremmest om at gribe saa stærkt som muligt ind i de øjeblikkelige Tilstande til Gavn for det lidende Proletariat, om at lindre Nøden og at højne Livsvilkaarene, om at skaffe en Tiøres Lønforhøjelse hist og en halv Times Afkortning i Arbejdstiden her, om at hindre de mest oprørende Former for

Børns og Kvinders Udbytning, om at skaffe fattige Børn Mad og fattige Familier menneskeværdige Boliger o. s. v. Det er de smaa Skridt, men Summen af disse Tusinder af smaa Skridt betegner et mægtigt Fremskridt i hele Arbejderstandens Stilling, en mægtig Højnelse af hele Arbejderstandens Niveau. Arbejderstanden skifter Karakter under hele denne Proces; den forvandler sig fra at være en Flok lydigt Menneskekvæg, der krummer Ryg under Fabrikantens eller Godsejerens Pisk, til at blive en klassebevidst, det vil sige selvbevidst, selvsikkert Proletariat, der med Energi og Sejghed arbejder sig opad; den løfter Hovedet, den ruster sig, den forbereder sig til den Tid, da den skal erobre Magten i Samfundet. Og ogsaa direkte kæmper Socialdemokratiet frem mod sit store Maal, kæmper for at gøre Overgangen saa hurtig, jævn og smertefri som muligt. Thi hvad er de socialdemokratiske Valgsejre, ved Parlamentsvalg, ved Kommunalraadsvalg, hvad er de andet end en gradvis Erobring af Samfundsmagten? Og hvad er hele det internationale Socialdemokratis Politik andet end en Kamp for Samfundsrigdommenes sukcessive Socialisering.

Derfor vil jeg ikke nøjes med at være theoretisk Studerekammersocialist; derfor vil jeg være med i Kampen som Socialdemokrat; jeg kender ingen stoltere Kamp end den; jeg kender ingen Plads, hvor det er mere ærefuldt at staa, end midt i det kæmpende og sejrende Proletariat.

GUSTAV BANG

AF DANMARKS RIGES HISTORIE VALDM. NEILENDAM

»Under Forklædning sværmede Kongen og hans Ledsagere om i Gaderne, besøgte Knejper og berygtede Huse, indlod sig i Klammeri med de Forbigaaende eller Vægterne, slog Lygter og Ruder itu . . . Det gik saa vidt, at de trængte ind i berygtede Huse, hvis Beboere havde talt ilde om Støvletkatrine, pryglede Fruentimmerne og kastede deres Møbler ud af Vinduerne ned paa Gaden.«

Chr. Blangstrup: Christian VII og Caroline Mathilde.

ST. USSING

TRE DIGTE

BAALET

Luften var mæt af Mørke,
Jorden var tung af Nat.
Da tændtes paa Bavn et skinnende Baal,
og Blæst tog i Flammerne fat.

Gnisterne føg som en Ildsne om
i Luftens stormfulde Øde;
Luerne sneg sig om Veddet og glammed
spottende Mørket i Møde.

Slog sig som vilde Vinger ud,
paa Flugt mod Himlen vendte,
svøbte sig opad den bølgende Blæst,
som om det var Blæsten, der brændte.

Men Veddet smuldred i Ildens Vold, - -
og just som dets Kraft var tæret,
fløj Flammerne bort som Aandesyn - -
jeg saa kun Mulmet og Vejret. —

Som Baalet flammer min ensomme Sjæl,
saa Skær og Skygger skælver
vide ud i den vældige Nat,
der over mit Syn sig hvælver. —

Og medens Veddet som Aske sank,
og Natten faldt til om Skæret,
stod jeg og stirred udover min Død,
men saa kun Mulmet og Vejret.

TORDEN

AFTENSKÆRET er i Skyer begravet, —
dæmpet Dønnen høres over Havet.

Skyerne hæver sig med hidsige Kamme
som en Hjerne, hvis Tanker tit staar i Flamme.

Som en Jættehjerne, der harmspændt higer
hen gennem Sommerens varme Riger.

Og Lynene sprænge i Natten ind
som gloende Splinter af staalhaardt Sind.

Tordenen runger over Gaarde og Hytter,
Skyerne tale, og Jorden lytter.

Skyerne tungt over Jorden mælde
Timen for Vejrets Enevælde. - - --

Min Higen ænser intet og ingen,
Vejrets Kræfter strømmer under Vingen.

I Blinde spænder den Farten frem
over bange Sind og brændende Hjem.

Drømmer sig eet med de lynende Skyer
og tror, at Befrielsens Time gryer.

MAA JEG KYSSE DIT ØJE

MAA jeg kysse dit Øje, naar det dugges af Taaren?
Ellers kysser jeg alle Smaablomsterne i Vaaren.

Maa jeg bane dig Vej gennem Menneskevrimlen?
Ellers baner jeg mig Vej mellem Stjernerne paa Himlen.

Maa jeg værne din Vilje, mens Livsløbet glider?
Ellers slynger jeg min Vilje gennem Slægter og Tider.

Af dit varme, vemodige Væsen kan jeg stænges,
thi *det* kan bringe mig til at græde og længes.

Men slipper du min Færd, gaar jeg tværs gennem Stene,
thi Mennesket er mægtigt, naar Mennesket er ene.

THØGER LARSEN

PORTRÆT AF H. F. EWALD

LUDV. FIND

PORTRÆT AF HOLGER DRACHMANN G. A. CLEMENS

PORTRÆT AF H. F. EWALD

LUDV. FIND

PORTRÆT AF HOLGER DRACHMANN G. A. CLEMENS

staar paa Højde med den gode Vilje til at indrette sig praktisk i Smaahusene. De fleste af disse Villa-Veje med deres stive og umaleriske Anlæg, saavelsom selve Villaerne med deres nøgterne Tømmermester-Stil eller simple, overlæssede Stukfacader, tage sig unægtelig højst kjedsommelige ud. De fleste af Bygningerne give nærmest den Forestilling at være en Etage af et By-Hus, som er transporteret ud og omplantet her paa Landet, blot saaledes, at Soveværelser og hvad dertil hører,

STUE MED „PEJS"

er skilt fra og anbragt ovenpaa det øvrige som en øverste Etage. Hvad der gaar udover dette, lidet fyldestgjørende Anlæg, er »Kunst«, for hvilket Begreb det byggende Publicum endnu nærer en overtroisk Frygt som noget uhyre kostbart og overflødigt, der kun er for rige Folk.

Men forhaabentlig snart vil det gaa op for Folk, hvor uendelig meget mere der i Virkeligheden, selv med beskedne Midler, kan gjøres ud af hvert enkelt af disse Smaahuse, og hvor fortræffeligt netop her de kunstneriske og de rent praktiske Hensyn kunne gaa Haand i Haand. Ja først ved det nøje Samarbejde af disse to Factorer gjøres Huset til det, som det bør være: ikke en »Etage« men en

Ramme om det Liv, som leves indenfor dets Mure, et Udtryk for Familiens Sammenhold, my house, my castle.

Adskillige yngre Architecter have i denne Retning vist Publicum Vejen ved at kaste sig over Villabygningen og have i denne Genre udført Arbejder, der fryde Øjet som Oaser i Ørkenen, naar man støder paa dem, midt i vore Villakvarterers Kjedsommelighed.

DØRPARTI I PEJS-STUEN

Det er »Vagten«s Hensigt, til Belysning af dette ikke uvigtige Samfundsspørgsmaal, efterhaanden at bringe Beskrivelser og Afbildninger af en Række, i de senere

ARBEJDSVÆRELSE

Aar opførte Villaer, af forskjellige Architecter, som have tiltrukken sig mer end almindelig Opmærksomhed ved den Maade, hvorpaa de have løst denne højst taknemmelige architectoniske Opgave. — — — —

Begyndelsen gjøres her med de medfølgende Fotografier fra den af Architect Carl Brummer opførte Villa »Ellestuen« i Ellekilde, nord for Helsingør, tilhørende Forfatteren, cand. theol. Alexander Svedstrup.

Bygningen er opført i en med Beliggenheden paa den skovklædte Skrænt godt harmonerende nordisk Bjælkehus-Stil, med groft kalkpudsede Mure paa en Sokkel af Kampesten og Gavlpartiet af Træ. Det ikke stærkt skraanende Tag er dækket af Græstørv paa vandtæt Underlag, hvilken gammel-nordiske Tækkemaade baade er af en overordentlig smuk Virkning og tillige har vist sig at lune særdeles godt.

Det indre af Huset grupperer sig om Dagligstuen, en prægtig Bjælkehal, som strækker sig igennem hele Bygningens Højde, saaledes at selve Tagstolen danner dens Loft. Foroven, omkring Salen, løber et Galleri, som bæres af rigt udskaarne Træ-Søjler, og hvorfra der er Adgang til Soveværelserne i øverste Etage. De to Interieurer vise det paa én Gang storladent maleriske og lunt hyggelige Indtryk af dette Rum. Stueetagens øvrige Værelser, som ligge omkring Hovedrummet, ere mindre og lavere, men alle rigt og stilfuldt gjennemførte med Bjælkelofter, udskaarne Paneler og blyindfattede Ruder.

EN STUEDØR

Hvad der giver Huset en særlig Charme, er den overordentlige Kjærlighed, hvormed enhver Enkelthed er kunstnerisk gjennemarbejdet. Et Exempel herpaa er Hovedindgangsdøren, som med sin noble og kraftige Inddeling og elegante Udførelse hører til Bygningens bedste Partier. Iøvrigt findes der, saavel i Hallen som i de øvrige Rum og udvendig paa Huset en forbløffende Mængde smukke

og fantasifulde ornamentale Motiver, der ere anvendte med sikker Smag og give den nydeligste Virkning.

Alt i alt er »Ellestuen« med sit klare og enkle Anlæg om Husets Hovedrum saavelsom ved sin kunstneriske Gjennemførelse et ualmindelig lødigt og monumentalt Stykke moderne Privat-Architectur, som da ogsaa har indbragt sin Bygmester, Architect Brummer, megen Hæder. Og til Ære for Brummers kunstneriske Skaberevne skal anføres, at »Ellestuen« ikke er gjentagen i nogen af de mange Villaer, han siden den Tid har bygget. Flere af disse skal i et senere Hæfte faa en nærmere Omtale.

T— —n

HOVEDINDGANGSDØREN

OLUF JENSEN

DEN LÆRDE SKOLES REFORM

I

TEORETISKE BETRAGTNINGER

Man siger, at vi har for mange Studenter, alt for mange Studenter. Men er det nu ogsaa sandt? Ti hvad andet vil det sige end, at vi har mange dannede, unge Mennesker, mange med den større Kundskabsfylde og det dybere og rigere Syn paa Livet, som Studenten har eller dog kunde have fremfor sine jævnaldrende.

Man maa derfor snarere lykønske det Folk, der har »for mange« Studenter; ti det er ikke blot af Værdi i sig selv men tyder ogsaa paa, at der i et saadant Folk er en almindelig Forstaaelse af en god Opdragelses Betydning — ved Siden af en Kende Forældre-Forfængelighed paa Børnenes Vegne.

Skulde der dog alligevel være noget berettiget i den almindelige Beklagelse over de mange Studenter, er det derfor noget andet end Studenternes *Talrighed,* det er galt fat med. Og Skavanken kunde maaske være Samfundets bristende Evne til at benytte de mange, dygtige, unge Mennesker eller ogsaa disses Uskikkethed til alt andet end at slide Universitetets Bænke, — hvad de kanske end ikke rigtig duer til. Og det rimeligste er nok, at det er Studentens almindelige Brugbarhed, det skorter paa; ti ellers fandt Samfundet ham nok i Ungdommens store Bunke, og ellers vilde han ogsaa nok tilkæmpe sig sin Plads i alle Livets Virksomheder.

Men er det ikke urimeligt, at en ung Student, der har anvendt hele sin Ungdom til sin teoretiske Uddannelse, er mindre brugbar i det daglige Livs Praksis end hans jævnaldrende, der har maattet hutle sig sine almene Erfaringer til gennem Hverdagens Slid? Der er nemlig ingen Væsensforskel mellem Teori og Praksis. Teori er Praksis i forkortet Form, Kundskaber vundne ved systematisk, »praktisk« Erfaring. Praksis er Teori paa et begrænset Omraade, en Virksomhed ved hvilken man efterhaanden samler sig visse almene Regler, som man hyppig har Brug for. Men i saa Fald er det umuligt andet end at den, der paa en *forstandig* Maade har erhvervet sig en betydelig teoretisk Dannelse, ogsaa i Livets Praksis hurtig maa faa et stort Forspring for sine mindre teoretisk uddannede jævnaldrende — alt andet lige, selvfølgelig.

Man vil dog maaske indvende, at de faa almene Regler, man erhverver sig

gennem de daglige Erfaringer, er meget mere værd end en hel Hob Almensætninger fra Skolebænken. Og det er vel ogsaa utvivlsomt. Men man maa ikke overse, at den, der i Skolen har lært, hvorledes han ved *egen* Hjælp paa en *forstandig* Maade kan erhverve sig Almensætninger, staar godt rustet til ogsaa i det praktiske Liv at »erfare« og samarbejde sine Erfaringer i klare Overblik. Og det er dette, der er det væsenligste; det er intet mindre end Opdragelsens Hovedopgave paa det intellektuelle Omraade; og den, der har faaet disse Evner vel udviklet, er godt opdraget baade til teoretisk og til praktisk Livsvirksomhed.

Men er det rigtigt, bør man ikke undre sig over, at vi har »for mange« Studenter; ti det er da aabenbart meget galt fat med vore unge Studenters Dannelse, naar de forlader Skolebænken, først og fremmest med Hensyn til den *Maade,* hvorpaa de har erhvervet sig det, de sidder inde med, men ogsaa, og tildels som Følge heraf, med Hensyn til deres Kundskabers Art og Mængde.

Al vor Opdragelse, og ikke mindst den lærde Skoles, lider nemlig under, at den næsten udelukkende hviler paa *Autoritet.* Det kan vel ikke undgaas, at en eller anden Autoritet nu og da nedbrydes, men det sker paa Trods af det herskende System, ikke i Kraft af det. Men Autoritet er altid af det Onde, naar den er paatvungen, naar dens Berettigelse ikke dokumenteres, naar den ikke er frivillig anerkendt i Følge sin Natur.

Dog vil man maaske indvende, at der dog er visse Ting, som man maa tage paa andres Autoritet f. Eks., at Elefanten hedder »Elefant«. Men det beror paa en Vildfarelse. Hvis det nemlig er muligt at give en Grund for, at Elefanten har faaet netop det Navn, saa skal denne Grund anføres, saa fremt man kender den og bliver spurgt derom. Det er da alene Lærerens Mangel paa Bevis eller maaske den Omstændighed, at der overhovedet ikke kendes eller kan gives nogen Grund, som i det *særlige* Tilfælde fritager ham for at give Grunde; *i Princippet har han altid Bevisbyrden for enhver af sine Paastande.* Men dette stiller begribeligvis store Fordringer til Lærerens Dygtighed. Hemmeligheden ved Autoritetens store Betydning i Opdragelsen, og for Resten i hele Livet, er nemlig, at den hjælper de aandeligt uformuende over mange Vanskeligheder, som de ellers ikke kunde magte; den er de Krykker, ved hvis Hjælp de holder deres Herredømme gaaende. Er man uvidende eller uklar, eller har man bevislig Uret, er Autoritet saadan en rar lille Ting i en snever Vending. Saa snart man derimod véd nok og forstaar sin Viden tilstrækkelig klart, behøver man ikke længer at tillægge sig nogen Autoritet. Man har nemlig da de gode, klare Grunde at støtte sig til. Men vor Opdragelse bør ikke bygges paa de uformuende Lærere og indrettes efter deres Tarv; den bør netop bæres af Personligheder, som kun kræver Respekt for det almengyldige Bevis; ti alene derved kan Eleverne opdrages til at leve Livet paa egen Risiko.

Men dette betyder i Virkeligheden en hel Omvæltning i vor Opdragelse. Medens vi nemlig hidtil bevidst og ubevidst har bygget paa Autoritetstroen, vender man, naar man kun kræver Respekt for Beviserne, helt om og bygger paa *Tvivlen.*

Det vil dog naturligvis ikke sige, at man skal gaa og præke for Børn og barnlige Sjæle, at de skal tvivle. Det er lige saa urimeligt som at forlange, at de stadig skal tro. Nej man skal blot opdrage dem saaledes, at deres medfødte Troskyldig-

hed efterhaanden ganske umærkelig stødes fra Tronen af deres paa et senere Standpunkt naturlige Trang og Evne til at tvivle.

Herimod vil mange dog vistnok indvende, at det er at gaa for vidt. De vil sige: »at bygge Opdragelsen, ja maaske hele Livet, paa Tvivlen, det er jo Galmandsværk; ti Tvivlen virker spredende ja endog opløsende paa Bevidstheden. At bygge paa Tvivlen er da at bygge paa gyngende Grund.« Men er denne Tvivlens Psykologi rigtig? Det kan ganske vist nok volde noget Ubehag, naar man en skønne Dag begynder at øjne flere Muligheder, hvor man hidtil troede sig sikker paa at eje den højt hellige Sandhed; men denne Ulystfølelse, der ledsager Tvivlen, er ikke den eneste Følelse, som følger i dens Kølvand; og desuden er det maaske snarere Mangelen paa Evne til *klart* at se de forskellige Muligheder eller til at træffe et *Valg* mellem dem, som vækker Ubehag og spreder Bevidstheden og svækker dens Styrke. Men denne Mistrøstighed kan ganske overskygges af Glæden over, at man i ethvert Fald har faaet det til at ramle sammen, som ikke længer burde staa. Man trøster sig da med, at det nok senere vil lykkes at samle Stumperne paany i en bedre Orden. Det er da ikke Tvivlen i og for sig, der svækker Bevidstheden, men blot den opdæmmede eller forkrøblede Tvivl, den der er kørt fast og ingen Vegne kan komme, fordi Kærrens Hjul synker til Navene i Usikkerhedens Hængedynd. Men desto større Grund er der da til at opdrage Tvivlens Kunst. Og det at tvivle er af den aller største Værdi; ti Tvivlen er intet mindre end Tankens Forgaard. At tvivle er da ogsaa en lige saa sund Livsytring som at tro paa Autoritet, ja meget sundere; ti man kommer et godt Stykke længere med Tvivlen. Den begyndende Tvivler ligner Barnet, der bryder sit Legetøj itu, hvad der er godt gjort, naar det er et Udslag af Trang til at se, »hvordan det ser ud indeni«. Og ligesom man i denne Anledning bør give Barnet Legetøj, der kan rives itu og sættes sammen igen, maa man ogsaa vænne Menneskene til at tvivle d. e. at sønderdele og sammensætte igen — selv med Fare for, at »Legetøjet« faar et andet Udseende efter denne Medfart.

For Kundskabsmeddelelsen i Skolen vil Tvivlens Anerkendelse blot bringe Fordele, medens derimod Autoritetstroens Herredømme altid er farligt. Selve den moderne Videnskab er netop saa betydningsfuld, som den er, fordi den bygger paa Tvivlen og det objektive Kriterium; og den viser Eksempler nok paa, hvor farlig endog den »videnskabelige Autoritet« kan være. Men Vilkaarene for Videnskabens Fremgang er de samme som Vilkaarene for det almene Fremskridt paa alle Omraader altsaa ogsaa for de unges aandelige Udvikling.

Men naturligvis faar man ikke proppet saa *mange* Kundskaber ind i Ungdommen, naar den skal have Ret til at tvivle og forlange Grunde overalt. Men hvad gør saa det! Ti det er ingenlunde Kundskabs-*Mængden,* der er det magtpaaliggende. Og var det det, maatte nok de aller fleste, selv af de kundskabsrige, græmme sig bitterlig og da navnlig, hvis det var deres *Skole*-Kundskaber, de skulde leve paa. Nej det er ganske andre Ting, der er af Vigtighed end vor Kundskabs-Mængde; hvad vi trænger til er Kundskaber, som er paa Pletten, naar de skal bruges, og dernæst Evnen til at skaffe os de nye Kundskaber, vi trænger til. Men baade Kundskabernes Tilstedeværelse, naar der er Brug for dem, og Evnen til at erhverve sig nye, vil være mest fuldkommen hos den, der har faaet sin Opdragelse paa Tviv-

lens Grund, fordi han ganske anderledes har arbejdet med Tingene end den, der bliver flasket op.

Men man vil maaske endnu komme med den Indvending, at det blev ganske umuligt at være Lærer for alle disse »umodne« Tvivlere. Og det kan jo ikke nægtes, at den troende, den tillidsfulde virker mere sympatisk paa de fleste end den kritiske og kritiserende. Den blindt modtagende er det saa rart bekvemt at omgaas. Han volder ingen Vanskeligheder. Overfor den kritiske maa man derimod altid være i Panser og Plade og svært bevæbnet; og hvad værre er, man har ingen Sikkerhed for, at han tror, at der stikker en Helt i Rustningen. Men er det rigtigt, at Tvivlen skal være Opdragelsens Grundlag, *maa* man ikke lade sig beherske af sin Sympathi, hvor stærk den end er. Og desuden er det jo muligt, at Usympathien for Tvivleren beror paa en psykologisk Vildfarelse. Og saaledes forholder det sig netop. Tvivleren er nemlig kun ubehagelig, saa længe man ikke anerkender hans Ret til at tvivle. Indrømmer man ham derimod frit Slag, bliver han tam, elskværdig og ofte Ens aller bedste Ven.

Der er da intet at tabe men uhyre meget at vinde ved denne Omkalfatren af vor Opdragelse. Og man vil desuden ud fra det skitserede Synspunkt komme til at se med større Klarhed paa mange Stridsspørgsmaal angaaende Skolens Ordning f. Eks. paa Forholdet mellem den højt hellige, uangribelige aristokratiske Dannelse, hvorom Professor Heiberg taler, og den af ham med sjælden Elskelighed kritiserede »banausiske« Dannelse; ti ingen af Parterne har Ret. Man kan nemlig ikke indrette hverken den lavere eller den højere Undervisning i den Forstand »praktisk«, at de unge Mennesker, naar de forlader Skolen, straks skal være fiks og færdige til at sidde paa vore Grossereres Kontorstole eller tegne Møbler og Maskiner paa den tekniske Skole eller maaske sy Støvler og lappe Frakker efter alle Kunstens Regler. Paa den Maade ender vi i det rene Uføre. Men man har heller ikke Ret til at indrette en højere Skole-Undervisning saaledes, at den kun kan passe for et ringe Udvalg blandt vor Ungdom. Og hvorledes skal man desuden retfærdigt faa dem valgt, som skal have denne fine, eksklusive Dannelse? Er det maaske Adelens og Godsejernes Sønner, Prof. Heiberg har tænkt paa? Eller maaske det højere d. v. s. rigeste Borgerskabs? Eller Børn af Digtere, Kunstnere og Professorer? Eller er det Bøndernes og Arbejdernes Børn, der skal nyde den sjældne Lykke? Mon det dog ikke var nok saa rimeligt at indrette Skolen saaledes, at den kan byde enhver noget, og at den byder de dygtigste mest uanset deres Herkomst og Kaar, og saa overlade til hver Enkelt senere at søge sig den eksklusive Dannelse, som han eller hun kan leve paa og har Raad til at skaffe sig. Men den Skole-Dannelse alle unge har Gavn af, er netop Tvivlens Dannelse; ti den gør dem skikkede til en hvilkensomhelst Livsgærning og ogsaa til at tilegne sig den mest udsøgte aristokratiske Aandskultur uden noget Hensyn til Livsstilling eller Erhverv.

Men nu er det begribeligvis ikke ligegyldigt, hvorledes de unges Tvivl er beskaffen, og hvilke Emner den opøves paa. Det gælder tvertimod om at give den fast Grund under Fødderne. Det skal da ikke være himmelblaa Spekulationer hen i Vejret over Emner, der ligger udenfor Menneskenes eller dog udenfor de unges Erfaringsomraade. Ved den Slags Aands-Gymnastik faar de blot daarlige Maver og

taber Smagen for Erfarings-Kundskabernes gode, daglige Kost. Nej for at lære at tvivle, maa de lære at bruge deres Sanser, frem for alt deres Øjne; og de maa ikke blot lære at iagttage de *tilfældige* Fænomener, men de skal ogsaa lære at forsøge sig systematisk frem, at *eksperimentere*, at bruge deres Forstand og Omtanke, naar de ser noget, og at anvende et grundigt, objektivt Kriterium overfor deres Iagttagelser og Ræsonnementer. Og dette skal være bestemmende for den Betydning, man vil tillægge de forskellige Videnskaber eller Skole-Fag.

II

KRITIK AF DET HERSKENDE SLOLEVÆSEN

A. De sproglig historiske Fag

Vurderer man vor nuværende Studenter-Dannelse ud fra de fremdragne Synspunkter, kan man kun komme til det Resultat, at den er saare slet.

Frem for alt gælder dette om Undervisningens *Metode,* men det skyldes ogsaa det, at mange Fag af ringe pædagogisk Værdi breder sig og stjæler Tiden fra de aller betydeligste Videnskaber.

Aller værst er det i denne Henseende fat med de *klassiske Sprog*, som nu debatteres saa levende i »Tilskueren«. Ti hvad hører man en sagkyndig som Prof. Gertz erklære: at Undervisningen i *sproglig* Henseende ikke fører til noget nævneværdigt Resultat! Og han har jo nok Ret. Eller tror man maaske, at der er 1 — een — Procent af hvert Aars Studenter, fraset dem der i Følge deres Studium er nødt dertil, som studerer nogen græsk eller latinsk Forfatter i Originalsproget. Og hvorfor skulde de gøre det? Det vilde jo være en frygtelig Ødselhed, om de brugte den kostbare Tid til at stave sig frem i Originalsproget — endda med Fare for, at Udbyttet, den rent sproglige Færdighed fraset, ikke blev blot nogenlunde nævneværdigt. Nej det kan vi ganske rolig være enige om, at »for Livet« har vore unge Studenters Færdighed i de gamle Sprog en rent diminutiv Værdi.

Men det var jo muligt, at Skolens Grammatik-Terperi indirekte havde Betydning ved den Aands-Kultur, man fik derved. Men Herren — og Filologerne — forlade mig det; jeg tror ikke, at man faar gode Tænder af at tygge paa Sten. At grammatikalske Øvelser slet ikke skulde have Værdi er neppe rimeligt; men Grammatiken er dog en altfor »abstrakt« Føde, til at den skal kunne nære en ung Hjærne. Der er alt for lidt i Grammatiken, der kommer op paa Livet. Den angaar os ikke; den kan ikke omsættes i gangbar Mønt; den kan ikke indgaa Forbindelser med vort øvrige Aandsindhold. Den har i det højeste Betydning for Evnen til at *læse* Sprogene; — men er nu denne Evne uden synderlig Værdi, falder dermed en af Grammatikens Skanser.

Skal derfor Kundskaben til den græske og latinske Oldtid spille en væsenlig Rolle i vor højere Dannelse, saa maa vi anvende Oversættelser og rent sproglig begrænse os til en Smule Apoteker-Latin. Og Prof. Heiberg har — sikkert meget mod sin Vilje — givet en særdeles god Grund til ikke at forsømme at benytte gode Oversættelser. Prof. Heiberg mener nemlig, at vore unge Skole-Herrer skynder sig lovlig meget, naar de læser Oversættelser af græske og latinske Værker paa det gode, danske Sprog; men hvor forskrækkeligt maa det da ikke gaa til,

naar de unge Mennesker læser originale danske Bøger om Forhold, som de meget lettere forstaar. Hvilket Jaskeri! Mon derfor ikke Oversættelserne, selv om ogsaa de kunde læses noget sindigere, dog bl. a. havde den Værdi, at de en lille Kende bremsede den alt for store Hastighed, hvormed man læser danske Bøger paa Dansk. Og saa var de saa sandt ikke ilde.

Men kommer vi engang saa vidt, at vi bliver Græsk og Latin kvit, da skal vi ikke begrænse os til Oversættelser alene fra disse Sprog. Der burde da ogsaa medtages enkelte Prøver paa indiske Digterværker og maaske ogsaa et og andet af den kinesiske, klassiske Litteratur og forholdsvis meget af den oldnordiske. Og man burde da, i Tilknytning til Historieundervisningen, anvende nogle Timer ugenlig paa Verdensliteraturen.

Men tilbage er endnu det meget betydningsfulde Spørgsmaal, om nu ogsaa den klassiske Dannelse er saa fortræffelig og al anden Dannelse overlegen. Og dernæst om vi ogsaa, selv om den klassiske Dannelse er nok saa storslaaet, bærer os fornuftigt ad, naar vi stræber efter at blive Klassikere d. e. at kopiere andre.

Hvad nu det første Spørgsmaal angaar finder jeg, at Klassicismen er mat og farveløs i Sammenligning med de fleste Ytringsformer af moderne Kultur *maaske* alene Billedhuggerkunsten fraregnet. I Videnskaben er baade Grækere og Romere ganske barnlige sammenlignet med Nutiden. Og i de forskellige Kunstarter vilde vist nok udenforstaaende give os Forrangen paa de fleste ja maaske paa alle Omraader. Og i det praktiske Liv, i Teknik, i Krigskunst o. m. m. taaler de slet ikke at nævnes i samme Aandedræt som vi. Men Grækerne i ethvert Fald havde een stor Egenskab: de opdrog ikke deres Børn og Ungdom til Ægyptere men til Grækere d. v. s. til Tvivlere, Tænkere. Og det er netop Grækernes frigjorte Aand, der er Skyld i, at de i saa kort et Spand af Tid fik sat saa mange Problemer under Debat. Men netop denne Ejendommelighed hos Grækerne — Romerne er væsenlig deres Eftersnakkere — netop dette ufærdige, uafsluttede i deres Aandsliv faar man ikke synderlig fat paa i Skolen. Man læser nogle enkelte Forfattere men ser ikke den uhyre Udvikling i Tankens Dybde og Rækkevidde, som skiller den ene Tid fra den anden. Ja alene det, at vi taler om en klassisk d. e. græsk Dannelse, forraader ofte vor Vildfarelse, hvis vi da dermed betegner en fælles Dannelse for alle Grækere fra det græske Folks begyndende Historie til dets Udvidskelse. Men dersom selve den højt priste Oldtids-Kultur staar tilbage, langt tilbage for vor Kultur, saa kan Skolen ikke paa nogen Maade bygges paa Kundskaben til klassisk Aandsliv end ikke, naar denne erhverves ved Hjælp af Oversættelser. Nej Klassicismen kan kun komme i Betragtning som et, om end meget lærerigt, Led i vor Races Udvikling.

At Kundskaben til den klassiske Kultur skulde byde særlig gunstige Betingelser for Indøvelsen af de unges kritiske Evne, som Prof. Heiberg mener, er en fuldstændig Vildfarelse; ti hvor meget man end kan lære af de gamle Grækere og Romere, kommer man dog aldrig til at forstaa dem saa klart som sin egen Samtid og den nærmeste Fortid, og derfor vil man heller ikke godt kunne uddanne Kritiken paa dette Grundlag. Hvis man virkelig skal have kritisk Udbytte af sine Kundskaber om den klassiske Kultur, maa man tage saa mange Nutidsforhold med i Betragtningen, at man i Virkeligheden tvinger Fortiden i Baggrunden. Men saa

kunde man lige saa godt aabent og direkte udsætte Nutiden for Elevernes »umodne« Kritik. Og er Eleverne kun lidet kendt med Nutidens Forhold, saa faar de slet ikke en blot nogenlunde korrekt Opfattelse af Oldtiden.

Men selv om ogsaa Klassicismen var vor Kultur nok saa overlegen, vilde det dog ikke være rigtigt, at vi blev Klassikere i høj Hat og Diplomatfrakke. Efterligning er altid en mislig Ting og tyder ikke paa synderlig Selvstændighed. Endog Dydsmønstre skal man vel vogte sig for at efterabe. Der er da ikke god Mening i at opstille hverken Grækere eller Romere som vore Mønstre, — noget man maaske heller ikke vil.

Historien lider som Skolefag af en ganske anden Ulempe end de gamle Sprog, idet Eleverne ikke kan studere den efter Kilderne. I Sprogfagene er ikke blot selve Sprogbygningen direkte tilgængelig for Elevernes Studium, hvad man altfor ivrig har benyttet sig af, men de staar dog ogsaa oftest Ansigt til Ansigt med selve Forfatteren, Værkets Skaber. I de fleste Tilfælde, navnlig naar der læses Skønlitteratur, er derfor Bogen selve Grundkilden, og om ikke Tankerne er Forfatterens egne, saa er dog Fremstillingens Kunst hans Værk. Anderledes i Historieundervisningen. Der kommer man ikke længere end til Læreren og Lærebogsforfatteren, som ikke har skabt Begivenhederne og ikke altid fortæller fængslende om dem. For den direkte Iagttagelse og den derpaa byggede Tvivl og Eftertanke byder derfor Historien grumme lidt, — og dette, nemlig *Nutidens* historiske Udvikling, holder man ganske udenfor Betragtningen. I Stedet for skulde man bøde paa den omtalte Skavank ved at gøre Nutidens Forhold til Genstand for en forholdsvis grundig Betragtning, dels fordi vi unægtelig netop lever med i Nutiden, og tillige fordi man ellers ikke faar en rigtig Forstaaelse af Fortiden.

Blandt Historie-Undervisningens Resultater er følgende især magtpaaliggende: at Eleverne faar et rigtigt Begreb om Tidens Løb, at de faar en stærk og levende Følelse af Nationalitet og Internationalitet, at de klart erkender Begivenhedernes Aarsagsammenhæng, deres jævne Vækst og Lovene for Udviklingens Gang, og at de faar et kraftigt og levende Initiativ, — for saa vidt dette kan vækkes og styrkes ved Skildringer af historiske Begivenheder eller Personer. Men det er da Nutiden og atter Nutiden, der trænger sig i Forgrunden. Hvis ikke den kendes, bliver Elevernes Begreb om »Tiden« ganske fejlagtigt. Og de vil da atter ikke kunne forstaa Fortiden, som vil blive meget mere dramatisk, end den var, og tage sig ud som store Begivenheder Slag i Slag, medens den for det meste var en langsom Sneglegang. Og naar saa denne falske Opfattelse senere overføres paa Nutiden, naar denne selv tvinger sig ind paa Livet af de unge, ser de helt forkert paa den, kræver det spændende Drama og begynder at resignere og lægge Hænderne i Skødet, fordi det udebliver, medens Sandheden er, at det er Hverdagens smaa Hændelser, der er Fremtids-Bygningens Materiale, og som blot pludselig ophobes og rejses til Hus i de sjældne revolutionære Øjeblikke, da Tilløbet bliver til Spring.

Men for at faa Nutidens Forhold frem i Undervisningen maa vi stryge en Mængde af den ganske unyttige Kongerække-Historie. Og det er jo heller ikke Kejsere og Konger, der har været Udviklingens store Mænd, selv om de ved Skæbnens Ugunst eller snarere Folkenes Dumhed har haft en mægtig Indflydelse

paa Begivenhedernes Gang; de har langt snarere staaet i Vejen for dem, der kunde have handlet stort og godt.

Men desuden maa vi skære godt bort af Krigenes Historie; ti hvad Gavn og Glæde kan vi have af vor Kundskab om alle de utallige Krige, som alle de overflødige Fyrster har ført om Herredømmet over Lande og Folk. Man forstaar ikke sin Nutid bedre og bliver ikke dygtigere til Fremtidens Gærning af den Art Kundskaber. Men selvfølgelig skal dog ikke alle Kriges Historie banlyses. Har Krigene haft store kulturelle Følger som f. Eks. Perserkrigene eller Aleksandertoget, maa de begribeligvis omtales, men nota bene for deres Kultur-Virkningers Skyld.

Men idet vi i høj Grad stryger Fyrsterne og deres Krige, faar vi Raad til at ofre lidt paa Mændene i Historien, paa de geniale Viljer som Cæsar, Napoleon eller Bismarck, som unægtelig alle var noget krigersk anlagte, paa Tænkere som Newton og Darwin, paa store Kunstnere og paa Karakterer, som kan give de unge lidt Staal i Ryggen. Og saa vinder vi Tid til ogsaa at lære dem det daglige Livs Historie, dets jævne men dog betydningsfulde Fremskridt og, hvad der er endnu bedre, Tænkningens, Litteraturens og Kunstens Historie. Saa faar vi de store Livsværdier fat og de store Mennesker, der skaber disse Værdier. Og vi opnaar derved at vække en levende Trang til at være med til at skabe Historie og til at kende de Kræfter, man da maa sætte i Bevægelse. Vi samler Fortidens Begivenheder i en Projektion paa Nutidens Plan og viser Liniernes Perspektiv langt ud i Fremtiden. Og da faar vor historiske Viden Spændkraft.

Med de *moderne, fremmede Sprog* forholder det sig ganske anderledes end med Græsk og Latin. De er nyttige for enhver, baade for den, der skal studere, og for den, der skal ud i Livets Praksis. De giver os Delagtighed i lige saa mange Kulturer, som vi kan Sprog. De sætter os i Stand til at hente nye Kultur-Kim hos andre Nationer. De bøder paa nogle af Ulemperne ved, at man hører til et lille Folk, hvor Kappestriden i Livets Væddeløb er mere afdæmpet, hvorfor man heller ikke faar saa lange Ben at løbe paa. Godt da at man kan ty til de andre. Og har et lille Folk rigtig Blik herfor, er maaske netop dets Lidenhed en Fordel, al den Stund at de store Folk lettere bliver sig selv nok.

Men hermed er jo ikke sagt, at Skolen underviser fornuftigt i de moderne fremmede Sprog. Tvertimod trænges der til grundige Forandringer. Saaledes bør Engelsk, som nu er tilsidesat, frem i Forgrunden, baade fordi det har en saa uhyre Udbredelse og stadig spænder over en større Del af Kloden og forstaas af flere og flere Folk, og fordi vi for hver Dag kommer i et stadig mere levende Handelssamkvem med England, og endelig fordi det engelske Folk er os saa nær beslægtet og saa sundt og godt at lære af i mange Henseender frem for noget andet Folk. Vi bør da have aabne Vinduer til den Kant. I anden Række kommer Tysk og sidst Fransk, som Skolen neppe behøver at anvende slet saa megen Tid paa som nu.

Men nu Metoden! Er den god? Absolut ikke. Den tager nemlig ikke nok Hensyn til det, man har Brug for at kunne, og den øver ikke Elevernes Intelligens paa det, der bedst egner sig hertil.

Hvad det først og fremmest i rent sproglig Henseende gælder om at opnaa er,

at man kan læse det fremmede Sprog uden at føle synderlig Gnidningsmodstand, fordi man ager paa en mindre farbar Vej end Modersmaalets slagne Landevej. Men dernæst maa man kunne udtrykke sig skriftlig og mundtlig og hurtig komme til at forstaa Tiltale paa de fremmede Sprog. Men saa kan man ikke, saaledes som nu, terpe Grammatik og frem for alt lære Eleverne at »oversætte«. Man lærer jo heller ikke sit Modersmaal ved at faa et lille Begyndelseskursus i dansk Grammatik. Nej der maa *tales* paa det fremmede Sprog, og man maa have noget at se paa, som man selv kan tale om og høre Læreren fortælle om. Nu bruges jo ogsaa Billeder mange Steder, men man bør gaa videre og f. Eks. tage Genstande fra den naturhistoriske eller fysiske Samling og Emner fra det daglige Liv og fra Gaden til Hjælp indenfor de Grænser, som Sprogundervisningen kræver. Og i Stedet for altid at oversætte, burde man hyppig nøjes med Oplæsning paa det fremmede Sprog og derefter Genfortælling af Indholdet paa frit men godt Dansk, saa det kunde ses, at Eleven havde forstaaet det oplæste.

En Undervisning af denne Art vilde vist nok i sproglig Henseende give et større Udbytte end den nu almindelige grammatiske Undervisning. Og den vilde tillige levne os Tid til en ganske anderledes Opmærksomhed for Indholdet af det læste og dets Kunst-Værdi. Som før bemærket giver Sprogundervisningen Adgang til Kilde-Studium baade i sproglig og literær Henseende. Vi har hidtil lagt næsten al Vægt paa det første. Vi bør forstaa, at det sidste er Hovedsagen og at Studiet af selve Sprogbygningen fortrinsvis bør overlades til Sprogforskerne af Fag.

B. De matematisk-naturvidenskabelige Fag.

Medens Historien i Skolen *maa* blive anden-tredje Haands Kundskab, og medens Sprogfagene, hvad den rent sproglige Del angaar, ikke er godt egnede til Aands-Gymnastik, men kun literært byder Elevernes selvstændige Arbejde gode Betingelser, forholder det sig ganske anderledes med de *matematisk-naturvidenskabelige Fag*. I disse *kan* man anlægge sin Undervisning saaledes, at Eleverne lærer at tilegne sig Kundskaber ved egen Iagttagelse paa første Haand, og saaledes at de gennem et grundigt Kriterium, ofte ved Eksperimentets Hjælp, øves i at korrigere de Slutninger, de gør ud fra deres Iagttagelser. Der er da ingen Fag, der i den Grad har Betydning for Opdragelsen, især dens formelle Side, som Matematiken og navnlig Naturvidenskaberne.

Men desuden er en naturvidenskabelig Dannelse absolut nødvendig for at forstaa vort moderne Liv. Al Teknik, Agerbrug, Kvægavl, Fiskeri o. l. Erhverv bliver for hver Dag mere og mere natur-videnskabeligt. Og selv Aandsvidenskaberne »bjerger« man i stadig stigende Grad ind paa Natur-Videnskabens faste Grund. Sprogmændene studerer Lyd-Fysiologi, Psykologerne anstiller psyko-fysiske Eksperimenter, Æstetiken grundes paa rent legemlige Forandringer, og Ethiken — Moralen — tænk Moralen, studeres ogsaa naturvidenskabeligt og er ikke længer lutter Spekulationer i det høje Himmelblaa.

Men Videnskaberne til Side; ogsaa rent umiddelbart paavirker Naturen i højeste Grad Menneskenes Sind, saa at deres Natur-Opfattelse for en stor Del bliver bestemmende ikke blot for deres Tænke-Maade men ogsaa for den Stemning, hvori de gør deres Dages Gærning. Og ganske naturligt! Fra det første Øjeblik

et Menneske satte sine Fødder paa vor Jord, har Naturen omgivet »Mennesket«, været Genstand for dets Iagttagelser, Erfaringer og Omtanke, født det, sat Skræk i det og givet Tilskyndelserne til dets saakaldte Religion. Og hvert Barn, der den Dag i Dag slaar Øjnene op, møder Naturen og gennemløber i sin Udvikling adskillige Faser af »Menneskets« Udvikling, alle Paavirkninger fra Omgivelserne til Trods. Men af begge disse Grunde findes der, medfødt, hos Enhver en levende og stærk Interesse for Naturens Fænomener, som giver en forstandig Undervisning en mægtig Slagkraft. Og saa selve Kundskabernes Indflydelse paa vort hele Livssyn. Vi har nylig set Prof. Troels Lund paavise, hvorledes Opfattelsen af Afstand, af »Verdens« Udstrækning har haft Betydning for Menneskets sjælelige Udvikling; han daterer endog den moderne Kulturs Gennembrud fra det Øjeblik, da Bruno begreb, at »Verden« kunde være uendelig stor. Men vort Aarhundrede har skabt en ny Uendeligheds-Tanke af ikke mindre Rækkevidde, en ny Renæssances Udgangspunkt, *Udviklingstanken*. Ti Tanken om Universets Tilblivelseshistorie, Jordens geologiske Udvikling, Organismernes og deriblandt Menneskets naturlige Udspring og Vækst ud af det forhaandenværende Materiale, alt dette har gjort *Tidens* Uendelighed til et lige saa konkret Begreb som Rummets Uendelighed og sat Tanker i Bevægelse og uddybet vort Syn paa *alle* Forhold, som ingen anden Tanke. Og endelig har Galilei, eller hvem det nu er, der har lært os at eksperimentere, at flytte Naturen ind i vore Laboratorier og lære den at kende ved at studere den under bestemte af os selv givne Vilkaar, rakt os et Værktøj af aller højeste Rang; og maaske faar han nok saa stor en Ære af Fremtidens Kultur-Liv som nogen anden.

Men er nu Undervisningen i Matematik og Naturvidenskab god, og lægger vi Vægten paa det mest betydningsfulde? Nej langt fra! Disse forholdsvis moderne Skolefag beherskes alt for meget af den fra Fædrene nedarvede Pølsestopningsmetode; og selv om man er paa Veje dertil, opnaas der dog kun grumme lidt i Retning af selvstændigt Arbejde fra Elevernes Side.

I Matematiken kan man naturligvis vanskelig undgaa, at Eleverne kommer til selv at arbejde med Problemerne. Men man begaar de Fejl, der kan begaas, idet man straks er fuldkommen abstrakt og tillige hele Tiden omtrent ganske holder sig borte fra de matematiske Reglers Anvendelse i Livets Praksis, noget som dog kunde give Eleverne meget større Interesse for Faget end de ellers faar.

Jeg for min Del hørte i mine første Matematiktimer en ganske sikkert rigtig men den Gang uforstaaelig og meget kedelig Definition af Geometriens Begreb, og af Legemet, Fladen, Linien og Punktet; men hvad kom det mig ved. Jeg kendte Telegrafpæle, Keglekugler og Cylinderhatte men »det af Stof opfyldte Rum« laa langt udenfor min Interesse-Verden. Og de Sætninger, som derefter blev mig beviste, var mig komplet ligegyldige, fordi jeg ikke kunde anvende dem paa det, jeg i Forvejen kendte, eller som jeg dog kunde faa at se. Havde jeg vidst, at jeg kunde maale Telegrafpælenes Højde og Rumfanget af min Fars høje Hat ved Hjælp af de matematiske Sætninger, saa sandelig, jeg var bleven ivrig. Men enhver Undervisning, som ikke straks gaar Eleven paa Klingen, griber ham, interesserer ham og vækker hans Aktivitet, er forfejlet. Vor Matematik-Undervisning maa derfor gøres konkret til at begynde med, den maa tage sine Udgangspunkter

fra det daglige Liv, som alle kender, og den maa blive historisk i god Forstand, d. v. s. vise, hvorledes selve den højt hellige abstrakte matematiske Teori er udsprungen af det daglige Livs Behov. Og tog vi Tingen saaledes, vilde alle Elever kunne forstaa og fatte Interesse for Matematiken, mens den nu ligger over manges Horisont og keder dem gudsjammerlig.

Vi vilde da til Gengæld trøstig kunne bortskære betydelige Partier af den vanskeligste Matematik, og deri gjorde vi rigtigt. Ti man begaar en lige saa stor Fejl ved en eensidig, overdreven matematisk Skoledannelse som ved at lægge for megen Vægt paa de gamle Sprog og Oldtidens Kultur. Der bør da ogsaa kun være een Retning i Skolen; og den maa ikke kunne betegnes ved noget enkelt Fag, som har Overherredømmet over de andre; men dens Særkende skal være, at den paa een Gang bedst passer til Elevernes psykologiske Forudsætninger og Livets Krav. Den gamle Frase, at man ikke lærer for Skolen men for Livet er nemlig ikke helt rigtig; ti Skolelivet er paa ingen Maade alene en Forberedelse for »Livet«, det er tillige for enhver Discipel et Stykke Nutidsliv af den aller haandgribeligste Art. Og dette bør leves saa rigt og fuldt som muligt. Men heldigvis naar man bedst paa een Gang at indfri baade Kravene til Øjeblikket og til Fremtiden, naar man frem for alt lægger Vægt paa Elevernes selvstændige Arbejde og respekterer deres Tvivl.

I endnu højere Grad end i Matematik-Undervisningen forsømmer man de metodiske Hensyn i Naturvidenskaberne. Ganske vist er man kommen et langt Stykke frem sammenlignet med de historisk-sproglige Fag, men man kan sagtens blive en ærlig Mand, naar man sammenligner sig med vitterlige Tyveknægte; og ser man hen til hvad der metodisk *kunde* opnaas, saa er det langt igen til Maalet. Men dette bør aldrig være os ude af Tanke, ti jo forstandigere Undervisningen i Naturvidenskaberne bliver, desto mere vil disse Fag blive de *grundlæggende,* d. v. s. de Fag, i hvilke man fornemmelig lærer Eleverne at iagttage, tvivle og tænke og giver dem Lyst til at handle.

Den aller største Værdi har de *eksperimenterende* Fag, især Fysik og Kemi; men man skal dog ikke bunke flere Kundskaber ind i Elevernes Hjærner end man nu gør. Tværtimod, man kan gærne bortskære store Dele af den Fysik, der læses af den matematisk-naturvidenskabelige Retning. Det, det gælder om, er at de faar Lejlighed til at eksperimentere baade fysisk og kemisk, og at Læreren viser dem saadanne Forsøg, at Disciplene, paa Grund af Forsøgenes Gennemskuelighed, selv kan uddrage de almene Love af dem. Det er nemlig saa temmelig ligegyldigt, om man véd, hvordan Telefonen eller Telegrafen er indrettet, man arbejder lige godt med dem uden denne Lærdom; men det er ikke ligegyldigt, om man kan faa en Dreng til selv at lave sig en Telefon eller eksperimentere for at lære Varmens fysiske Natur eller Vandets kemiske Sammensætning.

Men vi skal dog ikke stykke Naturvidenskaberne ud i en Mængde særlige Fag. Vi bør tvertimod samle disse saa meget som muligt og desuden bringe det ene i et saa nært Forhold til de andre som vel muligt. Fysik, Kemi og Astronomi bør saaledes indbefattes i det, vi i Skolen kalder Fysik. Med Hensyn til Astronomien skal her dog blot henvises til Professor Troels Lunds Paavisning af »Verdens«-Begrebets Betydning; det er da klart, at ogsaa den lærde Skoles Elever nogen-

lunde grundig maa lære at iagttage »Himlen« og kende vore Nutids-Kundskaber om den.

Botaniken fortjener, navnlig i sin Egenskab af eksperimenterende Videnskab, ogsaa i høj Grad at paaagtes; men man bør her bestræbe sig for at finde paa *simple* Forsøg, som kan oplyse om Planternes *Liv*. Dette er nemlig det væsenligste ved Botaniken, ikke blot fordi der kan eksperimenteres for at komme til at forstaa det, men ogsaa fordi det interesserer os mere, da det vedrører Livet og Livsbetingelserne, og desuden fordi det er Kundskaben om Planternes Liv, der gør deres Bygning interessant. Støvdrager-Systematiken kan man derimod indskrænke i høj Grad, da den er ret værdiløs.

Men de nævnte Naturfag har ikke blot Betydning derved, at de giver Anledning til Forsøg; de er ogsaa yderst værdifulde, fordi de er saa let tilgængelige for Disciplenes direkte Iagttagelse og Ræsonnementer. Og i denne Henseende byder Zoologien og Geografien med alle dens Hjælpevidenskaber, f. Eks. Geologien og Meteorologien, ogsaa ypperlige Undervisnings-Midler. Men vi maa rigtignok grundig forandre den nu almindelige Undervisning i disse Fag.

Zoologien er ligesom Botaniken alt for systematisk anlagt i vore Skoler; og dog er Systemet saa grumme lidt værdifuldt, samtidig med at det, naar det endelig skal læres, maa komme *til sidst*, fordi det er Overblikket over Enkelthedernes Mangfoldighed. Nej det, der har Betydning i Zoologien, er Dyrenes Liv og deres Legemsbygning og Forstaaelsen af den gensidige Afhængighed mellem begge. Og det gælder da her om at bringe Eleverne til at iagttage den levende Natur saa meget som Forholdene tillader og i Skolen at vise dem Dyrenes indre Bygning helst ved at anatomere paa Stedet men ellers ved færdige Præparater og Billeder. Der er Adgang nok til at skaffe Materiale. Man kan faa Rotter eller Kaniner for at vise Pattedyrenes indre Bygning og for de andre Dyregrupper f. Eks. en Due, Snog, Firben, Frø, Torsk, Skalle, Skarnbasse, Krebs, o. s. v. o. s. v. Og aller bedst vilde det være om Eleverne selv anatomerede nogle Dyr, tegnede dem og beskrev, hvad de saa. Dette vilde de lære noget af, og saa kunde de trøstig være uvidende om, hvor mange Par Følehorn og Munddele en Reje har.

I Forbindelse med Zoologien maa Menneskets Fysiologi behandles meget udførligere end nu; og der bør da hertil knyttes en forstandig paa Kendsgærninger grundet Undervisning i Sundhedslære, saa Eleverne kan lære at kende Betingelserne for et normalt, sundt og glædebringende fysisk Liv.

Er det galt fat med Undervisningen i de hidtil nævnte Naturvidenskaber, er det rent ud uforsvarligt som man underviser i Geografi. Slet saa tosset er det vel ikke som den Gang, da man definerede Jorden som »en Kugle af Pap«; men der er noget om det endnu. Det er Stuegeografi man docerer. Og ingen Elev aner, at han kan studere Geografi udenfor sin Bys Huse. Men det er netop det, det gælder om at lære Eleverne og faa dem til at lægge sig efter. De skal iagttage Termometret daglig og finde Maanedernes og Aarets Middeltemperatur paa et bestemt Klokkeslet saa nøjagtigt som mulig. De skal iagttage Regnens Virkninger paa Markerne og studere Deltadannelser ved Foden af vore Vejes Bakker o. s. v. Til Gengæld skal de forskaanes for en uhyre Mængde aldeles unyttige Detailler om fremmede Egne. Hvad kommer det os ved, at den Bjærgkæde hedder dette og hin

Flod hint i en uoverskuelig Uendelighed af Navne? Nej det, jeg eksempelvis har Brug for at vide, er, at der i den vestlige Del af Amerika ligger en mægtig Bjærgmur, at dens Natur betyder dette for Menneskelivet i selve Bjærglandet og dette for de omliggende Egnes Menneskeliv. Det er Sammenspillet mellem den døde og den levende Natur, mellem »Naturen« og Mennesket, som man skal lære at kende og forstaa. Det udvider Horisonten og erstatter meget Fantasteri med sund, jordbunden Realisme.

I nøje Forbindelse med Undervisningen i Naturvidenskaberne bør man bringe *Tegningen,* et Fag som nu omtrent helt forsømmes i vore Skoler. Hvad er en Tegning? Et kort Udtryk, gjort med nogle faa Streger som kan forstaas, i Stedet for en lang Forklaring, som alligevel ikke giver en tydelig Forestilling om Tingen. Hvor værdifuldt er det da ikke at kunne tegne, og hvilken Øvelse for Øje og Haand at lære det! Men man skal selvfølgelig ikke spilde Børns Tid med at de sidder og laver lige og krumme Streger og andet Krimskrams efter Fortegninger. Der er jo lige og krumme Streger nok i Naturen. Lad dem da tegne disse, f. Eks. en Skammel, en Kakkelovn eller et Kosteskaft og lad dem tegne efter Skolens udstoppede Dyr, dens Sneglehuse m. m., og lad dem tegne Blomster o. a. l. Det vil give dem Dygtighed i Tegning, Øvelse i at »se« og Lyst til at tegne alt, hvad de ser. Har de Trang til at sætte Farver paa, lad dem saa ogsaa det, selv om de efter vore, voksne Begreber netop ødelægger Tegningen derved.

III

FORSLAG TIL EN NY ORDNING AF DEN LÆRDE SKOLE

Kritik er een Ting, noget andet er at erstatte det gamle med godt nyt. Denne Opgave er det ikke rimeligt, at en Enkelt skal kunne løse tilfredsstillende. Men det er ogsaa temmelig ligegyldigt. Det magtpaaliggende er, at Problemet bliver stillet saa klart og bestemt som mulig, saa bliver Kritiken ikke let for vidt svævende. Derfor giver jeg et Udkast til en Læse-Plan for den lærde Skole, af hvilken man vil kunne se den Rolle, de enkelte Fag i Fremtiden — efter min Opfattelse — bør spille. Men jeg maa blot forudskikke den Bemærkning, at vor nuværende Latinskole i Skemaet er kaldt Fortsættelsesskolen og Studenterskolen. Og desuden, at Skemaet indeholder Fagfordelingen i de forudgaaende Skoler, Forskolen og Grundskolen.

Naar jeg paa omstaaende Skema af den lærde Skoles Fag-Ordning har optaget to forud gaaende Skoler, kommer det deraf, at vi paa ingen Maade maa reformere hver enkelt Skole for sig. Det hele vil da falde i Stumper og Stykker. Ved en lille Lap her og en stor Lap der faar vi ingen ny og god Frakke. Nej vi maa tage de store Hovedspørgsmaal op til grundig Drøftelse og anvende de derved fastslaaede Synspunkter paa alle vore Skoler fra den laveste til den højeste, saa vi faar skabt et organisk Hele, hvor hver enkelt »Skole« i Trinstigen paa een Gang giver sin Elev en Uddannelse, som passer for hans Alder, og som han kan bruge ude i Livet, og som sætter ham i Stand til at gaa ind i den nærmest højere Skole, der tager fat, hvor den foregaaende slap og maatte slippe. Grunden hertil har jeg nærmere udviklet i »Vor Ungdom«, Januar 99. Hovedsagen er, at *Enhver* faar Adgang

LÆSE-PLAN FOR DEN LÆRDE SKOLE

Fag	Forskolen			Grundskolen			Fortsættelses-skolen			Studenter-skolen		
Sang		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Idræt	2	2	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2
Haandgærning	2	2	2	2	2	2	2	2	2			
Anskuelsesundervisning	5	4										
Tegning	4	3	3	2	2	2	1	1	1			
Skrivning		2	2	2	2	2	1	1	1			
Regning	3	3	3	3	3	3	2	2	2	1	1	1
Naturhistorie			2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Fysik			3	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Geografi				2	2	2	2	2	2	2	2	2
Matematik							4	4	4	5	5	5
Dansk	6	6	6	6	5	5	4	4	4	4	4	4
Engelsk					2	2	3	3	4	3	3	3
Tysk				2	3	3	3	3	4	3	3	3
Fransk							3	3	3	3	3	3
Latin										2	2	2
Verdenslitteratur										3	3	3
Historie	2	2	2	3	3	3	2	2	2	3	3	3
Religion				2	2	2	2	2				
Timetal om Ugen	24	25	26	32	34	34	36	36	36	36	36	36

til al den Dannelse, som han eller hun har Lyst eller Evne til at modtage uden Hensyn til vedkommendes Herkomst, Stand eller Formue. Men da maa vi begynde med en *fælles, for alle ensartet* Skole og saa skridtvis føre de flinkeste og flittigste Elever højere og højere op mod Dannelsens Tinde. Og da vil vort hele Skolevæsen, egenlige Fagskoler fraset, kunne anskueliggøres ved dette Skema:

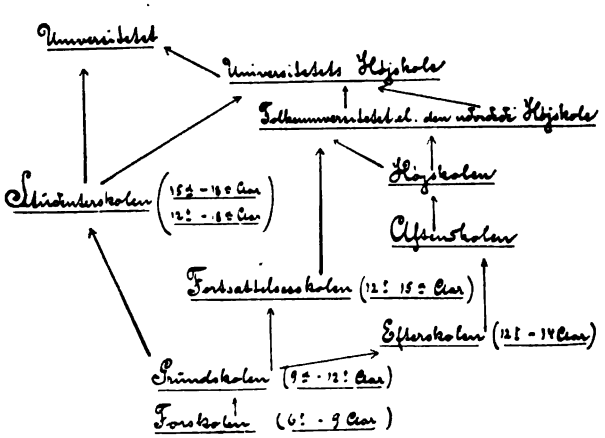

Forskolen er den for alle fælles Begyndelsesskole. Den fortsættes af den ligeledes fælles *Grundskole.* Men ved Børnenes 12te Aar indtræder der da en Deling.

Nogle, som ikke har Evner og Lyst til en grundigere Undervisning, eller hvis Forældre af den ene eller anden Grund vil have dem tidligst muligt ud af Skolen, gaar over i *Efterskolen,* som svarer til vor nuværende Folkeskoles to øverste Klasser, men som rigtignok er i høj Grad ændret og forbedret. Andre derimod gaar, hvis de er jævnt flinke, over i *Fortsættelsesskolen,* og hvis de er særlig dygtige til *Studenterskolen.*

Fortsættelsesskolen svarer til vor nuværende Preliminær-Eksamen-Skole og skulde give en bedre og i Form og Indhold ganske anderledes Dannelse. Naar jeg har sat Afgangsalderen til det 15de Aar, kan jeg ikke give gode Grunde herfor; det er en Eftergivenhed overfor et fra mange Sider rejst Krav om i denne Alder at faa fat i den Ungdom, som skal anvendes i Livets Praksis. Men hvis man vilde indvende, at man jo lige saa godt kunde tage sine unge Mennesker fra Efterskolen, som de forlader i deres 14de Aar, vil jeg dog bede bemærket, at Fortsættelsesskolens Elever ved en Sigtning ere udgaaede af den fælles Grundskole, hvorfor dens Elever i Arbejdsevne og Modtagelighed overgaar det almindelige Gennemsnit. De vil derfor ogsaa i tre Aar kunne erhverve sig meget mere Dygtighed end Efterskolens Elever formaar i to.

Studenterskolen er den omdøbte Latinskole. Og den skal have de flinkeste og flittigste Elever fra Grundskolen. Men da det er en Kendsgærning, at nogle Børn ere langsommere i Udviklingen end andre, hvorfor de først i en »modnere« Alder viser deres Dygtighed, maa ogsaa flinke Elever fra Fortsættelsesskolen kunne komme ind i Studenterskolen, ligesom i det hele taget Skolen maa være saadan ordnet, at de ivrige, lærelystne og lærenemme bestandig maa kunne staa paa senere, hvis de fortryder, at de tidligere er sprungne af, eller synes, at de uretfærdig er blevet skubbet til Side.

Fra *Studenterskolen* kan Studenten straks gaa ud i det praktiske Liv og vil i mange Virksomheder have højlig Gavn af sin Dannelse, eller han kan gaa til Universitetet eller andre højere Skoler, som yderligere uddanner ham, før han vender sig til Livets Praksis eller maaske helt gaar op i videnskabelig Forsken, eller han kan endelig søge til *Universitetets Højskole,* hvis Opgave er saa særegen, at den nærmere maa omtales, selv om det kun bliver i høj Grad skitseret.

Vort Universitet har nu for Tiden tre noget forskelligartede Opgaver: at uddanne *egenlige* Videnskabsmænd, Forskere, at uddanne Embedsmænd og at bibringe alle sine Elever en almindelig, højere Dannelse. Om de to førstnævnte Opgaver skal jeg ikke udtale mig nærmere; men den sidste er det, jeg for en Del ønsker henlagt til et særligt Fakultet. Det kan nemlig ikke nægtes, at den »almindelige« Dannelse bliver noget ensidig hos den videnskabelige Forsker og ogsaa, om end i mindre Grad, hos den der forbereder sig til praktisk Virksomhed som Læge, Lærer eller Jurist. Men da der nu er en Del unge Mennesker, som paa Grund af deres Forældres Penge eller andre gunstige Omstændigheder ikke rigtig synes om at arbejde alvorlig for at forberede sig til en Livsstilling, vilde det være meget heldigt, om Universitetet havde en særlig, forstandig Undervisning for dem. Vi er nemlig daarlig tjent med, at disse overflødige bliver saa lidt kultiverede og kun interesserer sig for Cycler, Heste eller Kvindfolk. Tvertimod; lad dem faa en god, lødig Kultur, de vil da blive Brændpunkter for et højere Aandsliv i deres Kredse.

Men desuden kunde sikkert Universitetets Højskole give Elever fra Folke-Universitetet og den udvidede Højskole en fyldigere Dannelse uden dermed at kvalificere dem til større Embede. Og udelukket er det vel heller ikke, at vore Folkeskole-Lærere og -Lærerinder kunde uddannes her, saa de fik en Dannelse, der var Gejstlighedens jævnbyrdig, hvorved de kunde blive den objektive Dannelses Repræsentanter i Folkets brede Lag ved Siden af de ensidig-religiøst dannede Teologer.

VILH. RASMUSSEN

FRA TIDSVILDE

MØHL-HANSEN

KARL SCHRØDER

EN BOMMERT

Aa, lille søde rare Hr. Vært, De maa ha' Barmhjertighed aa Langmodighed med mig aa inte være af saa stor Strenghed, for Værten skal inte bli'e snydt et eneste rødt Øre fra af mig«, sagde Madam Jensen indsmigrende og strøg kælent og beroligende sin ikke ganske rene Haand op ad Værtens ny Sommerfrakke.

»Ja, Tak, Madam Jensen«, svarede Værten, »men med Undskyldninger kan jeg ikke betale Renter og Skatter, saa De maa . . .«

»Aa, lille søde rare Hr. Vært, De skal da inte bruge de Penge til Brød, ved jeg.«

»Næ-æ, ganske vist, men . . .«

»Ork, her sitter jeg ganske ene med mine to uskyldige Smaa aa skal forsørge baade dem selv aa mig. De skal tro, det er inte saadant aa være Fa'r aa Mo'r paa én Gang.«

Dette indrømmede Værten og spurgte: »Hvor mange Børn har De, Madam Jensen?«

»Ja, jeg, jeg har den store Dreng dér ved han, Mortensen, jeg sitter Enke efter aa . . .«

»Og saa ligger der jo en lille i Vuggen«, fortsatte Værten.

Madammen pillede lidt ved Forklædet, saa svarede hun: »Ja, det kan jo inte nytte andet end sige, hvad sandt er, det er en Bommert.«

»Hvad, er det en Bommert?«

»Ja, det er rent ud sagt en Bommert ved han, Sivertsen, mens jeg sat Enke efter Mortensen.«

»De hedder jo hverken Mortensen eller Sivertsen, De kalder Dem Madam Jensen.«

»Den er meget rigtig, Hr. Vært, men efter det jeg bekom Bommerten ved Sivertsen, syntes jeg inte, den passede sig, at jeg kaldtes for Mortensen, aa naar saa at Sivertsen stak af, syntes jeg heller, jeg skulde tage ved mit Jomfrunavn igen, aa derfor kaldes jeg nu Madam Jensen.

En skulde jo aldrig ha' gort den Bommert, men De skulde barstens ha' set han, Sivertsen, som han var skavt! Saa havde De selv sagt de samme Ord, som

mig, der var inte no'en i hele Danemark, som Klæ'r hang saa godt paa som han! Han var den dejligste Herreperson, én kunde se for sine Øjne, med krøllet Haar, aa af Førsel aa Højde linte han meget af Værten paa den nær, at han inte gik med Hængmave. Aa saa er han saa god af sig, aa saa god! Han lader sig skælde ud for det værste — det vil sige om Morningen, naar han om Aftningen har haft Ho'de paa! Han siger — sla' mig ihjel, søde Thusnelda! Aa De kan tro, jeg dænger ham! Er det noget! siger han saa, hvad er det med dig, Thusnelda! Aa jeg til at dænge ham med alt det værste, der er til. Hæng i, siger han, hæng i, du maa højere op, Thusnelda, det er det rene Barnemad til saadan én, som jeg havde paa. Jeg havde jo inte Plads til den i hele Gaden. Jeg giver til Slutningen fortabt, aa han selv tager fat. Aa, Herre du alstyrendes, hvor han kan! Aa jeg til at sitte mig ner aa slar mig paa Laarene aa revner af bare Grin! Hold op, Sivertsen, hold op, jeg kan Gud hjælpe mig inte grine mer, raaber jeg. Aa han bliver ved. Du spiller Teater, din Labant, meget værre som den værste Abekat af en Skuespiller. Aa han bliver ved. Hold op, hold op, din Stodder, din søde Drukkenmaas! Ja, Værten skulde se Sivertsen gi' den!«

Madam Jensen hikkede baade af Grin og Graad paa én Gang.

»Men, hvor kunde da Sivertsen forlade Dem?«

»Det havde han aldrig gort med sin frie Vilje, for han rent ud sagt elskede mig, der var et yndigt Forhold mellem vos, Hr. Vært, men det var Verdens Ondskab aa Misundelse, aa den skilte vos, aa Verdens Ondskab, den er stor!

Det var efter den store Brændevinsbrænder oppe paa Broen, han de kaldte for Halvpottemaalet, at jeg købte aa betalte en Kommode af Magoni, aa det var Magoni, aa inte et Knivsblad Finér lagt oven paa et Par Fyrrepinde, næ, det var Magoni helt igennem aa saa gammelt aa blankt, at én meget smukt kunde se sig selv igen i det, aa Sivertsen aa jeg gik aa kælede for den aa havde bestemt den for vos selv, for Sivertsen var saa meget kræsen af sig aa vilde kuns ha' a', hvad der var godt!

Men saa var det han, Gyngestole-Madsen, han der bor omme om Hjørnet, han gik aa bod paa den aa blev helt forlibt i den, men jeg vilde inte af med den, for hvad han saa bod, men han har jo altid voren den Kæltring, han er, aa inte for ingenting kaldt Gyngestole-Madsen, aa som han en Dag mærker, at jeg var gaaet ud i mine Forretninger, lusker han sig herhen aa sitter sig med Sivertsen til at spise sig et Par Halvskillingskrydder aa drikker circum mindst en fire Pægle til over en Bank — aa saa gore Sivertsen det i en Kæfert, som han aldrig vil' ha' gort som sobern Mand, han solgte Gyngestole-Madsen Sengen aa Stolene aa Bordet aa Kommoden med, hele Lejligheden ryttede han for hvad mit var, aa Gyngestolen, læssede det paa Trækvogn aa kørte væk med det hele med det samme, men nu var Sivertsen af det Indhold aa Karakter, at hvad han havde gort, det havde han gort aa stod ved, men dertil elskede han mig for meget aa bar det aldrig over sit Hjerte at se mig gal eller sorrigfuld, aa se derfor var han osse forduftet, som jeg kom hjem.

Aa det var lige godt det, der tog værst, for det andet kunde jeg ved Lejlighed komme over aa sjakre mig til igen, men saadan én som han Sivertsen faar jeg aldrig, aa jeg sørgede aa sørgede aa tudede baade ved Nat aa Dag, men borte var han, aa borte blev han.«

»Er De aldrig kommen paa Spor efter ham?« spurgte Værten.

»Jo, Gud ske Lov; de Dage, jeg løb rundt, gik jeg ogsaa til Retshjælpen for de fattige Studenter, aa de har jo sine Folk ude over den hele Verden, aa nu har de ogsaa fundet han ovre ved et Sted, der nævnes for Bassel.«

»Hvad bestiller han der?«

»Han lever af sin Profession natyrligvis, han er jo Tæppe-Banker, aa den Profession har han rejst paa før, men den skal inte smide saa meget af sig ovre i det Land som her, siger de, men saa snart jeg har faaet klaret Værten aa et Par andre Huller aa faar lavet et Par go'e Skilling, saa sender jeg dem over til Sivertsen, a' han kan komme hjem for. Gyngestole-Madsen skal inte ha' den aa gaa aa gøre sig tyk a', a' han har skilt mig ved Sivertsen, for hvad der skal sammen, det kommer sammen, Hr. Vært, selv om der er Sø og meget Vand imellem, aa selv om én har lavet den Bommert, én inte skuld' ha' gort, er min Elskov til Sivertsen inte Finér.

Søde lille rare Hr. Vært, De venter nok, til jeg faar Sivertsen løst hjem, hva'?«

FRIDTJOF BON

TØK GRÆDER MED TØRRE TAARER — ANDREAS HANSEN

»Þǫkk mun gráta
þurrum tárum
Baldrs bálfarar;
kyks né dauðs
nautkak karls sonar;
haldi Hel þvi es hefir!«
(Balders Død. - Af Snorras Edda).

SIEGFRIED WAGNER

FINTER OG PARADER

DUMMEPETER

Niels Møller: Ingen fagre Tanker
fæsted hos dem Bo:
helst de tændte Alter-Ild
lejred om en Kro,
raabte Hurra himmelhøjt
uden Trang og Tro,
siden over Øllet
halvt forlegent lo.

DER var en Gang et Land, hvor enhver der saa til og blev sig bevidst, hvad der skete, bestandigt maatte skamme sig. Efter at der i lange Tider af Magtens Indehavere kun var sagt og øvet Ting af ublandet Skændsel, var det omsider kommet dertil, at Fjolset sad inde med hele Rigdommen og Æren i hint Land.

Saa gik der Ry af Skandalen. Og fra andre Lande strømmede til Folk, der vidste, at kloge var de ikke, men at her kom det netop an paa ikke at være det. Saaledes kom ogsaa Dummepeter til Fjolsernes Land.

Dummepeter var en Bondedreng, som hverken kunde læse eller skrive. Men han kunde huske. Ja, saa vidunderlig var hans Hukommelse, at han kunde udenad ikke blot sin Børnelærdoms lille Katekismus, men ogsaa alt det som Præsterne havde præket for ham. Og mere behøvede Dummepeter ikke. Han var fræk som en Slagterhund, og Profet vilde han være. Altsaa lejede han et Lokale i Fjolsernes Hovedstad og meddelte i kolossale Opraab, at nu skulde den evige Sandhed fremstilles.

Ungdommen kom og Dummepeter prækede. Han sagde, som det var bleven ham lært, at Hovedsagen var Troen paa Jesus. Ved den skulde Ungdommen rejses. Og han sagde, at Livet var Synd og Sorg for den, der manglede Tro. Dette kunde han variere i det uendelige. Men han kunde ikke lære nogen noget, for han vidste ingenting. Han anede ikke noget om Religionens hvor og hvornaar og hvorfor. Han anede ikke om Gud er en Okse eller et Menneske eller en Sindstilstand. Han var skrup-uvidende om Religion. Og han var ikke religiøs. Ti skønt Talen gik fra ham som Møget fra en Spædekalv, undslap der ham aldrig et Ord, aldrig et eneste Ord, der røbede, at han selv havde oplevet religiøse Ting, aldrig aabenbarede han Gnist af det personlige og ejendommelige, det selvstændigt farvede, der er det eneste morsomme, ja det eneste der kan lade sig høre i en andens Fremstilling af sin Religion.

Han talte meget om Gud. Men hvad var Gud for ham? Det kan siges ganske kort: Gud var for ham en gebommerlig Reklame-Plakat.

Og han advarede mod Tolerancen. Naturligvis, Dummepeter kender sin sikreste Støtte. Og han advarede mod Kunsten. Ja, selv Kunstner (ɔ: saadan som Dummepeter er det) advarede han indtrængende mod Kunsten. Fremdeles advarede han mod Videnskaben, han, der var uvidende som en Torsk paa Havets Bund. Imod Kunsten og Videnskaben, de to Menneskehedens Triumfbuer, hævede det lille Kræ sin Røst.

Herover behøver naturligvis ingen at skamme sig. Dummepeters Dumhed, Frækhed, Hykleri, og hans fortumlede Begejstring for sig selv, alt det er godt for ham, men ingen Skam for andre.

Skammen er denne: I Fjolsernes Land viste det sig, at Ungdommen var ikke klogere end de andre. Saa dybt fornedret, saa inderlig forvirret var Ungdommen i hint Land, at den troede Dummepeter paa Ordet. Den troede, at hans fortærskede Fraser var den ny Visdom, den saa længe havde sukket efter. Den troede ham, naar han sagde, at han og hans Silkeopslag og hans hvide Slips var den guddommelige Storhed, der skulde bringe Oprejsningen. Ungdommen strømmede og styrtede til fra alle Kanter, og den krøb for hans Løgne, den beklappede hans Fiffighed, den beredte ham en sand Sjælesvir af hans Fæiskhed. Det var ikke de gode gamle, af hvem man ikke kunde vente bedre, der gjorde dette. Det var Ungdommen. Ungdommen, hvis Ret og Pligt det er kun at tro, hvor den selv har tvivlet, Ungdommen, der fremfor alt bør beflitte sig paa Revision, Ungdommen, der kun duer, naar den optræder som den ideale Kassationsret, der hver Dag lader Solen gaa ned over Opdagelsen af nye Falsknerier, Ungdommen — den laa paa Halen og hylede af Jubel over Dummepeter. Og Dummepeter smilede — dumt?

Saaledes er der da bestandigt Grund til at skamme sig i dette Land.

SIMON KOCH

GUTTEN TRANÅS

DERSOM han hed Olsen og var en bredmundet Sjællænder og en from men luvslidt Theolog, vilde man næppe have bemærket, hvad han sagde om Livsanskuelse og Religion og Skandinavisme. Olsen er en for tilvant Skikkelse i de kristelige Hjem. Hans glinsende Trøjeærmer skinner en Gang om Ugen om Kap med Middagsbordets hvide Dug, og fra den gudfrygtige Ni-Te kender man hans Slubren og de opbyggelige Sentenser, hvormed han udfylder Tiden mellem hver Gang, han gnasker et Stykke Vrøvl i sig.

Olsen duer ikke til Profet og Forkynder.

Nu hedder han Tranås, er en højmundet Normand og en kristelig Laps. Dermed er hans Sukces givet. Først Navnet! Tranås — det er norsk, det. Det er Højfjæld og Elv og Li — det er ikke Olsens flade Sjælland. De gamle Bethesdadamer siger Tr-r-ranås, til det løber dem koldt og helligt ned ad Ryggen.

Og naar de saa hører Gutten tale! Ogsaa det er norsk, det. Ja, det er saa. Det er Klipper, der springer. Det er Tordenen, der ruller over Dovre. Det er Fjældets Alvor, der styrter ned over det danske Grinet. Den tvinger Præsterne og Præsternes Damer i Knæ. De fornemmer Bjærgprækenens Aand over sig. Ja-a, det er Alvor, det. Og det er Bjærgpræk!

Og naar de saa ser paa Gutten! Fa-a-n saa han er klædt paa, han. I slig Indfatning saa de aldrig før ung kristelig Ydmyghed og Styrke. De tænker paa Olsens Albuer der glinser af Slid og Fedt. Nej, se paa Gutten Tranås! Den elegante Smokings brede Silkeopslag, Kalvekrøs'et over Brystet og Armbaandet om det unge, smidige Haandled. Han er sød, han. Han er en norsk Appetitost — oppe fra Sæteren, siger Damerne. Deres Øjne skinner, og de ældre barnløse tænker paa at adoptere ham.

Olsen var i Begyndelsen noget vrangvillig. Han forstod, at Gutten gik ham i Bedene, men han begreb ingenlunde al den Ære, der vistes Gutten af det samme Selskab, der havde ladet Olsen selv temmelig ubemærket. For Olsen havde jo ment og sagt akkurat det samme som det, Gutten nu tog Kegler paa. Ogsaa han mente, at det gjaldt om i en Fart at finde sig en Livsanskuelse og at hertil var Religion saa nødvendig som Rødbeder til Flæskesteg (Olsen tænker tit i Flæsk). Ogsaa han ansaa det norske Højre for at have Ret. Og ligeledes var han en Ven af Studentermøder med

mange Taler, ja det forekom ham, at han endog strængere end Gutten fremhævede Betydningen af en kristelig Understrøm ved disse Møder. Men omsider snoede der sig ind i Olsens Hjærnevindinger en Forstaaelse, der gav ham Resignation: Han hed jo ikke Tranås og talte norsk og bar Silkeopslag og Armbaand. Han var en fladmundet Sjællænder, der hed Olsen og gik i en fedtet Trøje.

De, der jublede til Hr. Tranås i Koncertpalæet, var Teselskabernes Damer og Herrer og Olsen. Højesteretsadvokat Nellemann bevarede Anstanden, mens en ældre Herre som Johannes Hage skød op i store Følelser. Naar Folk sagde Gutten imod, saa' Hage saa bister ud, som da han skulde til at slaas med Lars Dinesen, men naar Gutten selv talte, strittede Godsejerens graa Haar i Vejret af Begejstring, som da han frivillig drog til Grækenland for at erfare, hvorledes der saa' ud efter Krigen.

Hvad sa' da Gutten? Ja, hvad sa' Carl Marx i Arenatheatret: Jeg er norsk, jeg! Og naar jeg har sagt det, har jeg sagt nok! Skal jeg løfte Dansken op og nordlyse ham, Klud som han er!

Noksagt, Hr. Tranås talte udfra en overmodig Uvidenhed om alle politiske og aandelige Rørelser i dansk Arbejder-, Bonde- og Studenterungdom.

Men skal vi derpaa ikke være enige om at overlade Gutten med samt hans Ungdom, hans Silkeopslag og hans Armbaand til Johannes Hage og Pastor Krag og alle de Tevandsmamelukker, der har forelsket sig i hans kristelige Lapseri.

* * *

— GULMANN

HAN er døbt Gulmann (uden Tankestreg) og er fra Lolland og er en pæn Mand. I sin Ungdom gik han med Lommerne fulde af smaa Billetter, hvorpaa der stod noget meget uartigt. Men det er længe siden.

Senere kom han i Tjeneste hos en gammel Etatsraad, der har mange Maskiner og laver meget Papir og anvender det, han ikke kan faa afsat andetsteds, til at lave Aviser af. Her slog — Gulmann fra Lolland igennem ved Referater fra Cyklebanen i Bernstorfsgade og ved en Række opsigtsvækkende Føljetoner, som han selv kaldte Forhold og Mennesker, medens andre yndede at kalde dem Forhold og Dyr.

Men en Dag blev der en Redaktørplads ledig ved et andet Blad i Staden. — Gulmann indlagde paany en af sine smaa Billetter og fik Plads ved Trinitatis Kirke, hvor der alt laa flere Lig.

Her er — Gulmann slaaet ind paa adskillige ny Baner. En Gang foretog han saaledes en Rejse til Paris som Korrespondent til sit Blad. Men da han nu med Undtagelse af lidt Tysk ikke forstaar andre Sprog end de, der tales paa Lolland samt ved Trinitatis og omliggende Gader, skabte han en ny Type paa den internationale Stor-Reporter: Manden med Tolken. — Gulmann lejede et Bybud fra Elsass, til hvem han ved Hjælp af en særlig konstrueret Sikkerhedskæde hæftede sig saa fast, at de ikke kunde komme fra hinanden i Trængslen. Bybudet og — Gulmann vakte stor Opsigt paa Boulevarderne og blev forøvrigt, da de opfattedes som et Symbol paa en fransk-dansk Alliance, af Paul Deroulède indbudte til en Souper i Patriotligaen.

Vittig har — Gulmann nu altid været. Det er derfor ikke underligt, at hans Sarkasmer over Dagens Nyt vækker Jubel i Byen, især siden han klæder dem i dobbelt skudt Korpus og sætter — Gulmann nedenunder. Denne Tankestreg foran Gulmann har glædet mange Mennesker, og — Gulmann maa endelig passe paa altid at faa den med — saa faar det gaa med det øvrige, som det kan. Havde han udeladt Stregen den sjette Marts vilde der nemlig i Vort Land have staaet følgende:

»Nu mangler der blot lidt Talent Gulmann.«

Det vilde imidlertid have været ikke en Sarkasme men en sørgelig Sandhed af den Art, man aldrig siger om sig selv. Især naar man kan slippe derfor med en Tankestreg. — Gulmann.

EN SKRUBTUDSE

KARL GJELLERUP har længe været overmaade megen Tarvelighed. Hans sidste Bøger var ualmindelig fladbundede, hans Avisartikler uendelig kedelige eller latterlige.

Nu sidst er der sprunget en Skrubtudse af hans Mund. Den Artikel nemlig, som forleden fandt Plads i den godmodige Berlingske Tidende, og hvori Hr. Gjellerup fører et perfidt Forsvar for et modbydeligt Udslag af den tyske Retsplejes Brutalitet overfor nogle stakkels Arbejdere, der i en Rus begik en tilgivelig Ubesindighed.

Vi mente, at Hr. Gjellerups Bismarck-Forgudelse kunde føres tilbage til det Glas Champagne, han i sin Tid skal have drukket i Selskab med Kansleren, eller højst til en Svaghed for store Personligheder. Det viser sig nu, at denne Forgudelse har en dybere Rod, nemlig i en hjærtelig Sympathi for det reaktionære Tyskland, der var Bismarcks Værk, og som lever videre under allerhøjeste Bevaagenhed.

Om faa Aar vil Hr. Gjellerup antagelig skrive Dansk som en tysk Forretningsmand, der korresponderer med Danmark. Da vil det ikke blive os saa smærtefuldt et Savn at afsé ham helt og holdent til hans nye Brødre i Aand og Sandhed.

Foreløbig venter vi paa den næste Tudse. Og paa, hvor den skal springe. Mon igen i Berlingske Tidende?

* * *

MISTILLID OG TILLID

NAAR denne Rigsdagssamlings Historie en Gang skal skrives — forhaabenlig af en lige saa arbejdsdygtig Forfatter som han, der fortæller os, hvorledes det gik til under Junigrundloven — vil den blive mindet som Mistillidsvoternes Samling.

Snart sagt har hver Minister siden Oktober faaet et eller flere Mistillidsvota paa Initiativ af Folketingets Venstre. Men den lange Bardenfleth og den kantede Rump sidder urokkeligt ved breden Herskerbord. Det er Medaljens ene Side.

Paa dens anden Side fremstilles det — maaske — hvorledes Folketinget skaffede os en Skolelov og en Landarbejderlov. Dette kaldes Sejrens Politik.

Resultatet kunde ogsaa opgøres saaledes: Folketinget gav det samme Ministerium, hvis Administration det overdængede med Mistillidsvota, en Række positive Tillidsvota i Form af ny og — efter Tingets Mening — betydningsfulde Love at føre ud i Livet og selv leve videre paa.

Eller saaledes: Folketinget opnaaede paa den ene Side ved disse evindelige Mistillidsvota at vise sin fuldkomne Magtesløshed til i synderlig Grad at fortrædige, endsige fortrænge Ministeriet. Til den anden Side gennemførte Tinget nogle Love, som det vel kalder sine, men som dog baade Sthyr og Johs. Hage med et vist Skin af Ret kan og i hvert Fald vil tilegne sig en Del af Æren for, saaledes at deres Chef, Hr. Hørring, kan staa frem og holde følgende Tale: Ganske vist, man har voteret os Mistillid adskillige Gange, men Herregud, disse Vota er som Sne, der faldt i Fjor. Og de hører dog til den Slags Rivninger, der kan opstaa mellem selv de bedste Venner. Desuden er det under vort Ministerium lykkedes at gennemføre virkelig betydningsfulde Love. Det er jo dog det væsenligste. Hvorfor i al Verden — vil De sige mig det, mine Herrer — skulde vi saa gaa!

Og naar denne Tale er holdt, bliver vi siddende med det tarveligste Ministerium, vi nogen Tid har haft — syv jammerlige Strugglere uden Politik og uden politisk Æresfølelse — og med den uappetitligste Blanding af Administrations-Brutalitet og Administrations-Ynkelighed, der udtænkes kan.

O, Danmark, hvad har Du forbrudt!

— Men bagved skimtes Skyggen af en gammel Mand, der i sin Alderdoms Nætter vaager trofast over Landets Børn.

DIDRIK BADSKÆR

GUDMUND HENTZE

LWÓW

TIL FRØKEN JADWIGA BRZOZOWSKA

I

I en Tale, som Universitetets Rektor i Galiciens Hovedstad holdt til mig, sagde han: De er vor Gjæst, men vi har ikke indbudt Dem for at paavirke Deres Dom. Vi haaber ganske vist, at De vil skrive om os. Men vi forlanger ikke Ros. Vi forlanger kun Sandheden. Sig Sandheden om os, hvordan den end kommer til at lyde, og vi vil være Dem taknemmelige derfor.

En af Betingelserne for at sige Sandheden er den at kjende den. Men jeg troer ikke at kjende Sandheden om østerrigsk Polen.

Er man daarligt stillet med Hensyn til at erfare de virkelige Forhold i et Land naar man kommer dertil som en upaaagtet Fremmed og kun taler med Hotelopvartere, Kustoder og enkelte Medrejsende, saa er man næsten lige saa uheldigt stillet, ifald man kommer til et Land som indbudt Gjæst, dèr modtages alt paa Banegaardene, forud har sin Dag inddelt fra om Morgenen til langt over Midnat, neppe opnaar at blive en Time alene, faar indtil 400 Mennesker forestilt for sig paa en eneste Dag, og gaar fra Haand til Haand som en Pakke, der forsendes med Posten. Man ser i nogle Uger mere end ellers i et Aar, men man er ude af Stand til at kontrollere sine Indtryk.

Enhver véd, hvor stærkt man har Følelsen af ingen ordenlig Besked at vide om et Land, naar man gaar om i Byer, hvor man Ingen kjender og alle Døre er lukte for En. Men det er næsten lige saa galt, naar alle Døre aabner sig for En og man er kjendt før man har gjort Nogens Bekjendtskab. Man mangler den fornødne Ro til at gjøre sine Iagttagelser, og Menneskene viser En ikke altid deres daglige Ansigt.

Er den første Betingelse for at sige Sandheden den at kjende den, saa er den

næste den at kunne tale uden Hensyn. Det kan ikke den, som personligt er kommen i Berøring med alle ledende Personligheder i et Land og har mødt den mest ubetingede Gjæstfrihed fra deres Side. Men det er mit Tilfælde her. Mit Ophold i Galicien i Efteraaret 1898 var en eneste uafbrudt Række af offenlige og private Festligheder. Ja saa vidt gik man i sin Artighed, at Venner af mig, der var komne til Lwów for at tilbringe nogen Tid sammen med mig, blev indbudne overalt, ogsaa i private Krese.

Opholdet i Galicien havde den store Interesse for mig, at jeg for første Gang saa Polakkerne som frit Folk. Jeg kjendte en Smule til prøjsisk Polen og kjender ret nøje enkelte af Posens fremragende Mænd; russisk Polen er jeg fra fire Ophold der nogenlunde fortrolig med; men jeg havde aldrig før kunnet iagttage polsk Liv, hvor det udfolder sig uden noget Tryk under Selvregjering, med fuld Forsamlingsret og fuld Ytringsfrihed. Jeg har idetmindste her set saa meget, at enhver Paastand om Polakkernes Mangel paa Evne til i vore Dage at føre deres Liv som selvstændigt Folk for mig er grundløs. Det er jo ikke Befolkningens Skyld, at Galicien er et fattigt Land. Polakkernes Fejl, en vis Mangel paa Ansvarsfølelse f. Ex., er ikke ejendommelige for dem, men findes mere udprægede i gamle frie Stater, hvor den Drift til patriotisk Opofrelse, som samtidigt udmærker dem, er langt sjældnere forekommende, og raader der endnu stærke Fordomme iblandt dem, saa taler disse i og for sig hverken mod Folkets Intelligens eller dets Retskaffenhed; disse Fordomme har ved historiske Forhold, som ligger ugunstigere her end andensteds, vundet deres Styrke.

Da Polakkerne, som berørt, har vist mig større Velvilje og Hengivenhed end noget andet Folk paa Jordens Klode, er jeg i det stygge Tilfælde, som Kritiker at maatte være paa min Post overfor Taknemmelighedsfølelsen, ja Taknemmelighedspligten.

Men det er mig endnu vanskeligere at være upartisk, fordi jeg forud er hildet. Jeg holder ikke blot af Polakkerne, fordi deres Skjæbne er saa tung og den historiske Uret, de lider under, er saa stor, men fordi noget i deres Væsen tiltaler mig stærkt. Man har undertiden i Polen rost mig for, at mens Andre gjør Jordens Mægtige deres Opvartning, har jeg foretrukket at gjøre Ulykken min Kur. Men det er ikke Polens Ulykke alene, som har vundet mig for Landet og Folket. I Menneskeplantens Vegetation, broget som den er, fængsles jeg maaske mest af den slaviske Stammes fineste Blomst.

II

Da jeg steg ud af den Vogn, som fra Hotellet i Krakow havde kjørt mig til Stationen, modtoges jeg af en lille Flok Mennesker, Hoveddeltagerne i Festen Aftenen forud, som med Kunstnerklubbens Formand, den gamle Maler Kossak i Spidsen havde indfundet sig for at sige mig Farvel. Men der var neppe vexlet mere end et Par Ord, før jeg med Studsen saa nogle Skikkelser, der var mig vel bekjendte fra Warszawa, men som jeg mindst havde tænkt at møde her, ile ned ad den høje, brede Trappe fra Stationen.

Det var Falad, den berømte Maler, Kejser Wilhelms Yndling, Digteren Maryan

Gawalewicz og mine nære Venner og Værtsfolk under mine forskellige Ophold i russisk Polen, Jan og Fru Jadwiga. — I her! raabte jeg, glad forundret. — Vi rejser med dig, lød Svaret fra Jan. — Falad var kun kommen for at gjøre Aftale om et Portræt, som min forhastede Afrejse gjorde til intet, Gawalewicz omfavnede mig, Fru Jadwiga rakte mig Haanden.

Toget satte sig i Bevægelse og jeg blev spurgt ud. Først om mine Indtryk af Krakow.

Jeg tilstod, at Wawel ikke ganske svarede til mine Forventninger. Vistnok saa jeg Domkirken under de ugunstigste Omstændigheder, en total Reparation; dog hvad der generede mig var ikke dette, men den Omstændighed at jeg havde haabet og ventet mig en mere original Arkitektur. Arkitekten, der forestod Kirkens Udbedring og elskværdigt viste mig om, gjorde mig strax opmærksom paa det skjønneste Kapel, bygget af florentinske Kunstnere, og sagde — vistnok med Rette — at det ikke stod synderligt tilbage for tilsvarende Kapeller, opførte i Italien selv. Men jeg, som faa Maaneder forinden havde gjennemrejst Italien fra Syracus til Verona, havde ventet mig andet i Polen. Derimod glædede det mig, at de to smukke Arbejder af Thorvaldsen, som Wawel gjemmer, tog sig ypperligt ud.

Jeg vilde til at skildre mine Indtryk af Czartoryski-Museet, af det Jagelloniske Bibliothek, af Matejkos brogede, varme Engledekoration i Mariakirkens Kor, da man lod mig forstaa, at det var om Mennesker og om Festen Dagen forud, jeg skulde tale.

Jeg havde aflagt et Besøg hos den gamle, syge, sære Julian Klaczko. Udstrakt paa sin Seng lignede han med sit tykke, blonde Overskjæg en Polak fra det 17de Aarhundrede, endda der rinder jødisk Blod i hans Aarer, et Bevis blandt mangfoldige paa, hvor stærkt Omgivelserne akklimatiserer og omdanner. Han, der i 1848 var en vidtgaaende Revolutionær, er — blandt Andet under Indtryk af Luften i Krakow — bleven stedse mere konservativ. Han roste mig for, at jeg i min Bog om Polen havde røbet saa megen Sans for den katholske Kirkes nationale Betydning. Jeg stræbte at opmuntre den Syge lidt ved at fortælle ham om en diplomatisk Middag, hvortil jeg i Forsommeren havde været indbudt i Rom, og hvor alle de Tilstedeværende fra den svenske Gesandt til den tyrkiske Chargé d'affaires og de franske, østerrigske, sweiziske, belgiske Legationssekretærer, da Talen faldt paa ham, havde vist sig fuldt saa bevandrede i hans Skrifter som jeg selv, der dog kjendte næsten Alt, hvad han har skrevet. Naturligvis har hans Stilling i Østerrig 1867 som Beusts Sekretær, hans Lod og Del i Udskiftningen mellem Østerrig og Ungarn, tilligemed hans Bog *De to Kanslere* (Bismarck og Gortschakoff) bidraget sit til at holde Diplomaternes Øjne fæstede paa ham. — Der var en melankolsk Stemning i Sygestuen. Han syntes at nære ringe Haab om Helbredelse. Jeg skyldte ham Tak for det Udbytte, jeg har havt af hans Studier over Krasinski; det forekom mig imidlertid, som havde Nationalfølelsen nu hæmmet og indskrænket hans Frisind. Alt gik tilsidst op i den vemodige Følelse af at jeg neppe saa ham igjen.

Og Festen? Som de fleste Fester, først lidt stiv og træg, saa stedse bedre. Den gamle Kossak, Malerpatriarken, havde ført mig tilbords og paa et Fransk, han opgravede fra sin Ungdoms Studietid i Paris, holdt en hjertelig Tale. Han sagde

deri bl. A.: Se, hvad Sprogundertrykkelse nytter! Fra vor Barndom af har man tvunget os til at lære Tysk og tale Tysk, og hvad er Følgen, at vi alle taler Fransk med enhver Fremmed. — Man udnævnte mig til Æresmedlem af den literære og kunstneriske Klub, og Kossak lovede selv at dekorere Medlemsbrevet til mig. (Han kom ikke dertil, thi en Maaned efter var han ikke mere blandt de Levendes Tal. Han var en ypperlig Dyrmaler; han havde studeret Hestens Karakter og Bevægelser som ingen anden; hans berømtere Søn med sit rigere, dramatiske Talent vil bevare Navnet mod Forglemmelse i Polen.) Hovedtalen holdtes af den unge Professor i Literaturhistorie ved Universitetet, Ziedochowski, som havde været ivrigst for at faa mig til Krakow, en fin og samvittighedsfuld Aand, iøvrigt troende Katholik. Megen Stemning udbredte den unge poloniserede Franskmand Paul Rongier, Lektor i det franske Sprog ved Universitetet, den eneste i Kresen, der talte Pariserfransk og som forenede fransk Ynde med polsk Hjertelighed. Endelig spillede Musikeren Bielicki, en smuk og livlig Mand, der havde været Gades Gjæst i Kjøbenhavn og havde studeret skandinaviske Folkemelodier, afvexlende henrivende Kompositioner af Chopin og svenske Folkedanse, til der udbredte sig en fin og flygtig Stemning af Musik, Sværmeri, indbyrdes Hengivenhed, Broderskabsfølelse over Salen, saa der kom som en let Duft af Lykke i Luften, der holdt sig den Times Tid til vi brød op.

Da jeg havde gjort min Pligt med at fortælle, kunde jeg ikke blive træt af at spørge om Nyt fra Warszawa — en By, hvor jeg har saare mange Bekjendte — men snart blev vor fortrolige Samtale vanskeliggjort. Folk gik gennem Toget for at søge den Mand, der ventedes til Lwów (udtal Lwuf, tysk Lemberg, fransk Léopol). Medens vi sad tilbords i Spisevognen, traadte paa en af de mindre Stationer en gammel Mand hen til mig og overrakte mig med rørende Høflighed et Bind Digte. I Przemysl steg en Reporter ind, en lille godlidende, men nødvendigvis paatrængende Fyr, der havde det Hverv at interviewe mig til et af Bladene i Lwów. Jeg var efter at nogle Repliker var vexlede saa uoplagt dertil, at en af mine Venner opofrede sig og besvarede Spørgsmaalene for mig.

Der var en Menneskesværm paa Banegaarden, da vi ankom ved Aftenstid. Det er underligt at komme, saaledes ventet af Vildfremmede. Man bliver omringet, hilset, trykket i Hænderne og kan hverken ret skjelne Ansigterne eller opfatte Navnene, der bliver En nævnte. I Ventesalen blev der først af den stedlige literære og kunstneriske Forenings Formand sagt mig Velkommen, saa holdt Journalistforeningens aandrige Viceformand en Tale til mig, hvorpaa Professor August Bálasits og Hr. Antoni Wereszczynski kjørte mig til Hotellet, hvis smukke Midterværelser paa første Sal var mig forbeholdte. Paa Bordene laa Indbydelseskort til flere Dage i Træk, Visitkort med min Adresse i Lwów, og en Brevbunke.

Det blev et langt Aftensbord nede i Restaurationen, hvor Fru Jadwiga Brzezinska med sine store Øjne, smuk og undselig som en ung Pige, indtog Forsædet som eneste Dame, hvor Medlemmer af Sobieski-Festens Komité, Bekjendte af mine Warszawa-Venner og Journalister fra forskjellige Blade kom til, og hvor ogsaa den lille Reporter fra Toget tog Plads for nu og da at gjøre Notitser med sin Blyant.

Og det blev Aften og det blev Morgen den første Dag.

III

Næste Dag lærte jeg de fleste af Hovedpersonerne at kjende, som jeg senere saa hyppigt skulde komme sammen med, Byens Overpræsident Dr. Godzimir Malachowski, som havde indbudt mig, en elskværdig og fintdannet Jurist, der har faaet sin Stilling ved Medborgeres Valg og som fortjener at gjenvælges; dernæst Galiciens Guvernør, Grev Leon Pininski, tidligere Professor i Historie ved Universitetet, en Videnskabsmand, der for nogle Aar siden paa Anmodning overtog Guvernørstillingen, fordi Ingen ved høj Samfundsstilling, stor Formue og fremragende Evner egnede sig bedre til den, og saa Stormarskallen, Grev Stanislaw Badeni, en rolig og satirisk Verdensmand. Han er Broder til den tidligere østerrigske Premierminister, der vakte saa stor Utilfredshed blandt Østerrigs tyske Befolkning ved Sprogbestemmelser, som gav andre Sprog Ligeberettigelse med det tyske, og han er denne lig som udpræget polsk Type.

Blandt de mange andre, jeg allerede den første Dag besøgte, maa jeg nævne en af Polens ypperste Mænd og største Patrioter, hvis Navn ikke nævnes uden Ærefrygt, Fyrst Adam Sapieha, ved Simpelhed, Finhed og Varme Mønsteret paa en stor Herre. I Samtale med ham blev jeg for første Gang sat ind i det spændte Forhold mellem Polakker og Ruthener i Galicien. Polske Stormænd beklager sig undertiden over, at unge Ruthener, de understøtter og ansætter, neppe har naaet Selvstændighed, før de fjendtligt vender sig mod Polakkerne og forbinder sig med Russerne imod dem. Det Sidste maa undre, da i Rusland selv det lillerussiske Sprog er saa fuldstændigt undertrykt, at der indenfor Rigets Grænser end ikke tør udgives Bøger deri. Hvor stor Bitterhed, der omvendt fra Ruthenernes Side næredes mod Polakkerne, kom jeg snart til at erfare.

En anden Aristokrat, der har helliget hele sit Liv til patriotiske Formaal, er den gamle Grev Dzieduszycki, nu en syg Mand, der næsten helt lammet er bundet til sin Stol. Han har af sine egne Midler oprettet et Nationalmuseum i en anden Stil, men næsten af lige saa høj Rang, som Czartoryski-Museet i Krakow. Det indeholder Polens hele Flora og Fauna, og er desuden etnografisk, gengiver det polske Lands Sæder, Klædedragter og Industri gjennem Tiderne i alle Egne.

En ikke saa bemidlet, men fintdannet Mand, jeg opsøgte, har bragt en overmaade smuk historisk Vaabensamling til Veje, Hr. Wladislaw Lozinski, der besidder historiske Mindetegn i ikke ringe Tal fra Polens Stortid. Maaske er de ikke alle fuldt authentiske, men mange af dem er i ethvert Tilfælde ægte Relikvier. Han og hans Hustru, der, skønt ikke mere helt ung, har bevaret al den henrivende Ynde, som er de bedste polske Kvinders Hemmelighed, har et af de smukkest udstyrede Hjem i Lwów, halvt Beboelseslejlighed, halvt Museum.

IV

Der afholdtes i de Dage i Hovedstaden forskjellige Mindefester for Sobieski (Kong Jan III, som han kaldes paa Polsk), hvis Heststatue skulde afsløres. Ved Højtideligheden Aftenen forud for Afsløringen afsang man bl. A. som en Opmærksomhed mod Gjæsten Hauchs og Gade's *Hvorfor svulmer Weichselfloden?*

hvis Text man havde ladet oversætte og som nu hørtes for første Gang. Den blev sunget af et Mandskor og smukt udført. Strax efter den faldt Koret saa ind med Nationalsangen, Ujejski's *Z dymem pozarów,* som man unægteligt forstod og kunde bedre, og som alle hørte staaende. Jeg har undertiden i Tivoli havt Anledning til at ærgre mig over, hvor skrækkeligt Z dymem pozarów tog sig ud, naar den uden en Gnist af Anelse om Sangens Aand, afliredes af Lumbyes Orkester i Koncertsalen. Jeg skylder Sandheden den Tilstaaelse, at Gades Sang, skønt uendelig meget bedre udført, ikke behagede de polske Tilhørere synderligt. Den var efter deres Smag lidt slæbende og monoton.

Det var en smuk Solskinsdag da en Gudstjeneste i Domkirken indledede den egenlige Sobieskifest. Kirken var stuvende fuld og hele Szlachtaen (Aristokratiet og hvad der i andre Lande er højere Borgerstand) havde indfundet sig i de gamle Nationaldragter, som udenfor russisk Polen bæres ved enhver højtidelig Lejlighed. Guvernøren var som Regeringens Repræsentant den eneste, der bar vore Dages Kostyme. Den Smule Maskerade, som er deri, passer godt for Polakkernes Kjærlighed til Fortiden og til hvad der tager sig ud. Og det var overraskende som de overdaadige gamle Dragter med Baretten og dens Agraf klædte de mange regelmæssigt smukke og energiske Mandsskikkelser, der har bevaret det nedarvede Præg.

En Jesuiterpræst holdt den historisk-patriotiske Tale for Sobieski's Minde. Saa gik man i Procession fra Kirken til Pladsen, hvor Statuen ventede i sit Hylster. Det var et dejligt Solskin. Den umaadelige Plads var sort af Mennesker; alle Balkoner og alle Vinduer besatte. Med stor og sikker Veltalenhed fremhævede her Malachowski Betydningen af, at Galiciens Hovedstad her havde rejst det gamle Polens folkekjæreste Konge et Mindesmærke paa fri polsk Grund.

V

Ved Formiddagsfesten paa Raadhuset var der Sexa; kun en Snes særligt Indbudne sad tilbords. Der havde jeg den pudsige Ære at spise sammen med ikke mindre end tre katholske Erkebiskopper. Saa mange skal der udenfor Rom ikke findes i nogen anden By end Lwów. Det var uden Tvivl meget hellige Mænd, men i saa Fald skuffede deres Ydre, og — som de spiste! Eventyrligt. Man skulde tro, de hver for sig havde fastet en Uge forud.

De Gejstlige, jeg ellers traf paa, havde en ganske anden Finhed i Væsen. Den Jesuiterpræst, der havde talt i Kirken, søgte mig op ved Borgmesterens Modtagelse om Aftenen og trykkede min Haand til Tak for hvad jeg i min Bog om Polen havde sagt imod de vulgære Fordomme imod Jesuiterne, for hvem jeg altid har havt en Svaghed. Og hvad der rørte mig mere, en af Galiciens indflydelsesrigeste Gejstlige, Pater Gnatowski, om hvis hadefulde Holdning overfor mig en i hele Europas Presse kolporteret løgnagtig Notits har fortalt, lagde en saadan Varme og Elskværdighed for Dagen i sit Forhold til mig, at jeg kun kan være ham taknemmelig. I et af de bedste Huse i Byen holdt han en Tale til mig, der endte med det tre Gange gjentagne Udbrud: »Jeg velsigner Dem«. Som et Bevis paa, i hvilken Grad den højere katholske Gejstlighed er underrettet om Alt hvad der

nok saa fjernt angaar Kirken, kan jeg anføre, at Pater Gnatowski nøje kjendte nogle Slutningsord, jeg for adskillige Aar siden rettede til Père Lange, efter paa Opfordring af ham at have imødegaaet nogle Punkter i et Foredrag, han havde holdt i det danske Studentersamfund. Ikke mindre var Pater Gnatowski bekjendt med en Artikel, jeg i sin Tid offenliggjorde i »Politiken« angaaende et fransk Bekjendelsesskrift af Fru Nyblom.

VI

Ved en af de første større Festligheder, hvorved jeg var tilstede, hændte mig en lille Begivenhed, der kaldte længst glemte Minder frem hos mig; et af de Sammentræf fandt Sted, der, som man siger, viser, hvor lille Europa er. En ældre Herre, rank og velvoxen med et smukt hvidt kløftet Skjæg traadte hen til mig og sagde: Maa jeg forny et gammelt Bekjendtskab? og nævnte sit Navn. Jeg bad ham undskylde, jeg ikke mindedes at have set ham. Hvorledes? udbrød han. De husker ikke at have været tilstede ved mit Bryllup for 30 Aar siden? I samme Øjeblik som jeg nu besindede mig paa Navnet, dukkede op i min Erindring en Skikkelse, kun set en eneste Gang, slank og ung med et kulsort Skjæg, smidig og bøjelig i alle Bevægelser, set i Omgivelser, der lidet mindede om disse, i en By, der laa Hundreder af Mile herfra. Jeg havde dengang kjendt en Familie, hvor Datteren blev gift med en Polak, som da var bosat i Bukowina. Var det muligt, var Ynglingen forvandlet til denne bredskuldrede Alvorsmand, som stod der ved min Side? Og med Et huskede jeg mere. Denne Mands Brud, som nu for mer end tyve Aar siden var død, var i hin Tid lidenskabeligt forelsket i en af sine Landsmænd, en glimrende Officer, som havde gjort lidt Kur til hende, men aldrig tænkt paa at binde hende til sig. Skuffet i sine Forhaabninger besluttede hun at gifte sig med den første den bedste, der vilde føre hende bort fra de tilvante Forhold, og saaledes lod hun sig forlove med Polakken. Uvilkaarligt faldt det mig ind: Den Mand dèr skulde ane, hvad hans unge Brud betroede til sin eneste Veninde, der atter fortalte det altsammen til mig. Han skulde ane, at jeg kjender Hemmeligheder i hans første Hustrus Historie, som rimeligvis er skjulte for ham selv. — Og med et pludseligt Ryk skjød en ny og burlesk Erindring op i mig. Hin unge Pige var meget forfængelig og tog sig sin erotiske Skuffelse dobbelt nær, fordi det harmede og saarede hende, at h u n kunde forsmaas. Hun var kun altfor tilbøjelig til at tro alle Mænd indtagne i sig. Da hun efter sin Forlovelse lærte mig at kjende, opstod der da i hende den snurrige Ide, at jeg fortæredes af en stille, haabløs Lidenskab for hendes Person. Hun maa under sit Bryllup have troet at læse et Udtryk for denne Lidenskab i mine Øjne, skønt faa smukke, unge Kvinder har behaget mig mindre. Og nu kommer det næsten Fantastiske: En saadan Medlidenhed følte hun med min formentlige Kval, at hun Bryllupsaftenen afslog at følge sin Mand til det Hotel, hvor han havde taget Ophold før Afrejsen, forblev hos sine Forældre og brugte selve sin Brudenat til at skrive et langt Brev til mig, i hvilket hun i hensynsfulde Ord forsøgte at trøste mig, røbede mig, at heller ikke hun var lykkelig ved dette Bryllup og bevidnede mig, hvor ondt det gjorde hende at volde mig Sorg. — Og mens alt dette i en Menneskealder Glemte faldt mig

ind, vexlede jeg høflige og ligegyldige Ord med den anselige, ældre Herre med det smukke hvide Skjæg, der ikke havde den fjerneste Mistanke om, hvor nær hans Skjæbne et Øjeblik i fjerne Tider havde strejfet min Person. Hvad der for mig gør Sammentræffet endnu forunderligere er at et Par Uger efter min Bortrejse var denne Mand død.

VII

Blandt de polske Lærde lærte jeg her som i russisk Polen de vakreste Folk at kjende, kyndige og varmtfølende, fulde af Finhed, rige paa Takt, overstrømmende af Hjertelighed. Jeg vil kun nævne ganske faa Navne: Den elskværdige og kloge Bálasits, der under mit Ophold gav mig saa meget af sin Tid som jeg ønskede, den gamle fine, sjælfulde Dr. Antoni Malecki, som er berømt for sine Arbejder i polsk Literaturhistorie, og den elskværdige og højtudviklede Professor i Medicinen, Dr. Ziembicki, som har faaet sin Uddannelse paa fransk Grund og bærer Æreslegionens røde Baand som et Minde om sit Forhold til Frankrig. Med ikke mange Mænd har jeg efter faa Samtaler følt mig saa aandsbeslægtet som med ham.

Megen Lærdom og Kundskab fandt jeg i Galicien ogsaa hos ganske uberømte Folk. Saaledes traf jeg en Aften en ung Mand, der uden nogensinde at have været i Danmark, havde lært sig selv Dansk og som havde taget med i Selskabet sit Exemplar af Svend Grundtvigs *Danske Folkeviser* i Haandudgaven, som han kjendte ud og ind og for hvilke han nærede levende Beundring.

Blandt Kunstnerne tiltalte mig særligt Jan Styka, som har dekoreret den store Festsal paa Raadhuset med et mægtigt Billed, omfattende Polens Historie i en stor Synthese. Han havde netop da i Lwów udstillet det ypperlige Panorama, han sammen med den yngre Kossak har malt af Slaget ved Raclawice, i hvilket Tadeusz Kosciuszko 4. April 1794 slog de russiske Tropper med sin lille Hær, hvori Krakows Milits, de kun med Leer bevæbnede Bønder, gjorde Udslaget, idet de i Løb styrtede sig over det russiske Artilleri og erobrede dets Kanoner. Jeg deler Styka's Sværmeri for hin Polens Diktator, der visselig har været en af de største og simpleste Mænd, i hvem et Folk har set sit bedste Væsen personliggjort. Hvad Rolle han har spillet selv i andre Folkeslags Fantasi, lærer en Bog som Robert Arnolds om Kosciuszko og den tyske Literatur, der rummer en overvældende Bibliografi om Kosciuszko paa tysk Grund alene. Et underligt Indtryk gjør det i Czartoryski'ernes Museum i Krakow at finde Ungdomstegninger af ham, udførte i det 18de Aarhundredes sirligste og galanteste Stil, saaledes en allegorisk Fremstilling af hans Beskytter, den daværende Fyrst Czartoryskis Besiddelser med Angivelse af *le fleuve du tendre* og af Hæderens Tempel. Han havde ellers visselig den hellige Ild i sig, som blandt hans Landsmænd foruden ham maaske kun Mickiewicz.

Ogsaa Styka's Atelier var saare interessant, og Malerens Kunstnersjæl kom bedst til Orde, naar han stod blandt de Omgivelser, der var ham kjære, frisk, fyrig, skjønhedselskende og enthusiastisk som han er.

Af Journalister traf jeg selvfølgelig alle Typer fra de fortræffelige til de slemme. Fæl er allevegne den uforstyrreligt selvbeherskede, overlegne, paatrængende, roligt

uforskammede, evigt frittende Journalist, og værst er han maaske i Polen, hvor han kan blive dobbelt utaalelig, naar han bærer et gammelt Navn, har Adgang overalt i Aristokratiet, forstaar at gjøre sig frygtet af Mændene og uundværlig for Damerne, hvem han forsyner med de nyeste Anekdoter og Skandaler. Andre var fintdannede, samvittighedsfulde Mænd af det bedsteSelskab, som *Slowo Polskie's* fortræffelige Stab af Medarbejdere. Enkelte havde en overraskende Gave til at levere Øjebliksfotografier af en Personlighed og en Situation, en Færdighed, ingen dansk Journalist i den Grad er i Besiddelse af. Overordenlig var ogsaa den galiciske Journalistiks Velunderrettethed. Hvad den indeholdt om mig personlig i Anledning af mit Komme kunde, som øst af tyske Kilder, kun sjældent være fuldt korrekt, og mangen naiv Gjentagelse af tilsyneladende velmente, i Virkeligheden fjendtligt mente Paastande maatte løbe ind med. Men hvor det var Pressen muligt, søgte den med Iver efter rigtig og original Oplysning. Meget forundret blev jeg saaledes ved en Dag i et Blad at finde en fuldkommen rigtig Gjengivelse af min Fakkeltale fra 1891. Det er mig ubegribeligt hvor man har faaet den fra.

Kun en eneste Del af Pressen blev mig efterhaanden ugunstigt sindet, den ruthenske. Det gik saaledes til. Allerede lang Tid før mit Komme havde jeg fra Ruthenere i Lwów faaet en Indbydelse til at overvære en literær Festlighed iblandt dem. En Dag indfandt sig nu hos mig i Hotellet en Deputation af tre Ruthenere, af hvilke Professor Michail Hruchevski førte Ordet, medens den anden, der nu og da lod et Ord falde, var den bekjendte Agitator og Journalist Iwan Franko (egenlig Frank, da han er af tysk Oprindelse). Disse Herrer bad mig overvære en Forelæsning i deres Forening om lille-russisk Literatur og deltage i en derefter følgende Selskabelighed. Jeg takkede og modtog. Men da jeg i Dagens Løb kom til at berøre denne Indbydelse for et Par af mine polske Venner, opdagede jeg, at jeg havde begaaet en Fejl. De udraabte, at jeg umuligt kunde tilføje dem den Tort, at gaa til disse Mænd, der var deres og den polske Nationalitets bitreste Fjender; skjønt Hruchevski var ansat af Polakkerne ved deres Universitet, havde han strax efter sin Ansættelse vendt sig imod dem. Dagen efter blev der mig af en ruthensk Avis forelæst en Artikel, i hvilken Iwan Franko med Iver tog mig til Indtægt mod Polakkerne, idet han brugte den Vending, at jeg først (han blot bagefter) havde kaldt Mickiewicz Forræderiets Digter og saaledes antydet, at Polakkerne som Folk godkjendte Forræderi. Han vred mine Ord anderledes end de var mente for at faa sin Krig frem. Jeg sendte da Ruthenerne et i de varsomste og høfligste Udtryk affattet Brev, hvori jeg sagde, det fattedes mig aldeles paa Indsigt og derfor paa Evne til at tage Parti i de indbyrdes galiciske Stridigheder mellem Ruthener og Polakker, jeg tillod mig ikke at fælde nogen Dom, men da jeg var indbudt til Galicien af Polakkerne og modtaget der af dem, og da de havde ladet mig forstaa, at de vilde betragte det som en Art Forræderi fra min Side, ifald jeg deltog i Ruthenernes Forsamling, maatte jeg til min store Beklagelse bede mig undskyldt; jeg vilde ikke — sluttede jeg med en Hentydning — endog blot paadrage mig Skinnet af Sympathi med Forræderier.

Fra da af angreb Franko mig dagligt, og han er ikke bleven træt deraf, thi endnu for 14 Dage siden gjentog han i et østerrigsk Tidsskrift paa Tysk sine gamle ruthenske Artikler imod mig fra November og pillede hoverende nogle

ugunstige Udtalelser om galiciske Godsejere af en vis Type ud af min Bog *Indtryk fra Rusland.*

Endnu et Par Ord om Damerne i Lwów, hvem jeg skylder saa megen Tak, da de endnu før min Ankomst havde forsynet den pragtfuldt indfattede Adresse, der blev mig overrakt ved Sobieskifesten, med 2000 Underskrifter. Det forekom mig, at man saa noget mindre til dem i Selskabslivet end man i Warszawa ser til det kvindelige Kjøn. De fleste Selskaber, hvortil jeg var indbudt, var Herreselskaber. Da Byen er mindre end Warszawa, hersker en strengere Etikette. De sociale Afstande iagttoges tilsyneladende med større Skarphed. De fornemste Damer tiltaltes med deres Titler, hvad efter min Mening strider mod god Smag og Skik og altid klinger en Smule provinsielt. Maaske havde ogsaa enkelte af de mest aristokratiske af og til en noget hensynsløs Tone. Ikke at jeg for min Del har det ringeste at beklage mig over; alle viste mig personligt den mest udsøgte Opmærksomhed. Men jeg hørte nu og da hvasse Ytringer, slyngede Mænd i Ansigtet, der smilende maatte tage imod dem, fordi Alt var den store Dame tilladt.

For de ugifte unge Kvinder er Omgangsreglerne saa strenge som i Frankrig. Den unge Pige faar aldrig, uden Undtagelse aldrig, Lov til at gaa ud alene, ved Dag saa lidt som ved Aften, og jeg hørte mere end en lidenskabeligt misunde de unge Piger i Norden, om hvis Uafhængighed de havde hørt.

Selve Kvindetypen i Galicien er meget tiltalende, om end maaske ikke ganske saa smuk som i russisk Polen; Racen er afgjort mindre ren. Men her som overalt paa polsk Grund saa man nu og da ved en Fest eller i en selskabelig Kres et Glimt af en ung Kvinde, saa dejlig, at man følte en Art Vemod ved Sandsynligheden af aldrig at skulle se hende igjen.

Blandt Damerne fandt jeg adskillige med overraskende Kunstforstand og Indsigt i Kunst, enkelte som kjendte indtil de mindst berømte Malere og Malerier af Værdi i de sjældnest besøgte italienske Byer; andre der, skjønt mindre rige og berejste, havde dyb Følelse for Kunsten i alle dens Former. Jeg havde Lyst til at nævne Fru Mlodnicka, den afdøde berømte Maler Grottgers Ungdomsforlovede, og hendes Datter, Fru Wolska, en af de talentfuldeste unge Kvinder, jeg har kjendt, med overraskende Anlæg saavel for bildende Kunst, som for Musik og Poesi. I en polsk Familie, som havde levet lige siden Aaret 1863 i Syrien og Mesopotamien, fordi Faderen, en højt anset Mand, efter Oprøret havde maattet emigrere dertil, fandtes hos de udmærket skjønne Døtre en højst indtagende Blanding af noget Polsk og noget Exotisk. De unge Piger talte Arabisk med hinanden saa flydende som Polsk og Fransk.

VIII

En Opfordring, jeg havde stor Glæde af at efterkomme, var den til at overvære en ganske almindelig Gymnastiktime om Eftermiddagen i Gymnastikforeningen Sokol's Afdeling i Lwów. Denne Gymnastikforening er en af de ejendommeligste polske Institutioner. Sokol (Falken) omspænder alle de polske Byer udenfor russisk Polen, og alle de Byer i den nye som i den gamle Verden (Chicago som Berlin), hvori der findes et større Antal Polakker. I Galicien alene har Forenin-

gen 18000 Medlemmer, der af mange Polakker betragtes som Kjærnen i Fremtidens nationale Hær. Med saa megen Begejstring og Lidenskab omfattes Gymnastiken her, at Ynglinge og Mænd paa over 60 Aar udførte deres Øvelser ved Siden af hinanden fra de elementære til de aller vanskeligste, som man hos os kun ser udførte af Artister. De kunde f. Ex. hænge ved Hælen i et Trapez og svinge sig i Vejret. I den store Sal udførtes alle Arter af Øvelser fra de hygieiniske til de atletiske af forskellige Grupper paa samme Tid.

En ældre Mand kom at hilse paa mig, der efter 1863 havde tilbragt 20 Aar i Sibirien. »Det er et bagvasket Land«, sagde han smilende.

Den Tale, der her blev holdt ved min Indtræden i Salen af Præsidenten for Sokol i Byen Lwów, Dr. Dzizelzielewicz, kan jeg anføre, fordi den er den eneste af de Taler, der holdtes til mig, af hvilken jeg fik overrakt et haandskrevet Exemplar. Den er interessant, synes det mig, ved den mandige Aand, der gjennemtrænger den:

»Kammerater! Idag besøger Georg Brandes os, en dansk Skribent, ... venligt og retfærdigt sindet imod os.

Venskab i Lykken er en let Sag, i Ulykken en sjælden. Kun Mænd med Hjertet paa rette Sted har en oprigtig Medfølelse med de Svagere og stiller sig dristigt paa deres Side.

Jeg udtalte et Ord, som ikke burde høres indenfor disse Mure. Vi er svage den Dag idag — det er sandt; men hvis det blot havde gjældt Medfølelse, saa vilde Georg Brandes med sin klare Aand, der vel véd, hvilke Formaal han forfølger, sandhedskjærlig, som han er, og skuende ud i Fremtiden, ikke have rettet sin Opmærksomhed paa os saaledes og saa kraftigt, som han har gjort det. Han søgte i os og fandt sandsynligvis i os noget mere end blot et ulykkeligt og hans Medfølelse værdigt Folk. Han søgte og fandt dem, der i Ulykken og trods Ulykken kommer deres nationale Værdighed i Hu og med Udholdenhed arbejder paa, saa snart som muligt at ophøre med at være svage.

Dette beviser hans Besøg her idag. Han kommer til os, ikke for at høre taknemmelige Ord, ikke for at bivaane en Festlighed, men under vort daglige Arbejd, for at kjende og danne sig sin Dom om dette Arbejd.

Højt ærede Herre! Den Hensigt, der fører Dem til os, bringer mig til at hilse Dem des inderligere og hedere velkommen. Jeg hilser Dem i Navn af den ældste polske Gymnastikforening. I vort Folk, der fordum var rigt paa Sundhed og Dygtighed, har den Tanke kun vanskeligt fattet Rod og udviklet sig, at man maa pleje selve denne Folkets Sundhed og Dygtighed, opdrage og styrke den legemlige Kraft ligesaa omhyggeligt som man plejer, opdrager og styrker ren Aandskraft.

Efter et langt og møjsomt Arbejd, der har varet næsten 30 Aar og hvis Historie ikke her skal fortælles, har vi bragt det til, at Antallet af vore Foreninger er omtrent 100 og at 17 af dem besidder deres eget Gymnastikhus, og — hvad der for os er det vigtigste — at alle disse Foreninger gaar op i et eneste Samfund, der paa Grundlag af Love, det østerrigske Indenrigsministerium har godkjendt, danner en uafhængig Overforening og har sit Sæde i Lwów. Et saadant Samfund bestaar ogsaa i det tyske Rige og i de forenede Stater. Dette Samfunds Opgave er vor

Organisations Enhed og Fasthed og det har Opsyn med, at vore Hensigter gaar nøjagtigt i Opfyldelse og vore Formaal med Bestemthed naas.

Endnu et Ord om vore Formaal.

Ethvert Folk og især et Folk som vort behøver til sin Udvikling Sundhed, Dygtighed, Udholdenhed, behøver Enighed og Disciplin. Dette Formaal maa naas ud fra et nationalt Grundlag, skjønt det ikke har noget at gjøre med Politik og ikke medfører Fjendskab mod andre Folkeslag. Vi vil være et sundt og dygtigt Folk for at støtte vore Rettigheder og opfylde vore Samfundspligter. Hvorvel dette er klart og selvfølgeligt, gives der dog mange, der ikke tilbørligt vil forstaa det, og mange, der med Hensigt stiller det i et falsk Lys for at skade vor Sag.

De, højt ærede Herre, der er kommen med det oprigtige Ønske at lære Sandheden at kjende, vil kunne danne Dem en retfærdig og upartisk Dom over vor Virksomhed. Vi haaber ogsaa, at De vil give denne Sandhed Udtryk der, hvor det er nødvendigt.«

Man føler gjennem Talen, hvor ivrige Polakkernes Fjender har været for at fremstille denne omfattende Organisation af en kraftig og vaabendygtig Stammes Mænd fra den tidlige Ynglingealder til Oldingealderens Grænse som en Forberedelse til Oprørsforsøg.

IX

For at vise, hvor anstrængt mit Liv var i Lwów, vil jeg endnu fortælle, hvorledes min sidste Dag gik hen.

Dagen forud havde jeg holdt Foredrag paa Raadhuset til Bedste for Oprettelsen af en Statue for Mickiewicz og havde havt Fornøjelse deraf. Dels lærte jeg Fyrst Czartoryski at kjende — og jeg havde endnu aldrig talt med nogen Czartoryski — som for den Sags Skyld kom rejsende til Lwów, dels kunde jeg skænke Byen en betydelig Sum, da alle Pladser var besatte til meget høje Priser. Efter at have tilbragt Aftenen i stort Selskab hos Grev Badeni var jeg kommen sent i Seng; thi i Hotellet ventede en Vennekres paa mig.

Endnu før jeg om Morgenen naaede at blive barberet, maatte jeg underkaste mig et Interview for det polske Petersburg-Tidsskrift *Kraj* og give undvigende Svar paa mangt et vel stillet Spørgsmaal.

Medens jeg blev interviewet og raget, indfandt sig den unge Skribent, der skulde føre mig til et Møde med ikke mindre end 3 Ungdomsforeninger, to mandlige og en kvindelig, som jeg desværre allerede én Gang havde givet et Tilsagn og maattet skuffe, fordi jeg ved Tilsagnet havde glemt en anden, forud modtaget Indbydelse. Denne Gang kom jeg tilmed ret sent, men man havde ventet mig taalmodigt. I Salen var alle Damerne bragte til Sæde, og de unge Mænd stod i tætte Klynger rundt om. Der var ikke en Plads tilovers, hvor man kunde presse sig igjennem og her som overalt i Lwów — endog i Raadhussalen — savnedes bittert en Ventil.

Det var en af de mærkeligste Forsamlinger, jeg i Polen har overværet. Kun i Warszawa har jeg nogle faa Gange set saa megen Ungdom samlet. Det var den intellektuelle og fremskredne Ungdom, Mændene næsten alle Socialister eller Op-

rørere eller Anarkister, ikke faa med politiske Fængselsstraffe bag sig, udstaaede i russisk Polen, de unge Kvinder aandeligt arbejdende, tænksomme, frigjorte.

Man havde indbudt mig dels paa Grund af længe næret Velvilje, dels for at forklare mig, at jeg formentlig havde gjort den fremadstræbende Ungdom Uret ved de konservative Ytringer, som forekommer i min Bog om Polen. Vistnok ikke mindre end otte Talere havde Ordet, Repræsentanter for de forskjelligste Grupper, og alle talte godt, klart og lærerigt med idétroende Ungdoms Begejstring og tvivlfri Overbevisning. Mest imponerede og vandt mig blandt Talerne en Dame, en udmærket smuk Jødinde, Fru Emma Lilienowa, hvis ganske upathetiske og rent logiske Foredrag jeg maatte følge med Interesse og Beundring, skjønt det gik mig imod. Men jeg nød med stille Jubel at blive sat i Rette som altfor konservativ. Ikke saa meget fordi Situationen var mig ny, men fordi de Godtfolk, hvis de kjendte mig dybere, vilde være fuldt fornøjede med mig. Er der noget Punkt, paa hvilket jeg har en god Samvittighed, saa er det dette. Altfor megen Overtro paa det Bestaaende skal Ingen bebrejde mig.

Naturligvis mente og mener jeg lige fuldt at have Ret i hvad jeg i min Bog har hævdet. Naar jeg for russisk Polens Vedkommende har kaldt det upraktisk dèr at være Socialist, saa har jeg jo ikke dermed villet kalde det meningsløst at være Socialist i østerrigsk Polen. Naar jeg i 1885 ikke har fundet Jøderne ilde behandlede i russisk Polen, saa har jeg ikke dermed nægtet, at der ti Aar senere vilde kunne findes et ret levende Jødehad i Galicien. Naar jeg har talt den katholske Kirkes Sag i Kongeriget Polen, hvor jeg endnu mener at Modstanden mod Russificeringen finder sin væsenligste Støtte i den, saa har jeg ikke dermed villet hævde den katholske Kirke som eneberettiget hverken dèr eller andensteds. Man gjorde her (muligvis med god Grund) gjældende imod mig, dels hvad Uret der af Katholikerne i Galicien tilføjes Ruthener og Jøder, dels hvor pinlig og retløs de unge fritænkende Studenters Stilling er ved Krakows Universitet, med andre Ord at Polakkerne dèr, hvor de har Magten, ingenlunde fuldtud virkeliggjør den Frihed, for hvilken de som undertrykte kjæmper. Jeg erfor sørgelige, oprørende Kjendsgjerninger, værre end jeg havde troet dem mulige her. Jeg vil nævne denne: Efter Loven er det Jøden som enhver anden Borger tilladt at besidde Grundejendom. Men da ifjor for første Gang en rig jødisk Slægt kjøbte sig et polsk Gods, kom Egnens Befolkning i heftigt Oprør. Og ikke blot Egnens Befolkning. Professor Tarnowski i Krakow, den bekendte konservativ-klerikale Literaturhistoriker, formulerede Forbitrelsen elegant i disse Udtryk: Polakkerne er ikke Antisemiter, de hader ingenlunde Jøderne; men de er Asemiter i den Forstand, at de paa ingen Maade kan se hellig polsk Jord og Grund i jødiske Hænder. Ejerne af Godset blev truede paa Livet og blev tvungne til at lade Kjøbet gaa tilbage. At dette ikke svarer til Frihedens Ideal, er kun altfor sikkert. Det kan derfor ikke undre, at Zionismen har talrige Tilhængere blandt Galiciens jødiske Befolkning. De Forfølgelser, en Student, der kjendes som Fritænker, hyppigt er udsat for, er dernæst neppe mindre beklagelig end den mod Jøderne viste Utaalsomhed. Men Den, der véd, hvorledes Menneskene nu engang er beskafne, har ingensinde ment, at Polakkerne dannede nogen Undtagelse. Kun er deres nationale Sag ikke mindre hellig for det. Hovedpunktet i den Debat, der udspandt sig, var imidlertid for

mig at gjøre mine Tilhørere begribeligt det rent Taktiske i min Anbefalen af konservativ Handlemaade i russisk Polen. Man var længe om at forstaa mig. — Desværre for Polen var Macchiavelli ingen Polak og har aldrig havt Lærlinge eller Efterfølgere blandt Polens ledende Mænd.

X

Neppe var jeg naaet tilbage til Hotellet, før jeg maatte stige ind i den ventende Vogn, der skulde kjøre mig til Veteranernes Forening. De Overlevende blandt Deltagerne i Oprørskrigen 1863 havde indbudt mig til sig. Hr. Tadeusz Czapelski, mine Warszawa-Venners nære Ven, der var bleven Medlem af Foreningen, skjønt han ikke havde deltaget i Oprøret, fordi han, dengang kun 14 Aar gammel, havde tilbragt alle sine Dage med at støbe Kugler, var kommen for at afhente mig. Da vi kjørte ind i Gaden, saa vi allerede de gamle Mænd staa ventende paa Husets Altaner. Formanden for »Selskabet af 1863«, fordums Medlem af Nationalregjeringen og Statssekretær, den for sin Tapperhed berømte Józef Kajetan Janowski, modtog mig i Døren, førte mig ind og holdt en Tale til mig, der blev efterfulgt af talrige andre fra Veteranernes Side. Alle disse Mænd havde jo i sin Tid været frivillige Soldater eller Officerer under de forfærdelige og heltemodige Kampe mod russisk Overmagt. En eneste iblandt dem, en endnu kraftig Olding, skjønt mer end 80aarig, havde allerede været Officer under Oprøret 1830. En Gang ugenlig, hver Søndag Formiddag, samles disse Mænd til et fælles, yderst spartansk Maaltid af nationale Retter i denne deres Klub, et Maaltid paa Feltfod. Jeg kan ikke skildre den Stemning, der greb mig, da alle disse gamle Mænd stillede sig op i Kres omkring mig og med Begejstring sang *Jeszeze Polska*. Jeg maatte jo svare paa de mange til mig rettede Taler, men tilsidst traadte Taarerne frem i mine Øjne og jeg kunde ikke tale for Sindsbevægelse; jeg som ellers aldrig græder.

Ledsagede af Sang og Tilraab tog Czapelski og jeg endelig Afsked. Da Vognen kjørte os bort, saa vi endnu indtil Gadens Ende Veteranerne tilvifte os deres Farvel.

Vi traf i Hotellet vore Venner ved Frokostbordet. Det blev regnet ud, at jeg før Frokosten havde holdt elleve franske og tre tyske Taler. Brzezinski's vilde strax efter Maaltidet rejse tilbage til Warszawa. En ikke lille Kres ledsagede dem i Vogne den lange Vej til Stationen, hvor de tilmed fik Lejlighed til at sige Galiciens Guvernør Farvel, der paa Embedsvegne skulde til Krakow og som uden ringeste Fornemhed forlod sin Vogn for at hilse paa dem.

Det første, som efter Tilbagekomsten til Hotellet maatte besørges, var at skrive nogle Afskedsord paa mere end et halvhundrede Visitkort til Forsendelse i Byen. Saa ventedes jeg af en Mand, paa hvem man allerede mens jeg var i Kjøbenhavn gjentagne Gange havde henledet min Opmærksomhed som paa en formentlig meget stor Opfinder af en ganske ny, ukjendt Kraft, Ingeniøren Rychnowski.

De Beskrivelser, der var blevne mig givne skriftligt og mundtligt, havde intet klart Begreb kunnet give mig hverken om hvorpaa Opfindelserne gik ud eller om Opfinderens Personlighed. Dog syntes det mig lidt ildevarslende, at Rychnowski

kun vilde vise En Virkningen af sine Maskiner, ikke forklare deres Sammensætning eller hvorledes den Kraft tilvirkedes, som han bragte i Anvendelse. En af hans Beundrere havde forsikret mig, at Hovedopfindelsens Frugtbargjørelse strandede paa den altfor store Sum, som Rychnowski forlangte for sin Hemmelighed; han havde savnet og undværet saa længe og havde givet saa mange Penge ud til sine Maskiners Tilvejebringelse, at han, skjønt i sig selv en fordringsløs Idealist, vilde have sine Udlæg rigeligt og mere end rigeligt godtgjorte. Med min Ukyndighed i Kemi og Elektroteknik var jeg forud overbevist om, at jeg ikke vilde kunne danne mig noget virkeligt Skjøn.

Jeg blev ført over en Gaard til en lille Indgang i et Sidehus, hvor Laboratoriet var. Der var mørkt, saa man fandt med Møje Vejen. En Dør aabnedes og vi stod for den besynderlige Magus. En halvhundredaarig Mand med hvidsprængt Skjæg, kraftigt bygget, et Grublerfysiognomi med noget af Halvstuderedes eller Halvgales Hemmelighedsfuldhed; han bar en lille Kalot. Han modtog os med stor Artighed og førte os ind i sine Rum. Det var som at træde ind i Fausts Studerekammer; man maatte tænke paa Middelalderens Alkymister: Den Kraft, han havde fundet, var en Bevægekraft, stærkere end nogen man hidtil havde kjendt; den var desuden selve Livskraften. Lod han den gjennem sine Maskiner virke paa sig, foryngedes han, tog til i Kræfter, kunde udholde legemlige og aandelige Strabadser som ellers aldrig. — Han begyndte med at vise mig Fotografier af Plader, der havde været udsatte for denne Krafts Paavirkning og gjorde mig opmærksom paa de Figurer, der havde dannet sig paa dem. Naar Linjerne undertiden formede noget, der lignede et menneskeligt Foster eller et menneskeligt Aasyn, saa han triumferende med rent middelalderlig Overtro deri et Vidnesbyrd om denne Krafts Ensartethed med selve Livsessensen. Jeg iagttog ham. Han var ærlig, men han var ingen Videnskabsmand. Jeg førtes hen til de Maskiner, som var opstillede i det første Rum. Selv om jeg havde været kyndig, vilde jeg ikke have kunnet danne mig nogen Mening om dem, thi for at skjule deres Sammensætning havde Opfinderen helt indsyet dem i Sækkelærred. Han drejede hurtigt paa et Spil og viste mig, at der da udaf en lille Aabning i Maskinen strømmede en Art Luft, der dog sagdes ikke at være Luft, hvis Pust bortførte smaa Stykker Bomuld, der anbragtes nær Hullet. Langt mere forunderligt saa det ud, naar han spaltede et Stykke Sejlgarn i fem tynde Traade og dette da, naar det anbragtes nær Aabningen, rejste sig ret op og stod med alle Traadene udspilede som de fem Fingre paa en Haand, og nærmede man da en Finger eller sit Ansigt, greb Seilgarnet med alle fem Fingre om den Genstand, der kom indenfor dets Rækkevidde. Det gjorde et Indtryk, som var der organisk Liv i Garnet. Jeg havde hørt, at Elektricitet virkede netop saadan. Men Rychnowski hævdede med Lidenskab, at denne ny Kraft var ganske og aldeles forskjellig fra Elektricitet, slet intet havde med Elektricitet at gjøre. Han førte os ind i et andet Rum til større Maskiner, der naar de sattes i Bevægelse anskueliggjorde de forskjellige Kloders og deres Maaners Bevægelser om Solen og om hinanden; men dette syntes mere at ligne en Art Legetøj i stor Stil end et alvorlig gjennemført Forsøg. Endelig skulde vi se hvorledes den hemmelighedsfulde Kraft gjennem en Skive af tykt Glas virkede paa de i en stor Montre anbragte Gjenstande. Rychnowski hævdede, at dette Ex-

periment hundred Gange var lykkedes for ham; det mislykkedes imidlertid, mens jeg var der. Fik jeg nu ikke dette at se, saa fik jeg til Gjengjæld des mere at høre om hin Krafts vidunderlige Virkninger, naar Maskinerne blev udførte i Stort. Han havde henvendt sig til den engelske Regjering .... eller maaske det var den engelske Regjering, der kavde indladt sig i Forhandlinger med ham. Disse havde dog ikke ført til noget Resultat. Men den Magt, som først anvendte Kraften, dens Skibe vilde overgaa alle andre Magters mangefold i Hurtighed og saaledes blive afgjort Sejerherre i Søkrig.

Den Overbevisning havde nu dannet sig hos mig, at Opfindelsen var nøjagtigt saa meget værd som de talrige Opfindelser, der mellem Aar og Dag forelægges enhver Skribent, hvis Navn er bekjendt, for at han skal skaffe Ophavsmanden det Ry og de Indtægter, der skyldes og foreholdes ham, og jeg tog Afsked med det Indtryk at have lært en opfindsom Særling mere at kjende.

Jeg havde endnu et Besøg at gjøre, som ikke kunde opsættes et Øjeblik længer. Den første Dag af mit Ophold havde jeg sagt til den gamle Digter Brzozowski, som jeg traf ved en offentlig Festlighed, at jeg ikke vilde forlade Byen uden at have gjort ham mit Besøg. Men i den Grad havde hver Time været optaget af min Tid alle disse Dage i Træk, at jeg bogstaveligt ikke havde kunnet afse de Minutter, der udfordredes. Jeg kjørte da hastigt den ret lange Vej fra Rychnowski til hans Hjem.

Det var vel Umagen værd at lære denne ærværdige Olding nærmere at kjende. Han havde tilbragt den sidste Halvdel af sit Liv som Konsul i Østerland og havde levet sig ind i Sæder og Forhold, som det falder i faa Europæeres Lod at trænge ind i. Han var ikke desmindre forbleven glødende polsk Patriot og han nyder som Digter stor Anseelse mellem sine Landsmænd.

Jeg kunde desværre ikke tilbringe mere end en halv Times Tid i hans Selskab, thi det var allerede sent; jeg havde endnu ikke pakket, og ved 11-Tiden skulde Toget gaa.

Saa gik det da paany i Firspring tilbage til Hotellet og, da Pakningen var foretaget og Overpræsidenten kom at hente mig, i rask Trav for anden Gang den Dag til Stationen, hvor trods den sene Aftentime en ikke lille Kres var samlet. Da jeg havde Foden paa Jernbanevognens Trin fik jeg endnu til allersidst et Haandtryk af den gamle Sibiriak, der havde hilst paa mig i Sokols Gymnastiksal.

Og det blev Aften og Nat den sidste Dag af mit Ophold i Lwów.

GEORG BRANDES

GEORG BRANDES TEGNING AF CONSTANTIN HANSEN
CIRCA 1845

G. B. TEGNING AF GESKEL SALOMAN
CIRCA 1847

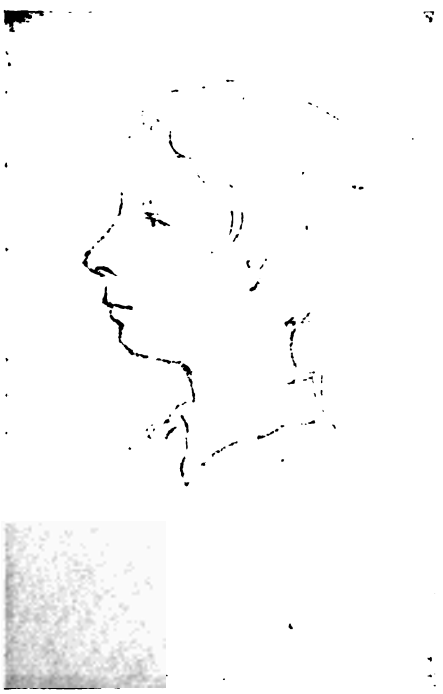

G. B. TEGNING AF FRK. BIRGITTE NEUMANN
CIRCA 1850

G. B. DAGUERREOTYPI
CIRCA 1852

G. B. 1868 TEGNING AF GOTFRED RUMP

G. B. 1872 MALERI AF KR. ZAHRTMANN

G. B. FOTOGRAFI
KØBENHAVN 1861

G. B. FOTOGRAFI
KØBENHAVN 1862

G. B. FOTOGRAFI
FLORENS 1870

G. B. FOTOGRAFI
KØBENHAVN 1878

G. B. FOTOGRAFI
MÜNCHEN 1874

G. B. FOTOGRAFI
WARSZAWA 1886

G. B. MALERI AF CHR. KROHG
BERLIN 1879

G. B. RADERING AF MAX KLINGER
BERLIN 1883

G. B. MALERI AF MICHAEL ANCHER
SKAGEN 1883

G. B. PASTEL AF P. S. KRØYER
SKAGEN 1883

G. B. MALERI AF HARALD SLOTT-MØLLER
KØBENHAVN 1888

G. B. VALDM. NEIIENDAM
TEGNET PAA EN MANSCHET 1893

G. B. FOTOGRAFI

KØBENHAVN 1882

G. B. FOTOGRAFI

HELSINGFORS 1887

G. B. FOTOGRAFI

LONDON 1895

G. B. FOTOGRAFI

KØBENHAVN 1898

G. B. FOTOGRAFI

KØBENHAVN 1894

ADRESSE TIL GEORG BRANDES FRA STUDENTERNE AF DET FILOSOFISKE FAKULTET VED UNIVERSITETET I ROM DEN 13. FEBRUAR 1898

MINDEGAVE FRA BERLIN 1883 BRONCERELIEF AF R. SIEMERING

INDSKRIFT: Dr. GEORG BRANDES
SEINE BERLINER FREUNDE

OVERRAKT EFTER FESTEN I KAISERHOF 1. FEBRUAR 1883

TITELBLAD PAA ADRESSEN TIL GEORG BRANDES FRA DE POLSKE KVINDER I LWOW (POLKI ZE LWOWA) FORESTILLER POLEN. BRUDSTYKKE AF DET STORE MALERI I RAADHUSSALEN I LWOW

TEGNING AF STYKA

ADRESSEN OVERRAKT VED SOBIESKIFESTEN 21. NOVEMBER 1898

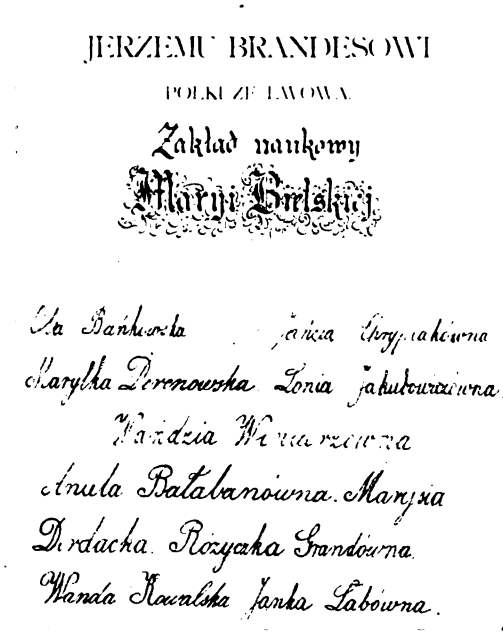
JERZEMU BRANDESOWI

POLKI ZE LWOWA.

Zakład naukowy

Maryi Bielskiej

Ola Bańkowska Janicia Chrypiakówna

Marylka Derenowska Zonia Jakubowiczówna

Wandzia Winiarzówna

Anula Bałabanówna. Marysia

Dirdacka. Rózyczka Grandówna.

Wanda Kowalska Janka Łabówna.

PRØVESIDE AF ADRESSEN FRA DE POLSKE KVINDER I LWOW. — UNDERSKRIFTER AF GANSKE SMAA PIGER, DER HAR SKREVET MELLEM TO BLYANTSTREGER. OVENOVER STAAR I SKØNSKRIFT DERES SKOLES NAVN

Herr Dr.

GEORG BRANDES!

Deres veltalende og varme Henvendelse til det tyske Folk i Anledning af de sidste Tiders Voldsfærd fra de preussiske Myndigheders Side har vakt stor Glæde og Taknemlighed hos den danske Befolkning i Nordslesvig.

54 Aften forsamlede unge Sønderjyder, der i Kongeriget søge at uddybe deres danske Sindelag og deres Forhold til den danske Kultur, følge deres Gjertes Trang ved at bringe Dem en Tak for alt, hvad De har virket som vort Modersmaals Elsker og Ridder, men særlig for Deres Optræden formylig i vor og det danske Folks Livssag.

Deres Indlæg vil blive læst af Tusinder ude i Europa, og Deres mægtige Autoritet vil bevirke, at mange alvorlig og rettænkende Mænd vil sysselsætte sig med Forholdene i Nordslesvig og anerkende Berettigelsen af vor Sag, der adles ved at være et Led i den Kamp, der føres

ADRESSE FRA UNGE SØNDERJYDER MARTS 1899

OLUF HUNGER

Kongsgaarden, Juleaften. MARIUS HAMMANN

KONGEN

Sner det endnu, Asker?

BISPEN

Ja det gør det vist — saavidt jeg kan høre —

gaar hen og aabner en Luge og ser ud

Jo.

KONGEN

Det fryser forfærdeligt. Hør, hvor er alle Mændene henne? Asker, enten er her for koldt, eller ogsaa er det mig, der ikke kan holde Varmen. Begge mine Ben er ligesom de sad i Vand.

ASKER

Jeg kan kalde paa nogen — men det brænder ellers godt nok. Skal der lægges mere paa?

KONGEN

Nej, lad det bare være.

Pavse.

Huskarlene lister sig ind en for en og sætter sig om Bordene

KONGEN

ser op

Sidder I der nu allesammen! Skal vi ikke have mere end den ene Fakkel tændt?

Det er jo Juleaften, Børnlille. Lad os faa Lys. Skal vi spise, inden vi gaar til Messe, Asker? — Ja lad os saa faa noget paa Bordet. Hvorfor sidder I saa tavse, sig noget!

Pavse.

KONGEN

opfarende

Æh! Op med Jer!

Mændene mumler

Pavse.

KONGEN

Faar vi saa den Mad?

ASKER

Herre Konge . . .

KONGEN

Hvad er der Asker?

ASKER

De siger, at vi ikke har mere end to Brød i Fadeburet, Herre Konge. Men der er ingen, der er synderligt sultne. Det haster ikke . . .

KONGEN
afbryder

Hvad har I da gaaet og spist?

ASKER
stammer i det

Ja — se . . . vi havde jo . . .

KONGEN

Kom med hvad vi har!

Pavse.

KONGEN

Tag du og del, Asker.

ASKER
halvt for sig selv

Der bliver ikke saa ringe et Stykke til hver.

Mændene spiser

KONGEN

I kan drikke til hvad I vil — jeg skal ikke have noget. Vi har vel noget Øl.

Pavse.

KONGEN

Nej, jeg skal ingenting have. Lad en anden faa min Part.

ASKER

Jo Kong Oluf, I har jo ikke spist noget i Dag.

Kongen sidder stille. Asker bliver ved at staa og holde Brødet frem imod ham, for at han skal tage det

Pavse.

En af Huskarlene afsides

Nu har jeg spist mit.

THORE kommer forklædt

KONGEN

Hvem er du?

THORE

Mit Navn er Sigvald.

KONGEN

Sigvald? Sigvald? Jeg kender dig ikke. Hvad vil du tale med mig om? Sæt dig ned og varm dig, du har gaaet langt, kan det se ud til. Og det er haardt Vejr.

Asker, byd ham . . . hvisker du kan jo lade ham faa det Stykke. — Men har du kun een Haand, Sigvald! Du mangler jo højre Haand.

THORE

Ja, den er jeg bleven af med.

Pavse.
Kongen falder i dybe Tanker

KONGEN

Hvor kommer du fra, Sigvald?

THORE

Jeg kommer udenlands fra. Men sidst kommer jeg fra Vendsyssel.

KONGEN

Saa er du kommen lige ned gennem Landet. Hvordan staar det til?

THORE

Dit Folk har det godt, jeg skal hilse dig. Der er lunt nok i Jordhulerne; Sneen fyger ovenover og tætter Sprækkerne . . .

KONGEN

Siger du du til mig?

ASKER

Hæ!

THORE

Ja Konge.

KONGEN

Det faar du have Lov til, saa. Men fortæl mig noget mere.

THORE

Som jeg sagde — dine Undersaatter har det godt. De sidder om Ilden og spiser hvad Føde de nu har, Rødder og Bark og selvdøde Krager. Du kan lægge dig i Luften, om du ellers kan flyve, og se Røgen stige smal og beskeden op fra de tusinde Skorstene. Der holdes endnu Gæstebud, men man kan sove om Natten uden at drømme ilde, fordi Hundene rives om Benene under Bordet. Ingen gaar udenfor sin Dør og lugter sig sulten af Røgen fra Naboens Hus. Nej. Dit Folk husker fra Næse til Mund. Munden staar ikke aaben paa dem af mere end een Aarsag. Trøst dig, dit Folk er glemsomt. Kan de ikke faa Rug, saa dyrker de Havre, og kommer et Uaar igen, saa mister de da i alt Fald ikke Rugen. Times det dem, at de maa bjærge deres Smule Korn ved at sejle i Trug og klippe de Aks af, der staar oven Vande, saa lægger de sig efter at have deres Trug og deres Sakse i Orden — de bygger Trug, som flyder udmærket. Jeg talte med en Mand, der klagede over, at han ikke havde flere Gærdestaver at gøre Ild op med i denne Kulde. At kradse ud i Skoven kunde han ikke komme i Tanker om. En Nat blev jeg vækket af min Søvn — det var i en lille By oppe i Landet — Folk havde opdaget en stor Ildebrand sønderpaa. De kom ud af Jordhytterne og stod og saa paa den flammende Himmel. To Ord hørte jeg dem sige: Himmel og rød — og saa gik de sagtelig ind i deres Jordbo igen.

KONGEN

Er Nøden stor?

THORE

Ja. Men det skal ikke bekymre dig. Dit Folk har glemt gode Tider, som jeg sagde. De husker ikke andet, end at Hunger er deres Livs Vilkaar, deres Fornødenhed. Jeg talte med en hist og med en her paa min Vej og prøvede at vække deres Lykkehukommelse . . . jeg tænkte, at min Vej skulde blevet som en rygende Plovfure, ja jeg gjorde . . .

Pavse.

THORE

Men de troede, det var mig selv, der havde det daarligt, siden jeg talte om Nød. De tog godlidende imod mig, de vilde gærne hjælpe mig, sagde de. Lykke! Gode Tider! De havde det jo ret godt. Dit Folk har det . . .

Thore tier

KONGEN

Hvad sagde de om mig, om Kongen, Sigvald?

THORE

De kalder dig Oluf Hunger og græder over dig —

ASKER

Tal ikke for dristigt her i Hallen!

THORE

Græder over dig og formener, at du vel ogsaa har det knapt med Fortæring.

KONGEN

brister i Graad

Pavse.

Vinden blæser med Sne udenfor

KONGEN

hulkende

Asker! Ilden gaar ud. Jeg kan ikke holde mine Knæ varme.
Hvor I ser hule og brøstfældige ud, mine Mænd! Jeg kan ikke gøre for det.

THORE

med forandret Stemme

Kender — kender du mig ikke, Oluf?

KONGEN

Hvem var det, der talte! Sigvald. Kom nærmere.

Pavse.

KONGEN

Er det dig, Thore! Kan det være muligt!
Vil du hævne dig? Hvad kommer du efter? Jeg er baade gammel og syg. Hvad vil du efter saa mange Aar? Men er det dig, Thore!

THORE

Ja-a. Jeg er kommen for at tænde op om dig Oluf. — Jeg tror, jeg har glemt nu, hvad jeg vilde sige. Du har gjort mig stor Uret. Du er skyldig i, at det er gaaet mig saa galt. Jeg vil . . .

KONGEN

Gaa til Side, Asker!

THORE

Jeg vil . . . Aah!

KONGEN

Skal jeg undgælde, Thore — det var dig, der gjorde Uretten!

THORE

Min højre Haand!

KONGEN

Min Dronning, Thore — Syrite!

THORE

Hun havde mig kær!

KONGEN

Havde hun.

Pavse.

KONGEN

Syrite, Syrite!

. . . Nu er det længe siden hun døde. Og det er gruelig længe siden, jeg saa dig Thore. Hvor har du været, hvordan er det gaaet for dig?

THORE

Aa — hvordan!

Pavse.

THORE

Det er underligt, at du spørger mig om, hvordan jeg har haft det, Oluf. Ja jeg har jo flakket rundt i Udlandet og har prøvet mange Ting. Men jeg kunde jo ikke glemme Forliset. Jeg ved ikke, hvordan alle Aarene er gaaet. Men hver Nytaarsaften holdt jeg en Slags Fest med mig selv — fortrød Aaret, der var gaaet, og . . . men jeg levede videre alligevel. Det gik i Stykker . . . ja ja ja . . . du hører ikke paa mig, Oluf.

KONGEN

tankefuldt smilende

Mindes du de fremfarne Dage, Oluf! Husker du, at vi red Heste i Vandet . . . dèr hoppede vi i Luften med vore Lærredsbukser paa!

THORE

Ja.

KONGEN

sygeligt leende

Husker du de Tider, da vi i vor Forfængelighed svor Alverden Dyst og Fortræd?

THORE
heftigt

Ja Oluf, jeg har ikke glemt det. Nej. Det er derfor jeg er kommen.

Vidste du, hvad jeg har døjet! Enhaandet! Ved du, hvad det er at fare til med Armen og kun opnaa at støde Stumpen! Din Satan!

KONGEN

Det var vel heller ikke morsomt for mig at . . . den Gang. Min Ungdomsven, min . . .

THORE

. . . Højre Haand, vilde du sige.

Pavse.

KONGEN

Du var min bedste Mand og mere end det —

Nu er Syrite død. Lad os tie stille om det, Thore. Aa ja, aa ja.

THORE

Oluf . . . Ja. Ja der var ingen Raad for det. Men vi som paa en Maade altid var lige . . . hvorfor har jeg alene prøvet alle de Aar! Det eneste jeg har drevet det til er at se klart paa min Ulykke. Saa fik jeg i Sinde, at det skulde du dog ogsaa dele med mig. Du skulde se ned i din egen bundløse Ulykke, tænkte jeg. Det er to Aar siden jeg besluttede at vende hjem og samle Helvede sammen om dig — jeg har øvet mig paa det i de to Aar. Det var en Nat jeg gik op ad en Stige, Oluf, jeg skal fortælle dig det. Jeg troede, der var et Trin endnu, men da der ingen var, traadte jeg mit Ben af Led i Luften . . . forstaar du. Forstaar du. Nu skal jeg . . .

Uro mellem Mændene

KONGEN

Ti stille med det, Thore. Du kan jo ikke lære mig noget. Jeg er sorgfuld nok. Hvis jeg ikke dør, da kan Sorg ikke slaa ihjel. Nej.

Jeg tænker ikke paa dig, Thore. Eller paa Syrite. Hele Tiden, mens du talte, tænkte jeg paa andre Ting. Alle dem rundt i Landet. Jeg tænker paa alle de umyndige i mit Land. Herre Jesus ja, mit Land, mit arme Land!

Pavse.

Kongen græder højt. Et Vindstød ryster Huset. Mændene glider sammen i en Klynge

KONGEN

Aa nej nej nej . . .

ASKER

Herre Konge — g — græd ikke saadan, I kan ikke taale det.

KONGEN
højt

Jo jeg vil græde. Jeg vil forklage Skæbnen og Gud. Jeg vil bede — om mit Land maatte komme sig! Jeg blotter mit Hoved for Gud — se jeg tager Kronen af. Jeg er ikke længere Kongen, ikke længere.

gaar ned fra Højsædet og lægger sig paa Knæ paa Gulvet

Asker bed med mig, lad os krybe hen for Gud.
Kan jeg ikke faa Forbarmelse. Kan jeg ikke dø!

Han synker sammen. De bærer ham til Hvile paa en Bænk

Pavse.

THORE
sidder hos Kongen

Er det ringe med dig, Oluf?

KONGEN

Ja Thore.

Pavse.

KONGEN

Asker, tag Bogen og læs for mig, vi kommer ikke til Messe. Læs noget, der kan faa mig til at glemme. Læs, Asker.

ASKER
læser Latin

KONGEN
i en syngende Tone

Mere! Bliv ved, Asker.

ASKER
læser

KONGEN

Nej læs saa ikke mere. — Gud forlade mig, Asker.

Pavse.

THORE

Oluf. Jeg tror, jeg vil drage afsted igen nu. Farvel Oluf.

KONGEN

Nejnej Thore, bliv ved mig.
Asker, du kan gaa hen og snakke med Mændene.

Pavse.

THORE

Ligger du godt, Oluf?

KONGEN

Ja-a jeg gør. Men jeg er saa sorgfuld, at jeg — at jeg . . .
græder igen

THORE

Mon du ikke skulde prøve at sove lidt. Du skal se . . .

KONGEN

Nej Thore. Jeg kommer aldrig til at sove mere. Mine Ben er kolde, Thore, ligesom jeg var falden i Isen, og jeg bliver koldere opad.
Det kunde være det samme, naar jeg ikke havde saa ondt i — i Sjælen, at . . .
lang Pavse.

Ved du, hvad jeg ikke kan lade være at tænke paa, Thore? — Sæt dig rigtigt, saa! Ja der er gaaet mange Aar. — Det var for nogle Aar siden, jeg tog en Kvinde til mig her igen. Semma hed hun. Syrite havde været død i mange Aar jo. Semma . . . jeg havde hende et Aarstid, du. En Aften siger hun saa til mig — det er det jeg kommer til at tænke paa — Oluf, siger hun, jeg synes, dine Læber bliver saa tynde, du kysser saa magert Oluf, sagde hun. Jeg kan ikke glemme det. Hun er ogsaa død. Der har ikke været nogen Kvinde her i Hallen siden. Er der nogen, der har trøstet *dig,* Thore? Ho! — Herregud Thore, hvor vi begge to er dødeligt bedrøvede!

THORE

Tænk nu ikke for meget paa det.

KONGEN

Jamen hvad skal vi gøre ved Landet?

THORE

Bliv nu liggende Oluf!

Der er jo ikke noget at gøre ved det. Og nu har du lidt saameget, at du i alt Fald kan have Lov at hvile.

KONGEN

Vi fik ikke meget gjort af det, vi vilde, Thore. Husker du, da Knud agtede sig til England — da var Hovederne hede paa os. Naa, han havde nu ikke erobret det alligevel. Niels — den Slyngel! Norge fik vi heller ikke. Dine Planer var gode nok, Thore. Men . . .

THORE

skjuler sin Armstump bag Ryggen

Pavse.

THORE

Tænk dig nu, Oluf, nu sidder vi her sammen igen.

KONGEN

græder stille

THORE

Oluf, naar jeg ser, hvor du er bleven gammel og forgræmmet . . . . ja jeg maa ogsaa dø, hvis jeg vil blive Pinen kvit.

Pavse.

Og det var os, der gik som to Hingste Side om Side i de unge Dage. Kan du huske, hvor vi var umættelige hver paa sin Vis. Vore Hjærter galede som to ildrøde Haner.

Er der nogen, der har ødelagt hinanden, saa er det os to, Oluf. Men hvor det ser ligegyldigt ud altsammen nu bagefter. Nu har vi været ulykkelige, og det kan ikke tages fra os.

Pavse.

Kongen snøfter sagte og sukker afbrudt

THORE

Ja lig kun stille, Oluf, jeg skal nok blive siddende og snakke for dig.

Saadan skulde vi vel have sat os til Rette allerede den Gang, Oluf. Men vi gik over Aaen efter Vand, over Livet efter Døden.

Nej Oluf, vi var selv for meget Børn af den Slægt, vi vilde gøre det bedste for — vi voksede op i køligt Solskin som alle de andre. Og blev vi større end de andre, da var det i Ulykke. Vi hungrede paa et helt Lands Vegne.

Havde vi dog ikke gjort hinanden alt det onde! Nu ved jeg ikke, hvorfor vi gjorde det. Mig er det lige meget. Du skal ikke bryde dig om det heller.

Vel Oluf?

Pavse.

THORE

bøjer Hovedet ned i Haanden

ASKER

Sover Kongen nu?

THORE

Ja det kan godt være.

Oluf?

ASKER

Hvis han . . .

THORE

bøjer sig over Kongen. Han rejser sig og raaber med høj, brudt Stemme

Nej, Kongen er død.

Kong Oluf er død. Han er død af Alderdom og af Sorg. Han har grædt sig i Søvn som et gammelt Barn!

Huskarlene flokkes om Bænken. Thore løber grædende ud af Hallen.

JOHANNES V. JENSEN

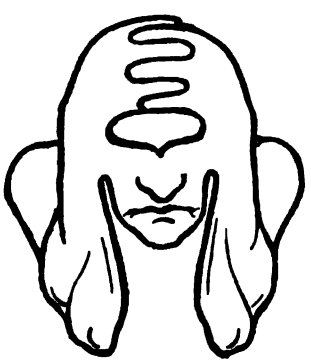

KARL SCHRØDER

RAPSODI

Nu vil jeg være forfærdelig fræk, for der er ingenting, jeg er bange for. Hverken Guds vrede eller menneskenes spot skræmmer mig; jeg vil netop høre begge dele, derfor har jeg taget et stade oven for atmosfæren, thi ptøj! den vil jeg ikke indånde. Men jeg vil høre Vorherre true mig fraoven, menneskene skælde mig ud franeden. Det skal blive en skøn duet, og den kalder vi så for sfærernes musik — en guddommelig tenor med ledsagelse af en menneskelig bas, og jeg vil se skyerne danse vals dertil, omtumlede af vredespust fra Guds og menneskers lunger.

Føj, dernede oser det — det er de pontinske sumpe. Ja, for I står stille, og så kommer I til at lugte. I mangler rindende vand, I bliver ikke tilstrækkelig overrislede med nye sindsbevægelser, I mangler cirkulation. I sender aldrig jere begejstringens dampe op mod himlen, så de kan blive rensede, og I kan få dem tilbage ovenfra som et forfriskende regnbad. Nej, I er afkølede, derfor kan I ikke dampe, I er gået i stå, I er gået i forrådnelse. Pyh! I sumpe! Uha! I morasser af ondt og godt, som ikke Vorherre selv kan finde ud af! Som fordærvet mosevand står I lavt over jorden, og der er røde hinder over jere sjæle. Men kunde I rejses i lidenskab til en syndflod, der gik femten alen over de højeste bjærge — —

Farvel! — Nej, når jeg kommer ind i himlen, så vil jeg stikke begge hænder i lommen op til albuerne; jeg vil ikke ta huen af, men bare nikke skødesløst hen i retning af Gud Fader, sådan som Lucifer nikkede farvel til ham, den gang han pakked sin hellighed og sin gudsfrygt sammen og gik ud af himlen. Jeg vil også pakke noget sammen; mit forhenværende bedre menneske, min hidtidige uskyldighed vil jeg hale op af mosevandet, hvor jeg har ligget sammen med så mange andre og stinket af ene dydighed. Og det vil jeg så lange hen til himlens port og betro det til portneren. Måske nogen vil ha det; jeg ved nok, hvad det skal koste. Hør her, St. Peder, vil jeg sige, ta lige og lad mig låne et par tordenskyer i en times tid. For så skal I bare se! Så skal jeg min sjæl og salighed — som jeg

ikke får — tordne for jer! Og så må jeg naturligvis ha noget ild med det samme. Du kan nok, St. Peder, overlade mig nogle hundrede mil lynstråler tillige med det andet.

Hurra! her kommer jeg kørende med et læs uvejr, selv midt oppe i læsset lige til halsen i det mest kullende sorte; bag ved mig samles hele hæren, og himlens blå slette bedækkes milevidt af mine stridskræfter. Først prøver vi materiellet; vi undersøger tordenens sprængkraft, og vi føler på lynets od for at se, om det kan bide. Skytset er godt, vi kan begynde.

Så farer et lille iltert lyn op på den ene fløj og spør: Færdig? Og et stort hidsigt lyn slår øjeblikkelig i vejret paa den anden fløj og skriger: Færdig!

Hyp, alle mine skyer! Nu er vi over horisonten. Se, det er som en vældig sort hylde, der skubbes langsomt frem, der skydes hen over himlen. Der går et langt gisp over jorden, de pontinske mennesker stinker, og som bange anelser sender blomsterne deres duft op imod mig. Det plaffer langt borte, det lyder som eksplosioner af små bunker krudt, der ligger på rad, og så tier det igen. Hele naturen sveder af angst. Langs horisonten ligger mine skyer som fabelagtige, uformelige dyr fra forverdenen, og når de slår deres grufulde gab op, ser I deres tænder, hvis navn er rædsel, og deres glødende svælg.

Fremad skyer i stormløb! Første skud er et langt lyn, der slår ned i jorden som en krigserklæring, støv og stumper og skrig af mennesker rejser sig i en tæt tåge omkring det sted, hvor det traf. Tavshed. Så hører man noget langt, langt borte, som forsigtig og stille sprænger sig en vej frem gennem skyerne, men snart bliver det dristigere, det maser på voldsomt og utålmodigt, hindringerne revner med lange og skærende brag, der giver ekko fra det ene hjørne af himlen til det andet, medens tordenen borer sin tunnel gennem skyer. Nu er den færdig. Brølende af jubel danser den fri hen over himlen. Hør dens tordende latter, dens sejersvellyst! Hvad der begyndte som en brummen af en søvnig bjørn, det endte med et brøl som af hundrede løver.

Det var begyndelsen til kampbulderet, og det følgende brag, som var endnu vildere, det var solen, der brast. Se lynenes broderi på den mørke himmel! Glem jer angst, mennesker, og se hellere, om I ikke skulde kunne tyde denne hemmelige ildskrift; hvor mange hemmeligheder tror I ikke, lynene skriver op synlige for alle, om I blot forstod at læse dem!

Udøs alt jert raseri, o skyer! Brøl, som I skulde revne! Hyl, så man kan høre I er i barnsnød for lyn! Overdøv hverandre og kast alle himlens forfærdelser ned på jorden! Kunde I ikke ha lyst til i det hele taget at gøre ende på den ækle klat, som I undertiden, i et pludseligt anfald af elskov, kaster jer over, og som I så igen hurtig stiger op fra for at nå til renere højder efter omfavnelsen? Føler I ikke ligesom jeg det skammelige i at skulle opholde sig i nærheden af sådan en sump? Fryder det jer ikke i det mindste at dyppe den ordentlig i vand og ild fra tid til anden? Måske også der kunde tændes en gnist, som forstår jer, måske I kunde ha held til at vaske et enkelt sted rent. Tænk på alt dette, o skyer, og gør så jer pligt! Lad jere skrald vælte sig nedefter som laviner, som uhyre kugler, der ruller fra den ene ende af himmelhvælvingen til den anden.

Nu blir bragene kortere som en rasendes afbrudte, stammende hyl; tæt som

plejlslag på et tærskegulv falder lynene på jorden. Se, hvor menneskene hopper og springer og vrider sig! Mange af dem er blevet en hel alen kortere af angst. Ha, ha! Nu er I nok bange for jer verden! Hør! over jere hoveder styrter planeterne ned og knuses med hvinende knald mod himlens tag. Mine skyer er som ophidsede hvaler; de spyr deres ildfråde ned på jorden, deres vældige kroppe jager vildt afsted, og skum af ild sprøjter højt op omkring dem. De snøfter af begærlighed efter at knuse, og hver gang de sender en ildstråle ud, står der igen flere menneskeboliger i brand. Fy jord! du ser fæl ud i stærk belysning, dit kryb vrider sig hæslig under flammerne, og man ser grimme, rådne pletter, som aldrig burde dukke frem af deres mørke.

Jeg ser mine skyer skrumpe ind, deres udmattede Sider gisper, de har udgivet al deres ild. Hej, bæster, afsted! Føl stormens pisk, som jeg lader suse ned over jere trætte lemmer! I galop, og forsvind.

Se, hvor de slunkne skylegemer driver bort i uordentlige hobe! Og nu, vinde, tilfalder byttet jer. Alt, hvad lynet har slået bort fra jorden, er jert; grib det, og far bort!

De frække vinde falder raske og villige over deres bytte. De stormer vredt afsted med grene, blade og blomster i et milelangt tog, et sejerstog, et triumftog, og sommeren har med sine rigdomme måttet levere alt det fornødne til festen. Med frisk løv om hovedet og blomster til slæb farer vindene hen over kampladsen og frådser i rov.

Timen er gaaet. Farvel vinde, tak skyer! Gå så tilbage til jer herre, og sig ham, at jeg nu føler, hvor stolt det er, at ens vink betyder torden, at ens nik følges af et lyn, der slår ned.

Men nu ved jeg ét: jeg vil ikke være menneske mere. Jeg vil ikke være blandt dem, der får ris af lynstråler, og som overfuses af tordenskrald — nej, jeg vil selv være en sky, en uvejrssky. Mørk, lumsk og skummel vil jeg staa over menneskenes hoveder, og i nederdrægtig tavshed vil jeg udruge de mest ubarmhjertig skarptakkede lyn. Jeg vil hænge dèr truende og tavs og underfundig udtænke gyselige tordenskrald. Stiltiende og kulsort vil jeg drive på himlen i lange tider; skulende og med fremhyklet uskadelighed vil jeg formørke solen, men ellers lade som ingenting. Jeg vil se dem først blive bange og så, skuffede af min vel beregnede, infame stilhed, tage mod til sig og ikke regne mig for noget, anse mig for en uskadelig sort klat skidt, som ganske vist uheldigvis er kommet til at hænge der oppe, men som man jo kan lade være at se på, da den dog ingen fortræd gør.

Og så omsider, netop som de er midt i at æde og drikke og formere sig, så vil jeg udsende min langsomt og i det dulgte avlede søn, lynet; med et grufuldt tordenvræl vil jeg slippe ham ud af min favn, lade ham hvisle som det hvasseste ildspyd gennem det uforberedte verdensrum ned til de forlængst fuldstændig beroligede mennesker.

Ha, ha! langt skal det tordengrin være, som ryster mine sider, naar jeg ser min søn sprede uventet fordærvelig ild om sig. De skal med skræk se, at den sorte sky er bleven hvidglødende, at den døde sky er blevet levende.

Og når jeg så i form af ild har spyttet al min væmmelse ud på jorden, da

vil jeg endnu mindre blive et menneske igen, nej! som en hvid, kold sky vil jeg stige højt op over alle de andre skyer, og jeg vil ikke mere have nogen forbindelse med jorden, hverken ved ild eller ved vand. Jeg vil lade mig opbygge af dejlige små iskrystaller, jeg vil blive til et helt palas af diamanter, og når der engang igen er en engel, som ikke mere kan holde pinen ud i himlen, da skal han komme og tage bolig i skyslottet.

KNUD KNUDSEN

SIEGFRIED WAGNER

UNGDOM

En Lejlighedsbetragtning
for mange Lejligheder.

I tomme Tønder, tappede for Blod,
beklistrede med flotte Etiketter —
paaklædte Dukker, pyntede Skeletter . . .
ak, ejed I dog Nøgenhedens Mod!

Og saa' I jer i Selvkritikens Spejl
med Ironiens Guddomsblink i Øjet,
da vilde Intet være skjult og løjet,
men blottet blive hver af jeres Fejl.

Hvor er den Sjæl, som I til Eje fik?
har I den kvalt i Maskeradepjalter?
har I den ofret blindt paa Tidens Alter?
har I den solgt for ussel Døgnkritik?

I slaar jer op paa Pulterkammer-Fraser,
men skaber aldrig selv en ny Idé.
I pynter dem med jeres Børneble
i Stedet for de gamle slidte Laser.

»Skandinavismen« er en falmet Dame,
som fejredes med altfor megen Puns —
(den Skaal har vore Fædre tømt til Bunds).
Og nu gør I for hende stor Reklame?

Hvad nytter det, I skræpper og er kry,
naar kun I lirer paa de gamle Sange?
Den Ungdom gør ej nogen *Solness* bange . . .

Den sande Ungdom skaber selv det ny.

JENS PEDERSEN

CHR. THOMSEN

ET AFSNIT AF IBSEN-KRITIKEN*

(BRAND)

DER gives en Del unge Mennesker, som ikke kan deltage i den gængse Opfattelse af Henrik Ibsen. Den almindelige Mening er den, at han er en af Tidens største Aander; de Udtalelser, der falder om ham, har sædvanligvis Præg af en steril Beundring, en Slags Aandsunderdanighed. Kritiken gaar nærmest ud paa at fortolke ham, den mener ikke, der kan være Tale om i nogen betydelig Grad at se udover ham. Man mener, han er et profetisk Geni: først Fremtidens Mennesker vil kunne vurdere ham ret; vi forstaa ham ikke til Bunds, hedder det, han er saa dyb, at vi kun langsomt modnes til at se hans Tanker i hele deres Udstrækning; han har set saa centralt paa Samfundsforholdene og paa Menneskenaturen, at kun Historiens Gang tilfulde kan vise, hvor rigtige de Udviklingsrids er, han har tegnet.

Der gives som sagt nogle unge Mennesker, som ikke kan indse Rigtigheden af alt dette. De har et andet Syn paa den berømte Digter. Og da jeg tror, dette afvigende Syn ikke helt igennem er saa usundt endda, vil jeg prøve at gøre mig til Talsmand for det.

Imidlertid maa det straks bemærkes, at de omtalte unge Mennesker, naar man gaar dem nærmere paa Livet, vistnok i høj Grad savner historisk Sans. Jeg er meget bange for, at selv om det blev aabenbart, at Ibsen paa fortrinlig Maade havde virket afklarende paa en Mængde nu aldrende Menneskers Livssyn, saa vilde det kun lidt forandre disse unges Mening om ham. De vilde alene spørge: hvilken Betydning har han for os unge Mennesker og for Fremtiden, saadan som vi ser den. At han har gjort Gavn, kan meget vel være; men Spørgsmaalet, vi stiller, er, om han nu i 1899 fremdeles gør Gavn og hvormeget. Jeg

* Afhandlingen er i alt væsentligt en Gengivelse af et Foredrag, holdt i Studentersamfundet $^{28}/_{2}$ 99. Naar jeg ikke har bibeholdt alle Udtalelserne om Ibsens Produktion som Helhed, ligger deri ingen Tilkendegivelse af, at jeg har frafaldet disse. Men man vil finde det naturligt, at jeg ikke for en større Offentlighed forelægger andre Udtalelser end dem, jeg i samme Aandedræt kan solidere med Paavisningen af de Kendsgerninger, hvorpaa de er byggede. For nærværende kan jeg kun gennemgaa »Brand«, og følgelig taler jeg om Ibsen væsentlig blot som Brands Forfatter; men mener iøvrigt, som antydet i Afhandlingen, at Brand er et af Ibsens mest karakteristiske Arbejder.

gør opmærksom paa, at dette Standpunkt ogsaa er mit. Jeg anser denne Synsmaade for den centrale, og det historiske Synspunkt for Udenomssnak, som der ingen god Plads er for i en Tidsalder som vor, der saa afgjort trænger til en Fremtid.

Alle kan vistnok være enige om, at Ibsens Værker, taget en bloc, belyser en stor Mængde Samfundsforhold, stiller mange forskellige Personligheder i Relief, baade Mands- og Kvindeskikkelser, giver Perspektiver over en ikke ringe Del vigtige Livsspørgsmaal. Ibsens Tankehorizont er overordentlig omfattende og mangesidig. Det er forstaaeligt, at hans Forfatterskab har vakt Røre og har bragt ham Berømmelse. Han har ægget Liv i Folks Tankegang paa mange Omraader. Dermed er det givet, at han har Betydning. Imidlertid kommer det nu an paa, af hvilken Art og Virkning den Bevægelse, han har vakt, de Tankeprocesser, han har sat i Gang, er. Det er dette Forhold, jeg vil undersøge, — her dog nærmest kun for et enkelt Dramas Vedkommende.

Det Drama, jeg vil gennemgaa, er Brand. Jeg har valgt det, dels fordi det er saa godt kendt og i høj Grad offentlig gennemdiskuteret; denne Omstændighed gør, at mine Læsere paa en solidere Maade kan danne sig en Mening om min Analyses Rigtighed; men navnlig har jeg valgt Brand, fordi jeg synes, det er det af Ibsens Hovedværker, hvori Forfatterens Ejendommelighed træder skarpest frem. At behandle dette Drama, mener jeg, er at tage Tyren ved Hornene, som man siger. Jeg ynder denne Fremgangsmaade, ikke just fordi det er den frimodigste, men fordi det er den livfuldeste.

Den røde Traad i dette Drama, Grundstammen, hvorfra det hele efter min helt sikre Overbevisning er skudt ud, er den Foragt, Digteren gennem Hovedpersonen som Talerør lader regne ned over Folk og deres Maade at leve Livet paa. Tidligere Kritikere af Ibsen har fundet ud godt nok, at denne Foragt har Adresse til Nordmændene og Norge, som Digteren paa den Tid, da han skrev Brand, for ikke længe siden havde forladt i en meget bitter Stemning. Jeg omtaler dette, fordi det støtter min Opfattelse af, hvad der er Grundlaget i Dramaets Tankebygning. Jeg skal senere komme tilbage til Muligheden af at opfatte denne Tankebygning som »objectiv«.

Denne Strøm af Foragt og Kritik, der efter min Mening er Grundlaget ikke alene i Brands Karakter, men i Værket som Helhed, finder jeg paa en Maade udmærket rammende; den aabner Perspektiver, den stiler mod noget, som vistnok er evig rigtigt. Den prædiker Intelligens og fortæller paa indirekte Vis, ved sin stolte lyriske Kraft, om den Lykke, de intelligente nyder, i Modsætning til de svage magelige Hoveder i hvilke Tankerne snegler om uden Rejsning, vege, smaa. En i høj Grad væsentlig Bestanddel af Dramaets hele Virkning paa Læseren er det krasse Indtryk, man faar af alle Bipersonernes sjælelige Smaatskaarethed. De er i aandelig Henseende ikke kommen videre end til at hænge deres Mo'r i Skørtet. Deres sjælelige Energi er rent barnlig, de behøver paa ethvert Punkt noget, der sætter dem i Gang, ellers rører deres Tanker sig ikke men hænger slapt. Selvstændig Spilingsevne har de ikke, ikke en Stump af Intelligenslidenskab paa noget Omraade; derfor er deres Horizonter saa snævre, deres Tankebevægelser saa kluntede, deres Stemninger saa smaa, saa lidet sættende dem i Fart i nogen Ret-

ning. Du gode Gud! er det et Liv at leve? siger man til sig selv. Saa fattigt! saa tarveligt! med saa faa stakaandede Lyster, saa kluntede Handlinger, Bestræbelser uden Svingvidde. Nej, at leve saadan det er ikke at leve. Overfor denne Klynge af sjæleligt uappetitlige Individer er saa Brand (og Agnes) stillet, og hans Bestræbelser har Svingvidde.

Han har sluppet sin Mo'rs Skørt d. v. s. de umiddelbare Omgivelsers Incitament; han har den selvstændige sjælelige Energi; i ham regerer Intelligenslidenskaben, den giver hans Tanker Fart og Storhed i mange Retninger, den giver hans Handlinger og Ønsker fin og vældig Stemning, den giver hans hele Liv en mangfoldig og livfuld Arkitektur som i Sammenligning med Bipersonernes er overdaadig rig.

Denne — i ovenstaaende Fremstilling noget idealiserede — Sammenstilling af Brand og de andre indvirker paa Læseren som et stort »Udsyn«. Dette, mener jeg, er det fundamentale i Digterens Mening med Dramaet. Alle Brands Repliker er tilsammentagne en næsten uafbrudt Strøm af Foragt og Kritik, der nærmere specialiserer og anviser »Udsynet« Vej.

Dette Grundlag, den dybe Forskel i Lykke paa det intelligent formede og det intelligensløse Liv, mener jeg, er det væsentlige i Dramaet Brand, det, der giver Stykket den Værdi og Varme, det har i mine og i mange Læseres Øjne. Jeg mener ogsaa paa en Overflødighed af ubedragelige Tegn at kunne spore, at denne Forskel har været Digterens oprindelige Ledemotiv til Stykket. Om dette Motiv maa jeg endvidere sige, at jeg finder det dybtgribende og vældigt nok til, at der kan bygges ikke blot ét men ti og tyve beundringsværdige dramatiske Mesterværker paa det. Jeg tager altsaa paa ingen Maade Afstand fra Dramaet Brand paa dette Punkt.

Blot Motivet havde været udført. Men dette sker i Brand kun paa en meget ufuldstændig Maade. Dramaet Brand har i alle sine fundamentale Træk Ouverturens Karakter, ikke mere. Og Komplimentet »Per Gynt« er, som jeg i »Ibsen-Kritiken« skal vise, ikke noget fuldstændiggørende Kompliment, men blot en Udvidelse af Ouverturen.

Ouverturen, det er den blotte Stemning. De Tankeprocesser, som Kritiken og Foragtgrundlaget i Brand afstedkommer hos Læserne, er, hvis Indtrykket modtages i det væsentlige receptivt, Oprydningsarbejde. En Mængde Ting stemples som smaa, foragtelige; man faar noget at vide om, hvad man ikke skal; man bliver ægget til at søge bort fra en vis Art Livsformning og over i en anden. Det vil let ses, at denne sjælelige Proces, naar den skal være fuldstændig, maa komme i Stand over et Dobbeltbillede: paa den ene Side det, man ikke vil, paa den anden Side det, man vil. Foragt er altid en Valgproces, og Valg forudsætter to Ting at vælge imellem. Gennemlyser man kritisk et Livsbillede saaledes, at Folk ad lyrisk Vej faar indgivet Foragt for den Art Liv, gør man ikke andet end dette, saa gør man ikke nok; man indgiver blot Appetitløshed, Væmmelse, man renser, man beskærer. Men den fuldstændige Gerning er: tillige, bagefter at anvise de mere appetitlige Ting, give Energi mod Ting, der erstatter de, man har vakt Afsky for. At vise Livet den fuldere og større Vej, det er Komplimentet til det at indgive Foragt for det smaa, svage og splittede. Men Foragttankerne i Brand er ikke no-

gen Valgproces, men væsentlig blot en Nedslagtning ud fra meget abstrakte Forestillinger om »noget bedre«. Idet der siges »halvt«, »Brøkdel«, tænker man, at »helt« vilde være bedre, men man ser ikke Helhedsformen, Tanken er blot paa abstrakt Vis ægget henimod den. Paa samme Maade fører Udtryk som »slap«, »fejg«, »splittet«, »lefle«, »Akkord« til Forestillinger, som Tanken staar og stritter uklart i. Ikke alene er der i Brand intet Billede givet af et Liv, hvori Intelligensen og dens Lykke er incarneret; men Foragttankerne er ikke engang udførte som konkrete Billeder; næsten overalt steriliseres de i abstrakte Sfærer. Man føler ikke umiddelbart Væmmelsen for Bipersonernes Liv, — uden hvor Fremstillingen er ude i det karikaturagtige, — den paaføres En gennem Brands Repliker, og han taler da altid abstrakt. Hvad man faar indgivet, vokser ikke op af det objective Billede som en Sjælsafklaring over dette, et selvstændigt Valg ud fra det, man ser; nej, det hele beror paa den lyriske Kraft i Brands Domme, han river Ens Tanker med, og man siger til sig selv: han har Ret, der er noget om det. Men man tænker ikke stort videre over det, fordi Ens Tanke er trukken op i abstrakte Sfærer og Vejen fra dem ned til det konkrete er vanskelig og unaturlig under enhver Belæring forfra. I det store og hele løber alt ud i en blot og bar Stempling, udført ved Hjælp af lyriske »Farver«. I »Per Gynt« er disse Farver objectiverede, men der som her er det kun den negative Del af Opgaven, der er løst med Kraft.

I Brand findes dog Ansatser til det positive Billede. Efter at Brand i første Akt har talt om, hvorledes Folk splitter deres Liv ud i smaat Gnidder af Handlinger og Tanker, i smaa Stemningsbevægelser, der er sørgelig stumpe og kun Brøkdele af, hvad de burde være, siger han: »men frem af disse Sjælestumper, af disse Aandens Torsoklumper — et helt skal gaa, saa Herren kender sin Mand igen, sit største Værk.« I disse Linjer ligger Brands positive Program. I Stedet for at være et Sammensurium af Brøkdele, der indbyrdes afskærer hverandre, skal Menneskene være Personligheder. Og at være Personlighed vil sige at være noget gennemført. Det er for saa vidt af mindre Betydning, hvad man er, men det, man er, skal man være helt. »Intet eller alt«. Ugyldige og fordærvelige er Øjeblikkenes Hang, Mageligheden, Angsten for smaa Mislyd, Angsten for at gaa med ærlig Grundighed gennem Kampe og Smerter. Galt er det at lade sig lede af de øjeblikkelige Konstellationers Fingerpeg, stirrer man snævert paa de øjeblikkelige Konstellationer, da lister Akkordens Aand sig ind i En. Man maa se at blive klar over, hvad man egentlig vil, man maa finde sin Individualitets Grundviljer og Grundbevægelser, og dem skal man saa gennemføre til det yderste, ubønhørlig mod sig selv og andre. Har man fundet og fremarbejdet disse Personlighedstræk, saa vil de lægge sig som en vid Horizont om alle de enkelte Smaating i Ens Liv, udvide Synet paa dem, fylde dem med Stemning. Paa denne Maade gøres »Troen« og »Læren« til ét med Livet, bliver ikke blot en Søndagsløftelse men noget for alle Ugens Dage og hele Livets Indhold. Dette er noget positivt, noget i Retning af, hvad man skal gøre.

Denne Personlighedsteori, hvorpaa hele Opstillingen i »Brand« og »Per Gynt« beror, kan jeg ikke give min Tilslutning. Denne Basis, Personlighedstrækkene er altfor snæver. Jeg har aldrig fundet, at et Menneske, som gaar paa Line, bevæger

sig netop yndefuldt og lykkeligt. Og dette her er noget i Retning af at gaa paa Line. Men her er ikke Stedet for en Imødegaaelse. Jeg skal blot gøre opmærksom paa Teoriens rent logiske og formale Karakter. Man skal fastholde sin Personligheds Kerne, realisere den med Stringens, siges der. Men hvis man nu ikke kan finde denne Kerne, hvis der ingen er eller i al Fald ikke en saadan, som man kan gribe om og realisere, saa er det hele intetsigende, saa er Tanken ført ind paa et galt, et ufrugtbart Spor. Det egentlige Problem er det: at lære Folk at finde det bedste i dem selv, d. v. s. deres inderligste Viljer og fuldstændige Evner. Og det morsomme er, at er dette først gjort, saa følger alt det andet, Fastholdelsen o. s. v. af sig selv og behøver ikke at prædikes. Teorien synes altsaa nærmest et unyttigt descriptivt Billede, Ord blot. Noget mere er den dog: den aabner Perspektiv, fører hen imod Opstillingen af Problemer. Og den giver et praktisk Fingerpeg: sjusk ikke, løb ikke lunefuldt fra det ene og til det andet. Vær ærlig, lidenskabeligt alvorlig og stærk i alt, hvad du tager fat paa. Spøg og Leg, Luner og Vildskab er der udmærket Mening i, blot man lever den med Andagt, usplittet, energisk. Her ligger netop Hunden begravet. Fordybelsen er den rette Personlighedsteori i psykologisk og praktisk anvendelig Form. Fordybelse giver Intelligens og Intelligenslykke. Ved Fordybelse udarbejdes Harmonien mellem Evne og Vilje. Men Begrebet Fordybelse findes kun svagt, springende, tilsløret belyst hos Ibsen.

Med Hensyn til det egentlige Problem, at lære Folk at sondere deres sjælelige Natur, er Brand en Stymper, og paa dette Punkt falder det hele sammen. Brand selv er indtil sin Sjæls Bund uklar over sig selv og Livets mangehaande Kræfter. Han slingrer snart efter et Maal, snart efter et andet, paa alle Vendepunkter raaber han paa Lys, hans Selvrealisation har flere Knæk. Hans Viljebestemthed er rent formal, er blot logisk Sans; praktisk set er han ubestemt. Han er en rent søgende Natur. Paa et Par Enkeltheder nær staar der i hele Værket intet om, hvad Brand egentlig vil, hvilket Liv han vil have Folk til at leve, hvilke Tanker de skal tænke, hvilke konkrete Viljer, Stemninger, Synsmaader og Optræden de skal have. De Anvisninger, Brand giver, svæver i Skyerne. De Handlinger, han selv foretager sig, er gennemgaaende taabelige og skyder ud i den tomme Luft. De er nærmest Underholdning for ham selv, Kampstemning, Lyrik. Hans Fart over Fjorden til den syge Mand (hvad vil han hos et Menneske i dets sidste Stund; det er goldt, ogsaa efter Brands Religion), hans hele Behandling af Moderen (hans Fordringer er menneskelig set golde) røber, at han er en Principrytter, der ikke forstaar Menneskelivets Kræfter og ikke ser klart paa Handlingers Værdi. Han har kun Sans for Handlingers Lyrik og deres golde logiske Form. Hans Behandling af Agnes er sanseløs uforsvarlig. Led for Led fratager han hende omtrent alt hendes oprindelige og naturlige sjælelige Eje, og det ses ikke, hvad han giver hende i Stedet at leve paa. Skridt for Skridt drager han hende over i Ekstasen, der er hans eget Element. Han tvinger hende til de for en Kvinde og Moder unaturligste Ting (stik imod Personlighedsteorien), og det ses ikke, at det hele er til nogen Verdens Nytte. En saa komplet Uforstand fra Menneskelivet og Menneskelykken, en saa stor Blindhed for den enkelte Menneskeskæbne skulde man ikke gerne kunne finde hos den, der optræder som Sjælelæge.

Brands Kirkebyggeri dømmes af ham selv, og hans Kirkebyggeri er et Afbil-

lede af hans Virksomhed i Menigheden. Denne Virksomhed har blot været af æggende Art, et festligt Stemningspust, men ikke noget, der kunde følge dem i det daglige Livs Dont og skabe Sjæl, Horizont over den. Han har i Realiteten ikke fundet et Fnug af den Tro og Lære, der kunde blive ét med deres Liv. Overfladisk og hult er alt, hvad han har skabt i dem, det viser sig tydelig nok til sidst. Han har i Virkeligheden ikke haft noget holdbart og klart, noget livsincarneret at give dem. Han er jo selv til Bunden uklar og uden reel Holdning, saa snart det gælder mere end den rent negative Kritik. Hans Vilje gaar ud paa Personlighedsdannelse, men selv er han som positiv Personlighed en Slags Ingenting. Han vokser ikke op for vore Øjne til at staa som en sluttet Helhed, han er mindre klar, mindre villende, mindre Personlighed den Dag, han dør, end den Dag, vi først ser ham. Hans Handlinger slutter sig ikke sammen og staar som en fast Række i hans Fodspor, de drysser ud i intet, undertiden endog i den Grad, at man et glimtvist Øjeblik faar Lyst til at sammenligne ham med hin spanske Ridder, der drog i Kamp mod Vejrmøller.

Det er vel Ibsens Mening, at Brands Skæbne har sin Aarsag ikke i ham selv først og fremmest men fornemmelig i Jordlivets Vilkaar og Menneskenes deraf følgende Svaghed og Uformuenhed. Brands Viljer og Livsmaal skyder ud i det tomme, fordi hans Ideal er for omfattende og stort; Buen brister, fordi den er spændt for højt. Ideal og Virkelighed falder haabløst fra hinanden hver til sin Side, fordi Idealet er for stort. Hele denne Tankegang er mig umulig. Brands Ideal, at Intelligensviljerne skal føres til Herredømme i Livet, at Stemningshorizonterne skal være større og dybere, det er ikke for meget forlangt, en Kamp mod dette Maal kan have uendelig Fremgang. Brand er efter min Mening dømt i sig selv, fordi han er imbecil udover det rent æggende og perspektivaabnende, en umoden Forløber. Tragiken i hans Skæbne er svagt baseret, om den overhovedet er holdbar. Hans Forstaaelse af Menneskelivet er abstrakt og derfor uhyre snæver, hans Syn kritisk og negativt af Karakter.

Se nøjere paa de kritiske Udfald, Brand gør. Hvad er det for Ting, der er halve og slappe, hvad er det for Viljer, der er sløvede af Menneskenes Hang til at gaa paa Akkord? Ikke alle Viljer skal jo føres igennem absolut, Livets aldeles sunde Lov er, at den ene viger for den anden, den svage og dumme for den stærke og kloge. Det gælder at finde de Tilfælde, der er, af virkelig Degeneration, af Knækkethed, Svaghed, pjanket Frygt, Snæversyn, personlig Kryben i Skjul, Magelighed. Brand er uheldig med at paavise de Ting. Bonden tør ikke gaa over Broen, Folk tør ikke gaa ned i Baaden, da Brand skal over Fjorden. Jeg tilstaar, jeg holder med Folk og med Bonden deri, ikke blot fordi det er plumpt og holdningsløst at være dumdristig, at vove Livet for Smaating, man kan næppe give sin Personlighed noget større og plattere Knæk end at slænge sig væk for et lille Formaal. Men ogsaa fordi det at vove Livet er noget af det mindste, man kan give sig af med. At miste Livet er en lille Ting og for det meste noget negativt. Man undgaar det, fordi det er for tarveligt at indlade sig derpaa. Hvad der derimod hører Mod til og kræves Mænd til, det er at tage aarelange Arbejder paa sig, stævne ind i Kamp, hvor man sætter alle sine Viljer som Indsats og kun kan sejre gennem dybe Anstrengelser. Altsaa, siger jeg, Brands Foragt for Bonden

Agnes' Foragt for Ejnar er plump og barnlig. Mere holdbar er dog de fleste af de øvrige Foragtudbrud, hvad jeg har imod dem, er dette, at de er slet baserede. Med hvilken Ret dømmer Brand sin Mo'r, Fogden, Præstens Statsidé. Han glemmer at angive Maalestokken, det hele er intuitiv Kritik, Dogmatik. Hvergang man foragter og kritiserer, maa man give en lykkepsykologisk Forklaring; der gives ingen anden Maalestok end Lykken, og intet andet Bevis end et psykologisk. Brands Mo'r kan fordømmes, naar det er vist, at hun har indsnævret sit Livs Lykke forfærdeligt; al Synd er Synd imod Lykken, Drab af Lykke og Skønhed. Fogden kan dømmes, naar det vises, at de Viljer, den Personlighed, han realiserer, er tørre, smaa Ting, at han spreder Død omkring sig, ikke sprudlende Liv, der skinner mangfoldigt. Provstens Statsidé kan dømmes, fordi Uniformitet er Livløshed og træg Lykke, der dovner sig til Grunde. Disse lykkepsykologiske Forklaringer giver Brand ikke eller kun i meget overfladiske Rids. Han ser og tilkendegiver overhovedet ikke, hvad det er, der er Grundlaget i alle hans Bevægelser, den dybe Forskel i Lykke mellem det intelligent formede og det intelligensløse Liv. Han har ingen Basis, han svæver i Luften og har derfor ingen Kraft til at sætte noget i Bevægelse.

Denne Magtesløshed træder grelt frem i den Omstændighed, at han foragter in abstractum og derfor bestandig skyder over Hovedet paa Folk uden at ramme og afstedkomme frugtbare Bevægelser i dem. Man kan ikke som Brand sige i al Almindelighed, at Smaating er foragtelige, splittet Liv foragteligt, letsindigt Liv foragteligt. Hvad der fra et Synspunkt set dømmes halvt og smaat, er fra en anden Side set stort og helt. Hvad der ser ud som splittet, kan være anlagt efter en gennemgaaende dominerende Vilje f. Eks. til Stemningsfriskhed, indholdsrig Øjebliksoplevelse. Hvem tør gribe ind i de Folks Livsformning, som har Talent for sligt. Smaating kan være dejlige som bare Pokker, skabte til at fylde det Øjeblik, hvori de er, og det vilde være en Brøde ikke at leve dem af sin ganske Sjæl.

Hele Spørgsmaalet er et Vivacité-Spørgsmaal først og fremmest, og det har Ibsen aldrig begrebet. Dumheder kan være dejlige, fordi de tit bringer Friskhed og Røre ind i Ens Liv. Slige Rids af Menneskelykken er Brand blind for. Hans Foragt er ofte gold, fordi han kun ser Fjerdedelen af det Maskineri, han griber ind i, og følgelig ikke griber ind paa rette Sted og med det rigtige Retningsbestik. Blot formalt og abstrakt kommer han ind paa en Del betydningsfulde Tankerækker, ser visse dybe Modsætninger, men praktisk at klare sig Forholdenes Væv og Tingenes Strid i Sjælene, det kan han ikke, dertil er hans Opfattelse for snæver og som Følge deraf hans Blik for stift. Hans Selvrealisation, hans Konsekvens hører ikke hjemme i Livet, men kun paa Papiret. For at være et Eksempel til Efterfølgelse eller i det mindste til betydelig og frugtbar Sjælsafklaring maa man have et noget videre og mere positivt Fodfæste i Livet. Hans Gerning, som i visse Maader aabnede storslaaede og forunderlige Perspektiver, rives over Ende, huskes snart kun af Historikere, maa og kan ikke huskes af dem, som bryder Fremtidens Vej; thi hans Gerning var umoden, har manglede den Fordybelse, som er det moderne Sjælelivs kolossale Revolution: den psykologiske Fordybelse.

Jeg taler ikke her om Brand som Digterværk. Talen vilde da have faldet an-

derledes, thi det er ikke let at være blind for, at Ibsen visselig er en meget stor Digter, Lyriker og Konstruktør af højeste Rang. Hvad jeg taler om, er Skikkelsen Brand som Herold for og Afklarer af moderne Aandsliv i 1899, hans Kompetence, hans sjælelige Karakters Rækkevidde.

Der gives dem, der opfatter Brand analogt med de fleste af Ibsens øvrige Arbejder: som en rent objectiv logisk Udvikling af en Kamp mellem to disparate Principer, af hvilke det ene ikke i højere Grad end det andet har Forfatterens udtalte Tilslutning. Dramaet Brand skulde belyse to Arter af Selv-Realisation, paa den ene Side Brands, han som forlanger den absolute Gennemførelse af de væsentligste Livsviljer; paa den anden Side Fogdens og de andre Personers, de som nivellerer, gaar paa Akkord, modererer efter Omstændighederne, fylder deres Liv med tilfældige Smuler, noget af hvert, uformelige Stumper og Stykker, hvoraf der kun kan dannes Sammensuriums-Mennesker. I ethvert Menneske skulde disse to Arter af Selv-Realisation brydes om Overtaget, og i Brand behandles derfor et Problem, som lever i os alle. Jeg tilstaar, at jeg i saa Fald ikke kan se Dramaets Betydning. Jeg tror ikke, dette Problem lever i os, lever i unge Mennesker, hos hvem Livet er i Udviklingsbevægelse. Jeg kan forstaa, at denne Begrebshorizont kan fængsle ældre, modne Folk som en filosofisk, retrospektiv Ordning af Livsfænomener. Men naar der er Tale om at vise ufærdigt Liv Vej, saa ser jeg ikke Frugtbarheden. Objectiviteten, den logiske Opstilling er kun paa sin Plads, naar Tingene har modne, færdige Former, naar Enkelthederne er bestemte i Farve og Tone og Form; indtil da er det: at hjælpe til Fordybelse i og Afklaring over det konkrete og det enkelte — det ene væsentlige. Desuden kan jeg ikke frigøre mig for en helt fast Overbevisning om, at Ibsen i Brand er personlig og solidarisk som i intet andet af sine Værker. Der har været Tankevækst i ham henimod at give Brand en saadan Skikkelse, som jeg i denne Afhandling efter Evne har forlangt, at tegne Modsætningen, som er skitseret foran. Dramaets hele Stil og en Mængde Enkeltheder i Bygningen indtil Slutningen af 4de Akt bærer Grundpræg deraf; med 5te Akt er »Knækket« foretaget, Figuren stillet ud i det objective, gjort til en Idé blot. Jeg betragter endvidere denne »Objectivitet«, som Ibsen her og ellers anvender, som en Forringelse, et med megen Kunst anlagt Plaster paa Uigennemførtheden af en oprindeligere Tankegang.

Derefter kommer jeg til denne Afhandlings anden Del. Jeg vil prøve at skitsere, hvorledes Skikkelsen Brand kunde have været forstørret og klaret i den her angivne positive Retning, hvorledes hans Foragt og hans Viljer kunde faa psykologisk og konkret rammende Form. Det er mig bevidst, at Opgaven er halsbrækkende farlig, men jeg føler mig efter det foregaaende forpligtet overfor den.

Der stod engang i »Tilskueren«, jeg tror i Aaret 1894, en lille Række Prosadigte af en ung Mand, hvem det er ganske overflødigt her at nævne. Et af dem lød saaledes:

»O Jord, Jeg elsker ikke din Himmel, ikke din Overflades Bugtninger og Skaar, ikke de Planternes Skove, Hegn og Tæpper, du bærer, heller ej de Menneskers Liv, du føder. Du er mig, o Jord, mest ligegyldig.

Der er kun faa Ting i min Verden, der er faa Ting, jeg elsker. Men de er mig nok. Jeg kan elske saa trofast, at de er mig nok, og saa dybt, o Jord; jeg kan være rig med dem.«

Med et saadant barnligt Digt kunde Brand godt være begyndt. Her er angivet de Grundelementer, som psykologisk betinger og grundlægger en Brand-Karakter. Jeg mener: den ensidige Fordybelse i det enkelte, som er Forudsætningen for alt lidenskabeligt Liv. Her er ogsaa angivet en levende Trang til Sjælsudvidelse. Det er nemlig forkert, hvis man tror, at den store Sjælsudspænding, Udstrømningen og Udviklingen af Intelligenslidenskaben, sker derigennem, at man lever i Bredden. Den kommer kun frem ved Fordybelse, temporær Ensidighed. Ingen Opdrager af Voksne eller af Børn maa glemme det.

Derefter skulde Brands Udviklingsgang skildres, hvorledes hans Sjæl lidt efter lidt greb videre om sig i Bredden, hvordan han, stadig rastløs, fuld af evig friskt Liv, fordybede sig paa flere og flere Omraader; indtil han til sidst nærmede sig til at begribe det hele, saa vidt som ét Menneske kan. Dette skulde tegnes ganske kort, og Brand skulde ved Stykkets Begyndelse staa i den modne Mandsalder. Og saa skulde Spillet, Lynene, mellem ham og de andre Mennesker begynde.

Et Forhold maa derved præciseres. Det er en Grundskade i Ibsens Drama, at Brand har faaet Tilsnit som Reformator, at han hæsblæser med sit Kald. Det er fornemmelig det, der fordrejer hele Figuren; hans Tanker faar, fordi han direkte henvender sig til Almenheden med dem, en almen og abstrakt Form; og Tyngdepunktet i Figuren kommer til at ligge i den Skæbne, hans Virksomhed udadtil faar. Dette er uheldigt og skal undgaas, saa sandt det vigtigste dog er, at Skikkelsen Brand faar Fasthed og fuld Udfoldelse i Læserens Bevidsthed. Det at udrette noget i Verden er det secundære; det at blive til noget selv er det primære. Disse to Ting maa ikke blandes sammen som hos Ibsen. —

Denne Brand, som jeg tænker mig ham, vil utvivlsomt komme til at foragte dybt og meget, sørge, lide, saares dybt og meget. Næsten intet vil tilfredsstille ham, hans Tanker vil skyde ud over de andre Menneskers, fordybe sig langt videre, og han kan ikke begribe, hvorfor de andre stopper op paa Halvvejen. Iagttagelser og Ideer vil gaa levende og brændende klare gennem hans Hoved, og han forundrer sig over, hvordan andre Folk snubber dem dødt af og blot er udholdende i deres Tænkning over dem, hvor det gælder om at balancere døde Kendsgerninger sammen til Videnskab. Han skal være et Menneske, som blot vil dette ene: det levende Liv, Trangen, Viljen, Evnen dertil i hvert Øjeblik, hver Sag, hver Tanke. Den klarede Vilje til en mere levende Tilværelse, ud fra den sker alt Fremskridt i den aandelige Verden. Denne Afklaring er den mest centrale Evnevækkelse, der kan foregaa i et Menneske, og paa dette centrale Udgangspunkt skal Brand-Skikkelsen staa. Han kan ikke begribe, at Menneskene kan være, som de er. Han synes de snævrer Livet ind paa omtrent alle Omraader — med deres døde Fornuft, deres utallige, famlende Rækker af endeløse Forsorg, af hvilke ikke én blandt ti er til Nytte; med deres officielle Tanker, der allesammen omtrent er Tankeindskrænkninger og Stemningsafspændinger. Han begriber ikke, at Folk kan gaa saa døsige, saa næsten ligeglade forbi saa at sige alt, hvad de møder, kun have Stemning for én Ting blandt tusind. Han begriber ikke, at ikke deres Nerver dirrer og svinger med stejl Klarhed fra Lyst til Ubehag Snese Gange i hver Time.

Og saaledes videre. Alt i Alt: Brand elsker Livet, hver eneste Ting i Livet, som kan formes saaledes, at den bliver levende. Men Menneskene er ham ikke

tilpas, fordi de snævrer de fleste Ting ind, gør dem sammenfaldne, afsnubbede, formløse. Naar de indgiver ham deres Ideer, naar han samtaler med dem, og hans Tanker skal slynge sig sammen med deres til en Kæde af blinkende og livlige Ting, da falder der Ubehag over ham; han kan ikke gaa deres Veje, le, græde, ynkes, savne, harmes, længes med dem. Navnlig én Ting er det galt med. Menneskene kan nok skelne mellem god og daarlig Mad, Prygl og Kæleri og den Slags Ting; men en anden, næsten verdensfyldende Ting har de ringe Sans for, og det er plump Intelligens. Folk kan uden at fortrække en Mine sluge de forfærdeligste Prøver paa tarvelig Tankegang, ja smile dertil med Velbehag, hvis der muligvis er et Stænk af en Kompliment deri. Den Slags Ting kan Brand ikke taale, og det forstemmer ham, at Menneskenes Livsgang ruller hen over saadanne Fænomener, som om de var gode nok. Hans Nerver angriber de næsten med fysisk Magt, — som ilde Lugt, skærende Farver, falske Toner virker paa andre. Han faar Kvalme af dem, tung Skamrødme farer igennem ham, der lægger sig Bly over hans Øjelaag.

Man forstaar, at han paa denne Maade overfor de andre bliver til et vil-ikke Menneske. Han siger Nej og atter Nej til Menneskenes Liv. Det er det samme Grundlag, der er i Ibsens Brand, den samme Karakter. Men her i den projecterede Brand skal disse Nej-Stempler ikke være abstrakte, de skal ikke ramme andet end et Mylr af fuldstændig konkrete Enkeltheder vidt og bredt i Menneskets daglige Liv. Og samtidigt med, at en Ting stemples, skal det siges, hvordan den burde have været. Dette ligger nemlig altid klart tilrettelagt i Forholdene, naar Foragten rammer en konkret Ting. Man vil faa det at se i de Prøver, som følger. Den projecterede Brand skal gaa Folk tæt ind paa Livet med Intelligensafklaringer, som de ikke kan blive fri for at foretage fuldstændigt, i baseret Form. Saadanne Intelligensafklaringer er de eneste, der er frugtbare, evnedannende. Afklaringerne i Ibsens Brand er det ikke, de er reflektionsafklarende for Folk i Fyrretyveaarsalderen, men de støber ikke Livsformer hos Folk paa Tyve: de lærer at tænke over tilbagelagt Liv, lærer ikke at skabe fremtidigt Liv, hvilket sidste er det ene væsentlige, i al Fald i en Tid som vor.

Endelig vil man forstaa, at selve Foragtfølelsen ikke vil være særlig fremherskende i denne Brand. Hvorfor skulde han foragte, haane, le Folk ud? Foragt vil for ham være en gold Affekt. Foragtaffekten er kun frugtbar i Retning af at brænde et Nej-Forhold ind i Hukommelsen; men i hans Hoved staar Tingene klare nok, og derfor vil Affekten meget hurtigt dø ud hos ham, være ham en livløs Ting. Det hele Udslag af Foragt vil hos ham indskrænke sig til den blide Bevægelse, som det er, at et Menneske trækker Blikket til sig, lukker sig inde i sig selv, bliver tavs, ensom.

Jeg skal nu forsøge at give enkelte nærmere bestemte Prøver paa Samspillet mellem denne Brand-Karakter og dens Omverden.

Blandt Brands Bekendte er en meget berømt Læge, der har indlagt sig store Fortjenester af Videnskaben. Derhos er han en ivrig Kunstsamler og elegant Selskabsmand. Folk synes, han er taarnhøj, eller de nærer i al Fald en ærbødig Respekt for ham. Imidlertid lægger Brand Mærke til, at denne Mand ikke har nogen som helst Sans for Naturskønhed, landskabelige Former, Træer, Blomster, Dyr,

Menneskers Stemmer og Bevægelser, heller ikke for Folks Klædedragt, Beboelsesrum og den Slags Smaating; han ser med et tomt Blik paa alt dette. Tillige faar Brand at vide, at han behandler sin Hustru og sine Børn netop saa ligegyldigt, som Velanstændigheden tillader. Brand forfærder Folk ved at sige til denne Mand: De maa først og fremmest skamme Dem. Hvordan vil De være bekendt, at Deres Aand er saa snæver og lille, Deres Intelligens saa udyb og usand. Det er umuligt, at De kan elske Kunst, naar De ser med et tomt Blik paa Naturen og omtrent alle Smaating, der fylder Livet. Deres Arbejde i Menneskehedens Tjeneste maa ogsaa være en rent aandløs Færdighed, siden den ikke har lært Dem at have dyb Opmærksomhed for det enkelte Menneskes Lykke, især for deres, der staar Dem nær. De vækker min Forundring, og jeg tror ikke paa Deres Ærlighed. De har haft Held med Dem paa nogle faa af Livets Omraader, og dette Held har bundet Deres Opmærksomhed udelukkende til de Felter. Det finder jeg tarveligt; De har godt af at vide, at De ikke er saa fuldkommen fin en Mand i alle Menneskers Øjne, derfor underretter jeg Dem om, at jeg for Fremtiden helst vil være fri for at hilse paa Dem paa Gaden.

Brand ser, hvorledes Folk i hans Tid gribes af det journalistiske Syn paa Tilværelsen, en Opstadsning af alt, der har Nyhedens Interesse. Han siger derom: Det at lade sig sluge af Dagens Interesser, det er for Manden en Nedværdigelse, en Skam, der svarer omtrent nøjagtigt til den Skam, det er for en Kvinde at være Skøge.

Han lægger Mærke til, at de fleste Mennesker viser en mere energisk og formfuld Høflighed overfor nye Bekendte; men overfor gamle, fortrolige Venner anvender de en mere sjusket Opførsel. Det, finder han, er unaturligt. Med en Ligefremhed, der faar Folk til at stejle, siger han, at denne Unatur bunder i Menneskenes Lyst til at lapse sig. — Brands egen Elskværdighed er saa knap, klar og sjælden, at den mærkes dybt i ethvert af dens Udbrud; den forsumper ikke ved at være konventionel. Han siger om den personlige Høflighed, at den er overhaandtagende, har altfor stor Plads i Livet; den er hyggelig, men i den Form, den har, kløver den Tanker og fordrejer Viljer; den er Planteskolen for Akkordens Aand.

En Ting især er fremherskende i Brands sociale Opførsel, det er den, at Folk, som han ikke kan lide, maa han have fjernet fra sig. Det er ham en personlig Nødvendighed at være stillet saaledes til dem, at de og han absolut intet har med hinanden at gøre. Flere Gange hænder det, at han ikke kan opnaa dette paa anden Maade end ved at fornærme vedkommende Individer. Der optræder en Person, der er, hvad man i Gadesproget kalder en Blære, han er afvekslende blødsøden og fræk, tillige utérlig overfor Kvinder, en Skørtekarl, der ingen Opgaver har i Mændenes Verden, men som ikke kan se en Kvinde, selv om hun er uskøn, uden at han smiler et hæsligt Smørsmil. Hans Vigtighed naar en saadan Højde, at han ikke kan være i et Værelse uden at fylde Luften helt op til Loftet med sin Vigtighed. Brand tilføjer dette Menneske den blodigste Fornærmelse, det er muligt for den ene Mand at tilføje den anden. Og til Forsvar for sin Handling siger han følgende: Jeg har kun gjort faa Gerninger, klarere og noblere end denne. Hvis jeg et eneste Øjeblik, ved at være venlig mod ham, fedede, ja mæs-

kede hans Humør og gjorde hans uudholdelige Gebærder endnu tykkere, vilde jeg væmmes ved mig selv.

I Ibsens Brand ivres imod, at Menneskene gensidigt hyller Kærlighedens Kaabe over hinandens Synder, gemmer dem væk. Den samme Tanke har Brand her, men i rent psykologisk d. v. s. umiddelbart evnedannende Form. Det hedder som saa: Tilgive! det Ord forstaar jeg ikke. Hvis det vil sige at glemme, saa kan jeg det ikke; den ene Kendsgerning efter den anden lægger sig ind i min Erindring og bliver staaende der. Og jeg kan ikke forhindre dem i at dukke op i min Tanke. Glemme kan jeg ikke, og snyde mig selv med undskyldende Fortolkninger det kan jeg heller ikke. Jeg har ogsaa Folk mistænkt for, at deres saakaldte gode Hjerte fornemmelig er Barn af deres Fejghed; de sniger sig fra Tanker, som gør ondt, dækker dem over med Undskyldninger og Haab om Synderens fremtidige Forbedring. Men hvad skal der blive af Viljen til det gode, naar vi saaledes gaar paa Akkord. Ligner det noget at have en Fane, som man stikker ind i det Øjeblik, Fjenden viser sig.

En anden Ting kan Brand ikke. Det er den personlige Angst og Fordølgelse, der kaldes Beskedenhed. Selvfølgelig skal Menneskene ikke stille deres Personer frem i Lyset, hvor der ikke er fuldstændig Anledning til det. Men naar der er en saadan Anledning, hvorfor skal man saa gemme sig bort? Hvorfor skulde de Tanker, man har om sig selv, ikke gaa lige saa klare og fulde frem i Verden som alle andre Tanker. Folks Selvfølelser, siger han, vil vedblive at være taabelige og have hæslige Former lige indtil den Dag, da Menneskene lærer Aabenhjertighed med Hensyn til dem. Kun ved at komme frem i Dagslyset og prøve sig i bestemt Praksis vil de faa sunde Former, reguleres. Jo mere et Menneske med Flid hemmeligholder sine Meninger om sig selv, desto sikrere kan man være paa, at de Meninger ikke er tiltalende; han holder dem skjulte, for at de kan florere ubeskaarne.

Menneskenes Beskedenhed og deres Hang til at tilgive er Eksempler paa den menneskelige Politik. Brand siger derom: Der er én Henseende, i hvilken jeg er alle Folk dybt underlegen. Det er i Snildhed. Den Evne er vidunderlig udviklet i Verden. Naar jeg tænker derpaa, er jeg lige ved at skamme mig over mig selv; jeg ser, at mine Tanker er stive og klodsede, og jeg tror, de lærer aldrig at sno sig. Jo ældre og jo stærkere jeg bliver, desto mere føler jeg min Underlegenhed, og desto større bliver de forundrede Øjne, hvormed jeg ser paa Menneskene.

Ved given Lejlighed gennemhaaner Brand et Mandfolk, der roser sig af at have haft tre, fire Fruer til Elskerinder. Denne Person taler, som om hans Opfattelse af Elskov var den eneste rigtig voksne. En mere kysk Betragtningsmaade afviser han som barnagtig og uerfaren. Og en latent offentlig Mening holder med ham deri. Brand slænger ham sin Foragt i Synet. Hvor jeg hader al Raahed, siger han, — ikke fordi det er umoralsk eller uhæderligt, men fordi det er lykkeløst, fordi det gør vore Følelser ved Genstandene, vore Nydelser, vore Længsler plumpe, tykke, saa vi hurtigt ledes ved dem. Kærlighed i al Fald er meningsløs, naar den ikke er absolut — naar den ikke forlanger alt og giver alt; er den ikke saa gennemtrængende i sit Væsen, saa fortjener den ikke et hæderligt Navn. Alt Elskerindevæsen er Humbug, fordi det er noget smaat, — praktiseres ogsaa kun af Folk,

der lider af Vanmagt til noget større, Folk, der er Fuskere i Faget. Disse Folk trækker Menneskets dejlige Lyster i Snavset, gør alle Ytringer af dem og alle Tilfredsstillelser af dem plumpe og stemningsløse. Jeg har, siger Brand, engang været forelsket i en gift Kone, men det eneste, jeg tænkte paa at gøre, var at rejse til Amerika med hende.

Brand ser, hvorledes Pengespørgsmaalene hviler som en Mare over næsten alle Mennesker, holder den aandelige Kultur i Stampe. Vi bliver ikke til noget, siger han, ikke Tiendedelen af, hvad vi kunde blive til. Fordi vi ikke rører os fri, fordi den hele økonomiske Horizont snører vore Tanker sammen i smaa Klumper om de faa Sager, som vi kan realisere. Vi kommer til at opleve saa lidt, tænker alvorligt og dybt kun over meget faa Ønsker, staar ikke i Valgets frie, gennemskuende Forhold til mere end en uhyggelig Brøkdel af Verdensindholdet. Vi skulde have Midler til at leve til Bunds i alle Livets Egne. Uden det kan vi ikke skabe en fyldig Kultur. Valgets Forhold, Evnens, Mulighedens inciterende Forhold er det eneste fyldiggørende, det eneste, som faar Tanken til at skyde i Blomst. Vore Tanker om de fleste af Livets Ting ligner kønsløse Planter.

Hidtil har jeg ret nøjagtigt fulgt Ibsens Tankegang, sagt omtrent de samme Ting, der staar i Ibsens Drama, men sagt dem paa en anden Maade. Nu til allersidst kommer jeg imidlertid til et Punkt, hvor jeg grundigt maa afvige fra Ibsen. Det er med Hensyn til Brands Forhold til den Kvinde, der bliver hans Livs Kærlighed. Ibsen har ladet Brand være lykkelig i dette Forhold, og det, finder jeg, er absurd i allerhøjeste Grad. En Brand-Karakter vil aldrig — det vil sige kun ved et Mirakel — komme til at elske lykkeligt.

Hvordan imidlertid Genstanden for Brands Kærlighed skal se ud, og hvordan hans Forhold til hende arter sig, det er meget indviklede Spørgsmaal, som jeg ikke skal rose mig af at kunne løse tilfredsstillende. Jeg har forsøgt mig derpaa, men gør altsaa opmærksom paa, at det hele er konstrueret paa det løse.

En Kvinde som Agnes vækker ikke den dybeste Mandsenergi. Og da Energi overhovedet er Kærlighedsfølelsens Grundelement, saa passer Agnes ikke til at være Brands Elskede, han, som lidenskabeligt kræver fuldt Liv, fuld Energiudspiling i alle Ting, han oplever. Brands Elskede ser anderledes ud.

Hun er en underlig Blanding. Det ene Øjeblik behersker den sarteste Renhed hendes Væsen. Det andet Øjeblik ligner hun maaske en af de Piger, der gaar under Lygteskin og ser ud som blussende Blomster. Sorg og Solskin, Svaghed og Styrke, Stilhed og skinnende Bevægelse skifter over hendes Ansigt; vege, forunderlige Pigedrømme veksler i hendes Sind med dristige Luner og Forventninger. Mange Folk, en broget Tingenes Vekslen vil hun se omkring sig. Hendes Forfængelighed er stærk. Hun taler med æggende høj Røst og vil altid beherske Situationen. Hun er væver paa Øjne og Øren, snild paa Hænder, og hun har sælsomt klare Lemmer. Brand finder, hun er mere Kvinde end nogen anden, han har set. Hun har saa dybt sunde Instinkter, at jo mere han lærer hende at kende, desto mere forundrer han sig over hendes Genialitet. I alle hendes Bevægelser er Ynde og betagende Livsfriskhed. Ungdommens Glans ligger evigt over hendes Væsen. — Saadan maa hun tegnes.

Denne Dame er, kan man forstaa, meget livlig. Hun koketterer til højre og

venstre. Hun har saare faa, maaske ingen Veninder, men mange Venner, ikke alle lige fine. Hun leger med dem, som en Kattekilling med Mus, hun kan ikke lade dem i Fred, hun synes, de frembyder saa mange morsomme Opgaver for hende, de ægger hende paa mangfoldige Maader, gør hende livlig, og det er behageligt at være livlig. Det er den Lykke, hun kender bedst. Man ser, hvilket frygteligt Skraaplan hun er inde paa: at fortabe sig i Koketteri og blive tarveligere og tarveligere, eftersom hun ældes.

Brand ser næsten øjeblikkeligt, at hvis han vinder denne Kvinde paa en Maade, som er dyb nok, og kommer til at vandre Livet igennem med hende, da vil hans Liv aldrig komme til at savne de mægtige Incitamenter, hvorpaa Lykken beror. Hans Liv vil blive en evig Kamp for at holde hende fast, blive saa meget mere Mand end alle andre, at Synet af disse andre atter og atter giver hendes Sjæl i hans Haand med fornyet Styrke.

Men det, det gælder om, er at vinde hende dybt nok; ikke den Smaating, at de bliver gifte, men vinde saaledes, at hendes Tanker forstaar hans, at hendes hele Vilje til Lykken forstaar hans, at hendes Smag, hendes Forventninger og Fordringer til Livet vender sig samme Vej og har samme grænseløse Vidde som hans, at hun forstaar Livets mange Arter af Lykke, som han, og griber om dem paa samme ligefremme Maade som han. Saa vil hele det Fond af grænseløst Liv, der bor i hendes prægtige Legeme og hendes spændstige geniale lille Sjæl, samle sig til en Strøm, der rinder ind i hans Tilværelse, beriger den og selv bliver rig. Men at vinde hende saaledes det er vanskeligt, kan ikke gøres i Latter og Leg, med Raskhed og Mandighedskoketteri, med hele den overfladiske Fortryllelse, Folk anvender overfor hinanden i slige Tilfælde. Det kan kun gøres med et dybt Underlag af Alvor, ukoket Fortrolighed og ved en fint menneskelig Livsformning Dag ud og Dag ind i lange Tider. Thi at vinde hende saaledes, det er at skabe hende til noget mere, end hun er; saadan som hun er, strør hun sig ud for alle Vinde, dyrker kun en af Livets mange store Guder: Friskheden, Munterheden, den livlige Bevægelsesskiften. Saadan som hun er, har hun kun en halv og usikker Lykke; Sjælssamlingen, Sjælsfastheden forstaar hun ikke, som Kvinder flest. Der gives ingen stor og sikker Lykke uden det. Men hun er saadan, at det svimler for Brand, naar han tænker paa, hvad hun kunde blive til, hvis hun lærte det.

Om hendes absolute Dyd tvivler ingen. Men der er denne sjælelige Ting, som hedder Kyskheden. Den er netop Sjælsfastheden og Sjælssamlingen. Sjælsfasthed er omtrent det samme som en fuldstændig Renlighedssans. Jeg har skitseret Renlighedstrangen hos Brand, den personlige Nødvendighed, det er for ham at fjerne alt og alle fra sig, som smager ham ilde. En Kvindes Kyskhed vil selvfølgelig sige en lignende Properhedssans, en Bortstøden af alt tarveligt. Sjælssamlingen beror paa Evnen til at fordybe sig ensidigt i det Liv, man fører med en enkelt, skabe deri store Horizontrids, som gør alle Enkeltheder dybe, indtrængende. Jeg har for nogle Aar siden udførligere omtalt denne Evne; det er i en lille Afhandling om nogle Kvindefigurer hos Shakespeare. Kunde Brands Elskede udvikle denne Evne hos sig, vilde hun være Ansatsen til Fremtidens ideale Kvinde.

Denne næsten vanvittige Fordring stiller Brand. Maaske kunde han nøjes med mindre, gaa paa Akkord, hvis Talen var om en Forbindelse med en anden

Kvinde, som han elskede mindre, saa' paa med mindre Øjne. Men hende her, som har rørt op i de vidunderligste Dybder i hans Mandssjæl, hende kan han aldrig finde sig i at eje uden at eje hende saadan.

De bliver forlovede, som Folk siger. Dermed gaar det saaledes til, at Brand i den saakaldte Erobringstid, da alle Muligheder spirer og gærer, da Tankerne, Blikket, hele Menneskets Legeme rører sig med overvældende Spændstighed, med den slankeste Lethed — i denne Erobringstid er Brand virkelig for første Gang i sit Liv smuk. Det betager hende. Der er desuden det ved ham, at han formodentlig iblandt hendes Tilbedere er den første, med hvis Viljer hun ikke kan skrive Tøddeler. Der er ogsaa noget i hans Væsen, noget i hans Tanker, som rager ud over hendes Kløgt og bringer hende til at snappe efter Vejret; hun kan slet ikke faa det underlagt sit Blik, saadan at hun fra nogen Side kan komme til at overskue det og — muligvis se ned paa det. Hun føler en Smule af den Angst og Respekt for det overlegne — ja Had til det — der spiller en saa stor Rolle i Kvinders Kærlighed. Kvinder holder af halvvejs at miste Vejret.

I den første Tid gaar det godt. Brands Elskede præsterer noget af det samme Væsen, som de omtalte Shakespeareske Kvinder har, Desdemona, Julia, Imogen. Den, der har set i Livet eller i Kunsten den Slags Udslag af en dyb og sammenstemt sjælelig Sammenhæng, kalder dem Mirakler. I det Navn, Shakespeare har givet den unge Kvinde i »Stormen«, Miranda, ligger den samme Tanke udtrykt. Den Slags Væsensudslag kan ikke laves med Vilje og Beregning. De kan se meget smaa og lette ud, kan være blot et Ord, en Betoning, en simpel dagligdags Omstændighed. Men de kan hverken beskrives eller laves. Deres Værdi, deres Dybde beror paa den Maade, hvorpaa de hæver sig frem af Sammenhængen, hvori de forekommer; de kan ligne Lyn, de kan ligne det sagteste Aandedrag. Men de er Mirakler, de henhører under det, man kalder det umulige, fordi ingen angivelig Magt i Verden er Herre over dem. Nogle af den Slags Ting skulde der være i Dramaet Brand, i 2den eller i 3dje Akt, der hvor nu Alf dømmes til Døden.

Senere hen da Erobringstiden ogsaa for hendes Vedkommende er forbi, og Følelsen af Sammenhøren skal begynde at dominere, den dybe Hengivenheds Tid, da de to Individers Sjæleliv støbes sammen, da gaar det mindre godt. Det viser sig i Smaating, Ord, sagt i flygtige Luner, ubetænksomt; enhver anden end Brand vilde vel hurtigt have glemt dem og ænset dem lidet. Hun mener, han er lidt hovmodig, det er, fordi der er saa faa Mennesker, han holder af. Hun mener, han er lidt brutal, det er, fordi hun ser ham med haarrejsende Ligefremhed støde enkelte Folk fra sig. Hun mener, han praler lidt, fordi han taler ligeud om sig selv. Fordi han elsker ogsaa den Stemning, Vinen giver, mener hun, hun maa holde vaagent Øje med, at han ikke bliver lidt fordrukken. — Brand bliver med ét noget tavs, Sjælen er gaaet af hans Øjne, Initiativerne forsvinder til Dels af hans Væsensudfoldelse. Han føler sig paa fremmed Jordbund, han siger til sig selv: dette er ikke Sammenhøren, det er ikke engang Hengivenhed. Jeg maa tro, jeg dybest inde er hende fremmed.

Paa dette Indtryk bliver altsaa Brand tavs, trækker sig tilbage i sig selv, vier hende kun en stille uophørlig Opmærksomhed. Hun klager over, at han bliver kedelig. Og hun har Ret deri, men ser ikke, at hun selv til Dels har voldt det.

Størrelsen af de Fordringer, hun føler, at han stiller til hende, lammer hende. De skilles ikke, men kommer lidt efter lidt til at leve paa Krigsfod. Han vælger den Udvej at tilføje hende Lidelser, aabne Afgrunde for hendes Øjne, som den eneste Udvej til Fordybelse, det farligste af alt, men det eneste Middel, hvorved Forholdet kan reddes. Midlet lykkes ikke, det virker i modsat Retning. Hun forstaar ham mindre og mindre, har Dag for Dag mindre og mindre Tillid til hans Hjerte og hans Kærlighed. Saa skilles de.

Jeg haaber, man finder det konsekvent, at Brand lider Skibbrud i sin Kærlighed af samme Grund som i sine øvrige Forhold til Menneskene: fordi hans Begreber om Livet er anderledes end deres, fordi Livet gløder i ham paa en anden Maade. Hans Skæbne bliver den simple: han bliver ene.

Nu er den Tankekæde, jeg vilde fremlægge, sluttet. Blot en eneste Bemærkning til. Jeg har Indtrykket af, at Ibsen med Brand-Skikkelsen i visse Maader har ment at fremstille noget lignende som en Johannes den Døber, en Forløber for det fuldkomnere Menneskeliv, en Vejviser mod Idealet. Jeg gør opmærksom paa, at den projecterede Brand har et lignende Anstrøg. Jeg kan selvfølgeligt kun tale i mit eget Navn, Udtalelsen har blot individuel Basis. Men jeg tror, Intelligensudviklingen skrider henimod en saadan Skikkelse. Jeg har tænkt ham saa ideal, som jeg kunde. Han rager op over, hvad jeg kender af Mennesker. Jeg selv føler mig lille og brøstfældig i Sammenligning med ham, men kunde jeg engang, inden min Udvikling standser, faa fremarbejdet i mig nogle af hans Karaktertræk, vilde jeg anse det for godt. Jeg kan give ham min Tilslutning som Program, som Fremtidstegning, for saa vidt man kan overskue noget, man ikke har prøvet.

C. LAMBEK.

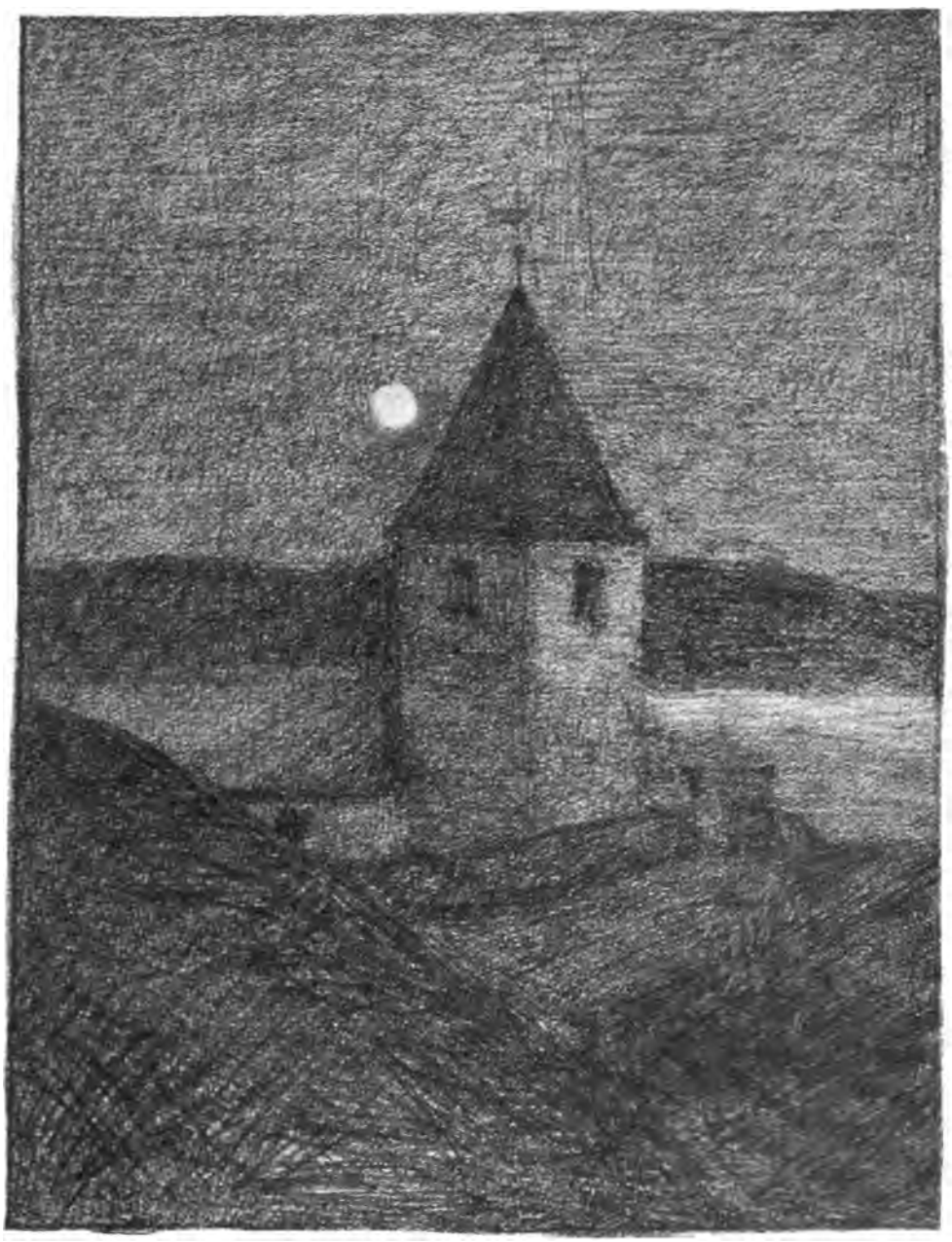

GRAVLEV KIRKE VED HARBOØRE NIELS BJERRE

STUDIE NIELS BJERRE

STUDIE NIELS BJERRE

STUDIE NIELS BJERRE

STUDIE NIELS BJERRE

STUDIE NIELS BJERRE

STUDIE NIELS BJERRE

STUDIE NIELS BJERRE

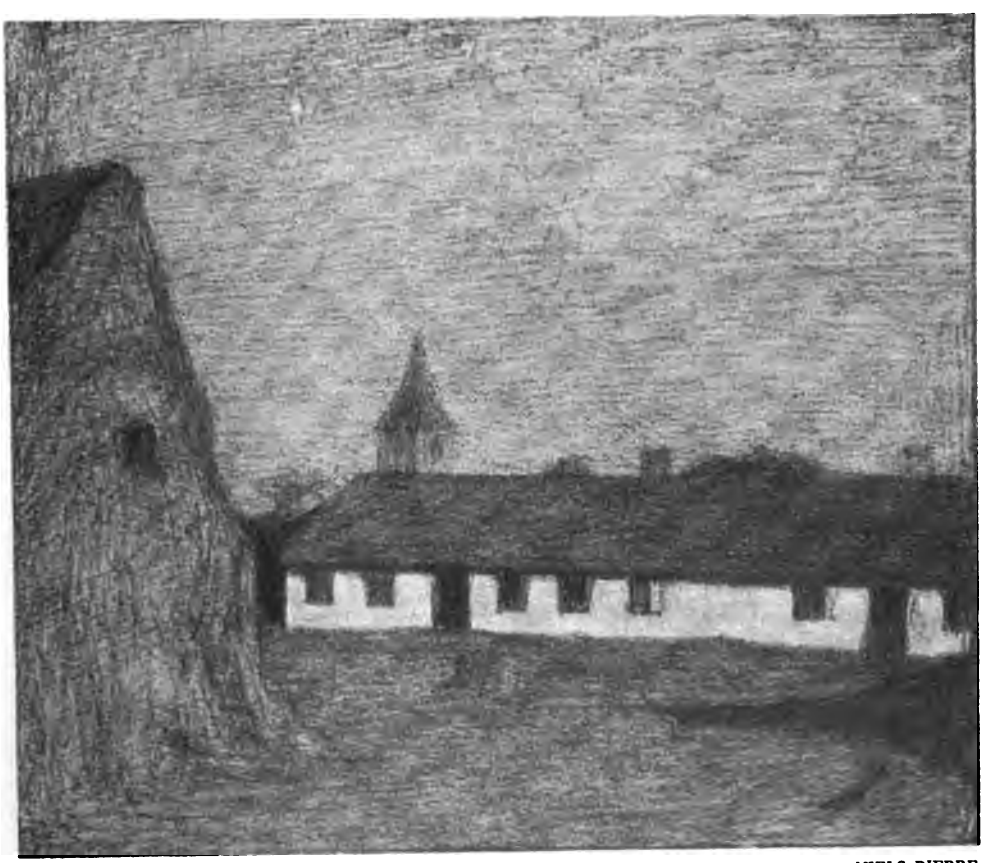

FRA HARBOØRE NIELS BJERRE

OLUF JENSEN

HARBOØREFISKER

(MOTIV TIL SØS)

HARBOØREFISKER, brave Bakskammerat,
Vel mødt ombord!
Nu deler vi vort Biksesul og ta'r mod hver Dravat,
der venter os på Turen mod Nord!
Men fra du sætter Fod på Dæk og er i Kongens Tøj,
pas på, du Harboøremand, vi gør med dig Halløj!
Vi ved, du er en egen Fyr og langsom af Begreb,
du holder ej af Exercits og mindst af Bramstangsreb,
vi ved, du kaster op til Havs og holder mest af Havn,
og det er med Nød og neppe, du skrive kan dit Navn.
Harboørefisker, brave Bakskammerat,
er det skralt med dit Orlogsbegreb —
hver og en ombord på Skuden, fra Chef til Skibskoksmath
ved jo dog, hvad du er værd, om det kneb!

Harboørefisker, brave Bakskammerat,
skæld mig Huden kun fuld!
Jeg ved jo dog, dit Hjærte er atten Karat,
ja, meget mer, det er det pure Guld!
Tit drilled' vi dig altfor slemt, da svared' du med Ro:
»A ved nok, hvem som kommer ned i Helved af os to!«
Du mente intet ondt dermed, og næste Hundevagt
du grublede almægtigt over det, du havde sagt.
Så kom du hen til den, du havde dømt til Djævlens Rist:
»Men mig tager Havet — A ved, det gir kun Frist!«
Harboørefisker, brave Bakskammerat,
tro du mig!
hver og en ombord på Skuden, fra Chef til Skibskoksmath,
vipper op, om han måles med dig!

Harboørefisker, brave Bakskammerat,
vi er afmønstret nu!
og hver gik hjem til sit, Matros og Soldat,
og hjem til dine Klitter drog du!
Hjem til et fattigt Klithus med en Ko og nogle Får,

og Part i et Bådlag, som tyndes ud hvert År.
Så har du slidt på Havet for Kone og Børn
og været med til Redningsbådens hårdeste Tørn.
Indtil en Dag du ofrer dit Liv for Mænd i Nød
og vi andre, vi læser i Avisen om din Død.
Harboørefisker, brave Bakskammerat,
da føler hver af os, hvor sandt det er:
Alle vi ombord på Skuden, fra Chef til Skibskoksmath
vipper op mod et Bådlag af jer!

For fulde Sejl styrer Orlogsskonnerten ind mod Snæfellsjøkul, der løfter sin vældige Iskegle lige op af det dybblå Hav. Det er Sommernat, Solen er gledet under Vandspejlet i Nord, Himlen er høj med lange hvidlige Striber og fine hvide Dunskyer blæst henover klar blå Grund; nu er der lige Brise nok til at fylde Sejlene, og blødt vuggende bæres Skonnerten over lange smule Havdønninger ind mod Land, hvor det skinner i Kimingen bag om Jøklen i blege Regnbuefarver.

Der er for længe siden pebet til Køjs ombord. Kun Vagtmandskabet er på Dækket, to og to sammen går de op og ned mellem de agterste Kanoner og taler dæmpet til hinanden. Skonnertens fem Kanoner skinne blanke, over den sjette er der trukket en Presenning, og Dækket omkring den skinner endnu efter Spuling. Helt forude under Bakken staar Tømmermanden og et Par Gaster i fuldt Arbejde med at hamre og høvle, men ikke så meget som en Tone af Opsang eller Fløjten høres der fra dem.

På Agterdækket står en ung og uerfaren Skibslæge med Armen støttet mod den overtrukne Kanon. I dybe Tanker stirrer han ind mod Jøklen, der stiger højere og højere op af Havet. Han kan ikke få det ud af Tankerne, det, som er sket idag.

Der blev holdt Skarpskydning ude til Havs. Fem Mand om hver Kanon og den gamle Kanonér og Underkanoneren til at kommandere. Skrap gammel Fyr var Kanoneren, men skarp Lud må der til de Høveder, de Kodyr, han får at herse med — på hvert Togt et friskt Sæt Sandtrampere, der aldrig har set en Kanon før og som tager på Tingene som en Flok Klovdyr! Og når den gamle Kanonér havde brugt sine faderlige Skældsord op, så tog Underkanoneren fat og han sparede ikke — så pragtfuldt han kunde bande og skælde ud!

Skibslægen havde været nede til Frokost, da det skete — for et uøvet Øre lød det ikke anderledes end de andre Kanonskud, men strax efter Skuddet havde han hørt Råb og Trampen hen over Dækket — så var en Ordonnans hæsblæsende kommen farende ned i Messen og havde meldt, at et Projektil var exploderet i Kanonen agter om Styrbord, at Bagstykket af Kanonen havde ramt den Mand, der stod agten om ved Aftrækkeren — det var en af Vestkystfiskerne —

I et Nu havde Lægen været oppe på Dækket, havde lagt den Sårede til Rette og skudt en Korkpude ind under hans Hoved, men han havde jo strax været klar over, at her var intet at gøre — Brystkassen var knust.

Et Øjeblik var den Sårede vågnet til Bevidsthed. Han havde slået Øjnene op, og Blikket var faret fra den ene til den anden af dem, der stod om ham, fra Chefen til Lægen, og Lægen havde han kendt. De fik tørret Blodskummet af hans

Mund og han fik stammet nogle afbrudte Ord — Lægen fik lige opfattet, hvad han sagde, da han bøjede sig ned over ham: »Skal A dø, så skal A og tilgi' mine Fjender — allesammen — sig til æ Underkanoner, at A tilgi'r mine Fjender — allesammen —«. Så var hans Blik slukt og han kom ikke til Bevidsthed mere.

Og nu stod Skonnerten for fulde Sejl indefter for at få den Døde begravet i Land, som Skik er.

Højere og højere steg Jøklen op af Havet, vældigere og vældigere hævede den sig over Landets mørke, lave Fjældrand. Dens Snekappe bredte sig ud, dens Kegletop spaltede sig i to, dens isnende Åndepust mærkedes langt ud til Havs. Men i det samme tændtes Morgenrøden, ti Solen var atter ved at stige op igen bag Jøklen — alle de små Dunskyer og de lange Skystrimer over den blege Himmel fængede Ild, de tændtes til glødende Ildskyer og flammende Nordlys, indtil det så ud, som om den kolde kridhvide Jøkel hævede sig op af det dybblå Hav mod en Himmel af Ild.

Da blev den unge Skibslæge stående stille ved Rælingen, betagen af det storladne Skuespil, og glemte alt.

Men forude, under Bakken, stod to Vestkystfiskere og hjalp Tømmermanden. De havde høvlet Kistebrædderne og tømret dem sammen; nu var Arbejdet gjort, og de kom frem på Fordækket. Tømmermanden gik til Køjs i sit Forlukaf, han havde så tit sejlet under Island, for ham var alt dette Lys kun den nederdrægtige Sol midt om Natten, der skar i Øjnene og spolerede Ens gode Søvn.

Da blev de to Fiskere stående på Dækket og så ud i den vidunderlige Sommernat. Og de talte sammen stilfærdigt og dæmpet:

»Har du nogen Tid set sådan Ild som det derinde?«

»Nej, det ser ud, som hele Landet stod i Brand — som om det var et ildsprudendes Bjerg!«

»A tykkes, til det ser ud som Genskin af Helvedes Ild!«

»Du har kanske Ret. Det tykkes A og. Det kan være, vi får det at se, for at vi skal vare os for at blive som Laust og komme der, hvor han nu er!«

»Hvor Laust nu er — tror du, han er i Helvede?«

»Hvor skulde han vel ellers være — han var jo itt' troende.«

»Se nu, hvor det flammer op derinde!«

»Ja, nu flammer det rent overhændigt. Som om der blev tændt op for Laust nu. For Laust var aldrig et Guds Barn!«

C. M. NORMAN-HANSEN.

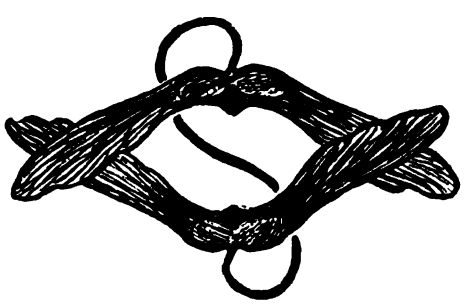

KARL SCHRØDER

PARABLER

I

TIL LIVETS FEST

GERMAND Gladensvend red blandt de guldklædte Kvinder og Mænd. Red henad en solbeskinnet Vej ud mod Morgensolen, hvis Sølvporte stod aabne for at modtage alle dem, som rede til Livets Fest.

Og det var mange.

Alle Mændene vare hærdebrede og ranke i Sædet, med stærke Munde og hvasse Øjne. De havde blanke, skarpe Vaaben og senede Hænder. Kvinderne vare lysende blonde; deres Øjne vare blaa, og deres Munde røde og glade.

Og alle rede de høje, hvide Heste; men Germand Gladensvend red en kullene sort.

Alle Mændene havde lagt deres Arme om Kvindernes slanke Liv, og Kvindernes lyse Hoveder laa paa Mændenes Skuldre. Og de førte megen skæmtefuld og gækkelig Tale. Og der var Lyd af mange Hoves Slag paa Vejen. Men Germand Gladensvend red alene.

Da hændte det Germand, at en ung Kvinde, som var lysere og gladere end nogen af de andre, undredes paa ham, dér han red saa alene. Og hun rakte ham sin Haand, der var liden, men stærk, og hun smilte ind i hans sky Øjne. De rede Haand i Haand, og hendes mælkehvide Hoppes Hove tren hans sorte ved Side.

Hun lo og sang og kvidrede af Fryd for Livets Fest, hvortil de skulde indride. Men han bare stirrede paa hende og lyttede til hendes Tale, og hans Hjærte skjalv af Henrykkelse.

De rede længe, thi der er langt til dér, hvor Festen fejres i luegyldne Sale, hvor hvide Konkylier bruse.

Og da skete det for Germand Gladensvend, at hans Hest ikke mere kunde følge

med de hvide Heste. Den unge Kvinde trak i hans Gangers Tøjler; men den kunde ikke hente de andre ind.

»Der lyder jo ogsaa kun Slag af tre Hove fra din Hest«, udbrød hun, »og vore træde med fire.«

Germand bøjede sit Hoved og lyttede — og hør! der var kun tre Hoves Slag. Den unge Kvinde saa paa Germand og saa mod Solen og de andre, som rede foran i straalende Række, hendes Haand gled ud af hans, og hun sprængte efter dem.

Endnu en Gang vendte hun sig i Sadlen og saa undrende paa ham med store Øjne. Saa red hun bort.

Germand Gladensvend skreg højt og hug Sporerne i Hestens Bringe; men da brødes de som Glas, og da han drog sit Sværd for at tvinge Dyret frem med dets Od, da var det en stump Stenklinge.

Langt borte rede de andre paa de hvide Heste ind i Solen, til Livets Fest, og hun var forrest og fagrest af dem alle; hun fløj som en Sommerfugl imellem dem, og de vilde alle kysse hende. Hende vilde de kysse.

Da skreg unge Germand Gladensvend overlydt i Jammer.

Men den kan da heller ikke forlange at komme med, som rider til Livets Fest paa Helhesten.

II

EVENTYRET

Medens vi ere Børn, fortæller man os Eventyr, og Eventyr ere som brogede Glas, sete gennem dem spiller Livet og Verden i vidunderlige Farvers Funklen. Men derfor ere Eventyr ogsaa fulde af Bedrag, som daare Barnet, men som senere gennemskues, naar Glasset er splintret . . .

Der er et Eventyr, Eventyrenes Eventyr, — Bedragenes Bedrag:

Store Farsoter havde hærget Landet, og alle vare døde, kun et ungt Barn, en Dreng, var tilbage, og han vandrede alene ad dødstille Landeveje mellem brede Marker, hvor Kornet var forgaaet, og hvor intet Græs mere spirede. Milevidt laa Landet ud og var dødt. Over Vejens solhvide Støv strakte sig de visne Poplers truende, sorte Skygger, og paa Himlen stode store, glasgraa Skyer ganske ubevægelige som Gopler i det lumre Lufthav. Drengen blev ved at gaa, og Lyden af hans Fødder var den eneste Lyd i den uhyre Stumhed, og derfor løb den langt bag ham og langt forud. Og han standsede og hørte i kvælende Angst al Verden tie om sig — og sit Hjærtes hamrende Slag.

Barnet kom gennem Landsbyer, hvor alle Huses Skodder vare lukkede, og alle Porte stængede. Og sorte Kors vare malede paa Lugerne. Og ikke gøede der Hunde, og ikke galede der Haner, ikke heller brummede det dybt og sløvt fra Køernes Stalde, og ej blev der leet om Brønden af unge Karle og Piger. Men fin Stank stod over Gaden som i tynde Strenge, og Barnet vidste, at i alle disse Huse laa der døde Mennesker.

Atter kom han ud paa de endeløse Landeveje, til han naaede en By, hvor der

skinnede et stort, hvidt Klokketaarn. Langt ude i Landet havde Barnet set dette Taarn og havde sagt til sig selv:

»Naar jeg kommer did ind, vil jeg stige op i Taarnet og røre dets Klokker og lytte, om der skulde røres andre langt borte.«

Og han steg op og greb i de store, stramme Tove. Da klang Klokkerne sagte; men som han saa ud ad Lugerne og saa Torvet ligge dernede saa forfærdeligt tomt og alle Husenes røde Tage og stive Skoddeøjne og alle de bugtede, tomme Gader og de store Marker, hvor hentørrende Damme blinkede som Fiskeøjne, og de lange Landeveje, der løb vidt rundt om Byen, blev han greben af stor Rædsel og trak i Tovene, saa Klokkerne gyngede og dundrede. Deres Raab klang uendelig langt bort under Himlen.

Barnet holdt sin Aande og lyttede; men der var intet at høre uden Stilheden. Solen bagte ned over det liggraa Land.

Han trak og trak i Tovene, hans Øjne bleve smaa og sammentrukne af Rædsel; men hans Mund var stum.

Da endelig — o! klang det ikke langt borte? saa fjærnt som fra en anden Verden — som et Fuglepip.

Barnet løb ned og løb og løb i den Retning, hvorfra Klangen var kommen. Men hvor han kom gennem en By, steg han op i Taarnet og rørte de store Klokker og lyttede. Og stadig nærmere kom Svaret. En Aften syntes han, at nu var det fra den nærmeste By, hvis Spir og Tinder han saa langt ude.

Han løb hele Natten igennem. Kun af Markens hentørrede Rødder og Kildernes sivende Vand havde han næret sig; og dog var det nu, som bares han paa Vinger.

Og da han i Morgensolen kom løbende ind gennem Gaderne, hørte han hurtige Fødder, som løb i en anden Gade. Han raabte højt, og høje Raab svarede ham. Men ingen kom til Syne. Han løb og skreg, og i de andre Gader løb og skreg det ogsaa. Men intet Menneske viste sig.

Da blev Barnet stift af Skræk, gennem dets Hjærne jog det ene Ord: Ekko! Og med et højt Skrig styrtede det om og døde.

Se, saadan endte hint Eventyr ikke, thi dér i den fjærne By fandt Barnet en lille Pige, et andet Barn med Øjnene stive af Forfærdelse. Og da de saa hinanden, skælvede de og skreg og fløj i hinandens Arme. Da rørtes alle Kirkeklokker af Fryd.

Men dette Eventyr, Eventyrenes Eventyr, Bedragenes Bedrag, har løjet bitterligt. For der var aldeles ingen lille, levende Pige — men bare det døde Ekko.

III

Ai Ai

Der kom to gaaende langs Aaen, de vare begge to meget unge.

Det høje Græs slog bølgende om deres Fødder; — langt borte, lavt over de grønne Sletter stod en flammende, rød Aftensol. Aaen drejede midt ude sit dunkle Vand i dybe, spidse Bægre; men langs Kysten strømmede

den i fine, sitrende Striber. Og den kvidrede i Stilheden som et Græshoppekor. Der var kun denne Lyd og saa Græsset, der hvislende gled under de gaaendes Fødder.

Hun gik og sang sagte og glad, i Haanden vuggede hun en Blomsterkrans. Han stirrede bare paa hende.

Der groede høje Siv i Aaen, skælvende i dens Strøm, og dernede voxede en høj og fornem Blomst, den hellige, blaa Iris.

»Du, hent mig den, at jeg kan flette den i min Krans«, bad hun. Han knælede ned og brød dens slanke Stængel — Najaden blandt Sivenes dragne Sværd.

Han løftede den som et Scepter i sin Haand; gennem dens svovlblaa Krone luede den røde Sol, og den blev som et Bæger af Krystal, fyldt med blodig Vin.

»Du maa ikke flette denne Blomst i din Krans«, sagde han, »den er Ulykkens Blomst«, og han tog dens smalle Blade og viste hende de mørke Aarers Slyngninger: Ai! Ai!

»Og hvad betyder saa dette?« spurgte hun.

»Det er Smærtens Ord«, svarede han, »den helleniske Smærtes vaandefulde Ord. Derom ved jeg en Myte, jeg vil fortælle dig«; han sænkede Blomsten i sin Haand, og medens de gik gennem Græsset, langs den nynnende Aa, fortalte han:

»Paa den store, grønne Eng legede Apollon med sin Yndling, unge Hyakintos, Spartanerkongen Amyklas' og Diomedes' Søn.

Det var en vaarblaa Morgen i Hellas for mange tusinde Aar siden, den Gang hver Dag var Guder og Mennesker et gyldent Hesperiderners Æble, som blot gjorde dem mere unge.

De legede ved det vinblaa Hav, og Kykladernes Øer svømmede derude i de rosenrøde Morgentaager; men rundt om den smaragdgrønne Eng stod Skovens dunkle Halvbue med flimrende Blade, og langt borte steg de hvide, luftige Bjærge.

Apollon og hans Yndling løb i det duftende Græs, som jublede om deres dejlige Lemmer. Men stode de stille, vare de som to høje, skinnende Blomster.

Apollon kastede den fuglefløjtende Diskos, Hyakintos greb den i et smidigt Spring, bøjede sig tilbage, og højt op i Solskinnet fløj den hvirvlende Skive.

Hyakintos jublede af Henrykkelse, greb sig i de ambrosiske Lokker, der kruste sig om hans Pande og Nakke som Hyacintens Blomster, og lo mod Himlens Æterhav med de skummende Skyer.

Men Apollon kastede sin Diskos med sine gyldne Armmusklers fulde Kraft, og Hyakintos lo mod de farende Skyer og anede intet.

Da ramte et bedøvende Slag hans Bryst, saa han tabte Vejret, og det var, som sprang hans Lunger og knækkede hans Skulderblade. Med et Raab tumlede han baglæns og atter i et krumt Spring forover, næsegrus ned i Græsset; en koghed Blodstrøm foer af hans Mund.

Apollon stod stiv som en Cypres, til han løftede Armene højt og løb til og kastede sig over sin dræbte Yndlings Lig. Og han vred sit Gudelegeme i Græsset, hvis uskyldige Urter graadigt drak det unge Blod, og han raabte i olympisk Smærte

Ai! Ai!

Hele Dagen laa han dér, og Natten hørte hans Skrig. Men da den rosenrøde

Eos steg over de lyseblaa Taager i det aarle Gry, gik han ind gennem Skoven, med udbredte Hænder og sænket Hoved. Og i den dugdryppende Eng stod der en høj, skælvende Blomst, intet Øje havde set før denne Morgen, og den var runden af Hyakintos' Blod paa Apollons Bud. Den foldede sine lange Blade ud i Blæsten, og i Aarernes mørke Slyngninger græd det:

Ai! Ai!«

Han tav, og de hørte kun Aaens Græshoppekor. Solen sank ned i de fjærne Enges Favn, og Tusmørket begyndte at blaane.

Da strakte hun smilende sin Haand ud og bad:

»Giv mig saa Blomsten!«

»Nej, nej, tag den ikke — tag den ikke, Ulykkens Blomst.«

»Ulykken!« hun løftede sig i Skoene og lo mod ham med sejrende Øjne, »tror du, Ulykken kan ramme mig?«

»Nej«, hviskede han, — »men mig«.

»Kom med Blomsten«, bød hun, og hun tog den af hans Haand og flettede den i Kransen, som hun lod falde over hans Skuldre. Mistrøstig og angst stirrede han ned i Sværdliljens dybe Kalk, hvorfra Støvdragernes Taarestrømme randt. Dens Konvolvoluskrone bævede i Aftenvinden og hævede sig mod ham over de grønne Straa og de blege Blomster.

Men hun lo højt og lagde sine Arme om hans Hals.

Men endnu før denne Sommer var forgangen, da alle Straa vare grønne, og alle Stængler bare farverige Blomster, stod han alene i den sivende Eng den blæstkolde, regnmørke Aften, ved Aaens blæksorte, pibende Vande. Og i det sluknende Lys under lave, drivende Skyer læste han om og om paa den visne Iris' krøllede Blade de jammerfulde Ord:

Ai! Ai!

IV

EN KVINDE

Den Gang de slog den Herre Jesus Kristus med haarde Hænder og vandt Tornekronen om hans Pande, var der en af Svendene, som foer særligt ondt mod ham. Han greb den tornerigeste af alle Grenene og pressede den af al Magt gennem Kristi tykke, røde Haar, saa Blodet flød i Strømme. Da hævede den Herre Kristus sine tunge Øjelaage og saa' langt og fuldt paa Svenden og sænkede atter sine blaa Blikke mod Jorden. Men da skete det, at Svenden rystede paa alle Lemmer, og han blev hvid og bøjede sig og greb i Dyngen af de smidigt-seje Grene én, som endnu bar sin Blomst, en dryppende blodig Rose, og med blide Hænder vandt han Grenen om Jesu Hoved. Rosen sank over Herrens smærtende Pande og aandede sin svale Duft over de vingesmalle Bryn og sænkede Øjelaage. Saa linde som Kys føltes dens Blade paa de smærtesvulmede Aarer.

Den Herre Jesus Kristus rystede let, og hans Mund sitrede. Men de førte ham ud af Domhusets Stenskygge, ud paa de hvide Veje, der støvede.

Og de ledte ham hen under Korset, hvis Tynge som af Jærn faldt ned over hans

Skuldre. Han sank i Knæ med en dæmpet Stønnen; men atter stred han sig op og vandrede vaklende frem. Han følte Korsets Vægt som samlet foran i Brystet — som et tungt Lod. Og han hørte Lyd af mange løbende Fødder i Støv og mange haanende Tunger. Men intet saa han uden den hvide, bløde Vej foran sig, og intet fornam han uden Rosens Duft — og saa de store Smærter.

Da faldt med ét en Kvindeskygge over det solbeskinnede Støv, og Jesus saa en lang Klædnings bløde Folder. Han hævede Blikket, og der stod en ung og dejlig Kvinde og stirrede paa ham. Og han, som aldrig havde maattet elske de unge Kvinder, skælvede, og hans Mund græd; men Øjnene bad: »O, køl mine sviende Tindingers Saar og læg dine Hænders Blomsterblade over mine Vunder.«

Den unge Kvindes Øjne, der vare saa skønne, fordi de aldrig havde grædt én eneste Taare, veg for hans Blik; men hurtigt hævede hun Haanden, og Jesus lukkede taknemligt sine Øjne. Men da følte han et Ryk i Tornekronen, og da han saa' op, stod Kvinden der med Rosen, og hun smilte til den og fæstede den i sit rige, sorte Haar.

HARALD KIDDE

ST. USSING

SANGEN OM LYKKEN

I

UD.

I Gaarden var Græs, Buskadset var Krat,
min Fa'r havde hvide Haar;
man sagde, han fik dem en Uvejrsnat,
da Lykken rømte af Gaard.

Hans Ryg var kroget som gamle Mænds,
han skøttede slet sit Skæg;
hans rige Jord var hans rige Vens.
Af Hunger brølte hans Kvæg.

Af Hunger vrinsked det gamle Øg,
som liden Smaapilt jeg red.
Jeg løb til Stalden og Manken strøg,
stak Haanden i Krybben ned.

Da skyndte jeg mig til min Fader hen:
»I hans Krybbe er ikke et Straa.«
Han sagde: »Før Lykken kommer igen,
kan ej Hø eller Havre vi faa.«

Saa tænkte jeg ud af mit unge Vid:
»Drog Lykken selv sin Vej,
kommer hun sagtens ej atter hid,
henter jeg hjem hende ej.«

Jeg ledte det gamle Øg af Baas
og lagde et Dækken derpaa.
»Nu ville vi styre mod Lykken vor Kaas,
er end Skridtene stive og smaa.«

II

UDE.

Jeg red mig ud ad vilden Sti
og spurgte om Lykkens Færd.
Nogle var længst hun kommen forbi,
nogle mente, hun endnu var nær.

Saa var det en Gang i et fremmed Land,
jeg sad i en ringe Kro.
Spurgte jeg der en rejselig Mand:
»Ved du ikke, hvor Lykken kan bo?«

»Lykken«, han svared, med Smil om Mund,
som Smærten kæmpede i.
»Lykkens Hus er et Blændværk kun,
som helst man skal drage forbi.«

»Rømt hun er fra min Faders Gaard,
har ranet vort Gods og vort Guld,
og bringer jeg hende ej hjem i Aar,
lægger Hunger os alle i Muld.

Og hjem jeg haver langt flere Mil
end Dage der er i et Aar.
Haardt trænger det gamle Øg til Hvil,
saa langsomt det Vejene gaar.«

Jeg bød Farvel til den fremmede Mand,
underligt paa mig han saa.
Der fløj et Smil fra hans hvide Tand.
Jeg kunde ham ej forstaa.

III

HJEMME.

Jeg tænkte, at hun havde Krone af Guld
og Demantstene i Haar,
og havde to Øjne som sorten Muld
og varede Livets Aar.

Hun kom mig i Møde en frydelig Stund
og gemte sig ind i mit Bryst.
Man mærkede det paa min fløjtende Mund
og paa min venlige Røst.

Var Øjnene sorte? Det var, naar de saa,
som naar Sol gennem Legemet gaar.
Og Krone? Hun havde ej Krone paa,
men bare sit eget Haar.

Atter hun gik, og jeg ved ej hvorhen,
kun fulgte hun ikke med mig;
for nu er jeg kommen tilbage igen,
og her jeg ser hende ej.

I Gaarden er Græs, Buskadset er Krat,
min Fader gangen til Hvil,
og mig har Lykken derude forladt;
jeg husker den fremmedes Smil.

Men dog var det smukt, men dog var det smukt,
den Stund med hende jeg fór.
Vel vokse de Tider med bitter Frugt,
men op af søden Jord.

OLAF HANSEN

BILLEDHUGGER NYEGAARD

FØDT 1. AUGUST 1866 — DØD 1. MARTS 1899

Unge Kræfter, nye Kræfter! Saadan er stadig Tidens Løsen. Men der skal mange Skuldres Slid for hver Tomme frem, og Tab kan daarligt taales. Carl Theodor Nyegaard, der nylig døde, var en ung Kraft, som burde været skaanet endnu nogle Aar. Han var en stærk, ihærdig Personlighed, et vindende, elskværdigt Menneske, hvis noget beskedne og vemodige Naturel skaffede ham Venner overalt. Han var en ung, stræbende Kunstner, der ikke naaede sit Maal.

Det er tungt, naar Døden gaar iblandt Ungdommen og træffer sit Valg, som det synes her saa umotiveret. Vi, der endnu er sunde og spændstige, glade over vort unge Blod, fulde af Virketrang og Kamplyst og Fremtidstro, vi ser med Sorg en uhelbredelig Sygdom hærge et ungt, smukt Legeme, ser Døden gøre det af med et evnerigt Menneskes Forhaabninger.

Billedhugger Nyegaards Skæbne blev den triste, at hans Kunstnerevne ikke fik foldet sig rigtig ud, hans Udvikling hæmmedes ved de smaa Kaar, hvorunder han levede, og hans Skaberkraft blev ikke kunstnerisk udnyttet, som den fortjente det. For at skaffe sig selv og sin Familje Underhold maatte han anvende næsten al sin Dygtighed og Energi i Stenhuggerindustrien. Her sled han redeligt og gav god Kunst, hvor Industri før havde været gængs og skattet Vare. Han fyldte her sin Plads i den Grad, at der fra fagmæssig Side er udtalt, at i Øjeblikket kan der ikke findes nogen tilsvarende Stedfortræder; Nyegaards Plads staar, kunstnerisk set, foreløbig ubesat.

Det blev fornemmelig overnaturlig store Figurer i Sandsten, Savonière og lignende, samt Portrætrelieffer i Marmor til Gravmæler efter Kunstneres Modeller

eller Udkast, som Nyegaard udførte. En Fornøjelse var det at se ham haandtere Mejselen, det gik rapt for ham, han behandlede Materialet med overlegen Dygtighed. Og naar det var egne Kompositioner, saasom Masker og Dyrehoveder til Udsmykning af Kirker og Slotte, til Vallø f. Eks., saa huggede han dem ud af Stenen uden Lermodel. Hvad han saaledes skabte, er spredt rundt i Landet, og hvad »Vagten« her imødekommende har ladet gengive, er nogle af de faa Ting, jeg har kunnet samle af min afdøde Vens efterladte Arbejder. Adskilligt andet stod i hensmuldrende Ler, heriblandt mange gode Ting; meget, og ofte det bedste af hvad han i Ny og Næ og med megen Fantasi skitserede for sin egen Fornøjelse, smed han i Lertønden; — der var jo aldrig Tid og Raad til at gøre noget færdigt ud deraf.

Hvad her altsaa gengives, er jo ikke meget at hævde Nyegaards Kunstnernavn paa. Men hans nære Venner, der kendte hans Evner og ventede sig noget af dem, har ment at skylde den Afdøde den Æresbevisning, som ligger i at blive nævnet — selv efter sin Død.

Nyegaard led, de sidste Aar han levede, af en tærende Sygdom, der gradvis udmarvede ham og tilsidst pinte Livet af ham. Med den Jernvilje og Fremtidstro, han besad, gav han dog ikke efter. Først fjorten Dage før sin Død, da den Sandhed blev ham klar, at alt var forbi, sank han sammen og gav fortabt. Han lod sig bringe til Frederiks Hospital og døde der. Obduktionen viste Tuberkler paa Hjernen.

FRIIS-NYBO

PORTRÆTBUSTE TH. NYEGAARD

BUSTE TH. NYEGAARD

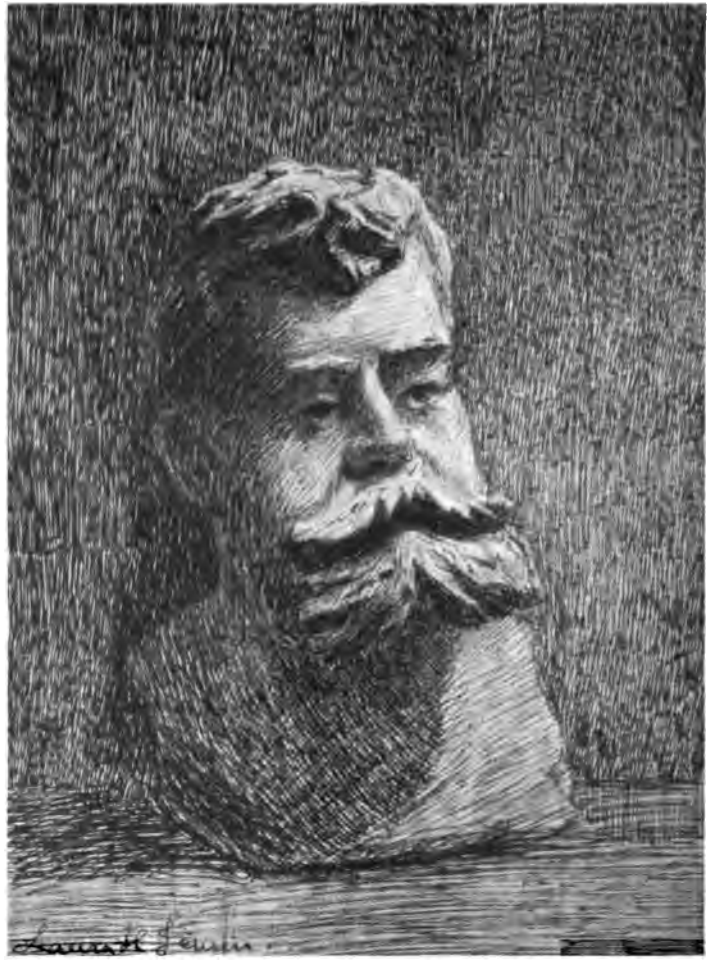

PORTRÆTSKITSE. TH. NYEGAARD

PORTRÆTBUSTE TH. NYEGAARD

EINAR MATTHISON-HANSEN

OM LIVSANSKUELSE

SVAR TIL Hr. AXEL GARDE

Med største Interesse og Deltagelse læste jeg Hr. Axel Gardes Artikkel i »Vagten«s Nr. 1: »Om Livsanskuelse«. Jeg tror, jeg forstod den, og jeg kunde samstemme i mangt og meget. Men jeg er ganske uenig med ham i det Resultat, han fastslaar: »Positiv Religion er Irreligiøsitet.« Jeg kan gøre en stor Del af hans Forudsætninger til mine og dog naa den positive Religions Standpunkt. Jeg er Kristen og mener, at min Kristendom er Religiøsitet. Jeg vil derfor prøve paa at udvikle dette. Thi jeg nærer ingen Tvivl om, at Hr. Garde og hvem, der ellers kan slutte sig til hans Standpunkt, vilde erkende en Berigelse i, om de ud fra dette Standpunkt kunde tilegne sig Kristendommen. Vel ikke nu, men naar de fik tilegnet sig den.

Hr. Garde hævder, efter mine Tanker udmærket, at det gælder om for hvert Menneske at gaa ad ukendte Veje og tale egne Ord. Det er sikkert, at et Menneske, vi skal bryde os om at høre, maa tale Ord, der er bleven til i hans egen Sjæls Værksted. Kan vi ligesaa gerne høre dem af en anden, eller læse dem i en eller anden Bog, kender vi forud, hvad han siger, saa der er ingen ny Farve, ingen egen Stemning kommet til, ja, da faar vi intet og kan efter Omstændighederne lades ligegyldige, harmes eller føle Væmmelse derved. Vi begære med Rette at mødes med ham, der taler, som nøgne Sjæle mødes. En Menneskesjæl skal gennem Ordene lade sig til Syne. Vi forlanger ikke at lære denne Sjæl at kende, at den skulde blive os gennemsigtig og klar. Dertil vil der kræves Aar og atter Aar.

Dertil forslaar ikke det længste Liv. Men vi maa have et Glimt af den. Er det der, saa forvandles alle Ordene, vi faar noget. Hvor mangen Taler stod ikke og talte; der var ikke et Ord, vi kunde indvende noget imod, og dog, vi fik intet. Eller rettere, vi hørte ikke, vi kunde ikke høre. Det var, fordi Glimtet manglede. Men er Glimtet der, da maa han sige snart, hvad det skal være, vi lytte, vi er med.

Og det er udmærket set og sagt, at det aandelige Liv har ikke Afstand fra det daglige. Det aandelige svæver ikke som en Slags krystalliseret Masse et eller andet Sted udenfor Menneskene, og nu skal de hver som fra sin Kant storme til og gribe det. Var det saa, da blev det aandelige en trist Kedsommelighed. Da vilde det være uudholdeligt at høre paa aandelig Tale, thi da fik vi jo aldrig andet, end hvad vi kendte i Forvejen, da fik vi overalt og fra alle det samme ensformige gentaget. Da manglede det aandelige netop alt, hvad der gør det værdifuldt at leve et aandeligt Liv: Friskhed, Udvikling, Forskellighed, Mangfoldighed.

Nej, det aandelige gror i Menneskets eget Sind, i hans Sjæls Dyb; det nærer sig af hans Oplevelser og Erfaringer. Det væves af hans sarteste Stemninger og fineste Følelser. Derfor blive to Menneskers aandelige Liv saa forskelligt som de to Mennesker er inderst inde, dybest bestemt — og Ordene, hvori deres aandelige Liv træder frem, er snart forskellige, snart de samme, men siger selv da noget forskelligt. De har en Tone i sig, en Farve, en Duft over sig, som bærer Bud fra det Dyb, hvor de dannedes. Det er det samme, som vi før kaldte Glimt af Sjæl. Et Menneskes aandelige Eje er hans egen Sjæls Værk. Naar det træder frem, maa det have Præg af Værkmesteren.

To Sjæle er aldrig ens, arbejde ikke paa ganske samme Maade; to Sjæle har derfor aldrig ganske det samme aandelige Eje, forstaar aldrig fuldt hinanden, kan ikke helt og fuldt smelte sammen.

Den, der slet ikke arbejder i sin Sjæls Dyb, er ganske ude af Stand til at forstaa en andens aandelige Liv. Den, der selv arbejder, forstaar en større eller mindre Del deraf. De, som er i Gang med dette Arbejde, har nemlig en lønlig Samviden med hinanden. Naar Ordene fra den ene lyder, som bringer Bud fra dette Arbejde, da har den anden Øvelse i at forstaa dem: han griber den Farve, den Duft, der er over dem, han føres ad Ordenes Skakt ned i Gruben, hvor de er udhamrede, han har fra sig selv Forstand paa dette Arbejde, véd, hvordan det udføres, hvordan Ordene er blevne til. Derfor kan Ord bære Bud mellem to Menneskesjæle, saa de faar et Møde, et Sjælemøde, hvori to Sjæle staar nøgne over for hinanden. Dog bliver der altid noget tilbage, ja Udtrykket er maaske saa meget for stærkt, at Sandheden bliver: De ses, de mødes paa den Maade kun i Glimt. Men det er en saa uhyre Glæde og Berigelse, hvert saadant Glimt, at den, der kender noget dertil, sætter disse Øjeblikke over alt andet i sit Liv.

Men altsaa, der blev det tilbage, som hvert Menneske havde for sig. Dybest inde er der Forskelligheder, som Ordene ikke kan ophæve. Ja, jeg indrømmer, at just i det Øjeblik, vi mødes, just idet det glimter, og et andet Menneskes Sjæl lader sig til Syne, faar vi maaske stærkest Indtrykket af, at der er noget, vi ikke ser, af Forskelligheden, af Afgrunden imellem os.

Den enkelte føler sig da dybest nede ene. Og idet han i Ensomheden gaar

videre og videre, naar han til Grænsen. Og her kan han gøre et af to: Enten kan han sige: nu ser jeg ikke videre ud, jeg lader Grænsen være det, den er, jeg holder mig til det kendte, til Erfaringen. Hvorfor skulde jeg vel give mig af med at undersøge, hvad denne Grænse betyder, og hvad der er paa hin Side Grænsen. Jeg er kommet saa dybt ned i mit Væsen, som jeg kan komme. Hvad jeg har vundet, fastholder jeg og begærer ikke mere. Jeg savner Lyst, Mod, Vilje, Attraa til at gribe efter, hvad Grænsen dølger for mig. Maaske det vil bringe Lidelse, Smerte, Savn. Maaske blot Uro, Forstyrrelse. Men i ethvert Fald, jeg ved, hvad jeg har, og ikke, hvad jeg kan faa.

Eller han kan sige: Ved denne Grænse for mit Væsen opdagede jeg det uendelige, Gud.

Det er dette, Hr. Axel Garde har gjort, og han siger nu: Den, der har gjort dette, er religiøs, har personligt grebet det religiøse.

Og, siger han videre: Da vi nu har set, at der ikke er to Mennesker, uden at de jo i Dybet af deres Sjæl er forskellige, ja, skilt ved en Afgrund, hvorover de blot som skimter hinanden, saa er det ikke det samme, de møder her ved Grænsen. Kalder vi det Gud, saa er det ikke den samme Gud. Gud bliver ligesaa lidt den samme for to, som to er indbyrdes ens.

Og da Gud findes dernede i Dybet, hvor Ordene, om de vil beskrive, falder som Paradokser, hvor Tausheden, Ensomheden omgiver og hersker, hvor Grænsen er naaet for det bevidste Liv, hvor selv det ubevidste er som ved at fortone sig, hvor alle Begreber og Begrebsbestemmelser forsvinde — saa er det klart, at den Gud, vi møder der, ikke lader sig forklare, ikke lader sig beskrive. — —

Saa langt kan jeg følge Hr. Garde, og jeg haaber, han kan indrømme, det er et forstaaende Følgeskab. Men nu skilles vore Veje. Thi nu siger Hr. Garde: Ud fra alle disse Forudsætninger følger: Positiv Religion er Irreligiøsitet. Og jeg siger: Ud fra disse Forudsætninger ser jeg mig i Stand til at være religiøs og Kristen; jeg er vis paa, at positiv Religion og Kristendom er Religiøsitet.

Jeg gad dog vidst, om det ikke maatte kunne lykkes at gøre det forstaaeligt for Hr. Garde, hvorledes det hermed hænger sammen. Jeg mener naturligvis ikke, at jeg skulde kunne bevæge Hr. Garde til at antage Kristendommen; men jeg synes, jeg tør tro, at jeg kan bibringe ham i al Fald en Anelse om Muligheden af, at ikke alle, der bekende sig til Kristendommen, er irreligiøse. Og kan det lykkes mig, da vil der aabne sig en Udsigt til det kristelige, som maaske engang i Tiden kan føre til noget.

Jeg vil tage mit Udgangspunkt i dette: Naar et Menneske opdager, at det nede paa Bunden af sin Sjæl er ene, ved en Afgrund skilt fra alle andre, saa volder denne Opdagelse Smerte. Det er en Glæde at skimte andre, som er naaede ned i de samme Dybder, det er en Glæde og Berigelse at høre Ord fra andre, som bringer Vidnesbyrd derom, det er en Glæde at kunne mødes med dem i Tausheden, men Smerte er alligevel det overvejende: hvorfor kan jeg kun skimte dem, hvorfor slaar Ordene, Tausheden ikke til, hvorfor er der en saadan Afgrund imellem os? Men denne Smerte maa betyde, at det er ikke Meningen. Den fortæller om, at vi har en Trang til at komme over Afgrunden, tæt ind til hinanden, saa vi forstaar hinanden til Bunds.

Til at begynde med gøres denne Erfaring vel lettest af to. Det kan times to at forstaa hinanden saa meget, saa de bliver lykkelige for hinanden. De slutter sig sammen, de lever Livet sammen, og i enkelte rige Øjeblikke er det, som hin Afgrund var fyldt, og de havde fundet helt ind til hinanden. Men disse Øjeblikke afløses af de mange andre, hvor Afgrunden tydeligt aabner sig imellem dem, de føler sig hver for sig ene, saa ene, og hverken i Tausheden eller i Ordene mægter de at naa ind til hinanden. Da kalder de hine Øjeblikke for de saligste i deres Liv, og de vilde ikke undvære dem, trods de ikke mindst ved dem har lært at kende den uhyre Smerte: i alle andre Øjeblikke at være ene, og skønt de igen af Smerten lærer, at selv i hine Øjeblikke var der noget af Afgrunden imellem dem. Ja, de lærer at kende Smerten som den, der altid følger, saa selv i de »salige« Øjeblikke er den vibrerende tilstede, om end skjult, døvet, glemt.

Men igennem dette lærtes Trangen at kende til at komme helt ind til hinanden, til at faa Afgrunden fyldt. De to forstod, at det var ikke Meningen at være udelukket derfra — ellers kunde Smerten ikke være saa stor, og Glæden ikke saa overvældende, naar det som for et Øjeblik lykkedes.

Og ud fra denne Oplevelse og Erfaring kan et Menneske naa videre, opdage sin Trang til at komme nær til i al Fald alle dem, hos hvem han mærker, at det samme bor: dem, der er komne ned paa Dybet af deres Sjæle og der har lært at kende, at de var ene.

Ja, jeg paastaar, at der mellem Mennesker er en inderlig Længsel efter at komme hverandre nær, og at denne Længsel fødes af og udtrykker, at der er en Trang dertil, som hører Mennesker oprindelig til; og jeg paastaar, at det kan ikke være Meningen, at denne Trang ikke skal eller kan stilles.

Hvad Hr. Garde udvikler, er i mine Øjne Vidnesbyrd om denne samme Trang, men han bliver staaende ved, at den hverken kan eller skal stilles. Og det er forstaaeligt nok, saalænge han religiøst staar, hvor han staar. Thi jeg er vis paa, at det først er ved Kristendommen, vi faar Mod til at tro paa dens Tilfredsstillelse, og først ved Kristendommen vil den blive stillet. Ja, jeg mener, at netop derfor er Kristendommen kommet. Jesus Kristus er kommet for at hjælpe Menneskene ind til hinanden, for at fylde Afgrunden imellem dem.

Og jeg tror, Hr. Garde ud fra sine Forudsætninger maa kunne indse Muligheden deraf.

Om nu Jesus Kristus er Grundtypen for alle Mennesker, saa hele den samlede Sum af Menneskelighed, der gennem Tiderne har været udtrykt i Mennesker, har som forud været til Stede i ham, er egentlig oprundet fra ham — hvad maatte saa vel deraf følge?

Ja, saa kan han aabenbart forstaa mig, forstaa mig helt ind til Bunden af min Sjæl. Da kan jeg i ham møde en, fra hvem jeg ikke føler mig skilt ved nogen Afgrund. Han kan forstaa og gøre sig forstaaelig. Han forstaar mig i det daglige Liv, han forstaar mig, naar jeg derfra stiger ned til min Sjæls inderste Dyb, han forstaar mig i Ensomheden og i Tausheden. Og han forstaar mig selv da, naar jeg staar ved Grænsen, hvor jeg ikke kan finde mit Livs inderste Væsen. Og fordi han hele Tiden har forstaaet mig og kunnet gøre sig forstaaelig for mig,

derfor kan han ogsaa nu gøre sig forstaaelig, idet han viser mig, at dette mit Livs inderste Væsen er i ham, og med ham i det uendelige, i Gud.

Som Hr. Garde meget rigtig anfører, ogsaa Jesus siger, at Gud findes, hvor man er dybest sig selv og borte fra alle andre. Jeg maa ind i Ensomheden. Men der kan jeg møde ham, som forstaar mig i denne, og i ham finde det uendelige, Gud, finde det saaledes, at jeg samtidig finder mit eget inderste Væsen, som gemmes i ham.

Han har Evner til at gaa ind til mig, saa jeg nu ikke længere er ene, ikke har nogen Afgrund mellem ham og mig, ikke længere staar ved en Grænse, hinsides hvilken er en uforklarlig og ubeskrivelig Gud. Nej, i Jesus Kristus er mit eget inderste Væsen lagt blot for mine Øjne som tilhørende Gud, og Gud bleven mig klar som den, hvem jeg oprindelig tilhører, og i hvem jeg har mit Maal. Jeg har begyndt at leve med Gud, at kende ham. Han er kommet til mig i Jesus Kristus og kommet som Forklaring paa mit Væsens dybeste Gaade.

Men det var jo mig, der levede mit daglige Liv, som netop derfra steg ned og nu bestandig stiger ned paa Bunden af min Sjæl til dette Møde. Og idet Jesus Kristus gennem dette Møde bliver Midtpunktet i mit aandelige Liv og hjælper mig til »med friske Øjne og ærligt Sind« at se paa Livet igen, saa gøres mit daglige Liv mere og mere til et aandeligt Liv: bag alt, hvad jeg lever og udtrykker, ligger Bevidstheden om, hvad jeg har fundet i Dybet af min Sjæl, om ham, der har taget min Ensomhed, givet mig at finde frem til En, givet mig Uendeligheden ikke som sugende Savn og Længsel, men som mit Væsens Oprindelse og Maal, givet mig at være hos Gud.

Alle, som mødes med Jesus Kristus, giver han det samme; han giver dem alle sig selv. Alle finder de i ham deres eget Væsens Grundbillede, alle møder de ham, saa Ensomheden ophører, Afgrunden forsvinder, alle faar de ved ham det uendelige, Gud, som den levende Forklaring af deres Væsens Gaade.

Og herved naas det, at Mennesker kan finde frem til hinanden, helt tæt ind til hinanden.

Jo bedre to kan tale til hinanden fra det inderste Dyb, des nærmere er de hinanden, maa ogsaa Hr. Garde indrømme. Nu kan dette ske som aldrig før. Jesus Kristus har hjulpet dem til ikke at blive ens men at blive Enhed. De har Lod og Del i den samme Uendelighed, den samme Gud. Deri er de én — saa ofte de med hinanden kan finde helt derud. Nu bliver disse Øjeblikke, hvor det sker, for Alvor »salige«, og vil de end ofte føle Smerten ved at være ene, se Afgrunden som atter liggende imellem dem, saa vil dette kun drive dem til atter og atter at søge Mødet i Gud. Og naar det ikke lykkes, naar Smerten er der, da vil den dog nu være mildnet ved Bevidstheden om, at der er de Øjeblikke, hvor den helt er overvundet, og at der engang vil komme den Stund, da den aldrig mere skal mærkes: naar de gennem Dødens Porte føres helt ud i det uendelige, helt ind til Gud og bliver fuldt én i ham.

Er hvad her er udviklet lykkedes for mig med blot én, da aabnes derved Udsigten til, at det kan lykkes med andre ogsaa, og jeg bliver sikker paa, at om det end ikke sker, saa ligger Fejlen hos mig eller hos de andre, men ikke i Sagen selv og ikke i vort egentlige Væsen. Anelsen er vakt om, at det engang

skal og maa ske, og Smerten er væsentlig overvundet. Jeg har faaet Kræfter til i Haabet at række mig frem mod Tilfredsstillelsen af min dybeste Trang: at blive forenet med Mennesker, og denne Forening har vist sig at være en Forening i Gud.

Nu er det vel sandt — det indrømmer da i alt Fald jeg, og det indrømmer vist alle — at det er end ikke lykkedes for mig med blot én, anderledes end i Anelse, Forventning. Men der er givet en stor Rigdom selv i dette, og Anelser er af en ganske ejendommelig Styrke, Forventningen utrolig sikker paa sit Maal. Derfor kan jeg ikke nøjes med Hr. Gardes Standpunkt, thi her mangler denne Anelse, og der er ingen Udsigt til at vinde den. Men den kan jeg slet ikke undvære. Den giver mig et andet Syn paa mig selv og et andet Syn paa Mennesker. Den tager noget tungt og pinefuldt bort og skænker noget friskt og lyst og glad til mit Sind.

Jeg kan maaske udtrykke Forskellen saaledes: Hvis den, der staar paa Hr. Gardes Standpunkt, ikke har opdaget sin Trang til at faa Afgrunden fyldt, da har han ikke endnu ret taget sit Væsen i Besiddelse. Hvis han har opdaget Trangen men maa opgive Troen til, at den kan stilles, da bliver hans Liv et Liv, hvor Smerten er det langt overvejende.

Paa mit Standpunkt opdages Broen over Afgrunden, og selv om den endnu ikke ret kan befares, giver Opdagelsen af den et Tilskud af Glæde, saa Glæden bliver det overvejende.

Mit Standpunkt er religiøst lige saa vel som Hr. Gardes. Men mit Standpunkt er positiv religiøst, thi jeg forholder mig til den Jesus Kristus, der fra Uendeligheden er traadt ind i Endeligheden, traadt ind i mit Sind dér paa Grænsen, hvor jeg staar over det Uendelige.

Og herved omstyrtes intet af det, som er værdifuldt i Hr. Gardes. Skønt de mange Kristne alle har mødt den samme Jesus Kristus, saa har de dog ikke mødt det samme. Thi de var ikke ens. Det var blot dette, at han forstod dem alle og kunde gøre sig forstaaelig for dem alle. Fordi han bar dem alle i sig. Og derfor blev de heller ikke ens. Hver maa tale med sine egne Ord om, hvad han fik ud af Mødet med ham. Og vi bryder os ikke om at høre den, der taler andres Ord derom. Hvad der staar i de gamle Bøger, kan vi selv læse. Saa det bryder vi os ikke om at høre. Og hvad Menneskene har lavet ud af det, de har fundet i de gamle Bøger, bryder vi os ikke heller om. Nej, det Menneske, vi skal høre og have noget ud af, maa fortælle os noget af sit eget, noget han selv har levet og erfaret.

Men trods det, at naar han taler, som taler saadan, Ordene da er hans egne og har den Betydning, de kun har i hans Mund, saa har vi dog noget ud deraf. Vi har Evne til at forstaa, til at gaa bag om den egne Klang, ned paa Bunden af hans Sjæl, og dér som blive Vidne til deres Tilblivelse. Og bæres de os da i Møde som Ord, der fortæller om, hvad dette Menneske havde ud af Jesus Kristus, saa faar vi mere ud af Ham, og dette Menneske, der taler, og jeg, som forstaar, faar et Møde i Ham. Og i det Øjeblik sloges der Bro over Afgrunden imellem os. I det Øjeblik forstod vi, at vi, trods al Forskel, havde den samme Gud.

V BRÜCKER

REPLIK TIL PASTOR V. BRÜCKER

For en Ung i vore Dage maa det offentlige Liv og den offentlige Diskussion staa i et noget besynderligt Lys. Ungdommen i os ligger brak: standset af en erfaren Skepsis, som hører Alderdommen til, eller af en Kristelighed og hvad dermed følger, som staar i den skarpeste Modsætning til vor Samvittighed. Den altid parate Ironi er jo nu en Gang lige saa lidt som Forfædrenes Religion Ungdommens Sag; bliver Ironien Livsindholdet, opløser Ungdommen selv sin Levedygtighed og anteciperer sin Alderdom. Hvad vil det egentlig sige at være ung? Der raabes paa Ungdom stærkere end nogensinde før; men hvad det vil sige, faar vi ikke at vide: Vær dog unge! I har ikke andet at gøre end være unge! Svaret er ikke oplysende. Der er da ikke andet at gøre for os end selv at tage fat og documentere vor Ungdom.

Og der er dem iblandt os, der tror, at Ungdom ganske simpelt betyder en alvorlig og ihærdig Stræben mod at faa Indhold i de to Ord, der nu saa ofte kun er Gloser: Livet og Udviklingen. Ungdom er synonymt med Livsinteressert-hed. Det Indskud, et ungt Tidsskrift kan give Diskussionen, er dette ene: at krænge Lommerne. Jævnt og ærligt fortælle dem, der vil høre os, hvad vi lever paa fra Dag til Dag, hvad der fylder Samtalerne imellem os. Kaste vore blottede Hjerter ind paa Tidens Alter.

I den Afhandling, som Pastor V. Brücker har gjort mig den Glæde at optage til Diskussion, forsøgte jeg, saa ærligt jeg kunde, at oplyse, hvad det religiøse betyder for de af os Unge, der gerne vilde være en livstro Ungdom. Hr. Brücker følger mig langt paa Vej og kan samstemme med mig i mangt og meget, men hvor jeg naar ned til den store Uendelighed og vedkender mig den aabne Udsigt til den frie Horisont, standser Pastor Brücker Diskussionen med den historiske Kristendom. Her former Pastor Brückers Indlæg sig som en personlig Bekendelse om den Glæde, Kristendommen har givet ham. Her skal jeg af gode Grunde ikke tale med. I en Diskussion om det kristelige som den absolute Opfyldelse af det menneskelige tør jeg foreløbig ikke indlade mig. Jeg maa da nøjes med at være glad for det lykkelige, der ligger i en fornyet Bevidsthed om den lønlige Samviden, forskelligt tænkende Mennesker trods al Forskel kan være i Besiddelse af om den Tavshed, der er den Enkeltes Ejendom.

At Pastor Brücker har optaget en Afhandling til Diskussion, der saa bestemt karakteriserer positiv Religion som Irreligiøsitet, er et Vidnesbyrd om det frie Ordskiftes Fremtrængen. Hører til de lykkelige Kendsgerninger, der nøjagtigt maaler Frisindet og Fremskridtet i vore Dages Danmark.

AXEL GARDE

PORTRÆT AF HERMAN BANG HUGO LARSEN

OVER ÆVNE

I

INSTRUKTIONEN

Som Skuespilleren maa mætte sig med sin Rolle, indtil den bliver Gennemlevelse for ham, lever i ham og om ham, er ham, saaledes maa Sceneinstruktøren atter og atter mætte sig med det hele Skuespil, voldeligt og under den yderste Anspændelse tilegne sig alle dets Stemninger, indtil for ham hele Skuespillet er blevet Liv.

Er dette sket, da er med det samme det skabt, som nogle Anmeldere kalder »Afrundethed«, andre benævner »Harmoni« og nogle andre igen for »en virkelig Helhed«. Thi et gennemlevet Stykke er en Helhed.

Naar saa Sceneinstruktøren saa nogenlunde kan Pjecen, da tror jeg han først og fremmest maa lægge Mærke til og faa de spillende til at bide Mærke i hvert Ord og hver den mindste Overgang, der forbereder Dramaet og Konflikten. For, det, i rette Tid og ved alle Midler at forberede Publikum paa det kommende, det er allerede at spænde Publikum, allerede at kalde paa det.

Naa, Herregud, alt i alt er Sceneinstruktørens Kunst jo ikke saa særlig stor en Kunst. Han er og bliver jo aldrig andet end Mellemmanden, Forloveren ved Forfatterens og Skuespillerens Vielse.

Han maa kun kende tre Ting: Stykket, Skuespillerne og Publikum.

Jeg havde nær sagt, at det vigtigste er, at han kender Publikum. Han maa kende dem, til hvem Værkets Fortolkning skal vende sig. Enhver Fremstilling paa Teatret er en Omdigtning og maa være det. Det er Sceneinstruktørens Sag at kende Adressaten, til hvilken Omdigtningen skal sendes.

Jeg skal give et Eksempel.

Da i Paris Lugné Poe vilde gøre det store Vovestykke ved Hjælp af Over Ævne at vinde Bjørnstjerne Bjørnson jævnhøj Plads med Henrik Ibsen, maatte Fortolkningen af Skuespillet samles om Bratt, om den længselsfulde Tvivler maatte Hovedindtrykket samles. Den Mand, kunde man haabe, vilde Paris forstaa, og i hans Rolle var der atter et enkelt Sted, hvor der maatte sejres, eller hvor vi maatte fældes. Bratt siger noget saadant som, at hvis Guds Aabenbaring kom, da vilde først de syge og de elendige ile frem, ud af deres Hytter, op fra deres Lejer, frem mod Miraklet. Men — fortsætter saa Bratt — ogsaa de intelligente, de høje Aander, de stærke Tænkere vilde drage frem for at se Underet — og de vilde ikke blive de sidste, thi deres Længsel efter Sandheden har været dybest.

De Ord, de maatte i Paris være Skuespillets Kerne, og tændte ikke de, var Over Ævne fældet. Rørte de ikke ved Paris' Hjerte, saa havde Bjørnstjerne Bjørnson for den Gang intet at skulle sige Paris.

Himlen være lovet at Ordene tændte. De 1200 Skeptikere, der var Tilskuere, tilstod i et uvilkaarligt og et oprigtigt Nu, at Bratts Længsel var deres Længsel.

Og vanskeligere var det slet ikke at sejre i Paris.

Naar Over Ævne imidlertid skulde spilles i København, maatte Vejen til de menneskelige Sind banes anderledes. Her er det Børnenes Frafald fra Faderens Tro, som maatte kunne vinde den stærke Genklang. Denne Lidelse og disse Kampe er i Nordens Samfund Kampen og Lidelserne i Tusinder af Hjem. I Norden er Sang og hans Hustru og deres Børn Hovedpersonerne i Skuespillet, i det mindste paa Scenen. Bratts Tvivl er de Hundreders. Sangs Smærte over den aandelige Skilsmisse fra sine Børn er de Tusinders; thi den er kun en af de mangfoldige Former for den altid standende Strid mellem Slægtleddene, en mægtig Form for denne Strid.

Hvor i Paris Sejren afhang af anden Handling, maatte i København Kransen hentes i første Handlings store Stemning.

Lykkeligvis spillede jo ogsaa Folketeatrets unge Kunstnere her saaledes, at Bjørnstjerne Bjørnson blev helt forstaaet.

Og det er jo alt hvad en Sceneinstruktør kan gøre: Tro mod Digtningen at tjene dens Hensigter saaledes, at dens Gennemlevelser bliver Liv og dens Mennesker Mennesker — foran andre levende Menneskers Øjne.

HERMAN BANG

PORTRÆT AF JOHANNES NIELSEN G. A. CLEMENS

II

JOHANNES NIELSEN

Saa skete da i det Herrens Aar 1899 Miraklet!

»Over Ævne«, første Stykke, opførtes paa et — dansk Privatteater.

Folketeatrets unge Skuespillere førte det til Sejr, ledede af deres Instruktør Herman Bang, der med sit ejendommeligt skarpe Blik havde fundet en Fremstiller til Pastor Sang. Og Teatret bragede af et Bifald, Klap og Bravoraab som ikke længe hørt. Der var Højtid og Fest i Folketeatret fra Parket til Galleri.

Det hændte i disse Aftener, at Parkettet, det skeptiske kunstnydende Publikum, der kendte Stykket og vidste, at Miraklet i »Over Ævne« ikke sker, ikke tænkte paa andet end: Gud ved, om det alligevel ikke skulde ske? . . . Og den øvrige Del af Publikum, de naive og kunstmodtagelige Sjæle, fandt sig i at være i Kirke, fordi det var en Digter, som prædikede.

Stor Ære tilkommer Teatret og Digteren, men ikke mindre Ære tilkommer Johannes Nielsen, den unge Fremstiller af Sang.

Johannes Nielsen! Det er nu et Navn i dansk Teaterhistorie, Lønnen for de haabløse Trængselsaar.

Først de tre Skoleaar paa det kgl. Teater, saa Tantalusaarene uden Engagement, saa de to-tre Aars Skuespillervirksomhed, til han nu forlader Scenen for at dækkes med Kulissestøv som Sceneinstruktør, Skuespilleres, Kritikeres og Publikums Prügelknabe.

Sang blev hans vidunderlige Sortie, inden dette skete.

Der gik han og spillede i et Repertoire, som et Privatteaters nu én Gang er, mangfoldigt og planløst . . . .

Men i Stedet for at give en Opremsning af hans Roller eller en Kritik af hver enkelt — deres Egenskaber er det for Størsteparten ikke værd — skal jeg forsøge at give et Billede, en summarisk Karakteristik af hans Spillemaade indtil Sang.

Hver Gang han fik en Rolle, som af Repertoiregrunde aldrig rigtig passede for ham, søgte og fandt han Mennesket i den, drog med Fasthed dens ydre Linjer og Konturer, gav helt af sin egen Sjæl, hvor han fyldte den menneskeligt, men nøjedes iøvrigt med at antyde, hvor hans Jeg ikke slog til. Her udleverede han sig, dækkede ikke sine Mangler ved energisk Paasmøren af Rutine-Fernis, gik aldrig paa Akkord og indlod sig ikke paa tomme Abekatterier. Han skabte altid fra nyt af og indvendig fra.

For den, som i Skuespilkunsten kun søger det, den bør være, Menneskefremstilling, blev Johannes Nielsens Spil altid en Nydelse, hvor ufuldkommen den end var, han var altid et Menneske. Men det var tillige en Skuffelse, thi han var ikke altid Rollen, Figuren. Han viste ingen virkelig Forvandlingsævne; han var og blev Johannes Nielsen.

Og denne Fremstillingsmaade syntes at have en farlig Begrænsning i den udprægede Personlighed.

Som Johs. V. Jensen en Gang udbrød, da han havde set ham i »Trilby«:

— Den Mand vil være opslidt inden et Par Aar, hvis han hver Aften øser saa rigeligt af sin egen Sjæl.«

Ofte antydede Johannes Nielsen endog mere end han gav.

De teaterkyndige begyndte derfor at se noget andet i Johannes Nielsen end en Mand med Skuespillerævne: et Sceneinstruktøræmne. De sagde: Han ved, hvordan det skal være altsammen, han kan blot ikke selv gøre det. Og de gjorde ham til Instruktør ved det kgl. Teater.

Man maatte give dem Ret og nære det bedste Haab om, at dette var hans rette Hylde: at digte Baggrund for Digterværkerne og faa Skuespillere til at træde frem paa den, at præge og gennemtrænge Menneskesjæle med Digteres Ideer.

Johannes Nielsen har vel troet og haabet det samme. Og saa spiller han Sang. Spiller Sang og afslører et helt nyt Fond, han har at øse af: sin Menneskekundskab. Han skaber baade af sin egen dybeste Sjæl og af sin intime Menneskekundskab. Han viser, at det ikke er en »lyrisk Elsker«, den danske Scene ejer, ikke en »Ræsonnør«, overhovedet ingen Skuffedarieskuespiller, men en Karakterskuespiller, og han gør sig selv og alle de andre Tvivlere til Skamme.

Saa glædeligt det havde været for den, der tror paa hans Ævner som Instruk-

tør, at se ham knyttet til vort nationale Skuespilhus, saa sørgeligt blev det, at en saadan Skuespiller forlod Scenen.

Sang blev en Aabenbaring og et Symbol for Johannes Nielsens Virksomhed, som den nu foreligger. En Aabenbaring af nye, dybe Kilder i hans Væsen og et Symbol paa en Mand, som i vor skeptiske Tid — selv Skeptiker — kender sin egen Verden, hvor han henter Begejstring, Fortrøstning og Tro, hvad enten han vælger at meddele dem til et Teaterpublikum eller at indblæse dem i sceniske Kunstnere.

Sang lever i sin egen Verden og straaler af dens Sol, udstraaler den til alle sine Omgivelser. Vi Skeptikere, der ikke tror paa, at Sang har gjort Mirakler, fordi det ikke er Mirakler, han har gjort, vi Skeptikere, der ikke tror paa, at han kan gøre det Mirakel at helbrede sin Hustru, hvad der vilde være et Mirakel, vi troede paa det alt sammen som god Latin, saaledes som Johannes Nielsen spillede Sang. Han overbeviste os lidet Troende om Miraklet: at han er en sjælfuld og aandfuld Skuespiller — med en Sjæl, som naivt levede i og meddelte de Syn og Indtryk, som Aanden bevidst havde omdigtet og udformet. Ti selv om man er en nok saa stor Personlighed, bliver man ikke stor Skuespiller eller Kunstner i det hele uden at eje den omsmæltende Fantasi . . .

Johannes Nielsen gaar nu ind til den Instruktørgerning, der er upaaagtet, hvor det gaar godt, og ubarmhjertig hudflettet, hvor det gaar galt. Ingen Laurbær eller Ære venter ham, naar hans Arbejde krones med Held, — det tilegner Skuespillerne sig graadigt og hensynsløst. Men Pryglene og Dadelen vil blive hans Lod.

De, der skylder ham mange Afteners kunstnerisk Glæde i vor Tids dramatiske Dødvande, vil ønske ham, at han maa eje den sjældne fornemme Resignation, hans nye Virksomhed kræver. Han vil heri som i saa meget andet kunne finde det store Forbillede i Professor Will. Bloch, med hvis Opfattelse af Scenekunst hans egen uden Tvivl er nærmest i Slægt.

JENS PEDERSEN

III

FORESTILLINGEN

Om selve Opførelsen af »Over Ævne« bør det gentagende siges, at det var en Begivenhed.

Herman Bangs Talent som Sceneinstruktør kunde vanskeligt finde en bedre Opgave. Det forpint eksalterede og ekstatiske, der hviler over Bjørnsons Digterværk, er hans Væsens Nerve. Derfor maatte han netop her kunne naa den hele Stemning, som han ogsaa naaede. Til Hovedrollerne havde han videre det Held at finde de nødvendige Støtter.

Fuldt ved Siden af Hr. Johannes Nielsen stod Fru Anna Larssen som Rakel. Fruen vandt i denne Rolle nyt Land. Hendes Repertoire var hidtil valgt efter Ydelser som Mimi i »Frie Fugle« og Mizzi i »Elskovsleg«, det lille letsindige, forfløjne Pigebarn med den sarte Følsomhed i Kærlighedsforholdet til den unge Mand. Naar undtages hendes lysende overdaadige Spil i gammel Komedie (i Aristofanes' »Lysistrate«), var de alle

PORTRÆT AF FRK. AHLSTRØM — TONY MÜLLER

skaarne over disse to Læster. Som Rakel stod hun for første Gang i en Situation som den kærlige, pietetsfulde Datter i en Familiekres. Og hvilket Perspektiv var der ikke i Figuren og dens Forhold til de Medspillende! Hvilken Skønhed, Renhed og Harmoni var der ikke i alle Linjer! Lydhør til hver Fiber har Fru Larssen altid været i sit Spil; hendes Sjæls Strenge dirrer og giver Tone, baade naar hun selv taler og naar andre taler. Altid er hun i Situationen, i Milieuet. Men aldrig før har hendes Tale været saa rigt og rent nuanceret. Hendes Udbrud, da hun opdager, at Moderen sover, og hendes Rædselsskrig i Fjældskredsscenen kan Ingen, der har hørt det, glemme. Rakel var sjælfuld, ægte og fuldmoden Kunst.

Ogsaa Hr. Fjelstrup som Tvivleren Bratt føjede et nyt Billede til sit store Galleri. I sin første Scene illuderede han ganske; det var virkelig en søgende, tvivlende Sjæl i Vaande. Svagere var hans Spil i Hovedscenen. Hans Nuancering af den store Replik savnede den Logik, hvormed Bjørnson saa mesterligt har formet den. Det var, som om han ikke rigtig havde lært den, før han begyndte at spille den. Og, som Phister skal have sagt: Hvor Fanden skal en Skuespiller føle sin Replik, naar han ikke véd, hvad han skal sige? Men naar man betænker, at Hr. Fjelstrup Aften efter Aften gennem mange Aar er bleven misbrugt i tomme Farceløjer, maa man beundre hans Alvor og Pathos som Bratt. Hans store Talent og vidunderlige Fantasi burde snart finde den Røgt og Pleje, der svarer til hans hæderlige Bestræbelser i de store Opgaver. Ellers er det ikke hans Skyld, at vi ikke kommer til at se ham som Kong Lear.

I Præstescenen vakte Hr. Hellemann Opmærksomhed ved sit naivt-morsomme og diskrete Spil, om det maaske end var en Smule udvendigt, og Hr. Hofman talte med en intens Varme og Inderlighed.

Helt Nyhedens Interesse havde Debutantinden Frøken Ahlstrøm som Fru Sang. Lænket til Sengen havde hun ikke andre Udtryksmidler end sin Stemme og sit Ansigt. Hendes Sprog og Tale trænger endnu til Kultur og Form. Matematisk nøje talte hun først langsomt, saa med nervøs Jagen, og stadig gentog disse Tempoer sig. Men hendes Replik havde Nerve og Intelligens, og hendes dybe Øjne, hendes inderlige, ømme Blik fængslede hele Tiden. Ikke mindst ved hende sejrede »Over Ævne«. Og det er kun at haabe, at dette ejendommelige Talent, som er saa født, maa faa den varsomste Opdragelse.

Om selve Iscenesættelsen skal der ikke siges mange Ord. Fejlene var iøjnespringende og naturlige med et i en saadan Opgave ganske uprøvet Materiale. Saa meget mere bør man prise den Egalitet og Helhed, der hvilede over Forestillingen. Folketeatret har altid haft Ord for godt Sammenspil. Hvilken Misforstaaelse! Det har aldrig eksisteret, før Herman Bang blev Instruktør. Misforstaaelsen beroede vel paa, at man altid saa de samme Kræfter spille sammen. I Virkeligheden skreg de mod hverandre; naar den ene talte i Øst, svarede den anden i Vest.

Teatret havde iøvrigt ved Førsteforestillingen et usædvanligt Publikum. Hele det aandsforladte Revypublikum, der ellers afgør Stykkernes Skæbne, var den Aften til Première i Nørrebros Teater. Dette var da en yderligere Betingelse for »Over Ævne«s Scenelykke.

Der findes altsaa i København et stort Antal Mennesker, der vil se god Skuespilkunst. Denne Erfaring forpligter. Det er ikke nok, at vore Teatre opfører gode Stykker; Spillet maa bære dem. Denne Betragtning er naturlig for den, der saa' »Over Ævne« kort efter Dagmarteatrets Opførelse af Sudermanns »Johannes«. Om Stemning var her ikke Tale. Skuespillerne skreg og svedte, udfoldede en Energi, som ganske manglede Mening og Maal. Lys og Skygge skiftede ikke i Tale, saa lidt som Nat og Dag i Belysning. De taabeligste Cirkusbelysninger skød hvert Øjeblik ned over Scenen, og den vamleste Alkoveduft slog En i Møde. Skuespilkunst er ganske vist baade den groveste og den nøgneste Kunst. Men naar Nøgenheden er Afklædthed og ikke blottet Nerve, bliver den kun den groveste Kunst.

J. P.

PORTRÆT AF HELGE RODE — MALERI AF N. V. DORPH

PORTRÆT AF FRU AGNES HENNINGSEN — JOHS. GRENNESS

PORTRÆT AF OLAF HANSEN — VALDM. NEHENDAM

Min Kunst er det Arbejd, jeg virker med Liste,
min Kunst er min Søgen — jeg sletter dens Spor.
Min Kunst er for mig hverken lille eller stor.
Den blev, naar jeg sagde mig selv, hvad jeg vidste.

Den blev, naar jeg spurgte mig selv, hvad jeg tror,
den fæstned de Minder, jeg ej vilde miste,
og gemmer de Drømme, der turde sig driste
til Live i Versets forløsende Ord.

Min Kunst er det Offer, jeg sirer med Flor
af de fejreste Blomster, jeg evner at dyrke,
og fører til Stedet, hvor Guderne bor,

de hegnede Lunde med indviet Jord,
til Hæder for dem og til Held for min Styrke
og Lyst til at holde de Love, jeg svor.

OLAF HANSEN

PORTRÆT AF JOHANNES V. JENSEN VALDM. NEIIENDAM

»Alt laa langt borte, alt laa langt borte; det der evigt gentog sig skulde ingensinde naaes.«

Johs. V. Jensen: *Intermezzo*

ACHTON FRIIS

PORTRÆT AF J. AAKJÆR

Af levende Menneskers døde Tale
lærte jeg intet;
af døde Mænds levende Værker
lærte jeg alt.
Leve de døde!

J. AAKJÆR

SIEGFRIED WAGNER

FINTER OG PARADER

DEN TAABELIGE DØD

Kæmp for alt hvad du har kært,
dø om saa det gælder,
da er Livet ej saa svært,
Døden ikke heller!

Chr. Richardt

EFTER en lang Dags Jærnbanekørsel over nøgne solhede Landstrækninger, hvor kun af og til et enkelt Træ fór forbi Øjet som en spaltet Linie, kom jeg hen paa Eftermiddagen til Hovedstaden i et lille, tysk Fyrstendømme. Det var en rigtig venlig og hyggelig By at se til. Store, lige Huse med dyre og rige Vinduer, ingen høje Taarne der strittede til Vejrs, og lange asfaltdiscrete Gader med en snaksom og velvillig og pyntelig Strøm af skønt klædte Mennesker. Det var en rar By. Den virkede dulmende. Lod én ikke blive hængende i sære Stemninger, men satte én hurtigt og lempeligt i den rolige, indtryksløse Tilstand, der er den rolige Borgers gode Ideal.

Og saa var det saa heldigt, at den netop afholdt en pæn, lille Festlighed.

Den var i livfuld Bevægelse. Der var rejst Flagstænger med Flag og Vimpler langs Husene, et enkelt Sted var et Hus behængt med grønne Guirlander og et Forretningsvindu pyntet med Blomster, og langs Fortovet stod Folk opstillede i lange Rækker.

Jeg spurgte en Herre, hvad der var paa Færde; han præsenterede sig som Redaktør af Byens liberale Blad og fortalte, at Byen var i Festdragt til Ære for Fyrsten, der i Dag førte sin unge Brud til hendes fremtidige Hjem; det var virkelig en glædelig Begivenhed; Fyrsten var saadan en elskværdig ung Mand, hvem Mænd af alle Anskuelser med Glæde kunde tage deres Hat af for. Saa undskyldte han sig og gik; han havde desværre ikke Tid til at give mig flere Oplysninger, han skulde hen og tale om en Bogkritik med Anmelderen i Regeringsbladet, hvem han netop havde faaet Øje paa mellem Mængden. Han nikkede venligt til mig med det samme velvillige Smil, som genfandtes paa alle Ansigter omkring mig. Der var gaaet Familie i Befolkningen. De havde forstaaet og tilegnet sig denne evige Sandhed, at vi alle bør være som en stor Familie, der smiler venligt til hinanden, og hvem saadanne fantastiske Overdrivelser som Idealer og politiske Ideer ikke bør kunne skille. Lad os være fri for Skaberi. Lad os tage jævnt og naturligt paa Livet. Vi kan politisk mene hvad vi vil — det skulde dog vel ikke hindre os i gemytligt og sammen at feste lidt for Landets Potentat.

Jeg stod og læste al denne Velvilje paa Ansigterne omkring mig, men mine Tanker vilde ikke fæstne sig ved Indtrykket; de gled ind i sig selv, og jeg fik et Syn:

Am fernen Horizonte
erscheint, wie ein Nebelbild,
eine Stadt mit ihren Türmen,
— — — — — — — — —
— — — — —

Det var en stor og straalende By, jeg saa for mig; over den hvælvede Himlen sig blaa og sollys som en Velsignelse, og selv var den bygget i skønne, rene Linier, der kastede Blink paa Blink af kunstnerisk Lykkefølelse ind i éns Sjæl. Og der var Fest i den By. Gaderne skjultes af et Tæppe af Blomster, gule og spættede, alle Skovens og Markens brændende Blomster, tunge og mættede af Duft, Husene druknede i et Evangelium af Farver, et Virvar af Blade, og ovenover smeldede Flag ved Flag i den lyse Luft. Og op fra al denne glødende Sommer jublede lykkeligt Mennesker med tindrende Øjne deres Hyldest frem mod deres unge Konge og hans unge Dronning, der nu drog ind i Byen: den fødte Konge, den gudkaarne Fyrste, der af Gud selv i Fødslen er bestemt til at herske over sit Folk. Det var som Byen var fuld af skummende Jubel og sær Fortrøstning.

Men ikke overalt. Jeg saa nu, at den var delt i to stejle Modsætninger, at der var sorte Farver mellem de blanke Blade. Midt i al Pragten og de duftende Urter tonede tætlukkede, mørke, lysfattige Huse frem, betrukne med sorte Farver, med nøgne Flagstænger paa Tagene og med nedrullede Persienner i alle Vinduer — — og der blev knyttet Hænder og udraabt Forbandelser mod disse Huse. Jeg gik op i et af dem. Havde Møje med at komme op ad Trappen, den var som gloende Jærn at træde paa. Men kom saa ind i en Forsamling af sære Mænd med blege, fanatiske Ansigter, stærke Øjne og bedrøvede Træk omkring Munden. En af dem, en ung Mand hvis graa Øjne havde et grønligt Skær, kom hen til mig og rakte mig Haanden, men saa paa mig med et ironisk Smil: De forundrer Dem, De forstaar ikke, De er ikke vant til at man gør Spræl af Ingenting, synes De, aa nej, en Fyrste skal vel giftes som enhver anden; skal jeg sige Dem, hvad dette Indtog betyder: det er Hyldningen af ham som skal fødes, Tronfølgeren, Kongen, den skønne Løgn, at en Mand fødes til at styre et Rige og saa har Evner til at styrte et Rige i Fordærvelse — — — — men lad dem hylde ham dernede, vi hvem Folkets Selvstyre er en hellig Ide, vi kan holde os tilbage fra denne Komedie, kan vi ikke andet, gøre vore Meninger synlige, haandgribelige, kaste vore Huse ind i Pragten som tavse Vidner, som sort Foragt, ja om De vil, som et truende Varsel; for een Gang vil den Dag komme, da vi aabner vore Døre og gaar ud til de andre, og da vil der falde Ild over Byen, som en gul Brand vil Hadet slaa op mellem os og de andre, disse viljeløse Horde i den fødte Retfærdigheds Haand, og Mand vil staa mod Mand og Ide mod Ide, og en Storm af Ild vil flamme Tankerne i Vejret, og alle skal de mærke — — se! se! han smækkede et Vindu op og tog mig haardt om Haandleddet, se! ser Du ikke Døden staar over Byen, skælvende, nervøs, se! han sliber sin Øxe og gurgler af Latter, og alle de røde Strømme, alle de røde Strømme vil skylle Snavset af Rendestenene, og der vil blive lyst og lykkeligt, se! se! Døden — — — — — —

Jeg vaagnede forfærdet op af mine Tanker. Og saa mig rædselslagen omkring. Dette her var jo forfærdeligt. Men — Gud ske Lov — der var intet at befrygte. Folk stod venlige og velvillige omkring mig. Og der kom jo Fyrsten kørende med sine røde Kuske. Og de raabte for ham, elskværdigt og dæmpet, et forsigtigt Raab, der ikke kunde faa nogens Nerver til at sitre. Og saa var det forbi; hver gik til sit; alle skiltes de fra hinanden med et venligt Haandtryk og et velvilligt Smil; og Redaktøren af det liberale Blad og Anmelderen i Regeringsbladet gik bort sammen, Arm i Arm, kollegialt discuterende Festreferatets Ordlyd — — — — — — — — — — — — — — — — — Gud være lovet! man lever da i en Tid, hvor man ikke risikerer Liv og Lemmer, og hvor ingen stiller den taabelige Fordring til én, at man skal sætte Livet ind paa en Ide. Og jeg lo af den taabelige Død.

* * *

AABENT BREV TIL »SØREN JYDE«

Ude paa den aabne Mark var rejst en Talerstol. Taleren bøjede sig frem over dens Rand og saa' med et stærkt Blik mod de mange Mennesker, der var forsamlede om dens Fod: Hver af Eder i denne store Forsamling er en Personlighed. — Bravo! Bravo! —. Og denne Eders Personlighed gælder det for Eder at udvikle. — Bravo! Bravo! -- Det vil altsaa sige, at hver af Eder gaar sin egen Vej! — Da gled Forsamlingen bort fra Talerstolen, saa der blev et aabent Rum omkring den, og over denne lød en summende Hvisken: Vi holder sammen, Brødre! Og de mange Mennesker tog hinanden i Haanden og vendte Ryg til Marken og Vinden, der bar Blomsterduften op i deres Ansigter, og gik ind imod Byen, der taagede sig i Horisonten.

Og de holdt ubrødeligt sammen i store Hobe. Og fyldte Gaderne og summede lavmælt og passede kærligt paa hinanden, at ingen skulde slippe ud og tumle forvirret omkring paa egen Haand.

En af Hobene, der var angst for at leve og derfor længtes stærkt og inderligt efter Fædrenes Aand, søgte længe forgæves omkring, indtil den endelig standsede uden for et gammelt Kollegium, der var bygget til Ly og Værn for unge Studenter. Her var Livet ikke trængt ind. Her var Livet kun skønne Billeder, der stod fjærnt i Horisonten og ingen Virkelighed havde faaet. Her studerede man. Og Hoben trængte ind gennem Porten og fyldte Haven mellem Plankeværket og Muren og slog sig ned og fandt sig til Rette og levede godt og lykkeligt under rolige Forhold, der lod dem sove rigeligt og længe. Og til Ære for Præsten og Adjunkten, som levede imellem dem og skrev Bøger, kaldte de deres Tilstand for den gode Moral.

Men saa en Dag hændte en forfærdelig Ulykke. En af de unge Studenter, der boede i det rare gamle Hus, aabnede sit Vindue og lod Solen strømme ind og gik ud paa Marken og hentede Blomster og stillede dem paa sit Bord og satte sig hen og tænkte over det Liv, han til daglig levede. Og om Aftenen kunde man se ham sidde i sit Vindue og se paa Solnedgangen sammen med sin Pige og synge Viser til hendes Skønhed. Og om Natten, fortalte Rygtet, drak han Vin for sine sidste Penge. Og saa skrev han om sine Venner og digtede Dagens og Nattens Tanker i unge Ord!

Hoben var rystet. Dette her var forfærdeligt. Livet var trængt ind i Roen og Sangen i Talen! Fordærvelsen maatte rykkes op med Rod, standses i Tide, inden den greb om sid og satte fordærvelige Spirer. Og Hoben rykkede frem og trængte op ad Trapperne i det gamle Hus og tog Fordærvelsen i Kraven og smed ham ud og lukkede Porten efter ham og aandede befriet — og holdt Fest og Fakkeltog til Ære for det gamle Kollegiums ærværdige Patron. Og drak Punch og var glade og talte ondt om deres Næste med gudhengivne Miner — —

— — — — — — — — — — — — — —

— — Men han, som var smidt ud og ladt alene, gik ud af Byen med de tumlende Hobe, ud til de store Skove med de dybe Skygger og de duftende Graner, og der levede han frit og lykkeligt og sang om Livet og digtede om de Minder, levende Mennesker havde givet ham.

ASMADÆUS

»LITERÆRE SLYNGLER«

Aa, stil dig ej saa hellig an,
vi kender dig jo, Petermand!

Der har været Ulve i Faarefolden. Endnu bræger af Rædsel nogle gamle Væddere i »Vort Land«, og alle »Forposten«s uskyldige smaa Lam skælver i deres ømfindtlige Skind; værst medtagne er dog »Kristeligt Dagblad«s sorte Faar. Som et forskrækket Klokkefaar skræver Pastor Peter Dyekjær vidt ud og plasker alskens Uhumskheder fra sig.

Bedste Hr. Peter Christian Dyekjær: Vær dog Menneske — som Hvalfisken sa'. Glem ikke, at De allerede har vendt Deres gevaltige Korpus i nogle artige Kolbøtter.

Engang var De Jurist og glødende radikal og Grundtvigianer og Christen Bergs Privatsekretær. Saa blev De hellig og godt gift og Fordømmelsesprædikant og kristelig Redaktør. Trods al Spægelse er De dog fremdeles godt ved Huld. Og nu er De tilmed paa Veje til at blive laadden over hele Kroppen. De kunde, Gud forlade Dem det, trænge til at faa Ulden klippet af Dem to Gange om Aaret — ligesom de andre Faar. . Vær dog Menneske, bedste Hr. Dyekjær! Under Pelsen er jo ogsaa De et Mandfolk af Kød og Blod — — det unge Blod!

FÆTTER JANUS

KRISTELIGE SLYNGLER

RENEGATEN Johannes Jørgensen vil med forhaabenlig bitter Glæde læse et af de mange anonyme Breve, der blev Dr. Georg Brandes tilsendt den Dag, da Hr. Jørgensen i »Vort Land« havde fremsat en ondsindet Bemærkning om en Mand (Dr. G. B.) der — efter Jørgensens Mening — laa paa sit Yderste.

Med Dr. Brandes Tilladelse aftrykker vi her dette Brev, der efter Haandskriften at dømme stammer fra et ældre Fruentimmer og er højst karakteristisk for den Slyngelagtighed, visse »kristelige« Individer af lav Moral — eller ulægelig Idioti — kan gøre sig skyldig i:

»Rimeligvis er De selv, Hrr. Brandes, fuldt paa det rene med, at det lakker stærkt mod Enden med Dem, at Deres sidste Time er meget nær? Den sidste Time ja, da De ikke længere kan gøre om igen noget af alt, hvad De i Deres hele Liv har gjort, skrevet osv.? At De maatte betænke vel dette! betænke, hvor mange Mennesker, der nu kunde leve lykkeligt og i Fred, i Fred med Gud og med sig selv, men De har, ved hvad De har talt og skrevet, lokket dem ud paa Fritænkeriets og Usædelighedens Veje! Hvormangen ung Mand og Kvinde, der var Hjemmets Glæde og Stolthed, er ikke ved Dem, Brandes, ledet bort fra alt, hvad der blandt alvorlige Mennesker anses for godt og ædelt, og er bleven til Sorg for deres Nærmeste, til Fortvivlelse for dem selv, saa de maaske (!!!) har endt med et Selvmord. Hvormangen tror De ikke, i deres Dødsstund, har forbandet Dem? Tænk over dette, medens der endnu er Tid! gjør godt igen, hvad De endnu kan gjøre godt! og tænk i ethvert Fald alvorligt paa Deres egen Død! Menneskene ser Dem allerede nu ikke mere i samme Lys som tidligere; deres senere Foredrag har været tørre og tomme! Man trækker paa Skuldren af Dem! Ja, selv de, der tidligere var Deres varme Beundrere, gjør det! Det onde, usædelige, De har udsaaet, vil voxe en stærk Vext, thi det er et sandt Kjødets Evangelium; af godt har De intet haft at give, og nu?

Gid Deres sidste Timer maatte blive bedre, end Deres Liv og Lære har været.

Godnat! et Dødens Godnat!«

— —

I Sandhed: en bekvem Gud de hellige har konstrueret sig til at faa slige sjofle Indskydelser fra!

VAGTEN

EBBE

I

HVOR ebber Aarhundredet ud i Morads
parfumeret, demimondænt,
Dyden har paa Galleriet Plads,
i første Parket sidder Skøgen paa Stads
og Forargelsen? — Hun kom for sent!

Hvor ebber Aarhundredet ynkeligt ud,
glider ud i Humbug og Gæld.
Guldet er Folkets eneste Gud,
»Snyd«! er det største, det vigtigste Bud,
om ej du vil snydes selv.

»Penge er Magt« — Trommelom! Trommelom!
Reklame fra Kvist og til Kælder.
Alt det gamle skal styrtes om,
men dér hvor Grunden blev ryddet tom,
vokser kun giftige Nælder.

Mangen fik brændt sig en blodig Bag,
hvor Nælderne frodigst trives.
Nederlag fulgte paa Nederlag.
Naar kommer vel Krackets Dommedag,
da alt skal i Afgrunden rives?

II

Ingen store og rige Ideer,
ingen Prins i den slumrende Skov.
Alt blev Mode, Facon og Maner;
kun hvor Forargelsen Fordel ser
lidt Moral — ja, til Husbehov.

I Pragtbinds Brochurer, Traktater og Pjecer
føler Forargelsen bedst sig hjemme.
Polemik! — Det er noget for alle Næser,
saa slaar man Mønt af den ivrige Læser;
Moral vil Forretningen fremme.

Suppen paa Firsernes Pølsepind
blev tyndere Dag for Dag;
nu trænger vi Ord fra ærlige Sind!
— Tanketom Stilkunst i flotte Bind
er det virkelig Tidens Smag?

III

Vi mønter det ud i Skillinger blot
Livets pureste Guld,
»penny a liner« i Stort som i Smaat,
desfør faar vi Kassen fuld.

Vi spiller med Livet nærmest til Væg,
snart vindes, men oftere tabes,
Avind og Nid giver Spillet Præg,
og en jammerlig »Strugglen« skabes.

Vi jubler for Gøgl og Varieté
og Revyernes ædle Teater.
Vort Sprog bliver snart Jargon-ABC
og Kunsten Reklameplakater.

Der er ingen rén og flammende Ild.
men bare en rygende Aske,
— den stinker og kvalmer saa meget den vil,
for nu er vi dødvands-dvaske.

AXEL BRAMSEN

TANTE JULLE

Kritikens Tante Julle med den flade Barm og Hængekrøllerne, Dr. Vald. Vedel, har i »Tilskueren« været til Alters og bekendt, at hendes Boganmeldelser var holdte i idel Rosiflængiustone. Hun lovede Bod og Bedring; men i Majhæftet fremturer hun i sin svare Synd. Naa, naturam furca etc. — der er ikke noget at sige til det. Naar man er født til Kaffesladder, bliver Resultatet uundgaaelig — Slabberads. Derfor nytter det ikke, at Tante slaar sig for sit flade Bryst og ryster Krøllerne à la Zevs, fordi der er Folk, som kalder hende »en tarvelig Makker«. Det er hun virkelig.

* * *

EN BJØRNETJENESTE

Lugné Poe er Skyld i, at Bjørnsons »Over Ævne« — baade I. og II. Stykke — er blevet spillet overhovedet og tilmed først i Paris, hvorfra det nu er naaet til Danmark for siden hen at blive opført i Digterens Fødeland. Til Tak herfor vilde et dansk Teater give Lugné Lejlighed til at optræde her som Sang. Skønt man principmæssig bør være mod slige Babel-Forestillinger, synes dog gamle Ferdinand Bjørnson at have en underlig Maade at vise sin Taknemlighed paa. Den store Pernæsvis glemte fuldstændig, at han havde solgt Folketeatret sit Stykke og vilde forbyde, at det brugtes til »Gøgl«. Man maa storlé, naar man kender hans Søn, lille Bjørn, denne flade, gøglende Routinier, der i et Par Aar var en snyltende skadelig Gevækst paa dansk Skuespilkunst, som han forsøgte at ødelægge ved sit norsk-arabiske Gøgl. Men selve Fjældene maa skride af Latter, naar de hører, at Lugné Poe har vist lille Bjørn ned ad Trapperne, da den smaa, efter sin store Papas Eksempel, vilde blande sig i Sceneinstruktionen nede i Paris. Hinc illæ lacrymæ?

JENS ÆRLIG

MODELSTUDIE E. KRAUSE

OLUF JENSEN

UNGE VERS

I

DET VAR EN AFTEN —

Det var en Aften i Holmeskov,
vi gik ved hinandens Side; —
saa mangt et lysende Stjerneskud
vi saa over Himlen glide.

Og Mørket hviskede Eventyr
om Favntag i dunkle Gange,
men ingen af os hæved' sin Haand
for Nattens Lykke at fange.

Vi gik i Tavshed og stirrede op
mod Stjernernes gyldne Veje,
og skød til Side den dyre Skat,
som bødes os begge til Eje.

Vi skiftede enkelte Ord iblandt,
de klang saa døde og matte;
men Nattens glødende Billedsprog
vilde vi ikke fatte.

Der stod en Mur mellem vore Sind,
en Skæbne som ingen kender; —
ved Leddet bød vi hinanden Godnat
med vel behandskede Hænder.

Saa vandrede hver sin egen Vej,
alene, tavs og bedrøvet, —
mens Mørket hviskede Eventyr
om Elskovskryst under Løvet.

II

INGEN DRØMMER —

INGEN drømmer om mig i Nat,
saa faldt mine Livsensveje;
ikke en Elskovstanke gaar
til mig fra et Natteleje.

Ingen skikker mig Længselsbud
paa ensomme Nattevagter;
ikke et drømmende Hjerte slaar
mod mit i hastige Takter.

Foer jeg i Nat til Dødens Land,
det kostede ikke en Taare; —
ingen drømmer om mig i Nat,
jeg ønsker det dog saa saare.

III

LYSSKY

MIG glæder ikke den Sol i Dag,
saa sommerlys som den skinner;
jeg vilde, at Mørkets Kappe laa
om mine usalige Minder.

Jeg vilde, at Himlen var skummel og graa,
et Aasyn med dystre Miner;
mig huer det ikke, at Solens Guld
kranser min Lykkes Ruiner.

Naar Solen staar saa fager og høj,
det værker i mine Vunder;
det skriger om hende, der var min Sol
og daled' som Solen under.

Og derfor er jeg en lyssky Mand
og gladest, naar Dagen svinder
og Mørket svøber sin sorte Dug
om mine usalige Minder.

IV

DE GAMLE VEJE

Det er de gamle Veje, jeg gaar,
de gamle, lønlige Sommerveje;
fra den vaade Skovbund i Vejret staar
en Duft af Lykken, der randt af Eje.
Over de nøgne Linde letter
sin rappe Vinge en skrigende Krage —
kæreste du! de lyse Nætter
og alle de blanke Sommerdage!

Det er de gamle Veje, jeg gaar,
Lundens lønlige Elskovsveje; —
og der stod Glans af dit gyldne Haar,
der var saa blødt paa vort grønne Leje.
Nu har Stormen lagt Løvet øde,
og der er hverken Vaar eller Lykke —
kæreste du! de Læber røde
og alle de Favntag i Skovens Skygge!

Det er de gamle Veje, jeg gaar,
de blev mine lønlige Smertensveje;
saa tungt og langsomt mit Hjerte slaar,
dér ligger Sorgen saa trygt i Leje.
Regnen fra bladløse Grene rinder,
mit fattige Hjerte er rigt paa Kummer —
kæreste du! de bitre Minder,
det skrigende Savn, som aldrig forstummer!

V

GENSYN

Jeg har dvælet ved din Side
i den gamle, kendte Stue,
set dit brune Øje tindre
under Brynets lyse Bue.

Jeg har set de gyldne Lokker
sno sig om dit lille Øre
og de lange, hvide Hænder
flittigt Hæklenaalen føre.

Jeg har lyttet til din lyse
Stemmes lærkerene Triller
som en Vandringsmand i Ørknen
fanger Lyd af køle Kilder,

og til Vældet vil han ile,
men hans trætte Fødder bløde,
og han segner under Gangen
og maa smægte sent til Døde.

VI

FATTIGST FUGL

De stolte Ørne stiger
mod Sky paa stormsnare Vinger;
det dønner, ihvor de farer,
det bruser om deres Bringer.
Højt over Jord deres Veje gaa,
selv skriver de Banens Kurve;
saa lidet de agter de Fugle smaa
og mindst de fattige Spurve.

Spurven, den ænser det ikke,
om alle Ørne den vrage,
den gemmer sig i sin Rede
og leger dér med sin Mage;
den finder sin Fryd i sin lille Krog,
dér har den saa lunt et Leje,
den længes ikke mod Herretog
ad Verdens højeste Veje.

Det var vel herligt at fare
med Ørnen, hvor Skyerne glide,
og Spurven har blide Dage
i Reden ved Hunnens Side.
Men sørgelig synger den fattige Fugl,
som ikke fik Ørnens Kræfter
og ingen Mage i Redens Skjul
og intet at længes efter.

JOHANNES MEIER

MØHL-HANSEN

TO DIGTE

I

VILLAEN

DER var to drillende Øjne,
som lyned af Pigemod,
skinned af skælmske Løgne
og gækked med ydmyg Bod.
Jeg husked hele Huset
og Havens Sommeri —
jeg lytted til Mindesuset
og lukked mit Øje i.
Der var en lille Stue;
et Vindu aabent stod.
Den vigende Himmelbue
stirrede En imod.
Henover Mark og Haver
gik Nattevinden sval.
Han stod og faldt i Staver;
der sang en Nattergal.
Jeg lo — og alt var faldet
paany i Glemsel hen.
Det var, som der blev kaldet;
jeg vilde det se igen. —
Jeg lytted til Mindesuset,
og Solen steg og sken,
og op jeg rejste Huset
af røde, faste Sten.
Vindverne ind jeg satte,
de mange, brede Fag.

Jeg tækkede med det glatte
mørke Skifertag.
Jeg lagde Plæner og Gange,
det grønne Græs og Grus,
og jeg lod Vindene fange
de løvede Buskes Sus.
Og Roser op jeg slynged,
ad Muren i min Drøm;
den vilde Vin jeg klynged
igen til de rustne Søm.
Jeg vidste det Sted at finde,
hvor en Veranda stod;
jeg skjulte den næsten inde
i Rankers Overflod.
Hvor Solen hedest brændte
og længst den varme Dag,
den bærende Vin jeg spændte
i Fylde fra Jord til Tag.
Ved Siden Aprikosers
Grene heftet blev —
og gennem Haven Rosers
Skærsommeraande drev.
De gamle Træers Skygge
skælved let for Vind,
og i det heles Hygge
jeg sank som hjemme ind.
De unge Sommeres Fylde
af Duft og Sværmeri —
jeg vilde derud og hylde
den Lyst, jeg vaagned i.
Jeg kom ad de skinnende Veje,
blev skræmt af Stød og Slag;
Sten der faldt af Leje —
mit Hus var uden Tag.
Ned var Gavlen revet,
i Stuerne saa' man frit;
Loft var Himmelen blevet,
Gulvet sølet hvidt.
Murene gik i Støvet,
Væggene tog mod Stød;
Hærværk blev der øvet,
Sang og Fløjten lød.
I Haven laa Sten i Dynge,
Plæner og Gange var ét,
borte var Buskenes Klynge,

slagne laa Træerne spredt.
Jeg grebes af Vemodsvælde,
jeg havde jo ikke vidst,
det var Tid mit Hus at fælde.
Bort gik jeg træt og trist.
Selv var jeg ældre blevet,
og først jeg saa' det nu.
I mig var der ogsaa revet
ned og brudt itu.
Var det, som det burde?
Jeg vilde ej tro det saa.
Jeg tænkte, at jeg turde
endnu som dengang gaa.
Jeg kunde vel rejse Huset
og sværme mig ganske ung? —
Over en Tomt det sused,
mod En, hvis Hu var tung,
fordi den Tid, der højned
sig stolt mod Himmel blaa,
saa langt som Synet øjned,
alt i Ruiner laa.
Jeg var ikke mer derinde
i Sommertidens Hjem.
Nu var det kun et Minde,
og Vejen gik frem, ja frem.
Der vaagned Længsler vage
mod Verden, ny og vid.
Dejligt det var at drage
imod en ukendt Tid,
som Sindet kunde nemme,
frisk og dugbesprængt,
og atter kunde glemme
af andre Former trængt,
i Dagenes lyse Længde,
som udslukt atter gryr,
i Timer, sammentrængte
af Minutternes Eventyr.
Der klang baade stærke og blide
Toner i Sind og Sans,
og over al Verden vide
laa dyb, fortættet Glans.
Den laa der for at slukkes
og farve sig igen.
Mit Sind vilde dog ej lukkes
for Længselen derhen.

II
RACHEL

1

MAN siger mig, hun har været her,
disse Blomster har hun bragt.
Saa bliver jeg siddende længe
for at høre, hvad hun har sagt.

2

Jeg lytter til hendes Stemmes
fremmede Tonefald,
og mine Tanker tæmmes,
alt som hun vil, de skal.

3

Nu skulde der stande fra Stund til Stund
en Strid mellem Svend og Pige.
Der var med hende hun selver kun,
men aldrig jeg saa' hendes Lige.

Jeg havde i Hjærtet den bævende Fryd,
for Øje den liflige Fare,
og bag mig Mindernes mumlende Lyd,
der vilde for Stævnet mig vare.

Den første Dyst, vi sammen stred,
da blev hendes Øjne saa blide,
jeg vandt, at hun satte sig hos mig ned
og følte sig tryg ved min Side.

Den anden Dyst, vi yppede dér,
da blev hendes Kinder saa røde.
Jeg vandt, at hun sagde, den Stund var kær,
da atter hun skulde mig møde.

Den tredje Dyst, vi sammen stred,
da tabte jeg over al Maade.
Jeg kasted mig hende for Fode ned
og bad hende over mig raade.

Hun stod som en, der var stedt i Nød
og ej kunde Udvej finde.
Blodet drev fra Kindens Lød,
hvor før det var vant at rinde.

Hun strakte Smaahænderne mod mig i Hast
men ikke for Sejren at tage.
Jeg rejste mig op og loved mig fast,
at hun ej skulde høre mig klage.

4

Hvad nytter det alt?
Hvad nytter det alt?
Naar tindrer vel atter
den Stjerne, der faldt?

Hvad er vel vort Haab?
En Pagt i en Daab,
med Lykken — og Død
i et undertrykt Raab,

en langsom Død
i megen Nød.
Paany opstaa?
Paany forgaa?

5

Saa ussel er altsaa jeg blevet,
i Drømme jeg hende har set,
og det er, som jeg havde det levet,
og som noget godt var sket.

6

Jeg ønsker, at jeg maatte møde
dig endnu engang og se
dig græde for Haab, der døde,
med Kinderne hvide af Ve.

7

Hun kom som en, der til Skrifte vil gaa
for noget, hun synded i Blinde
og ikke kan atter af Tankerne faa,
fordi det vil blive derinde.

Det var ikke Ord, der mildned min Hu,
men den stille og bedende Stemme
og det angstfulde Blik, der sig hæved et Nu
for atter bag Laag sig at gemme,

og Bekymringens Træk, der da Ordet var endt
sad kvær i de bævende Vige,
og Legemets Hele, der lyttede spændt
efter hvad jeg nu havde at sige.

8

Jeg ved, at du er smuk og god,
jeg ser, at du i Hu er mod,
jeg tror, din Sjæl er stolt som min
og meget mere fin.

9

Eet skal du vide, hvorhen du end gaar
— Fred over alle dine Dage.
Jeg ønsker dig sunde og lyse Kaar
og Magt til alt usselt at vrage,

Kraft til aldrig at trues
bort fra det, du har kær,
og Ret til aldrig at blues
for det Billed, i Sjælen jeg bær.

OLAF HANSEN

LUDV. FIND

TIL MIN HUSTRU

Du har mig lært at leve, som jeg vilde!
frigjort i Kampen, frigjort i det Stille,
fjernt fra den Gud, om hvem jeg vel har hørt
fra jeg var Barn, at han var Alt for Alle,
den Gud til hvem jeg undrende blev ført
— »at ej din Sjæl i Fristelse skal falde!«

Du kendte Livet, som Du kendte Verden,
og da Du saa', at ogsaa jeg paa Færden
faldt for den første Fristelse, jeg mødte,
og skælvende begik det første Brud
paa Christenlov, da var Du den, som fødte
Kraften i mig til Handling — uden Gud.

Du lærte mig Selvstændighedens Lære,
drog mig fra Troens taagefyldte Sphære
ned paa den Jord, hvor Menneskeviljen flammer
igjennem Hverdagslivets tunge Nætter,
hvor stærke Evner staar som ranke Stammer,
skønt Skoven huser Hadets vilde Jætter.

Du lærte mig at lide paa mig selv,
og er mit Blod nu som en nordlandsk Elv,
hvert aarle Gry, jeg aabner mine Øjne,
flammer det rundt og bruser det i Glæde —
det skyldes Dig, som røbed mig de Løgne,
der éngang gjorde mine Sanser rædde.

Tak for den Haand, Du rakte mig hin Morgen,
vi mødtes første Gang — paa Kirkesti.
Den lærte mig at knytte sig i Sorgen
og bruge Værget, som sin Braad en Bi.
Den lærte mig, der dengang var saa svag,
at slaa min fjendske Nabos Skjold i Kvag. —

Det var paa Kirkesti, vi mødtes, Agnes!
Sti for de Banges, Brudtes, Sønderslagnes
forpinte Sjæle — Muld for knækket Lilje —
Dér standsed Du mig paa min Vej til Kirken,
og Du blev Altret, hvor min vakte Vilje
tør hvile ud — som Løn for Dagens Virken.

— — — — — — — — — — — — — —

Jeg véd, det gængse er, naar man skal synge
sin Elsktes Pris, at lade hende gynge
paa gyldne Oders floralyse Ranker.
Jeg vil det ej, — og Du forstaar det jævne —
vid da, at Du er helst i mine Tanker,
og helst af alle vil dit Navn jeg nævne.

CARL HJERNØ

FORAARSVERS

I

KENDER Du det: at gaa hjem fra et Møde,
sildigt, naar Lygterne døsigt brænder,
gaa med en Mund, der er vaad af Kys,
og med hede, skælvende Hænder?

Natten er som en Moder god,
den hvisker med bløde Røster,
Luften er som et Aandedrag
fra sagte vuggende Bryster.

Mørket vil vige, Du mærker det ikke,
véd ej engang, at Du ikke fik Hvile;
om Dig det synger, og altid Du ser
Øjne, der lykkeligt smile.

II

Du er saa ren og saa skær at se
som Kirkelys over Julesne.

Du er saa ung og saa solskinsglad
som Bøgens det første, fine Blad.

Du er saa svulmende rød og hvid
som bristende Roser ved Sommertid.

Du er saa stille og alvorsfuld
som Efteraarssol over Sæd i Muld.

III

Jeg véd det vel, at fast Du tror
paa Gud og paa hans Frelserord.
Jeg ser, Du gaar til Kirke glad,
naar Søndagssolen skinner,
den ligger om Dit lyse Haar
og Dine unge Kinder.

Jeg véd det vel, Du beder dér
for dem, Du har af Hjertet kær;
jeg véd, at ogsaa jeg især

i Bønnen sluttes inde:
at jeg fra Verdens falske Vej
maa Sandhedsvejen finde.

Jeg vèd, Du tror, at Gud er vred
og hindre vil vor Kærlighed.
Du tør mig ikke elske ret
og kan mig dog ej dømme —
sig, tror Du da, at Gud er ond
og dræber Dine Drømme?

Gud findes ej i døde Ord,
han aander dér, hvor Livet gror,
jeg vèd, han vokser i min Sjæl,
jeg kan i Din ham kende —
mit Hjerte er et Alterbord,
for Dig dets Kærter brænde!

IV

Nu skrider alle Agres Korn,
og Æbletræet sætter Frugt,
og over Engens Blomster
gaar Sommerfugles Flugt.

Hen over Himlens dybe Blaa
der sejler frem en snehvid Sky,
og se — i Solen lyser
hvert Kirkespir i By.

Jeg vèd, et Hjerte skælver nu
og længselsfuldt imod mig slaar,
et Barn, som ikke spørger,
hvorlænge Legen gaar.

V

Saa leger vi over den skønne Jord,
mens Solen skinner som bedst,
og Dødens Vej gennem Verden
forglemmes ved Glædens Fest —
saa lidet vi agter de døde!

De døde slænges i Jorden ned,
og Blomster over dem gror —
saa danser vi over de døde
og over den skønne Jord, —
og agter ikke de døde!

VI

Jorden er en dejlig Have
over tusind glemte Grave —
kom og sæt Dig ved min Side,
Solen staar i Østerlide,
end vor Dag blandt Roser rinder!

Lad os sidde da og kysses,
til de gule Blade drysses
paa det Sted, hvor vi skal sove
i vor Lykkes døde Skove —
end vort Liv blandt Roser rinder!

VII

Som et ringe Blomsterfrø
sejler gennem Sommerluft,
indtil det i Muld maa dø
for at spire frem med Duft —

faldt Din glade Sommervej
just forbi min Dør en Stund,
og et lille Smil fra Dig
gror nu i mit Hjertes Grund.

CHRISTIAN PALUDAN

ROSERNE

De vilde Roser
vokser i Skovene,
vokser i øde
farlige Egne,
under Vindfæld
paa vilde Moser,
hvor Kinderne blegne
— vilde Roser!

Men Livets Roser
— Solroser! —
de vokser ikke
i øde Egne,
hvor Kinder blegne,
de vokser af Sprogets
dejligste Klange,
dem plukker du bedst
fra Kvinde-Læber,
bedst af Sjælens
bristende Sange,
bedst, hvor Sorgen
mod Himlen stræber.

Solroser, Vinroser!
de vokser ikke
paa vilde Moser,
de vokser skønnest
i Menneskeblikke,
skønnest af Sangen
i Elskovs-Lunde,
skønnest af Toner,
hvor Smerter blunde —
Solroser, Vinroser!

AAGE MATTHISON-HANSEN

SKITSEBOGSBLAD

LUDV. FIND

CHR. THOMSEN

DØD OG LIV

I

SYG

I

Roser, kæreste Roser, duft ikke så!
Lok mig ikke til længselsfuld at vende mig om!

Skælv hellere, Purpurmund, du, og du, Skarlagenkind,
skynd dig at skjule din Glød!
Høsten er endt, nær er den hærjende Nat.

Ildhjærte, min Ven, Gloire de Dijon,
dig beder jeg, bliv! Du er en Efteraarsblomst,
du er en Blomst for en Døende.

Blødt kruser dit Blod sig, vådt er det af Dugg,
blegt, men lysende dog, blegt som Bedstemo'rs Guldring.

Åbent er Vinduet,
udenfor vugger min Rose,
Duften rinder herind, sød er den og sval.

Sving, Rose, dit Røgelsekar!
Kordreng er du i den herligste Helligdom.
Kirkegang holdt jeg mig dér de Tider jeg kunde.

De er forbi.
Dødninger snart skal rejse sig op og gå mig imøde,
række mig muldnede Kinder til Broderkys.

Endnu ånder jeg dog
Luft mellem Levende,
Luft som har ligget på Stubbenes Morgenspind,
leget på gult skinnende Lys gennem dunkle Lunde.

Lukker jeg Øjet og ånder Luften, ser jeg
grønt lysende Græs i den duggvåde Engdal.
Kuglekronede Sølvpile står der omkring,
dragne på Diget som Perler.

Op over Bankerne aser sig Hestene,
Plovjærnet trækker i grågul Stub sit sorte Spor,
der spættes af Mågerne.

Landet ligger i åben Skønhed.
Alle de stigende, alle de faldende Linjers Ynde
forsker Øjet og fryder sig.

Helt ude i Horizonten
kupler en lang Allé sine Kroner,
smått men klart mod en blændende Sky.
Skyens Linje er lige mod Jorden
men snehvidt snørklet mod Himlens Blånen.

Efterår er det.

Stolt og bedrøvet staar ved Grøften
sølvkronet en Gåseurt,
græder stille, med løftet Pande.

Og en anden ser jeg ensom,
ensom Havens Høstanemone.
Hvergarnsdragt af de hårdføre Blade bær den,
højt den løfter de store Blomster, såre hvide, sorgfuldt hvide.
Svagt hælder de, tvungne af deres Tanker.

Altid elskede jeg
dem der vover at blomstre, når andre blegner,
når Dagene deler kun karrigt ud af det kære Lys,
og Vinden er kold i de lange Nætter, og Vinter nær.

Dem har jeg elsket.

Aldrig var Vårens første Viols duftende dunkle Kalk,
aldrig Højsommers hedeste Rose,
aldrig var disse mig
dyrebare som de, Børn af det sildige Efteraar.

Drømte måske jeg, dybt i min Hu,
at min Høst ej skulde blomstre?

2

Hvorledes jeg har det, Ven? — —
Véd du, min Ven, hvad du spørger?

Dagene hvirvler omkring mig som visne Blade;
ensom står jeg på Marken; intet holder dem.

Dårlige er mine Frugter, umodne falder de,
uden Livskraft, før deres Tid.

Kender du Sagnet?
Bonden brød en Trolds Brev til Kundby Kirke:
En vældig Sø var der i Brevet.
Dog var den ej af salt Gråd.

Jeg vover ikke her i mit Brev at lægge min Sorg,
du skal jo bryde det.

II

LOVSANG

Hil dig, Kærlighed!
dit Navn bekender jeg.
Du Konge, du Kraft,
du kaldte mig.

Få er mine Ord
om den Altomfavnende,
fattige falder de
for Rigdoms Fod.

Dog vil jeg synge min Sang.
Thi syg er jeg, segne skal jeg,
den, som vi kalder Døden, venter mig,
bort fra Vennerne skal jeg vandre,
det Kommendes Luftning er kold om mit Hjærte.

Men Sang kuer Sorg.

For dig leger mit Kvad.

Liv kaldte jeg dig,
Kærlighed er du,
Himlenes Grundvold,
Grædendes Håb.

Som en Storm foer du ned.
Da steg mit Væsen
i en vældig Flod.
Din Vej gik igennem dets Dyb.

Du Kræfternes Krans,
dig er det.
Din er Sjælens, din er Legemets
saligste Skælven, Livets Jubel,
den dristige, skabende Drift.

Hil dig, Kærlighed!
Kender en Mand ikke dig,
da vil Møl hans Manddom æde.
Bliver en Kvinde dig foruden,
hun er som et tomt Kar,
tørstig efter at favne sin Fylde.

Du lærer de Ædles
Legemer Elskov,
Sjælene favnes i Et med dem.
Favrt er deres Favntag,
de føler med Fryd hinanden.
Deres Øjne ligner Guders Øjne,
rolige, klare, gyldent lysende,
Brynde skjuler sig
skamfuldt for dem,
Gru griber den Ensommes Hjærte,
bort går han, og græder.

Hil dig, Kærlighed,
Slægternes Bærer!
Ved Mænds Lyst, af Mænds Lænd,
ved Kvindes Lyst, af Kvindes Liv,

bringer du Barnet frem
til Moderens Bryster.
Men det er en Kvinde
mange Kvalers Bod:
at give den milde Modermælk
til Kød af sit Kød,
sit Livs kære Frugt.

Og hendes Husbonds mandige Mod
mægtigt svulmer ved Synets Ynde,
alt sit Arbejd gør han med Lyst
for de legende Børn,
hans faldne Håb
fejrer Opstandelsens Fest i dem.

Hil dig, Kærlighed,
Mindernes Kilde!
Du bringer døde Ting til at tale,
de vågner til Liv for din Læbes Pust.
Den Løn, hvorunder
min unge Moder
leged engang
leende med sit Barn,
taler ikke dens Løv
til mig med tusende Tunger?
Hører jeg ikke et Barns Latter,
et Barns Gråd,
griber ej om mit skælvende Hjærte
en kær Røst,
hvis Klang ligner
Klangen af kaldende Klokker!

Hil dig, Kærlighed,
Menneskets Dyrker!
Du pløjer med Lidelser, løfter med Længsel.
Uro fører du
ind i det ledigt sukkende Sind,
og se, det svulmer
som Korn i Muld under rindende Regn
en mild Dag i Maj,
stærke Kim
i Lyset stiger,
Høstens Vægt
vejes af Vårens Drøm.

Hil dig, Kærlighed,
Modgiver!
Mennesket lærer du
andre Mål
end de muldmærkede.
På Døgnets Rus, på Døgnets Rædsel
lægger du rolig
runeristede
Evighedsmål.
Dér spænder de begge et ringe Spand.

Hil dig, Kærlighed!
Den, der fløj
flammevinget,
din vældige Flugt,
han aner Evigheds Gåde:
Hil dig!

VALDEMAR RØRDAM.

E. KRAUSE

ATTRÅ

(EFTER VICTOR WILDER: LOIN DE TOI CES VOILES)

HVORTIL, min kære elskede, disse lange diskrete Klæder,
som skjule så megen Ynde og Ungdomsskønhed bag hver en Fold!
Sé Liljen, Symbolet på blændende Hvidhed, på Dyd og på kyske Sæder,
den skjuler sig ej med sin Stråleglans i Skyggen skovmørk og kold!

Har ikke du fået din Skønhedspragt, al din himmelske Yndes Skatte
for at kunne beruse et Hjærte og fortrylle hvert Blik, der dig sér!
Så fjærn da det skinsyge Klædebånd, der ej mig tillader at fatte
det Ungpigelegemes Ynde, der ud af hele din Skikkelse lér.

Lad Hårets bølgende Vellugtflod strømme ned fra din Herskerpande,
ned over din Jomfrubarm, der er som af levende Marmor hugget.
Da er du ej nøgen, min kyske Skat, ej sandt, mit Ord må du sande!
men klædt i en strålende Kjortel, min Ven, med Guld og med Silke stukket.

O skæreste, favreste Jomfru min, som jeg elskende ligger for Fode,
du må røbe din Ynde og Dejlighed, der er skjult af den side Dragt,
og henrykke mit Øje og blænde mit Blik, du må det, du kære, du gode!
Nu har du din egen Triumf, min Ven, og din Tilbeders Fred i din Magt!

VED
N. THINGBERG THOMSEN

ELSKOVSVERS

I

TIL DEN JEG HAR KÆR!

LANGS den alfare Vej vil jeg bære dig, min Brud,
med din Arm om min Hals og dit Haar slaaet ud!
Alle Vildrosers Flod,
alle Valmuers Blod,
o, jeg sanker dem og sænker dem i Støvet for din Fod!

Se, hvor Morgenen stiger, se hvor Flammerne slaar!
Vinder Sølv; fletter Guld i dit bølgende Haar!
Og din Kind er saa fin
som en dugget Jasmin
-- alle Fugle, o de jubler, du er min, du er min!

Langs den alfare Vej vil jeg bære dig, min Brud,
med din Arm om min Hals og dit Haar slaaet ud!
Gennem Smaakævlets Larm,
trykket tæt til min Barm
— jeg erobrer hele Verden med dig paa min Arm!

II

Du kaldte mig for Prinsen af Marokko! — Af Marokko!
det Ord, der gynger frem med Orientens tunge Pragt!
— Men jeg er mer end Prinsen fra Marokkos gule Stepper
og mer end nogen Pascha i guldbroderet Dragt!

Og mer end alle Konger, og mer end alle Fyrster
i Hermelin og Purpurstads og Gud maa vide hvad,
— for jeg er selve Cæsar, der tvinger Legioner
og bryder Verdensviljer — uden Guld og Perlers Rad!

Ja og mer end selve Cæsar, ja og mer end Alexander,
der stirrer ud saa langligt over Indusstrømmens Blaa,
jeg ved jo, at jeg ejer, at jeg ejer, jeg alene,
det, som aldrig nogen Alexander kunde naa!

Ejer hele Verden og Sol og alle Stjerner,
alt hvad skønt der formedes i Drømme eller Ord,
ejer alt, som bruser, og som flammer, og som skælver,
ejer dig, du dejligste, du dejligste paa Jord!

III

O, jeg kunde skrige det ud ved alle Veje,
ud i Junikvældens Taager, ud i Vinterstormens Hvin,
alle Verdenshjørners Vinde, alle Stjerner, alle Himle,
Hav og alle Bjærge skulde vide, hun er min!

Sol, du deroppe, du som ligger dér og dvasker,
ligger dér og døser, hvor ingen Sky kan naa,
— om du vidste, om du vidste, hvad jeg gemmer dybt herinde,
o, Sol, du vilde danse over Himlene de blaa!

Se, jeg flygter for mig selv, og jeg flygter for alle,
bryder Markens vilde Valmu, saa skælvende og fin,
bryder den og kaster den og véd ej, hvad jeg søger,
— véd kun dette ene: Hun er min! Hun er min!

IV

Jeg kysser dig paa Panden, paa Haaret, paa Kinden,
kysser som en rasende, en vanvittig gal,
trykker mine Læber mod din Mund og dine Tænder,
der smiler op imod mig som skinnende Koral.

Det skriger i mit Bryst som af Ulve, der hyler,
det tuder som Brændingens Bølger i Dans,
og det er, som alle Strenge blev søndrede og sprængte
i en skærende, en skurrende Vilddyrs-Dissonans.

Det hakker som med Ørnenæb, det river som med Torne,
der stiger som Giganters Rasen i mit Blod,
— jeg kunde løfte dig mod Himlen, over alle Verdens Fjælde,
og jeg kunde trampe dig og støde dig i Støvet for min Fod!

V

Ikke sandt, de gemmer Minder, disse hvide Margueriter,
fra en Sommer og en Soltid og en Julihimmels Blaa,
og de aander frem et Duftdrag, som svulmer, og som hvisker
et Eventyr, som ingen uden vi to kan forstaa.

Kan du huske disse Nætter — aa, saa maaneskinslange,
der laa Sølv langs alle Strømme, der hang Dug i hvert Blad,
alle Blomster smaa stod Brud, og alle Lygtemænd skød Flammer,
alle Skygger sank i Nattetaagens draabefyldte Bad.

Der var Vaarsol i dit Smil, og der var Himmel paa din Pande,
der var Havstrømmens Vemod i dit længselstunge Blik,
og det glitred over Marker, og det sang i alle Bække,
og det vælded frem med Blomsterfnug langs Vejen, hvor du gik.

Og jeg mærkede din Aande, hvor den strøg mig over Kinden,
kom saa dvælende som Dugfaldets Sugen i Krat,
og der dæmrede en Evighed, en Verden i dit Øje,
der tindrede som Stjerner og Draabeglimt, min Skat!

VI

Kun i Aften har jeg ventet, aldrig før, aldrig før,
kun i Aften har jeg ventet — som en Hund ved din Dør,
jeg har ridset dit Navn over Grusgangen hen,
jeg har ridset det og slettet det og ridset det igen.

Og jeg fulgte alle Skyerne saa langt over Vej,
jeg har fulgt dem og har fulgt dem — og jeg saa' dem dog ej,
jeg har lyttet til Klokkernes bævende Sang,
jeg har talt hvert et Slag — og har ej hørt deres Klang.

Hver en Knirken gennem Grene, hver en Puslen i Krat
blev til Knitren af en Kjole, der i Buskene greb fat,
og det suged og sukked i mit Bryst som ej før
— — og i Aften har jeg ventet — som en Hund ved din Dør!

VII

Der er foruden dig paa Jord
kun én, jeg kalder min:
en gammel, dæmpet, tonetræt
og sprukken Violin.

Og i den stille Sommernat
jeg stryger den saa langt og ømt,
dens Strenge er de eneste,
der véd, hvad jeg har drømt.

Den klager saart som Vibeskrig,
den sukker hult som Kluk mod Kyst
med samme dybe Tonestrøm,
som dirrer i mit Bryst.

— O, du som kysser ømt min Mund,
og du, som helst jeg kalder min,
vær ogsaa du lidt god imod
min sprukne Violin!

LAURITZ LARSEN

G. A. CLEMENS

SMAA VAARVERS

I

NOCTURNE

Højt kupler sig det dunkle Himmelhvælv,
og bort i Nattens fjernblaa Dybder vugges
Taarnuhrets Slag, som svagt i Luften skjalv.
En sagte Knirken, naar et Vindve lukkes,
og Lyd af Fodtrin, som paa Gaden klampe —
— Saa bli'r det lyst — i Genbohuset slukkes
det sidste Skær af en aarvaagen Lampe.

Nej, vi vil ikke, kan ej skilles her,
hvor denne Maanestraale snor sig spinkel
og sølvhvid over Gitterværkets Sprinkel,
men vi vil gaa ind under lyse Træer,
hvor som en duftig Kærtegnskaabe Aanden
fra alle Blademunde om os slaar —
Saa tage vi hinanden fast i Haanden,
— Du dejlige, du lyse Nat i Vaar.

II

SANG

Syng, du Bølge, du rindende —
Sol og Jubel og Fest —
Nej dig, Birketop skinnende,
nej dig for Vaarens Blæst.

Klokkeblomst blaa og luftige
løft dig nu af dit Blund,
løft dig, du skære og duftige,
nu er den fejreste Stund.

Hjerte, urolige, bankende,
se al Jorden i Glans. —
Nu maa det ske, at din vankende
Længsel mødes med hans.

Bær da, Bør, du blideste,
Kæreste min mod Ø. —
Silkesejl, de hvideste
Silkesejl over Sø. — — —

IBEN NIELSEN

OLUF JENSEN

FEM DIGTE

I

HVAD JEG EJER

Og havde jeg ikke Fortidens Traad,
som spandt sine brogede Minder,
da var jeg fattig og maatte med Graad
vel klage, mens Tiderne rinder.

Og havde jeg ikke Nuets Glød
og Glædens de sydende Kræfter,
jeg vidste nok ej, hvad Livet betød
og det, som jeg higede efter.

Og havde jeg ikke Tankernes Spil
og Fremtidens lysende Fakkel,
Haabet om det, som en Gang bliver til, —
da var jeg en hjælpeløs Stakkel!

II

FORAAR

Smaablomster og Spirer Øjnene gnider,
mens mugnede Blade de spreder og smider
og trænger sig frem imod Lyset og Livet
og smiler taknemligt for hvad dem blev givet.

»Hej Børn! Kom dog med, hvad tøver I efter!
Er Hovedet tungt? Eller mangler I Kræfter?«
Saa raaber de større mod Kravlet dernede,
som trænges og længes i Jordmuldets Rede.

Og Solflammer sitrer og Muldet slaar Revner,
alt livsfyldt det aander og opefter stevner.
Hvor dejligt at vækkes af ørkesløs Slummer,
naar Livet saa vældig en Vaarlængsel rummer!

III

BIND MIG EN KRANS

Bind mig en Krans af de friskeste Blade,
af alle Minderne lyse og glade,
af alle de fagreste, som du kan finde,
som ligger og leger og smiler derinde,
som kunde leve trods Dage og Aar! —

Skriv mig et Digt om dit Smil og din Glæde,
slut dem sammen og flet dem i Kæde,
alle de funklende, kostbare Skatte,
tænk, om i Digte du kunde dem fatte,
tænk, hvilken Rigdom for den, du holdt af! —

IV

SOMMER

Jeg fæster de rødeste Roser i Haar
til Fest, fordi min gryende Vaar
blev Sommer med løvdæk'te Sale!

Og Kranse jeg fletter af Blomsternes Blod,
fordi de rødeste bedst forstod
mit Hjertes den glødende Tale,

thi de er og rødmed' ved Sol og ved Glød,
ved samme Magt, som mit Hjerte lød,
da Livet mig vakte af Dvale!

V

DER VOKSER EN ROSE

Der vokser en Rose saa dunkelrød,
dens Torne er skarpe, dens Duft er sød,
den staar i de dybe og dunkle Lunde
og suger Kraft af de rødmende Munde,
dens Rod er Længsel, dens Blade er Savn,
og Elskovens Rose er Blomstens Navn.

Der vokser en Rose saa dunkelrød,
dens Torne er skarpe, dens Duft er sød,
du nærer den selv med de bitre Taarer,
naar Elskovens Smerte dit Hjerte saarer,
og bedst af den tungeste Graad den gror,
thi inderst en taarefyldt Sjæl der bor.

Der vokser en Rose saa dunkelrød,
dens Torne er skarpe, dens Duft er sød,
men naar Du drikker dens glødende Aande,
da skælver hele dit Væsen i Vaande,
og vildsomt det bruser dit unge Blod,
fordi du din dybe Længsel forstod.

Der vokser en Rose saa dunkelrød,
dens Torne er skarpe, dens Duft er sød,
men bryd kun en Knop af de purpurrøde
og gem den saa vel til det første Møde:
den springer ud i din Elskedes Favn,
thi Elskovens Rose er Blomstens Navn.

GUDRUN REEDTZ-THOTT

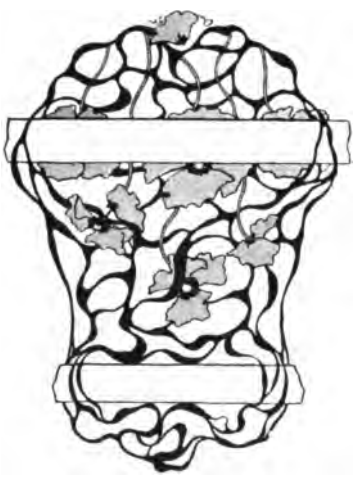

STUDIEHOVED

VALDM. NEIIENDAM

E. KRAUSE

I DEN UNGE VAAR

I

IMPROMPTU

Nu bryder de fine Spirer
frem af den sorte Muld,
skælver i Foraarsluften
og blinker mod Solens Guld.

Skælver i Foraarsluften,
som er saa styrkende god,
netop fordi den strømmer
dem bidende kold imod.

— Alt, hvad stærkest skal leve,
maa hærdes i Frost som Kim.
Blomsterne dobbelt friske
er efter Morgenrim.

Alt, hvad rankest skal leve,
maa bryde sig selv en Sti,
naar Længsler og Blomstringslysten
driver det frem af Hi.

— Mit Sind var en Vinterhave
med Rim over visne Straa.
Nu føler jeg nye Spirer
hige mod Himlens Blaa.

Unge, frysende Spirer,
som knejser i trodsigt Mod . . .
Jeg føler de blanke Spirers
dirrende Stængelblod.

II

SOL ER OPPE! —

Sol er oppe! — Se, i Purpurstrømme
gyder den sin Ildregn over Haven.
Blad sig folder ud, og Blomst sig ranker,
Fuglen jubler takkende for Gaven.

Sol er oppe! — O, Du staar i Døren.
Sagte har Du aabnet den, og nøje
ser Du paa mig, medens stille Lykke
straaler i dit dybe, varme Øje.

Sol er oppe! — Se, jeg knæler for Dig,
kysser Kjolens Søm og til Dig jubler;
nu! nu er jeg din og Solens Elsker!
Og jeg var en syg, tungsindig Grubler.

Sol er oppe! — Tak for alt Du gav mig,
Se, hvor mine Tanker lyse bleve!
Tak! fordi Du aabnede mit Øje,
saa det ser, at Lykken er at leve!

III

SAA MANGEN BÆRER RING —

Saa mangen bærer Ring
og gyldent Baand om Haandens Led.
De priser disse gyldne Ting,
som styrker deres Kærlighed.

Hun bærer ingen Ring
og intet Baand om Haandens Led.
Hvad skal hun med de gyldne Ting.
Hvad kommer de vor Elskov ved.

Og dog har hun en Ring!
En Talisman, en Helligdom,
en underskøn og sælsom Ting, —
hun fik den, da hun til mig kom.

En gylden, gylden Skat
af Solens Straaler, Blomsters Duft,
af Søens Sølv og Skovens Krat,
af Fuglesang og Foraarsluft.

Af Længsel stærk og stor,
af Ungdomsild og Kærlighed,
af alt hvad der er skønt paa Jord:
— vort første Mødes Herlighed!

IV
ANDAGT

DET er en Formiddag i Landsbykirken.
Jeg træder ind, mens Menigheden luder
sig frem i Bøn. Og Foraarssolen sender
sit Lys som Søjler gennem alle Ruder.

Og henne i en Søjles Lys jeg ser
dit smukke Hoved let foroverbøjet,
saa ydmygt lyttende og andagtsfuldt;
og jeg kan se, at Du har lukket Øjet.

Og jeg kan se din Nakke køligħvid,
hvor Solens Straalevæld sig gyldent styrter,
og ane Duften af dit viltre Haar
en Duft af Roser og af vilde Myrter.

Da hører jeg ej Præstens Taleflod,
og ikke Orglets Spil og Salmesangen,
men Straalevældets overgivne Leg
i dine Lokkers Brus — det har mig fangen.

— — Jeg kan ej finde Gud i Præstens Ord.
Men i dit Haar og i din hvide Nakke
og i dit unge Legems fine Linjer
er der en Gud, som jeg kan se og takke.

Kald mig ej Synder! — Er det da en Synd
at søge Gud, hvor jeg ham størst kan finde?
Jeg har mit Syn og ser ham i hans Værk!
Lad Præsten da beskrive ham for Blinde.

STEEN PETERSEN

ADAM OG EVA. MALET STUDIE E. KRAUSE

HR. SOL OG JOMFRU JORD

I Gaar gjorde Himlen sig graa og tvær
med Blæst, hvor Skyerne ryger
af Sted med skyllende Byger.
I Byerne hed det et syndigt Vejr,
men Landmanden kaldte det godt;
thi Markerne trængte til vaadt.

I Dag er Skyerne borte
og Vindene vifter saa let.
Hr. Sol med en lyseblaa Skjorte
har ombyttet Gaarsdagens Sæt,
og midt i sin Himmel en gylden Paillet,
— en Edderkop i sit Straalenet —
den gamle Polygamist,
som har disse sære Noder
at holde af alle Kloder,
nu koketterer og blinker
til Jorden, den Jomfru skøn.
Ved Paaske hun blev konfirmeret,
ved Pinse hun klædte sig grøn
og er nu aldeles charmeret
i Solen, i Himmelens Søn,
der skænkede hende den lysgrønne Dragt
og gav den som Vidne og Tegn paa den Pagt,
som her de for Sommeren stifte,
til Bruden han sviger
og fra hende viger,
naar Klædningens Farvespil skifte
og han har falmet og ødelagt
med sine glødende Kys den Pragt,
han selv hende fordum har bragt —

naar Løvet gaar derhen, hvorfra det kom,
og Solen har ranet dets Jomfrudom.

Men Jorden hans Troløshed ikke aner;
thi Skarpsind er ikke blandt Jomfruens Vaner.
Hun synker hen i hans Favn,
og stønner ud sine Savn.
Og Lidenskabens Aandedrag
berusende fra hende stige.
Og Luften er en Foraarsdag
som Aande af en livsfrisk Pige
— — — — — — — — — — — — —

SOPHUS CLAUSSEN

(Skrevet i Digterens 18. Aar, 1884).

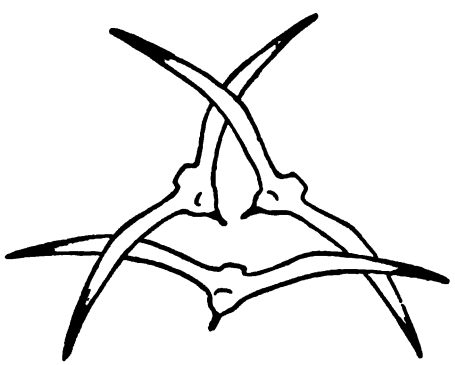

VERS

I

JEG MANGLER TØMMER

JEG mangler tømmer,
jeg mangler nagler. —
Jeg står på bredden,
hvor bølgen skvulper.

Dér udad gled de,
de mange snækker
med sejl og takkel
og hvide vimpler.

Dér udad gled de,
langt bort mod landet,
hvor mine længsler
slå dybe rødder.

Jeg står og venter. —
Der kommer tider
med store skove. —
Jeg hugger tømmer.

— Der kommer tider,
hvor jeg kan bryde
mig ned i dybet,
hvor malmet hviler. —

I lyse nætter
jeg smedder nagler
og hugger planker
og tømrer snækken.

Og sejl jeg væver
til mast og ræer; —
og hejser flaget
og stævner udad. —

II

OFRET

GLEMT som stormens mange suk,—
det er trøsten vid og stor.
Glemt som sneens hvide fnug,
der er smeltede ifjor.

Glemt som lange dages nød,
tunge tårers hede flod.
Glemt som hunden, der er død
trofast ved sin herres fod.

Glemt og glemt og blive ny,
ny igennem muld og død; —
det er trøstens bedste ly,
sindet søger for sin nød.

Ankerlagt i glemslens havn
— slet blandt godt og stygt blandt smukt; —
pløjet ned i jordens favn
bli'r det muld for urt og frugt.

Tankens flok af frøkorn stor,
spred den ud i glemslens muld!
Tifold høst gi'r gødet jord; —
spred med hele hånden fuld!

Tanke stor og stolt og skøn . . . .
For den rigdom, du mig gav,
kender jeg ej bedre løn,
end en plads i glemslens grav.

Nær til gulv og lavt til tag,
det er alt fot småt for Dig.
Solen og den lyse dag
skinner knebent ind til mig.

Gemt og glemt og blive ny,
ny igennem muld og død; —
det er trøstens bedste ly,
jeg kan finde for Din nød. —

III
INGEBORG

DAGEN har været så ond, så hård —
hver time bragte mig smerte.
Jeg græd og græd uden suk og tårer
en stille gråd i mit hjærte . . .

Dagen er endt — dens lys er slukt;
og glemselsdømte og tomme
synes mig nu alle savn og sorger
fordi jeg vèd, Du vil komme.

Lede Du vil min tanke i lys,
tørre Du vil mit hjærtes tåre,
smile til mig med livsglade øjne,
— så leder Du lykken i gårde.

IV
MINE BLOMSTER

MINDES jeg igen de dage —
længstforsvundne fremtidsplaner
føre mig på ny tilbage
til min tankes ældste aner.

Mindegang i tankens svundne
store, lyse, svundne riger! —
genskær af forlængstudrundne
stjærner frem i mørket stiger.

Véd Du, — hvad der dengang døde,
— liglangt steg det frem af mulde
som en flok af vårens bløde
blomster efter vinterkulde.

— Jeg skal røgte, jeg skal pleje; —
se, nu tror jeg, solen kommer.
Hele flokken vil jeg eje. —
Fold Jer ud, nu bli'r det sommer!

THORVALD SEEDORFF

ST. USSING

DE UNGE PIGER

I

De unge piger! jo jeg kender nok
asfaltens faste, fikst antrukne stok.
De kan vist deres elskovs ABC
og meget mer' end den. Hør dem blot le!
Se dem kun flygtigt til en herre nikke
med gensynsøjekast. Tro dem dog ikke,
naar de forsøger sig med kyske blikke.
De skifter flinkt. Hvor fint de nuancerer,
hvergang de møder nye kavallerer,
hvor smilet trækkes op parat om munden.
Naa, er der noget ondt i det igrunden?
De fører sig lidt selvbevidst, lidt frit.
Javist, javist. Hoho! jeg tænker mit.

Den dag paa hjortebakken maa jeg huske.
Hvide af rim hang alle trær og buske,
og under os laa byen hvid af sne;
blot hvidt og hvidt, saalangt vi kunde se.
Der stod du i din korte, graa jacket,
varm under sløret og af turen træt.
Vi havde gaaet hurtigt, og din bror
holdt sig maaske med vilje lidt tilbage;
nu stod vi der og saa paa byens tage,
jeg kunde ikke rigtigt finde ord.
Vi havde talt om mange, mange ting,
Zola og Brandes, ja hvad véd jeg alt,
vi kørte rundt og rundt og rundt i ring,
og altid ordene forsigtigt faldt.
Det var, som kulden om os smitted os,
vi talte ikke ud om det, vi vilde;

nu tav du som i vrede eller trods,
og jeg -- jeg saa' paa byen og tav stille.
Dit øje strejfed mit blot et sekund
halvt stolt, halvt bly — og i det øjeblik
igennem alt mit væsen jog et stik;
halvt var det sødt, og halvt det gjorde ondt.
Jeg mærked, hvor mit blod det steg og brændte,
jeg følte rødmen stige op i panden;
da var jeg ej mig selv; det var en anden,
der boede i mig og jeg ikke kendte.
Hvad sagde jeg? det véd jeg ikke mer,
men dig, men dig, dit ansigt nu jeg ser.
Nu var det dig, der rødmede forvirret;
imens jeg talte, stod du stum og stirred,
og da jeg endelig engang tav stille,
vendte du halvt dig bort og spurgte kort:
— jeg føler end i brystet dette sting —
»men hvorfor gør De ogsaa den slags ting?«

Nu er det længe siden, mange aar;
det er mig næsten som det var igaar.
— Kom ej saa tidt, du faste pigerøst!
du gør blot ondt, du giver ingen trøst.
O, giv mig ro, lad mig engang i fred!
det er forbi; hvad kommer du mig ved?
men indtil jeg mig selv og alt skal glemme,
saa skal jeg høre denne jomfrustemme.

II

Har du hørt den fugl, som synger blidest,
blidere end selv min moders stemme,
og dog hugger den med næbet stridest,
den er stærk og vild og svær at tæmme.
Dersom du dens frihed den berøver,
lér den som af trods et øjeblik;
med et vingeslag den buret kløver,
hæver sig og svinder som en prik.
Luften suser, mens den fremad haster,
den er sikker paa, hvor den skal hen;
som en pil den lodret ned sig kaster,
ser den reden under sig igen.
Det er tidlig morgen, naar den kommer,
duggen stænker paa dens varme bryst;
lyngen dufter, endnu er det sommer,

der er langt til bladefald og høst.
Vidt omkring, saalangt dens øje rækker,
heden som i brand af blomster staar;
højt ivejret den sit hoved strækker
jublende om ungdom og om vaar.

JOHANNES PETERSEN

GUDMUND HENTZE

HØJSANG

OPSTANDELSEN svulmer
gennem døde Skove,
brister frem til Liv
i Knop ved Knop.
Den hele Vinter Skovene stod
som Dødningefylker
af graa Skeletter
med vredne, knoklede Grene.
Da kom fra det høje
Opstandelsens Kraft
og fra Dybets Aarer
Opstandelsens Saft.
Der gik Skabelsens Dage over Jorden,
der gik Lysets Bliv:
»Bliv Grøde! Bliv Liv!
Bliv Skønhed, du friske,
alle stærke Drømmes Moder!«

Lad mig love, lad mig prise
i ærbødige Rhytmer
dig, min Hjerteglædes Rodmuld,
dig, min Hjerteglædes Solhvælv!
Højlovet — Halleluja!
være Jorderiges Vaar.

Skarer af udspændte Vinger
ror i den lysende Luft; —
de solblanke Fugle
med Soltiden komme;
de vil synge, de vil kvidre,
de vil elske, de vil yngle
under Løvsalens Hvælvinger —
Hil deres Kærligheds Ild!
Jeg hører Hannernes Højsang klinge:
»Kom, elskede Hun! Det er Vaar!
Du kan tro, der er Varme under min Vinge
og mit Hjerte med Elskov slaar!«

Hellige Vaar!
Giv ogsaa mig, giv mig igen
min fagre Kærlighed!
Giv mig min vilde Lyst igen
og tag for den
min bundne Hjertefred!

Der gaar Skabelsens Dage over mit Hjerte —
der er Kys i mine Tanker,
der er Kys for tusind Læber,
for tusind Blomsters Blade,
for tusind skønne Kvinder!

O — hvilken Bølge for en eneste een,
om hun dukker sig deri,
inden Vaaren er forbi!

Skønjomfru! Tør du færdes,
hvor jeg baner Vej?
Al Jorderigs Ungdoms Attraa sig slynger

omkring mine Tanker som Elvertaager,
saa Sind og Solskin og Himmel gynger,
mens drukne Sanser
kogler og synger:

Hvad skal Lin om fagre Former
al den lyse Nat i Vaaren?
Hvad skal Tvang, hvor Længsel
stormer
ungdomsbaaren, høvdingkaaren?
Se til Fuglen under Himlen!
Se paa Vang til Blomstervrimlen!
Himlens Fugl og Markens Lilje
følge deres Ungdoms Vilje
hele Vaaren.

Skønjomfru! Din Færden
følge min Vej!
Mit Væsens Hvælv
er et flammende Skælv —
jeg er mer end en Verden —
med min Vinge over dig!

Vi vil sorgløst trampe Slangen under
Hæl
mellem brunstige Blomster i Enge —
jeg elsker baade dit Legeme og din
Sjæl,
men veed ej, hvor sandt og hvor
længe! — —

Atter vil den sagte komme,
Tiden, da min Sol er omme,
da mit Tungsind holder Vagt
over Vaar i Linet lagt — —
naar Fuglene er fløjne —
naar Violerne ligge
med brustne Øjne — —
naar Stormen hvæsser Skumkam
paa Vandenes Flade —
naar Stormen dømmer Dødsfald
over Rosernes Blade — —
naar Løvet gulner
og Døden dæmrer
over Skov og Vænge,
over Agre og Enge. — —

Men nu vil jeg love
i ærbødige Rhytmer
dig, min Hjerteglædes Rodmuld,
dig, min Hjerteglædes Solhvælv!
Højlovet! — Halleluja!
være Jorderiges Vaar!

THØGER LARSEN

VALDM. NEIIENDAM

TO DIGTE

I

Du kommer til mig og spørger
om det, som du ikke fatter,
og jeg svarer dig ud af min Viden,
og du kommer og spørger mig atter:

Hvorfor er vi Mennesker usle,
hvorfor er I Mænd saa smaa,
hvorfor maa alle de svigte,
som jeg trode saa inderligt paa?

Hvorfor dør deres Hjærte og Hjærne
saa hastigt som Dugfald for Sol,
hvorfor styrter de fattigt i Støvet
deres Ungdoms kongelige Stol?

Og jeg ser i dit Øje en Jammer
saa dyb som Livsens Forlis,
og jeg ser i dit Øje en Stolthed
hvid som Snefjældets Is;

jeg ser i dit Øje dit Hjærte
stirre mod de højeste Bjærge,
og jeg glemmer de hule Dale
og alle de krybende Dværge.

II

Det var i de mørke Dage,
da ingen faar Solen at se,
da fødte mit Sind et sørgmodigt Digt
til Lise for al sin Ve.

Det var i de mørke Dage,
da ingen faar Solen at se, —
nu gemmer et Ar under Rosenhud
de Dages ensomme Ve,

nu brister i alle de Kløfter,
som fured og sprængte mit Sind,
Alverdens fagreste Blomster
for Sommerens sagte Vind.

Thi to, som elsker hinanden,
kan volde hinanden mer' ondt
end alle de argeste Fjender,
der hævner sig Jorden rundt,

og to, som elsker hinanden,
kan læge de ondeste Saar
blot ved at se paa hinanden
og glatte hinandens Haar.

VIGGO STUCKENBERG

HENRIK SCHOUBOE

I AL STILFÆRDIGHED

De siger, at Kongen ikke vil noget Venstreministerium. Højre har altid fraadset i Kongens fri Ret til at vælge sit Ministerium, og nu er alle enige om at give Kongen Skylden for, at vi beholder Hørring. Hvorfor skal der læsses saa meget paa Kongens Skuldre — baade Retten og Ansvaret? Husk paa, han er en gammel Mand. Naar man bliver saa gammel og ellers lader Omgivelserne i Fred, har man Krav paa at fritages for Faraos Plager. Det er ikke Oldingene i Slægten, der bærer Ansvaret, allermindst den Olding, der er ansvarsfri.

Højre har imidlertid aldrig haft Medlidenhed med Kongen; lad dem derfor fremdeles vælte Retten og Ansvaret over paa hans gamle Ryg. Men vi Andre, der har haft den sande Ærbødighed for Kongemagten og aldrig har villet implicere Majestæten i vort ganske borgerlige Kævl — skal vi ikke være enige om ogsaa nu at holde ham udenfor? Det forekommer os hverken kønt eller loyalt at tænke paa Kongen, naar vi vælter vore Latterkor ud over Ministrene. Sprogets dejligste Skældsord slynger sig i Guirlander om Taburetterne — skal Kongestolen ikke gaa fri?

Lad os holde os til Hørring. — En Dannemand kan godt være bekendt at tro, at Hørring alene bærer Skylden, ligesom han smykker sig med Æren. Det er ialfald mindre fiffigt at tro, at han ikke skulde kunne slippe, dersom han vilde. Lad Hørring gaa til Kongen og sige: Jeg og mine Værkfæller har ingen Tillid i Befolkningen. Vi er Genstand for Mistro, Spot og Latter. Vi ønsker at gaa og raader Deres Majestæt til at omgive Dem med et Venstreministerium! Lad Hørring belægge sine Ord saaledes, og lad dem i Højre, der kunde tænkes som hans Efterfølgere, tilraabe ham Hør og Bifald. Kongen vil ikke handle saa ilde med Hørring, at han tvinger ham til at blive i Saksen. Kongen vil fornemme sit Folks Røst, det, der elsker ham. Han vil ikke gøre det Sorg, saa det skulde tænke ondt om ham i hans Grav.

Vi vil faa et Venstreministerium.

Og dertil trænger vi saa haardt, at ethvert Forsøg paa at afstive det gamle Regimente bliver en ny Forbrydelse. Var Hr. *Bramsen* den gode Mand, hvis Skudsmaal han bærer, burde han have indset dette. Han har vist forresten indset det en Gang, før der var Tale om ham som Medlem af Velfærdskomiteen. Men da Ekscellencetitlen blev ham budt, slugte han den ganske raa. Og glemte Anstændigheden.

Saa er dog Professor *Torp* mere mandhaftig. Ogsaa han skal have bekendt en Blufærdighed, der forbød ham at gaa med Hørring under Armen, og han holdt sig stiv i sit Professorat. Men der findes vel en Bagdel til Taburetten, som staar tom, selv om der ikke erhverves et Hoved. Og saa bør det huskes, at det er Hørring, der er den Skyldige og som har skaffet sig Medskyldige. Hans Ministerium er et Anliggende mellem ham og Folket. Hvem er hjerteløs nok til at ville kaste dette Monstrum i Hovedet paa en gammel Konge!

Og nu Folket og Hørring. Vil det lægge de 500,000 Kroner, han tog af Statens Kasse, som gloende Kul paa hans Hoved, saa de brænder Parykken af ham? Saadanne Misgærninger ligger Folket fjærnt. Det skummer imod General Mercier og Ekscellence Bobrikoff, men før det skal tale til Hørring, tørrer det Fraaden af Mundvigene og lader milde Ord flyve som venlige Duer over Ministrene. Eller det vrænger som en Papegøje. Uden Fuglebilleder betyder det, at Folket vil slaa Armene ud og lægge sin brede Forhandlings-Barm ind mod Hørring. Kun en Gang om Maaneden vil det sige en ond og rimeligvis daarlig Vittighed over Forhandlings-Bordet. Det vil ikke en Gang haanlé af den ny Justitsminister, selv om han sidder paa Taburetten med et Ansigt som en Kolerinepatient paa sin Natstol.

Dog — det skal tilgives Folket, at det lever mere paa fransk Politik end paa Sensationen i Fredericiagade, og naar hjemlige Politikere klager sig derover, er der ikke andet for end at svare dem: I gør det saa forbandet kedeligt, I gode Mænd, der fik vore Mandater. I det franske Deputeretkammer blusser det af Lidenskab og Talent. I er Lysepustere, der kvæler den hellige Ild.

Tag Skattelovene: Det danske Landbrug lider under en uretfærdig Beskatning. Alle Demokrater er enige derom. Men fem-seks forløbne Agrarer, der skal redde et mislykket Bladforetagende, maler Landbrugets Ruin som en Udsigt, der bliver til Virkelighed, hvis vi ikke faar de Reedtz-Thottske Skattelove. Alle fornuftige Mænd ved, at det er Løgn. De fleste Venstremænd erkender, at der aldrig er drevet større Humbug med nogen Ting end med de ulykkelige Love. De ved, at deres Gennemførelse betyder en Vederkvægelse som den, der følger med at række Tungen ud af Vinduet. Ingen Besparelse af Rækkevidde, men en større Forøgelse af de kommunale Administrationsbesværligheder.

Desuagtet — disse Love er for Venstre hellige og ukrænkelige som Naturlovene og den sædelige Orden. Den, der taler ondt om dem, ugleses som en ildesindet Person eller som en Ryggesløs, der driver Omgang mod Naturen. Sagde Venstre Sandheden om disse Love, vilde det føles som et frisk Pust i den lumre Luft, der gør vort Aandedræt tungt og gør os alle graa i Ansigterne.

Sige Sandheden om Baronens Love og lave nogle nye Love selv! Vi kender Venstres Svar; det er gentaget saa tit, at det er lige saa kedeligt som alt det andet: Vi fører en stilfærdig Politik, hvorunder vi stedse konstaterer vort folkelige Standpunkt.

Denne Stilfærdighed er for os lige saa heldig som den er uheldig for Højre. Vi gaar frem, de gaar tilbage.

Men — hvor langt gaar de tilbage? Mon saa langt, at de ogsaa maa forlade Regeringen? Det synes ikke saa, og det er vistnok Faren ved alle de stilfærdige Omsvøb. De er netop Kost for de svage Mænd, der nu sidder ved Ministerbordet. En kraftigere Føde vilde slaa dem ihjel. — De skulde faa Hornmusik over Graven.

Desværre — de dør ikke. Hr. Bramsen er fuld af Livslyst. Den eneste Trøst er, at han skal blive sine Kolleger for spændstig, saa det hele revner, og Døden saaledes indtræffer som en Slags Selvmord. Ellers vil Hr. Bramsen lade det springe med sociale Reformer, og Socialdemokraterne staar allerede parate til at klappe af Guldæblerne.

Vi giver saa mange Penge ud til Stipendier. Skulde vi ikke bevilge Hr. *Christensen-Stadil* ét, for at han kunde rejse til Paris og lære, hvorledes man vælter Ministerier. Selv kan vi det ikke; de fleste af os har rentud glemt, at saadant lader sig gøre; alle anser vi det for ubehøvlet Adfærd. For Tid og Evighed skal vi rulle med en Fedtkugle som Sthyr og en Taburetsluger som gamle Ravn.

Hurra! Hurra! Hurra! Og saa det lange: Hurra-a-a-a-a-a!

— — —

Saa er der *Tyngdepunktet* i vor Politik. Dette flyttede forleden paa Landet, og Flytningen besørgedes af Redaktør *Vilh. Lassen*. Op ad Aalborg til med det, siger Hr. Lassen. Nuvel, jeg har ikke det mindste imod, at Tyngdepunktet blev lagt i Hr. Vilh. Lassens egen Haand. Jeg tror, det vilde betyde en god Balance. Men jeg vil gerne vide, hvad Hr. Vilh. Lassen mener med, at Tyngdepunktet bør ligge ude i Landet. For Venstres Politik har det forsaavidt altid ligget der, som denne Politik blev baaret væsentligst af Bønderne. Redaktør Lassen har ogsaa Ret i, at dersom man skulde tale om en enkelt Samfundsklasse, der ved et Venstreministerium blev Regeringsklasse i Landet, da maatte det gælde Bondestanden. Saa overvældende meget betyder den inden for Venstre.

Dertil er vi alle enige. Men hvis Tyngdepunktets Landophold for Red. Lassen betyder en ensidig Bonderegering, saa hører Enigheden op. Her er Hr. *Lassen* ikke en Gang enig med Hr. *Christensen-Stadil*, hvis store Fortjeneste det er, at han altid indbanker i Bevidsthederne, at Venstre bør være et Folkeparti. Dette Ord rummer i Virkeligheden det vide Syn, det gennemskærer alle de smaalige Forskansninger, som Bornerthed og Egeninteresse bygger op paa Kryds og tværs af de rene, lige Linjer.

Redaktør Lassens Beundring for vor Bondestand er saa renset for Forbehold, at selv en Bondeven som jeg maa flytte min Stol lidt fra ham. Der maa være Maade med alting. Jeg kender Interesser, som jeg ikke vilde anse for vel farne under et Bondevælde, der lukkede anden Indflydelse ude. Hr. Vilh. Lassen har aldrig prøvet at lære Bønderne den Begrænsning, under hvilken enhver bliver endnu større Mester, end han var i Forvejen.

— — —

Hvad vilde ikke Christensen-Stadil som Førsteminister betyde for den politiske Interesse i Danmark! Hvad vilde det ikke betyde for Sundheden i Politik!

Sløvheden og Raaddenskaben breder sig. De, der gerne vilde holde Lamperne tændt, til Brudgommen kommer, har snart ikke mere Olie.

Tag ikke fejl! Brudgommen er ikke Venstreministeriet. Men det er den friske Luft, der vil gaa over Landet den Dag, vi har dette Ministerium ved Kongens højre Haand.

Nu er Atmosphæren frygtelig. Der er Lugt af Aadsler . . . Herre, vi lider Alle!

K. R.

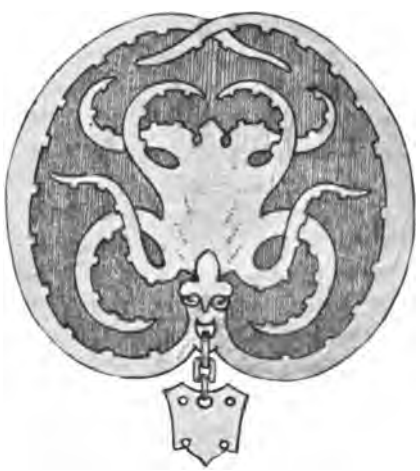

LANDSBY-DIGTE

I

I VAANDE

Jeg var stædt i Ve og Vaande,
og jeg klaged i min Kvide,
jamrede for Trøst og Lindring;
— da stod Satan ved min Side.

Og jeg raabte fuld af Undren:
»Ene du af Skabningsvrimlen!
Intet Bud fra mine »Brødre!«
ak — og intet Bud fra Himlen!«

Satan brast i Skoggerlatter:
»Gjaldt det blot en ny Methode
til vor Kvægopdrætnings Fremme,
da var dine »Brødre« gode.

Men som Hjælpere betragtet
er de ikke første Klasses;
det er i Kartoffeltiden,
og Kartoflerne maa passes.

Himlen? — Ja, jeg nægter ikke,
den var mægtig før i Tiden;
desuagtet, dette Firma
er fallit for længe siden.

Og dets gamle Chef, Gud Fader,
løfter du til ham din Stemme,
gjør han nu som gamle Læger:
nægter sig som oftest hjemme.

Ramler det paa alle Kanter,
svigter Alpha og Omega,
maa du, Kjære, ta' til Takke
med en gammel trist Kollega.«

— Saadan talte Mister Satan,
Hersker over Mørkets Riger;
— man skal ikke altfor villigt
tro hver Døjt, en Djævel siger.

Dog, jeg tænkte i mit Hjærte:
Svigter Himlen, svigter Manden,
hvem tør da en Synder laste,
om han ta'r mod Hjælp af Fanden.

II

DEN SYGE YNGLINGS LIVSBEKJENDELSE

JEG bad til Gud en eneste Bøn.

Mig syntes hans Jord saa rørende skjøn,
mig syntes hans Himmel saa dulmende blaa,
man blev saa god af at stirre derpaa.

Jeg vandred saa glad mod den stigende Sol,
og plukked imellem en dugget Viol;
jeg strakte mig salig paa Ageren grøn
og bad af mit inderste Hjærte en Bøn —,

bad ikke om Sølv og ikke om Guld,
ej Rader af Køer paa tommetyk Muld
og ikke — som ellers Menneskets Kuld —
jeg hyklede Graad bag en Lommeklud
og spændte en medbragt Pose ud
og bad saa Himlene styrte den fuld;

mig syntes hans Jord saa daarende skjøn,
og derfor jeg bad den eneste Bøn:

»Barmhjærtige Gud, jeg elsker dit Værk;
lad altid mig nyde det *sund* og *stærk!*«

Jeg rejste mig salig fra Ageren grøn,
jeg tro'de saavist, at han hørte min Bøn.

Men alle saa hører vi Herren til,
og Gud kan gøre med sit, hvad han vil.
Én plager han længe, én slaar han ihjel,
men god — — det er han alligevel.
Mig gav han lønligt i Siden et Stik,
saa Livet sortnede for mit Blik;
jeg hylledes ind i en aarlang Nat,
mens Engenes Blomster visnede brat.

Se, derfor beder jeg aldrig mer,
om og jeg imellem mod Himlen ser.

III

KLOKKEREN

En Klokker er Klokker hvordan det gaar,
men denne var nærmest et Klokkefaar.

Det hvideste Lam i hans Menighed
med hende attraaed han Enighed;

han fried til Grete med fagre Ord,
men Lammet løb brægende hjem til sin Mor.

Den Klokker intet deraf begreb
og hængte sig saa i sit Klokkereb.

IV

TRE TROLDE

Der var tre vældige Trolde,
de drak sig drivende fuld';
saa blev de tapre og bolde
og sloge hinanden omkuld.

Én gik paa Ho'det i Dammen,
én rullede ned i en Kløft,
den sidste krængede Hammen
og styrted med Brøl i en Grøft.

Vi se, at naar Troldene drikke
og siden begynde at slaas,
da gaar det Bæsterne ikke
en Smule bedre end os.

V

RÆVEJAGT

»Aahej, Hr. Mikkel, nu har jeg dig,
nu skal din Røver skydes —,
for Kyllingrov og for Lammesteg
skal nu din Pels mig ydes.

Jeg fattes ikkun din røde Hud
blandt alle de Rævepelse,
hvormed jeg forer et Bryllupsskrud,
en Kaabe fin til min Else.«

— Og hastigt brænder vor Skytte løs,
blandt Bakkerne drøner Knaldet;
Hr. Mikkel bliver en Kende nervøs
ved Haglenes Smælden i Faldet.

Men Mikkel smutter i Bakken brat,
han vil saa nødig skydes —,
langt hellere saa en Vinternat
med Sulten i Graven brydes.

Den Skytte rusker med øvet Haand
i Lyngens knudrede Ranker,
af dem og af Vidjens vege Vaand
et Læs for Hulen han sanker.

»Aahaa, god' Mikkel, giv bare Tid,
nu skal du ej længer fryse!«
Den Røg sig breder saa fed og hvid
og bringer vor Ræv til at nyse.

Den trygge Skytte ved Hullet blev,
han huskede ikke, Taaben:
det maatte være en daarlig Ræv,
der ej holdt en Bagdør aaben.

Mens Ilden spraged af al dens Magt
og slikked om Rævens Køje,
og Røgen slog gjennem Hulens Tragt
og sved i hans snedige Øje, —

Hr. Mikkel gjennem sin nordre Port
fortrak for den sviende Flamme;
den snilde Mester havde just gjort
den Løngangsdør for det samme.

Men da han naa'de et Bakkenæs
og saa' den Røg opstige,
han skar sit allerfiffigste Fjæs
og vendte sig om for at sige:

»Ja, driv du kun dit golde Stræv,
og riv i Rævlingens Buske —,
et Faar har aldrig luret en Ræv,
saalænge som jeg kan huske.

Jeg haaber, at baade jeg og du
skal slide Tiden med Helse,
om ogsaa du nødes engang endnu
at vente en Stund paa din Else!«

VI

BRUDESLOT

Ude paa Per Krænsens Vestermark
bag en gammel Pil med skallet Bark
staar et tomt og faldefærdigt Skur,
brugt i fordums Tid som Kalvebur.

Vindvet skeler stygt mod Jorden ned,
Døren knapt af sine Stolper véd,
men i Hytten er en Bunke Straa —,
det har mangen Jomfru hvilet paa.

Denne Hytte er et Trylleslot,
Egnens smukke Piger véd det godt;
bleg og bævende gik mangen ind,
men kom ud med Rødme paa sin Kind.

Der er herligt i den Hyttes Skjød,
naar en Hedebrand gjør Himlen rød —,
Sommernattens Maane skjænker Lys,
Bondens sunde Datter Kys paa Kys.

Vinden leger i den gamle Pil,
Græssets Sanger gnider glad sin Fil . . .
Gik der nogen paa den øde Sti?
Det var blot en Ræv, der strøg forbi.

Hu, i Piletræet skreg en Ravn,
Morgenrøden tænder alt sin Bavn,
Marken sløres af en blaalig Em,
to og to gaar unge elskte hjem.

Natten lænker mig til Pigens Mund,
der er Trolddom paa den Hyttes Bund.
Egnens smukke Piger véd det godt,
og de kalder Hytten — Brudeslot.

VII

HERKULES

UNG Herkules kasted sig rundt i sin Seng;
skjøn Omphale laa ved hans Side:
»Hvad er det dig fattes, min egen Dreng?«
Hun fritted med Øjne saa blide.

Ung Herkules rejste sig op med et Sæt,
saa Sengen i Fugerne jamred:
»Nuvel, jeg er bleven af Ømheden mæt
og aander saa trangt her i Kamret.

Jeg ledes nu ved i Alkover smaa
saa hvide Kvinder at kryste,
men længes efter paa Fjælde graa
med laadne Skjælmer at dyste.

Jeg hader din Seng og din trinde Lænd,
din Hal, hvor Narren slaar Mølle:
O, Omphale, Omphale, ræk mig igen
min Løvehud og min Kølle!«

J. AAKJÆR

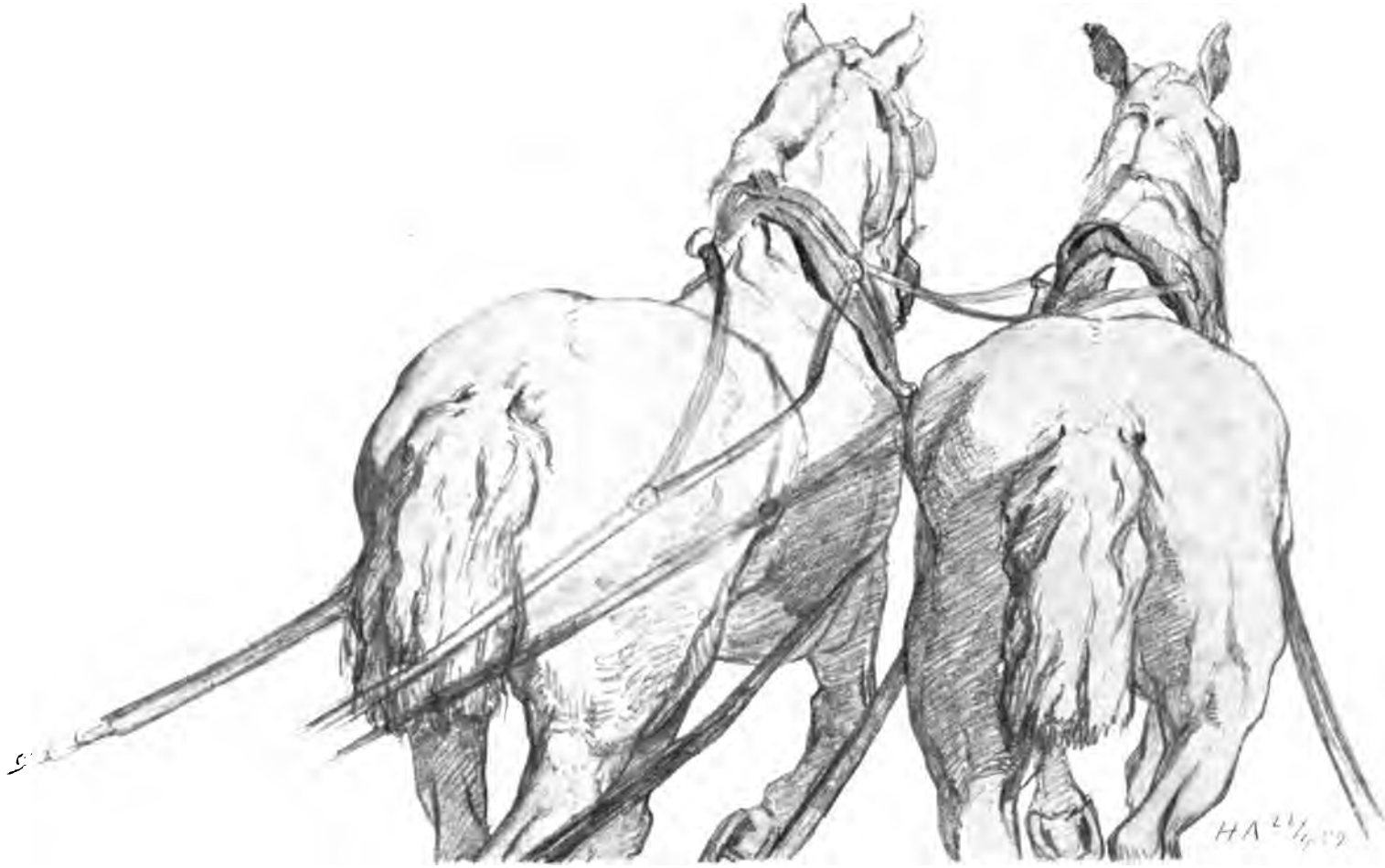

ET PAR SPORVOGNSHESTE.

HELVIG AMSINCK.

GUDMUND HENTZE

TO DAGE

Brudstykke af en utrykt Roman

Uwe — Læge paa en lille Ø, fraskilt Mand med et Barn paa seks Aar — besøger sin hemmelige Forlovede Minna, der fra en Provinsby er taget til Hovedstaden for at studere Musik.

I

Uwe var ikke staaet op, da jeg kom hen paa Hotellet den næste Morgen for at træffe ham, og Klokken blev elleve, inden vi kom af Sted.

I det dejlige Frostvejr tog vi ud i Frederiksberg Have.

Længe gik vi Arm i Arm og talte sammen.

Vi følte os begge frie, lette, glade — ikke fordi jeg et Øjeblik kuldkastede min store, dybe Erfarenhed fra den foregaaende Aften, nej, dertil havde den dog været for alvorlig, det kunde jeg netop allerbedst bevise for mig selv nu, da der var al god Grund til helt at give sig hen i Stemningen og jeg dog stadig bevarede Fornuften.

I Gaar havde jeg pludselig resigneret bøjet mig ind under Uwes tunge Humør, ligesom vænnet mig til det, og derfor kunde jeg nu tryggere give mig hen til den modsatte Stemning — det var Skuffelsen over de bratte Omslag, der ikke mere kunde naa mig.

Saadan var det vel ogsaa i Ægteskabet!

Skinner Solen en Gang, saa glæder man sig derover! — Herre Gud, man ved jo ikke, om det bliver Regn eller Graavejr igen i Morgen!

Man er nøjsom — man er saa fornuftig og kredser uden om det, der kan gaa En altfor nær, og som man dog ikke kan forandre.

Saa lempelig — saa lempeligt det Hele!

Jeg følte mig sammenlevet med Uwe, som havde vi været gift i ti Aar.

Den første Tid af Ægteskabet var sikkert altíd sværest og ulykkeligst, siden fik

man det vist i Grunden ganske rart og fredsommeligt sammen, naar Fordringernes og Urimelighedernes skarpe Kanter først var tilstrækkelig afslebne.

Jeg følte mig ikke lidt stolt over min kloge Indsigt!

Jeg havde jo heldigvis den første, saare vanskelige Tid bag mig — den havde saamænd været drøj nok; men nu havde jeg ogsaa fortjent det Smule Velvære, som den betryggende borgerlige Erkendelse, jeg var kommet til, gav.

Det var som at krybe ind i en lille lun Rede i en Busk — rigtignok lavt nede ved Jorden og paa Alfarvej; men naar man ikke svævede frit og forvovent højt oppe — et ubestemmeligt Sted mellem Himmel og Jord — var der heller ikke noget at risikere ved et Fald . . .

Uwe maatte fortælle mig alt, hvad der var at fortælle om Gertrud.

De faa Gange, hun var bleven mindet om min Tilværelse, kaldte hun mig altid: »den fremmede Dame fra i Sommer.«

Hun kunde ikke lide de fine Ting, jeg havde sendt hende til Jul, og var ikke at formaa til at gaa med den røde Fløjlskyse. Hun havde en sand Rædsel for at vække Opsigt blandt Landsbygadens Ungdom.

Uwe havde ikke villet skrive til mig, hvilken Modvilje mine Gaver af Beklædningsgenstande havde vakt hos Barnet, han var bange for, at det skulde gøre mig ondt; men jeg lo blot hjertelig af hans Beretning.

Hvor det lignede Gertrud, dette lille sky Væsen, ikke at kunne lide Forandring, ikke at kunne gøre sig bemærket ved at se anderledes ud end de Andre.

Det skulde hun snart faa Lov til at vænne sig til, naar jeg først gik med hende i Haanden ned ad Landevejen.

Og saa havde Gertrud faaet Hund, en nederdrægtig lille sort, arrig Køter.

Hun var kommen en Dag til Uwe, mod Sædvane aldeles opflammet af Begejstring.

Vejassistentens havde den dejligste lille bitte sorte Hund, som de vilde forære hende, hvis hun maatte have den for sin Fader.

Den var saa lille bitte, ikke meget større end Dukke Henriette.

»Ja-ja; men hvis det var en lille Dame, saa fik hun den under ingen Omstændigheder, ellers kunde hun jo gaa ned og hente den.«

»En lille Dame? — Hvad skal man se det paa? — I Munden, ikke Fa'r?«

»Ja, i Munden . . .«

En halv Time efter kom Gertrud listende ind i Stuen igen og stillede sig slukøret mellem Wilsters Ben.

»Naa, hvad har du saa udrettet?«

»Aa, Fa'r, den var aldeles kridende lyserød i Munden, og saa er det ganske sikkert en lille Dame . . . .«

Det *var* en lille Dame; men Gertrud fik alligevel Køteren . . .

Vi talte ogsaa frit og aabent om Forandring af Praksis.

Uwe mente at have noget i Udsigt, han havde hørt om et Sted i Nærheden af Byen, hvor Lægen var ilde lidt, og en Konkurrent efter Sigende uden Risiko paa maa og faa kunde nedsætte sig. — Han vilde hos nogle Kolleger nærmere forhøre sig om Egnen, vi kunde ogsaa en Dag køre ud og tage den i Øjesyn.

Vi gik langsomt — vi stod ogsaa ofte i Samtalens Løb stille, til sidst var vi blevne gennemkolde og gik ind i Havens Konditori for at spise Frokost.

Vi sad i en lille hyggelig Stue for os selv og følte med Velbehag Varmen strømme tilbage i vore forfrosne Lemmer. — Der blev vi længe siddende og røg og læste Aviser og snakkede godt og kammeratligt sammen.

Jeg kunde se paa Uwe, at han solede sig i sit eget gode Humør; – og jeg? — jeg var bestandig erfaren og fornuftig og ti Aar forud for min Alder, hvilket dog ikke forhindrede, at jeg befandt mig særdeles vel.

Vi bestemte at gaa i Teatret om Aftenen. Glucks dejlige Orpheus skulde synges.

Da vi endelig naaede ind i Byen igen og havde taget Billetter, var det bleven saa sent, at vi hver gik til sit — jeg for at klæde mig om — han for at tage sig en lille Lur, vi skulde mødes igen en Time efter og som de Storborgere, vi ikke var, spise til Middag paa Byens fineste Restauration.

Af et saa gammelt Ægtepar at være, som jeg havde gjort os til, skulde man næsten tro, vi agerede Bryllupsrejse!

Men jeg kunde jo dog egentlig ikke gøre for, at min Fornuft ikke denne allerførste Dag blev stillet paa en haardere Prøve!

Saa sad vi da i vore Festklæder og spiste paa Byens fineste Restauration.

Det var som den blideste Musik sagtelig lullede os ind. Vi smilede og vidste ikke hvorfor — vi talte og vidste ikke hvad! — Det var, som om et Par bløde, parfumerede, velplejede Hænder jævnede hver personlig Tanke, hver personlig Følelse ud.

Intet der laa bag os! — Intet frem for os! — En dulmende Selvforglemmelse og Gaaen-op i Nuet.

Opvarterne gik lydløst hen over de tommetykke Smyrnatæpper og bar Retterne frem, den ene langsomt efter den anden.

Underlig overforfinede, kraftløse Retter, som man havde Fornemmelsen af egnede sig bedst til at suges op gennem et Rør, og som vi begge med passende fornem Mangel paa Appetit kun nippede til.

Her var afdæmpet og blødt! — Blødt under os — over os — blødt til alle Sider, som sad vi i et stort silkepolstret Skrin, der nænsomt og kunstfærdigt tog af for hver Lyd, for hvert Lysstrejf, der kunde minde om Virkeligheden udenfor.

Foruden vort Bord var kun to andre optagne. Ved det ene sad tre Herrer, aabenbart af Aristokratiet, ved det andet et ældre Par.

Og ved at se paa disse Mennesker og ved at betragte os selv, maatte jeg uvilkaarligt spørge mig, om der virkelig gaves Sorger og indre Oprør, Kulde og Tristhed — overhovedet nogen Art af Disharmoni? Var det [illegible]e blot Indbildning, sygeligt, overflødigt Selvplageri — naar Mennesker kunde indrette et saa overdaadigt Sted, hvor alt var anskaffet for at forhøje Ens Velbehag – naar Gæsterne kunde tage sig saa fornemme ud, ligesom indhyllede i bløde, silkeglatte Klædebon, og Livet ikke havde formaaet at sætte dybere Mærker paa dem, end det syntes?

Der skete ingen Brist paa min Stemning paa Vejen til Theatret, og den forhøjedes, da vi traadte ind paa Tilskuerpladsen.

Der var udsolgt til sidste Plads! — En virrende Summen gik gennem de tætte Rader af pyntede Mennesker.

Der var de bløde, skærmende Silkefolder igen! Den smagfulde Festdragt, der hensynsfuldt dækkede al Hverdagsskrøbelighed!

Orkestret begyndte at stemme sine tonefulde Strygeinstrumenter . . .

Jeg saa alt i et flimrende, skiftende Regnbueskær som gennem en kæmpestor, kunstfærdig, diamantfin sleben Prisme af Krystal.

Vi nød sandelig i Dag i fuldt Maal, alt hvad en Storstad kan byde sine Gæster. — For første Gang elskede jeg Byen gennem den rige Feststemning, den havde formaaet at sætte mig i.

Musiken begyndte — den dejlige Musik til Orpheus!

Jeg syntes selv, jeg stod deroppe og sang alle de stortsvungne, plastisk skønne, glødende lidenskabelige Toner, som Orpheus' Smerte rummer.

Orpheus mistede for stedse sin Euridice — selv blev han sønderrevet af rasende Mænader . . . dét maa jeg altid tænke paa, naar jeg hører Musiken, thi det er selve den ubønhørlig, stadig paany opflammende og aldrig dulmende Smerte, der tilsidst næsten fortærer sig selv, hvormed Gluck har gennemtrængt sit Værk.

Jeg kunde ikke sidde stille — Pladsen var saa fortvivlende trang. Og i min Begejstring maatte jeg hvert Øjeblik liste min Haand ind i Uwes, skønt han altid slap den igen — og forsøge at fange hans Blik, skønt han flere Gange sagde, at nu skulde jeg høre efter og ikke lægge Mærke til ham.

Han troede, jeg ikke hørte efter!

Da Operaen var forbi, følte vi os begge trætte og brød os ikke om at se Balletten.

Vi kørte hen i en Restauration, som Uwe kendte fra gamle Dage, og hvor vi hyggelig og ugenert kunde sidde i et Værelse for os selv.

Saa havde jeg dog oplevet en hel lykkelig Dag sammen med Uwe — en Dag uden en eneste skurrende Tone — uden den mindste unænsomme Rift; tilsidst reven med af en berusende Feststemning, hvortil Alt — Byens Gader, Restaurationer, Mennesker og Musiken havde bidraget. — Det var som en Erobring af Hovedstadens hele store omfattende Virkelighed.

Og min Taknemmelighed for denne lyse, blanke Dag skulde intet faa Lov til at udslette, hvor megen Tristhed, hvor mange uundgaaelige Hverdage, der end maatte følge.

Aa, men nu blot ingen unødvendig Fornuft mere, ikke i Aften, slet ingen Fornuft — blot Ungdom, blot Glæde. — Og jeg maatte sige til Uwe, hvor lykkelig jeg havde følt mig, hvor lykkelig han den ganske Dag havde formaaet at gøre mig.

Og jeg sagde ham det med et straalende, kærlighedsfuldt Blik.

»Ja, vi har vel haft det ganske rart!« — svarede han. »Men du skal lade være med at se saa forelsket paa mig, som du gjorde i Theatret og lige nu, det kan jeg ikke taale, saa bliver jeg sløv.

Dine Øjne bliver helt sorte og dit Ansigt stort og hvidt, Minna.«

Han var begyndt for fuldt Alvor, nu slog han over i den sædvanlige, spøgefulde Tone, som han brugte, naar han drillede mig.

»Ja, se kun paa mig, du lille Tosse; men paa det Punkt er jeg virkelig slet ikke anderledes end andre Mænd, vi kan nu en Gang ikke taale jeres forelskede Fagter. — Prøv du paa at forandre os, om du kan.«

Saadan talte han til mig.

Han kunde taale at se min Kærlighed bevist, naar jeg taalmodig og bleg fandt mig i hans Tunghed og Tristhed; men den første Gang jeg ung og rødkindet takkede ham for Lysglimtet, han havde givet, da kunde han ikke taale at se Genspejlingen af det i mine Øjne . . . .

Han vilde, at jeg skulde krybe ind i min Glæde som i et solforladt Fangehul. Døren stod ganske vist aaben, jeg kunde slippe ud, hvis jeg vilde; men hvad skulde jeg mere alene der ude i Dagen?

»Nej, du er saa Gu' for taabelig, Minna, du kan da heller aldrig forstaa Spøg? — Se blot den tunge, ensomme, eneste Taare der, jeg har dog aldrig kendt Mage.«

Hvad hjalp det mig, at han for første Gang blev kærlig imod mig, at det nu var ham, der saa paa mig — ham der omgav mig med tusinde Hensyn.

Med os to kunde det næsten være ligemeget, det var jo ikke os alene det gjaldt . . . .

Uwe lignede ikke andre Mænd — kun paa ét eneste Punkt var han som alle de andre.

Hvad kunde det hjælpe, at han vilde gøre sine Ord godt igen?

Det var jo ikke Ord, det var et Slag, der efterlod Mærke og havde aabenbaret Sandheden for mig.

Det *var*, som han havde sagt det.

Ogsaa mellem os naturligvis, skønt der ellers næsten manglede os alt, hvad der i Reglen udgør Forholdet mellem to . . . . aa, men det var næsten det mindste af Sagen med os to . . . .

Han blev ved med at bestorme mig og bad mig om igen at smile, han fandt paa al mulig Skæmt og Løjer for at gøre mig glad igen som før; men havde han end funden paa selve Kærlighedens rigeste Ord, det var ikke lykkedes ham — for nu havde han ødelagt noget i mig.

II

— — — —

Det er en uovervindelig Fejghed, der ofte lader En frivillig blive i de Forhold, hvor man har lidt allermest, og som har gjort En syg langt ind i Sjælen.

Det er, som om Forholdet, saa længe man er midt inde i det endnu, lettere kan bæres, end naar man har lagt det bag sig og det virker paa Sindet i sin knugende Helhed. — Hellere vil man blive i den Smerte, man kender, end paaføre sig en ny og ukendt.

Jeg var syg; men jeg slæbte mig af Sted ved Uwes Side, og jeg var endnu i Stand til at gennemkæmpe det samme forfra og forfra.

Jeg vidste, at min Kærlighed intet kunde frugte, og at jeg ikke kunde bringe Glæden tilbage til ham.

Var der en hemmelig, ubarmhjærtig Magt i Livet, der tvang En til at gøre andre det onde, der var bleven gjort imod En selv?

Blev Uwe drevet blindt frem i sin Hævn paa den anden Kvinde — var jeg Ofret,

var jeg hans Bytte, og slap han mig ikke, før han havde ødelagt det samme i mig, som hun havde ødelagt i ham?

Og maaske jeg saa en Gang førte Ødelæggelsesværket videre paa en anden — og saadan i én Uendelighed.

Hvor førte alt dette hen?

Hjælpeløst ned i Mørket, ind i den sygeste Sjæleforvirring, hvor al Handlekraft, al Selvhævdelse maatte tilintetgøres.

Men jeg kunde ikke være den, der gjorde vor Tvivl til Virkelighed ved at bryde, hellere trække det ud, saa Sandheden ikke kom som ét Slag, hellere Optrevlingen lidt efter lidt, indtil den sidste Traad umærkelig brast.

Alt dette var den højtidelige Side af Sagen — Skræmmebilleder, der viste sig for mig alene, fremkaldt som Modsætning til vort Forholds nøgterne Hverdagsside og endda kun i mine mest ophidsede Øjeblikke, men saa kunde jeg sidde ganske stille uden at lade Uwe ane mine Febersyner, ja, maaske var det kun Syner, maaske var det kun mig, der vilde se sort.

— — — —

Frostvejret var bleven afløst af det utaaleligste Tøsjap.

Det var en Plage at færdes paa de sølede Gader, og den taageklamme, røggule Luft var næsten ikke til at trække Vejret i.

De første Dage brugte Uwe Formiddagen til at løbe omkring og forespørge om den Praksis, han havde hørt saa rosende omtale; men fra alle kyndige Sider fraraadede man ham at nedsætte sig der.

Synderlig nedslog de Efterretninger ham ikke, synderlig svært var det ham heller ikke at opgive sine Planer, han var vel altfor vant til at faa sine Fremtidsudsigter kuldkastede.

Jeg for min Part var nu aldeles overbevist om, at han hele sin Levetid vilde forblive paa Øen.

Nej, det var ikke det, der bragte ham ud af Ligevægt, saa han mindre end nogen Sinde kunde holde Humøret oppe, det var selve Omgivelserne, der virkede saa pinligt paa ham.

Han følte sig trykket ned — tilovers i denne Menneskesværm, hvor han en Gang havde været vant til at færdes, hvor han en Gang havde hilst til højre og venstre og paa Førstehaand havde været inde i Dagens Spørgsmaal og de mere lokale Nyheder indenfor de studerende Kredse.

Nu saa han sig gal paa Hovedstadsmenneskene, han fandt dem latterlig opblæste i Miner og Fagter, Damerne skøgeagtig udstafferede — Herrerne tomme, lapsede Facademennesker.

Han kunde hilse paa en gammel Bekendt og ikke straks blive genkendt eller ogsaa kun paa en ligegyldig høflig Maade faa Svar paa sin Tiltale, og det saarede ham ubeskrivelig.

Han krympede sig ved pludselig at skulle være en af de mange — han, der som Øens eneste Læge var vant til at indtage en Særstilling i Befolkningen.

Ubevidst havde det jo i Aarenes Løb tilfredsstillet hans Forfængelighed, næret hans Tro paa hans egen Persons Betydning, men samtidig tæret paa hans Ærgerrighed, gennemrustificeret ham. Hans Kræfter vilde aldrig mere kunne forslaa til

at danne sig en ny Praksis og til at optage Kappestriden med en Konkurrent. Han havde ikke fulgt med Tiden, allerede for længe slaaet sig til Taals, dog først nu blev det ham selv klart, og derfra stammede hans sygelige Mistænksomhed, han var bange for, at de andre ogsaa skulde opdage det og se ned paa ham derfor.

Ja, det var ham en Plage, en Ydmygelse at opholde sig i Byen, han længtes efter at komme tilbage til de hjemlige Forhold og genoptage sine gamle Vaner; naturligvis indrømmede han intet af alt dette; naar jeg blot stiltiende fandt mig i hans gennemgaaende slette Humør, saa var nærmere Forklaringer overflødige.

Og saadan slæbte vi Dagene hen, fra Restauration til Kafé — fra Koncert til Theater og Varieté — paa Musèer og Udstillinger og i Butikker, indtil jeg til sidst syntes, at der ikke var ét Etablissement i hele Byen, hvor vi ikke havde været, hvor vi ikke havde slæbt vort Forhold igennem.

Og Byen blev mig atter til en eneste stor Rædsel, ikke mere flygtig set, udefra, nej, fordi jeg nu trængte ind bag dens Kulisser, bag de silkeglatte Festfolder, der én eneste Aften havde daaret mit Sind; jeg kunde heller ikke nu faa fat paa dens egentlige Væsen, jeg vidste kun, at vi var hjælpeløst prisgivne midt inde i dens tomme myldrende Færden.

En Dag mødte Uwe en af sin fraskilte Kones Ungdomsveninder, jeg kunde kende hende, efter en flygtig Beskrivelse, han en Gang havde givet af hende ved at tale om sine Studenterdage og sin Omgangskreds fra den Tid.

Han blev staaende stiv som en Støtte midt paa Gaden og hilste mekanisk.

I mange Timer talte han ikke til mig.

Dog i Dag havde jeg ondt af ham og bebrejdede ham intet; men selv led jeg næppe mindre end han, om end jeg nærmest tænkte paa vort Forholds fortvivlede Haabløshed.

Vi havde til den Aften taget Billetter til en Varieté, der gaves et Nummer med bevægelige Lysbilleder, som det skulde være meget interessant at se.

Først vilde vi ikke gaa derhen; men saa gik vi der alligevel, det var i hvert Tilfælde nemmere end at finde paa noget andet, og saa bortledede det maaske ogsaa noget vore Tanker fra hinanden.

Da vi traadte ind i det store, runde, overfyldte Cirkuslokale, blev vi modtaget af en raa, bragende Lattersalve, og gennem den tykke, kvælende Dunst af Ølstank, Svedlugt og Tobaksrøg saa vi to Klowner, der, idet de udstødte meningsløse Hyl, vendte Benene i Vejret og vrængende rakte Næse og Tunge ud til Publikum, inden Tæppet gik ned.

Jeg vilde lige til at gribe fat i Uwes Arm og sige ham, at jeg vilde gaa — jeg kunde ikke . . . . det var at byde os selv for meget . . .

Men saa var der noget, der tvang mig til at blive — noget der drog mig.

Her var det!

Nu stod jeg endelig Ansigt til Ansigt med det; jeg kunde gribe om det!

Det *var* selve Uhyret, der gabede mig i Møde her.

Det var Vrangsiden af Bylivet, der her var krænget ud, og dets Forraadnelsespust der indhyllede denne Forsamling.

Jeg vilde en Gang se Uhyret ind i dets desparate, opdunstede Ansigt.

Vi opsøgte vore Pladser og blev siddende og saa paa Nummer efter Nummer.

Det var der alt sammen! Jongløren, der legede med brændende Petroleumslamper — Chantøsen med sit sminkede Ansigts stivnede Lastefuldhed og sin skingrende, brustne Stemme — den smægtende Romancesangerinde, der blev peben ud, fordi hun ikke viste sine Ben — Vidunderbarnet, der hilste ud til Publikum med et tillært, fordærvet Smil, og den næsten allerede blindede Løve, der sikkert hver Dag maatte lade Piskesnærten gaa hen over sin dvaske Ryg for at lære den »Kunst« rovbegærligt at skære Tænder af sin fede Dressør og sende et vildt og kødlystent Brøl hen over den gysende Tilskuerskare.

Det hele samlede sig til én eneste overnaturlig stor, latterlig bemalet Karnevalsmaske, der blev holdt frem og stirrede Forsamlingen i Møde med sorte, tomme Øjenhuler og forvrænget, idiotisk gabende Mund — altsammen foranstaltet for at vække Pøbelens Lattergys.

Var det Galleriet alene, der skulde mores paa den mest groteske Vis? Anstrængte man sig ikke ogsaa for, deroppe paa Tribunen, ved forcerede Uanstændigheder at ophidse Logepublikummets slappede Nerver og Sanser?

Og sad de ikke der rundt i Logerne, Byens unge, blege Levemænd med deres Tøjter, og saa' til i dvask Lede og Overmæthed, kun en Gang imellem ladende et flygtigt Kendersmil gaa oplivende frem over deres slappede Ansigt.

Men sad der ikke ogsaa respektable Familiefædre rundt omkring med deres adstadige Matroner og halvvoksne Børn?

Sad der ikke Folk af alle Stænder, af alle Slags, var det ikke hele Byens Befolkning, der havde givet Møde for at forene deres Smag, for at søge Adspredelse, døde Tiden, glemme Sorgerne ved Synet af Fjælebodsgøglet.

Ja, nu var det, som havde jeg lært Understrømmen i Byens inderste Væsen at kende . . . .

Vi gik, inden vi havde faaet Lysbillederne at se. Ingen af os kunde længere udholde at indaande den tykke, urene Luft.

Det var, som om vi sneg os ud af Lokalet, vi maatte bore os frem, vi maatte skubbe til Side, høre grove Ord og Fnisen, og i min syge Ulykkelighed over Uwes og mit Forhold forekom det mig, at det var os — os alene, der hele Aftenen havde været prisgiven Pøbelens raa og bragende Lattersalve, saa redningsløst blev jo den enkeltes Smerte skyllet bort i Bylivets virrende Sværm.

Endelig slap vi da ud!

Var jeg overophidset, var det mig, der var gal, eller kom vi virkelig lige ud af en Daarekiste?

Inden Uwe kom til Byen for at besøge mig, havde jeg tænkt mig Muligheden af, at han skulde tage mig med sig hjem, nu følte vi begge, at det rette Øjeblik langt fra var kommen endnu, ingen af os havde Modet til at træde frem for Offentligheden allerede, næsten stiltiende blev vi enige om, at jeg skulde blive i Byen til Foraarets Komme.

Jeg følte mig ikke skuffet derover, jeg glædede mig snarest til at blive alene og leve jævnt og ensformigt igen, jeg vilde ogsaa øve mig flittig, saa min gamle Professor ikke altid skulde have Grund til Klage.

Det var den sidste Dag, Uwe var i Byen, vi skulde fejre Afskeden med at spise paa den samme fornemme Restauration som den allerførste Dag.

Var det virkelig her, jeg den Gang havde følt mig reven med af en sorgløs, berusende Feststemning, her i dette Lokale med dets smagløst prangende, forgyldte Rokokoudskejelser, den depraverede udpolstrede Luksus som stængte alt Lys, al Luft ude . . . .

Lys og Luft, ja Lys og Luft, det var Savnet af disse to Dele, der havde plaget mig med sin kvælende Aandenød i disse Dage.

Al Menneskelighed maatte forkrøbles, sammenklemmes i naturstridige Former ved et Liv i saadanne Omgivelser, ikke den mindste Strimmel Natur fik Øjet Lov til at dvæle ved!

Da vi sad ved Kaffen, tog Uwe min Haand og saa' kærligt, selvbebrejdende paa mig, han havde ét af sine faa gode Øjeblikke.

»Ja, kæreste Minna,« sagde han, »nu rejser jeg, og saa er det Besøg forbi. Jeg ved godt, at du har haft al god Grund til at være misfornøjet med mig; men jeg har ikke kunnet gøre for det, Byen var stærkere end jeg, og den har kun været mig til Plage, den har gjort mig syg, det var ikke her, vi to kunde have Glæde af hinanden, det kan vi vist alligevel kun i de hjemlige Forhold, ude i Naturen, hvor man kan aande frit, være sig selv, jeg passer ikke i denne feberforhastede Sværm, jeg er bleven for gammel, for sammenvokset med Skov og Vand — du er saa ung endnu, for dig har det altsammen Nyhedens Interesse, saa du har maaske vanskelig ved at forstaa mig.«

»Nej, Uwe, jeg forstaar dig . . . .«

Jeg lænede mig tilbage i den bløde Sofa, der som Vat gav efter for Trykket af mit Legeme.

Pludselig stod den hjemlige Natur for mig . . . . jeg syntes, jeg gik med Uwe gennem de høje, raslende Poppelalléer, som smaa blinkende Guldmønter kunde de oljeblanke Blade ved Foraarstide svirre rundt om deres egen Stængel og tegne sig straalende op imod den lyse, lette Luft.

Jeg saa det smalle Sund, og ned ad dets blaa, rivende friske Farvande strøg en hvid Baad for fulde Sejl, der sad to i Baaden — Uwe og mig!

Jeg tænkte paa alle mine ensomme Spadsereture ind i Landet op til Møllebakken, jeg huskede en Aften nu sidste Sommer, da jeg gik op og tog Afsked med min Hjemstavn, opfyldt af Hovedstadslængsler.

Det var en betagende dejlig Sommeraften, og det var næsten, som om dens idylliske Fred udgik fra Møllen — min gamle trofaste Ven deroppe.

Solen stod lavt, i skærende Guldgrund under det faste skraa Skylag, og strakte sine Straalebundter saa vide hen over det bølgede Bondeland — helt over paa Husene længst borte, saa de lyste skærende hvide frem med blinkende Ruder — og smøg sig ind bag hvert Straa af den lave Byg paa Marken ved min Side, saa den gnistrede, som var den perlebesprængt med Dug.

Jeg stod netop og tænkte paa, at ingen Maler vilde kunne gengive Lysspillet igennem denne Byg.

Luften var lunken og fugtig, som dampede Jorden, og mættet af Kløverduft, og Køerne lugtede stramt . . .

Det var som at gaa med nymalket Mælk i Munden.

Naturen var ikke død — det laa der altsammen endnu, Markerne, Hegnene, Sundet, fredet og uberørt af Menneskers Formastelighed; men jeg havde blot glemt, at det altsammen stadig var til.

For første Gang følte jeg Hjemvé.

Uwe havde Ret, i denne By, under disse Forhold kunde Glæden mindst af alt i Verden gro frem imellem os.

Kunde den det mon ovre paa Øen — ude i den befriende Natur?

Var der, trods alt, lidt Haab for os endnu?

ELLA HANCKE

OLUF JENSEN

NY-ISLANDSK POESI

Nogle Bemærkninger om Islands (lyriske) Digtning ved Begyndelsen og Slutningen af det 19. Aarhundrede.

I Begyndelsen af dette Aarhundrede fremtraadte den Digter, som Islænderne kalder deres største; hans Navn er Bjarni Thórarensen; 18 Aar gammel skrev han et Digt, som blev deres Nationalsang.

Han fødtes i Aaret 1786 paa Brautarholt i den sydlige Del af Island; da han var 3 Aar gammel, kom han til det berømte Hliðarendi, hvor han tilbragte sin Barndom; 1803 kom han til København for at studere Jura; han havde et let Nemme og tog alle sine Eksaminer med Glans; foruden sit Brødstudium dyrkede han ivrigt Æstetikken og Digtekunsten.

Det var i den unge Romantiks Dage; Henrik Steffens talte og Adam Oehlenschläger skrev. Om Bjarni har hørt Steffens, vides ikke, men i alt Fald har han faaet Impulser fra den romantiske Skole. Hans Poesi bliver for hans Fædreland noget nyt.

I den islandske Digtning havde i det attende Aarhundrede til Dels de samme Retninger gjort sig gældende som i vor. Der var en Tid, da man paa Island efterabede den danske Kultur, som Danskerne efterabede den tyske. Der optoges danske Ord og danske Vendinger i Sproget i Massevis. Litteraturen var i Forfald, den nationale Kultur ved at gaa til Grunde.

Der var flere Mænd, som søgte at raade Bod paa Skaden; den betydeligste var den for tidligt afdøde, tidt besungne Eggert Olafsson, der levede fra 1726 til 1768. Hans Hovedværk er hans »Rejse gennem Island«, en Undersøgelse af Landet i økonomisk, statistisk og naturvidenskabelig Henseende. Han har ogsaa udmærket sig som Filolog, var en god Kender af den gamle Litteratur og sin Tids største Digter. Han udarbejdede en Bog om, hvorledes det levende islandske Sprog rettelig skulde skrives, bogstaveres og udtales; han skrev Biografier af et Par Oldtidsskjalde og forfattede Kronologier og Glossarer til de fleste Sagaer. Han sværmede for Oldtiden, men formaaede ikke at skabe en islandsk Renæssance. Af hans Digte kan nævnes Búnaðarbálkur, et Læredigt i Smag med Vergils Georgica, en Beskri-

(Til denne Artikkel er benyttet: Poestion: Isländische Dichter der Neuzeit, Bjarni Thórarensen: Kvæði (1884), Jónas Hallgrímsson: Ljódmæli og önnur rit (1883) og en Artikkel i Eimreiðin om Þorsteinn Erlingsson af Þorst. Gíslason).

velse af Landvæsenet der paa Øen. Eggert var Islænder i Sind og Skind, han gik kun med Klæder, der var lavede paa Island af islandske Stoffer.

Af anden Art var Jón Þorlákssons Virksomhed. Ogsaa han var selv Digter, men sin største Kraft satte han ind paa at overføre Udlandets bedste Digterværker paa Islandsk og give dem islandsk Form. Han har oversat Digte af den den Gang berømte Tullin, men vigtigere er Gengivelserne af Miltons tabte Paradis og Klopstocks Messias. I dem begge benyttede han det gamle ottelinjede, stavrimede Eddaversemaal, Fornyrðislag,* og opnaaede derved en ejendommelig islandsk Klangfarve.

Disse to Mænd søgte altsaa at tilføre den nationale Kultur, hvad godt de kunde; men ved Siden af denne Strømning gik der en kosmopolitisk. Omkring Aar 1800 var Magnus Stephensen den mægtigste Mand paa Øen; han havde en indflydelsesrig Stilling, var meget belæst i fremmede Litteraturer, en Tilhænger af »Oplysningen« og Voltaire. For denne Mand betød Islands gamle Kultur intet, men Udlandets alt; han satte det som sit Livs Opgave at skaffe Island Del i den Oplysning, han beundrede, om end alt selvstændigt skulde tabes, og arbejdede utrætteligt herfor. Han raadede over Landets eneste Bogtrykkeri og kunde saaledes kontrollere alle de Bøger, der kom ud.

Saaledes var de litterære Forhold, da Bjarni skrev Nationalsangen: »Ældgamle Island, dyrebare Fosterjord, Fjældkvinde skøn. Dine Sønner vil have dig kær, saalænge Havet omslynger Landene, saalænge Svende og Piger elske hverandre og Sol skinner paa Li.« Alene dette viser, hvor forskelligt hans Syn var fra Oplysningsmandens, hvor nationalt han saa. Og naar han priser sin Fødeø, er det endvidere, fordi den er »ældgammel«; som Romantikerne vender han Blikket mod Fortiden og priser den.

Island har frembragt store Mænd; det er dem, han elsker; det er for deres Skyld, Landet er ham dyrebart, og Islands Opgave er for Bjarni den, at opretholde Sagatidens og Sagaheltenes Dyder. Han begynder et andet Digt til Island med disse Ord: Du *navnkundige* Land — og han skildrer det saaledes: »Du er en underlig Blanding af Frost og Ild, Fjælde og Sletter, Lava og Sø; du er fager og frygtelig, naar der fra Jøklerne løber Ild ned til dine Fødder«. Men det har en Mening, naar Landet er saaledes: »Ilden skal lære os Liv, Frosten hærde os, Fjældene vise os Goder, der er vanskelige at naa; det sølvblaa Hav skal som en Kerub med flammende Sværd holde Blødagtigheden borte fra os. — Men hvis du ikke kan vare dine Børn fra det onde, og hvis Usseldom og Udyder vokse hos dem, skal du fare tilbage til dit gamle Leje, Fædreland, og synke i Havet.«

Bjarnis Kærlighed til Sagalandet, saaledes som den har faaet Udtryk i hans Digtning, værdsætter Islænderne højt; ogsaa paa hans erotiske Digte sætter de megen Pris, og renere og sartere Kærlighedsdigte er der heller ikke til (jfr. Vestenvinden og Sangen om Sigrún). Bjarni fortæller os ikke, hvorledes de Kvinder har set ud, som han har elsket, og al sin Attraa har han holdt uden for sin Digtning; der er ingen sanselig Glød i hans Vers, men de er som rene Lys, der bestraaler en dyb Følelse, hvis Genstand vi ikke se.

* Dette Versemaal er her benyttet f. Eks. i Oddur Hjaltalin.

Der er en dansk Digter, jeg altid kommer til at tænke paa, naar jeg beskæftiger mig med Bjarni; det er Hauch. Jeg tror, de er beslægtede i deres erotiske Følelse, men Ligheden mellem dem bliver maaske større, naar man sammenligner to Digte som Hauchs om Christiane Oehlenschläger og Bjarnis om Oddur Hjaltalín, den islandske Læge med det sære Væsen. Begge Digtere har følt sig tiltalte af saadanne Personer, som ikke rigtig passede ind i deres Omgivelser, fordi deres Hjerter var for store og deres Figurer for kantede dertil. Baade Bjarni og Hauch havde let ved at forstaa saadanne Sjæle, og begge har de ristet Runer over deres Kammerater, som ville blive staaende. Bjarni Thórarensens Mindedigte kalder Islænderne de ypperste, der er skrevne paa deres Sprog.

Bjarni var en Tid ansat i København, men i Aaret 1811 fik han Sæde i Overretten i Reykjavik, og 1833 udnævntes han til Amtmand; i denne Stilling blev han til sin Død 1841. Han har sikkert været sig sit Værd som Digter bevidst, men han holdt ikke af, at man talte om hans »Skjaldskab«, naar han selv var til Stede; hans poetiske Produktion blev ikke meget omfangsrig; hans »samlede Værker« er trykte paa 262 Sider, og nogle af disse Digte er endda Oversættelser f. Eks. af Schiller og Oehlenschläger og mærkværdigt nok af Catullus (Vivamus, mea Lesbia) og Ovid (Æstus erat) — Æmner, der stemmer saa lidet med hans egen erotiske Digtning.

Overfor de yngre var han altid velvillig, naar han fandt noget anerkendelsesværdigt; Misundelse kendte han ikke. En Dag læste han »Gunnarsholm« af Jónas Hallgrímsson, og det gjorde saa stærkt Indtryk paa ham, at han udbrød: »Nu er det vist paa Tide, at jeg holder op med at digte.« Jónas's Digt handler om Gunnar fra Hlíðarendi og foregaar i den Egn, hvor Bjarni var opvokset, og som han oftere har besunget; men sammenligner man Bjarnis og Jónas's Digte, ser man let, at den sidste har tilført Litteraturen meget nyt.

Bjarnis Digt Fljótshlíd (Hlídarendiegnen) er i Fornyrðislag, det simple Eddaversemaal, som han saa ofte har benyttet: »Det en Gang saa dejlige Fljótshlíd er nu blevet øde; Fødderne, som før stod paa den grønne Græsmark, skjules nu af Fjældgrus. Gunnar ser fra sin høje Grav, at de før saa fagre Stier er falmede, og angrer nu, at han kom tilbage for at hvile i en saa øde Jord.«

Den »Holm«, Jónas besynger, ligger paa det Sted, hvor Gunnars Hest snublede, da han skulde drage i Landflygtighed. Derved kom han til at se tilbage over den smukke Egn og udbrød: »Fager er Lien, saa at jeg aldrig har set den saa fager; Agrene er lysegule og Tunet slaaet; jeg vil vende tilbage og intet Steds rejse hen.« Den Gang var Landet rigt og smukt; nu er Tværaa gaaet over sine Bredder og har forvandlet Egnen til en Sandørken. Frodig er nu kun den lille Holm, ved hvilken Gunnar vendte om.

Jónas begynder med en prægtig Beskrivelse af Egnen, som den var i Gunnars Dage: Solen skinnede over Landets Sommerveje og vældede sent paa Dagen sin gyldenrøde Farve ud over det sølvblaa Eyjafjallatind, der knejser højt op over Landet mod Øst og svaler sit lyse Hoved i Himlens klare, blaa Kilde .... Mod Nord ses Heklas høje Tinder .... Markarfljót løber brusende frem i den fagre Skovdal; en frodig Ager bedækker brede Bakker, langs Floden er der herlige Enge, klogule Ørne flyve skrigende paa Jagt,

ti Fisk der springer i hver lille Aa.
I Luften Birkedroslers Skare blinker,
og Skovens Rønnetræer med Susen gaa.

Dernæst fortælles om Gunnars og hans Broders Udrustning og deres Ridt bort fra Gaarden.

Saa fare begge Brødre frem en Stund,
de raske Heste frem langs Floden render,
og Kolskegg stirrer ud paa Eyjasund.

Gunnar sit Blik mod Liens Brinker vender;
da frygted Frihedshelten intet Møde,
skønt haardt med Død ham trued mange Fjender.

»Jeg saa ej før saa fager Jordens Grøde,
spredt over grønne Marker Kvæget driver;
ved blegen Ager Roser blinke røde,

og alle mine Dage her jeg bliver,
saa mange Gud mig sender. Ven og Bro'r,
lev vel.« . . . .

Digtet ender med to Stanzer:

Ti Gunnar fandt, at det var mere værd
at dø i Hjemmet end forlade Landet.
Listig og grusom var hans Fjenders Færd,
og Helten fik tilsidst de overmandet,
men dog er Gunnars Saga mig saa kær,
hver Gang med Undren her jeg ser paa Sandet,
at Gunnarsholm, som Grønsværtæppet dølger,
endnu modstaar de vilde, bidske Bølger.

Hvor før med fulde Agre Sletten flød,
kun gennem Sand med Larm sig Tværaa skyder.
De gamle Fjælde ser i Morgnen rød
den Dal, hvis Skønhed Aaen stadig bryder.
Flygtet er Dværgen, Klippens Trold er død,
Folket i Nød, i Landet Sløvhed byder,
men skjulte Kræfter end i Forsvar tage
den lave Holm, hvor Gunnar drog tilbage.

Disse Rytmer havde Bjarni ikke brugt, dette Syn paa Folket havde hans Digtning ikke haft, saaledes havde han aldrig set paa Naturen; han havde betragtet

den, som det mytedannende Menneske betragter den og personificeret den (jfr. »Vinteren«), men skildre den havde han aldrig kunnet.

At benytte Gunnars Kærlighed til Naturen som Motiv til at han vendte om, vilde ikke have været Bjarnis Sag — han vidste fra sin Saga, at det var saaledes, og giver derfor i »Fljótshlíd« Gunnar de Tanker, han gør — men det vilde have ligget til ham at pointere Heltens Mod og Uforfærdethed, der lod ham trodse den sikre Død. For Jónas er det naturligt, at Kærlighed til Egnen faar Bonden paa Hlídarendi til at handle, som han gør.

Jónas Hállgrímsson fødtes paa Steinstaðir i det nordlige Island 1807. Hans Fader, der var Hjælpepræst hos Jón Þorláksson, døde, da Sønnen var 9 Aar gammel; denne blev sat i Latinskolen, men først 1832 lykkedes det ham at komme til København. Planen var, at han skulde studere Jura, men Naturvidenskaberne og Skønlitteraturen tiltrak ham mere.

Han kom i Forbindelse med flere fremragende Islændere, bl. a. Tómas Sæmundsson og Konráð Gíslason, den senere Professor. Julirevolutionen havde da revet op i Sindene og vakt Nationalfølelsen og Frihedssind i Folkene. Tómas Sæmundsson havde netop i disse Aar gæstet flere af Europas Hovedstæder og derved paa nært Hold set, hvor langt Verden var forud for Island. Han og hans Venner vidste, at deres Fædreland ikke havde Følelsen deraf. De besluttede, at de vilde vække Viljen deroppe til at komme frem. Landet skulde atter bringes paa Højde med sin Fortid, og Altinget skulde oprettes igen. De startede et Tidsskrift, der skulde virke for Udbredelsen af deres Ideer; det fik Navnet Fjölnir og begyndte at udkomme 1835.

Det blev Jónas Hallgrímsson, der kom til at give disse Mænds Syn paa Landet og Folket det digteriske Udtryk, først i »Island«, der tryktes i Fjölnirs første Hefte lige efter Tómas Sæmundssons indledende Artikkel. Ordene er Jónas's, Tanken havde de sikkert alle, og Impulsen til Digtet fik han af Konráð Gíslason. Denne drømte en Nat, at der kom en Mand til ham, som tiltalte ham paa Vers. Da han vaagnede, huskede han disse Ord:

> Landet var lokkende skønt og tindrende Jøklernes Toppe,
> Himlen blaanende høj, Havet skinnende blankt.

Han fortalte Jónas dette, og denne skrev »Island«, Klagen over Landets Forfald og den dybe Hyldest af dens Skønhed. Fortid og Nutid stilles her skarpt mod hinanden: Landet var skønt i gamle Dage, det var selvstændigt og havde sit Alting, hvor Mænd som Gunnar fra Hlídarendi og Njáll og mange andre tog sig af Landets Sager — Landet er skønt endnu, men alt det andet er borte; den berømte Snorre Godes Bod paa Tingsletten bruges til Faarestald, og i Landet er Fædrenes Færd glemt.

Men Landet var skønt endnu — dette kunde Jónas se, og han formaaede at skildre det; Islands Natur har næppe haft nogen større Elsker; han undersøgte den som Videnskabsmand, og som Digter elskede han at fremstille den. Siden Eggert Olafssons Dage var der ingen, der havde kendt Island som han. Hans natur-

videnskabelige Værker skaffede ham mange Venner, f. Eks. Steenstrup og Forchhammer; hans Vers har skaffet ham endnu flere.

Og han er Islands første store Sprog- og Verskunstner. Ingen havde før hans Tid skrevet Sproget saa rent, og han har indført en Mængde nye Versformer: Heksa- og Pentametret, Sonetten, Terzinen og Stanzen. Under hans Behandling faar disse Vers en særlig islandsk Klang, idet han forbinder det nationale Bogstavrim med deres egne Virkemidler*. Edda- og Skjaldeversene tumler han ogsaa med Mesterskab.

Hans Sans for Poesi var bleven vakt af Bjarni Thórarensen; dennes Digte gik for en stor Del i Haandskrift fra Mand til Mand — samlede udkom de først efter hans Død — og Jónas modtog dybe Indtryk af dem. Sin Smag uddannede han ved Læsning af fremmed, særlig tysk Litteratur; navnlig har Heine haft Indflydelse paa ham; Jónas har fortrinligt oversat flere af Heines Lieder. Ogsaa Prosasproget formaaede han at behandle kunstnerisk.

Han var en Mester i Formen, overgaar langt Bjarni Thórarensen, men naar ham ikke i Idé- og Følelsesdybde. Der var et smukt Forhold mellem de to Rivaler. »Naar jeg dør, vil du være vor eneste Folkedigter, Jónas,« sagde Bjarni en Gang til ham. De er tilsammen de to Støtter, hvorpaa Islands Litteratur hviler.

Jónas Hallgrímsson døde 1845.

Foruden de to nævnte Mænd har Island i det nittende Aarhundrede haft mange betydelige Digtere og Forfattere: Grímur Thomsen, Jón Thóroddsen, Steingrímur Thorsteinsson, Páll og Jón Olafsson o. m. a. Den sidstnævnte staar i Litteraturen som en Forløber for »det moderne Gennembrud« deroppe.

Dette fandt Sted i Firserne. Georg Brandes' Fremtræden, hans Meninger om Politik, Litteratur og Samfundsliv vandt ogsaa Tilhængere blandt Islænderne. Flere af disse regnes nu til Landets bedste Forfattere.

Deres Anskuelser kom frem i Tidsskriftet Verdandi (1882); til dettes Udgivere hørte Hannes Hafsteinn; han indledede det med et Digt »Stormen«. Det Ry, han vandt ved sine første Vers, har han senere øget. Han fødtes i Aaret 1861, er nu Sysselmand og Borgmester i Isafjord paa Vestlandet.

Men den ypperste Lyriker, Island for Tiden ejer, er sikkert Thorsteinn Erlingsson (født 1858); der er noget bistert radikalt angribende over mange af hans monumentale Vers, over andre noget yndefuldt blidt og blødt:

Ynglingens Ord hun lyttede paa,
hun kunde hans Visdom knapt forstaa,
men husked alt, hvad hun hørte og saa —
ogsaa hans prægtige Øjne blaa
i Løndom.

Eller som dette:

Og ofte hun med drømmende Aand
til den Stund sine Tanker sender,

* Jfr. f. Eks. »Island«.

da den unge Lærer med bløden Haand
omkring hendes Midje spænder
og Vennens Læber hun kender.
Hun ved, at hun lægger om ham sin Arm,
de ømme Kys at møde.
Hvor bliver hun sæl ved Vennens Barm,
hvor vare de Drømme søde!

»Gudernes Skæbne« gjorde ham først almindelig bekendt; det vakte megen Forargelse, men skaffede ogsaa Respekt for hans Kunst.

OLAF HANSEN

I

SANGEN OM SIGRUN

JEG er bedrøvet, Sigrún,
og dine Ord har voldt det.
Jeg bad dig til mig komme,
hvis bort fra mig du døde.
Da sagde du, at kom du,
du fik ej Kys og Kærtegn,
for du var kold og gusten,
og du var klædt i Lagen.

Du tror mig ikke, Pige,
du tror ej, jeg dig elsker,
naar ej du tror, jeg elsker
dig end trods Død og Bleghed.
Er Læberne end kolde,
er Læberne dog dine;
det er de samme Kinder,
er Kinderne end hvide.

Solen kysser røde
Roser Sommerdage
og kysser den kolde, hvide
Sne ved Vintertide.
Skær og hvid er Liljen,
selv som Sne du skinner —
ej mindre skøn du er mig,
om end Mund og Kinder hvidne.

Gaar Blodet fra Læben
med Livets røde Farve,
saa lægger sig Evighedens
let og blaa derover.
Og Kindernes fulde Former
farves englehvide —
dog finder jeg dem saa fagre,
som da de var friske røde.

Lyse, fine Pige,
lad mig ej alene,
maa du end gaa fra mig
til Fredens Hus i Himlen.
Kom, naar Stormen kommer
kold af Is og Taager
sent i Høst, og Maanen
sig i Mørke hyller.

Da vil den blege Maane
af Medynk til Side
Sløret slaa — dit lyse
Smil jeg da kan skue.
Skynd dig saa, du søde,
til Stedet, hvor jeg sover;
læg blideligt din skære
bløde Haand paa mit Hoved.

Da farer jeg op af Søvne,
og Favnen ud jeg breder;
kast dig derind med Barmen
kold som Sne mod mit Hjærte.
Knug mig til dine Bryster,
knug mig, saa mit Legems
Lænker af mig falde,
ti følge dig vil jeg gerne.

Saa suse vi bort gennem bidende Vinde,
baarne af Nordlys, der gyldene skinne,
Bryst imod Bryst, og af Lykke vi le.
Over Mælkevejen ved Maaneskinstide
muntert vi danser, to Stjærner saa blide —
og vi rede vort Leje i Skyer af Sne.

VESTENVINDEN

Vestenvind og Vaarvind
med den varme Aande!
Du har atter tøet
Islands frosne Rimtag,
lagt de grønne Lagen
paa Lierne, der bar det;
men har du ogsaa husket
det Ærinde, jeg gav dig?

Hvor er det brændende Kys fra
min Kære med røde Kinder?
Husket du har vel at bringe
det hid over Hav, som du loved?

Et Kys fra din Kære med røde
Kinder jeg tog, som jeg loved,
gennem skinnende Luft jeg bar det
over de blaanende Vande,
men døm mig nu ikke i Vrede,
for *du* faar det ikke.

Det blev Dag i Skoven;
jeg saa en dejlig Lilje,
men det blege Hoved
bøjet hang mod Døden.
Der var Bøn om Frelse
i de favre Blade —
Løftet jeg da forglemte,
og Liljen gav jeg Kysset.

Elskovsbuddets Varme
gav den atter Livet.
Sit Hoved den løfted
og lo mig mildt i Møde,
men din Piges Kys
havde Kraft, at ej den døde.

KYS MIG IGEN!

Tør du ej tro dine egne
Øjne, min Svava,
at det er mig, som skælvende
staar her og stammer,
og at jeg atter er kommen,
skønt Kysset du gav mig?
Skal jeg gaa bort? Vær ej grusom!
Før glemte jeg noget.

Sjæl slog Sjælen i Møde,
de mødtes i Kysset.
Min vilde ikke tilbage,
men blev paa din Læbe,
strakte sig stolt paa det rosen-
somrødeste Leje.
Svava, den nikker i Søvne
og ser dig i Drømme.

Elsker du mig? og mit Liv
paa din Læbe du holder.
Lad mig den sovende suge
fra solfagre Puder.
Lad mig ej dø, saa bønligt
jeg beder dig, Svava.
Giv mig min Sjæl og kys mig!
Kys mig Sjælen tilbage!

VINTEREN

Hvem tumler sin Ganger
paa Gyldenbro,
rider over Himlen
paa snehvid Hest?
Den knejser og ryster
den rimfulde Manke.
Gnister sprude,
hvor Skoen slaar.

Hans Brynje glitrer,
graa er dens Lød;
et Skjold af Is
paa Akslen hænger.
Sværdet svinger,
svaler Luften;
Nordlys vajer
og vugger paa Hjælm.

Reden han er
fra Midnatsriget,
fra Livets Kilde
og Lystens Død.
Der findes ej Vaar
eller vaagen Drøm
i Segulhejm,
paa Segulfjæld.

Han kender ej Ælde,
er dog ældre end Livet
og gammel af Dage som Gud.
Alt det skabte
overlever han —
over dets Grav skal han gaa.

Han vokser i Styrke
fra Skridt til Skridt.
Fjørgyn* stivner
i hans Favntag,
Blodet hærdes
til haardt Krystal,
og Grønsværkappen
graaner og falmer.

Men skaansomt farer
den sejerstærke
med Muldens spæde
og friske smaa.
Sagte han dysser dem,
stille de sover
fra Ældes og Vaandes
usle Liv.

Knuger saa Jorden
med Kraft og Traa,
Jærnarme stærke
slaar han om den.
De mødes og skilles,
svanger er Jorden —
den lyse Vaar
forløse den vil.

Vinteren — tror man —
for Vaaren segner;
ej den dog segner,
men stiger og stiger.
Dalen har Vaar,
men paa Vidderne Vintren
bader sin Bringe
i blaanende Luft.

Og aldrig slipper
den evig-stærke
det fjærneste Syd
og det fjærneste Nord.
Og uovervindelig
altid han troner,
hvor Jorden højnes
mod Himmelranden.

Derfor ser man
Skærsommerdage
hans Højtidsklæder
paa Højfjældstinder.
Derfor kan Vaarens
Vælde ej tø
Himmelrimen
paa Oldingers Hoved.

* Fjørgyn ɔ: Jorden.

ODDUR HJALTALIN

INGEN har Dadel
for den, der ligger
under Klipper pint
med knuste Lemmer,
Legemet flænget
af Lavaøkser,
hvis ej han raaber
i Rytmetakt.

Ingen det undre,
om op der vokser
de særeste Skud,
naar de spirer af Jord,
som Kummerens Hede
hærger forneden
og Graadens Ildregn
foroven væder.

Og ej man dadle
Oddur Hjaltalín,
forarged hans Ord
end ofte mange.
Isblomster var de,
avlet i Dødskulde —
Dødsblomster, saaet
af Sorg, der lo.

Ti fra han var Barn,
til Barnet blev Mand,
vendte sig fra ham
Verdens Lykke.
Altid fattig
han færdedes ude;
naar hjem han kom,
sad Kummeren der.

Hans Sind var en Konges,
han selv uden Eje;
fattige hjalp han,
hans Fattigdom steg.

For andre han skabte,
ej for sig selv;
til Pleje han trængte,
plejed de syge.

Dog spilled hans Aand. —
Naar Syger, Sot
og Kummer som Klipper
klemte hans Bryst,
da smutted den bort
og skabte i Hast
Skjoldmøer, Spøgelser,
Skove af Tanker.

Sære, kaade
Syner og Drømme
spredte en Stund
de Sorger, han bar,
forargede andre,
men Oddur sig bygged
et Latterbo,
naar han led og græd. —

Nu er Oddur tavs.
De døde Øjne
stirre efter Aanden
i Evigheden.
Dér den bliver
i Bo saa godt,
at intet bedre
den bygge vil.

Men du, som let
ad Livets Strøm
sovende driver
mod Dødens Munding,
last ikke Laksen,
der Legemet tvinger
Strømmen imod,
over Fosse springer.

BJARNI THORARENSEN

II

ISLAND

ISLAND, herlige Ø, og rige rimhvide Moder!
Hvor er din Fortids Færd, Frihed og mandige Daad?
Alt i Verden sig ændrer, din Hæders herligste Timer
lyser som Lyn ved Nat langt ind i Tiden, der svandt.
Landet var lokkende skønt og tindrende Jøklernes Toppe,
Himlen blaanende høj, Havet var skinnende blankt.
Da vore Fædre fandt, de frelse og knejsende Helte,
vest over Vandenes Dyb Vej til det tvangfrie Land,
rejste sig Bygder og Bo i fagre og frodige Dale,
voksed i Virke og Ry, vare saa glade ved sit.
Højt paa Lava-Lag, hvor endnu Øxeaa bryder
over Almannagjá, Altinget Fædrene holdt.
Der stod Torgeir paa Tinge, da Troen toges af Folket,
der kom Gissur og Geir, Gunnar og Heðinn og Njáll.
Da rede Helte om Herred, ved Stranden de prægtigste Skibe
flød med de dygtigste Folk, førende Ladningen hjem.
Svært det er paa Stedet at staa; to Kaar kan man vælge:
vandre videre frem, vende tilbage sit Skridt.
Hvad er da vel det Værk, vi i sekshundred Sommere øved?
Gik til det gode maaske Gangen ad Aarenes Vej?
Landet er lokkende skønt og tindrende Jøklernes Toppe,
Himlen blaanende høj, Havet er skinnende blankt.
Men paa Lavaens Lag, hvor endnu Øxeaa bryder
over Almannagjá, Altinget holdes ej mer.
Snorres Bod er en Stald, og Lyng paa det hellige Lovbjærg
blaaner af Bær hvert Aar — Barnets og Ravnenes Lyst.
O, du Ynglingeskare og Islands mandvoksne Sønner!
Saadan er Fædrenes Færd falden i Glemsel og Død.

VED REJSENS ENDE

ELSKOVSSTJÆRNEN
over Hraundrangi staar,
Nattens Sky den skjuler.
Den lo paa Himlen,
men længes og lide
maa Svenden i Dalens Dyb.

For dér tændtes mit Haab
og min hele Sjæl
af Guddomsflammernes Glød.
Og binder mit Sind,
jeg bryder de Baand,
jeg maa til dig — bred Armene ud.

Og jeg sænker mig derned
og ser dig ind
i din Sjæl; dit Liv jeg lever.
Hvert Aandedrag
Gud under dig,
varmt i mig jeg mærker.

Dér vi plukked,
du og jeg,
den høje Bjærglis Blomster.
Jeg ordned og lagde
dem op i dit Skød,
og du tog glad mod Gaven.

Og du bandt Kranse
og kronede mig
med de duftende Blomster blaa, —
bandt en og to,
fandt alle bedst,
og atter du rev dem af.

Paa Heden vi lo,
Himlen blev klar
og fager ved Fjældenes Bryn,
Alting syntes mig
øde og tomt
uden det Liv, vi leved.

Men Blomsternes gode
Alfer græd,
de vidste, at vi skulde skilles.
Vi kaldte det Dug,
og de kolde Draaber
vi kyssed af Urternes Kors.

Jeg støtted dig, da
i den stride Strøm
du red, og jeg følte tilfulde:
den Blomst i Knop
jeg bar og skærmed
gærne, saa længe jeg leved.

Jeg redte dit Haar
ved Galtaraa
saa læmpeligt med Liste.
Da lo din Mund,
da lyste dit Blik,
din Kind blev et blussende Blod.

Da fulgtes vi ad,
men fjærnt er du nu
fra Svenden i Dalens Dyb.
Elskovsstjærnen
over Hraundrangi staar,
skinner bag Skyer skjult.

Himmelrummet skiller
de store Kloder,
mellem Æg og Ryg ligger Erts,
men Sjæle, som elsker
hinanden, kan
Evigheden aldrig skille.

HILS FRA MIG

Nu Syd og Sol de varme Vinde blande,
og Vover danser over Hav og Sunde.
Til det fejre Island flokkevis de stunde —
min Fødeø med Lider og med Strande.

O, hils fra mig: Vorherres Fred til Lande!
Hils Høj og Sund og alt med blide Munde.
Kys, Bølger, varmt, hver Baad paa Fiskegrunde,
blæs, Vinde, lindt og mildt paa Kind og Pande.

Du flinke Fugl, velkomne Bud om Vaar,
hvis Vingeglimt forsvinder i det høje,
naar i en sommerdejlig Dal du slaar,

hils allerbedst, hvis én du skulde finde,
et Englebarn med Hue, Kvast og Trøje,
kær' lille Drossel, du, for det er *hende.*

JONAS HALLGRIMSSON.

III

SKARPHEDINNS DØD

BRAGENE buldred,
det brast i Taget;
Sparrerne styrted
og stærke Stolper.
Ildhavet boblede, brusede, flammede —
brandrøde, rovgridske Ulve der glammede,
Røgen steg gærende glødfyldt fra Brandene,
Gavlen blot stod som en Klippe i Vandene.
Njáll var død
og død Bergthora.
Borte var Kaare
og brændt var Grimur,
Helge nedhugget —
Heðinn stod ene,
hindret ved Gavlen
med Haan i Smil.

Gulrøde Gløder
glimte i Faldet;
røde som Blod
slaa Blus imod ham.
Over det skarpblege Ansigt og Tænderne
jager de skiftende Skær, og om Lænderne
vælter sig Ildbølger, tungede, truende
tæt til et Bælte, et levende, luende.
Han tog paa den gode
Rimmugyge:
»Baalet er hedt, du
brænder jo, Økse.
Ikke du turde
saa tørmundet være,
var her andet
end Ild at bide«.

Blændende spilled
Bladets Sider;
Straaler der stod
fra de stærke Ægge.

Staalet han strøg, som i Skæret det straaled nu.
»Send dem en Hilsen fra Heðinn i Baalet, du«.
Øksen han greb — ind i Gavlen han driver den;
godt er det Fristed og dybt, som han giver den.
Saa han de fygende,
faldende Bjælker.
»Heðinn maa aldrig
undvære Vaaben«.
Greb saa en frygtelig
flammende Brandstok,
lo til den,
og til Luerne lo han.

»Dig vil jeg, Brandstok,
bære som Vaaben,
ildtindrende Økse,
til Tinget af Flammer.
Ilden kom nærmere, bragende, buldrende.
Baaldrager, rystende Manken om Skuldrene,
styrted og slikked hans Fødder med flæsede
funklende Tunger, og Glødrøg de hvæsede.
»Vid nu, at Heðinn
Hede taaler,«
Kæmpen kvad —
og sin Kjortel han
løste let
fra sit laadne Bryst,
brændte et Kors
med sin Brand deri.
Bed saa i Læben og slyngede Armene
sammen om Brystet og stod i det varmende
Skær, der sig roligt og sagte bevægede.
Sjælsro og Mod paa hans Pande var prægede.

* * *

Flammerne sluktes;
frem i Mørket
vælder der Røg
fra Ruinernes Masse.
Kvalt blandt Asken
og Kullene staar
Heðinn ved Gavlen
med aabne Øjne.
Hørt man ej havde
Hoste og Stønnen.

HANNES HAFSTEINN.

IV

GUDERNES SKÆBNE

I Syden var Troen kaaret og kejst,
de var kastet, de Guder, af Lande,
men det blodige Kors var i Kløfterne rejst
og Kirker ved Fjælde og Strande.

Skændet med Vælde og Vold var Olymp,
at værge sit Selv var en Brøde,
og den skønneste Kunst laa i stønnende Krymp
over Zeus og Apoll, der var døde.

End den yndigste Jord under Jupiter stod,
men af Ælde blev Aarene tunge.
og Oldingens Svøbe, med brusende Blod,
tog Hebræernes Konge den unge.

Saa bares da Korset, skønt bittert de skreg,
ad Baner mod Norden saa trange,
men Svøber og Mordvaaben sprængte det Vej,
og dets Spor vare blodige mange.

Det brændte i Asernes Aarer af Kval,
da de øjnede Blodstrømme flomme,
hvor Saksernes Helte laa slagne paa Val,
og besudlet saa Uhyret komme.

Til Havet det kom, over Havet det drog
og hasted i larmende Vælde.
I de kornrige Øer det Kløerne slog
og kued dem til sine Trælle.

Og til Sverrig, der huste det helligste Ry,
fra Hedenold Ynglingers Sæde,
dets Attraa det drev, ind i Upsala By,
ind i Ætternes Kongsgaard at træde.

End tømte dog Odin et Bæger, hvis Bund
var besk, som han aldrig det tro'de:
hos en korsfæstet Jøde, paa Knæ, som en Hund,
laa kummerlig Hakon den gode.

I Ynglingers Aarer randt Asernes Blod,
det ædle blev grebet af Smitte,
ti Troen tog Kong Olaf Trygvason mod
og trued fra Fjendernes Midte.

Han kued i Fred, og han knuste i Strid,
uden Kæmper Alfader stod ene,
saa øde hvert Tempel fra ældgammel Tid,
hvert Alter som skændede Stene.

Ja, Norge var tabt, som i Lænker det laa
og lystrede Niddingens Love;
men han kendte en Ø -- ingen Konge derpaa ---
hvor en Kamp han endnu turde vove.

Ti dens Folk vare Mænd, var end Mændene faa,
deres Mod vilde aldrig ham svige,
for mod Øen derude i Bølgerne blaa
var det bedst ej at vove at krige.

Og vilde end Olaf, han orked dog ej
med Ild og med Sværd dem at stede
i Vaande og Nød, saa de skærende skreg
af Smærte, hans Guder til Glæde.

Ti Fædre de havde af fyrstelig Rod
som frie besteg deres Skuder
og hejsede Sejl -- fra de Strande de stod --
og der styred de evige Guder.

Trygt førte *de* Dragerne hen over Hav
med Hersernes Skarer de prude.
Alfader en Arv og et Eje dem gav
og Øen den hvide derude.

Og det hellige Island i Straaleglans stod,
og sagteligt Gigerne løde,
og faa vilde gaa det som Fjender imod,
paa den fejreste Kampplads at bløde.

Og mindst vilde Fjender og Farer og Strid
et Fjed deres Mod kunne flytte,
selv om Østerlands Krist for at kæmpe drog did
og Kongstrælle vilde ham støtte.

Men han kom, og han syntes en statelig Mand,
en Sti kunde Trællene finde.
»Een Gud maa vi dømme — han drage af Land« —
og Dagen til Dommen var inde.

Man flokkedes tæt om den fremmedes Gang;
ham fulgte i kostbare Klæder
med Røgelsesduft og den sydlandske Sang
en Skare til Dommernes Sæder.

Alfader med Asernes Følge der stod,
de lod frem og tilbage dem stride;
over Lovbjærget, Sletten og Søerne lod
de stumme Blikkene glide.

Mindst vented Alfader, hin Vaardag ham sveg
de Venner, ham bi skulde stande; —
før Sol sank i Hav, han hørte de skreg,
at *han* skulde jages af Lande.

Den sejrende Gud gik med smilende Blik
til sit Sæde, da falden var Dommen,
men Idunn og Freyja foragteligt gik,
da ilsomt hans Moder var kommen.

Ad lysende Veje i Luften den blaa
fra Landet drog Guderne vrede,
og farligt en Sky man nu første Gang saa
om de funklende Tinder sig brede.

Alfader saa Sol over Landet staa lav,
det Land, som han skærmed saa gærne,
og Frihedsgudinden fra Evighed af
bad han Islands Livstræ at værne.

Det voksede højt i det herlige Nord,
var helliget Guderne ene;
saa ædelt et Folk var der aldrig paa Jord
som under de himmelske Grene. —

Men frækt blev der handlet med Frihedens Træ
de fældede Gren efter Grene;
paa Oldtidens Grav, som et usseligt Kræ
hun vogter nu Stubben alene. —

Guds Moder stod længe i Ære og Agt,
blev endelig træt og bedaget;
fra Gudernes Højsæde *hun* blev med Magt
i Helligedsklæderne jaget.

Men Kristus og Jahve de end lode staa,
og end skulle længe de ældes;
der vil komme en Dag -- da skal Dommen udgaa —
og da skal omsider de fældes.

Ti Kongerne sætter i Kampen vi mat,
og Kejsere lægges i Kiste,
og Gudernes Baad faar en Brændingstid sat
paa Blindskær — og der skal den briste.

THORSTEINN ERLINGSSON
OVERSÆTTELSEN
VED
OLAF HANSEN

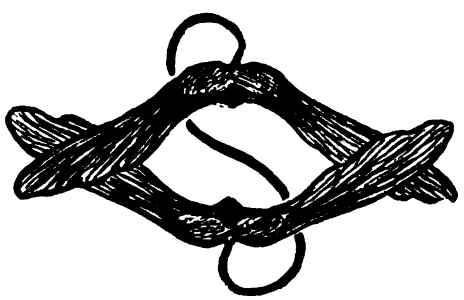

ARBEJDER I SØLV

SIEGFRIED WAGNER

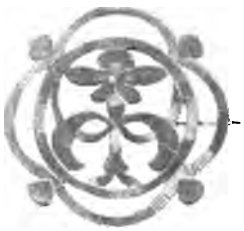

ARBEJDER I SØLV

SIEGFRIED WAGNER

ARBEJDER I SØLV

SIEGFRIED WAGNER

CHR. THOMSEN

HANS HÆNDER

Hm! Naa saa De er Lægen. De? Saadan havde jeg ikke ventet, De saa ud! Nej, jeg havde ikke. Jeg troede, De var højere. Og tyndere.

Og saa havde jeg tænkt mig, at De havde sort Haar, kortklippet sort Haar. Hvorfor har De ikke det?

Men Deres Øjne — de er de rigtige. De plirer med dem, og de skifter Udtryk Sekund efter Sekund.

Men De bliver ved at stirre paa mig — stærkt, fast. Det er mig ubehageligt. Hører De?

Jeg kendte ogsaa Deres Hænder — før jeg saa dem. Jeg vidste, hvordan de var. Lange — hvide — Katteklør. Fløjlspoter med Katteklør.

Gudbevaremig, Doktor, hvor jeg har kendt Deres Hænder — før jeg saa dem.

Vent lidt — og lad mig samle mig lidt. Det skal ikke vare længe — ikke ret længe. Saa faar De hele Historien — fra først til sidst. Hver Stump. Bid efter Bid.

— Katteklør — i Fløjlspoter, Doktor!

Men sig mig en Ting, gode Doktor, der er noget jeg gerne vil vide — en lille Historie, et Par Ord. Gør mig den Tjeneste at fortælle mig det, jeg be'r Dem om. — Hvad har Mor skrevet til Dem? Har hun sagt, at jeg var gal? For det er jeg ikke, Doktor. Jeg er ikke gal.

Fejler jeg noget, saa er det Delirium, Delirium tremens. De Glades glade Vanvid — Dille.

Sig mig, Doktor, har hun skrevet, jeg var gal?

Naa — ikke, ja ja, — saa meget des bedre, saa skal jeg fortælle Dem Historien fra Ende til anden. Men De skal først gøre mig en Tjeneste. Har De Handsker hos Dem? Hvorfor har De ikke det — jeg gaar aldrig ud uden Handsker — har dem altid hos mig. De kan laane et Par hos mig. Vil De det? Eller hellere hente et Par af Deres egne.

Hvorfor De skal tage Handsker paa? Hæ — jo Doktor — jeg kan ikke lide Deres Hænder. Ved De, hvad Slags Hænder De har? Rigtig lumske Hænder har

De. Hænder, der kan liste og famle og klappe En paa Kinden og Hagen, til de har fast Tag i Kværken — og saa kvæler de En. Gem dem, siger jeg. Enten Handsker paa — eller Hænderne i Lommen.

Ved De, at Fader er Præst? Ja det er han nu alligevel — jo. Han har et stort Kald — og saa har han en Kone og mange Børn. Seks Børn har han. Det ene af dem det er mig. Fire Døtre — to Sønner — og deraf een, som er mig. Jeg vilde studere — jeg ved ikke rigtig, hvad jeg vilde studere — maaske prøve at blive Forfatter. Skidt med, hvad jeg vilde studere — jeg har jo ikke naaet noget af det.

Jeg gik i Skole — alle Klasserne, 12 Aar gik jeg i Skole. Tilsidst blev jeg Student — med en rigtig fin 1ste Karakter. Hvad vil Du saa læse — sa' Far. Jeg vilde læse Æstetik — og Filosofi. Og jeg vilde være Forfatter. Og jeg havde begyndt at skrive Vers. Nogle af dem vare gode og nogle daarlige.

Naar jeg nu skal bo hos Dem, Doktor, skal De faa Lov til at læse mine Vers.

Og jeg kom til København. Jeg fik mange Lommepenge af den Gamle — Penge havde han nok af. Og mine Søskende brugte ikke meget. Men det gjorde jeg. Jeg morede mig, Doktor, rigtig grundigt morede mig, gjorde jeg. Prøvede alting — Piger og Druk og hele Turen igennem. Men jeg var ikke fordrukken dengang. Fandentagemig var jeg ej. Jeg drak, naar mine Kammerater drak — ellers aldrig — aldrig nogensinde drak jeg alene. Men det gør jeg nu. Jeg drikker mig fuld, hver Dag, lige saa tit jeg kan.

Jeg havde mange Kammerater — og Venner havde jeg ogsaa, syntes jeg. For den Gang troede jeg paa — — jeg troede paa — -- — troede — — —

Hør, Doktor, jeg bliver syg af de Hænder. Nu har De jo taget dem op af Lommen? Hvad skal det til — naar jeg har bedt Dem lade være. Og ovenikøbet lægger De begge Deres Hænder paa Deres Laar — saa jeg ser Fingrene hele Tiden . . . Doktor -- ved De af, Doktor, at Deres Hænder er levende — de kan krybe og skubbe sig frem. Og sno sig. Put dem i Lommen, Doktor. Det er anden Gang jeg be'r. Fløjlspoter — ja, rigtig — Fløjlspoter med Kattekløer — de sidder gemt bag Neglene.

Men jeg kendte de Hænder, Doktor, før jeg saa dem.

Se saa — Gudværelovet, at De har Plads til Deres Hænder i Lommerne.

Jeg soldede altsaa — jeg morede mig.

En Dag, Søndag, Sommer — ganske ung, lys Sommer. Med friske grønne Træer og dejlig Luft. Jeg havde været omtrent et Aar i København. Sent om Formiddagen vaagnede jeg, og jeg havde ondt i Hovedet og var træt. Jeg var kommet sent hjem Aftenen i Forvejen. Jeg havde Tømmermænd. Saa stod jeg op, vadskede og redte mig og klædte mig paa — i nyt Tøj. Ganske lysegraat fint Sommertøj. Jeg havde aldrig haft det paa før, Doktor. Og jeg bestemte, at jeg vilde tage ud med mine Kammerater og spise til Middag ude i Skoven. Ligegyldig hvor — et eller andet Sted. Og jeg gik ud — fra Kammerat til Kammerat. Mange Steder — men ingen gik med. Den ene var ikke rask, og den anden var bedt ud, og den tredie havde lovet at blive hjemme. Og ingen af dem gaar med. Vel, saa gaar jeg alene. Jeg kører ud til Klampenborg og stiger ud af Toget og gaar ned gennem Skoven. Aa — der var saa kønt, Doktor.

Klokken er over 2, og der er mange, mange Mennesker. Kvinder i lyse,

lette Dragter — i alle mulige Farver og Nuancer. Der er Kvinder med sort Haar og sorte Øjne og stærkt Begær — de som stirrer graadigt paa unge stærke Mænd. Og Kvinder af de lyse — de, der er mere stille og rolige — og slaar Øjnene halvt ned og skotter paa skraa med halve Lysten og halv Dyd. Aa!

Jeg gik længe og saa paa dem alle, og mangen ønskede jeg var min. Jeg kom til Ulvedalene. Og gik hele Tiden alene — og saa' og saa'. Der var det, jeg traf Asta. Ja, Doktor, hun hed Asta. Det lyder lidt uægte — ikke? — men det var rigtig nok, hun var døbt Asta — Syngepigenavn — Asta. Hun var ikke ret høj. Mørkt Haar og blaa Øjne havde hun, og hun var temmelig fyldig. Og jeg saa' paa hende — Vinden tog i hendes Kjole og pressede den mod hendes Ben — hun gik lige mod mig — og jeg saa' ganske tydeligt hele Benet for mig, hvidt og rundt og fast. Og saa smilede jeg til hendes kønne Ben. Hun saa mig smile — og smilede igen til mig, og uden at nogen af os vidste det, saa stoppede vi op i vores Gang, og vi stod stille — ligeoverfor hinanden.

Goddag Frøken, sagde jeg.

Goddag.

Jeg har ingen Lyst til at gaa alene — jeg har været hos mine Kammerater for at faa dem med mig. Men det nyttede ikke. Den ene var ikke rask — og den anden var bedt ud, og den tredie havde lovet at blive hjemme. Vil De som jeg — saa følges vi to. Og vi skal spise sammen.

Hun saa' ned ad sin lysegraa Kjole — med violette Sløjfer og Baand og violet Bælte. Og saa smilede hun og sagde, at hun hed Asta. Jeg fortalte hende, hvad jeg hed — og jeg syntes godt om hende. Og vi fulgtes ad vi to. Side om Side, Doktor, og snart tog jeg hendes Arm, og vi snakkede sammen om alt mellem Himmel og Jord.

Vi var snart sultne — og vi gik til en Kusk, og han kørte os til Skodsborg — til Hotellet. Og jeg betalte ham, og Asta og jeg gik ind i Hotelhaven, og vi valgte os et Bord i et Lysthus og bestilte vores Middag. Ved Bordet blev vi to enige om at drikke Dus, Doktor, og jeg havde endnu ikke spurgt, hvem hun var. Men ved Desserten tog jeg hende med min Arm om Livet og bøjede hende hen til mig og kyssede hende paa Munden og paa Øjnene . . . Hun har mørkt Haar og blaa Øjne. Vi havde drukket god Vin, for jeg havde Penge nok.

Da vi sad ved Kaffen og jeg røg Cigar, medens Asta røg Cigaretter, saa spurgte jeg hende — og kyssede hende imens mange Gange — hvem hun var.

Hun lo, gjorde hun, og sa', at hun hed Asta og var kommen til at holde af mig allerede den første Dag, hun saa' mig. Og jeg kyssede hende igen. Og hendes Forældre var døde — Søskende havde hun ikke, og hun var 19 Aar. Og Penge havde hun — saameget at hun kunde leve ganske stille og uden Spræl. Dem havde hun arvet — efter en Onkel, som var død for ganske kort siden og havde holdt saa meget af hende. Men hun var kommen til at holde af mig allerede nu den første Dag hun saa mig — og hun havde aldrig brudt sig om Mændene før.

Og vi stod op, Doktor, fra vores Lysthus — og betalte og gik. Ind i Skoven. Og vi gik og gik mange Veje og overalt. Og jeg havde min Arm under hendes, og vi standsede tit for at kysse hinanden.

Og Eftermiddagen gik — saa hurtig, saa kort. Vi spiste til Aften sammen, igen paa Skodsborg i det samme Lysthus. Men rundt om os i andre Lysthuse sad andre Par — og tit og mange Gange hørte vi deres lange Kys. Og Astas Kinder brændte — og vore Kys blev længere og længere. Vinen, Doktor, Vinen gjorde os hedere endda.

Men da vi rejste os for at gaa — da havde hun lovet at følge mig hjem og være hos mig.

Og det gjorde hun.

Ved Jesus — hun var den dejligste Kvinde, jeg har kendt — vidunderlig dejlig var hun. Og jeg havde aldrig før ejet en Nat, som den hun gav mig — den første, hun holdt af. Hvid og skær var hun, Doktor. Og hun holdt af mig, og jeg af hende. Som Ild — sviende, fortærende Ild var hun . . .

Doktor — saa sandt jeg lever. Bind deres Hænder fast, for de er levende. Bind dem nede i deres Lomme. For se — nu er de krøbne frem og ligger paa Deres Ben og venter paa en Lejlighed til at faa fat paa mig . . . De kan tro — jeg kender de Hænder, Doktor. Jeg har et Par hjemme — Mage til deres. De ligger gemt i en Blikdaase, der staar paa Bunden af mit Skab. Og jeg lukker aldrig op for dem. Aldrig, Doktor. Men Nøglen til Kassen har jeg. Men stunddom om Aftenen og om Natten, saa lister de sig ud — jeg ved ikke hvordan — og saa prøver de paa at kvæle mig — og jeg kæmper og slaas med dem — længe — tit hele Natten, før jeg faar dem jaget tilbage. Og det er Mage til Deres Hænder.

Bind dem i Lommen, Doktor. Og lad mig fortælle videre — — —

Der kom flere — mange — Nætter som den første.

En Dag kom min Vært i Pensionatet. De maa holde op med at have Kvindfolk rendende her, det kan jeg ikke finde mig i — for mine andre Pensionærers Skyld. — Vel, saa flytter jeg. Men Værten sagde, at det nyttede intet, for saadan vilde det være overalt. I alle Tilfælde vilde han ikke have noget Besøg hos mig af Kvinder, saalænge jeg boede hos ham. Vel — jeg flytter til den første. Og han gik.

Men der var længe til den første. Og jeg skrev til Asta — Du maa ikke komme her for min Vært, men skriv til mig, om jeg maa komme til dig. Den næste Dag fik jeg Svar. Jeg kunde ikke komme til hende, for hun boede ogsaa i Pensionat, men der var jo ikke saa længe til den første.

Jeg blev vred — for første Gang blev jeg vred paa hende, Doktor — fordi hun sagde, at der var ikke længe til den første. Og jeg skrev og bad hende komme samme Aften, jeg brød mig Fanden om Værten og hans Vrøvl. Og jeg gjorde Stuen i Stand og ventede.

Men Eftermiddagen gik og Aftenen — og den hele Nat. Og jeg sad paa en Stol — tæt ved Døren for rask at lukke Døren op, naar hun kom — men Natten gik. Og jeg sad lysvaagen og uden at spise paa min Stol den ganske lange Nat. Jeg rørte mig ikke.

Om Morgenen kom Pigen ind med et Brev. Fra Asta. Hun turde ikke komme — hun kunde jo risikere alt ved at komme, hvor der var saadan en Vært — sæt nu, han hentede Politi. Men jeg kunde træffe hende i Ørstedsparken Kl. 4 ved Broen.

Jeg blev endnu mere vred. Og bestemte, at jeg vilde lade hende vente — til

Gengæld fordi jeg havde ventet en hel Nat paa hende ... Kl. 3 ½ var jeg ved Broen — og gik frem og tilbage, til Asta kom. Jeg kunde ikke bære over mit Hjærte at skænde -- for jeg holdt saa meget af hende, Doktor.

Men vi aftalte, at hun skulde fortælle hjemme i Pensionatet, at hun var inviteret til Slægt eller Venner i nogle Dage — og saa skulde vi bo sammen paa et Hotel i de Dage. Hidtil havde vi aldrig været længere sammen end en Dags Tid.

Jeg jublede og sang, da jeg gik hjem. Hvor var jeg glad. Om tre Dage skulde vi træffes, sætte os i en Droske og køre sammen til et Hotel — skrive os som Mand og Kone i Fremmedbogen og blive der i otte Dage. Ak ja, Doktor — det var dengang — -- —

Ikke en eneste af mine Kammerater søgte jeg i de tre Dage — jeg gik som i en Rus, jeg næsten hverken spiste eller drak, fordi jeg skulde leve otte Dage med Asta. — —

Dagen før jeg skulde træffe hende, gik jeg ind i en Forretning og købte en Kjole — blød dejlig Morgenkjole til hende. Og en vidunderlig Chemise — med Kniplinger og Stads.

Jo, Doktor, jeg har været med i Livet. — —

Vi traf hinanden. Det var næppe jeg kunde tale — saa glad var jeg. Drosken holdt og vi steg ud. Jeg tog min Haandkuffert, og vi gik ind i Forstuen. En Kellner tog imod os.

Fremmedbogen? --

Værs'artig!

Flot Sving, Doktor, jeg havde øvet mig i det mange, mange Gange i de tre Dage: Grosserer Hansen med Frue, Assens.

To store lyse Værelser fik vi.

Og da vi kom ind, og jeg havde hjulpet Asta af med Hatten, saa tog jeg hendes Hoved mellem mine Hænder og kyssede hende mange Gange. Hun havde en ny Kjole — og nye Støvler. Jeg spurgte hende, hvordan hun havde faaet Raad til at købe det? Jo, hun havde sparet — i lang Tid. Men det var en dyr Kjole — og jeg blev forbavset.

-- — —

Saa gik tre Dage, og jeg var saa vidunderlig glad, Doktor. De kan slet ikke tænke Dem det.

Den fjerde Dag gik jeg til mit Pensionat for at spørge efter Breve.

Jo — et Telegram var der.

Vel — lad mig faa det.

Jeg lukker op — det er kommet Dagen før -- fra Mor.

Kom straks — Far er meget syg. — —

Færdig, Doktor. Jeg blev fortvivlet — jeg maatte jo af Sted! Jeg bestemte mig til at fortælle derhjemme, at vigtige Sager tvang mig til at gøre Besøget meget kort. Jeg var slet ikke bedrøvet over Fars Sygdom, tænkte slet ikke paa den.

Samme Aften rejste jeg. Jeg havde aftalt med Asta at blive den næste Dag og Nat hjemme og saa komme igen i Løbet af den Dag, der paafulgte.

Jeg rejste.

Undervejs fik jeg den Idé at komme tilbage en Dag tidligere — jeg kunde naa det.

Paa Tilbagerejsen — om Eftermiddagen — sad jeg og halvsov fra Korsør. Jeg kom til Hotellet — en søvnig Portier lukkede mig op.

Herren til Nr. 11 — værsgo.

Jeg kom ind i vor Dagligstue.

Doktor — Doktor!

Lampen tændt — Vinflaske og Glas paa Bordet. Ingen i Stuen. — —

Jeg gaar hen til Sovekammerdøren og tager i Laasen — den er laaset af. Nu hører jeg Hvisken — jeg kender Astas Stemme — og en Mands skelner jeg. Og jeg hører Kys. Jeg slaar med min flade Haand paa Døren og siger: Asta, jeg er kommen hjem.

Der bliver pludselig ganske stille derinde.

Asta — Asta. — Ved Gud og Jesus, jeg slaar Dig ihjel, baade dig og ham slaar jeg ihjel.

Det siger jeg — og ganske højt.

Men ingen svarer.

Saa kaster jeg mig ned paa Gulvet, og jeg græder og jeg bider i Gulvtæppet. Bordet vælter jeg og Glassene. Og jeg græder — Doktor.

Da nogen Tid er gaaet, hører jeg dem hviske igen, og jeg slider mine Fingre itu mod Gulvet, og min Pande og mit Ansigt slaar jeg tilblods.

Men jeg ligger forfærdelig længe, og jeg græder hele Tiden.

Tilsidst rejser jeg mig op og tømmer den Flaske, der staar paa Bordet, og jeg gaar.

Resten af Natten driver jeg om paa Gaderne. Jeg tænker paa at stikke Ild paa Hotellet og brænde dem inde, men jeg tør ikke, og jeg synes den Straf er for lille.

Saa saare Kaféerne lukker op, gaar jeg ind i en, og jeg drikker og drikker, til jeg er døddrukken. Og saadan gaar mange, mange Dage.

Men en Dag — for ikke længe siden — saa møder jeg Asta. Og hun følges med en Mand. Men da de to ser mig, bøjer de begge straks af og gaar ned ad en Sidegade. Jeg forstaar straks, at det er *ham,* der har stjaalet hende fra mig, og jeg følger efter dem.

Og de følges hjem til ham, og der gaar de op — begge to — men jeg gaar stadig med.

Da de gaar ind ad Døren, gaar jeg med, og jeg tager min Kniv frem — men han vil værge for sig med Hænderne — — og saa skærer jeg Hænderne af ham og tager dem med mig hjem.

Hører De, Doktor, saadan gik det til.

Og jeg har de Hænder hjemme.

Men i Gaar mødte jeg ham paa Gaden — — og da havde han faaet nye Hænder — — —

A. H. KOHL

HOVED AF EN UNG PIGE. EINAR NIELSEN.

HOVED AF EN UNG MAND. EINAR NIELSEN.

KARL SCHRØDER

EN TILSTAAELSE

Dramatisk Fragment

PERSONERNE

Kriminalrets-Assessor Wandel, konstitueret Byfoged
Herredsfoged Hansen
Bankkasserer Reinholdt
Fru Reinholdt
Politibetjent Jensen

Handlingen foregaar i en Provinsby.

Byfogdens Kontor paa Raadhuset: strængt og stift møbleret. Wandel ved Skrivebordet. Politibetjenten staar ved Siden.

ASSESSOREN

Godt. Ja, saa slutter vi Sagen. Generalia har vi jo, ikkesandt?

JENSEN

Javel. Alting er i Orden.

ASSESSOREN

Saa maa vi allerede i Morgen lade Akten afgaa til Amtet. Gudskelov vi fik den Sag fra Haanden. Den har været nok saa drøj som de værste, vi havde inde ved Kamret.

JENSEN

Ja, det har Assessoren Ret i. Han var ualmindelig haard. Men han maatte jo til det alligevel.

ASSESSOREN

Jeg paaskønner Deres Arbejde, Jensen, og De kan være overbevist om, at jeg skal ikke glemme at henlede rette Vedkommendes Opmærksomhed paa Dem.

JENSEN

Mange Tak, Hr. Assessor. Arrestforvareren er jo en meget gammel Mand, og Pladsen er god. Assessoren maa ikke tage mig det ilde op; men en anden En bliver ogsaa træt af dette her. Det er nu, med al Ærbødighed, alligevel en nederdrægtig Bestilling.

ASSESSOREN

Godt, Jensen. De har gjort Deres Pligt, og vi har al Grund til at være tilfredse med Resultatet. Sagen er ren og klar, Reinholdt har taget Pengene, det er hævet over enhver Tvivl. Det gjaldt jo blot om hans Tilstaaelse. Den har vi jo nu endelig, og dermed er Sagen sluttet.

JENSEN

Ja, det er den vel; hvor meget bliver det?

ASSESSOREN

Tre Aar antager jeg.

JENSEN

Det er ellers Synd for Konen; det er saadan en pæn Kone. De siger, Herredsfogden tager sig det meget nær.

ASSESSOREN

Ja, Herredsfoged Hansen var jo en nær Ven af Reinholdts Hjem. Men det er der jo ikke noget at gøre ved. Vi maa være glade ved, at vi er naaet saa vidt. Er der ellers noget, De har?

JENSEN

Skal han for igen?

ASSESSOREN

Nej, han vedtog jo det hele igen i Dag.

JENSEN

Ja, saa tillader jeg mig at gaa.

ASSESSOREN

Ja, gaa bare. Fuldmægtigen har vist noget til Dem.

Politibetjenten gaar.

HERREDSFOGDEN
kommer ind

God Dag, kære Assessor.

ASSESSOREN

God Dag, Herredsfoged.

HERREDSFOGDEN
bekymret

Jeg vilde ønske, jeg kunde gratulere Dem i Anledning af Resultatet, men De kan jo nok forstaa, at for mig, der staar Familien Reinholdt saa nær, er det sørgmodigt, kun sørgmodigt. Stakkels Mennesker! Jeg holdt saa meget af dem begge to.

ASSESSOREN

Havde De ikke — — ventet Tilstaaelsen?

HERREDSFOGDEN

Det maatte jo være ham.

ASSESSOREN

Ja, Bankdirektøren og Reinholdt var de eneste, der kunde komme til Seddelbeholdningen. Samtidig og ved Hjælp af to forskellige Nøgler.

Og Pengene var der ved sidste Revision.

HERREDSFOGDEN

Pengene er stjaalne, det er jo klart nok. Og, desværre, andre end Reinholdt kan det næppe være.

ASSESSOREN

Reinholdt siger, at det var Købmand Bruun, der skulde betale de 50,000 Kr., og han nægter eller rettede *nægtede* at have betalt Bruun denne Sum. Men Bruun *har* jo faaet den. Jeg tror, det var dette Punkt, der slog Hovedet paa Sømmet.

HERREDSFOGDEN

Bruuns Forklaring?

ASSESSOREN

Ja, saa fik jeg Tilstaaelsen. Det var en haard Kamp.

HERREDSFOGDEN

Stakkels Reinholdt! Jeg maa sige Dem, Wandel, den Mand har været min Ven i femten Aar, og han er det endnu. Jeg kan ikke slaa Haanden af ham. Det var saadan rare Mennesker de to. Saa lykkelige med hinanden, saa gæstfri og venlige. Det fordømte Spekulationsvæsen, det er det, der har ødelagt ham!

Det bliver vel tre Aar.

ASSESSOREN

Han kommer vist aldrig ud mere. Han har jo Sukkersyge. Jeg var saamænd helt bange for, at han skulde dø mellem Hænderne paa os.

HERREDSFOGDEN

Stakkels Fru Reinholdt — —

Ved De hvad, kære Wandel, det er ingen hyggelig Bestilling, den vi to har. De er jo ganske vist yngre og er vel bleven mere haardhudet derinde ved Inkvisitionen paa Nytorv. Mit lille fredelige Herred giver mig Gudskelov ellers ikke store Sorger.

ASSESSOREN

drilsk

Lidt rigelig med Brandstiftelse!

HERREDSFOGDEN

Jeg *kan* ikke med dette Inkvisitionssystem. Saa sender man mig Ildebrandscommissoriet paa Halsen forrige Aar. Ved De hvad, de Herrer var skam ikke

videre heldige hos mig. Vil De tro, det glædede mig ligefrem, at hele Resultatet blev — en Erstatning for uforskyldt Varetægt.

ASSESSOREN

Kære Herredsfoged, De er nu engang bekendt for Deres gode Hjerte. Jeg husker nok, De foreslog et nyt Navn til os i Stedet for Retsbetjente.

HERREDSFOGDEN

Tyvetrækkere! — ja, for det er dog det, vi er . . . Stakkels Reinholdt!

ASSESSOREN

Distriktslægen siger, han er meget daarlig.

HERREDSFOGDEN

Kan Konen faa Lov at tale med ham?

ASSESSOREN

Nu, efter Tilstaaelsen — ja, naar som helst.

HERREDSFOGDEN

Har De noget imod, at jeg overværer Samtalen i Stedet for Arrestforvareren. Det vil være en Beroligelse for hende. Jeg kom egentlig for at bede om Lov.

ASSESSOREN

Bevares, inderlig gerne. Men — — der skulde jo nødig tales om Tilstaaelsen.

HERREDSFOGDEN

De tror da ikke, Reinholdt kunde tage den tilbage?

ASSESSOREN

Det bliver jo paa Sagens nuværende Stadium og efter, hvad der er oplyst, ganske irrelevant. Jeg tror det forresten ikke; han nægtede haardnakket og længe, men da han havde sagt ja, syntes det mig, at han fik Ro.

HERREDSFOGDEN

Ja undskyld mig, men tror De nu ikke, det var, fordi han fik Fred for Dem og Jensen. For De har jo været haarde ved ham, begge to, siger man.

ASSESSOREN

fortrydelig

Der siges saa meget. Jensen og jeg arbejder efter vore Principper. Jensen er oplært ved Kriminalretten, og han kan sine Ting. Han er en fortrinlig Støtte. Jeg stoler ubetinget paa ham. Der, hvor man sætter ham, der tager han fat, og Taget slipper han aldrig.

HERREDSFOGDEN

Som en Buldog.

ASSESSOREN

mut

Ja-ja, kære Herredsfoged, vor Arbejdsmaade er jo meget forskellig. Vi har saa tit strejfet dette Emne, at jeg synes, vi skulde lade det ligge nu.

HERREDSFOGDEN

Fru Reinholdt og jeg møder altsaa i Retslokalet.

ASSESSOREN

Nej, her i mit Kontor; det er mest hensynsfuldt mod den stakkels Kone. Jeg skal til Møde nu — saa jeg beder Dem forsikre hende om min dybeste Deltagelse.

HERREDSFOGDEN

Tak, kære Wandel, hjærtelig Tak. Saa henter jeg hende.

gaar

ASSESSOREN

kalder

Jensen!

JENSEN

Hr. Assessoren kaldte.

ASSESSOREN

Ser De, jeg har givet Herredsfoged Hansen Tilsagn om, at Fru Reinholdt kan faa en Samtale med sin Mand her i Kontoret.

JENSEN

Javel, skal jeg være til Stede?

ASSESSOREN

Nej, Herredsfogden bad selv om at maatte være til Stede.

JENSEN

Sagde Assessoren ja?

ASSESSOREN

Jeg fandt ikke noget at sige derimod. Jeg kan heller ikke godt, naar en Kollega . . . . .

JENSEN

Det var kedeligt, Hr. Assessor.

ASSESSOREN

Hvorfor?

JENSEN

Det kommer der Vrøvl over. Ja, undskyld mig, Hr. Assessor, i al Ærbødighed, det skulde Assessoren ikke have gjort.

ASSESSOREN

Hvorfor?

JENSEN

Tilstaaelsen er for frisk, Hr. Assessor. Vi risikerer, han tager den i sig igen.

ASSESSOREN

Aa Snak, Jensen. Desuden passer Herredsfogden jo paa.

JENSEN

Han? Ja undskyld, Gudbevares. I al Ærbødighed, tror Assessoren selv?

ASSESSOREN

Jeg skulde maaske ikke have gjort det . . . Men Sagen er jo saa ren og klar. Der kan umulig komme Bagsnak.

JENSEN

Det kan der altid, Hr. Assessor. Har Assessoren nogensinde truffet en Forbryder, der ikke bag efter sagde, at det, med Respekt at sige, var Løgn det hele? Og i denne Sag er der s'gu netop, undskyld jeg bandte, Folk, der tror paa Mandens Uskyldighed.

ASSESSOREN

Hans Kone mener De.

JENSEN

Hun skal jo tro det, det kan man ikke sige noget til — men kanske ogsaa andre!

ASSESSOREN

Herredsfoged Hansen? Nej, Jensen, det tror jeg Pinedød ikke. En Mand, der har været Dommer snart en Menneskealder.

JENSEN

Paa Landet, Hr. Assessor.

ASSESSOREN

Passiar! . . . Hent saa Arrestanten.

Assessoren og Politibetjenten gaar

HERREDSFOGDEN
straks efter med Fru Reinholdt

Ja, kære Frue, det skyldes alene Assessor Wandels Velvilje.

FRU REINHOLDT

Er det her?

HERREDSFOGDEN

Ja, kære Frue . . . . Men — — De vil kunne forstaa, at under disse sørgelige Forhold kan De ikke faa Lejlighed til at være alene med Deres Mand.

FRU REINHOLDT
bitter

Hvem — —

HERREDSFOGDEN

Deres gamle Ven, Herredsfogden.

FRU REINHOLDT
bevæget

Tak. Tak.

HERREDSFOGDEN

Men De vil tillige kunne forstaa, kære Frue, at jeg er her under hele det Ansvar, som min Stilling som Embedsmand paalægger mig, og jeg beder Dem med Deres vante Takt og Finfølelse bidrage Deres til, at dette sørgelige Hverv ikke gøres mig tungere, end det i Forvejen er.

FRU REINHOLDT

Maa jeg da ikke tale med ham — om — —

HERREDSFOGDEN

Om — Sagen? Helst ikke.

FRU REINHOLDT

Hvad har jeg da andet at sige ham!

HERREDSFOGDEN

I Guds Navn, tal saa med ham da — men De maa ikke blive krænket, naar jeg mener det for ret og rigtigt at afbryde Dem.

FRU REINHOLDT

Ikke sandt — han har jo — — tilstaaet.

HERREDSFOGDEN

Ja.

FRU REINHOLDT

Jamen — det kan ikke være muligt. Hvor skulde han kunne tilstaa, hvad han ikke har gjort.

HERREDSFOGDEN

Senere, kære Frue, senere kan vi tale om dette, ikke nu.

FRU REINHOLDT

Tror De det da? Tror de da virkelig, han er Tyv?

HERREDSFOGDEN
med Ømhed

Saa-saa, kære Frue — —

FRU REINHOLDT
krænket

Saa har jeg da ingen andre at stole paa end mig selv.

Politibetjenten kommer med Reinholdt, der bliver staaende lige inden for Døren og ser sig spørgende om

HERREDSFOGDEN

Gaa De kun, Jensen.

JENSEN
utilfreds

Herredsfogden mente . . . . .

HERREDSFOGDEN

At De nu er overflødig.

Politibetjenten gaar

FRU REINHOLDT
styrter hen og kaster sig i Reinholdts Arme

HERREDSFOGDEN
tager diskret Plads i Baggrunden

FRU REINHOLDT

Henrik . . . hvor kunde Du?

REINHOLDT
forbavset

Astrid . . . Kunde?

FRU REINHOLDT

Ja, hvor kunde Du lyve?

REINHOLDT

Lyve? . . . jeg har ikke løjet for Dig.

FRU REINHOLDT

Nej, ikke for mig, men for de andre.

REINHOLDT

Løjet?

FRU REINHOLDT

Ja løjet, løjet Dig selv en Forbrydelse paa.

REINHOLDT

Astrid . . . ikke om det, tal ikke om det.

FRU REINHOLDT

Hvor kunde Du?

REINHOLDT

Jeg er saa træt, Astrid . . . saa træt . . . og saa syg.

FRU REINHOLDT
angst

De har pint Dig!

HERREDSFOGDEN
rejser sig

Kære, kære Frue — ikke tale saadan!

REINHOLDT

Astrid . . . vær nu fornuftig.

FRU REINHOLDT

Du har ikke gjort det, Henrik. De kan ikke dømme dig.

REINHOLDT
omfavner hende

Aa, Astrid!

FRU REINHOLDT
river sig løs

Men saa sig dem det, bevis dem det.

Det banker

HERREDSFOGDEN
skynder sig til Døren

Hvad vil De, Jensen . . . Lad De *mig* om det!

REINHOLDT
fast

Herredsfoged, tror *De* ogsaa, jeg er Tyv.

HERREDSFOGDEN

Kære Ven . . . tal med Deres Hustru, Tiden er kort — og mit Venskab er saa gammelt, at det mister De aldrig, hvad der end er sket.

REINHOLDT
forvirret

Tror De, jeg er Tyv? Ved den levende Gud, jeg er det ikke!
Skjuler Ansigtet i sine Hænder

FRU REINHOLDT

Henrik, Henrik!

HERREDSFOGDEN

Jamen, Reinholdt — —

REINHOLDT

Alt, alt det Væv, de har spundet mig ind i — — de har taget Magten fra mig . . . Jeg ved ikke af mig selv . . . Aldrig havde jeg Fred . . . om Natten kom de til mig, de undte mig ikke Søvn; naar jeg trættedes, blev de ved, de samme Spørgsmaal, de samme Fælder, Time efter Time den samme Kamp. Nej, det var ikke Kamp, det var Baghold, det var Snigmord . . . Ingen Underretning om min Hustru, ingen andre at tale med end de to. Altid det samme Tilraab: Du har stjaalet . . . du har stjaalet . . . . . Og saa har jeg dog ikke gjort det.
Synker sammen

FRU REINHOLDT
rejser ham

Henrik dog —

REINHOLDT
virrer sindssvagt med Hovedet

Jeg har ikke gjort det . . . jeg har ikke gjort det.

HERREDSFOGDEN

Reinholdt . . . Reinholdt . . .

ASSESSOREN
har banket. Træder ind, bukker for Fruen

De maa undskylde . . . jeg skal nødvendigvis have nogle Papirer.
Gaar til Skrivebordet. Sagte bebrejdende til Herredsfogden
De havde dog lovet mig —

HERREDSFOGDEN

Kære Ven, jeg *kunde* ikke.

ASSESSOREN

Ja-ja, men nu maa det være forbi.

HERREDSFOGDEN
nikker. Gaar hen imod Reinholdt

FRU REINHOLDT

Hr. Assessor . . . min Mand har ikke gjort det.

ASSESSOREN

Undskyld, Fru Reinholdt, at jeg beder Dem tie. Nu maa det være forbi. Jeg skal gaa . . . Betjenten venter —

JENSEN
træder ind

Hr. Assessor!

ASSESSOREN

Ja, Jensen, saa maa De —

JENSEN
til Reinholdt

Nu maa De komme med.

REINHOLDT
ser raadvild fra Astrid til Herredsfogden og Assessoren

Jeg har ikke — jeg har ikke — —

JENSEN
gaar med Reinholdt, der viljeløst følger

ASSESSOREN
gaar

FRU REINHOLDT
kaster sig hulkende i Sofaen

Pavse

HERREDSFOGDEN
rejser hende, fører hende læmpeligt mod Døren

FRU REINHOLDT
i Døren, idet hun gaar

Tror De ham da ikke?

HERREDSFOGDEN
vender tavs og hovedrystende tilbage. Sætter sig

JENSEN
kommer ind

HERREDSFOGDEN

Det *maa* jo være ham. Hvem ellers? . . .

JENSEN

Vilde Hr. Herredsfogden mig noget?

HERREDSFOGDEN

Ja, ser De . . . Vil De sidde?

JENSEN

Nej Tak, Hr. Herredsfoged, jeg staar, det passer sig bedre.

HERREDSFOGDEN

Sig mig — hvad mener De om Reinholdt?

JENSEN

Mener . . . undskyld Hr. Herredsfoged, men der, hvor jeg har faaet min Opdragelse, der mente vi aldrig noget. Vi handlede efter Ordre.

HERREDSFOGDEN

Javel, javel . . . men Deres personlige Mening.

JENSEN

Nej, Hr. Herredsfoged, jeg har ingen personlig Mening om de Sager, jeg har til Behandling . . . jeg har mine Foresattes Mening. Det har jeg lært, og det holder jeg mig til.

HERREDSFOGDEN
ærgerlig

Selvfølgelig. De behøver heller ikke at gøre mig Regnskab for Deres Mening.

Pavse

JENSEN

Han har tilstaaet. Og saa er jo Sagen sluttet. Det er noget, Hr. Herredsfogden kender bedre end som jeg.

HERREDSFOGDEN

Ja vel, rigtig, han har tilstaaet . . . men han kalder jo Tilstaaelsen tilbage.

JENSEN

Det gør de jo altid.

HERREDSFOGDEN

Af og til, ja.

JENSEN

Og Højesteret?

HERREDSFOGDEN

Javist, Højesteret lægger ikke Vægt paa det . . . . Alligevel, sig mig engang, er det muligt, at der kan foreligge en Fejltagelse?

JENSEN

Hvem skulde have taget Pengene?

HERREDSFOGDEN

Ja hvem . . . det samme siger jeg. Hvad om nu Bankdirektøren . . . . . .

JENSEN

afbrydende

Han er ikke indblandet i Sagen.

HERREDSFOGDEN

Nej, det var ikke saadan ment. Gudbevares, ham kan det ikke være.

JENSEN

Nej, det kan det vel ikke?

HERREDSFOGDEN

De mener da aldrig — —

JENSEN

Som jeg tillod mig at sige Hr. Herredsfogden, jeg mener ingen Ting.

HERREDSFOGDEN

Det er det ufattelige, Pengene er borte, . . . og de *var* der ved Revisionen.

JENSEN

Ja, det var de vel.

HERREDSFOGDEN

Var de vel? Ja, det er da givet?

JENSEN

Ja, det er det vel . . . det vil sige, saadan er det jo opgivet til os.

HERREDSFOGDEN

Tror De da, der er en Mulighed for, at der kan foreligge Fejl paa det Punkt, det var dog frygteligt. Men de var der jo, da der blev talt efter.

JENSEN

Ja, og man har vel talt rigtigt.

HERREDSFOGDEN

De er et underligt Menneske. Man skulde tro, De tvivlede paa al Ting i denne Verden.

JENSEN

Det gør jeg ogsaa, Hr. Herredsfoged. Det lærer man der, hvor jeg har faaet min Opdragelse.

HERREDSFOGDEN

De tror altsaa paa den Mulighed, at Pengene ikke har været der og følgelig ikke kunne være stjaalne.

JENSEN

Det er i hvert Fald meget usandsynligt.

HERREDSFOGDEN
hen for sig

Rentud umuligt. Det maa alligevel være ham. Det fremgaar jo af Købmand Bruuns Forklaring . . . Sig mig, tror De paa Bruun?

JENSEN

Paa Bruun?

HERREDSFOGDEN

Ja, er Bruun ærlig?

JENSEN

Han er Købmand — og skal være en meget dygtig Købmand.

HERREDSFOGDEN

Javist . . . men Bruun er en Kæltring.

JENSEN

Saa-aa, mener Hr. Herredsfogden det?

HERREDSFOGDEN

Ja, De forstaar mig jo nok . . . imellem os . . . jeg kan ikke udstaa den Mand. Jeg har heller ingen Fidus til ham.

JENSEN
spodsk

Han sidder jo i Byraadet.

HERREDSFOGDEN

Men Bruun kunde ingen Fordel have haft af at — —

JENSEN

Aa jo — det kunde han da endelig nok.

HERREDSFOGDEN

Hvad mener De?

JENSEN

Imellem os, Bruun *kunde* jo nok have sine Grunde til at sige, hvad han siger, og derfor kunde det jo nok være Løgn alligevel?

HERREDSFOGDEN

Det var Bruuns Forklaring, der foranledigede Reinholdts Tilstaaelse?

JENSEN

Nej, ikke saadan ligefrem. Tilstaaelsen maatte jo komme, jeg havde ventet den længe, han kunde ikke holde den gaaende længere . . . men noget hjalp jo Bruuns Forklaring. Vi klemte ham jo svært med den, og saa blev han »mør«.

HERREDSFOGDEN

Troede *De* paa Tilstaaelsen?

JENSEN

Hr. Herredsfoged, jeg har den fra Protokollen. Det holder jeg mig til.

HERREDSFOGDEN

Har De Protokollen?

JENSEN

Den ligger her.

HERREDSFOGDEN

Lad mig se den.

JENSEN

bringer Protokollen

Værsgo'.

HERREDSFOGDEN

læser

Sagde Bruun det, her staar?

JENSEN

fikserer skarpt Herredsfogden

Jeg forstaar ikke rigtigt: sagde —

HERREDSFOGDEN

Ja, jeg mener, De forstaar nok, brugte han de samme Ord?

JENSEN

Ja, saadan noget lignende. Assessoren dikterede dem til Protokols — saadan i sin egen Stil.

HERREDSFOGDEN

Tak Jensen. Saa er jeg paa det rene med »Tilstaaelsen.«

Rækker ham Protokollen

JENSEN

gaar ud med Protokollen

Pavse

ASSESSOREN
kommer ind

De er uforbederlig, Herredsfoged. Uha, disse Familiescener. Det er godt, det hele nu er overstaaet.

HERREDSFOGDEN

Der er noget, jeg maa tale med Dem om.

ASSESSOREN

Til Tjeneste!

HERREDSFOGDEN

Er De overbevist om Reinholdts Skyld?

ASSESSOREN
ærgerlig

Selvfølgelig.

HERREDSFOGDEN

Og Tilstaaelsen?

ASSESSOREN

Foreligger -- ja! Oprigtig talt. Sagen synes mig uddebateret.

HERREDSFOGDEN

Ja, kære Wandel, jeg vil ikke paa nogen Maade blande mig i Deres Embedssager, — men da De jo under hele Sagen har gjort mig den Ære at henvende Dem til mig som Deres ældre Kollega, og da mit Forhold til Reinholdts — — kort sagt, jeg maa have denne Sag fuldt ud paa det klare.

ASSESSOREN

Jeg er til Disposition.

De sætter sig

HERREDSFOGDEN

Vi gaar ud fra, at Tilstaaelsen er urigtig.

ASSESSOREN

Undskyld, jeg synes, det var mere praktisk at gaa ud fra det modsatte.

HERREDSFOGDEN

Nej, undskyld mig . . . vi gaar netop ud fra, at Tilstaaelsen er urigtig. Jeg spørger da: Foreligger der under Sagen Kendsgerninger, der kunne sandsynliggøre Reinholdts Uskyldighed.

ASSESSOREN

Absolut ingen . . . De kender jo Sagen lige saa godt som jeg.

HERREDSFOGDEN

Bruuns Forklaring? Er den sandfærdig?

ASSESSOREN

Hvorfor i Alverden skulde Bruun lyve?

HERREDSFOGDEN

For at skjule sin egen Skyld.

ASSESSOREN

De har et godt Øje til Bruun; men undskyld mig, De ser forkert.

HERREDSFOGDEN

De tror paa Bruun!

ASSESSOREN

Bruun er en Dygtighed.

HERREDSFOGDEN

Og jeg tror ham ikke.

ASSESSOREN

Det maa virkelig blive Deres Sag, kære Kollega. Over for en klar og uforbeholden Tilstaaelse gælder alle Deres Indvendinger intet.

HERREDSFOGDEN

Vil De ikke underkaste disse Forhold i Sagen en nøjere Undersøgelse?

ASSESSOREN

Det har jeg gjort.

HERREDSFOGDEN

Men en fornyet?

ASSESSOREN

Nej.

HERREDSFOGDEN

Det er Deres Pligt.

ASSESSOREN

Jeg kender mine Pligter.

HERREDSFOGDEN

Det er ikke den Tone, Assessor Wandel, i hvilken vi to plejer at samtale.

ASSESSOREN

Det er Dem, Hr. Herredsfoged, der ændrer Tonen, ikke mig . . . men jeg er den yngre, lad gaa . . . Jeg beklager Tonen, skal vi saa afslutte Diskussionen om denne Sag.

HERREDSFOGDEN

Nødigt. Jeg tror ikke paa Reinholdts Tilstaaelse.

ASSESSOREN

Hr. Herredsfoged, nu tvinger De mig til at gøre, hvad jeg meget nødig vil gøre overfor en Kollega, hvis Retsind og gode Hjærte jeg anerkender, og som jeg nærer den dybeste Agtelse for. Jeg nægter at diskutere denne Sag mere med

Dem, og i Kraft af min embedsmæssige Stilling forlanger jeg bestemt, at De ikke paa et Omraade, der ligger udenfor Deres Kompetence, griber ind i min Virksomhed.

HERREDSFOGDEN

Naa, De vil have det paa den Maade. Javel, De skal faa det. Men først, Assessor Wandel, vil jeg have Adgang til at sige Dem rent ud, hvorfor jeg handler som jeg gør, og heri maa De høre mig. Jeg skal ikke tale om denne konkrete Sag.

ASSESSOREN

Tror De ikke, det var bedst slet ikke at tale om noget mere.

HERREDSFOGDEN

Jeg forlanger, at De hører mig.

ASSESSOREN
med et Skuldertræk

Lad gaa!

HERREDSFOGDEN

Det er Systemet . . . det ulyksalige System, der bemægtiger sig Jer alle, brutaliserer Jer . . . korrumperer Jer.

ASSESSOREN

Hr. Herredsfoged!

HERREDSFOGDEN

Trykker Vaaben i Deres Haand, Wandel, Vaaben, som De ikke under andre Forhold som hæderlig Mand vilde bruge.

ASSESSOREN

Ja-ja, Hr. Herredsfoged, De kan tale frit, det er en Indrømmelse, jeg nu gør Dem for at vise Dem, at *jeg* i det mindste har fuldstændig Herredømme over mig selv. Men jeg beder Dem huske, at De taler under Ansvar.

HERREDSFOGDEN

Ja, jeg taler under Ansvar. Og jeg spørger Dem: Hvordan har De grebet denne Sag an? Fra første Øjeblik har De udpeget Manden, De har konstrueret Forbrydelsen i dens enkelte Detailler, dannet dens hele Kæde fra Motiverne, der fødte Planen, Aarsagerne, der fostrede den, til Udførelsen i alle dens Enkeltheder og alle Handlinger, der ligger efter Udførelsen. Som Forbrydelsen foreligger i Akterne, er den *Deres* Værk.

ASSESSOREN

Mit Værk! De trækker store Veksler paa mig.

HERREDSFOGDEN

Den er *Deres* Værk. *De* har skabt alle de Omstændigheder, hvis Kæde danner Sagens Historie. Og Punkt for Punkt har De taget de faktiske Omstændigheder op til Sammenligning med Deres Konstruktion, skudt ud og vraget, hvad der ikke

passede Dem og optaget, hvad der føjede sig ind i det Billede, De havde dannet Dem af Forbrydelsen.

ASSESSOREN

Jeg har sammenstillet Fakta . . .

HERREDSFOGDEN

Nej og atter nej . . . De har skabt et Forbrydelsesbillede, der tiltalte Deres Fantasi, og dette Billede har De ført ud i Livet. Netop fordi De med Genialitet har skabt dette Billede, netop fordi De med saa skarp Konsekvens har valgt og vraget mellem Fakta, har De kunnet saa at sige hypnotisere Deres Offer . . . Tilstaaelsen er en Suggestion . . . intet andet.

ASSESSOREN

Nej, stop nu! Koldt og nøgternt har jeg set Sagen, og upartisk, men strængt konsekvent har jeg uddraget Kendsgerningerne af mit rige Materiale, tvunget Sandheden frem efter stræng og energisk Kamp.

HERREDSFOGDEN

Da bedrager Dem selv, *Systemet* er gaaet Dem i Blodet. Hvad har Reinholdt sagt? *Ja,* og intet andet. Har han beskrevet for Dem, hvorledes Kendsgerning efter Kendsgerning har føjet sig, hvorledes han har handlet. Nej! Ganske vist, Akterne siger saadan, men De véd lige saa vel som jeg, at det Billede, Akterne giver, er falsk. De har sagt til Reinholdt: Dette har du gjort, og han har sagt *ja,* kun *ja.*

ASSESSOREN

Akterne indeholder hans Fremstilling af Sagen.

HERREDSFOGDEN

Da er det mærkeligt, at denne Fremstilling skulde falde saa aldeles matematisk nøjagtig sammen med, hvad De straks *fra først af* detailleret har forklaret mig om Deres Syn paa Sagen.

ASSESSOREN

Sagen selv er jo klar og simpel.

HERREDSFOGDEN

Ja, for Dem, som har skabt den. En anden Forklaring, end den der foreligger, vilde De ganske simpelt ikke akceptere.

ASSESSOREN

Lad det være nok, Herredsfoged. Har Reinholdt stjaalet Pengene, eller har han det ikke?

HERREDSFOGDEN

Det véd jeg ikke . . . det kommer ikke Sagen ved.

ASSESSOREN

Hvadbehager? Kommer det ikke Sagen ved?

HERREDSFOGDEN

Nej! det Spørgsmaal, der her foreligger, er dette: Svarer den Fremstilling, Akten indeholder, Punkt for Punkt til, hvad der i Virkeligheden er passeret.

ASSESSOREN

Dette Forlangende kan ikke stilles.

HERREDSFOGDEN

Jo, og opfyldes det ikke, er Akten intet værd som Grundlag for Sagen. Akten skal indeholde den Anklagedes egen personlige Fremstilling, gør den det?

ASSESSOREN

Ja.

HERREDSFOGDEN

Nej. Den indeholder *Deres* Fremstilling af en Samtale, hvor *De* har spurgt og *han* svaret ja, og kun ja.

ASSESSOREN

Jeg spørger altid Arrestanten: »Hvad gjorde De saa?«

HERREDSFOGDEN

Og saa fører De Svaret til Protokollen med Arrestantens egne Ord? Haanden paa Hjærtet, Wandel, gør De det?

ASSESSOREN

Ja, det vil sige, jeg konciperer . . .

HERREDSFOGDEN

Ja netop . . . og hvis Ord er de afgørende, Arrestantens eller Deres?

ASSESSOREN

Arrestanten siger det faktiske, jeg ordner det logisk.

HERREDSFOGDEN

Har Reinholdt i denne Sag talt saaledes: »Saa fattede jeg den Beslutning at bemægtige mig Pengene«.

ASSESSOREN

Ja.

HERREDSFOGDEN

Har Reinholdt sagt: »Saa tog jeg Pakken med Sedlerne og stak til mig«.

ASSESSOREN

Ja.

HERREDSFOGDEN

Har Reinholdt udtalt: »Saa gemte jeg Pengene i mit Skrivebord«.

ASSESSOREN

Ja.

HERREDSFOGDEN

Hør nu, Wandel, nu er det mig, der forhører Dem.

ASSESSOREN

Ja, det synes saa.

HERREDSFOGDEN

Og *hvis* er Fremstillingen af Deres Forhør over Reinholdt.

ASSESSOREN

Hvis? *Min* vel?

HERREDSFOGDEN

Nej! De har nu svaret mig tre Gange paa *mine* Forhørsspørgsmaal, ganske, som *jeg* ønskede det. Altsaa vilde ikke Deres, men *mine* Ord blive førte til Protokols. Saadan forhører altsaa vi Retsbetjente, Wandel. De mærker det ikke engang selv; det ligger i Blodet.

ASSESSOREN

Dette er Sofisme og Pindehuggeri.

Jeg ved, at jeg har gjort min Pligt. Men De har ladet Dem henrive af hysteriske Familiescener.

HERREDSFOGDEN

Og jeg gør min Pligt, naar jeg nu erklærer, at selv om jeg ikke ved, om Reinholdt er uskyldig eller ej, saa ved jeg, at den Tilstaaelse, han har givet, er intet værd. Og saa længe, De ikke finder anden solidere Grundvold at bygge paa, har De ikke oplyst Sagen.

ASSESSOREN

Dette maa have en Ende. Jeg kan og vil ikke høre saadan Tale. Jeg overlader Domstolene Sagen.

HERREDSFOGDEN

Domstolene — det er jo Dem selv.

ASSESSOREN

Eller Instanserne.

HERREDSFOGDEN

Instanserne! Paa Grundlag af Akten?

ASSESSOREN

Tør De vove at paastaa, at jeg paa noget Punkt i denne Sag har tilsidesat de Hensyn, som Pligten og mit Embede har paalagt mig.

HERREDSFOGDEN

Nej, Wandel, det tør jeg ikke. De er i god Tro.

ASSESSOREN

Tør De vove at paastaa, at jeg har ledet disse Forhør anderledes, end jeg kan forsvare det overfor de Myndigheder, der indsatte mig i dette Embede, eller anderledes, end god hævdvunden Sæd og Skik hjemler.

HERREDSFOGDEN

Nej, Wandel, det tør jeg ikke.

ASSESSOREN

Og endelig: er det mig eller Domstolene, der skal afgøre om denne Mand er skyldig eller ej, og har jeg paa noget Punkt undladt at oplyse, hvad der paalaa mig at oplyse.

HERREDSFOGDEN

Det kan jeg ikke udtale mig om.

ASSESSOREN

Mener De da, at Amtet vil forlange Sagen yderligere oplyst?

HERREDSFOGDEN

Nej.

ASSESSOREN

Velan, saa har jeg gjort min Pligt og bærer med fuld Fortrøstning mit Ansvar.

POLITIBETJENT JENSEN
kommer farende ind. Er forvirret. Stanser.

HERREDSFOGDEN
forskrækket

Hvad er der?

JENSEN

Han blev syg. Pludselig —

ASSESSOREN
nervøs

Og saa —

JENSEN

Saa faldt han sammen — og —

ASSESSOREN

Død — eller dræbt sig?

HERREDSFOGDEN

Systemet har dræbt ham!

Tæppe.

PALLE ROSENKRANTZ

KARL SCHRØDER

DAGSPRESSEN SOM OPLYSNINGSKILDE*

Et af de forholdsvis faa Samfundsspørgsmaal, hvorom de allerfleste paa Forhaand vil være enige, er Spørgsmaalet om Betydningen af Folkeoplysning. Man kan ganske vist træffe paa Mennesker — sjældnere dog maaske i Arbejderklassen end i de oplyste Samfundsklasser — som anser en blot lidt videregaaende Undervisning og Oplysning for at være af en højst tvivlsom Værdi for Almuesmanden; Oplysningen antages at gjøre den jævne Arbejder misfornøjet med de tarvelige Vilkaar, der er ham beskaaret; hans Livslykke skulde altsaa være betinget af Uvidenhed. Naa, de forholdsvis faa, som frimodig bekjender sig til denne Vantro, er dog vel kun de Undtagelser, der danner Reglen. I ethvert Fald er Reglen den, at Folk i Almindelighed erkjender Oplysningens Værd og Betydning i taknemmelig Forstaaelse af, hvilke Aandsværdier i Udvikling og Nydelse, Oplysning i videre Forstand har tilført deres Liv.

Desværre er Erkjendelsen heraf dog hverken saa dyb eller saa nidkjær, som man skulde antage. Hvorledes skulde man ellers forklare, at vi endnu, halvtresindstyve Aar efter den almindelige Valgrets Indførelse, ikke har gjennemført en blot nogenlunde tidssvarende Skolelov? Umiddelbart efter Grundlovens Vedtagelse burde have fulgt en ny Skolelov, der i langt højere Grad end den bestaaende skabte Betingelserne for Almuens Oplysning og Udvikling. Men hvorvidt er vi i denne Henseende naaede i Slutningen af Aarhundredet? Til at forhandle op ad Vægge og ned ad Stolper om en Skolelov, der i Virkeligheden kun lover en overmaade tarvelig Udvidelse af Undervisningen.

Naar den almindelige Oplysning her i Landet ikke destomindre staar paa et taaleligt Trin, skyldes dette den Omstændighed, at der nu til Dags tilføres Befolkningen Oplysning ad mange andre Kanter end gennem Skolen. Det vilde dog føre for vidt her at komme ind paa de forskjellige Veje, ad hvilke Oplysningssagen fremmes. Hensigten med disse Linier er kun at fremdrage den Betydning, som Dags-

* Fra en af Provinsens mest ansete Redaktører, Hr. SØREN SVARRE, »Østsjællands Folkeblad« i Køge, har »Vagten« haft den Fornøjelse at modtage hosstaaende Artikel, der behandler et Spørgsmaal, som har haft Aktualitet i hele Landets Provinspresse, og som var til Forhandling ved Bladudgiver-Mødet i Sommer.

pressen vil kunne faa — og bør faa — i et saa overmaade vigtigt Spørgsmaal som dette.

Allerede nu bringer Dagspressen et Oplysningsstof, som paa ingen Maade bør agtes ringe. Hvis man vilde samle alt det Stof af denne Art, som i Løbet af et Aar fremkommer selv i en lille Provinsavis, vilde Resultatet utvivlsomt overraske de allerfleste. Man er nu en Gang vant til at betragte Aviserne som et flygtigt Papir, hvis Indhold læses i Dag for at glemmes i Morgen. Og Oplysningsstoffet i Bladene har da ogsaa i saa høj Grad Tilfældighedens Præg, det fremkommer saaledes uden Orden og Plan, at denne Opfattelse om just ikke begrundes derved, saa dog i hvert Fald naturlig forklares ud fra dette Forhold. Alligevel er den ikke begrundet, og den burde blive det mindre og mindre Aar for Aar.

Lad os til Forklaring heraf se lidt nærmere paa Dagspressens Stilling og Vilkaar. Denne Presse har udviklet sig efter en ganske forbausende Maalestok i Løbet af de sidste fem og tyve Aar. Og der er ingen Stansning i Udviklingen — Dagspressen i sin Helhed gaar fremdeles frem for fulde Sejl. Den naar nu ind i alle Landets Hjem, og i en meget stor Del af dem afgiver den den eneste daglige Lekture. Men hvad følger naturlig deraf? At den i alt Fald for Tiden vilde kunne blive den vigtigste Oplysningskilde, naar der er Tale om det hele Folks aandelige Udvikling. Alle andre Organer for Oplysning henvender sig kun til en begrænset Kreds, som oftest endda en snævert begrænset Kreds. Dagspressen har Ordet hver Dag, og den taler til det hele Folk.

Mange vil sagtens herimod gjøre den Indvending, at det i Virkeligheden ligger ganske uden for Dagspressens Opgave at virke belærende i videre Forstand. Efter denne Opfattelse er Pressens naturlige Opgave begrænset til de politiske Artikler, Anmeldelser, Dagsnyt osv. Men hvor staar det nu egenlig skrevet? Pressen har den Opgave, som den stiller sig selv, og det er som den naturligste Ting af Verden, at den bestandig udvider sin Opgave og søger at udfylde saa stor en Plads i Folkets aandelige Liv, som den ejer Evner og Midler til. Det er just derigjennem, at den skal — og ene kan — befæste sin Stilling.

Naar man tager en Aargang af Aviserne fra Trediverne eller Fyrrerne i Haanden, gjør den kun en saare tarvelig Figur ved Siden af en Aargang af Nutidens Dagblade, og man forstaar i det første Øjeblik ikke, hvorledes disse uanseelige Smaablade med deres 3—4 Artikler og Smaastykker har kunnet spille saa stor en Rolle i Datidens aandelige Liv. Hovedsagelig beror denne Rolle nu naturligvis paa de politiske Ideer, som Bladene forfægtede. Men den Vægt, de bedste af dem lagde paa et godt Oplysningsstof, har sikkert ikke heller været uden Betydning for deres indflydelsesrige Stilling. I journalistisk Henseende staar disse Blade i den Grad tilbage for selv de tarveligste af Nutidens Aviser, at der overhovedet slet ikke kan være Tale om en Sammenligning. Men de ofrede forholdsvis langt mere paa Oplysningsstoffet end Bladene i vore Dage — baade Plads og Midler vare jo den Gang langt ringere end nu. Og en stor Del af dette Læsestof kan endnu fængsle En, naar man i et ledigt Øjeblik tager en Aargang af f. Ex. »Dansk Folkeblad« frem. — Maaske der dog paa dette Omraade var noget at lære af de gamle Aviser.

Bladene i vore Dage med deres hundrede smaa og store Artikler og Notitser i hvert Nummer, ligner ikke meget den Tids Aviser. De bringer ligesaa meget

Læsestof i et enkelt Numer, som de gamle Aviser i en halv Snes. Kun de færreste har vel tænkt over, hvilke uhyre Masser af Læsestof der ad denne Vej spredes ud i Befolkningen. Nogle faa Tal vil imidlertid være tilstrækkelige til at give en Forestilling derom.

Vi vælger som Udgangspunkt et Hovedstadsblad med ca. 20,000 Købere. Udregner vi nu, hvor meget dets daglige Textmasse udgjør i almindeligt Bogformat, faar vi som Facit ca. 60 Oktavsider. Det vil med andre Ord sige, at hver ottende Dag udsender dette Blad en Textmasse, der svarer til en Bog paa ca. 500 Sider. Med et rundt Tal bliver det i Aarets Løb til 45 tykke Bind. Disse »Bind« er udkomne i et Oplag paa 20,000 Exemplarer og helt eller delvis læste af mindst 100,000 Personer.

Hvad om nu blot en Tiendedel af dette Blads Indhold var et med Omhu og fra et vist System valgt Oplysningsstof! Det vilde være ensbetydende med, at dette ene Blad aarlig udsendte over 2000 Bogsider Stof af denne Art i 20,000 Exemplarer. Og en Tiendedel af sin Plads kunde dog vistnok et stort Hovedstadsblad ofre i dette Øjemed. Om et økonomisk Offer af Betydning vilde der næppe blive Tale. Ethvert Numer af et saadant Blad koster lige saa meget at fremstille, inden det ligger færdigt paa Abonnentens Bord, som et lille Bogværk.

Det ligger imidlertid nærmere at tænke paa Provinspressen i Forbindelse med dette Spørgsmaal. Men naar Talen er om denne Del af Pressen, maa der selvfølgelig regnes med mindre Tal og ringere Vilkaar. Et større Provinsblad bringer dog daglig en Textmasse af ca. 40 Oktavsider; det har 2—3000 Abonnenter og læses daglig af 10—20,000 Personer. Hvis et Blad i disse Forhold hver Dag anvendte 250 Linier i Folkeoplysningens Tjeneste, vilde det aarlig udsende 5—6 almindelige Bind i dette Øjemed i et Oplag af 2—3000 Exemplarer. Naar man nu gaar ud fra, at der her i Landet udkommer ca. 150 Provinsblade, vilde det for hele Provinspressen udgjøre 8—900 Bind i over 200,000 Exemplarer.

Tallene er ikke ganske nøjagtige, men de kommer Virkeligheden saa nær, at de i det hele giver et tilforladeligt Indtryk af det rette Forhold.

Men hermed er vi ikke færdige med Bladenes Læsestof. Vi har Feuilletonen tilbage. Og den betyder noget — i alt Fald hvad Massen angaar. Næsten alle Provinsblade indeholder underholdende Læsning i Feuilletonform. Men for nu ikke at sætte Tallet for højt, gaar vi her kun ud fra Tallet 120. Som Regel indeholder hvert Blad daglig fire Oktavsider i Feuilletonen, der af Frygt for Læserindernes Harme kun udelades, naar Stofmængden kræver det. Med et rundt Tal udsender altsaa ethvert af disse Blade aarlig 1000 Oktavsider i Feuilletonen; omsat i Bogform vil det sige 3—4 Bind. For samtlige 120 Aviser udgjør det ca. 400 Bind æstetisk Lekture i et samlet Oplag af henved 200,000 Exemplarer. Dertil kommer saa Hovedstadspressens Feuilletoner.

Disse Tal godtgjør, mener jeg, til Overflod Rigtigheden af den Paastand, at Dagspressen her til Lands uden Sammenligning giver den bedste Forbindelseskanal til alle Landets Hjem, naar der for disse skal være Tale om Folkeoplysning. Og saa maa man i Sammenhæng hermed vel erindre, at den Oplysning, hvorom her er Spørgsmaal, koster Befolkningen hverken Tid eller Penge. Aviserne skal de læse alligevel, og de bliver ikke dyrere for den Sags Skyld. Desuden: Interessen

for Oplysning er mange Steder ikke større, end at dette Stof glider bedst ned, naar det smugles i Folk. Og det vil just blive Tilfældet ved Aviserne, hvor Oplysningsstoffet vil staa snedig skjult i en broget Ramme af politiske Ledere og upolitiske Nyheder.

Hvilken Rolle spiller nu Dagspressen i Folks Bevidsthed som Oplysningskilde i den Forstand, hvorom der her er Tale? Slet ingen eller i hvert Fald kun en ganske ringe. Den bliver næppe nævnt som en Faktor, naar Spørgsmaalet er om Oplysningssagen i videre Forstand. Helt retfærdigt er dette nu for Resten ikke. Det Oplysningsstof, som sendes ind i Landets Hjem, er allerede nu — som alt sagt — ganske betydeligt. Men Folk er i den Grad vante til at betragte Aviserne som noget i Lighed med det Græs, der i Dag staar paa Marken, men i Morgen kastes i Ovnen, at de ganske overser Betydningen af Avisernes Arbejde paa dette Omraade. Og Bladene er naturligvis for en væsenlig Del selv Skyld heri. De burde alt nu sætte mere ind paa Løsningen af denne Opgave.

Men hvorledes sættes de i Stand til at gjøre dette med det tilsigtede Resultat? Her bliver jo Spørgsmaal om en ny Art Medarbejdere, som ikke just staar parate til at tage fat paa dette Arbejde? Det er ikke Stedet her at komme nærmere ind paa Enkelthederne i dette Spørgsmaal, og det maa derfor være tilstrækkeligt at give nogle Antydninger i Retning af dets Besvarelse. Studentersamfundet har gjort et Forsøg paa at forsyne en Del af Provinsbladene med et godt Oplysningsstof. Skjønt det paagældende Udvalg har udsendt en Række særdeles gode Artikler, kan Forsøget efter mit Skjøn dog ikke siges at være lykkedes. Mindes jeg ret, støttede en hel Række gode Navne Sagen, da den blev rejst — men en hel Del af disse Støtter har glemt at indfri deres Løfte. Desuden kastes disse Artikler i Grams til alle, hvilket er et Misgreb, som har bevirket, at nogle af vore største og bedst redigerede Provinsblade har undladt at støtte Sagen. Denne gjør nu nærmest Indtrykket af at ville sygne hen i Stedet for, at den burde gaa fremad for fulde Sejl. Dette er saa meget uheldigere, som Sagen i sig selv ganske afgjort er et Skridt i den rigtige Retning. Det ligger nemlig som Regel over det enkelte Provinsblads Kræfter at gjennemføre Sagen ved egne Midler; thi selv om det antager en særlig Medarbejder i dette Øjemed og giver ham et Dusin udenlandske Blade og Tidsskrifter at udplyndre, vil Opgaven ikke kunne løses paa en tilfredsstillende Maade derved. Oversættelser er gode og brugelige — til Maade; men Artikler, som er forfattede af danske Fagmænd og Videnskabsdyrkere er langt at foretrække som Regel og bør udgjøre Hovedmassen af Oplysningsstoffet. Naar Provinsbladene derimod skilte sig i Grupper, hvis Læsekrese ikke gik over i hinanden for de enkelte Blades Vedkommende, vilde en saadan Gruppes Blade uden større Gene kunne optage Fællesartikler og betale et ordentlig Honorar for dem. Og i dette Tilfælde vilde man næppe savne den fornødne Arbejdskraft, om det end kunde blive svært nok at faa Kræfterne satte i Virksomhed. Naturligvis skulde dette Medarbejderskab honoreres godt — efter danske Begreber vel at mærke. Men da en passende Blanding af det materielle og det ideelle anbefaler sig selv overalt her i Livet, hvor Forudsætningen for en saadan Blanding overhovedet er til Stede, er det dog ikke værd at overse dette Arbejdes ideelle Betydning. Det er det saa meget mindre, som kun altfor mange endnu er tilbøjelige til at sige som en be-

kjendt Forfatter, da han en Gang blev opfordret til at skrive i et Dagblad: »Jeg skriver kun paa Velin!« Sagt halvt i Spøg var det utvivlsomt Forfatterens alvorlige Mening; men denne forhindrede ham jo ganske vist senere ikke i at blive Redaktør af en jævn Provinsavis — en Virksomhed, som næppe har sat dybe Spor i Journalistikens Historie. Tankegangen i denne Ytring er maaske ret almindelig endnu i visse Kredse, i alt Fald naar der er Tale om Provinspressen. For kun et Par Aar siden læste jeg med stille Latter i en Provinsavis, hvorledes en bekjendt Højskoleforstander paa et Møde af Højskolelærere havde opfordret sine Kolleger til ikke at undse sig ved at skrive i Provinsblade! Og det ligger ikke meget længere tilbage i Tiden, at en yngre Forfatter fortalte mig, hvorledes han havde maattet høre ilde af en af Retningens Ypperstepræster, fordi han havde skrevet en Feuilleton til en Del Provinsblade! Enhver Pressemand, der har den rette Opfattelse af sit Kald og den rette Kjærlighed til sin Gjerning, ser naturligvis helt anderledes paa denne Sag. Det vil i Almindelighed forekomme ham, at hverken Videnskabsmanden eller den betydelige Forfatter sidder for højt til Hest til at henvende sig til 10—20,000 Avislæsere paa én Gang, hvis han har noget at fortælle dem, som de kan have Gavn eller Glæde af at høre. Ja, mangen gammeldags Folkeven nærer troligvis den kjætterske Opfattelse, at i Arbejdet for Folkeoplysning er de bedste kun lige netop gode nok, og alle andre ringere end de burde være. Og han staar heldigvis ikke ene med denne Opfattelse. Selv Mænd som Bjørnson og Strindberg har i sin Tid vedkjendt sig et rigtigere Blik for Pressens Betydning i det moderne Samfund end den ovenfor nævnte Forfatters.

Men skal Dagspressen hævde den Stilling, som naturlig tilkommer den, maa den ikke blot tænke paa at udvide sit Format, men først og fremmest sine Opgaver. Dette følger i den Grad af sig selv, at det vilde være trivielt nærmere at paavise denne Paastands Rigtighed. De brækkede Arme i Løgstør formaar ligesaa lidt som de velformede Ben paa kjøbenhavnske Varieteer at forhøje Pressens Kredit. Og de detaillerede Referater af Selvmord og Kjæltringestreger, der ugenert stiller den sagesløse Familie i Gabestokken sammen med Synderen, gjør det vistnok heller ikke. Men udvider Dagspressen stadig sin Hovedopgave, drager den bestandig dygtigere Kræfter til sin Gjerning, virker den gjennem sit daglige Indhold som et Hovedorgan i Folkeoplysningens Tjeneste, saa vil det efterhaanden blive mere end en Frase, at »Pressen er den syvende Stormagt«. Paa det Trin, den nu staar, raader den i alt Fald over nogle af de første Betingelser for at blive den vigtigste Oplysningskilde i Landet. Og dette Forhold burde anspore alle »rette vedkommende« til at lede det sundeste og bedste Oplysningsstof ad denne Kanal til alle Landets Hjem.

SØREN SVARRE

KARL SCHRØDER

OM TEGNEUNDERVISNING*

I DET vi tænke, benytte vi Billeder. Fremkaldes en Oplevelse i vor Erindring, saa forme sig som Billeder for vor Bevidsthed de Omstændigheder, der vare medvirkende ved Oplevelsen. Vort »indre Øje« ser den Person, vi har talt med, hvis vi reflektere over en Samtale. Der danner sig Billeder for vor Bevidsthed saavel af kendte og oplevede Ting som af ukendte og ikke oplevede. Som Voxne forstaa vi at sætte Maal og Grænser for disse Billeder, som Ideassociationerne ellers vilde gøre for omfattende. Ved at tænke paa noget, frembringes et Billede, ved en Association dannes et andet Billede, og Tanken gør et Spring. For ingen danner disse Billeder sig saa levende som for Børn, og ingen lever saa inderligt i disse Billeder som Børn. Men deres livlige Forestillingsevne former og danner for deres Bevidsthed det oplevede eller tænkte videre og videre, saa Grænserne udviskes og »Fantasien løber løbsk«; de forstaa ikke at begrænse med de rette Maal, deres Indbildningskraft er stærkere end deres Erfaring, og derfor blive de narrede. Det gælder altsaa om at sætte Grænser. Ved at undersøge, iagttage og sammenligne læres Tingene, og man naar til Forstaaelse; ved Vejledning gøres Forstaaelsen til Viden. Børns Forestillingsevne giver sig stærkt Udslag i Billeder, og naar de skulle udtrykke noget, sker det bedre med Blyant og Griffel end med Ord, men da de ingen Erfaringer have til at støtte deres Forestillinger med, blive deres Forestillinger mangelfulde. De maa derfor lære, og da Tegningen som Meddelelsesmaade saa naturlig ligger for dem, vilde det være rigtigst i alle Undervisningsforhold at benytte denne Evne som Meddelelsesmiddel. Da Tegning er det naturlige Udslag af en livlig Tænken i Billeder, da den er Midlet til at udtrykke Tanker, Erindringer og Oplevelser, beskæftige Børn sig meget med den, den bekræfter deres Viden, sætter deres Fantasi i Bevægelse, giver deres Følelser Udslag (som Beundring f. Ex.) og tilfredsstiller deres Virketrang. Tegning burde derfor

* Hosstaaende Artikel, hvis Forfatter, Figurmaler M. Tvede, er Tegnelærer ved Dr. Starckes »Det danske Selskabs Skole«, fortsætter paa et Specialomraade de Betragtninger om »Den lærde Skoles Reform«, som cand. mag. Vilh. Rasmussen fremsatte i Vagtens 3. Hæfte, Side 132—147.

anvendes — særlig for smaa Børn — i hvert Undervisningsfag og tillige være Genstand for rationel Undervisning.

TEGNEUNDERVISNINGEN SOM DEN NU ER

Det er ikke med Beundring man ser paa Skolefaget Frihaandstegning. Det er ikke med Agtelse og Ærbødighed, at Eleverne mindes Tegningen i Skolen. Tegneundervisningen staar paa saa lavt et Trin som muligt, og i lang Tid har den staaet paa samme Standpunkt; de Forandringer, der en enkelt Gang ere foretagne, have ikke i nogen væsentlig Grad formaaet at højne Niveauet. Undervisningen i Frihaandstegning spiller i Skolen saa lille og saa underordnet en Rolle, at dens Nyttevirkninger for Eleverne ere ganske forsvindende. De ledende Skolemænd have gjort Tegning til Skolens ubetydeligste Fag, idet de have ment, at Udbyttet ikke stod i Forhold til Anstrængelserne, at det var ganske overflødigt for det overvejende Elevantal, og at det væsentlig kun tilfaldt de ganske faa, der var begavet med udpræget Talent for Tegning. Netop dette er Fejltagelsen, thi Tegning maa i Børneskolen ikke drives udelukkende som Kunstfag eller som et Maal, der skal naas, men særlig som et Middel til Udvikling i forskellige Retninger.

Kommuneskolen har det største Antal Undervisningstimer i Tegning, Borger- og Realskolen har færre, og i Latinskolen har Mellemklasserne een Time om Ugen hver. Tegningen udøves ved Hjælp af et Undervisningsmateriale saa ensidigt som muligt, et Materiale, der sætter en forsvarlig Bom for selvstændig Tænkning og Arbejden, og efter et System, der nødvendigvis maa døde Interessen. De smaa Børn som i Hjemmet af Hjærtens Lyst har tumlet med Blyant, Papir og Farver, som har omsat hver Tanke i Billeder, og som ikke er gaaet af Vejen for nogensomhelst Opgave, begynde deres Skolegang og faar intet at gøre med Tegning. I de tre-fire første Aar har de ikke Tegning som Skolefag. Endelig faar de Tegning, en Time om Ugen og efter de mærkeligste Fortegninger. De begynde med at tegne Streger, som intet forestille, eller Streger som forestille forunderlige og ukendte Figurer, mærkelige Sving, Krøller og Broderiornamenter eller Smaating som Skeer, Sabler, Hatte og andre Brugsgenstande. — Det er ellers en ganske behagelig Time, thi der er ingen Forberedelse til den i Hjemmet, Karakterer gives som Regel ikke, Skolebestyreren er ret ligegyldig for Faget, hvilket snart mærkes, og der er herlig Adgang til Sjov i Timen. Men Tegningen! Den interesserer ikke Børnene. At tegne er ellers morsomt, kun ikke som det gaar til i Skolen. Hjemme er det noget andet, dèr gaar det løs med Riddere, Konger og Skibe, alt mellem Himmel og Jord tegnes, kun aldrig Streger, der intet forestille eller højest forestille Kaffemøller og Tændstikæsker.

De gamle Fortegninger, som vare stærkt behængte med Hjælpekvadrater og Hjælpelinjer, bruges endnu i nogle Skoler og ere ganske umulige, idet Eleverne intetsomhelst lærer af dem. De spilde kun deres Tid og faa deres Begreber om Tegning forkludrede. De nyere Tegninger ere ganske fri for Hjælpelinjer, hvilket er et Gode, men de forestille i høj Grad aandløse og kedelige eller saa gaadefulde Figurer, at Eleverne ingen Interesse kunne finde ved dem. Fortegninger er uheldige ved Tegneundervisning; denne bør ledes ved Hjælp af virkelige Genstande, thi den Opfattelse, som Eleven kan faa af en Ting ved Undersøgelse,

Iagttagelse og Sammenligning, bliver ved en Tegning af mere Værd, naar Tegningen gøres efter selve Tingen, end naar den gøres efter en Afbildning af vedkommende Ting, ligesom Arbejdet bliver af en mere selvstændig Art end hvis Anstrængelserne gælde en Kopi — som i Skolerne — af en i Forvejen tilrettelagt Konturtegning; thi ved denne sidste kan der fra Elevens Side ikke rettelig være Tale om selvstændig Opfattelse, da en saadan allerede præger den færdige Fortegning, hvorved det altsaa kun bliver en Kopieren, et Forsøg paa at efterligne en andens Opfattelse. Selvstændigheden ved Arbejdet og Nyttevirkningerne deraf forringes i høj Grad ved, at forhold-bestemmende Punkter og Linjer anskueligt ere lagte til Rette paa et Plan, som jo kun har Udstrækning én Vej, medens den virkelige Genstand, der tegnes, har Udstrækning baade i Dybden og Bredden. Arbejdet bliver for let og kedeligt for Eleven, som heller ikke har den Tilfredsstillelse at kunne sige, at det er »mit Arbejde«. Eleverne ville — ledede paa rette Maade — lære at tegne efter fritstaaende Genstande og efter Naturen ved de Hjælpemidler, som Øje og Maal ere i Stand til at give, de ville lære at ordne, lægge tilrette og begrænse, og de ville lære dette i højere Grad end ved Fortegningerne, som jo ere lagte tilrette eller »tegnede for.«

Efter Fortegningerne ere det næste Led i Systemet Klodserne. Disses Anvendelse ved Tegneundervisningen bør være beregnet paa Tilegnelsen af Perspektivlærens Grundsætninger, samt paa at være Overgangsled fra de allerførste til de lidt vanskeligere Øvelser. De blive i Reglen benyttede som Slutningsled, som det højeste Undervisningsmateriale, og det maa være drøjt for 12-14 Aars Drenge med livlig Fantasi at sidde i et eller to Aar — selv om det kun er en Time om Ugen — og studere Klodsernes »maleriske« Egenskaber. De meget faa, som komme til at tegne efter Gibs, ere i Reglen ogsaa ret triste derved, thi Gibsmodellerne ere afpassede til Undervisningen, det vil sige, at de ere saa kedelige som mulig, og Forsøgene mislykkes som oftest, da Eleverne ganske ere afvante med at tænke selvstændigt over en Tegning.

Saa har Skolen gjort sin Pligt. Tegneundervisningen er forbi. Den har allerede længe været Genstand for Elevernes Mangel paa Agtelse, en Mangel paa Agtelse, der overførtes paa Læreren, som af de større Drenge ansaas for en forkrøblet Existens, strandet paa Vejen til Kunstens Templer og endt som Tegnelærer.

Eleverne mærkede, at der var noget galt ved den Tegneundervisning; de forstod ikke, hvorfor de skulde efterligne Fortegningerne; de fattede ikke den Udvikling, deres Øje og Opfattelse var Genstand for. Og i dette sidste maa man give dem Ret.

TEGNEUNDERVISNINGENS METODE OG PLAN

Ved Tegneundervisningen bør der lægges særlig Vægt paa selvstændigt Arbejde, og Eleven læres gennem Iagttagelse og Sammenligning, Maal og Beregninger til at komme til klar Bevidsthed om det, der skal tegnes. Undervisningen begynder i Skolens yngste Klasse for at benytte Børnenes stærke Trang til Billeder og deres Evne til at udtrykke sig ad Tegningens Vej. Eleverne skulle tegne efter Naturen og efter virkelige Genstande; de skulle lære at kende Farverne og benytte dem. —

Lad os engang se, hvorledes Undervisningen bør foregaa i en Skoles yngste

Klasse med 5 à 6 Aar gamle Børn. Man tegner først en Del Streger paa Klassetavlen og fortæller, at disse kaldes Linjer. Ved Hjælp af et Stykke lyst Sejlgarn viser man, at dette, med den sorte Tavle til Baggrund, kan lægges i samme Retning som de tegnede Linjer; det kan hænge lige op og ned, naar der er en Vægt i den ene Ende af det, og en saadan Linje kaldes lodret (efter Benævnelsen Lod); det kan ligge vandret, fordi Vands Overflade indtager en saadan Stilling. Linjerne tegnes sammen som en Firkant (Kvadrat), og denne forklares paa det omhyggeligste i Forbindelse med forskellige andre Firkanter (Rektangel, Paralellogram), og Forskellen indprentes. Man maa benytte ganske ligefremme Udtryk, som Børnene forstaa. En Trekant og en Firkant tegnes ved Siden af hinanden og koloreres med to forskellige Farver. Man viser, at Trekanten er tegnet af tre, Firkanten af fire Linjer. Ganske ens Firkanter af forskellige Størrelser tegnes, og Børnene lære at se Forskellen i Størrelsen. Ved Hjælp af ligestore Pinde dannes Firkanter. Alle Børnene komme op til Klassetavlen og tegne baade Firkanten og Trekanten, og man vedbliver med Forklaringer og Øvelser, indtil man mærker, at alt er forstaaet. Hertil gaar 3 à 4 Timer. At tegne paa Klassetavlen er for de Smaa en udmærket Forberedelse til at tegne paa Papiret. Paa dette tegnes endelig Firkanten af en vis given Størrelse, først med Lineal og Trekant og derefter paa fri Haand. Den koloreres efter en paa Tavlen med farvet Kridt opgiven Farve eller efter farvet Uldgarn. Efter at have anvendt et Par Timer til denne Øvelse underviser man Børnene i Farvelære; man lærer dem om Arten, Styrken og Benævnelsen, altsammen ledsaget af de nys nævnte Hjælpemidler i Forbindelse med Blomster, Blade og Frugter. Dertil medgaar tre Timer. Man tager derpaa atter fat paa en Firkant, som deles i fire ligestore Dele, og hver Del koloreres med en Farve. Trekanten behandles derefter ligesaa omstændelig, idet man indprænter det Lærte, saaledes at det ikke glemmes. Ved Slutningen af Timen tegner man for at fornøje og anspore Børnene letforstaaelige Billeder paa Klassetavlen, f. Ex. et Hus paa Landet med Storken staaende paa Taget med en Frø i Munden, en Sø med svømmende Svaner, en Gris, Have og lignende.

Naar man har fortalt om krumme Linjer, særlig Cirklen, gennemgaaes en Tærning. Denne modelleres i Ler af Børnene, og man viser dem, at hver af dens Sider er en Firkant med lige store Sider. En saadan Firkant er gennemgaaet med dem saa godt, at de aldrig glemmer den. Man lærer Børnene, at Tærningen er et Legeme, som baade har Udstrækning i Bredden og i Dybden; at man ikke kan se alle dens Sider paa en Gang; at to Sider støde sammen i en Kant og tre i et Hjørne. Man lader dem tælle Sider, Kanter og Hjørner og forklarer Tærningen paa Kryds og tværs. Man benytter en stor Tærning (en Kasse) og lader Eleverne tegne efter denne paa Klassetavlen, derpaa efter Hukommelsen og endelig paa Papiret. Man fortæller Børnene om kendte Ting, som Tærningen er Grundform for. — Tærningen, som er det første, virkelig fritstaaende Legeme, Børnene tegne efter, tager lang Tid: Fremgangsmaaden maa læres omhyggeligt, og man gør rettest i, for ikke at trætte de Smaa, at dele Timen og tale om Farver eller andet den sidste Del af denne.

Efter denne kommer Farvelære, derpaa en Kugle og en Cylinder. Ved Afvexling vedligeholder man Børnenes Interesse, intet svækker denne saa meget som

ensformige Øvelser. Firkanten med de fire Afdelinger kan gøres til et Vindu, det firsidede Prisme kan gøres til en Bænk, idet man samtidig giver Børnene en Bænk at se paa. Efter 30 Ugers Forløb (et Skoleaar — 42 Uger à 2 Timer) faa Børnene naturlige Blade at tegne efter, og disse koloreres. Efter to Aars Forløb kunne Børnene tegne efter Blomster, Blade, Frugter og efter fritstaaende Genstande. Der tegnes nu efter Skolens naturhistoriske og fysiske Samling, efter Blomster, Frugter, Blade, Rødder og Stene, efter Legetøj og Afstøbninger, og Farverne benyttes i videste Udstrækning. Eleverne lære Perspektiv — og Projectionstegning dog uden al Videnskabelighed.

Dette er, kortelig fremtillet, Fremgangsmaaden. At opsætte en fuldstændig Plan, med Bestemmelser for hver enkelt Time, er her ikke Plads til, og man maa forøvrigt være rede til at gøre Forandringer og ændre hist og her, noget som hver Lærer bedst selv kan afgøre. — De smaa Klasser har ingen Tegning i Skolen, de større kun en Time om Ugen. De smaa burde mindst have tre Timer Tegning om Ugen og de større Klasser to; som Forholdene for Øjeblikket stiller sig, er der ikke meget Haab om at faa dette gennemført. En eneste Skole her i Byen har dog gjort Begyndelsen.

TEGNEUNDERVISNINGENS MAAL

Man mærker ofte sin Ubehjælpsomhed, naar man skal fremstille en Tegning, eller naar man skal forklare noget ved Hjælp af en Tegning, og man slaar sig da til Ro med den Undskyldning, at man mangler Evner. Det er dog ikke saa vanskeligt at tegne, som man tror, og med lidt Taalmodighed kan Enhver lære at tegne. En anden Ting er det, at man maaske ikke har Anlæg for det maleriske. At lægge noget individuelt, noget af egen Opfattelse ind i en Tegning, at fremstille Kunst er ét; at efterligne en Ting ganske ligefremt ved Hjælp af Maal og Beregninger er noget andet. Man kan lave en Tegning, hvor alle Maal og Forhold ere rigtige, og dog er det ingen Kunsttegning, men den kan dog have sin Berettigelse og gøre sin Nytte.

Tegningen i Kommuneskolen er hovedsagelig baseret paa Forberedelse til teknisk Skoles Undervisning, Privatskolernes Undervisning er ikke baseret paa noget Maal. Systemerne, hvorefter der arbejdes, ere forskellige i de forskellige Skoler, og det er hovedsagelig Fortegninger, der benyttes som Tegneobjekter. Undervisningens Maal er uklart og dunkelt, og spørger man, erkendes beredvilligt, at Tegneundervisningen er et nødvendigt Onde, som meget godt kunde undværes, naar det ikke var for Traditionens Skyld; derfor er Tegneundervisningen i Privatskolerne sunken ned paa et Standpunkt, hvor den nærmest virker lattervækkende, — naar man ikke tager Hensyn til den Tid, der spildes paa den.

Tegning bør være et Middel til Udvikling i forskellige Retninger. Tegneundervisningens Maal bør være:

at udvikle Elevernes Skønhedssans;
at udvide Elevernes Øje og Opfattelse for Karakteristik, for Maal og Størrelser, for Begrænsning og Tilrettelægning;
at udvikle Elevernes Sans for Farver og Farvevirkninger;

at støtte Undervisningen i andre Fag og
at forberede Eleverne til teknisk Skoles Undervisning.

Intet af disse Maal kan staa ene som Sigte for Undervisningen, thi hvis denne f. Ex. gik ud paa udelukkende at udvikle Elevernes Skønhedssans, kom Skolen til at virke som Kunstanstalt, hvilket ikke er Meningen, eller lod man Maalet alene være Forberedelse til teknisk Skoles Undervisning, da vilde en Mængde Elever ikke have Brug for den.

Udviklingen af Elevernes Skønhedssans er af stor Betydning. Selvfølgelig kan man ved Tegning ikke paatage sig at udvikle Elevernes Skønhedssans i dette Ords fuldeste Betydning. Skønhed i Tanke og Gerning ere Virkninger af almen civilisatorisk Opdragelse, men meget henimod denne kan den rette Forstaaelse af Naturen og Kunsten bringe os. Hvor uforstaaende staa ikke mange overfor Naturen, overfor Kunstfrembringelser eller overfor Kunsthaandværk. Man vil nødig udtale sig, førend man har hørt en Kender, og hans Udtalelser doceres da i Reglen som ens egne. Denne Uselvstændighed til at bedømme stammer fra Uvidenhed, halv Viden, fra Mangel paa virkelig Kendskab. At danne sig en bestemt Mening om noget, at udvikle sig saaledes, at man opfatter, om noget er skønt eller uskønt i Form, Farve og Behandling — Øjets Udvikling, Opfattelsesevnens Skærpelse kan i Skolerne i det smaa læres ved Tegneundervisningen og kan da danne et Grundlag for videre Udvikling. —

Eleverne faa i Tegnetimen udleveret en Gren med Blade og Frugter af f. Ex. et Egetræ, og man lader dem tegne efter denne først i bunden Stil ɔ: som den ser ud, derefter i ubunden Stil ɔ: Kompositioner efter Egetræets Grene, Blade og Frugter. Det forudsættes, at Eleven ledes paa den rette Maade, og han faar da Øjnene op for det skønne ved denne lille Del af Naturen. Der er i Naturen nok af nemt og tilgængeligt Materiale til at udvikle Elevernes Skønhedssans med. Man kan ogsaa lade Eleverne tegne efter Kunstgenstande eller efter Kunsthaandværk, men først og fremmest direkte efter Naturen. Eleverne vil paa denne Maade erhværve sig mere Selvstændighed, thi deres Viden bliver sikrere. Ved at blive stillet overfor Opgaver af denne Art gives der ogsaa Eleven Ideer, hvilket for en Mængde Fag er af Betydning. Allerede som Skolebørn lære de at arbejde mere selvstændigt, og skal de senere komponere og forarbejde en eller anden Ting, behøve de ikke at gøre som nu, hvor det at komponere og fremstille noget næsten altid er en Tyvebestilling. Der findes nemlig en Mængde Hjælpemidler — særlig har Tyskerne stor Færdighed i at frembringe disse — i Form af Billedværker, og de fleste Dekorationsmalere, Snedkere, Litografer, Billedskærere o. s. v., o. s. v. ty til disse for at faa Ideer eller benytte Tegninger til de Arbejder, de skulle fremstille. Selv om en Skoleelev ikke senere bliver Haandværker, men Dommer eller Læge o. s. v., har Skolens Undervisning paa dette Omraade dog ikke været unyttig, thi den har højnet Vedkommendes Syn og Forstand paa en Mængde Forhold. Udviklingen af Elevernes Skønhedssans spiller saaledes en meget stor Rolle, den giver Mening og styrker Opfattelsesevnen, og den burde fremmes stærkt i Skolerne.

Eleverne maa lære at opfatte Karakteristik eller Ejendommelighed, han maa kunne bedømme Maal og Størrelser, og han maa lære at begrænse, ordne og lægge

tilrette. Det er ganske nødvendigt at kunne bestemme det karakteristiske, som afgiver Støttepunkter for Tegningens Troværdighed. Maal og Størrelser maa undersøges ved de Hjælpemidler, der paa en nem Maade haves hertil, og dernæst maa en Tegning begrænses, ordnes og lægges tilrette. Øjet udvikles da til at gaa det karakteristiske saa nær som muligt uden at karikere, Bestemmelsen af Maal og Størrelser indprænтes ved Øvelse saaledes i Bevidstheden, at Hjælpemidlerne ikke senere behøves, og Begrænsningen forhindrer Vidtløftigheder. Derved vænnes Eleven til Samvittighedsfuldhed og Nøjagtighed ogsaa overfor andre Ting, og af hvor stor Betydning er det ikke, at man forstaar at ordne og begrænse. At se og opfatte det karakteristiske eller ejendommelige kan læres Børn gennem Tegning, og det spiller en stor Rolle i det praktiske Liv for alle Fag uden Undtagelse. Lægen sammenligner f. Ex. et sygt Knæ med det raske for at se Ejendommeligheder ne ved det syge Knæ, Købmanden maa kende Varernes Ejendommeligheder o. s. fr.

Et lille Exempel paa, hvor lidt Forstaaelsen af Maal og Størrelser er indprænтet hos Folk, skal gives her ved at henlede Opmærksomheden paa Adresseskrivningen paa Konvoluter. Adressen staar i Reglen aldrig midt paa Konvoluten, men gærne til en af Siderne. Er Adressen noget længere end slet og ret Navnet, kommer den som oftest til at staa uskønt, idet man ikke forstaar at beregne Pladsen til Ordene, som da blive trængte stærkt sammen til Siden.

Forstaaelsen af Karakteristik hjælper til Forstaaelsen af Tingen. Maal og Størrelser tumler man med i det daglige Liv, og Begrænsning og Tilrettelægning giver Forslag i Tiden. Det er derfor af Vigtighed at lære dette. —

Eleverne maa ogsaa lære at opfatte Farverne og disses Virkninger. Hos Størsteparten af Børn er der en Usikkerhed og Famlen, naar Talen er om Farver, og selv Voxne have mangelfulde eller slet ingen Begreber om Farver. I det praktiske Liv spiller Kendskab til Farver en meget stor Rolle; der findes ikke det Hjem, hvor der ikke tages Hensyn til Farverne, for ikke at tale om Haandværkere, Sømænd, Befordringsmænd, Handlende o. s. v., o. s. v. I Hjemmene høre Børn meget lidt om Farverne, thi Hjemmene selv vide næsten ingen Besked, kun Damerne beskæftige sig til en vis Grad med dem, naar Talen er om Valg af Møbler eller Klædningsstoffer, og det vilde være i høj Grad uretfærdigt at sige, at Damerne have Forstand paa Farver, noget man kan overbevise sig om paa Gaden hver Time paa Dagen. Børnene faa altsaa ingen eller højest en mangelfuld Vejledning i Hjemmene. Hvor lære de da Farverne at kende? De opsnappe noget hist, noget her og maa selv — naar de blive ældre — se at faa Rede paa den Ting. De gaa — ogsaa som Voxne — med en Opfattelse, de selv have dannet sig uden Vejledning og tro tilsidst, at det er den rigtige. Farvesansen er ofte meget uudviklet hos Folk, men uddannet paa rette Maade og helst i en vis Alder kan der i Skolerne gøres meget for at give Børn den rette Forstaaelse af Farverne. Farvelæren spiller ogsaa en stor Rolle for Børn med Anlæg for Farveblindhed, idet det er paavist, at saadanne, ved i Tide at faa Opfattelsen af Farver udviklet, kunne fries helt eller delvis for denne Fejl.

Tegningen skal støtte Undervisningen i andre Fag f. Ex. Naturhistorie, Geografi, Fysik og Botanik. Man bør drage den Fordel af Tegneundervisningen. Den

kan kun gøre Nytte og koster ingen anden Ulejlighed end Konferencer mellem Lærerne indbyrdes. Undervisningen i disse Fag vil blive mere interessant for Eleverne og bidrage til, at deres Tænkeevne skærpes og fæstnes. Til Exempel vil Forstaaelsen af Beliggenheden af Byer, Floder, Bugter, Søer, Bjærge og Skove i høj Grad fæstne sig hos Eleven, naar han har tegnet disse efter et Landkort, og det vil aldeles ikke være uoverkommeligt. Har en Klasse i Botanik Lektie for om en Ærteplante, saa tegnes denne i foregaaende Tegnetime fra Rod til Top, med Blade, Blomster og Frugter, og det hele koloreres. I Amerika ledes Undervisningen netop i denne Retning til stor Gavn for baade Elever og Lærere.

Undervisningen i Tegning maa ogsaa ledes som Forberedelse til Undervisningen i teknisk Skole. En Mængde Elever blive jo Haandværkere eller Teknikere, og for dem er det selvfølgelig godt at kunne slippe nemt over en Del af den tekniske Skoles Elementarundervisning. Men det vilde være urigtigt udelukkende at drive Tegneundervisningen med dette Maal for Øje, thi for det første skulle ikke alle Eleverne den Vej, for det andet maa der blive en hel Del Tid tilovers, og for det tredie faa Eleverne ikke den fulde Nytte af Tegneundervisningen. Geometrisk-, Projections- og Perspektivtegning burde fortolkes ganske ligefrem for de mindre Elever tillæmpet efter deres Standpunkt. —

Mange Undervisningsfag have været Genstand for stærk Udvikling; maatte Turen nu snart komme til Tegning, dette i saa mange Retninger nyttebringende Fag!

M. TVEDE

LOKE LÆNKET TIL KLIPPEN.

BILLEDHUGGER NIELS HANSEN-JACOBSEN

I den berømte Sommer 1888, da den store nordiske Udstilling i København vakte saa megen Selvtillid og saa mange lyse Forhaabninger Danmark rundt, boede der i et lille tredje Sals Kammer ude i Istedgade en selvbevidst og forhaabningsfuld ung Mand, som kæmpede sit første Kunstværk frem. Rummet var knebent, Lyset daarligt, Møblementet det tarveligste. I det ene Hjørne laa en stor Dynge vaadt Ler, ved den modsatte Væg stod en Seng, og fra Lerdyngen til Sengen var Stuen fyldt af en mægtig Kavallet, over hvilken Kunstneren Dagen lang stod bøjet i intenst Arbejde med at skabe sin egen kunstneriske og sociale Spændtheds Symbol: *Loke lænket til Klippen.*

I dette primitive Atelier mødte hver Dag paa bestemt Klokkeslet en velvoksen Mand, som for saa og saa mange Ører i Timen gav sit nøgne muskuløse Legeme til Model. Sommeren gik og Efteraaret med, men stadig tjente Modellen sin Dagløn i Istedgade. Den unge Kunstner, der netop det Aar var sluppen ud af Akademiet og havde sin »Afgang« i Orden, var svært fattig, men han vilde lige saa lidt spare paa Penge til Model som paa sine Kræfter; han kunde sin Anatomi, og Figuren skulde omhyggeligt gennemarbejdes, saa Charlottenborg-Censuren straks maatte aabne Tempelportene for den lænkede Loke.

Og hen over Klippeblokken vred Loke sit stærke Menneskelegeme, kraftigt spændte han sig mod Baandene om Hals og Lænder og Vrist, han havde knyttet Hænderne, saa Aarerne svulnede under Huden, Ansigtet var præget mindre af

VINRANKEN.

DØDEN OG MODEREN.

Forpinthed end af en trodsig Viljestyrke, der betød, at engang skulde Frigørelsens Time komme.

Det var gyldne Dage for Modellen, en Slags »fast« Stilling, der lod Tiden glide sorgløst hen. Et rundt Tusind Kroner havde han tjent, før Loke laa stolt og stor og fuldt færdig i den lille Hybel.

Men da var ogsaa Kunstnerens sidste Skilling gaaet med.

— — —

Blandt det ny paa Foraarsudstillingen 1889 lagde man Mærke til Niels Hansen-Jacobsens Loke. Alle var enige om at beundre Figurens menneskelige Kraft og dens detaillerede Udførelse. Som Anerkendelse fra Akademiet modtog Kunstneren Aarsmedaillen, og — hvad der betød mere — Galleriet købte Loke for et Par Tusind Kroner og skænkede den til Aarhus Museum.

Dette Salg gav Hansen-Jacobsen et økonomisk Rygstød, som kom yderst belejligt, og uden hvilket han næppe havde faaet Mod til næsten straks efter at gaa sine egne kunstneriske Veje.

Tillid til sig selv havde han i Forvejen. Maleren Carl Bloch, hos hvem Hansen-Jacobsen tegnede efter Afgang, kom nemlig en Dag ud i Istedgade og saa paa den færdige Figur — og roste den. Saa vidste den unge Billedhugger, at han ikke havde tænkt og arbejdet forgæves. Han *var* Kunstner og vilde fra nu af kun stræbe efter de Maal, der for ham var Kunstens største.

— — —

Niels Hansen-Jacobsen er født 1861 ved den lille sydjydske Stationsby Vejen, ikke langt fra Askov Højskole. Faderen ejede en lille Gaard; han ejer den forresten endnu, og trods sin høje Alder, 80 Aar, er han ikke kommen paa Aftægt,

HAVHEKSEN.

men gaar stadig og tumler med hele Bedriften. Der er altsaa Energi i denne Slægt af den bedste jydske Bondetype: stræng, nøjsom, udholdende, godt begavet.

Allerede som Barn skar Niels i Træ og formede af Ler især menneskelige Figurer, saaledes en Kopi af en uendelig sløj Frederik d. VII-Buste, der blev den første Anledning til, at man i Hjemmet fik Øje for Drengens særegne Trang og Haandelag. Men Lyst og Raad til at udvikle Evnen videre havde Hjemmet ikke. Jydske Bønder var i de Dage endnu ikke naaet saa vidt i kulturel Selvtillid, at de kunde tiltænke en Bondesøn anden Lod end at blive Bonde eller allerhøjest Præst. Præsten var Indbegrebet af al jordisk Fuldkommenhed, Kunstnergerning kendtes knapt af Navn. Hvordan skulde da Sønnen af bondedansk Afstamning og med det bondedanske Navn blive Kunstner?

Til 18-19 Aars Alderen gik Niels hjemme paa Gaarden og gjorde alt forefaldende Bondearbejde med. I sin Fritid syslede han stadig med at tegne og snitte og modellere, men ogsaa Musik dyrkede han med Begejstring. Og Faderen, der selv i sin Kres var en skattet Violinspiller og bedre forstod at vurdere Sønnens musikalske end hans bildende Evne, gav villigt sit Minde til, at Niels maatte tage Undervisning i Musik. Paa Landet kunde jo den Art Kunst give sin Mand megen Anseelse og en pæn Bifortjeneste. Hos en nær Bekendt af Hjemmet, Præst ved Ribeegnen Bredsdorff (Birkedahls Svigersøn) der selv var meget musikalsk og navnlig spillede smukt Violin, kom Niels saa nogen Tid »i Lære«. Under Opholdet i dette Hjem, hvor et godt Bibliotek for første Gang stod til Bondesønnens Raadighed, og hvor der fandtes god Kunst paa Vægge og i Mapper, fandt Kunstnerdrømmene rigelig Næring. Billedhugger vilde han være, blev Vejen end aldrig saa trang. Og i sit 21 Aar rejste han til København.

Paa Falkenstjernes Højskole paa Frederiksberg erhvervede han sig ved et Vinterkursus den grundlæggende Almenviden, han hidtil havde savnet. Han brugte

ASTRONOMIEN.

sin Tid godt, læste og var paa Kursus fra den tidlige Morgen, men mødte alligevel hver Aften hos Billedhugger Rasmus Andersen (Dalgasmonumentets Kunstner) og sad ofte der til langt ud paa Natten og tegnede.

Saa kom ogsaa for Hansen-Jacobsen den militære Tjenestetid, der for saa mange Mennesker, men sikkert mest for Studerende og Kunstnere bryder forstyrrende

DEN UKENDTE STJERNE.
STATUETTE I BRONCE TIL ELEKTRISK LYS.

ind i den faglige Uddannelse netop i de bedste, mest frugtbare Udviklingsaar. Mellem halvanden og to Aar maatte han ofre ved Ingeniørkorpset. Men ogsaa som Soldat tog han i sin Fritid Tegneundervisning, ja havde tilsidst endogsaa Aftentimer paa Akademiet; og da Militærtjenesten endelig var overstaaet, kunde han helt og holdent drage Nytte af et regelmæssigt Studium gennem alle Akademiets Klasser.

Af Soldatertjenesten havde Hansen-Jacobsen dog det ret snurrige Udbytte, at han efter Ingeniørkorpsets Anvisning fik krigsministeriel Bestilling paa en Model af

Kastrup-Fortet fem hundrede Gange formindsket, denne skulde paa Udstillingen 1888. Desuden fik han vel sagtens som Soldat det skeptiske og antipatiske Syn paa alt Militærvæsen, der over en halv Snes Aar senere skulde komme saa mægtigt til Orde i hans imposante Skulptur *Militarismen*.

— — —

Hansen-Jacobsens Kunst er ikke populær, den er — til Held eller Uheld for Kunstneren — ingen Salgsvare, men et Stridens Tegn er den overalt, hvor den

EN TROLD, DER LUGTER MENNESKEKØD.

kommer frem. I Flæng vækker den Latter og Forargelse og skaber Beundring og Begejstring, den ejer det nye Syn, der sætter Skel for og imod, det nye Liv, som netop er Meningen med al god Kunst.

Hansen-Jacobsens kunstneriske Stræben er at gyde ny Vin i de gamle Læderflasker.

Hans Mening om Kunst er omtrent denne:

Medens der i Musiken og Literaturen er en stadig Bevægelse fremad, saa er det som om Skulpturen og Arkitekturen nu og i al Evighed kan nøjes med at leve paa de gamle Former og Ideer, som til Trivialitet gentages. Hvorlænge skal vi dog i Skulpturen døje alle disse mandlige og kvindelige Modelfigurer, der staar og spræller med Arme og Ben eller ruller sig paa Jorden: alle disse Adam'er, Eva'er,

»FRIHEDEN«.

Kain'er, Abel'er og David'er, med ét Ord: alle disse Galleridyr, der kun er lavet for at kunne sælges? Til hvad Nytte gøre en David hvert eneste Aar i Alverdens Lande? Vi har jo Michel Angelos David! Han er Mand for alle de andre. Og den, der aldrig saa den eneste rigtige David, ham i Florenz, kan jo for en ringe Penge købe sig et godt Fotografi af ham. Københavnerne har ham endogsaa i Afstøbning — selv om denne har faaet den mest idiotiske Plads blandt de ganske vist faa, vi har til Raadighed.

Enhver alvorlig Kunstner bør søge sig selv og kun sig selv. Det burde være forbudt at imitere og »variere« den store gamle Kunst, at genoptage sine Forgængeres gamle, godt udførte Ideer. Ganske vist er enhver Kunstner i sine første Arbejder paavirket af tidligere Tiders Kunst og *maa* være det, men for enhver, der betyder noget, maa der før eller senere komme en Tid, hvor han kan gaa alene og være sig selv fuldt ud. Kommer han aldrig saa vidt, da bør han i al Fremtid staa gemt i Skyggen.

Beethoven f. Eks. var i sine første Symfonier paavirket af tidligere Musik, bl. a. af Haydn, men allerede i fjerde og femte Symfoni er han aldeles frigjort og selvstændig, og hans berømte niende Symfoni rækker langt, langt ind i Fremtiden.

Saadan skulde ogsaa Billedhuggerkunsten blive ny og personlig med hver ny Kunstner, der dyrkede den.

SKYGGEN.

Men har ikke de fleste af os pænt traadt alle gamle Spor. Thorvaldsen laante Antikens Guldmønter og betalte dem ofte tilbage i Sølv. Hans Ideer pegede tilbage, ikke frem; sjældent havde han en selvstændig Idé. Derfor betyder han saa lidet for den nulevende Slægt. Men hvorfor efterligne Antiken?

Den gamle Kunst har givet en Skønhed, Storhed og Harmoni, har naaet en Fuldkommenhed, der burde være forskaanet for at eftergøres mer eller mindre daarligt, burde være sacro-saint. Dybt beundrende staar vi overfor den. Men da vi hører en helt anden Tid til, med et ganske særegent Følelsesliv, med andre Maal og en helt anden Eksistenskamp, saa burde vi ogsaa give vor særegne Sjæl og vor Tids Stræben nye Udtryk.

Men for Elektricitet f. Eks. har det menneskelige Legeme, anatomisk studeret, intetsomhelst Udtryk. Altsaa maa vi finde nye Former! Tænk, hvilke nye Kræfter der er kommen ind i Verden, hvilke enorme tekniske Fremskridt! Gennem en tynd Metaltraad kan vi tale med Mennesker paa den anden Side Verdenshavet. Findes der da intet moderne kunstnerisk Udtryk for vor moderne Verden? Er det ikke en større Bedrift, set med Nutidsøjne, at skabe Telegrafen og Telefonen end at den klassiske Jason hentede det gyldne Skind?

Nutidens Mennesker er urolige, nervøse, ophidsede, Nutidens Kunstnere er forpinte, forarmede, Verden er i den hæftigste Tilværelseskamp, — men hvor meget mere Værd for Nutidsmennesket, for Nutidskunstneren, har ikke Forstaaelsen af dette moderne tekniske og sociale Brydningsliv end Klassicismen med dens ophøjede Ro! Vi Kunstnere har ikke længere Lov til, som Thorvaldsen, at sidde i Rom og eftergøre Antiken, vi maa med Liv og Sjæl og al vor spændte Evne være med i moderne Kamp og Fremskridt og give det nye Livs Nederlag og Sejre nye kunstneriske Udtryk!

— — —

Fra Foraarsudstillingen vil dansk kunstinteresseret Publikum foruden Loke maaske huske et Par Arbejder fra Niels Hansen-Jacobsens første Tid, deriblandt *Kuglespilleren*, som Galleriet ejer. Af senere Arbejder staar sikkert *Natten*, denne fantasifulde Symbolfigur, i uforglemmelig Erindring. Men ellers har man ikke herhjemme noget sandt og fyldigt Indtryk af denne Kunstners ejendommelige Produktion.

Med Loke stod Hansen-Jacobsen paa sikker naturalistisk Grund. Denne Figur

var endda en Streg dygtigere end Debutarbejder plejer at være. Med dette Arbejde og det næstfølgende, *Thor der løfter Midgaardsormen*, gjorde Hansen-Jacobsen paa den smukkeste Maade sit Mellemværende op med den nordiske Sagninteresse, han havde annammet hos Præst og paa Højskole.

Paavirkning er der ogsaa fra *Freund*, hvilken Kunstner Hansen-Jacobsen endnu den Dag i Dag sætter saa højt, at han finder, at Freunds mærkelige Loke og kraftige Ragnaroksfrise er Udtryk for den mest originale og selvstændige Aand, dansk Kunst nogen Tid har ejet.

Med *Kuglespilleren*, en særdeles dygtig Figur i klassisk Stil, forsøgte Hansen-Jacobsen dernæst at afbetale sin Gæld til Antiken. Aanden er den antike, men Formen naturalistisk som i Loke; nogen Renæssancepaavirkning, vistnok fra Michel Angelos Slave, spores ogsaa.

Saa var Tidspunktet kommen, da Hansen-Jacobsen kunde ryste det hjemlige Støv af sig og drage til Udlandet for dér at lære af den store Kunst at finde sig selv og ikke være andet end sig selv. Han var lige bleven gift (med en Malerinde, en Kusine til Johan Rohde), og paa Akademiets store Rejsestipendium gik Turen ad Kunstnerruten Berlin, Nürnberg, München, Verona, Venedig, Florenz, Rom, Neapel, Sicilien, Siena, Paris.

Denne Rejse havde den største kulturelle Betydning for ham. Men han spillede rigtignok det hjemlige Akademi det Puds at rejse ud som en talentfuld, lovende o. s. v. Blanding af Naturalist og Klassiker og blive derude som — Hansen-Jacobsen. Rette Vedkommende tilgav heller ikke Skalken.

I Paris slog han sig ned og bor der endnu — kun med Afbrydelser af smaa aarlige Ferierejser til Hjemlandet.

I Paris blev han klar over sig selv og sit Maal. Her saa han *Rodins* »Balzac« staa høj og ensomt majestætisk, som vilde Digteren stolt og haanligt sige til Hoben foran Soklen: Bliv mig fra Livet, Parisere! Jeg kender Jer! Engang har I ladet mig flytte fra det ene Tagkammer til det andet. Nu myldrer I beundrende ved min Fod. Jeg kender Jer! Bliv mig fra Livet!

Denne Balzacs stolte Menneskeforagt sidder ogsaa Hansen-Jacobsen i Sjælen. Og han lader, som Rodin, haant om Publikums Dom. Kunst skal jo ikke afpasses efter Publikums tilvante Begreber. Kunst skal tværtimod omstyrte Tradition og indpode ny Opfattelse.

Og med *Døden og Moderen* lykkedes det virkelig Hansen-Jacobsen at tvinge Publikums Pulsslag i Takt med hans eget. Emnet er jo ogsaa saa almenmenneskeligt. I dansk Literatur har H. C. Andersens dejlige lille Eventyr givet Emnet fast Form. Alle har Erindringsbillede af det Øjeblik, da Døden gaar bort med Barnet. Forleden Aar havde Fritz Syberg paa den fri Udstilling en karakterfuld Tegning med samme Sujet. Men i selve Dødsskikkelsen har Hansen-Jacobsen givet en Opfattelse, som er af ny og sublim Virkning. Ikke Moderen, men *Døden* er Gruppens Væsensindhold. Det uforklarligt rædselsfulde er over den flygtende Skikkelse med Leen, og ingen Sentimentalitet, men den dybe Sorg, den trøstesløse Fortvivlelse i Moderen, der ligger sammenfalden under den skaanselsløse Død, som gaar hurtigere til end Vinden.

Paa Champs de Mars i Paris vakte Gruppen i 1893 megen Opsigt, Pressen

MILITARISMEN.

talte indgaaende om den, og Kunstneren havde den Ære at blive optaget som associeret Medlem af Udstillingen med Ret til at udstille et Arbejde aarligt. — Saa var endelig ogsaa Vejen aabnet til Charlottenborg, hvor Gruppen udstilledes 1894.

Døden og Moderen er utvivlsomt Hansen-Jacobsens bedste Arbejde. Selvfølgelig burde Galleriet eje Gruppen, og havde Julius Lange levet, stod den ogsaa nok, hvor den skulde. Men Gallerikommissionen har i sin Tid, da Gruppen blev den tilbudt, betakket sig, fordi man ikke syntes om »Retningen«.

Hvilket Nonsens! Som om Galleriet havde anden Opgave end at faa eksisterende »Retninger« repræsenteret ved deres ypperste Værker.

Var Brygger Jacobsen blot en Hundrededel saa meget Mæcen for moderne dansk Kunst, som han har været det for enkelte Navne i fransk, saa havde han øjeblikkelig givet Døden og Moderen Plads i Glyptoteket eller Ørstedsparken. Det er baade trist og ærgerligt for vore egne yngre talentfulde Billedhuggere at se alene fremmed og ældre Skulptur, hvor nye, danske Værker burde have en Hædersplads. Og mon ikke dansk Publikum havde mere Glæde og Forstaaelse af god moderne dansk førstehaands Kunst end god fremmed Kunst i middelmaadige Afstøbninger!

Men al Tale herom er jo resultatløs.

Vinranken hedder det næste Arbejde, udstillet paa Charlottenborg 1894. Figuren er indgaaende studeret, Holdningen yndefuld og Ansigtet overordenlig fint, ihvorvel man ser, at Kunstneren her er udenfor sine Evners egenlige Spændvidde. Man kunde maaske nærmest kalde Figuren et Rejseminde, som Kunstneren har givet Form som Tak for al den Naturskønhed, han saa' i de italienske Vinbjærge.

I *Astronomien* staar Kunstneren derimod paa egen Grund. Man genkender i den velgørende godt udførte Legemsform vor fortræffelige Naturalist fra Istedgade, men nu er der kommen det ny personlige Plus til, som er Hansen-Jacobsens stadigt mere fremtrædende Ejendommelighed. Soklen, formet som et Sfinxhoved, leder Tanken hen paa Oldtiden, der havde en underlegen Forstaaelse af de Himmelfænomener, som en nyere Tids dristige, men lidelsesfyldte Forsken giver storslaaet nøjagtige Forklaringer paa. Den ny Tids Himmelforsker, det moderne Menneske, har Ansigtet vendt lige mod det Høje og rækker selvbevidst sit nøgterne Maaleinstrument op mod Mystikkens blaa Hvælving for at løse de store Problemer. Alle Kræfter i ham er spændt til det yderste, alle hans Legems Linjer viser opefter, stræber i deres jordiske Styrke op mod den Himmel, der er Luft og Kloder, bare Luft og Kloder — og ingen Guders Taageslot.

Figuren *Natten*, af hvilken »Vagten« ikke har kunnet skaffe Gengivelse, viser endnu mere end Astronomien Hansen-Jacobsens stærke Særegenhed. Man husker fra Foraarsudstillingen den underlige Figur med Flagermusvingerne foldede sammen over Hovedet. Saadan ligger Natten nede mellem Klipperne, forpint som en besejret, alle vrede Handlingers Dølger, men paa samme Tid ogsaa en Forløser af de største Ideer, Menneskeaand har skabt. Under Nattens Vinger flammer Lidenskaberne, leves Livet hæsligst og skønnest, men netop derfor aller rigest.

Den rent tekniske Fremgangsmaade, først i Døden saa i Natten, senere i Trolden, Havheksen, Friheden og Militarismen, er Kustnerens Kamp efter den ny, efter Emnet tilpassede Form: brede faste Strøg, lige langt fra efterklassisk Sippet-

MASKE.

MASKE.

hed som fra den rent anatomisk Naturalisme, hvor Kunstneren lader sig tyrannisere af Modellen.

Trolden, der lugter Menneskekød er et Udslag af Hansen-Jacobsens kraftige Fantasi, et Bevis paa, at gamle Eventyrskikkelser og Sagnuhyrer kan antage haandgribelig Form uden at miste deres eventyrlige Uhygge. Denne fri Fantasi blev gjort under et Ophold i København, og det kneb en Del med at faa den ind paa det nøgterne Charlottenborg. Sammen med den sært forvredne *Havheksen,* der straaler af barok Fantasi, kan Trolden betragtes som Kunstnerens Kvittering for Gotikens Indflydelse paa hans Personlighed.

I »*Friheden*« bryder Hansen-Jacobsen ganske med alle Tider og Regler. Den gamle Mand, der ældet og krøget støtter sig til et hældende, udgaaet Træ, er det personligste Stykke Skulptur, Hansen-Jacobsen til dette Øjeblik har frembragt. Figuren er blot for Føddernes Vedkommende naturalistisk, men ellers aldeles stiliseret og forøvrigt paa Trods af alle Love *udenfor* Balance. Kunstneren vil med Figuren udtrykke, at fra Fødselen af er alle Mennesker bestemte til et frit, naturligt og skønt Liv, og at alt en Tid kan bære imod Friheden, men saa kommer for de allerfleste Vedkommende den Kampens og Slidets Tid, dels for Tilværelsen, dels imod alle gamle Fordomme, da Ryggen krøges og Kræfterne og Livslysten tager af, indtil man en skønne Dag opslidt og led ved det hele bukker under. Derfor er Friheden en Illusion.

Især de sidste to Aars Arbejder af Hansen-Jacobsen har gjort dette jævne danske Navn godt kendt i Paris.

Den ukendte Stjerne, en Broncestatuette til elektrisk Lys, der udstilledes paa Champs de Mars 1898, hører dog ikke til Kunstnerens bedste Arbejder. Der er noget tungt og ugraciøst over den nøgne kvindelige Figur, hvis Symbolik — den hidtil ukendte og uænsede skønne Stjerne, der pludselig en Nat lyser frem langt ude i Himmelrummet og da bliver Genstand for almindelig Beundring — hverken er dyb i sig selv eller originalt og klart udtrykt. Kunstneren befinder sig med dette Arbejde ligesom udenfor sit rette Felt.

Med *Skyggen* og *Militarismen* træder Hansen-Jacobsens Ejendommelighed atter tydeligt frem, og man forstaar, at disse to Figurer paa Champs de Mars Salonen i Fjor og i Aar vakte den største Opmærksomhed.

Skyggen, der aldrig forlader et Menneske, men følger hvert af vore Skridt, betyder symbolsk Døden, som er os alle i Hælene, lurer paa os under al Livets Fest og engang vil komme over os. Man kan ikke løbe fra den, op af Vejens Støv dukker den og vil drage det jordfødte Menneske tilbage til Jorden.

I denne Figur har Hansen-Jacobsen givet sig sin Trang til ny Form fuldt og helt i Vold. Hvis han havde gjort Figuren efter den menneskelige Form alene, vilde der maaske kun være bleven skabt en mager Mand, maaske en Dødning, men ikke det fantastisk gyngende, uhyggeligt snigende og foruroligende, som Skyggen nu ejer. Kunstneren har ikke ment at kunne gengive Skyggen, som mangler fast haandgribelig Form, uden ved at frigøre sig fuldstændig fra al kunstnerisk Tradition, alle akademiske Regler. Han er sikker paa sig selv, han ved hvad han vil og har i dette sit Arbejde naaet en stærk Virkning.

Militarismen er efter Kunstnerens Tanke en moderne Kyriatide, bygget op af Staal, paa hvilken det ganske Samfund hviler. Rovdyret er endnu i Mennesket, men Bestialiteten, Brutaliteten er i vor Tid omsat til lutter kold Beregning — en Staaluniform, der ikke kan afkastes. Det er ikke længere Mennesket selv, men Menneskets Vaaben, der afgør Tilværelseskampen.

Omkring Militarismen ligger en Pyramide af Dødningehoveder, blandt hvilke alle Jordens Menneskeracer er repræsenterede. De fleste har et forpint eller et forbitret Udtryk, andre et stille lidende eller et resigneret Udtryk, atter andre er døde ligesom med et Smil om Munden. Stadig fler og fler er de Hoveder, Menneskeheden stabler op om Militarismen, som med sit gridske Rovfugleansigt stirrer udover Mennesker og Tider. — Men engang vil — Kraniepyramiden vokse saa højt, Lidelsen blive saa mægtig, at Militarismen finder en Grav mellem sine egne Ofre.

Medens Dødningehovederne er naturalistisk gjorte, rejser den pansrede Skikkelse sig i stærk og yderst enkel Stilisering, og man maa beundre den rent arkitektoniske Skønhed, der findes i Figuren, saadan som den Led for Led er bygget op i ubrudt, særegen Harmoni.

Hansen-Jacobsens kunstneriske Program kan læses ud af denne Figur bedre end af nogen anden. Ligesom Wagner lader flere Melodier synge sammen for at fremkalde en stærkere og ejendommeligere Harmoni, saadan mener Hansen-Jacobsen, at den moderne Billedhugger, der til Fuldkommenhed kan sin Anatomi, skal lade Naturalisme og Stilisering tone sammen i Fremstillingen af Nutidens teknisk og intellektuelt storslaaede Ideer. Hver Tids Kunstner skal nemlig først og fremmest give deres egen Tids Epoke.

Er Hansen-Jacobsen end, kunstnerisk set, trængt igennem og har skabt sig et Navn, der — det være sagt til vor Skam — er større i Paris end her hjemme, saa har han dog ikke hidtil haft nogen pekuniær Sukces for sin Kunst. I en halv Snes Aar har han ikke solgt en eneste af sine store Skulpturer. Alle ligger de magasinerede i en af Christiansborg Slots faa bevarede Kældere. Og var Kunstneren ikke gennem Legater, f. Eks. det Ancherske, bleven støttet i Udviklingen af sin Personlighed, havde han maaske næppe formaaet at kæmpe saa udholdende for sine Ideer.

Desuden har Kunstneren i de senere Aar i et eget lille keramisk Atelier i Paris med Held eksperimenteret med Fremstillingen af matte Glassurer, der ikke giver den ubehagelige Glans, som ellers skæmmer Keramik. Her har han opnaaet gode Resultater. Adskellige keramiske Krukker og Vaser i naturalistisk-stiliserede Former er udgaaede fra hans Atelier, men navnlig har der været mange Bestillinger paa de keramiske Masker, opsatte paa Maghogniplader, som er en af Hansen-Jacobsens nye Ideer. Endelig har han til arkitektonisk-dekorativt Brug udført en Del store Masker, dels fantastiske, som de to besynderlige Troldehoveder, der her er gengivet, dels symbolsk stiliserede som omstaaende Kvindehoved »Foraaret«.

Naar Verdensudstillingen i Paris er overstaaet, vil Hansen-Jacobsen bosætte sig i Danmark og se at gøre sig gældende ogsaa herhjemme. Forinden agter han dog at udstille sin samlede Produktion i København. Maaske allerede straks efter Nyt-

aar faar Publikum Lejlighed til at se hans hele Kunst som den har udviklet sig gennem Aarene.

Uden Tvivl bliver denne Udstilling den interessanteste og ejendommeligste, nogen yngre dansk Billedhugger kan præstere. Og fra dette Øjeblik vil Niels Hansen-Jacobsen hos alle Venner af en stærk personlig, mod nye Former stræbende Kunst have vundet sig Navn og Anseelse som en af de bedste og ærligste.

L. MYLIUS-ERICHSEN.

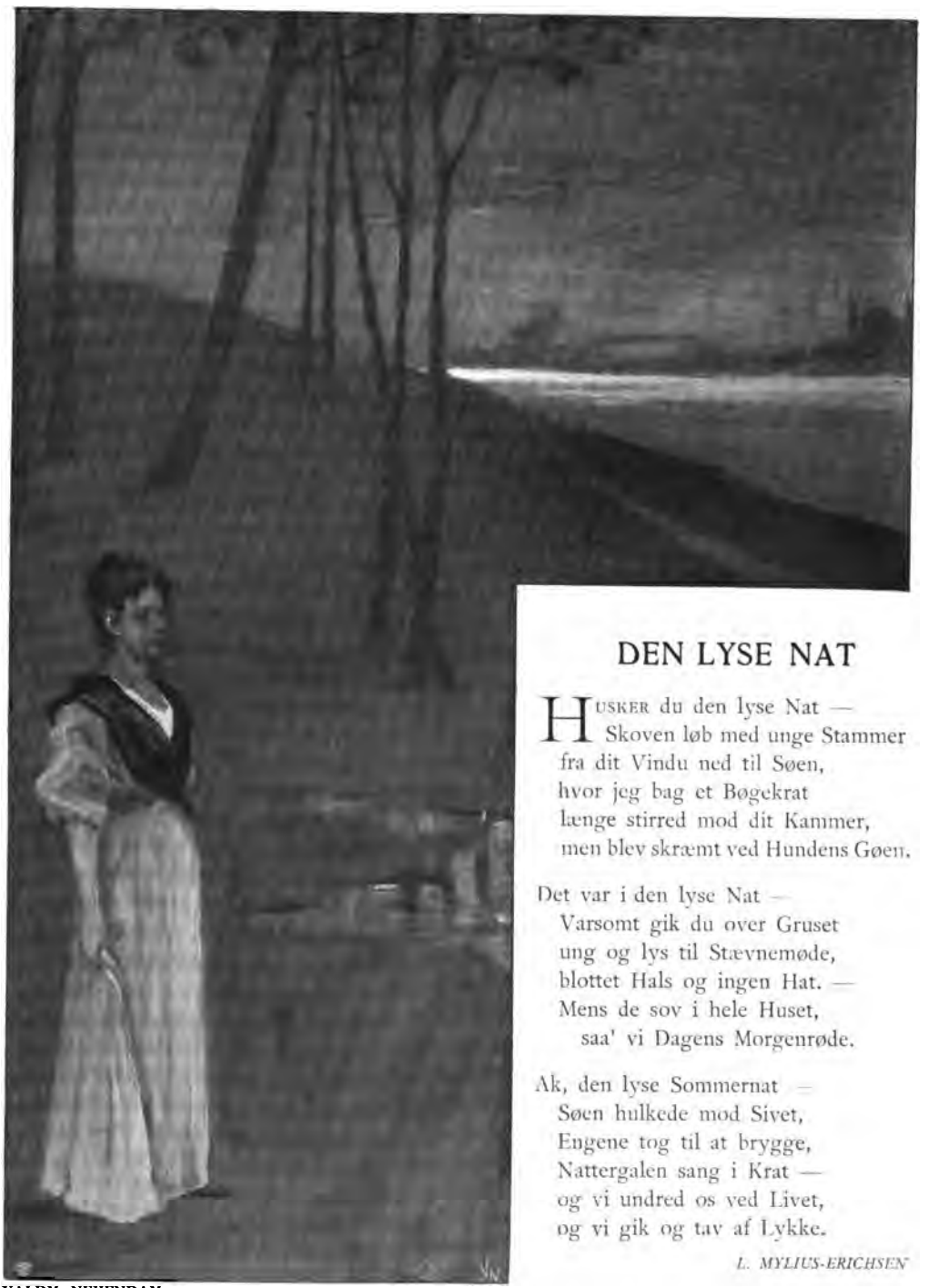

VALDM. NEHENDAM

DEN LYSE NAT

HUSKER du den lyse Nat —
Skoven løb med unge Stammer
fra dit Vindu ned til Søen,
hvor jeg bag et Bøgekrat
længe stirred mod dit Kammer,
men blev skræmt ved Hundens Gøen.

Det var i den lyse Nat —
Varsomt gik du over Gruset
ung og lys til Stævnemøde,
blottet Hals og ingen Hat. —
Mens de sov i hele Huset,
saa' vi Dagens Morgenrøde.

Ak, den lyse Sommernat —
Søen hulkede mod Sivet,
Engene tog til at brygge,
Nattergalen sang i Krat —
og vi undred os ved Livet,
og vi gik og tav af Lykke.

L. MYLIUS-ERICHSEN

VALDM. NEHENDAM

KONFLIKTEN

KONFLIKTEN! Hvilken henrivende arrig Klang der ligger i det Ord — omtrent som naar man slaar to revnede Træskobunde mod hinanden.

Ordet er godt — blot det nu passer til Situationen.

Den Ungdom, der er vokset op nu, har set tilstrækkeligt til at vide, at man kan bruge mangt et kønt Ord til at dække over Brist paa Handlekraft. Vi har set, hvorledes Venstre blev ammet op ved Konflikt, voksede sig stærkt ved Konflikt og blev slaaet til Døde derved. Og vi har set, hvorledes Forliget i 1894 ikke blot blev Afslutningen paa den vildeste Tidsperiode i dansk Politik, men tillige Indledningen til en ny Æra, der strax ved sin Tilblivelse var mærket af Forligets Aand. Da Rigsdagsvalgene i 1895 bragte Venstre i Majoritet i Folketinget, var Modstandskraften brudt, ingen turde knytte paany den Traad, der var bristet ved Forliget. Man ikke blot accepterede Forliget, man førte det ud i Konsekvenserne. Landstinget og Folketinger drak Brorskaal i det Offerblod, der var udgydt ved Estrups Fald. Hele Folket faldt hinanden om Halsen, Venstre og Højre, Radikalisme og Konservatisme, alt puttedes sammen under det lune Ord: Reformer.

Og saa naaede vi da ind i en Periode, der er saa karakteristisk for dansk luxuriøs Magelighed.

Alle de svulmende Drømme om vidtrækkende Reformer maatte vige for en sølle Stræben efter at liste et Ministerium igennem. Venstre tumlede sig med en Bravur, der var paaskønnelsesværdig, i Fæstningsbevillinger, forloren Patriotisme og Bumbummelum i Kongens Have. Den ene bød højere end den anden, man grinte til hinanden og slog cordialt Ministrene paa Skulderen, hele Molevitten derude i Fredericiagade kiltrede op i Klæderne og trippede rundt i den kaadeste danske Pæredans, noget Menneskebarn endnu har set. Og udenfor kiggede Folket ind ad Vinduerne, tyggede paa Skraaen og smaalo i Skægget. Kun en enkelt Gang brød Latteren ud, f. Ex. da J. C. Christensen holdt sin mindeværdige Tale ved Apanageloven til Prins Christian. Men hvad gjorde det? Man antog det for Bifald, hejsede endnu højere op i Klæderne, trippede endnu raskere rundt — Herrejemini, der kunde laves et helt godt Skuespil ud af det!

Alle Venstres gamle Stillinger blev forladte, Forposterne trukket ind, Ven og Fjende rakte hinanden Haanden. De gamle Begreber vidskedes ud, og nye Synspunkter anlagdes. Der er i Løbet af de faa Aar, der er gaaet, siden Forliget slut-

tedes, blevet skabt en helt god og solid konservativ Opfattelse ude i det store, almene Folk. Ikke blot i politisk Henseende, men paa alle Omraader. Vi har under Sommerens Lock-out set, hvorledes de sociale Synspunkter er blevet forvrængede ude i Venstre-Bondebefolkningen. Under den store Smedestrejke i 1885 kom hver Bondemand med sin Flæskeside, og hver gammel, krumrygget Parcellist lukkede op for sin fedtede Snørepung. Men i Sommer gik Bønderne ude i de gule Rugmarker og smaalo — og tænkte paa den billige Arbejdskraft. Og vi har set, hvorledes hele den samlede Rigsdags moralske Fedme oprørtes, da en letsindig Folketingsmand stod frem og sagde, at han hellere vilde gaa i Varieté og se paa halsbrækkende Klovnløjer og kortskørtede Syngepiger end gaa til Missionsmøder og lytte til selvglade Bibelbajadser og ydmyg Thekoppeintelligens.

Der er saaet en Sæd, som der vil kræves Aar til at luge ren. Alle Principper er ramlet sammen, alle Anskuelser gaar op i samme fælles Generalnævner. Venstre er blevet saa stort og pluskævet som en hollandsk Bondeknøs, — men det skal holdes fast, at det er ikke, fordi Folket er blevet radikalt, men fordi Venstre er blevet konservativt!

Det er nu snart længe siden, der er hørt et eneste sundt, frejdigt Venstreord. Socialdemokraterne er ene om at repræsentere Radikalismen. Vi havde fordum en Hørups smidige Haan, der borede sig frem som Dolkestik, og vi havde en Pingels Indignation — en Mand, der talte som en Sejrherre til Trods for, at han stod som Tolk for et kuet Land. Der laa tykke Strimer over Rygstykkerne, hvor han havde ramt med sin Pidsk. Og vi havde Edv. Brandes snærtende Sarkasmer og Henning Jensens mefistofelske Spot, ætsende som Vitriol. Det var et Folk, der rasede i sin Lænke, fordi det ikke var vænnet til Dressur. — Men saa blev der tyndt og tamt i den danske Rigsdag, der laa Aag over alle Skuldre, naar man læste Talerne deroppe fra, var det, som man hørte Dryp fra Næsetipper og Gammelmandshoste som Accompagnement. Hvor man den Gang bed, dér slikker man nu. Hvor man den Gang rejste sig op i Trods, dér kryber man nu.

Folket var slagent, Dressuren var endt!

— Og saa nævner man nu Ordet: Konflikten!

Har vi ikke Ret til at trække paa Skuldrene, til at stille os skeptisk overfor dette opdukkende Fænomen i dansk Politik! Naar vi ved, hvad der er sket, naar vi har set, hvorledes de politiske Forhold har udviklet sig! Tør man tro, at det Parti, der til Trods for sin Majoritet har levet i Afhængighedsforhold til Landsting og Regering, nu pludselig vil kaste alle Broer af, rive sig løs fra alt, knipse Landstinget paa Næsen og sige Grandseigneur til sig selv?

Har det Evnen dertil? Har det Viljen dertil? Har det først og fremmest Modet dertil?

Her er, Herren hjælpe mig, snart ingen Ende paa alle de Nogenlunder, der er her i dette Land. De kan ikke tælles i Snese, man maa øse dem op i Skovlevis, ligesom man øser Rejer op af Fiskepramme. Hver en Urtekræmmersvend er en nogenlunde god Rosinpiller, hver en Stuepige nogenlunde uskyldig, hver en Hestepranger nogenlunde ærlig, hver en letbenet Don-Juan nogenlunde stram i Knæerne. Digtere, Filosofer, Politikere — nogenlunde gode Rosinpillere alle til Hobe!

Man kan sætte sig hen og pusle i Stilhed og flikke en Del »epokegørende« Reformlove sammen, med Hensyntagen til Povl og Hensyntagen til Per — med en nogenlunde brugbar Jammerlighed som Resultat. Men den sprængende Vilje, det trodsende Mod, findes det? Under det almindelige fagmæssige Lovgivningsarbejde kan det til Nød undværes; til en storpolitisk Konflikt er det absolut nødvendigt. Ellers er paa Forhaand Sejren usikker, Nederlaget sandsynligt. Forliget i 1894 var med Naturnødvendighed givet flere Aar, før Katastrophen indtraf. Ministeriet *var* forberedt derpaa, Folket forberedte sig — durch diese hohle Gasse musz er kommen.

Vel, lad os sige, Betingelserne er til Stede, og lad os se paa Situationen.

Vi ved, hvorledes den er opstaaet. Ministeriet Hørring, der strax havde mistænkeliggjort sig ved ikke at turde afgive en Erklæring om at undlade at benytte Provisorier eller dertil svarende Magtmidler, købte i Sommeren 1898 for $^1/_2$ Million Brisantgranater, trods manglende Bemyndigelse af Rigsdagen. Paa forventet Tillægsbevilling kaldte man det; man undgik derved Provisoriets stødende Klang — og man naaede det samme. Allerede den Gang maa Ministeriet have været klar over sin fremtidige Holdning. Forventningen om Tillægsbevillingen har nemlig sikkert været saare ringe; man kendte jo Venstres Stilling overfor den Slags extraordinære Militærudgifter, og man kunde ikke regne paa dets Bistand. Da Selvbevillingen kommer frem i Rigsdagen, forkastes den da ogsaa med fuld éclat baade i Folketing og Landsting. Det var det lækreste Mistillidsvotum, noget Ministerium kunde faa at bide i. Men det afficerede det ikke. Det sad jo med sin gode Tro og sin rene Samvittighed og skaltede og valtede med Landets Pengemidler til Gavn for Hæren, til Held for os alle. Hvad Forstand havde de Skolelærere og Bønder paa Brisantgranater?! Nej, vi alene vide, hvad godt er. Og derfor blæser vi ad Mistillidsvota, Finanslovsvrøvl og Grundlov og det Hele. Akkurat som i højsalig Frederiks Dage!

Sandelig, det maa være dejlig at være Minister i Dannevang, siden de, der er det, saa nødig giver Slip derpaa!

Naa, og nu er det, *Konflikten* dukker op.

Og hvad forstaar saa Venstre ved Konflikten?

Der foreligger ved Regeringens Optræden den mest utvetydige Tilsidesættelse af Rigsdagens Bevillingsmyndighed. Det viser sig, at man er akkurat ligeglad, hvad enten Udgifterne bevilliges eller ikke bevilliges, man klarer Situationen alligevel. Folkets første og saa godt som eneste Ret er det, man har krænket; det er Fundamenterne for vor Forfatning, der er sparket bort.

Overfor dette har Rigsdagen kun et konsekvent Svar: Naar Ministeriet bliver siddende paa Trods af vor Afgørelse, sidder det som en stadig Protest mod vor Ret. Men det Ministerium, der krænker vor Ret, kan vi ikke arbejde sammen med. Der kan ikke ydes Bevillinger til en Regering, som har vist, at den ikke holder sig Bevillingerne efterrettelig. Konsekvenserne maatte blive Finanslovsnægtelse.

Efter de Taler at dømme som Venstres Ordførere holdt i Rigsdagen, synes det, som om Venstre ikke opfatter Konflikten paa denne Maade. Den danske, sindige Bravhed fornægter sig ikke. Heller ikke her tør man gøre Skridtet fuldt

ud. Man nøjes med at lægge Fodangler paa Ministeriets Vej. I det Hele taget faar man en Fornemmelse af, at al denne Tale om Konflikten blot er et Udslag af Venstres Stræben efter at drive Ministeriet bort, ikke et Udtryk for en brændende Indignation over at se sig sin Ret berøvet.

Lad os derfor foreløbig stille os lidt skeptisk overfor den Trudsel, Venstre har slynget ud. Er det blot Komediespil det Hele? Eller er det virkelig Meningen, at Venstre igen vil blive, hvad det engang var, et Udtryk for det sande Frisind, en usvigelig Vogter af Folkets Ret? Hvis saa er, vil alt ægte Demokrati fylkes derom!

Men som sagt, vi har tit nok set, hvad Ord er værd. Vi har før set, hvorledes man Gang efter Gang har hidset sig op til et fraadende Raseri, der maatte have Luft i Opposition mod en Skolelov eller Protester mod en forvoven Ministers Telefonnykker. For Ærens Skyld, — for Navnets Skyld — og, Død og Pine, for Idealernes Skyld! — Og næste Dag begynder, hvor den sidste gled hen. Der er ingen forbavsede, der er ingen, som er sønderknuste, — for der er ingen, der gik hjem med Ørerne varmede. Nogle Fraser om Provisorierne, hulslebne af Gnav og Ælde, nogle Knytnæveslag i Pultelaagene — og Bataljen er endt! Og saa forbereder man det næste Forsøg med samme experimenterende Nysgærrighed som hos en Nicobar, der sidder og anstrænger sig for at stille Ærter paa Højkant.

For Ærens Skyld — og for Idealernes Skyld!

Er det ligesaa nu? Eller har Venstre endelig faaet Øjnene op for, at dets eneste Existensberettigelse er at være radikalt? Hvis den Politik, der er ført i de sidste Aar, skal fortsættes i den kommende Tid, vil Venstre inden længe kun tælle de gamle, surnæsede Rester af et opløst Højre. Den levende Ungdom vil være indrulleret i Socialdemokratiets Geledder!

Firsernes store Konflikt var *det*, der gav den danske Bondestand sin Sjæl. Den vakte Bøndernes træge Tanke til Liv og Energi. Den lærte dem at tumle med aandelige Problemer, den uddybede deres Intelligens; Hundreder af Forsamlingshuse Landet rundt byggedes op som Tegn derpaa. Den store Konflikt vil have en væsentlig Indflydelse paa den kommende Tids Kultur. Konflikt er i det Hele taget ikke noget blot negativt, det er maaske det mest positive, vi har.

Hvis Konflikten denne Gang er mere end et Ord, hvis den virkelig er et Udslag af en radikal Drift, kan vi maaske endnu engang glide ud af det Slimvand, hvori Reformpolitiken har bragt os. —

Saa vi engang kan faa de virkelige Reformer — Tidens Reformer.

Vi venter — og vi er parate!

LAURITZ LARSEN

MARIE SANDHOLT

ET PAR FRANSKE DIGTE

VED

GEORG BRANDES

I

JOSVA

Da Josva, den Profet, med Blikket vendt mod Himlen,
en harmfuld Drømmer lig drog ud, fulgt af Vrimlen
og lod Basunens Klang om Staden tone lydt,
raabte ved første Omgang Kongen lystigt: Det var nyt!
og lo. Ved andet Sving skreg han, leende som bedst:
Tror du mon, du kan vælte min By omkuld ved Blæst?
Tredie Gang blev Pagtens Ark baaren foran Folkehjorden.
Saa Basunerne. Saa kom hele Hæren i Orden.
Smaabørn spyttede paa Arken, skreg, hvinte: Har I set den?
og med Barnetrompet gjorde Nar af Krigstrompeten.
Fjerde Gang, man gik om, stod paa Murens gamle Tinder
til Haan for Arons Æt Byens vaabenløse Kvinder.
De satte sig og spandt i al Mag paa deres Ten
og kasted for Morskab paa Hebræerfolket Sten.
Femte Gang, paa denne Mur, der i Kraft og Vælde graaned,
Blind med Værkbrudden stod, og deres Hujen haaned
hin sorte Krigsbasun, hvis Fanfare klang saa vidt.
Sjette Gang stod atter Kongen paa sit Taarn af Granit,
et Taarn, saa højt at Ørnen i dets Gavl bygged Rede,
saa stærkt, at dets Sten trodsede Lynets Vrede,
lo paany af fuld Hals, saa sig om til alle Kanter
og skreg: »De Jøder dér er gode Musikanter«,
og rundt om ham, som skogred, lo alle de Gamle,
der i Templet ved Kvældstid i Raadet sig samle.
Alt var Latter og Skemt; alt var idel Fryd og Gammen.

Den syvende Gang styrted Murene sammen.

VICTOR HUGO

II

EN KONSERVATIV UDTALELSE

Var det Drøm? var jeg vaagen? Døm selv derom!
En Mand — var han græsk, spansk, fra Kina eller Rom? —
et Medlem af Ordenens Parti, sanddru, varm,
en højst alvorlig Mand, sagde til mig: »Lovens Arm
har strengt retfærdigt ramt denne oprørske Skraaler.
Den Art Markskrigeri er Frækhed. Staten taaler
i Længden ikke sligt. Magt og Myndighed er til,
for at ikke Landets Fred skal blive sat paa Spil
ved tøjlesløs Kritik af hvad Godt, vi har haft.
Loven er desuden givet for at sættes i Kraft;
der er Sandheder til, som man altid har maattet
hævde fremfor Alt, selv ved Hjælp af Skafottet.
Han præked en Doktrin i Lignelser og Gaader
om Kærlighed, Fremskridt, de bekendte Talemaader,
haaned vor bedste Arv, vor ærværdigt gamle Tro,
var af dem, der ikke lader noget Helligt i Ro.
Han ære Ingenting af det, som Mennesker ære,
men løb for at forkynde sin fordærvelige Lære
omkring overalt, selv paa berygtede Steder,
indlod sig med Folk uden Dannelse og Sæder,
Røgtere, Fiskermænd, utilfredse Knægte,
smudsigt, barfodet Pak, som ej er værd en Hægte,
ikke ejer en Hvid og for alt Nyt maa sværme,
og danned sig en Stab af hele denne Bærme.
Aldrig vendte han sig til den dannede Mand,
der kan noget, har noget: Penge, Kundskab, Stand.
Han tog sig vel i Agt. Nej dem, der gik i Laser,
Masserne, forførte han ved Fagter og ved Fraser,
antog falsk Navn og falske Titler bar
og vilde gaa og gælde for hvad han ikke var,
vanked om paa Maa og Faa, paa Mark og Eng, i By og Stad.
Er det ej at hidse Menigmand til borgerfjendsk Had?
flakked rundt om i Landet og sagde: Følg mig efter!
Er det ikke Appel til alle Borgerkrigens Kræfter?
De løb til ham i Tro til Forudsigelser og Løfter,
Folk som søgte Nattely i Stenbrud og Grøfter.
Der kom Halt og der kom Blind, En med Plastre paa Saar,
En, som skrabede sin Byld med et gammelt Potteskaar.
Den gode Borger, han lukked harmfuld Døren i,
naar den Gøgler med sit væmmelige Følge drog forbi.
En Dag, en Festdag, jeg husker ikke naar,
tager dette Menneske med Et en Pisk og slaar

med Raab og Deklameren i Takt som efter Noder
paa brave Købmænd løs, der sad i deres Boder
og solgte deres Kram med Kirkens Forlov,
som havde sin Part af deres Indtægt behov.
Altid fulgte ham i Hælene en Pige uden Rygte,
naar han gik om og holdt disse Taler, som søgte
at splitte vore Hjem, at ryste Religionen,
løse Samfundet op, undergrave Tronen,
ramme Ejendomsret og Moral i deres Grund.
Det var farligt, meget farligt. Folk hang ved hans Mund.
Han gik Rigdom tillivs, smigred Fattigdommen,
lærte, at Broderskabs og Ligheds Tid var kommen,
saa der slet ikke mer var Tjener eller Herre,
ikke Store, ikke Smaa. Hver Dag blev han værre.
Paa fælles Ret til Jord gik tilsidst hans Lære ud.
Han flaaede vore Præster. Kort: bespotted Gud,
og det paa Gader og Stræder, til den første, bedste Tigger.
Prækede Galmandssnak. Hans Straf var ham sikker,
Loven utvetydig. Man maatte statuere
et Eksempel for at han ikke fulgtes af flere.
Han blev naglet til et Kors.«
Jeg gav forøget Agt,
da jeg hørte dette Ord, som med Vemod blev sagt.
»Men hvem *er* I?« brød jeg ud, »og i hvad Egenskab
var I Part i hin Sag?« — »Mit Navn er Elizab«
lød hans Svar. »Som Skriftklog var jeg ansat ved vort Tempel;
det var som sagt nødvendigt at fastslaa et Eksempel.«
»Hvem taler I da om?« brød jeg ud. Svaret faldt:
»Nu om ham, Vagabonden. Jesus Kristus blev han kaldt.«

VICTOR HUGO

III

TIL EN KVINDE

Det var da altsaa Skrømt, at i mig du havde truffet
den Eneste, du elsked. Det var Løgn, kold og glat.
Du bedrog ikke mig. Dig selv har du skuffet.
Du var elsket. Vær tilgivet! Alt er dig forladt.

Forladt helt og fuldt, som jeg elsked. Endt er Legen,
og føl blot ingen Anger! Dertil er Grund ej skabt.
Det, som jeg elsked i Dig, det var min Rus, min egen,
det, som jeg elsked i dig, det har jeg ikke tabt.

Din Lampe har brændt, fordi den laante min Lue.
Som ved Brylluppet i Kana den store Bryllupsgæst
forvandled jeg til Vin, til ren og ædel Drue
din Sjæls flove Vædsker. Det blev en sjælden Fest.

Du har aldrig været andet, o du Sangfugl blandt Fugle!
end et Hverdagsinstrument under Mestrens Buestrøg.
Som Melodien toner fra Guitarrens Træ, det hule,
mit Sværmeri har sunget mod dit tomme Sind, der løj.

Hvad angaar det dig, at min Drøm var skøn! Den grunder
i min Sjæl, jeg kan fortælle den til Verden med Ro.
For af Intet at skabe dens flygtigtrige Under
har jeg ikkun behøvet at elske og at tro.

Nu Farvel! Gaa din Gang! Min Vunde selv jeg læger;
jeg trænger ikke til, at Hundene skal slikke den.
Festen er til Ende, naar jeg har tømt mit Bæger.
Hvis der er Vin tilovers, lad Lakajerne drikke den!

LOUIS BOUILHET

MARIANE HØST

VREDE STJÆRNER

I

En lidt forsagt Ungdommelighed var der over hendes Væsen, om hendes alvorlige Mund kunde der undertiden spille et blegt Smil, der var en Smule uvant. En Blomst, og gærne en rød, gemte sig undselig forskrækket over sin Ubesindighed bag Nakkekammen, og hændte det en sjælden Gang at en eneste Haarlok gled ned over Tindingen, ligesom tilfældigt, saa havde Gehejmeraadens Niece sikkert ganske forglemt sig, hun var for et Øjeblik heltud ung Pige. I en saadan lys Stemning kunde et Dansetrin meget godt tages, men helst bag ved en af Bogreolerne, saa at Onklen ikke kunde ironisere over Letsindigheden. Excellensens høje Alder og strenge Studier fordrede dyb Stilhed og ubetinget Alvor.

»Den megen Talen forflader Karakteren«, mente Kirkerup, »naar Menneskene er det, de er, saa er det, fordi de taler sig selv op i Ord.«

Og da Mathilde en eneste Gang havde talt med hele Ungdommens indestængte Varme, med Ord der duftede, sang og lyste, Ord, der slog Flammer op af, da hun var brust op om Lidenskab, Enthousiasme og Ungdommens Ret, da hun havde fordret og forlangt Lys og Liv og Luft, men mest paa Broderens Vegne, saa havde den gamle Mand smilt ganske stille, og længe havde han forbavset set paa hende med sine kloge graa Øjne.

»Fordre — det kan Ungdommen af os de gamle«, sagde han med sin mest fornemme Tone »men — yde! Jeg siger Dig, Mathilde, at naar *vi* i min Tid kunde tie, saa blev det til *vor* Lykke, det er den indre Gehalt. det kommer an paa hos en Ungdom. Ord og Larm og Skrig og den Slags — nej! I kan lære af mig, I to, Du og Din Broder, at lægge Sordine paa Strengen, læg jer det paa Sinde.«

Fra den Dag af havde hun tiet, og der laa en Hævn i denne haardnakkede Stumhed, hun tav som alle tav i det Hus. Stille blev hun og indesluttet som Broderen, han der tavs og faamælt passede sine Studier, hun blev menneskesky og kold som Excellensens gamle Søster, der stum og sortklædt passede sit Hus.

Hun havde skreget, men der var ingen, der havde hørt Skriget. Men naar hun gik omkring i det store fornemme Hus, var det bestandig som grundede hun paa en Hemmelighed.

Og Huset var dødsensstille som en Grav, som det laa dér dybt i Skygge i den

sumpede Have lige udenfor Østerport ved Søerne; den hvide Façade stirrede aandsfraværende ind imod den levende og larmende By. Dobbelte Vinduer var der med svære Gardiner for. Filt og tykke Tæpper hen over de mægtige Gulve; Bøger, lange Rækker af Familieportrætter og atter Bøger ind gennem alle Stuer, og saa over det hele en Luft, hengemt og støvet, som laa den endnu herinde fra en svunden Tid, dødende alt og graanende alt.

I denne Verden af Fortid og Stilhed voksede de to Sødskende op, som i et Drivhus; intet Vindpust naar der ind, Luften derinde, den er lun og skærmende, men der er ingen naturlig Grøde og Gæring i den, og Blomsterne, sælsom skære og hvide og duftende, men de kender ikke til noget Begær efter Foraarets Brise, og deres Længsel gaar ikke imod den kommende Sol.

Og da ingen af de to klagede eller talte, saa var Excellensen tilfreds, han var en Mand, der var tilfreds med sig selv, meget endda. Han gik ikke som andre, han skred, han talte ikke som andre, han udtalte sig. Han og hans Kres hørte til de fine og sjældne Mennesker, deres Øren fyldtes ikke med Døgnets Tale, og indenfor Havens høje Gitre naaede aldrig alt dette tøjlesløse og halvtfærdige, der rumsterede saa slemt — dér udenfor Haveporten.

Han var meget stolt af Christian den ottende, men Frederik den sjette havde han elsket og beundret — Landsfaderen. Store Bededagsaften var der ingen paa Volden, der bukkede *saa* dybt for Ferdinand og Caroline som Severin Kirkerup, og naar den gamle Konge havde holdt Revy ude paa Østerfælled, saa havde den hvidhaarede Gehejmeraad staaet ovre i Alléen og betragtet sin Helt gennem en umaadelig lang Kikkert, der ellers var beregnet paa Stjærneobservationer. Det havde været hans Livs uopfyldte Drøm at falde i Kampen for en vaklende Trone, hvor elskede han ikke hine franske Legitimister, der døde med en Flig af det kongelige Purpur trykket ind imod det saarede Bryst, hvor forstod han ikke den dybe Pietet imod al falden Storhed, de detroniserede Konger, der drog ud i den vide Verden med Kronjuvelerne i en Vadsæk og Kongekronen i en Hatteæske. Da Karl den tiende blev fordreven, sørgede Excellensen og ombyttede sin hvide Silkevest med en sort. — For Kirkerup og hans Kres havde Bonaparte været en Rædsel, ja Antikristen selv, under denne Cæsars Verdenskanonade havde de lunt gemt sig hen i Kollegierne, hvor der ikke hørtes anden Støj end Fjerpennenes tyste Kradsen og søvnige Skridt paa Filttæpperne. Paa høje Kontorstole havde de søgt Glemsel i flittigt Arbejde. Da Austerlitzsolen lyste, da Ørnene fløj der ude i Verden, da beskæftigede de sig inderligt med nye Forordninger om Accisen i Portene, med Bestemmelser angaaende Postbrædternes Indtagelse, og de havde drømt om Bistrupgaards Hospitals Udvidelse. Disse gamle Herrer, der kom hos Gehejmeraaden, Herrer med sælsomme Flipper og stramtbundne Halstørklæder, havde den særeste Jargon. Man sagde saaledes Storbrittanien og ikke England, Gothenborg og ikke Götheborg, man talte om Dannerfolket, Dankongen, og man gjorde ligesom Monarkiet større, naar man mystisk talte om »nede i det holstenske«, som om denne Landsdel laa uhyre langt sydpaa; talte man om den Flod Ejderen, lød det grangiveligen som om det var Jordans hellige Strøm, Talen drejede sig om.

— —

Efteraarsaftener, naar Mørkningen tidlig faldt paa, kom undertiden alle disse gamle Herrer paa Visit. De kom rokkende op igennem den stille Have, der saa ud, som var den syg af Ælde. Og sad man saa i de rummelige Stuer, saa tav man i lange Stunder, hensunken i Erindringer, man tav, for det man havde at fortælle havde man fortalt sikkert de hundrede Gange, og det nye — nej, det kendte man ikke, disse Fordringer om en Konstitution, denne Hvisken om Forandring og Fornyelse, denne Foragt for det gamle, man tav og tænkte tilbage, for man ønskede ikke at se fremad, man vilde det ikke.

Men dér henne ved Vinduerne, hvor Kaminildens flakkende Lys ikke naaede hen, dér i Skumringen, hvor Hyazintherne stod tæt op imod de duggede Ruder, dér sad de to Sødskende, hver ved sin Rude.

Og de stirrede ud i Natten efter Stjærnerne, der gled frem, og de lyttede stille, om der da aldrig skulde komme et Bud til dem, et Varsel dér ude fra den levende og larmende Verden.

Og de ventede taalmodig.

II

Saa kom det da det store Begejstringens Aar, Flammeaaret otte og fyrre.

I Paris var det jo, at Luen slog ud, Legitimisterne stængede Balkondørene og pakkede Stamtavler ned, der lugtede saa folkeligt ind fra Gaden, Trommerne hvirvlede, Barrikaderne voksede.

Vi har hørt vore Bedstemødre tale om Gæringsaaret, da Ungdommen var stolt med stærk Begejstring og dybe Længsler, men vi har ogsaa hørt dem tale om glødende Hjærter, der bristede, Roser der visnede, Ild der fortærede.

Frihedstrang og Daadslyst det var der, Tiden blev paa en Gang ny og stor og blank, den indvarsledes med Klokkeklemten og Kanoners Dønen.

Og hvor fjærnt laa saa ikke Danmark alligevel fra den franske Vulkan, de underjordiske Dønningers Hjemsted. Langt borte fra klang Sejersfanfarer og Hurraraab, dér ude i Horizonten lyste Himlen brandrød, som brændte det i Landene nede sydvestpaa.

Men Gnister der fløj fra denne Brand, og Oprørsfanen i det holstenske blev hejst. Det var Krigstid nu, og Skæbner blev fuldbyrdede.

Sødskende var der, som saa' hinanden for sidste Gang, dristige Forhaabninger dræbtes og vejrede hen, Hjærter, der var unge og fulde af hellig Ild, blegnede.

Sælsomme Skæbner var der under vrede Stjærner.

— —

Vinteren gik hen med store Begivenheder, Kongens Død. Mødet i Casino og Folketoget til Christiansborg. Men til det stille Hus naaede kun svage Røster hen, og de gamle Herrer kom ikke mere i Mørkningen.

Saa kom Vaaren, skinnende og duftende og flyvende, som aldrig en Vaar er kommen. Bøgene sprang ligesom tidlig ud i denne dirrende Luft. Kastanierne tændte deres hvide Kærter om den hele By. —

Den Dag da Budskabet om Oprørets Udbrud naaede København, sad Excellensen inde i sit Bibliothek og studerede diplomatiske Depescher fra den første Bern-

storffs Tid. Han granskede med sit hvide Hoved helt ned over Papirerne, paa den magre Ørnenæse sad nu to Par Briller. Kong Christians Død havde ældet Excellensen meget, han var paa én Gang bleven affældig, og hans store Hænder rystede, naar de vendte Arkene.

Gamle Søster, Adelaide, sad ved Vinduet og hæklede eftertænksomt. Severins Studier fordrede megen Stilhed og Hensyntagen, og hun tav med sammensnerpet Mund og indknebne Øjne. Langt inde i Stuerne var der et Uhr, der dikkede, sindigt, som udmaalte det en anden Tid end den nærværende. Der var en fjærn uroligt syngende Larm der udenfor Haveporten i Dag, som om Bølgeslaget forplantede sig helt ind i det stille Hus og gjorde Stemningen mindre tryg.

»Hvad er det for en Larm?« spurgte Excellensen uden at se op fra Aktstykket.

Adelaide sad i Tanker og tabte Masker.

»Larm, kære, jeg hører ingen Larm.«

Og Uhret dikkede sig igen frem til Ørelyd. Bølgeslaget derude jog igen syngende op imod Excellensens høje Havegitre.

»Vist saa er der noget paa Færde, Menneskene har mistet Respekten, siger jeg Dig, siden Majestæten døde.«

»Det maa være Vægteren,« sagde Søsteren og tog Masker op.

Stilheden dalede igen ned i Stuen, men dér ude blev det utrygge ved at være, som en lurende Springflod.

»Men man trommer jo, Trommehvirvler, bedste.«

Og Kirkerup lod Gaasefjerspennen falde og rejste sig vred over Forstyrrelsen, hans Hænder rystede stærkt, og Munden begyndte at mimre.

»Hvor er Mathilde,« kom det saa vredt, »aldrigen ser man noget til den gode Pige.«

Adelaide ringede paa den perlebroderede Klokkestreng. Lidt efter meldte Jomfru Hagenau, at Frøkenen var gaaet ud i Byen straks efter Frokost.

Excellensen blev bleg, han stak højre Haand ind paa Brystet. Da Jomfruen var gaaet, bruste han op med hele sin Gammelmands Vrede.

»Dér sér Du altsaa, dér sér Du altsaa, hvad vi faar ud af Børnene, dem vi ædelmodigen har antaget os som vore egne. Hun gaar ud i Byen nu til hver en Tid paa Dagen. Og *jeg* der har forbudt hende det paa det strængeste i disse Tider fulde af Charlataneri og Fordærvelse.«

Kirkerup greb efter en Stol, hans Knæ rystede.

»Men kære Severin, Pigen er vel inde hos Ahrens at spørge en Smule nyt.«

»Nej hun er ikke, jeg har mærket en *stor* Forandring med den gode Mathilde, hun er begyndt — at *tale* — siger jeg Dig, i disse Dage. Hun *taler*, siger jeg, taler sig op, udtaler sig, hun som jeg endeligen har lært at tænke og at tie. Og naar Du vidste hvad det er for Ideer, hun paa en Gang har faaet, ikke af det gode, maa jeg be'.«

Excellensen trak sig smaasnakkende og gestikulerende tilbage.

—

Ti Minutter efter kom Hs. Excellense Gehejmeraad Severin Kirkerup ind til sin Søster med Tegn paa den største Ophidselse og Forstyrrelse.

»Hvad nu, min bedste.«

»Oprør!« hviskede Kirkerup hæst og slog med Haanden til Journalen. »Krigen!« gentog han lidt efter og hævede langsomt sine visne Arme i Vejret.

Journalen laa midt ude paa Gulvtæppet. Dér ude jog de syngende og larmende Stemmer nu i Vejret som en Sang, der bruste og steg i en ubegribelig Begejstring.

—

Frøkenen kom sent hjem, hun gik straks op til sin Broder. Han fo'r op fra sine Bøger.

Undrende saa' han over mod sin Søster, hvidklædt og festlig stod hun dér i det lyse Solskin, som straalte hun, og da han greb hendes Haand, skjalv han, saadan en varm og tindrende Strøm gød der sig ud fra hele hendes Legem.

Længe stod de to Sødskende og saa' paa hinanden med lysende Øjne.

»Endelig«, og hun tog hans fine og forlæste Hoved mellem sine lange, blege Hænder, og hun kyssede ham hæftigt paa Panden, og hun strøg hastigt hans brune Haar bort, for at hun kunde se ham dybt ind i de blaa Øjne. Og længe stod hun saaledes og læste i hans Ansigt, ivrig, forskende, gættende.

»Mathilde, er det Krigen, der begejstrer Dig saaledes,« spurgte han.

Hun var længe tavs.

»Jeg behøver vel ikke at spørge Dig, Vilhelm, Du maa selv sige mig det.«

Han var overrasket, vidste ikke straks:

»Frivillig med,« hviskede han næsten lydløst, han var bleven meget bleg.

»Du mangler altsaa Mod.«

Han rettede sig i Vejret som en Staalfjeder, der svipper tilbage.

»Nej, det er ikke Mod jeg mangler,« raabte han op, »det véd Du jo godt, men min Examen, og Onkel!«

»Men jeg er Din Søster, og *jeg* kender *min* Pligt.«

»Du?!«

»Jeg har været hos Hedemann's. Generalen har givet mig et Løfte.«

Han greb begge hendes Hænder og lagde dem op imod sig.

»Du melder Dig ved Ambulancen!«

Han saa' paa hende med store vantro Øjne.

»Ja!«

Og lidt efter kom det, som talte hun højt med sig selv.

»Kamp vil der blive her i det stille Hus.«

»Jeg vil alt hvad Du vil.«

Al hans nittenaarige Stolthed flammede paa én Gang i Vejret.

»Hvor jeg er stolt af Dig, Vilhelm.«

»Mathilde!«

—

Excellensen sad i sin gode Lænestol og holdt Skumringstime.

Dér kom de to, hurtigt hen over Gulvet, lige imod ham, og de holdt hinanden i Haanden.

»Onkel — — jeg gaar med som Frivillig.«

Der var noget af en Mands Besluttethed i denne unge Stemme, og Excellensen lyttede med foroverbøjet Hoved, som havde han hørt fejl.

»Du — min Dreng,« sagde han overbærende og undrende.

»*Min* Broder gør kun sin Pligt.« Der var en Annexion i dette »min«.

Mathilde gik hurtigt frem og tilbage i Stuen, det var svært at beherske sig.

»*Din* Broder,« gentog Excellensen, hørte han forkert, denne fornemme Kulde i hendes Stemme, som gled Børnene allerede langt bort fra ham, og han sad ene. Den gamle vilde rejse sig, men han maatte vist have truffet Mathildes Blik, han faldt tilbage i Stolen, hans Underlæbe hang underlig magtesløst ned.

Længe sad han saaledes og stirrede maalløs paa sine to Broderbørn, der ligesom søgte ind til hinanden, nu da Uvejret skulde til at bryde løs.

Men alt var stille, og der kom ingen Ord over hans Læber.

Da Anfaldet var forbi, græd den gamle.

»Og det maa jeg høre af Jer,« jamrede han.

Mathilde talte store og stolte Ord om Æren og Pligten, der gik frem for alt.

»Du, med Dine romantiske Griller!« Stemmen lød nu som en klagende Piben. »Og Vilhelm, Din Fremtid, er det Takken, Du gi'r mig.«

»Vi har tiet længe nok nu,« Blodet var fløjet hende til Kinderne, »nu vil *vi* tale og handle.«

Ind fra Vejen lød Nationalhymnen som et fjærnt Accompagnement.

»Aa — Onkel«, klagede Vilhelm.

Han gik hurtig over til den gamle Mand, som vilde han gøre alt godt igen, i Stemmen laa der en Underkastelse og en Opgiven.

Men i det samme var Mathilde der.

»Vilhelm!«

Og hun havde grebet hans Haand, haardt.

Saa rejste Excellensen sig, og han var som forandret i disse faa Minutter, Døden havde rørt ved ham.

»Kommer der Sorg ind over dette Hus«, og han sænkede Stemmen, saa den næsten blev grødet »saa kommer det over *Dit* Hoved, Mathilde, maatte Du aldrig komme til at fortryde. *Jeg* har intet Ansvar.

Langsomt, som brudt, gik Gehejmeraaden over imod sin Sovekammerdør, som bar han paa en stor Byrde, der ikke kunde afrystes.

I Døren vendte han sig om. De to Søskende stod ved hinandens Side, ranke, op imod alle Familiens sorte Portrætter.

»I vil spille med Livet og Døden, saa tag ogsaa Følgerne,« sagde han stille, næsten bedrøvet.

Og han gik ind til sin hvide Seng.

— —

III

Straalende Breve, af dem kom der mange i den første Tid. Beretningen om Kampen ved Bov, den fyldte Luften med store Sejerssyner, der spredte Glans og Hæder.

Gehejmeraaden laa inde i sin højtopredte Seng og læste de lange Epistler ved Lampelys. Han tænkte paa sin egen graa Ungdom i de stille Kollegier, den lange Kamp for Avancementet, alle disse smaa Livstrin, der tilbagelagdes med den smaa-

ligste Petitesse, og han tænkte paa Adelaide, der trolig havde fulgt ham paa Karriérens labyrinthiske Veje; paa hvor mange Døre havde de to ikke maattet banke paa for at redde Livet og Positionen. Og Excellensen tænkte i denne Tid en Smule bittert paa sin egen nu saa fjærne Ungdom, men mest tænkte han paa sine to Broderbørn, der havde trodset ham og gjort sig til Herre over deres eget Liv og deres egen Død, og det var ham umuligt at tilgive, især Mathilde, og han vilde ikke se hende. Som han nu laa dér i det gule Lampelys bag de brede Sengegardiner, talte han ikke, stille laa han hen og lyttede, som hørte han Kanonlarmen langt borte i tyste Ekko og svage Døn, og naar Adelaide kom ind, tørrede hun ganske sagte den kolde Sved bort fra hans hvide Pande, og hun saa' undrende paa Broderens Øjne, de var vidt aabne, som saa' de Syner, og som lyttede de.

Soveværelset, hvor de to gamle var inde, det blev nu ligesom en Verden for sig selv fuld af tyste Tanker og bitre Betragtninger, men store og forunderlige Ting skete der imens med det støvede Hus. Vinduerne, de stod nu paa vid Gab ud imod Haven, og Luften var mættet med Bukkarduft, og den bar med sig ind fin Duft fra den blaa Crocus og den matrøde Primula.

Og stille Sang lød i Stuerne, stille Sang, der næsten aldrig tied.

Som laa Lykken herinde i den blaanende Luft og smilede.

Hundrede Ting havde Mathilde nu at besørge Dagen lang, Breve blev skrevne, og Pakker blev besørgede, og hendes hvide Kjole saa' man alle Vegne. Om en Uge ventedes hun selv derovre, hvor længtes hun.

Kirkeklokkerne dér indenfor Voldene, de rørtes nu næsten hele Dagen, Timerne blev ligesom mere festlige og vægtige, snart bad disse Klokker, tryglede om Held og Sejer, snart var de fulde af Angst, men oftest var der Te Deum's Klang i det syngende Malm.

Og Tiden blev ligesom større og betydeligere. Historien rørte med sin Finger ved de løbende Timer, saa de blev gyldne og uforglemmelige.

Saa kom Dagen med den store Efterretning om Slaget ved Slesvig.

Klokkerne klang alvorligt, som Dag nu gik hen efter Dag i trykkende Stilhed. Journalerne bragte lange Lister over de faldne, hver Formiddag bragte nye Navne, Række efter Række, eftersom de døde derovre fandtes og genkendtes. Der var Damer, der hulkende gik ned gennem de tyste Gader, som forglemte de alt over en overmægtig Sorg. Døden gik omkring og mærkede Dørene, og der var Huse, hvor Glæden dræbtes for alle Tider.

Den Dag kom ogsaa, da den stille Sang hørte op i det gamle Hus, og der blev aldrig sunget mere i det Hjem.

Som sædvanlig var Gehejmeraadens Broderdatter gaaet ind til Byen, i den tidlige Morgen. Journalerne maatte læses, i samme Øjeblik de kom ud. Nede paa Højbroplads stod Folk allerede i tætte Rækker og ventede udenfor »Fædrelandet«s Kontor.

Morgenluften, klar og blaa laa den over Tagene, den højtidelige og uvante Stemning, hverken Byen eller Menneskene var rigtig til at kende igen. Lidt efter var Torvet opfyldt af Folk, der læste, overalt hvide Blade og hvide Ansigter, og over dem alle en dyb Stilhed.

Saa gik hun da over i en af de nærmeste Porte og begyndte at læse. Ikke

Dødslisten, det hastede ikke, hun følte sig altfor sikker og tryg, og noget saa umuligt som »det«, hun aldrig vilde tænke paa, — det kunde og vilde aldrig ske. Hun stod blot dér og læste om Hærens Bevægelser, om Kampen, om hele denne Stordaad. Saa ledte hun da tilsidst ned gennem Spalterne, men den var der jo ikke i Dag, der var jo ingen, hun ledte flygtigt, hastigt, det var umulig at faa Øje paa nogen Liste. I de sidste Dage var de dødes Rækker ogsaa svundet betydeligt ind. I Gaar var det kun syv Navne. Og hun begyndte at nynne, og hun fik saadan en pludselig Trang til at være sammen med glade Mennesker, hun vilde løbe op til Ahrens, men først en lille rask Tur ned til Vestervold — og hun gik hastig ned over Torvet.

—

Klokken var tolv nu, det var dejligt Solskinsvejr.

Gehejmeraadens Broderdatter kom nynnende op ad den ahrenske, tæppelagte Trappe. Konferentsraadens Pige, der lukkede op, saa' ud som havde hun Tandpine i Dag, hun saa' virkelig saa underlig ud i Hovedet, da hun tog imod Bindehatten, og det var umuligt at faa et Ord ud af Pigen.

Mathilde var i Latterhjørnet i Dag, og hun smaalo uden egentlig at vide hvorfor, hun havde maaske alligevel gaaet i en Slags Spænding, uden selv at ville indrømme det, men nu var al Ting dejligt og fornøjeligt, og nu vilde hun ind og more sig en Smule, for her *kunde* man more sig.

Hvor hun i Grunden ligefrem trængte til at le, heltud en Gang.

Nynnende gik hun ind gennem de solede Stuer.

Men hvor var de henne alle sammen? Hun maatte hele Lejligheden igennem. De sad vel ovre i Konferentsraadens Kabinet, og hun gik derover.

»Hvor har jeg ledt«, sagde hun forpustet og lo fornøjet.

Men Latteren holdt inde, og hun blev staaende paa Dørtærskelen ganske forundret, for de sad allesammen saa underligt, rundtom ved Vinduerne, tavse, med bøjede Hoveder, og ingen vilde se op, som kunde de ikke tale, og hun gik stille frem i Stuen mellem de stumme Mennesker.

»Er her Sorg?« spurgte hun forundret og blev lidt bleg.

Der var ingen, der svarede.

Saa rejste Konferentsraaden sig og gik hende langsomt i Møde, det var en bitter Gang, kunde man se.

»Hvorfor!« brast det ud mellem hendes Læber. »Aa — nej«, som vilde hun flygte og intet høre og langt bort, at det ikke skulde komme, det hun ikke kunde tro, og ikke vilde tro.

Saa tog han begge hendes kolde Hænder og rystede dem voldsomt.

»Mod!« sagde han.

Og lidt efter: »Ærens Mark«. Det var alt.

De græd alle i den lyse Stue nu.

Stille gik hun over til Vinduet med sin Journal, hun havde taget med, og det var som om de sorte Bogstaver groede vældigt op for hendes Øjne, der saa' og søgte og ledte, som havde de overnaturlig Sekraft i denne Stund. Der paa den anden Side, helt nede, var Listen.

Kun to Navne var der — — men, det ene — var »Navnet«.

Hun saa' det straks, og der gik som et elektrisk Stød gennem hele hendes Legem. Det var, som om hendes Hænder og Arme blev borte for hende, visnede og døde. Journalen faldt ned for hendes Fødder med en raslende Lyd.

Forbi — forbi.

Med hævet Hoved, stolt, uden et Ord, gik hun tilbage gennem de lyse Stuer, hvor alle Farver var slukt, og der var kun én Tanke i hendes Hoved, — de derinde skal ikke se mig knust — de skal se mig oprejst.

Da Pigen lukkede Døren op for hende, takkede hun, idet hun gik ud. Og det var umuligt at høre nogen Rysten i denne Stemme.

Gaderne igennem gik hun. Den Gang var haard at træde.

Allerede var hun ved Østerport, nu ved Havelaagen, dér stod hun et Øjeblik og maatte støtte sig til Gitteret, som brast det hele sammen for hende, men hun betvang sig, endnu ikke maatte det komme, endnu ikke.

Man *kunde* tvinge sig, gjaldt det.

Huset var som uddødt.

Hun lyttede. Tantens Stemme lød fornøjet derinde. De vidste altsaa intet. Saa gik hun op paa sit Værelse og tog sin Haandtaske, den stod allerede pakket, endnu i Dag maatte hun derover, det var den eneste Tanke.

Hun lyttede. Gehejmeraaden talte dernede. Mange Aars Minder laa i denne Stemme, klar og fuldtonende, som var den aldrig bleven brudt og hærget af Lidenskaber, og hun bøjede sig ned imod Gulvet, lyttende, som hørte hun denne Stemme for sidste Gang.

Nærmere og nærmere ned mod Gulvet naaede hendes Hoved, og i den dybe Stilhed hørte hun enkelte Ord og forstod, at de gamle Søskende dernede opfriskede gamle Minder fra deres Ungdomstid.

Hun havde rejst sig, vidste et Øjeblik ikke, hvad det var, hun vilde, som om alle Tanker var døde, en dyb Følelsesløshed gled gennem alle Nerver, Hjærtets Slag ligesom udviskedes og sygnede, der kom mørke Skygger frem for Øjnene, og hun greb efter en Stol og sank sammen. Men saa var det der pludselig i et eneste Blink, det forfærdelige — han, den døde; Liget, som laa det derhenne i Skyggen, sønderrevet, som randt det ustandseligt med Blod fra ulægelige Saar, som ventede det paa hende med tusinde tavse Anklager, og hun jamrede sig ganske stille og rokkede frem og tilbage.

Øjnene, der var saa blaa og dybe, og Haaret, dette fine, bløde Haar, som et Barns, og Hænderne, ja disse Hænder som alt havde skaanet. Stemmen, at den aldrig skulde lyde mere, at han aldrig mere skulde bede og klage. Aldrig mere skulde han komme og lægge sin Haand i hendes, aldrig mere. — —

Der gik en Dør nedenunder, og hun fo'r op.

Nej ikke saaledes, det var ikke saaledes hun vilde det; kom Skæbnen med sine ubarmhjærtige Slag, saa ingen Svaghed, hun havde ofte sagt sig det selv. Nu var Timen der.

Hun samlede sine Sager sammen og tvang sig til at være rolig, saa satte hun sig hen og skrev et Par Linjer til Tanten, hun anstrængte sig for at gøre Skriften klar og fast, og hun følte en næsten ubevidst Stolthed over sin Karakterstyrke.

»Er her bleven spillet med Liv og Død,« skrev hun »saa er det mig, der paa-

tager mig Ansvaret, jeg har villet det, og jeg har villet for to, jeg fortryder det ikke. Men der er alligevel en Sorg saa stor, at den mangler Ord, og jeg beder Jer: døm mig ikke, der er noget, som I, der er fra den gamle Tid, ikke forstaar, noget, der er stort og skønt, men skæbnesvangert. Er vi vel ikke Herrer over Skæbnen, saa kan vi dog stride med de vrede Stjærner, trodse dem, skønt stor Modgang og megen Nød maa lides. Men kan det ske, saa lad Onkel være uvidende om Ulykken, nu vilde den dræbe ham; en Gang, men sent, kan det siges ham med milde Ord, han vil maaske da kunne forstaa og tie. Tak for alt, fra mig — og fra ham — -- — de mange Aar — Farvel.«

Stille listede hun ned ad den mørke Trappe. Stilheden var dyb, som om alt Liv var slukt i dette Hus.

Nede i Alléen vendte hun sig om. Den hvide Façade laa dèr og stirrede aandsfraværende ud i den lysende Luft.

—

Samme Aften, da Diligencen kørte ud gennem Vesterport, ringede alle Københavns Klokker i ét eneste Kor, og der var igen en festlig Jubel i disse Toner.

Det maatte være en ny Sejer for de danske Vaaben.

SVEND LEOPOLD

EN KONE, DER PLUKKER EN HØNE. SKITSEBOGSBLAD MARIE SANDHOLT

G. A. CLEMENS

KORMAK*

I

At forstaa en Skjald kræver ikke saa faa Forudsætninger, men at tilegne sig disse lønner sig ikke altid. De digteriske Omskrivninger, Kenningerne, besværliggør i høj Grad Læsningen af et Digt, og selv om man lærer at forstaa disse, har man sjældent et Udbytte deraf, som svarer til det Arbejde, man maa sætte ind paa at opnaa Forstaaelsen. Glæden, man faar ved Læsningen, bliver — hvis den bliver — rent intellektuel, Glæde ved at man kan finde ud af det.

Omskrivningen som digterisk Figur hører ikke alene den oldnordiske Poesi til; men den vanskelige Form som denne i Skjaldedigtningen havde valgt sig, udviklede den paa en Maade, som den næppe er bleven udviklet noget andet Sted. Kenningen *kan* være betegnende og slaaende. Naar Torbjørn hornklofi begynder et Digt: »Sværdbærerne lytte til«, er denne Betegnelse for Mænd rigtig valgt af en Skjald, der kvæder for Hirden. Jeg finder det smukt, naar Eyvindr skáldaspillir i en Skildring af en Kamp taler om »Saarhavet« (ɔ: Blodet), der bruser om »Sværdenes Næs« (Skjoldet). Men disse to Skjalde have ogsaa i de her citerede Digte kunnet benytte mindre indviklede Kenninger, da de her have valgt lettere Versformer, end man sædvanligt brugte. Andre kan have saa stor sproglig Færdighed, at de kan udtrykke sig uden et for stort Kenningeapparat, men der kan ogsaa skrives Ting som følgende: »Loðurs Vens Drik skal frembæres for Mændene, med mindre Ravnenes Vins Ilds Svingere vrage Dvalins Drik. Jeg beder, at de prøvede Skjoldtræer med Ørets Munde vil drikke Hjærnehaslens Mænds saare lyse Mjød. Jeg vil opregne de modige Hvalbodshudlendinge.« . . . . Og alt dette vil blot sige: »Jeg vil fremsige et Digt, hvis man vil høre derpaa. Jeg beder, at man vil det. Jeg vil opregne de modige Islændere« . . . . Jeg skal forklare et Par af disse Kenninger. »Hjærnehaslens Mænds lyse Mjød« vil sige Odins Mænds Mjød ɔ: Mjøden, Odin hentede til Aserne ɔ: Suttungs Mjød ɔ: Digterdrikken ɔ: Digtet. Men hvad Forbindelse er der mellem Odin og Hjærneskallens Hassel? Hassel er her vilkaarligt valgt for en hvilkensomhelst Vækst. Det, der vokser paa Hjærneskallen, er Haaret, paa oldnordisk: hár. Og her er Bindeleddet, idet et af Odins Navne er Hár (ɔ: den høje). Forbindelsen er altsaa en blot Lyd. — Og Hvalbodshudlendingene er Islænderne, idet Hvalens Bod, Bolig, er Havet, Havets Hud Isen.

Dette er jo den rene Rebusleg, men der gives virkelige Digtere, der har benyt-

* Moebius' Udgave af Kormaks Saga er benyttet. Oversættelserne give intet Begreb om Versenes Form.

tet Kenningernes sammentrængte Billedsprog, og naar man har vænnet sig lidt til Stilen, træder Tanken og Stemningen lyslevende frem.

Til disse Digtere hører Kormak, Øgmunds Søn.

II

Om Kormak fortælles der i Kormaks Saga. Man mener, at Kærnen i denne er hans »løse Vers«, hans Improvisationer, som en Situation har fremkaldt, og som derfor forlanger Situationen for at forstaas. Uden om Versene har man derfor senere lagt Sagaen som Ramme.

Slægten var, som de fleste islandske Slægter, fra Norge. Digterens Bedstefader, Kormak, levede under Harald Haarfager. Hans Fader, Øgmund, kunde ikke enes med Erik Blodøkse og Gunhild og rejste derfor til Island. Hans Højsædesstøtter drev i Land ved Midfjord paa Nordkysten; der bosatte han sig paa Gaarden Mel, giftede sig med Dalla og fik med hende Sønnerne Torgils og Kormak. Dennes Ydre beskrives saaledes: Haaret var sort og krøllet, Huden lys, han lignede sin Moder noget; han var stor og stærk og kunde ikke beherske sit Sind.

Hans indre Egenskaber beskriver Sagaen ikke nærmere her, men hans Vers viser os, at Karakteristikken er rigtig og uddyber denne mere.

Vi har af ham 65 »Viser«, ottelinjede Strofer, og desuden nogle Drapafragmenter. Disse sidste efterlader intet dybere Indtryk, Viserne ere derimod fortrinlige.

De første viser ham greben af en pludselig, heftig Kærlighed. Han føler, at han har mødt sin Skæbne — og at denne ikke vil blive blid, og at heller ikke hans elskedes Kaar vil blive lyse. I de følgende Viser træder denne Følelse tilbage. De fyldes af Beundring over hendes Skønhed, af Skælmeri, af Ligegyldighed for alt andet end det at være i hendes Nærhed.

Den Kvinde, Kormak elskede, hed Steingerd. Mødet mellem disse to·skildrer Sagaen saaledes.

Der drev engang en Hval i Land, som Torgils og Kormak havde Ret til; deres Fader var da død. Torgils gav Kormak Valget imellem at fare til Fjælds for at lede efter Faarene eller at tage sig af Hvalen. Kormak valgte det første; Forvalteren, Toste, fulgte ham. De kom til en Gaard, der hed Gnupsdal. Her opfostredes Steingerd, Datter af Torgils paa Tunge.

Paa Gnupsdal vilde Kormak og Toste overnatte; om Aftenen sad man sammen i Skaalen (Sovekammeret); den var rummelig; der brændte Baal foran Mændene. Steingerd kom gaaende fra Fruerstuen, ledsaget af sin Terne. De hørte, at der var fremmede inde i Skaalen, og Ternen opfordrede Steingerd til, at de skulde se, hvem det var. Hun svarede, at hun ikke havde Lyst, men gik dog hen til Døren for at titte ind. Hun stod saaledes, at kun hendes Fødder kunde ses inde fra Skaalen. Kormak saa dem og kvad en Vise:

»Nu kom der en Kvinde ind i mine Tanker. Hendes Fødder vakte den stærke Kærlighed i mig — nu. De vil bringe mig Fare ogsaa i de kommende Dage. Jeg kan kende det paa mig selv.«

Steingerd mærkede, at hun var set, gik ind i en Gang og saa frem bag en af Pillerne, hvorpaa Hagbards Hoved var udskaaret. Men der faldt Lyset paa hendes

Ansigt, og Toste sagde: »Kormak, ser Du Øjnene derude ved Hagbards Hoved?« Kormak kvad:

»Begge de lysende Øjne skinnede paa mig over det fældede Køkkenved. Det har vakt min Angst. Ved Siden af Tærskelen saa jeg den herligt voksne Pige til Anklerne. Saa længe jeg lever, vil jeg længes.«

Og endvidere kvad han:

Saa maanemildt et Høgeblik
frem under Panden saa.
En linklædt Kvindes Bud det gik,
og mig det skulde naa.
Men har de gyldne Ringes Dis
et Blik saa mildt at se,
det vil dog — det har gjort mig vis —
os bægge volde Ve.

Pigerne gik nu ind i Stuen og satte sig ned; de talte om Kormaks Udseende; han kunde høre det. Ternen sagde, at han var sort og styg, Steingerd, at han var smuk, at han var, som han skulde være. »Men een Lyde har han dog,« sagde hun, »hans Haar krøller i Panden.« Kormak digtede straks nogle Vers til Svar paa disse og andre Udtalelser af Kvinderne.

Næste Morgen stod Kormak op, vaskede sig og gik ned i Stuen. Der var Steingerd og nogle andre Kvinder. Ternen sagde til Steingerd: »Der kommer den smukke Mand,« og Steingerd svarede: »Ja, han er en rask Mand.« Hun var ved at rede sit Haar; det var meget smukt. Kormak bad, om han maatte laane hendes Kam; han fik den. Ternen sagde til ham: »Du vilde vist give meget til, at din Kone fik saadant et Haar og saadanne Øjne, som Steingerd har,« og Kormak digter:

»Øjet, som ligger i det lyse Legeme, vurderer jeg til 3 Hundreder, og Haaret, hun reder, til 5 Hundreder paa staaende Fod.«

Toste minder sin Herre om, at de skulde videre for at røgte deres Ærinde, men Kormak svarer:

»Selv min Hest du ride
— rap den er og let —
over Heder vide!
Slaa den, bli'r den træt.
Hellere hos Steingerd
Tiden jeg forslaar,
end jeg hjem fra Græsning
jager brune Faar.«

Toste maa tage af Sted alene; han kommer tilbage, og Kormak følger med ham hjem til Mel; men han trækkes atter og atter til Gnupsdal, og han beder sin Moder om at lave smukke Klæder til ham, for at han kan tage sig godt ud i Steingerds Øjne.

III

Det var ikke velset, at en ung Mand besøgte en ung Kvinde, naar han ikke havde friet til hende hos Faderen. Torkel tog derfor sin Datter hjem paa Tunge; men nu kommer Kormak derhen uden at bryde sig om de Hindringer, der lægges ham i Vejen. Hans Væsen bliver Trods, der slaar ud i Handling og Vers; han gaar ikke til Side; hans Sværd og hans Tunge bider igennem, han kender ikke andre Veje, der fører til Steingerd.

Der var en Mand, som hed Od; han var ogsaa forelsket i Torkels Datter og kom tit paa Tunge; han havde en Broder, ved Navn Gudmund; dem æggede Torkel til at dræbe Kormak.

Fader og Datter sad en Dag i Stuen; Bejleren og hans Broder var der ogsaa; de saa Kormak komme, Steingerd blev ført bort og gemt. Kormak traadte hastigt ind, men saa ikke den, han søgte; Brødrene trak blank, han gik igen, for at lede efter hende; imens digtede han:

»Hun er ikke mer derinde,
ingen Pryd der er i Hal.
Maa jeg ej, saa *vil* jeg finde,
nu hun netop findes *skal.*
Gennem Huset løb mit Øje
— jeg vil være hende nær —
undersøgte alting nøje;
hun var ikke dér.«

Under sin Søgen kom Kormak til det Udhus, Steingerd var i, brød Døren op og gav sig til at tale med hende; — hun advarede ham mod Od og Gudmund, sagde, at de stræbte ham efter Livet. Da kvad Kormak:

Lad dem kun hvæsse deres Sværd
for Bugt med mig at faa.
Mænd uden Navn og uden Værd
ihjæl mig ej skal slaa.
Hvis mod de to paa Marken vid
jeg end skal ene staa,
det bliver, som hvis Faar i Strid
med Ulven vilde gaa.

Mens Kormak var hos Steingerd, aftalte hendes Fader og de to Brødre et Overfald paa ham, naar han red hjem. Od og Gudmund skulde lægge sig i Baghold i en Dal, og Torkel skulde komme dem til Hjælp paa Gaarden, hvis det behøvedes. Kormak tog bort om Aftenen; da han saa Mændene i Dalen, kvad han:

»Mig de ville drive
med Magt til at faa lært
fra Steingerd at blive;
det skal falde svært.

Vokser deres Vrede,
naar de der mig ser,
vil jeg netop elske
hende meget mer.«

Det kom til Kamp; Kormak fældede den ene af Fjenderne; den anden døde noget efter af sine Saar. Steingerd forhindrede Torkel i at komme dem til Undsætning under Striden.

IV

Kormak vedblev at komme paa Tunge for at tale med Steingerd. En Dag friede han til hende, hun bad ham se at vinde hendes Fader, og han gav Torkel mange Foræringer og fik hans Samtykke, og Brylluppet bestemtes; men senere blev de uenige om Pengeaffærer, og Kormak blev køligere, og da Bryllupsdagen kom, indfandt han sig ikke.

Kort efter bortgiftede Torkel sin Datter til Holmgange-Berse imod hendes Vilje. Kormak havde ikke tænkt, at dette skulde ske. Bud om Brylluppet fik han lige efter at Brudefolkene og Gæsterne vare rejste; at det ikke kom før, havde Torkel sørget for. Kormak stod og var — sammen med nogle andre — ved at opføre en Væg, da Underretningen kom. Voldsom Vrede, Lyst til at dræbe Berse og vinde Steingerd tilbage — disse Sindsbevægelser afløser hverandre i ham selv og i hans Vers. Manden, der fortalte ham Begivenheden, slog han paa hans Skjold, saa det saarede hans Bryst, og han faldt af Hesten; Hesten løb bort. Han faar yderligere at vide, at Steingerd ikke havde anet Brylluppet, før samme Aften det blev holdt. Da Manden endnu spotter ham og siger, at det vist var lettere at rende efter Steingerd end at kæmpe med Berse, digter han vrededirrende et hvast Vers om ham. Derpaa sætter han sig til Hest. »Berse har bortført min Trolovede; mig elskede hun mest af alle Mænd; nu har jeg mistet hende, og hun er bedrøvet.« Kormak rider straks for at indhente dem, hans Broder samler Folkog følger efter; de naar ham; han har sprængt sin Hest. Der møder dem mange Uheld, og Kormak ser, at han ikke vil kunne komme betids. »Dog skal jeg nok faa fat i hende senere.« De rider helt hen til Berses Gaard; der var for mange Mænd, til at de kunde angribe, men Kormak udfordrer Berse til Holmgang, og denne tager derimod. Dér saas Kormak og Steingerd atter. Kormak bebrejdede hende, at hun havde bedraget ham og giftet sig med en anden, men hun svarede: »Du er Skyld i det altsammen Kormak; men dog har jeg ikke villet, at dette skulde ske.« Og Kormak kvad:

»Lyse Lingudinde,
tøved jeg? Bedrog?
Aldrig nogen Sinde
saa træt min Hest jeg jog.
Heller, hvis det trængtes,
end dig at miste, fort
jeg drev den, til den sprængtes.
Den havde det haardt.«

Det falder ikke Kormak ind, at hans Skyld ikke ligger her.

Holmgangen fik det Udfald, at Kormak blev saaret; senere blev han dog hævnet af en af sine Frænder, der besejrede Berse; denne laa længe syg, og Steingerd erklærede sig for skilt fra ham.

Sagaen omtaler ikke, at Kormak efter Holmgangen forsøgte at nærme sig Steingerd, men der findes mellem nogle Vers af ham, hvori han udtaler sin Fortrydelse over Kampens Udfald, eet, som tyder derpaa: »Nu har jeg ikke set hende i to Dage; til min Sorg maa jeg ogsaa blive hjemme den tredje.« Derimod foretog han sig intet, efter at hun var flyttet fra Berse.

V

Endnu samme Sommer blev Steingerd efter sine Frænders Bestemmelse, og uden at hun havde noget derimod, gift med Torvald Tintén. Han var rig og kunstfærdig, Digter, men ikke synderlig fremtrædende. Kormak stod dengang i Begreb med at rejse til Udlandet og lod, som om han ikke vidste noget af Brylluppet. Men en Morgen tidlig rider han fra sit Skib; han træffer Steingerd, indlader sig i Samtale med hende og beder hende sy sig en Skjorte. Hun svarer, at han skulde være bleven, hvor han var, truer hende med sin Mand og hans Frænder. Kormak udtaler i Viser sin Kærlighed til hende, sit Had til og sin Foragt for ham: »Jeg kan ikke holde den Tanke ud, at du skulde giftes med den »Tintrækker«. Jeg kan næsten ikke le, siden din Fader fæstede dig til den Kryster. Jeg skal digte Nid om ham, saa Stenene flyde.«

De skiltes som Uvenner.

Ledsaget af sin Broder Torgils rejste Kormak fra Island. De drog til Norge og var hos Hakon Adelstensfostre om Vinteren; om Sommeren gik de paa Hærtog. Senere gæstede de atter Norge; da var Harald Graafeld bleven Konge; ham fulgte de paa Krigsfærd til Irland. Altid og overalt — i Farens Stund, under Arbejde paa Skibet, i søvnløse Nætter kredser Kormaks Tanker om Steingerd. Sagaen har seks Viser af ham fra denne Rejse. De Stemninger, der besjæler dem, er Længsel efter Steingerd, Fortvivlelse over Tabet af hende, Had til Tintén, fordi dennes dorske Blødhed lønnes med saa megen Lykke, medens hans egen omtumlede Tilværelse kun øger hans Savn.

Da de anden Gang var paa Vej til Norge, var Vinteren nær; Vejret var koldt, der lagde sig Rim paa Sejlet. Kormak kvad: »Vi maa, Skarde* — jeg fryser her — ryste Rimen paa Tjældene af. Der er Is paa Fjældet. Jeg vilde ønske, at Torvald ikke maa blive graa; han er for lad til at forlade sin lyse Viv.« Torgils sagde: »Tænker Du endnu stedse paa hende? Og dengang Du kunde faa hende, vilde Du ikke.«

I Irland digtede Kormak, da Kampen begyndte:

Stor er den Hær, der kommer,
Kongen vil holde Slag;
skulde jeg dø, det tykkes
mig kun en ringe Sag,

* Skarde er et Tilnavn til Torgils.

saalænge jeg ej kan glemme
hende deroppe i Nord,
Torkels fagre Datter,
jeg længes og lider, Bro'r.

Og Torgils svarede: »Aldrig kommer Du i Fare, uden at Steingerd rinder dig i Hu.«

Til sidst blev Længselen Kormak for mægtig. »Jeg vil lade dig vide, Broder, at jeg vil hjem til Island,« sagde han. Torgils svarede: »Din Vej vil blive vanskelig, og jeg ved ikke, hvorledes det vil gaa.«

VI

Kormak havde straks ved det første Møde med Steingerd følt Angst; han havde senere skuffet hende og lidt ved Tabet, men endnu haaber han, at alt kan blive godt. Men Steingerds Uforsonlighed er en uovervindelig Hindring; han føler det, og i denne Følelse bliver Steingerd skønnere for ham end før.

Han landede ved Midfjord og saa en Kvinde ride oppe paa Land; han kendte Steingerd, gik fra Borde, indhentede hende, trak hende ned fra Hesten og tvang hende til at sætte sig ved sin Side. Hestene gik fra dem, det begyndte at blive mørkt, de kunde ikke finde Hestene igen og maatte overnatte paa en lille Gaard. De kom til at ligge paa hver sin Side af en lav Bræddevæg. Den Nat digtede Kormak, fordi han følte, at hun var mere uopnaaelig for ham end nogen Sinde: »Stenene vil flyde paa Vandet som kogende Korn og Jorden synke, de store, berømte Fjælde vil føres ud i det dybe Hav, førend der fødes en Kvinde saa fager som Steingerd — og hun er vred paa mig endnu.«

Endnu! — Hans Tanke kunde ikke slaa sig til Ro, han kunde ikke have tabt for stedse.

»Jeg sov ind, og længe
om os jeg drømte saa:
Jeg i dine Arme,
du i mine laa.
Vaagen nu jeg tænker,
jeg faar den Stund at se.
Du maa ikke sige,
at det vil aldrig ske.«

Men Steingerd var ubøjelig. Da de skulde skilles, tilbød Kormak hende en Ring; hun vilde ikke modtage den. »Det var er tung Dag for mig,« kvad Kormak.

Steingerd drager hjem til sin Mand, og Kormak opsøger hende der igen. Dette fører til flere Tvekampe, som Kormak bestaar med Held; men det fører ham ikke nærmere til hende. Han søger nu at saare hende og prøver at tage med Magt, hvad hun ikke vil give ham godvillig. Ved en Lejlighed, hvor det er Steingerds Svoger Torvard meget magtpaaliggende at faa en Tyr, Kormak ejer, vil denne ikke sælge den uden for en Ring, som tilhører Steingerd, og som hun sætter Pris

paa, ti, digter han: »Naar I kommer hjem med Tyren, vil hun spørge: »Hvor er nu den brændte Ring. Den sorte Svend, Øgmunds Søn, Digteren, har den. Han har vidst, det vilde smerte mig.« I en anden Vise klager han over, at han har maattet betale Bøder, fordi han har kysset hende mod hendes Vilje.

Kort efter forlod Kormak Island for stedse:

»Først et Vers jeg digter,
om Bord saa — og ud.
Bort skal det bære
til Svinedal* mit Bud,
Til Steingerd kommer alle
de Ord, jeg siger her.
Mere kær hun er mig,
end jeg mig selv har kær.«

Da Kormak var rejst, forlangte Steingerd af sin Mand, at ogsaa de skulde drage til Udlandet. De mødtes paa fremmed Jord, men Forholdet mellem dem forandredes ikke. Sagaen fortæller, at Kormak engang frelste hende fra nogle Vikinger, hvad Tintén ikke havde formaaet. Denne tilbyder nu at afstaa Steingerd, men hun vil ikke forlade sin Mand. Kormak digter et Vers herom; det er fuldt af Bitterhed mod hende, af Foragt for ham. Her skilles de. Hvorfor var hun fulgt efter ham? Haabede hun at finde Lejlighed til at hævne sig?

Kormak drager nu i Viking til de brittiske Øer; han indlægger sig megen Berømmelse. I en Kamp bliver han haardt saaret; mens han ligger og venter paa Døden, digter han, tænkende paa Kampen, sine sidste Vers — vist til den Kvinde, der plejede ham:

»Dybe Vunder slog jeg,
hvoraf Blodet flød.
Frem paa Marken drog jeg,
Klingen blodigrød.
Hvor den ramte, vog jeg,
bred den Vej sig brød.
Ringgudinde, dog jeg
faar paa Straa min Død.«

VII

Er alt nu gaaet nøjagtigt saaledes til? Næppe! Men Kormaks Vers er i al Fald et Faktum, og lignede Situationer fordrer de for at forstaas. Og man ser af dem, at Kærligheden til Steingerd var den Traad, han fulgte i sit Liv. Han fandt den, og den førte ham til hende; men saa gik den udenom og fra og til og vilde ikke vinde sig om dem begge. Han holdt den dog selv i sin Haand og kunde slynge den, som han vilde; men han rykker og rykker, til den brister; da han vilde binde den sammen igen, er den ene Ende ikke til at finde.

* Paa Svinedal boede Steingerd.

Den oldnordiske Litteratur har Typer, hvis Præg er Manddom og Aandskraft; Kormak hører ikke til disse; Utilfredsstillelsen laa dybest i hans Blod. At give den Udtryk i dens forskellige Stemninger blev hans Lod som Digter Den, der læser oldnordisk Sprog, vil han altid interessere. Hans Digtning er Eftermælet om et bevæget Liv.

OLAF HANSEN

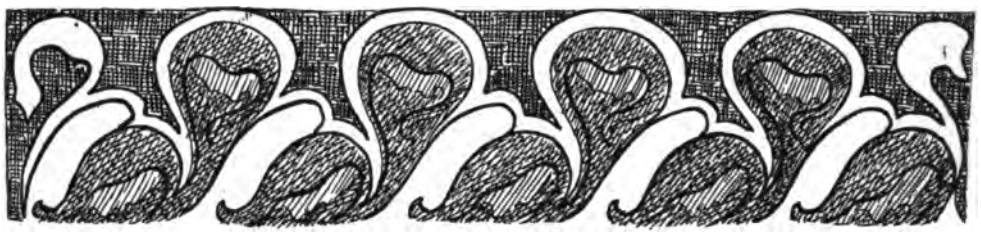

MARIE SANDHOLT

BLASFEMI

DEREFTER syntes jeg, at vi vandrede gennem en anden verdens vide egne, jeg og den fremmede, og til sidst kom vi til en uhyre plads, hvor tusender af mennesker var forsamlede, og alles øjne var rettede mod en eneste; jeg har aldrig før set eet menneske samle så mange om sig alene ved sit ords magt. Deres øjne vogtede på hans læbers bevægelser, på hans ansigts vekslende spil af udtryk og på hans hænder, der understøttede hans tale. De passede på ham, som om det gjaldt livet, at ikke et ord gik tabt. Og når jeg så på hans og på deres ansigter, så begreb jeg, at det gjaldt livet, ti det udstrømmede fra ham over dem. Ansigter med dødsstivnede sorgfurer, med udslukte øjne og med sammenbidte tænder blev levende på ny, og der kom smil om bittert fortrukne munde, men de leende ansigter blev alvorlige. Hans øjne var som to faste stjærner, hvis vejledende lys man altid kunde være sikker på at finde, lisom man altid finder himlens stjærner på deres bestemte plads, og det var, som om hans ord blev båret ud over dem på stærke flammer; men over for de svage og enfoldige dæmpede han sin veltalenheds brand ned til en mild gløden, og der kunde komme som et slør over hans ansigt, når han talte til de fattige i ånden, hvem det ikke er giet at forstå det brændende, men kun det lunkne. Således kunde alle forstå ham; for de stærke i ånden var han en mægtig flammestatue, for de andre en stille lysning, der dog bortjog det lille mørke fra deres små og fattige sjæle.

Hvem er han? spurte jeg.

Han er den første, der har forstået at tale om kærlighed mellem menneskene, ikke blot mellem dem, der elsker hverandre, men mellem alle. Han er den første, der har haft ævne til at samle dem til eet, så der kunde blive lisom eet verdenshjærte, i hvilket enhver hørte sit eget hjærte slå.

Vi vendte os og gik bort, og det forekom mig, at vi nærmede os den anden ende af verden. Dær kom vi til en allé, hvor træerne var galger, og i galgerne hang der lig ved lig, to rækker, een på hver side.

Hvem er disse mennesker? spurte jeg.

Forbrydere, der senere har villet forvanske hin store mesters lærdomme! Fanatiske mennesker, der ikke kunde slå sig tåls med hans kærlighedslære, fordi der af kærlighed aldrig kan tændes fanatisme; kloge hoder, der vilde forbedre hans lære, fordi den var dem for enfoldig; svage i ånden, der vilde gøre det dumt, som han havde præget med den rette enfold; digtere, der troede, at de kunde forskønne hans lære ved smukke og underlige sagn, fordi de ikke fandt den poetisk

nok; fantaster, som tog fat, hvor digterne slap, og gjorde det vildt, som i forvejen var utænkeligt; gale mennesker, som vilde stikke deres syge hjærners delirium ind i mesterens klare og tydelige ord; folk med en anden religion, som vilde ha den passet ind her, fordi de begreb, at den tog sig skønnere ud, omgiven af hans ædle ideer; fremmede fortællere, der vilde udstyre ham med alle de vidunderlige gærninger, som hjemme i deres land tillagdes mænd, der var denne mester underlegne; højtflyvende ånder, der vilde gøre ham til en gud, da de i deres beundring ikke syntes, det var nok at kalde ham et menneske; endelig filosoffer, der tog alle disse falsknerier for gode varer, forklarede dem og begrundede dem og viste, hvorledes de i virkeligheden nødvendigvis fremgik af mesterens egne ord; samt myndige mænd, folk med herskervilje, som fastslog, at man skulde anta alt dette i blind og lydig tro, og de hade netop særlig brug for falsknerierne som grundlag for de forbrydelser, de trængte til at begå; ti i selve den rene lære var det umuligt at fremdrage steder, der opfordrede til ufordragelighed, eller som ga lov til at anvende pinsler og dødsstraf mod folk af en anden *tro*; man har ikke set, at et menneske er blevet straffet med døden, fordi han ikke hade kærlighed; men en mangelfuld eller fejlagtig tro — således blev det vedtaet — skulde være tilstrækkelig til at dømme et menneske.

Således har der været et stadigt stormløb mod hans lære, og for at bevare den ren har vi måttet hænge alle disse bedragere op, ti ellers hade der snart ikke været noet igen af den. Men værst har det været med de mægtige og egenrådige, der tilrev sig et herredømme, som de påstod, de hade fra ham, skønt hans herredømme kun var kærlighedens, og de begyndte at rase med ild og sværd mod dem, der hade en anden tro. Disse afsindige har vi været nødte til at klynge op i tusendvis, ellers hade de sat deres eget trostyranni i stedet for hans kærlighedslære. —

Vi gik videre, og da vi omsider langt om længe kom til ende med rækken, så jeg, højt oppe over alle de andre hængende i en uhyre Galge, et afskyeligt lig. Fuglene havde hakket i det, men i hodets form syntes jeg endnu, at jeg kunde skimte udtryk af en mer end menneskelig ondskab. Jeg vendte mig forbavset om til min ledsager og spurte:

Men hvad har han da gjort, som er blevet så forfærdelig ophøjet over alle de andre?

Han var den værste af dem alle. Ja, her har vi hængt falskneren, menneskehaderen og gudsbespotteren, som har gjort det værste anfald på hin store mands lære, ti han vilde dær ha tilføjet de skammelige Ord — men vi opdagede det straks og fik dem slettet —: Den, som ikke tror, han skal fordømmes! — Hade han skrevet: Den, der ikke har kærlighed til sine medmennesker —, så hade vi ikke hængt ham højere end de andre, for det vilde ha vist, at han forstod mesterens ord, skønt han misforstod dem; men da han viste, at han ikke selv hade noet hjærte, og at han ikke hade kærlighed, men had til sine medmennesker, så hængte vi ham højt op, sådan at alle kan se ham, og over hans hoved fastnaglede vi hans falskneri til evig skam og skænsel og til et advarende eksempel for andre ondsindede.

Det forekom mig, at jeg vandrede over jordens vide egne, og da så jeg en gang et kors. Derpå hade de under mishandlinger hængt ham, der prækede kærlighedens lære, og mens jeg spurte mig selv, om der vel kunde gives en større

forbrydelse, da så jeg straks derefter en større. Ti hans bødler hade snart fundet værdige efterfølgere, og da de ikke fandt andet at forgribe sig på, se! da tog de hans lære mellem deres formastelige hænder og handlede ilde med den. Ja, de satte deres menneskehadende påfund på den som en tornekrone, for at den hellere skulde indjage skræk end vække kærlighed.

Da de så mente, at der ikke burde tilføjes mere, men heller ikke vilde tillade, at noet blev taet bort, så pakkede de det hele omhyggelig sammen og satte udenpå som mærke ordet kristendom, ret som om om de derved vilde oprejse en skamstøtte for ham, hvis navn de nu kunde bruge ustraffet, fordi han var død og ikke længere kunde forsvare sig, og hans venner osse var døde. Ja, de gjorde endnu mer. De begik den blasfemi at kalde denne blanding af een mands ædle, store tanke og andres uægte, tåbelige — for Guds eget ord.

De tilføjede: Dette skal tros altsammen, og man erfarede senere, som venteligt var, at næsten ingen fandt på at gøre indvendinger mod det, der var igen af mesterens egen lære, mens derimod de ringere tilsætninger viste sig at være det vanskeligste at tro, hvilket atter medførte, at disse særlig anvistes til trosøvelse, og der blev holdt særlig skarpt tilsyn med, at man troede rettelig på dem.

Og så skete det da, at disse vanskeligere, stridige punkter blev skyld i manges død, uden at den oprindelige kærlighedslære var i stand til at frelse en eneste, og Gud tillod, at det blev hængende som en forbandelse over denne religion.

Overalt så jeg statuer af dem, der hade forvansket hans ord, og i gamle manuskripter så jeg skrevet med gyldne og prægtige bogstaver deres navne, som hade hjulpet til med at gøre hans lære ukendelig. Og der var lærde, som grundig og dybsindig forklarede alle forvanskningerne, alt det, som fantasterne, digterne, drømmerne og de enfoldige hade fundet på, og det voldte dem så vel mere hovedbrud som det vakte større interesse hos dem, end det, der syntes at være mesterens egne, endnu uforfalskede ord.

Endnu større var antallet af de herskesyge, som sad inde med denne lære, ja, sad på den, så ingen kunde rive den fra dem, men enhver hade at tro således, som de krævede det.

Men til sidst kom jeg til en uhyre plads, og dær stod en mand og talte til en uoverskuelig skare mennesker; jeg hade ikke troet, een kunde samle så mange om sig. Alle lå de på knæ; de turde ikke se op på ham, men bøjede deres ansigter ned mod jorden, og de rystede og græd. De, der lo, blev alvorlige, og de kummerfuldes sitrende træk stivnedes i forfærdelse. Hans øjne var som to flakkende vildlys, og hans ansigt var som en forbryders ansigt, som dens, der forbander. For de stærke i ånden var han et mønster til efterfølgelse, en herlig vejviser til magt over sjælene, og for de svage en jærnhånd, der slår til jorden, og som ikke tillader, at man rejser sig højere end på knæ.

Han stod højt oppe over folket og højt, højt oppe over de andre, der osse herskede over ordet, og fra hans hæslig fordrejede mund hørte jeg denne bespottelse udgå — og det var tornekronen, de hade sat på *den* allerede i forvejen mishandlede kærlighedslære —:

Den, der ikke tror, han skal fordømmes!

KNUD KNUDSEN-HJORTØ

GUDMUND HENTZE

PROLETARER

I

SOCIALDEMOKRATER

FANETOG

Skjul Jer ej bag Vindvets Piller,
Borgermænd og fine Fruer;
Folket, som paa Pladsen stiller,
ikke eders Lykke truer;
thi den Haand, som Fanen holder,
er til Livets Daad bestemt,
og i Fanens dybe Folder
er Retfærdigheden gemt.

Luk ej Vindvet, hør de Sange,
som ud over Byen vælder,
lyt til Teksten, vær ej bange,
den om Folkets Kamp fortæller,
i den Sang bor Slægtens Sukke,
i den Tekst bor Haabets Ord,
I maa ikke Vindvet lukke
for det stolte Folkekor.

Denne Hær er Landets Sønner,
for Kultur de gaar i Striden,
skaffer Lys til usle Rønner,
flytter Grænser, løfter Tiden,
Fanen den er Samlingsmærket,
som for Slægtens Tanke stod,
og med Sang vi gaar til Værket
med uovervundet Mod.

Gamle Borger, fine Frue,
hils paa Fanen, lyt til Sangen,
Fanen skal i Solen lue,
Ordene ta' Hjærtet fangen,
det, som lider, det, som savner,
haaber, venter, vinder Sejr,
det, som Tidens Tanker favner,
slaar i Dag hos Folket Lejr.

ILTOG

ILTOGET venter. Hør Klokken klang,
Dørene lukkes, Signalfløjten lyder,
Haandtryk der veksles endnu en Gang,
Toget sig langsomt fremad skyder,
en-en-to, en-to-tre, ...
nu kan det aabne Land vi se —
en-to-tre, en-to-tre.
Gumlende de brune Okser
hviler i det bløde Græs;
ser Du Malkepigens Vinken?
aa, nu skjules hun af Brinken,
ja, vi kjører skam ekspres.
Dybt sit Vejr den Damphest trækker,
hvilken Fart, afsted, afsted,
staalblank Sene Kæmpen strækker,
alle Kræfter i er lagt;
Vogteren staar ved sit Led,
lukker for den vilde Jagt,
vilde Jagt i stramme Baand,
styret støt af Menneskehaand.

Ved Bommen holder en Postkaret,
vi hilser den gamle Romantik,
den røde Kusk og den gamle Krik.
Vi farer afsted, et Under er sket,
vi har Syvmilestøvler og løber med Il,
stigende, vigende ud over Land,
ad hængende Broer, langs Klippernes Rand,
snart oppe, snart nede og sjeldent et Hvil.
Der er tusindpunds Vægt paa de smalle Skinner,
Menneskesnille, som sprænger hver Mur,
de hurtige Tanker, den kække Kultur,
et hastigt Farvel til bortglidende Minder:
Straahuset ligger længst omme bag,
her rejser en By sig med teglhængt Tag,
de gamle Vindmøllers Dage er endt,
en Dampskorsten staar som sin Tids Monument,
og vi kører fremad, Banen er fri,
her kommer Aarhundredets Kraftpoesi.

Mørket sig sænker, Damphesten spyer
sin kulsorte Røg mod de drivende Skyer,
en Ildstribe kaster fantastisk Skær
mod Bondens Hytte og Skovens Træer.
Damphestens Øjne i Natten lyser
og spejder skarpt ad den Jernvejsallé,
nu virker Bremsen, Gangeren fnyser,
og saa staar den stille . . en . . to . . tre . . .
Mellem Telegrafens traadhængte Pæle
saa vide gaar Vejen af Jærn og Staal,
— den evige Uro, det vinkende Maal
for Tusinder Menneskesjæle!

DE SMAA

(Tilegnet de Store.)

Ja, vi er kun smaa, saa mærkelig smaa,
den Tanke bestandig os nager,
men det er dog os, der maa pløje og saa
og høste paa Stormandens Ager;
vi ved det saa godt, at vi er for smaa,
og skal det i Ydmyghed vise,
det Brød og det Sul, vi skaffe Jer maa
er vi selv altfor smaa til at spise.

Vi sænkes i Dybet, vi er jo de smaa,
af Minerne Kullet vi graver,
vi smeder den Krone, som Kongen har paa
og er kun hans ydmyge Slaver;
og naar Ekscellencen sin Kassebund saa',
han Skatten os rolig afkræver,
men stemme, nej dertil han fandt os for smaa,
vi Folk med de barkede Næver.

Vi er jo saa smaa, saa uendelig smaa,
dog bygger vi taarnhøje Slotte,
saa Stormanden Hygge og Udsigt kan faa
og Kirken med Spir kan sig flotte,
vi Huset monterer og gør det tilpas
for Herrerne og deres Fruer,
vi er ikke for smaa til at bygge Palads
men for smaa til at bo i dets Stuer.

Vi er jo kun smaa, saa ængstende smaa,
men væver dog Silken og Ulden,
de Baltoilletter smaa Frøkner har paa
og varmende Stoffer mod Kulden;
naa — Dagen ved Væven os falder lidt drøj,
det smærter i Ryg og i Øjne,

vi er ikke for smaa til at væve jert Tøj,
men smaa nok til selv at gaa nøgne.

Vi er jo de smaa, vi er jo de smaa,
men hver Gang man Trommerne rører
og Hæren i Marken og Forter skal staa,
til Slagtebænk Ordren os fører.
Vi er jo kun smaa, men dog skal vi gaa
med Glæde i Døden for Landet,
til at dræbe og dræbes er vi ikke for smaa,
men vi duer nok ejheller til andet.

Ja vel er vi smaa, og det bliver vel saa
et godt Stykke Tid for de mange,
hvis ikke vi mødes fra Hytte og Vraa
og viser, vi er ikke bange.
Vi er vel kun smaa, men stol ikke paa,
at vi ikke kan blive jer Bane,
der er ikke den Magt, som kan stanse de smaa,
naar de samles om Enigheds Fane!

FREM, ARBEJDER

Med Træhjulplov dyrked man Landet en Gang,
men Jorden var fattig og Folket i Trang,
og Dagværket gik kun saa langsomt fra Haande,
mens Plovmanden sukkede dybt i sin Vaande;
thi Arbejdet havde jo slet ingen Rang,
og dersom han glemte, hans Lod var at trælle,
saa hørte han Herremandspisken smælde.

Men Tiden gik fremad til Lighed og Lov,
og Jorden blev vendt af en Undergrundsplov,
med Smil sprang den nyfødte Frihed af Furen,
da var det, som vaagnede hele Naturen;
de Godtfolk, der troed', den Bondemand sov,
de hørte hans Sang ej som dæmpede Klager,
med Jubel den brød over Toft, over Ager.

Arbejdet blev det som Livet gav Værd,
ej Adel og Rang og ej Krigerens Færd;
nu raader den Bonde i Stat og i Sogne,
hvornaar vil den fattige Arbejder vaagne?
Der drømmes af Digter, der lyses af Lærd
mod Freden og Frelsen og Friheden vundet,
han kender end Stavnsbaandet: Fattigdomsondet.

Agrar, naar Du taler om Tidernes Tryk,
om den, som har Arbejdets Aag paa sin Ryg,

om tyngende Skatter, en fald'færdig Hytte,
og den, som for Arbejd' faar Sult'løn i Bytte,
som tømmer til bredfuldt Maal bedskeste Bryg, —
saa ser Du paa Fløjen i Fattigmandsskaren
den fattige Daglejer, Jordproletaren.

Du bytter ej, Bonde, paa Trods af al Kval
med Afgift og Renter til Kong Kapital,
Du skotter til Hytten, de frejdige Sange
om Frihed og Lighed Dig næsten gør bange,
men den Politik, lille Bonde, er gal,
Du slog jo for Frihed, den Gang Du var bravest,
spring nu ikke over, hvor Gærdet er lavest.

Den Frihed, han kræver, den fattige Mand,
er Retten for Folket at bygge vort Land;
men Folket bor tættest i Hytter og Rønner,
dér ender kanske dine Døtre og Sønner;
giv Plads da for Arbejdets prøvede Stand.
Det er ærlige Folk og tro Kammerater,
blot mere moderne: Socialdemokrater.

Nu Ploven i Jorden, den *skal* vorde fri,
for her kommer Fremskridtets yngste Parti;
naar Kræfterne samles og Musklerne spændes,
saa skal vel ad Aare vort Arbejde kendes.
Fra Gade og Landevej, Stræde og Sti
de mange og smaa, som nu stævner til Møde,
gaar frem under Broderskabsfanen den røde.

II

KÆRLIGHEDSVERS

RØDE ROSER

Paa det store Folkemøde
faldt ved Skranken for min Fod
en Buket af Roser røde, —
røde som mit Hjærteblod.

Var det Blod, som Folket vilde,
lued Øjnene af Had?
Folket stod jo støt og stille,
lyttede til Talen glad.

Jeg forsvared Folkeretten,
tænkte ej paa Had og Blod, —
hun, som kastede Buketten,
smilende i Skaren stod.

SKOVBAL

I siger, Verden er ikke god,
men har man lidt Mod
kan Livet sig sagtens lønne;
jeg leger som Barn endnu min Tagfat
og sværmer som Yngling i Skov og i Krat
og danser med Byens Skønne;
jeg favner dem tæt,
og naar jeg er træt,
saa hviler vi ud i det grønne.

Der ligger den hele Generation:
Frøknerne Anemon,
Viol, Roselil, Georgine
og Fruerne . . . Fruerne . . . Gud ved hvad,
de sørger for Mandens Tøj og Mad,
men nu er de saa skrækkelig fine,
og de danser ej mer,
mens jeg, som De ser,
er en ligefrem Dansemaskine.

Kom, lille Du, vil Du danse med?
kun rask afsted,
snart er din Ungdom fløjet,
men naar Du lapper paa Mandens Tøj
og koger hans Mad, og Ungen gør Støj,
saa vil Du tænke fornøjet
paa den lystige Stund,
da jeg kyssed din Mund
og Elskoven straaled i Øjet.

VUGGEVISE

Sov sødt, mit lille Elskovspant,
paa Vuggens bløde Dyner,
smil som Du er i Drømme vant
til Uskylds Barnesyner.
Du aner ej, Din Moders Graad
har tit Din Barnekind gjort vaad,
Du ved ej, at Din Fader
den store Verden hader.

Du stempledes, da Du blev født,
»uægte«, stakkels Lille,
din Moders Glæde var forødt,
hun var din Faders »Frille«,
men vær blot ej af Navnet ked,
thi ægte var vor Kærlighed,
og Du, Du er saa ægte
som selve Præstens Knægte.

Naturligt Barn er Navnet dit;
vi elskede i Varme,
hun hengav sig med Fryd og frit
i mine stærke Arme.
Du er en saadan Kæmpedreng,
som sjeldent faas, hvor Bord og Seng
og Ægteskab forpligter,
men Elskov ofte svigter.

Sov sødt, mit lille Elskovsbarn,
paa Vuggens Dyner bløde,
bliv stor og stærk og bliv erfar'n,
slet ud din Faders Brøde,
lov mig en Gang, med Haand og Ord,
at værne om din lille Mor,
naar Livets Kval og Kulde
har lagt din Far i Mulde.

PRÆSENTATION

NAA! kære Venner, I vil gærne vide
en Smule nærmere Besked om . . . dette . . .
værs'god, tag Plads! nu er det vel paa Tide,
at jeg fortroligt lader Talen glide,
for I kan, trods jert Skarpsind, ikke gætte.

I kender Trappegangen til min Bolig,
dér snakker I saa tidt om Næstens Lyder,
og for mit Velfærd er I højst urolig,
min Vandring ud og hjem I følger trolig,
og mine Tanker I med Omhu tyder.

Men inden for min Dør kom I dog ikke,
saa' aldrig før Monteringen herinde,
I naaed gennem Sprækken blot at kigge,
og naar I lytted, hørtes Uhret dikke,
men aldrig saa I dog et Glimt af *hende.*

Naar Amplen i jert Kammer døsigt lyser,
I tidt ved Hvisken blev af Søvne vækket,
af Himmelsengens Ro den op Jer kyser,
saa rasles der med Nøgler og I gyser, —
en Indbrudstyv, aa nej! bliv ej forskrækket?

I hører Døren lukkes til *mit* Kammer,
og to Par Støvler henad Gulvet slænges,
i dydig Harme eders Hjærter flammer,
en drøj Bebrejdelse jer Nabo rammer,
og hun, den »Tøjte«, dømmes til at hænges.

O, kære Naboer, kristelige Venner,
ja vel, vi elsker uden Præsts Bevilling,
— en slig Skandale aldrig Eder hænder —
vor Elskov ingen Takst for Elskov kender,
men *Eders* er i Daler og i Skilling.

I lever efter Hensyn, snævre Love,
I spiser, elsker, avler efter Noder,
I digter kønt om *Kongens* blide Tove,
men fattig Kvinde, ve! hvis hun tør vove
foruden Ægteskab at blive Moder!

Vi hviler her, til Dagens Lys begynder,
og Kjærligheden bygger os et Tempel,
hvor Aflad gives straks for søde Synder.
Naturen selv med kraftig Røst forkynder:
her kræves ej Billet med Lovens Stempel.

Vi elsker med to Hjærters fulde Varme,
i trodsig Ungdom sprudler Livets Kilde,
den ændser ikke Eders falske Harme, —
kom, slyng nu om min Hals de bløde Arme,
prøv saa, om al jer Kunst os To kan skille.

Se her, her er min lille Natveninde,
kom! lad de pæne Folk Dig ret betragte,
de stemple vil dit Renommé som Kvinde,
hver Fejl i Væsen, Gang og Holdning finde
og saa i Morgen Dig og mig foragte.

Nu har I Vished faaet! og vi maa skilles,
thi efter Fred vor skjulte Elskov længes,
for Sladdertribunalet skal vi stilles,
og kan den strænge Dom end ej formildes,
saa glem dog ej, at vi vil *begge* hænges!

III

AF PROLETARENS VISEBOG

MAJVISE

HURRA, nu rider vi Sommer i By,
vi raske Svende og Piger,
Pokker i Dag skal mure og sy
og save og grave og hamre fra Gry,
til Solen i Vesten viger.
I Dag er det Majdag, Skiftedagstid,
Solen staar højt og Skyen er hvid,
vi skifter med og farer i Mag,
i Morgen, min Ven, er der atter en Dag.

I Nat holdt Belzebub Fest, som I ved,
mens Majblus mod Himlen lyste;
Trældom og Fordom paa Kosteskaft red,
de svansed' og dansed' og fo'r saa afsted
til Bloksbjerg, mens Dumheden gyste.
Vi gav dem et Hurra, i Luften det sang,
vi sværmed i Lunden skøn Valborgs Nat lang,
mens Præsten han snued' paa Bolsteret blødt.
Hurra, lille Præst, her er Dans, sov kun sødt.

Og Mester kigger fra Kammeret ud, —
til »10« han en Lur sig tager, —
»mit Værksted staar stille, tror jeg, ved Gud.
Geviert, en Tiert? jeg maa ha' sendt Bud,
mon Fanden de Svende plager!«
Nej, stop lille Mester, det er jo Maj,
Blomsterne dufte paa Mark og ved Vej,
Finken slaar Triller og Græsset er grønt,
og vi demonstrerer, for Livet er skønt.

Hurra, nu rider vi Sommer i Stad,
vi raske Piger og Svende;
ud i det Fri, dér spiser vi vor Mad
og synge i Klynge fra Hjærte og Blad,
ligesom det kan sig hænde.
Saa stævner vi sammen, Fag efter Fag,
de Arbejderfaner skal luftes i Dag;
de staar nu saa godt til de grønne Træer,
bag dem rykker fremad vor sejrende Hær.

SKRÆDERSVENDEN SYNGER

At Klæder skaber Folk og Kødet Heste,
det er en gammel Sandhed den,
og saadan Roes er dog den bedste,
man give kan en Skrædersvend.
Diplomatfrakken, den er sgu stor!
og Vat gaar der med til Hæren,
hej hopsa, op paa Skræderbord,
Benene korsvis, saa skær 'en!

Vi skaber Folk, just som Kulturen kræver,
i dagligt Tøj og Selskabsdress,
saavel Grosserere som Grever
hos os kan komme under Pres,
selv vor Mester er os ikke for stor,
skønt *han* har for Tøjet Æren,
hej hopsa, ned af Skræderbord,
Benene strakte, saa skær 'en!

Som Kunstnere vi i Sæsonen slider,
De skulde se, med hvilken Fart

at Naalen gaar ved Pintsetider,
men det gi'er Knapper, det er klart,
og saa ta'er vi en Søndag fri, min Bro'er,
har gjort det, fra vi kom af Læren,
hej hopsa, tro mit Skræderord,
Maalet er Skoven, dèr skær 'en!

Man har sin Pige med, som De kan fatte,
De kender ej det søde Nor,
hun lever af at lave Hatte
og sørger for vort fælles Fo'r;
siden hen i Skovens friske Hal
der klinger en Vals, og vi træ'er 'en,
hej hopsa, her er Skræderbal,
Hatten i Nakken, saa skær 'en!

FYRBØDER-SANG

MATROSER blaa paa aabent Hav,
I véd har svært Kurage,
de Gutter har nu deres Lav
i højest Takkelage.
I kender alle vor Kaptain
og ham, som staar for Styret:
nu kommer vi — gaa lidt af Vejen,
vi Folk, der staar ved Fyret.

I Dybet nærmest Skibets Køl,
vi gaar som lavest Klasse
i Os og Støv, i Snavs og Søl,
for vi skal Ilden passe
og stadig fylde Næring i
Maskineriets Mave,
for Kedlen blev den kedelig,
hvis vi lod vær' at grave.

En Fandens Varme har vi her
og som i Helved' slider,
men er det end et Herrens Vejr,
paa Bølgen Skuden rider.
Og, Herregud, til Dampens Kraft
der skal en voldsom Hede,
den Tur sku' vores Rheder haft,
han trænger til at svede.

Vi har ej mer at svede a'
men vilde være glade,
i Fald lidt bedre Løn man ga'
for Slidet med en Spade.

Vi ønsker jo, som Fyret, blot
at faa, hvad Farten kræver
og saa at bli' behandlet godt
trods vores sorte Næver.

For skal vi slide i et Hul
og stadig Ilden passe
og sønderdele Masser Kul
og med et Syvtal kradse
og ha' vor Brækstang anvendt paa
de Kul, som ej er løse,
og kun til Skibets Luger naa
med vores Askepøse —

Saa vil vi ha' anstændig Løn
med noget godt for Tanden,
samt efter vores fælles Skøn
mer Agtelse for Standen.
Gud hjælpe Jer deroppe kun,
i Fald vi gik fra Fyret,
saa løb I lige straks paa Grund
og maatte slippe Styret.

VASKERKONENS VISE

Ja, vi arme Vaskerkoner
har ved Ballen vores Post,
vi kan tjene et Par Kroner,
og saa vores Kost.
Nede i Kælderen Fyr under Ke'len,
Skrupforklæd' paa og saa bare i Selen,
den hele Dag man maa
ved Vaskebrædtet staa
og helst med Sang; mit Omkvad er: kil bare paa.

Pigen kommer i min Kælder
af og til, saa har vi Grin,
hun saa meget nyt fortæller
om den Frue fin;
tænk Dem, hun letter sig først henad Middag,
Eftermiddagen der ogsaa gaar lidt a',
før jeg Besøg vil faa
af Fruen, ja den Smaa,
naa, jeg kan klare Vasken sel', kil bare paa.

Stundom er hun misfornøjet,
kommer med et knubset Ord:
»Hør, Madam, kom ej til Tøjet
med den fæle Klor«.

Saa bliver jeg saagu' gnaven i Ho'det,
gi'er hende Svar, der beta'er hende Modet;
hun siger da som saa:
»De skal lidt ekstra faa
og Kaffe med en Kage til, kil bare paa«.

Det er ofte slemme Sager
Herskabsfolk leverer a',
nogle Vaskerkoner tager
kun hver Maanedsda';
naa, sikke Lagner, det faar jeg at mærke,
Skjorter, som — nok sagt — og, Gud, sikke Særke;
man rædsomt slide maa,
det kan De nok forstaa;
jeg siger Tak for Seve, men kil bare paa.

Jeg har væ't hos selve Præsten,
vasker alt hans Skidentøj,
men jeg sige maa for Resten,
den Mission var drøj.
Hos en Lock-outmester Vask jeg besørred',
Tøjet var snavset, den Gang det var tørret,
men De kan nok forstaa,
at det i Tøjet laa,
det var og blev beskidt, endskønt jeg kilte paa.

Jeg i Kæld'rens Dunst og Dampe
maa til silde Aften staa,
gaar saa hjem, faar tændt min Lampe,
pusler om de Smaa;
næste Dag stilles igen paa Kontoret,
ja, De kan tro, man skal nok blive moret,
men man har blot at gaa, —
hvor skal man Føden faa? —
og er man ved sin Helsen, saa kil bare paa.

DEN SIDSTE GRATULANT

Det er Nytaarsdag; der er Uro paa Trappen,
Gratulanterne møder og trykker paa Knappen.
Dingeling: »Go' Mo'ren, godt Nytaar — hm —
vi er Skraldevognsmænd, skal jeg sige Dem.
— — Mange Tak skal De ha', godt Nytaar, Farvel,
vi drikker en Sopken paa Herrens Held«.

Dingeling: »God Morgen, jeg er Skorstensfejeren,
glædeligt Nytaar til Værten og Lejeren«. —
»Takker.« — »Paa Tirsdag ta'er jeg et Strøg,
jeg synes jo nok, Deres Skorsten røg«.

Ding: »Glædeligt Nytaar, sikke en Frost,
vær saa artig, her har vi den sidste Post,
først Breve, nu skal jeg Aviserne samle —
fik Herren den Postanvisning i Gaar — — —«?
»Jo, Tak, jeg haaber, De ikke forsmaar — —«?
— »Tusind Tak, godt Nyaar, Tak for det gamle«.

Dingeling, dingeling: »Ærbødigst Go' Da'
og glædeligt Nytaar. Vi kigger herhen
for mulig en lille Dusør at sla'
efter gammel Skik, vi er Skraldevognsmænd«.
»Skraldevognsmænd, her var nylig to«. — —
»Naa, lille Hans Peter, den er sgu go' —
ja se, min Herre, som nok De kan gætte,
de har været falske, men *vi* er de rette,
det er os, som gaar hver Dag og roder i'et, —
De sku' mælde de Gavtyve til Politiet.«
»Værs'go, her har De et halvthundred Øre,«
— »Mange Tak — ja det syn's vi nu, at De sku gøre.
Farvel.«
Dingeling:
»Nej nu bli'r det for galt«.
Jeg aabner Døren; der staar en Pige,
et Barn paa Armen — naa, hvad skal man sige —
et »glædeligt Nytaar« blev dæmpet udtalt,
hun rysted af Kulde, Sjalet var slidt,
den Bleghed fortalte, hvad hun havde lidt;
iøvrigt sagde hun ikke et Ord,
desmere pludred det lille Nor.

Jeg bød dem ind og lod Huset skaffe
et godt Maaltid Mad og en varm Kop Kaffe,
saa fik hun en Pels til sin lille Dreng
og lidt Tøj til sig selv, for Kulden var stræng.

Hun gik, og den Gang jeg lukkede Døren,
lød »glædeligt Nytaar« endnu en Gang,
— jeg hørte det hele Dagen lang
klinge vemodigt i mine Øren.

ARBEJDSLØS

Han stod paa Hjørnet og skutted sig lidt
og pudsed sin blaafrosne Næse,
en rask Beslutning, en Snaps paa Kredit,
saa gik han ad Gaden med langsomme Skridt
for Avisen paa Muren at læse:
»Plads for en Tjener, Lønnen høj«,

han saa paa sin Træsko og mønstred sit Tøj,
ved »hvadsomhelst« vilde han gærne,
men Etatsraadens Tjener, næ: Du er for sløj,
sølle Fyr fra en Fattigkaserne.

Saa læste han videre: Plads for en Ka'l,
tredive Kroner pr. Maaned og Kosten,
Rosendalsvej paa en første Sal,
den Plads, gamle Dreng, var ikke saa gal, —
han løb og svedte, trods Frosten,
til Rosendalsvejen, afsted, afsted,
men ak, derude stod Folk i Geled,
da dalede Haabets Stjerne,
i det Lotteri gad han ej spille med,
tog Retur til sin Fattigkaserne.

Paa Sortedamssøen gik Isningen glat,
han stansed og tog et Skue,
»God Morgen, Hr. Formand«, han løfted sin Hat,
»maaske kan jeg ogsaa faa Lov at ta'e fat?
jeg gaar ledig paa tredie Uge.«
»I Dag er vi nok, kom i Morgen igen,« —
han gik, men vidste ej, hvor han gik hen,
af Sult løb det rundt i hans Hjerne,
saa mødte han netop en arbejdsløs Svend
fra en anden Fattigkaserne.

»God Morgen, naa Du er nok arbejdsløs,
og Du har vel været det længe,
vi standsede ogsaa den Gang at det frøs,
her gaar man og driver rundt i en Døs,
og hvor faar til Føden man Penge?
Men hør, Kammerat, vær nu ikke fra'en
har Du aldrig været paa Samaritan?
der kan Du mod Kulden Dig værne
og faa en Bid Brød — jo, Gu' skal Du ha'en,
før Du gaar til Din Fattigkaserne.«

Saa drak han af Mælken og spiste sit Brød,
og Varmen kom atter i Blodet,
Kinden fik Rødme og Øjet fik Glød,
dog var det, som om han Besøget fortrød,
og stadig han sænkede Ho'det,
derude stod Sultne og Frosne i Kø,
han tænkte paa Arbejd' og haabed paa Tø,
thi arbejde vilde han gærne,
og saa gik han hjemad langs Villa'r og Sø
til sit Ly i en Baghuskaserne.

Men Morgenen efter, da Solen paany
stod op over Huse og Hytter,
drev Regnen ned fra den graasorte Sky,
sin Vintertrods bortgræd den vaagnende By,
fra Sengen han springer og lytter:
som dejlig Musik lød Draabernes Fald,
han stirrede ud i det fjerne,
det var ham, som blev til en Højenloftshal,
hans Vraa i den skumle Kaserne.

A. C. MEYER

FORFATTEREN JOHN HERTZ

E. KRAUSE

MARIANE HØST

UR RESEBOKEN

I

LÅNGT UPPE I NORD

Långt uppe i Nord,
Där natten är lång —
Tre månar å rad ibland —
Och där sommarens dag ej byter i natt,
Där leker jag nyckfull med stormen tagfatt
Och seglar mot synviddens rand.
Jag sjunger min sång,
Bär ej barlast ombord.
En stormfågel är jag, så stark och fri,
Och seglar hvarthälst jag vill.

Långt ute på haf,
Där isen är tjock —
Den bygges i köld och natt —
Och där midvinterns makter fira sin fäst,
Där vältrar och tumlar och trifves jag bäst
Och gifver blott tiden sin skatt.
Jag går ej i flock,
Räds ej lurande graf.
En stormfågel är jag, så stark och fri,
Och seglar hvarthälst jag vill.

Långt borta från land,
Som mig fostrat har —
Jag bringar ej tack därför —
Och där småsinnets makter rusta till strid,
Där lefver jag ehsam så lycklig en tid
Och ofrid mit sinne ej stör.
På långfärd jag drar,
Bär ej längtan mot strand.
En stormfågel är jag, så stark och fri,
Och seglar hvarthälst jag vill.

II

ÖFVER BLÅA STRÖMMAR — —

Det är som en färd i drömmar
I antikens solfyllda värld,
Det är som en herdestund
I orörd och helig lund,
En färd öfver blåa strömmar,
En längtansmättande färd.

Ljumma och skumhöljda vågor
Slå rytmiskt mot grönskande strand,
Smeka min vaggande båt
Och stänka min panna våt.
I väster står soln i lågor
Öfver lågländt, yppigt land.

Tanklös jag drifver med strömmen
Öfver omätt, frestande djup,
Jag hör en lockande sång
Genom hafvets böljegång,
Den når mig dämpadt i drömmen,
Jag drömmer i bräcklig slup.

Den har så smekande toner,
De vagga mig ljufligt till ro.
Jag glömmer all daglig id,
Jag minnes en klassisk tid,
Jag lefver i andra zoner,
Där skönhet och frihet bo.

Härligt — om ock blott i drömmar —
Att skåda en utopisk värld,
I vaggande, bräcklig slup
Öfver sjungande djup
En färd öfver blåa strömmar,
En längtansmättande färd.

III

NATTSTÄMNING VID SPREE

Månen gått i moln.
Siegessäules skugga
Brandenburgerthor
Ej längre når.
Pariserplatsens andar
Eröfrarhåmd rugga.

Thiergarten är mörk.
Nattstillhetens dyning
Nu lidelsers frö
Skyndar att strö.
Såningsgudarnes offer
Frukta dagens gryning.

Sakta skvalpar Spree.
Gaslykteljus vagga
Mellan dragg och lod
I dyig flod.
Förtviflansoffren jagas,
Likdrängarne dragga.

Tyst i Moabit.
Fängseltakets hvälfning
Ger insjunket bröst
Sonandets tröst.
Vedergällningens fruktan
Dock föder en skälfning.

På Schlossplatz är ljust.
Käjsarborgens murar
Och skiltvaktens stål
Ha enigt mål.
Ansvarsdjäfvulen likvisst
Käjsarsnillet lurar.

Spreestaden slumrar.
Mörksensgärning öfvas.
Ljusskygghetens gud
Går lönligt bud.
Nattensamhetens hämdröst
Af intet dock döfvas.

IV

POLEN

Risslande, prasslande
Östersjövåg
Mot den brådstupa kalkstrand
Skumfraggande brusar.
Skakande, rasslande
Ostpreussertåg
Öfver germaniskt slättland
Genom natten rusar.

Af dagen förrådd,
Från solklotet vänd.
Ej af månstrålar nådd,
Med mörker kring länd,
Med håret daggvått glimmande,
Med ögat sorgfylldt simmande
Sofver jorden tungt efter dagens larm
Och lifvet slumrar vid moderns barm.

Propellerslag och böljegång
Med gnisslande lager och koppelstång
Sjunga en söfvande växelsång,
Gnolande takt till tankens spinn.
Men drömmarne tränga ur natten in,
Fyllande reseträtt främlingssinn.

Ur vikande dimma stiger ett land, —
Det landets namn har örnevingar.
Bak svinnande mörker bryter en brand, —
Den branden ej tiden betvingar.
Väl rättens bödlar det landet styckat
Och klufna örnan dess vapen smyckat,
Väl preusser-färger och ryss-traktater
Sökt plåna ut alla hjältedater
Af män, som fostrats vid Weichsels strand
Att stå och falla för Polens land, —
Om pansrad näfve ock landet nådde,
Dess folk att tvinga den ej förmådde,
Ty makt kan segra, men aldrig vinna
Den man, som aflats af friborn kvinna.
Om rätt ock kufvas, dens makt är stor,
När frihetsträngtan i själen bor.

I brytande morgon skymtas en flod, —
Den floden har gräsgrodda stränder.
Det spirande gräset sugit det blod,
Som gjutits vid slocknande bränder.
Men frihetsbranden en gnista lämnat
Som arf åt släkten, som fädren hämnat,
Väl ej med svärdslag, ty krigarlynnet,
Som ännu präglar det polska kynnet,
Ej söker utåt, men tränger in
Och danar friborna polska sinn.
Om väpnad stormakt ock landet röfvat
Och nesligt våldsdåd mot folket öfvat,
Polackerhjärtat den aldrig vinner,
Ty helig eld i det hjärtat brinner.
Den polska gnistan från syd till nord
Tändt frihetsbranden på nyfödd jord.

Polen år vedergållningens Kana,
All frihetsträngtans samlande fana,
Polens öde den manande röst,
Som ekar starkast i unga bröst,
Polens namn de örnestarka vingar,
Som ändtlig seger åt rätten bringar.

Polens namn i morgonens gryning
Är i växande vågors dyning.

JOHN HERTZ

BILLEDHUGGER NIELS HANSEN-JACOBSEN

AXEL HOU

FORFATTERINDEN FRK. ELLA HANCKE

BERTHA GREEN

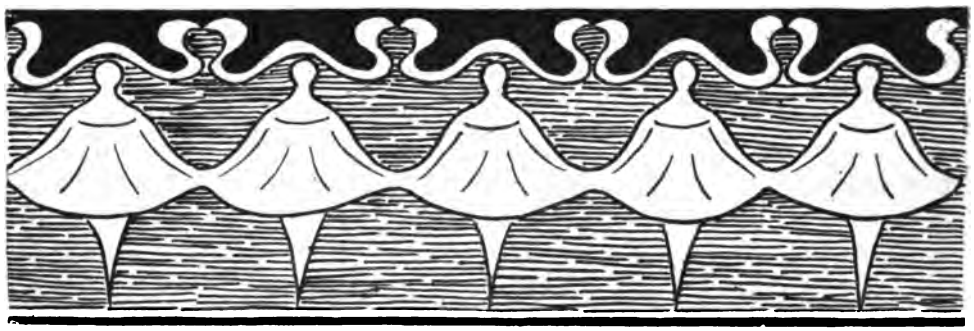

MARIE SANDHOLT

DA KATTEN LØB MED FRIKADELLERNE

Adjunkt Alling beboede sammen med sin unge Kone og sin lille Dreng den øverste Etage af en Villa i en af Frederiksbergs Alléer.

De havde været gift i et Par Aar og i den Tid ført en stille og fredelig Tilværelse, holdt pænt af hinanden og delt Livets smaa Sorger og Glæder, som det passer sig et anstændigt Ægtepar.

Naar Adjunkten gik til sin Skole, stod hans Kone altid ved Vinduet og hilste ned til ham, var end ogsaa stundom saa overgiven, at hun kastede Slængkys efter ham; og han svingede med Hatten og saa sig tilbage efter hende gentagne Gange. Naar hun saa ventede ham hjem igen til Middag, var hun altid nede for at tage imod ham; enten helt ude ved Havelaagen eller i Gadedøren, alt efter som Vejr og Føre var.

Undertiden bragte han et Bundt Violer, en Rose eller lignende, som hun tog imod med Tak, kyssede ham for Opmærksomheden og fandt, at det »var rigtig pænt« af ham.

Saa spiste de til Middag og drøftede omhyggelig, hvorvidt Maden kunde kaldes virkelig vellykket eller ej, hvad de skulde spise næste Dag, det sidste Prisfald paa Kaffe og andre smaa jordiske Spørgsmaal. Naar Middagen var forbi, tog Alling sin Kone, og nu tillige Drengen, med ind paa sit Værelse, og mens han langstrakt paa Chaiselonguen røg sin Cigar, sad hans Kone paa en Stol ved Hovedgærdet, puslede om Barnet, hendes Øjesten og Stolthed, og lod en Gang imellem sine Fingre glide igennem sin Mands lyse Haar.

Alting aandede Fred og Ro. Det var et stille hverdagsligt Levned fri for store Lidenskaber og huslige Scener, et Hus bygget paa en solid Grundvold, et Liv, hvor alle Interesser ufravigelig svingede om den samme hjemlige Rullepølseakse.

Allings højeste Ærgærrighed stilede mod at komme til Vejrs ved den Skole, hvor han var ansat, og det var hans stærkeste Haab at ende sine Dage som dens Rektor. Og hans Kones Forfængelighed var at have et mønsterværdigt propert Hjem, hvor al Ting daglig skulde skinne med nypoleret Glans. Hun vilde, man i hendes Hus skulde finde det hvideste Køkkenbord, det blankeste Komfur og de mest straalende Kedler.

Det var en Dag, da Alling var ved at indtage sin sædvanlige Plads ved Middagsbordet, at han fortalte: »Jeg har mødt Brandt paa Gaden i Dag,« og saa' i det samme over paa sin lille husmoderlige Kone, der stod foran Terrinen og øste Suppe op.

Fruen blev rød, som et dryppende Blod, søgte at forputte sine Øjne og mumlede et meget lavmælt og kort: »Saa«.

Alling sad lidt, indtil den værste Rødme var forsvunden, og fortsatte saa: »Han fortalte mig forresten, at han var bleven forlovet med en meget sød ung Pige.« Og atter saa Alling paa sin Kone.

Hun rødmede paany, men fik dog presset frem: »Hvornaar er det skét?«

»For en Maaneds Tid siden. Han er herovre for at finde en Lejlighed; de skal have Bryllup allerede nu i Foraaret.«

Nu begyndte Fru Alling at blive Herre over Situationen og spurgte om, i hvilken Kant af Byen Brandt havde tænkt at leje? Hvor hans Forlovede var fra? Hvad hun hed? osv.

Alling fortalte saa meget, som han vidste, at hun var fra Skagen, at Brandt havde gjort Bekendtskab med hende dér i Sommerferien, at hun var musikalsk og havde akkompagneret ham ved en Landliggerkoncert og endelig — at hun, ligesom Fru Alling, hed Maja.

»Forresten bad jeg ham herud til os, og han lovede, han vilde komme til The en Aften.«

»Det kunde jo være morsomt,« mente Fru Alling, og dermed var den Samtale forbi.

Nu laa Alling som sædvanlig langs ad sin Sopha og røg, og hans Kone sad i sin Lænestol ved Hovedgærdet, som hun plejede. Hans derimod sov rent over sig i Dag og kom ikke med i Tableauet. De sad i Mørke, havde ikke tændt Lys, da Barnet ikke var der, og Samtalen var fuldstændig gaaet istaa. Begge tænkte de paa det samme: Denne tossede Brandt!

Alling og hans Kone havde været forlovet et Par Aar før Giftermaalet, og saasom de i et og alt var pæne, velopdragne Mennesker, havde deres Forlovelse været saa hæderlig og mønsterværdig, som ønskes kunde.

Fru Alling var født i Viborg, hvor Faderen var Overretssagfører. Alling havde haft Ansættelse ved samme Byes Latinskole, og fra den Tid stammede deres Bekendtskab, der efter et Aars Tids Forløb havde ført til Forlovelse.

Overretssagfører Winther stod i Spidsen for en Snes viborggensiske Patricierfamiljer, der havde besluttet at gøre et Forsøg paa at faa den unge, berømte Violinist Brandt over til sig for at give et Par Koncerter med en otte, fjorten Dages Mellemrum, og da de havde sikret ham et smukt Honorar, lovede han at komme.

Det var naturligt, at Overretssagføreren i sin Egenskab af Koncerternes Arrangør modtog den unge Kunstner paa Banegaarden og førte ham til sit Hjem, og der var heller ingen, der fandt noget mærkeligt i, at Hr. Brandt kom der dagligt i den Uges Tid, der forløb mellem første og sidste Koncert.

Saa var det Dagen efter Brandts Ankomst, at Overretssagføreren gav stor Middag til Ære for Kunstneren.

De havde været fire og tyve til Bords; men nu var de spredte omkring i Stuerne, og kun Spisestuen var forladt og tom, og her løb Frøken Winther ind for at

rette lidt paa sin Frisure foran Buffetspejlet. Og som hun stod der og rettede paa Haaret med Armene over sit Hoved, saa hun pludselig Brandts Ansigt i Spejlet ved Siden af sit eget, og deres Øjne mødtes.

»Hvor Deres Haar er dejligt, Frøken Winther, og hvilken gylden Glans der ligger over det! Det er, som sér man paa selve Morgensolen.«

Hun gentog i Tankerne denne Replik en Gang til. — Hun syntes endnu, tre Aar efter, at hun kunde høre, hvor underlig hemmelighedsfuldt han havde aandet disse Ord hen over hendes Hoved.

Naturligvis blev hun baade rød og forfjamsket og var skyndsomst flygtet ind i Dagligstuen igen.

En anden Dag havde han talt om hendes fine, lyserøde Øre, som han formente særlig var »skabt til at lytte til de varmeste, sødeste Ord i det danske Sprog« o. s. fr. I Løbet af nogle Dage havde Brandt paa denne Maade omtrent faaet gennemgaaet alle Frøken Winthers Yndigheder, og der var næppe noget i hele hendes attenaarige Ydre, han ikke fandt værdigt til sin smigerfulde Pris og Lovsang.

Frøken Winther havde nok fundet det lidt for dristigt at gøre saa aabenlys Kur til en ringforlovet Dame; men alligevel, det havde dog været saa morsomt og interessant at lytte til disse smaa Behageligheder, og hun gik omkring i de Dage i den sødeste Spænding og Forventning om, hvad næste Dag vilde bringe. Hun gyste om Aftenen, naar hun bad sit Fadervor og syntes, hun var en lille syndig Pige. Hun gyste om Morgenen, naar hun vaagnede, men det var en sød og anelsesfuld Gysen.

Saa kom den Dag, da der skete en lille, aparte Ting og da der *kunde* være sket noget endnu mere mærkværdigt, i Fald det ikke var blevet forpurret i Tide. Frøken Winther var alene hjemme, Faderen paa Kontoret, Moderen paa Fødselsdagsvisit og Klokken mellem et og to. Hun havde taget en flunkende ny Kjole paa, og hun glædede sig over, at den klædte hende saa godt. Hun havde ladet Frisørinden kalde »for at prøve en ny Frisure, som jeg har tænkt at anlægge til Klubballet,« forklarede hun, men Grunden var en anden. Frisuren viste sig ogsaa at være heldig valgt; og navnlig kunde hun ikke blive træt af at se paa, hvor nydeligt det lovpriste lille Øre sad der midt i de gyldne og krusede Omgivelser.

Hun vidste, Brandt vilde komme. Han havde sagt det Aftenen før, da de havde haft hinanden til Bords hos Cancelliraadens, og nu gik hun og ventede, fyldt af den sødeste Uro og de dejligste Anelser.

Hendes Forlovede var bortrejst i Anledning af en Arv, der var blevet ham tillagt. Han ventedes først tilbage Dagen efter. Hvis nogen havde spurgt hende, om hun længtes efter ham, vilde hun naturligvis have svaret et frejdigt: Ja! men det var alligevel rart, at der var Ingen, der spurgte.

Hun gik et Par utaalmodige Omgange frem og tilbage i Stuen, glemte ikke at kigge i Spejlet, slog sig omsider ned i Gyngestolen med en Bog i Haanden, men læste ikke, — og saa blev der ringet, og Brandt kom ind.

Han havde set endnu mere sejrssikker ud end sædvanlig, og han havde straks anslaaet en Tone, der var adskillige Grader varmere og med mere direkte Adresse end almindeligt Kurmageri tillod. Hun syntes, der sad et forborgent Smil i hans brune Skæg og i hans mørke Øjne, og Tonen var stadig lidt for varm — meget for varm.

Efter en Stunds Forløb begyndte det at blive Frøken Winther saa hedt, at hun fornam, hun blev rødere og rødere; og for dog at skjule lidt af al den Rødme, bøjede hun sig dybt ned og knipsede et Fnug bort, der havde sat sig paa hendes Kjole.

— I samme Øjeblik var det, Brandt greb hende om Hovedet med begge Hænder og kyssede hendes Nakke, — én Gang — — flere Gange -- — mange Gange — — mange, mange Gange.

Da lød en Stemme fra Entréen: »Træffer jeg min Forlovede i Dagligstuen?« Og der blev svaret: »Ja!«

Alling traf alligevel ikke sin Forlovede i Dagligstuen; han traf kun Brandt.

Alling og Brandt var bleven præsenteret for hinanden ved Overretssagførerens første Middag. Nu hilste de ceremonielt paa hinanden, og mens Allings Øjne løb spørgende rundt sagde han: »Der blev sagt, jeg kunde træffe min Forlovede her.«

»Som De ser, passer det ikke.« Og Brandt greb sin Hat, bød skyndsomst Farvel og gik.

Alling fik ikke sin Forlovede at se den Dag. Hun havde lukket sig inde paa sit Værelse med en »forfærdelig Hovedpine« lod hun sige, og kom ikke frem, saa længe Alling var i Huset.

Samme Aften gav Brandt sin sidste Koncert; men Frøken Winthers Hovedpine var stadig saa overvældende, at hun ogsaa nødedes til at give Afkald paa denne Nydelse.

Morgenen efter rejste Violinisten . . . .

Alt det sad Fru Alling og gennemgik i Erindringen, mens Alling laa og spekulerede over, hvad der egentlig var skét den Gang. Han havde aldrig haft rigtig Rede paa, hvorledes det hængte sammen med denne Brandt.

Den Dag, for Aar tilbage, da han ikke kunde faa sin Kæreste i Tale, og Brandt saa pludselig havde taget Afsked, forstod han nok, der maatte være skét et eller andet. Men da hans Forlovede Dagen efter havde modtaget ham med aabne Arme og det sødeste, mest skyldfri Aasyn, var alt imellem dem som sædvanlig. Og han havde næsten aldrig siden skænket dette »mystiske« en Tanke.

Kort efter Brandts Afrejse var Alling blevet forflyttet til København og havde faaet Ansættelse ved Skolen. Og i Hovedstaden var Brandt og Alling nu og da stødt paa hinanden, først hos fælles Bekendter og senere baade her og der.

De var saa vidt forskellige i et og alt, at der ikke kunde være Tale om Kammeratskab eller Venskab eller noget saadant dem imellem. Men Alling havde næsten ingen at omgaas, — sin Forlovede i Viborg, sin Familje i Løgstør, og han følte sig undertiden noget ensom.

Brandt var ved Mødet med Alling kommen til at tænke paa Frøken Winther, og syntes det kunde være ganske pudsigt at se — i det mindste hendes Fotografi igen, og det anede ham, at der fandtes et saadant paa den ordinære Allings ordinære Skrivebord.

Bekendtskabet førte da med sig, at de gensidig aflagde hinanden nogle smaa Besøg. Saa havde Brandt faaet Stipendium og var rejst til Udlandet for at uddanne sig — og Alling til Viborg for at gifte sig. Siden havde de ikke sét hinanden, før de nu i Formiddags var truffet sammen paa Gaden.

Alling var virkelig bleven overrasket af sin Kones Rødme ved Middagsbordet, og nu, da han havde ligget og tænkt lidt frem og tilbage, kom han til det Resultat, at Brandt sikkert ikke havde opført sig saa nobelt over for hans Forlovede derovre i Viborg, som hun, denne fine bly Kvinde maatte fordre. Brandt var nok paa én eller anden Maade kommet til at saare hendes sarte og fine Følelser, og nu var Alling plump nok til at bede hende modtage Brandt her i hendes eget Hjem! Ja, han var en rigtig Tølper, var han. Men han skulde nok se at faa hende forklaret, at Brandt i Grunden var et godt og bravt Menneske, selv om hans Opførsel ikke altid var saa ulastelig, som man burde fordre. Men man maatte bære over med ham, i Fald hans Optræden nu og da kunde saare mere fintfølende Mennesker.

Saaledes tænkte Alling uden at ane eller vide, at der her kunde være Tale mere om Kys end om saarende Ord. Men pludselig blev baade Allings og hans Kones tavse Betragtninger afbrudte ved, at Hans var vaagnet og begyndte at smaapylre inde i Sovekamret. Fru Alling rejste sig straks for at gaa ind og pusle om ham; men først tændte hun Lampen for sin Mand og gav ham et Par blide Kys.

Nogle Aftener senere havde Allings den Fornøjelse at have Hr. Brandt til The.

Fru Alling var fuldstændig i Ligevægt. Egentlig havde denne Kyssehistorie forekommet hende som noget, der ikke rigtig vedrørte hende, eller noget der laa langt tilbage i Tiden, næsten som da hun gik i Skole. Det forekom hende ogsaa højst besynderlig, at hun kunde være dum nok til at blive blussende rød, bare fordi hendes Mand fortalte om denne uvedkommende Brandts Forlovelse.

For yderligere i Brandts Nærværelse at pointere sin ildfaste Ærbarhed og husmoderlige Værdighed havde hun den Aften garderet sig bag sit stiveste og største Smækforklæde og ventede paa sin Gæst i fuldkommen behersket Sindsstemning.

Brandt var lutter Liv og Lystighed ved Thebordet, fortalte en Masse muntre Historier og fik baade den tørre Alling og den reserverte Frue til at smile og le Gang efter Gang. Og det trak længe ud, før man rejste sig fra Bordet. Omsider blev man dog færdige, og Herrerne gik over paa Allings Værelse, for at ryge. Lidt efter bragte Fru Alling Portvinskaraflen og bød sin Gæst Godnat.

Til en Begyndelse vidste Brandt ikke rigtig, hvad han skulde stille op med den træede Alling. Han havde aldrig brudt sig synderlig om ham; men nu sad han jo her i hans bløde Lænestol med en fortræffelig Cigar og en god Portvin — og indskrænke sig til at se paa hinanden vilde vist ogsaa falde noget kedsommeligt i Længden.

Det var den Omstændighed, at Brandt i Sommer var bleven forliebt i denne lille Maja deroppe i Skagen, der havde bragt ham til at tænke paa sit gamle viborggensiske Sværmeri af samme Navn. Og da Brandt forleden havde standset Alling paa Gaden, var det med det Forsæt at lokke ham til en Invitation, for han fik pludselig den Idé, at det kunde være ganske morsomt endnu en Gang at se forhenværende Frøken Maja Winther. Hans lille Forlovede havde virkelig ofte, ved sin provincielle Naivetet og sit Navn, bragt ham til at tænke paa samme Dame.

Nu *havde* han altsaa atter haft Lejlighed til at betragte nævnte Person og til at gøre sine Sammenligninger, der alle var faldne ud i Favør af hans fraværende

Forlovede, og hans Mission i det Allingske Hus var endt. Men nu sad han her og kunde alligevel ikke bekvemme sig til at gaa.

»Har De saa fundet Dem en Lejlighed?« spurgte Alling.

»Jeg tænker det næsten. Jeg har sét paa en ved Søerne, som jeg synes kunde passe til et nygift Par.«

»Skal De snart have Bryllup?«

»Det haaber jeg. Man bliver s'gu træt af det Ungkarle-Menageri. Se nu, hvor nydeligt Deres Frue forstod at arrangere saadan en lille Theaften. Kan man tænke sig noget mere indbydende end saadan en ung Husmor, der staar dér bag sin blanke, snurrende Themaskine og skænker og byder rundt og sér saa umaadelig sød ud, fordi der er denne Kontrast mellem Alderen og Værdigheden?«

»Ja, de huslige Kvinder kan være meget tiltalende,« sagde Alling lidt tonløst og saa forskende paa sin Gæst.

Brandt smilte ironisk. Han fandt at Svaret faldt noget køligt. »Hvad om man forsøgte at stikke en Tændstik til Pinden,« tænkte Brandt, »det kunde s'gu være ganske grinagtigt.« Og saa tog han fat paany.

»Ja, hvad var der overhovedet ved Livet, om vi ikke havde disse fortryllende Skabninger til at svirre omkring os? — Disse lette, lyse Skabninger med gyldent Haar og trofaste, blaa Øjne. Hvor er det ikke en Lise at vende hjem til dem efter lange Rejser. Altid maa jeg vende tilbage til dem. Jeg har altid haft mine Sværmerier og mine Elskerinder blandt de lyse Kvinder, og nu — nu skal jeg giftes med én af dem.«

»Men,« sagde Alling, »jeg synes nu, at Kvinden først og fremmest skal være huslig.«

»Ogsaa de huslige Sysler klæder disse lyse Kvinder med de blaa Øjne. — Og hvor kan de ikke være moderlige i deres Omsorg, baade for Mand og Barn! Saadan en lille lys Skabning, der næppe selv er andet end et Barn, jeg kan se hende sidde og vugge sit eget Barn paa Skødet, pusle omkring det, lægge det til sit hvide Bryst og lade det drikke den hvide Mælk, til Barnet bliver rødt og rundt sødt og sundt; og hun smiler omkap med det, glæder sig over det, lærer det at sige Far og Mor og at støtte paa sine hjælpeløse, smaa Fødder. Ja, en ung Mor er bedaarende.«

»De huslige Kvinder er ogsaa som oftest gode Mødre,« udbrød Alling. Men Brandt fortsatte, tilsyneladende uden at vente noget Medhold.

»Og hvor de elsker hengivent! Altid er de saa blide og uselviske, aldrig kan de gøre nok for den, de elsker; — aldrig kan de *give* nok. Har man deres lyse Legeme inde i sin Favn, saa er de som én eneste stor Hengivelse. Man føler, hvor de er fyldte af Viljen til at give, give — give Alt: Deres Mund saa rød, deres Øjne blaa, deres hvide Barm og hele deres lyse Legeme.«

Alling begyndte at faa det lidt varmt. Det var ham ikke muligt vedblivende at koncentrere sine Tanker om Kvindens huslige Egenskaber aléne. Hans Tanker maatte sysle med helt andre Evner hos det andet Køn. Brandt anede det, smilte skævt og tænkte: »Nu endelig gaar der Ild i Pinden.«

Og saa blev han ved: »Endogsaa naar de sover, kan man komme og vække dem og løfte dem op i sine Arme og bære dem hen, hvor man selv vil. Og deres Lege-

mer knuger sig imod os og følger, følger, — hvorhen vi fører dem og saa langt, vi vil.«

Brandt rejste sig og løftede sit Glas: »Skal vi tømme en Skaal for de blide, lyse Kvinder?«

De klinkede og tømte deres Glas, og saa tog Brandt Afsked. Alling hjalp ham Frakken paa ude i Entréen og fulgte ham til Døren.

Da Alling atter stod i sin Stue, tog han sig uvilkaarlig til Hovedet. Han var helt ør af Brandts Ord. De summede for hans Øren og flimrede for hans Øjne, disse »blide, lyse Kvinder«, der var saa følgagtige. Han hængte Piben paa Pibebrædtet: »blide Kvinder«, summede det. Han slukkede sin Lampe: »lyse Kvinder«, flimrede den rundt i Mørket; — og saa traadte han over Tærskelen til Sovekamret. — Og dér — dér laa jo hans »blide, lyse Kvinde«, dér hvilte hun mellem de hvide Lagen og med sin lyse Fletning ned over den hvide Pude.

Og han greb den lille Lampe af Amplen og saa' betaget paa hende; »Se, hvor hendes sunde Barm bølger op og ned, op og ned. Se hvor sødt hun hviler med Haanden unden Kinden. — Og dér nede ved det røde Tæppe stikker hendes hvide Fod frem, og der højere oppe hendes hvide Knæ. — Du dejlige, lyse Kvinde! Jeg vil løfte dig op i mine Arme og bære din Hengivenhed ind til mig — ind i mit eget Sovekammer. Dér vil jeg have dig, og du følger mig, du lyse, blide Kvinde!«

Han vendte sig hurtigt for at skille sig ved Lampen. — — Da skéte det, at han kom til at støde til Vuggen, og Hans stak i at skrige.

Saa vaagnede Fru Maja og satte sig op i Sengen med et hastigt Tag: »Gud, Peter! Det var godt, at jeg blev vækket. Jeg har glemt at gemme Frikadellerne for Katten.«

Den lille Kone stak sine smaa hvide Fødder i sine smaa røde Tøfler, puttede Sutten i Drengens Mund, tog Lampen og gik for at skærme sine Frikadeller.

Og Alling stod i det bælgmørke Sovekammer og hørte sin huslige Kones tøffelslæbende Trin nedad den kolde endeløse Korridor.

Hans havde atter tabt Sutten og skreg vildere og vildere.

MARIE AAKJÆR

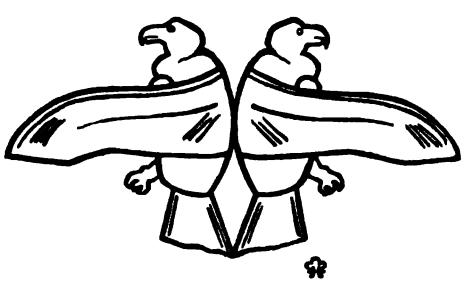

PORTRÆT AF JOHANNES MAGNUSSEN FRITS MAGNUSSEN

JOHANNES MAGNUSSEN

Johannes Magnussens Navn er kendt af alle.

»Den fortræffelige Oversættelse skyldes Johannes Magnussen« — det er en staaende Sats i samtlige Landets Blade. Manden selv véd ikke Tal paa de Bøger, han har fordansket, men det piner ham ikke. Hans Hovedværk er »Schillers udvalgte Værker«, otte tykke Bind paa fortræffelige Vers. Desuden mange af Verdensliteraturens Perler samt en Bunke Stads, som aldrig burde være skrevet, men som naturligvis burde oversættes, siden det nu en Gang *var* skrevet. Ogsaa laver han Lexica og er en yndet Sproglærer. Kommer han paa Strøget, drukner han i taknemlige Elever.

Imidlertid er det ikke min Agt at skildre Magnussen som offentlig Personlighed. Jeg kan ikke lide Oversættelser, jeg har hele mit Liv været bange for Lexica (jeg kan ikke finde noget i dem), og jeg skylder ham ikke mine Sprogkundskaber, hvad han kan være glad for. Skal der føjes nogle Ord til det Billede, hans Søn har tegnet af ham, saa skal der fortælles om ham, som vi kender ham. Vi kender ham alle ens, for han var altid den samme og stak aldrig sig selv under Stolen.

Bedre Mand end Johannes Magnussen kan ikke tænkes, naar man sidder sammen og siger, hvad man vil, fordi man stoler paa hinanden. Han løfter Gentleman'ens Glas til Skaal for det, som er Skaalen værd, og han ejer Gentleman'ens Foragt for Bærmen. Han vilde hellere dø end forsømme sin Borgerpligt, og han vilde kvæles, om han ikke maatte sige Snobberne sin Mening. Hans Lystighed gaar løs paa Bjærgene, og hans Forargelses Orm dør ikke. Der er noget i ham af den hellige Ild, og han hører til dem, der ikke slukkes. Naar han under Tiden anstiller sig aldrende, som f. Ex. den Dag han sprang over de halvtreds, er han bare latterlig.

Han har naturligvis sin ulykkelige Kærlighed — de Stakler, som ikke har den! Det er *Musiken*. Man skal se ham, naar han akkompagnerer Fru Erhard-Hansen eller Frøken Boeck. Der staar en saadan Musik af dem, at det synger i Stuen, naar de er borte. Man skal høre ham synge med sin egen, umulige, hæse, arrige, ærbødige Stemme. Naar Drachmann har mast Bourgeoisiet m. m. og skal til at indrette sig paa ny, bør han fæste Johannes Magnussen som Spillemand for det røde Guld.

Kønnest og morsomst er Magnussen i sit Hjem blandt sine Børn.

Men her maa jeg udtale mig med en vis Forsigtighed. Da jeg var lille og altsaa rimeligvis meget bedre end nu, skrev sal. Carl Andersen i Illustreret Tidende en Biografi af min Fader, hvori han blandt andet nævnede *den herlige Børneflok*. Hver Gang, vi siden var uskikkelige, kom Fader over os med de Ord: »Det kan fedt hjælpe, at Carl Andersen kalder Jer en herlig Børneflok« o. s. v. Hvilket affødte et rasende Had i min Sjæl mod den Mand, der havde forherliget mig. Jeg tror, det er Grunden til, at jeg aldrig senere har fundet det mindste Talent i hans Værker.

Dette vil jeg ikke risikere med de unge Magnussener, der hører til mine bedste Venner. Jeg indskrænker mig derfor til at sige, at Johannes Magnussen loyalt støttet af sin elskværdige Frue frembyder en *fin-de-siècle* Fader i Renkultur. Han erkender, at han har sat fire Mennesker ind i Verden uden at spørge dem om Forlov. Og da han véd, at Verden ikke er lige skøn i alle Ender, beder han dem daglig om Forladelse. Ydmyg og beskeden bevæger han sig mellem den Del af den næste Generation, der har Regres til ham — med den øvrige tager han det naturligvis ikke altid saa nøje; Styrke er Begrænsning. Angst for at træde dem over Tæerne, gætter han deres mindste Ønske og slider fra Morgen til Aften for at afbede sin Synd. Og Børnene tilgiver ham i Reglen. Falder han en enkelt Gang tidlig om Morgenen eller sidst paa Maaneden ind i en antikveret Fadertone og skælder dem Huden fuld, lader de, som de ikke mærker det og taler ikke om det til nogen. En Mand sagde en Gang om det Magnussenske Familiepalais: »Jeg véd ikke, om der er noget ved de Mennesker og deres Børn hver for sig, men *sammen* er de uforlignelige.«

Skulde jeg karakterisere Johannes Magnussen i et Par Ord — hvilket jeg ligesaa godt kunde gjort strax, naar det ikke var for Honorarets Skyld — saa vilde jeg kalde ham en god, dansk, radikal Gentleman.

CARL EWALD

MARIANE HØST

DE PESTSLAGNES FADER

For at gøre efterfølgende digt begribeligt, må jeg nødvendigvis sige nogle ord om ørkenkarantænen mellem Ægypten og Palæstina, nær den lille landsby El-Arîzj. Det var den mærkelige Mehemed Alis påfund mellem sine to lande vilkårligt at drage en grænse i det blege sand og bestemme, at de frie beduiner under dødsstraf skulde være forpligtede til at slå deres telte op og leve nogle dage strængt bevogtede og under lægetilsyn, ellers blev det dem ikke tilladt at drage fra Ægypten ind i Syrien.

Rejsende på kamel i hine egne ramtes også jeg af den lod.

På rejsens ottende dag fra Kairo kom jeg til den sørgelige, sandede dal, for at blive der i tolv dage.

Straks kunde jeg ikke fatte, hvordan et øde, vildt strøg uden menneskebolig, omsust af det gule sand, kunde være undergiven menneskelove, men padisjaens sværd syntes at blinke på den blå himmel over mine araberanføreres hoveder, ti just som vi kom til karantænedalen, lod de ufortøvet kamelerne knæle, og i deres mørke ansigter afspejledes frie menneskers dybe underdanighed for en frygtelig herskers bud.

Fra landsbyen El-Arîzj kom lægen. Det var den første landsby, jeg så, selv på afstand, efter afrejsen fra Kairo og lægen det første menneske, jeg havde truffet. Hr. Steble sådan hed den læge, var en italiensk emigrant, nylig gift med frøken Malagamba, en i Orienten berømt skønhed, om hvem Lamartine fortæller med så glødende hengivelse. Han anstrængte sig straks for at indrette alt så bekvemt som muligt for mig til mit ophold her under åben himmel. Han gav vor lille rejseskare nogle telte fra forrådshusene, og som jeg senere erfarede, havde hans hustrus små hænder æltet i sølvhvidt mel, for at jeg ikke skulde savne evropæisk brød.

Mageligt udstrakt under teltet begyndte jeg at vænne mig til det tungsindige landskab, som omringede mig.

Et stykke borte gennemskar en lille flod, udtørret omtrent til bunden, sanddalens sænkning og flød ud i havet; hinsides den stod et grået bånd af palmeskove, mod nord Middelhavet som et blåt bælte, der hegnede ørkensandet og bølgernes entonige brus fyldte den døde ørkenluft.

Højt over havet på en pyramideformet sandhøj blinkede med hvidlig kuppel Sjechs lille gravtempel — frygteligt, ti dér, i dets mørke skød var de pestdøde jordede og allerede dets architektur og gullige hvidhed gav det et udseende som en knokkel, der gnaves af edder.

Til de andre sider lå sandhøje og på dem stod soldatervagtens telte og vogterne selv, der holdt øje med karantænestationen i spraglede orientalske dragter; midt i dalen lå som et tårn af sand, hvorfra muezzinen med klar røst forkyndte guds storhed, om morgenen, om aftenen og ved nattetid.

Alle de billeder vil læseren genkende i den efterfølgende fortælling, og de vil vise sig for ham i sandt lys, ti han vil se dem gennem menneskетårer. Hvad mig selv angår, da

begyndte jeg at vænne mig til teltlivet, og jeg fandt behag i sandsteppens stilhed og i havets brus; til bredden af dette var det mig tilladt at gå, når jeg tog en af karantænens vagtfolk med.

På juleaften, i året 1836, da mine tanker fløj hjem til mit fødeland fra denne stille ørken, hjem til hine dage, som jeg fordum tilbragte ved gildelag i familiens skød, da rasede en frygtelig uvejrsstorm fra det røde hav til middelhavet i hvirvlende kredse, buldrede ud i natten og udgød sig i lynildsregn rundt om mit telt, fjærnt som det lå fra mennesker.

Med hjærtet fuldt af sorg og tungsind over mit lands skæbne, blev jeg reven ud af drømmerierne ved den hårde virkelighed. Teltet, der raslede under storm og regn, bølgede over mit hovede, og rødnende i lynilden så det ud som en flammende cherub, der vogtede et søvnløst leje. En hvirvelvind slukkede min lampe og den fugtige væge vilde ikke lade sig tænde pånv.

Jeg formår ikke at skildre det, ti den storm i ørkenen var som beåndet af bibelsk storhed. Anhelli* tænkte, at nu var den hvirvelstorm allerede kommen, der skulde feje ham bort fra jorden og føre ham langt bort til et roligt, lykkeligt land.

Men også denne søvnløse nat af rædsler gik, og da jeg henimod morgenstunden gik ud af teltet dækkede jærnskyer himlen og en støvfin regn tågede luften. Men hermed var skrækken ikke ovre. Arabernes skrig underrettede mig om en ny fare. Hin flod, hvor igår knap en trådtyk vandåre drev igennem den sandede seng, var svulmet op i natteregnen og jog sølvkammet lige frem mod den dalsænkning, hvor vore telte stod. — Der var knap nogle øjeblikke tilovers for at redde sig.

Med arabernes hjælp bar vi vore telte hen på de forreste sandåse, og i næste nu kom vandet og fyldte hine sandkredse, der som spor fra vore oprevne telte var tilbage i sandet. Rystende af kulde og mørk i sindet betragtede jeg fra åsen den usle lille flods triumf, og som jeg så på dette skuespil, følte jeg mig besynderlig tilmode.

Uden tag, uden ild, uden føde, kendende havets drøn næsten lige under mine fødder, kunde jeg dog ikke begive mig på vej til den småstad, hvor der var mennesker eller bede nogen om at tage mig under sit tag og lade mig sidde ved en varmende ild og gæstfri arne, om der så også kom aldrig så frygtelige storme, om så selve havet kom og slugte den sandhøj, hvor jeg stod; alt, alt måtte jeg modstå og udholde med egne kræfter, frelse mig eller gå til grunde for menneskers åsyn; mennesker, som ikke kunde og ikke vovede at røre mig selv eller mine ting.

Endelig klarede himlen og belært af erfaringen opslog jeg mit telt, ikke i dalen, men på den højeste ås, og der kom gode, stille dage, som flød roligt hen i ørkenen. Min dragoman Soliman, en navnkundig og stortalende fyr, fordi han engang havde været Champolions, Roselinis og Fresnels tolk og mange andres, fortalte mig om sine tidligere herrer forskellige småbegivenheder fra deres rejser og samlede sikkert fra mig et forråd af iagttagelser, som han engang vilde underholde vordende vandringsmænd med. Ved aftenstid tog han plads i åbningen til mit telt, denne smukke araber med det store skæg, og oplyst af månen, der skinnede ind mellem lærredet, sang han strofer af arabiske digte, hvis uforståelige ord og sorgtunge tone vuggede mig i slummer. Og da — måske en engel dækkede mig med ridder Solimas kappe og mærkede mig med det røde kors på skulderen, se araberen forvandledes til en våbendrager, der sang sørgelige sange fra mit eget fædreland.

Men nok om hin hemmelighedsfulde drøm i mit liv, nok om denne gyldne steppe, om dette telt, hvor jeg nød rolige, stille stunder, hvor mine øjne, når jeg slog dem op, gennem det åbnede lærred mødte Orion i en stilling, som var det en stjærnelyre gud

* Anhelli er helten i ét af Juliusz Slowackis værker og en legemliggørelse af digteren selv.

havde hængt over den blege polaks telt. Nok om denne stille uge i mit liv — den svandt. —

Mine kameler knælede pâny for mig og strækkende de slangeagtige halse bar de den tanketunge pilegrim til Christi grav. Men da jeg allerede var en times rejse østerude, drejede jeg mig i sadlen for endnu en gang at betragte mit grønne telt. Jeg fik øje på det oppe på åsen, og det kom mig for, som om det selv var steget op på et højt sted for at hilse farvel; og om det nu var mennesker, som pakkede alt sammen, eller det var selve teltet, der uden beboere følte sig fri, nogle pæle rykkedes løs fra sandet og lærredet flagrede som en kæmpevinge bag mig, visende mig sit skød så sort og så tomt.

Jeg vendte mig bort fra et syn, der var som skulde mit hjærte sønderrives. Og kort efter begyndte hvide liljer at dukke op mellem sandet, vidnende om at jeg nærmede mig til et frugtbarere land, og jeg kom til at tænke på, at Christus med sine øjne rettede mod disse samme blomster havde sagt til sine disciple, at de ikke skulde bekymre sig for den dag imorgen eller for denne verdens ting, de behøvede jo blot at se på de liljer, som gud klæder.

Sådan var karantænestationen i ørkenen for mig. Værre, langt værre var den for hin mand, der fortæller sin ulykke på de følgende blade. Historien om hans jammer er ikke digtet, doktor Steble fortalte mig den. Gærne vilde jeg takke ham både for denne skildring og for hans brød og hans hjærtelighed, om jeg blot vidste, at disse ord kunde nå ham derude i ørkenen.

Men hvad betyder for ham dette minde om vort samvær i et sprog, han ikke forstår, og udtalt af en stemme, der næppe rækker så langt som kredsene om en sten, der kastes i vandet.

* * *

Tre gange fyldtes månens hele guldkrans,
tre gange, siden her mit telt jeg spændte.
Foruden barnet ved min hustrus bryst
jeg ejed trende sønner, trende døtre.
Den hele flok, nu stedt til evig hvile,
fulgte med mig. Ni stolte dromedarer
gik om i sandet på den hvide skrænt
og nærede' sig af ørkentidslers toppe,
til aftnen lagde dem i kreds derhenne,
hvor længst vor ild ej mere bliver tændt.
De piger små, med lerkar hented' vand,
og mine sønner tændte bål til natten,
den lille died', mens min hustru kogte.

Alt, alt er borte. Dér, derhenne er det,
hvor graven griner mod den hede himmel,
i Sjechs det hvide, hårde dødskapel.
Og jeg, o jammer, går tilbage — ene.

Tre gange fyrretyve evigheder
er gået, siden pestens engel søgte
mig første gang bag lærredsmurens hegn.

Ak, hvem vil vel forstå at fatte smærten,
der skriger i mit sønderslidte hjærte?
Jeg vender hjem til Liban, til mit hus.
I gården står den vilde pomerans
og spørger mig: Hvor har Du dine børn?
og mine døtres blomster står i krans
og spørger, hvor er dine døtre henne?
Men allerførst vil skyerne på Liban
se på mig, spørge mig: hvor er din hustru?

Ak, mine børn, dem alle jeg begrov
bag Sjechs den skrækkelige hvide kuppel,
og nu vil hvert et ekko spørge mig,
og alle mennesker med frygt det samme,
om det er muligt, at jeg selv er karsk;
ja, de vil spørge — og hvad skal jeg svare?

Jeg kom hertil. Mit telt blev rejst i sandet,
kamelerne sig lagde tyst til hvile.
Så dejlig som en engel stod mit barn
og fodred' spurvene, hans kære venner,
der næsten napped' brødet af hans hænder.

Ser Du det lille åløb hist i dalen?
Min yngste datter, rank som flodens rør,
kom hjem derfra med krukken på sit hoved,
hun lo så jublende og slog til vandet,
så strålen overstænked' hendes brødre.

Da sprang den ældste op, hans øje brændte,
hans hænder rysted', mens han greb om krukken:
»Gud selv vil takke Dig for alt det vand,
ti jeg vil drikke som en tørstig hund!«

Han drak, han suged' vandet ud til bunden
og faldt, faldt som palmetræ, der fældes.

Op sprang jeg. Ej var tid, ej sans for redning,
hans søstre vilde kysse ham —
Jeg skreg som gal: »I understår Jer ikke!«
og greb hans lig og råbte op til vagten,
de skulde tage ham med deres hager
og slæbe ham til pestens store grav.

Fra denne smærtefulde nat man bød os
at vente fyrretyve dage til.

Om natten døde Hafna og Amina,
pa lejet hos hinanden sov de ind,
så stille døde de med kind mod kind,
at skønt jeg vågen lå med aabne blikke
opskræmmet af min førstefødtes død,
jeg kender ikke deres sidste strid.
Ja, deres egen moder, hun som våged'
med sorgen for sin søn, hun hørte ikke,
hvordan de døde — — —

Om morgenen var de begge blå som stål,
ja, mine døtre havde soten slaget.
Hid vagten kom og slæbte dem af teltet,
de drog for evig bort fra fædrefavnen.
Men som det sømmer sig fuldvoksne piger,
de fejed' jorden foran os med håret.

Dér sidder solen på den store himmel.
Hver morgen står den op bag palmeskoven,
hver aften synker den i glød bag sandet,
og altid er den himmel lige klar.
Men solen var ej længer sol for mig,
og himlen var et fremmed, tåget øde,
hvori den hang og glo'de som en djævel
og sugede vort liv som en vampyr;
og himlen tåged' sig af dunst og hede,
hvor skulde jeg vel vende hen min bøn,
Gud Herren hyllede sig sort.

Sådan ti dage slæbte sig afsted,
de andre fire børn var alle sunde.
Min hustrus hjærte slog alt mere frit,
ja, selv det lille nor, det allermindste,
det levede med roser på sin kind.
Jeg selv omsider ånded' også op,
jeg kunde ikke tro, at himlens Gud,
der havde fået tre af al min lykke,
mig vilde røve hver og én endnu.

Ak, hvilken helveds time, da jeg skued'
i øjet på min yngste søn og så
og kendte døden. Som jeg vogted' på ham!
Det første tegn, som ingen kunde se,
på drengens åsyn — jeg, hans fader, så det.
Hans miner ændred' sig lig hins,

min første søns med pesten i sit blod.
Jeg ser. Hans ansigt hærger stålblå flammer.
Da råbte jeg: »Døden er i mit telt!«
og greb min søn, som pesten havde mærket,
og bar ham ud blandt mine dyr på steppen,
at døden kunde dér det sidste søndre,
for at hans moder intet skulde se.

Vi våged', mens han rallede i døden,
jeg og de ni kameler knæled' om ham.
Jeg knuged' hænderne og skreg i sky:
»O, var jeg aldrig født! o, lad mig dø!«

Og hist bag palmen steg med ynkløst åsyn
der, hvor han døde bort, den blege måne
og så derpå, jeg vrister ej af mindet,
jeg fatter ikke, hvor selv månen udholdt
at se på dette. —

Og da han var død tilslut i min skælvende favn,
da vilde jeg brænde hans legem' til aske på bålet.
Men næppe begyndte hans klæder at knitre i ilden,
førend jeg udrev hans krop og kaldte på vagten.
To sortbrune gravere tog ham og bare ham bort,
og bedre han fik det måske hos søstre og broder.

Fra dette rov og denne jammernat
vi skulde atter vente firti dage.

Alt under solens skive blodig rød
og under teltet bølgende for vinden
vi levede, ej ord vi mæled' sammen
det var, som døden var der, før den kom,
som var vor tanke den at narre Gud,
så pestens bringer gik vor dør forbi,
Dog nej — han kom tilbage, morderenglen,
men jeg var uden tårer, uden hjærte,
bedøvet af min friske sjælesorg,
med ord på læben: »Tage Gud os alle!«

Og da min tredje søn var død, da sad jeg
med tørre øjne og med stenhårdt hjærte,
ti alt var sorgen bleven dagligt brød.
Sit liv han ånded' ud for mine øjne,
han, som vi alle havde elsket mindst,

og som blev mindst begrædt i døden.
Gud gjorde også godt imod ham,
han skænked' ham en stille, sagte død;
foruden smærte eller feberangst
hendøde han og stivned' som en sten.
Å, grusomt var hans åsyn i hans død,
som bad han sig alt fri for vore tårer
og ønsked' kun at mejsle ind sin mine
usletteligt i hans forældres minde,
en mine råbende: »Forbandet være I!«

Så døde han. Jeg tænkte — å de tanker!
»Om Gud endnu ej vilde sig forbarme,
om dødens engel hentede de sidste?!
Hvis han nu tog min spæde — om min hustru; —
og kaldte så mig selv for Herrens trone?«

Min datter? — O, jeg skælvede ved tanken, —
jeg kendte ingen frygt for hendes liv,
jeg fattede den ej —

Ak, for hun var så ung og så dejlig,
ak, så lystig og dårende sød,
når med de liljeagtige hænder
køling over min pande hun gød.

Eller når silketråden hun sno'de,
løb omkring cederens stamme med hast;
ret som en edderkop flittig og ivrig
spandt hun mit bælte så fint og så fast..

Og hendes øjne de store, de tunge
slørede hårpragtens vælde af guld,
ret som man ser en rose i solskin
medens ens øje af tårer er fuldt.

Hun var vor engel, hun vogted' den lille,
hørte hun gråd, straks fløj hun did ind,
selv hun græd, men med håret hun stille
fanged' hver tåre, der randt på vor kind.

Ti dage gik og nætter til så lange,
at døden kunde draget over stjærner.
Ti dage gik, ti nætter gik dertil,
og håbet glitred' trådfint atter frem.

Den unge jomfru standsede sin gråd,
vi regnede alt efter, at vi mangled'
nu ikkun tred've dage. —

Da endelig jeg søgte søvnens hvile,
jeg lagde mig på lejet og sov ind.

I drømme så jeg, at i lette tåger
kom mine døde døtre mod mig hen,
de holdt hinandens hænder, og de stirred'
med sælsom stråleglans i deres blik,
og lovende mig evig fred i graven
mer svævede end gik de stille hen
at hilse paa de sovende, de kære.

De bøjede sig over deres moder
og over barnet i den lille vugge —
så lagde de de blålig-hvide hænder
fast på min yngste datter. —

Da fo'r jeg op, forbandede de døde,
og vildt jeg råbte: »Hatfe, o min Hatfe!«
Straks kom hun som en fugl så tyst ad tæppet
hun kasted' sig med kærtegn om min hals
og kyssed' mig så inderligt og blødt.
Og så først vidste jeg, at Hatfe leved,
da jeg fornam det unge hjærteslag
og følte, hvor det hamred' mod mit eget.

Men da det gryede ad dag — da kom det.
Min datter!!! — — — — — — — — —

Men hvorfor skal jeg spile smertens vinger,
den grumme død tog dog mit hjærtes bedste,
her i min favn hun stønned' livet ud.

Den stund, den var som rædslers rædselsstund,
da dødens smærter hendes legem vred,
og da hun bad: »O, red mig, red mig, fader!«

Men munden var så rød som bær, der modnes,
ja, som en rosenknop, der åbner sig.
Sådan hun døde, datter min, sådan —
ak, at mit hjærte ikke sprang som glas!

Skøn var hun som en engel, selv i døden.

De kom at græde med mig arme mand,
de kom at tage dette legem bort,
og uforsigtigt, skamløst slog de hagen,
den tunge, spidse faldt på hendes bryst,
det faste, hvælvede, det hvide bryst,
og her!! Gud fri hver sjæl for hvad jeg led!
de flængede det sønder — — — — — —

O, Gud, det vil Du huske dommens dag.

Så tog jeg hende op på mine arme
og bar mit hjærtes barn til hendes grav.

Med hænderne om barmen krampeslutne
urørlig sad min hustru trende dage,
gul som af træ, i krogen af vort telt.
Det lille spæde barn blev blegt og usselt,
for modermælken tørred' langsomt bort,
og daglig hørte vi dets klynk fra vuggen.

Ak, hvilken ørken! ingen børn omkring mig — —
Du ser på steppen vel med andre øjne,
den spejles ikke sådan i dit blik,
måske endogså gylden, klar og venlig?

Jeg synes, det er helvede, jeg ser.
Og hist paa højene, hvor havet bryder,
der synger det for dig, for mig det hyler.
Og når det ej af hvirvelstormen piskes,
så synes Du, det mumler. Nej, det jamrer!

Hver dag ved aftnens komme hørte jeg,
da sang han, muezzinen, på sit tårn.
Det var, som jamrede han over mig
og kvæded mørkt og drøveligt deroppe
til ulyksalig fader om Guds storhed.

O, være Du tifold lovet, o Allah,
lovet i ildens buldren, når byerne brænder,
i jordens store skælven, når husene vakler,
lovet i pestens rasen, der børnene røver
og river søn fra den fædrene favn — — —
O, Allah, Akbar Allah! Du er stor!

Hvert menneske, hvert ansigt vendte sig,
de sky'de mig, de flygted' langt herfra.

Mit telt, som mine døtre havde vævet,
det muldned', og det sortned' og blev mørkt,
og i forrevne laser hang dets lærred
af skimmel dækket som de dødes kister.
Man læste pesten grelt derudenpå.

Og ved Du! selv den vante spurveskare,
der fløj med vingesmæld her rundt omkring
at nippe brød og bade sig i sandet,
den standsede sin vingetravle færden,
da mine børn var båret bort herfra.
Om den blev skræmmet af det flåede lærred,
hvad om mit mørke åsyn jog den bort?
men ej fløj hid en nok så lille fugl —
jeg så det — og blev tungere tilmode.

Fem dage fra min datters — å min Gud,
ved aftenstid tog havet til at brøle,
og solens kreds i mulmet døde hen
mens sorte skyer sværted' himlens bue.

Og natten kom, den prentet blev i mindet
med rædselsskrift, begsort med lynildsflammer;
jeg føler, ser og hører den endnu,
jeg hører teltet piskes vildt af regnen,
hvordan det giver sig, så hult det brager,
vugger tungt i mørket over os,
og lyser rødt i lynildsblussets vælde,
som var det satans grav i blodig flamme.

Det klang bag uvejrslarmens brag, som hørte
jeg mine døde børn bag teltet græde,
de sukkede så jamrende, så tydeligt, så hult.
Jeg spændte øret, fanged' lyden ind,
og angst, forfærdet jog en tanke frem:
Hvor går det dine børn i graven?

Og pludselig — ak hvordan kunde døden
så stille, troløs snige ind i teltet?

Bragende klang skrald på skrald — og dog —
pludselig — en bitte vuggeklynken.
Men denne svage lyd var rædselssvanger,
ti med det samme styrtede vi begge,
moderen og jeg til barnets vugge.

Og skønt den lilles støn var såre stille,
fornam vi det som højlydt klageråben,
som søndret, magtesløs, fortvivlet hvinen,
som hev han op det dybt fra hjærtegrunden.
Og så forstandigt, og så djævelsk var det!
så vi sprang begge til, som lynet jog os,
men uden håb og uden tankekraft.

Og anelsen bedrog os ej. Det døde. — —
Af samme sygdom som de andre døde,
og måtte hen til dem i bunkegraven.
Det døde — det elskede — det sidste!!!

Ufølsom slagted' det den sorte død
og aldrig vender det tilbage. — — —

Der kom en nat igen med lyse stjærner.
I teltet sad min viv og jeg, foran os
på bordet livløs henstrakt lå vort barn
så skrækkeligt i dødens marmorstivhed.
Jeg følte det med blikket på den lille,
at kunde den blot blive sådan hos os,
kun sådan, anderledes ej, da vilde
den halve jammer smelte i mit hjærte.

Og så bar hverken pestens furier
ej heller jeg den hen til Sjechskapellet,
dens egen moder bar den sidste gang.

Dér sad jeg i det tomme telt med kvinden,
men fatter Du hvordan? Istedenfor
at samle vore hjærter, drypped' sorgen
en langsom, blodmørk gift i vore sjæle.
Og vid: Gud Herren rense mig derfor,
da skabte sorgen om sig til et had,
der rejstes sort og iskoldt os imellem.
Vi mæled' til hinanden intet ord;
sig selv, hvad skulde der vel tales her
i dette tomme telt af mig og kvinden,
forældrene til disse børn? — — -- ---

Og sol gik op med luerøde stråler,
en fakkel lig, der tænder blodig brand,
og lige barnløs var jeg hver en dag.
Uhyre stilhed lejred sig om teltet,

end ikke skrabelyden af en mus,
og ingen stønnen, ingen rallen mer,
Sådan vi ventede i firti dage.

Og karantænens læger kom herhen,
dybt skued' deres øjne ind i vore,
jeg så det, hvor de alle undred' sig.
Ti jeg var bøjet og med grånet hår,
min hustru blev af vågen og af smærte
som ravets farve eller gulblegt voks,
og hendes hoved bar en hvidnet krone;
på kinderne en sælsom teglstens rødme,
og hendes øjne skinned', som man ser
hos fanger, når de atter møder solen.

Og lægen bød at slå på albuleddet,
hvor pesten bider sine første mærker.

— Jeg var sund. Tror I det, mennesker?
Jeg kyssede hvert lig af pest besat,
og jeg kom sund fra sådan karavantur!

Min hustru, der knap rørte en af dem,
hun blegnede og slog sig for sit bryst
og segnede til jorden med et suk.

Og ind i teltet bar jeg så tilbage
på mine arme liget af min brud,
og kastende min byrde faldt jeg selv
omkuld som død, plat ned på teltets gulv.

Jeg vågned' først, da fyrretyve dage
var omme — — -- — -- — —

I dødens favn betro'de mig min hustru,
hun vilde have fra sin mindstes grav
et minde, blot en sten, en blomst, en urt,
en hårlok af dets hoveds krølleflokke,
én ting kun til erindring om den mindste.

Se, denne kapsel, som jeg har i hånden,
den gemmer gyldne, hellige hår
i graven skårne af den lilles hoved.

Den arme moder havde kræfter nok
ved midnatstid at grave ud sit barn;

hun kendte det, det var endnu at kende;
og vildt hun kyssede de læber blå,
og sænkede det atter til de døde.

Det minde og det kys, der stjålne blev
af Sjechs den ædende, den griske jord,
de vog en moder, røved' mig min hustru.

Pány da åbnede sig sandets skød,
hvor jeg begrov de dødes døde moder;
så gik jeg hjem til vilddyrshulen min
at skjule mig i mørket — — — —

Jeg så ej solen mer på himlens slette
og intet menneske så mig. Og dér
henfjolred' jeg som barn, som tosset gamling.
Der var ej liv, ej levende i mindet,
kun disse blå, forfærdelige fjæse,
der så mig an som deres sikre fælle. —

Om natten sort, om dagen hvid
de sad hos mig den hele tid.

Jeg snakked' med dem, digted' mig et liv,
hvor selve dødens rædsel talte med mig,
og stundom kunde jeg i flokken nemme
så sælsomt én af mine egnes stemme.

Ved nat af denne tågesøvn mig vakte
hyænernes den væmmelige hylen
på gravene, det lød som om de græd,
beklaged' ligene, ligæderne — — —

Tilsidst jeg stivned' hen i krybdyrdvale.
Dage fløj og uger fløj — — — — —
uden smærte, uden minder — — — —
stiv jeg lå som sten på jord.

Da engang, ak gud faders forsyn!
jeg ser en ven, der stille kigger ind.

Ak, det var ej mer et mennesk' øje
men min kamels, det lodne plumpe hoved',
medynksfuldt det stirrede på mig.
Jeg brast i gråd som barn kan græde.
Sådan leved' jeg de firti dage. — —

Kom så folk at fri mig ud til sidst.

Nu skal jeg rykke reb og pæle op,
de pæle — — o Du Gud, mit lys — —
dem fæsted' mine børn med mig i sandet.
Ak, hjælp Du mig, nu er jeg ene — — — —

Måske de lærredvægges dumpe klapren
kan tale om den sorg, Du ikke aner.
Ti de så alt, de kender det med mig.
Er de ej nu som fine billeder?

Se på dem, rør ved dem, frygt ikke smitte,
frygt ikke dødens sorte krampefavn.

Du er jo ikke min, er ej min søn — — —
Og dog, rør ikke!! Vel jeg ved, det lærred
må synes selve rædselen for andre.
Døden for pest, ak grusom er den død.
Først, ej de elskede at kende mer,
så branden, som om brystet stod i glød.
Ja sådan så jeg otte dø af mine.

Med dem for sind og øje, døde, stive,
sad jeg min tid; tre måneder til ende.

Idag, — her står beredt de ni kameler,
og spændt på dem er otte tomme sadler
og intet har jeg — intet uden Gud,
og hist en kirkegård — og så vejen her.

JULIUSZ SLOWACKI

OVERSAT FRA POLSK
AF
JEANNETTE OG ÅGE MEYER BENEDICTSEN

MARIANE HØST

DET STORE SKISMA

I

Den lille By med dens to Tusind Indbyggere ligger ved Havet i en afsides Provins. Den er ikke synderlig kendt af Navn eller Berømmelse; maaske er den netop derfor saa meget desto lykkeligere. Vist er det, at Forholdene i den er overmaade idylliske: alle Folk hilser hinanden paa Gaden og kender hinandens Skandalehistorier til Bunds; Borgmesteren er en Slags Konge eller Sultan; Haandværksmestrene siger du til deres Svende, der ikke er Medlemmer af de samfundsnedbrydende Fagforeninger men pænt lader sig nøje med 1 $^{3}/_{4}$ til 2 Kr. i Dagløn. Ikke nok hermed: — til Trods for sin dulgte Beliggenhed udmærker Byen sig ved et overmaade rigt udviklet aandeligt Liv. Den besidder en Almueskole, en Realskole, samt 7 kirkelige Bygninger, Forsamlingshuse etc., som ejes af de forskellige Menigheder. Alene paa at give disse Navn er der anvendt megen Omtanke; man har saaledes: Gudmundsenianere, evangelisk-lutherske, luthersk-evangeliske, apostolisk-lutherske o. s. v., o. s. v.

Den lille By vilde være Fuldkommenheden selv, hvis den ikke havde et Bade- og Turisthotel. Nu gør Turister ganske vist en Del Nytte ved at lade sig plukke efter Noder, men denne Fordel tilintetgøres rent ved deres fra et moralsk Synspunkt set mangehaande uheldige Egenskaber; deres Tilbøjelighed til at gøre Grin med de Indfødtes fromme, indgroede Sædvaner, deres vindige, flabede Letfærdighed etc.

I ganske rigtig Erkendelse heraf nedlagde ogsaa Knud Gudmundsen baade med Mund og Pen en skarp Protest mod Hotellets Opførelse. Det blev desværre alligevel opført. Og dets skadelige Indflydelse kunde spores allerede efter faa Aars Forløb; man kunde nu dele Befolkningen i Troende og Vantro, fordum havde der kun været Troende.

Bemeldte Gudmundsen, der iøvrigt blandt »denne Verdens Børn« gik under Navnet »Knud den Helligaand«, havde 12 Forsamlingshuse til sin Raadighed dér paa Egnen. I Spidsen for hvert stod en af hans Disciple; for det i Byen beliggende Peder Pedersen, eller som han ogsaa kaldtes »Peder Vorherre«, en lille, væver, kautschukagtig Personage, der ligefrem drev af Menneskekærlighed og kristelig Ydmyghed.

Mellem disse to Mænd kom det til en Splid, der hidførte en Spaltning inden-

for Menigheden, hvad der atter bevirkede Opførelsen af et nyt, det 7ende Forsamlingshus. Herom giver Historien følgende paalidelige Oplysninger:

Det var en solklar Sommersøndag. Syd for Byen med Udsigt til det blaa, skinnende Hav havde Knud samlet sine trofaste. Mødestedet var en brunsveden Græsmark i Læ af en pjusket og forkrøblet Granskov. Han stod paa en raat sammentømret Talerstol. Foran bredte sig flere Rækker Fjællebænke. Paa dem sad, forrest en Skare bedagede, alvorlige Matroner, bagerst en Flok krumbøjede, slidmærkede Mænd. Bag ved dem igen stod en Sværm Badegæster med Haandklædet over Skulderen, Cigar eller Cigaret i Munden. Deres lyse, spraglede Sommerdragter stak grelt af mod de tunge, sorte og graa Farver, som særtegnede den forsamlede Almues Klædedragt.

Knud slog ud med Haanden:

»Nu jeg staar her og skuer ud over min Fødestad, mindes jeg saa grant en lille Episode, skønt den ligger 40 Aar tilbage i Tiden: En lille Dreng trasker afsted med 4 Skilling i sin Lomme for at købe Brød til at dulme Hungerens værste Kvaler der hjemme i Hytten. Der er Hul paa hans Træsko, Gadepytternes Vand slubrer igennem og gør hans Fødder vaade -- vaade og iskolde. Men det er der ingen der ser. Derimod lægger alle Mærke til hans Bukser. De er syede af hans Moder, syede af et farvet Dynevaar. De hænger som Sække om hans Ben, Striberne skinner igennem, saa alle kan se, de er lavede af et Dynevaar. Og Folk ler over hele Ansigtet, og Gadedrengene pifter i Fingrene og raaber Skældsord efter ham. Da løfter Drengen stolt sit Hovede; han mindes Ordene: »Den mindste paa Jorden skal blive den største i Himmeriges Rige«.

Den lille Dreng, det var mig«.

Kunstpavse. Stor Bevægelse blandt Tilhørerne. De bedagede Matroner snød deres Næser eller hulkede højt af hjærtegreben Rørelse, over at den Guds Mand havde haft det saa drøjt i sin Barndom. Mændene rettede et Øjeblik de slidbøjede Rygge og skelede halvt misundeligt, halvt ærbødigt hen paa Prædikanten, medens de tænkte: »Ja, han har nu alligevel bragt det vidt, 5000 Kroner om Aaret, tyk Guldkæde tværs over Maven, fine, sorte Klæder — ak ja!« — De kurtiserende Badegæster lo ret muntert.

Gudmundsen tog denne Lattermildhed højst unaadigt op og gjorde en lille Afstikker fra Teksten:

»Hvis I der henne med de dampende Cigarer havde en lille Smule Velopdragenhed, saa vilde I ikke gøre Nar af det, som er enfoldige Guds Børn helligt og dyrebart. Og hvis I kendte jer selv og den Skæbne, der venter jer, da vilde Angerens Taarer trille ned ad jere Kinder, som Faarelorte triller ned ad Bjærgskraaninger. Men nu kender I jer ikke selv. Udvortes er I dejlige at se til som kalkede Grave; indvortes er I fulde af alskens Urenhed: Begær, Liderlighed, Gudløshed. I haaner de hellige for deres ynkværdige Udseende og kalder dem en Flok skabede Faar; men sandelig siger jeg eder: Guds Børn har deres Dejlighed indvortes, og den skal klarligen aabenbares hin forfærdelige Dag, da Herrens Udvalgte skal indgaa til evig Salighed, mens de ugudelige skal nedstyrtes i Helvedes flammende Svælg, hvor der er Graad og Tænders Gnidsel.

For Resten har vi Politiets Tilladelse til at være her; saa I kan gærne gaa jer Vej.«

Efter denne lille Digression gik Knud over til en nøjere Skildring af de kalkede Grave, de Mennesker, der saa ganske lagde Vægten paa det ydre Menneskes Dejlighed, at de rent forglemte at forny det indvortes Menneske, den gamle Adam. Sluttelig tog han med glødende Indignation den kvindelige Klædedragt under Behandling:

»De er lystelige at se til, naar de træder frem i Klæder, hvis brogede, skinnende Farver kan kappes med Engenes Blomster. En hyller sin Yppighed i vellystigt bløde, dæmpede, graa Farver. En andens Væsen strømmer en i Møde som en Fanfare af æggende røde og violette Farver. En tredje dølger sig kysk bag det smeltende, sarte Blaa. Hvortil disse straalende Farver? — Hvad er de uden et Raab, et lokkende Skrig, der skal drage Boleren hid? Skal fortælle ham, at her i denne herlige Indfatning er Elskovs søde Honning skjult?

Ak denne Verdens Kvinder tager ikke blot de skønne Farver til Hjælp. De iører sig nedringede Kjoler, som det saa tankeløst benævnes; det vil sige: de stiller frækt et Par runde Skuldre, en blændende Barm til Skue. Og al denne Nøgenhed skriger til Manden, som er træt af Møje og Bekymring, »kom hid til mig, og jeg vil give dig Hvile«. Og saaledes vendes Mandens Hjærte bort fra Gud, og han stræber fra nu af kun efter at behage Kvinden.

Men Syndens Maal er endnu ikke fuldt, og Kvinden gaar videre ad den en Gang betraadte Vej. Hun ved, at det myge, yppige blødgør Mandens Retskaffenheds Vilje, og hun omskaber sine Former, udfylder med Vat baade — jeg blues ved at nævne hvor. Saaledes forhøjes den naturlige Ynde ved alskens Kunster, og Manden bringes ved Kvinden til Fristelse, Fald og Forbandelse, som alt fordum skete med Adam og Eva.

Derfor siger jeg Eder, I Udvalgte, I Søstre i Herren! vogter eder for alt saadant; ti saaledes skabte ikke den Herre Zebaoth Menneskenes Børn, men saaledes havde han skabt dem, hvis det havde været hans usporlige Vilje, at de skulde vandre saaledes her paa Jorden.«

Knud afsluttede med følgende ret ubeskedne Bemærkning:

»Nu vil jeg haabe, at Herren ved dette Møde maa have fundet Vej til ret manges Hjærter. Hvis nogen skulde føle Trang til at lette sit Hjærte for mig og søge Trøst og Vejledning, da kan det ske nu med det samme.«

En af Badegæsterne, Frk. Wagner, Skuespillerinde, Ingenu af Hovedfag, traadte hen til Knud med blysomt sænkede Øjenlaag og naivt fremstaaende Trutmund. Knud lagde venligt sin Haand paa den ængstelige Ungpiges Skulder:

»Hvad fattes dig mit Barn?«

Frk. Wagner snøftede.

»Vær frimodig og tal til mig som til en ældre prøvet Ven.«

»Ja, se—e—e—, jeg vilde jo saa gærne vandre den rigtige Vej, men (energisk Snøften) nu er jeg saa ulykkelig, for jeg forstaar ikke, hvad det er, der forlanges af os.«

Knud venligt:

»Hvad er der saa, der trykker dig, lille Ven?«

»Nej, jeg kan virkelig ikke sige det.«

»Til mig kan Du sige alt — kære Søster.«

»Var det da virkelig Meningen, at vi skulde gaa nøgne omkring paa Jorden, saaledes som vi kom til Verden, eller tilstedes det os at gaa med Tricot; det forvansker da ikke Formerne?«

Knud mælede ikke et Ord; men hans Gestus, hans Minespil sagde tydeligt nok: vig bag mig Satan! — Frk. Wagner maatte forsvinde. Hun blev afløst af et ført Bondefruentimmer, der følte Trang til at lette sin Samvittighed for en meget svær »Bekendelse«.

Mens alt dette gik for sig, varetog Pedersen, som naturligvis ogsaa var tilstede, Religionens Interesser paa en mere verdslig Maade. Først gik han rundt med en opslaaet, omvendt Paraply og indsamlede milde Gaver til »Guds Riges Fremme«. »Maatte vi faa en god Høst«, smiskede han huldsalig. Da Indsamlingen var overstaaet, solgte han Traktater og tegnede Abonnement paa gudelige Blade og Tidsskrifter. Endelig sad han inde med et betydelig Lager af gudelige Gratulationskort og dito stærkt kolorerede Billeder, hvilke han realiserede til smaa Priser. —

II

Kort Tid efter dette Møde udkom første Del af et meget interessant Skrift: »Et Menneskeliv før og efter Omvendelsen«. Det handlede om Knud Gudmundsen og var forfattet af Peder Pedersen. Den udkomne Del skildrede den yndede Prædikants Liv og Levnet før Omvendelsen og vakte stor Opmærksomhed ved den Utilsløredhed, hvormed hans mangfoldige Ungdomsbedrifter fremstilledes.

Her et kort Resumé af Indholdet:

Som Dreng havde Knud været luddoven, løgnagtig, studs og trættekær. Han havde ganske vist lært et Haandværk, han var bleven Smed, men han havde aldrig bestilt noget, uden Sulten ligefrem drev ham til det. Sin meste Tid tilbragte han paa Kroen med Drik og Spil og Slagsmaal. Om Nætterne fartede han rundt med alskens Fruentimmer; endogsaa gifte Koner lagde han an paa, og det lykkedes ham at faa adskillige i sine Garn. Han var et ganske kvikt Hoved, men misbrugte desværre sin Begavelse paa den skammeligste Maade: han udspredte forsmædelige Løgnehistorier om agtbare Familier, han digtede Nidviser om sine private Uvenner; han forsømte endelig ingen Lejlighed til hadefulde Spotterier over Religionen. Den smukke Legende om Jomfru Maria gav ham saaledes Anledning til mange uhøviske Kommentarer. Ikke engang Frelserens Martyrium aftvang ham nogen Beundring: »Den gale Skræder, Mads Dille, lod sig saamænd ogsaa gærne korsfæste for sine fikse Ideer, hvis blot nogen gad være over det,« udtrykte han sig. Alle sine Argumentationer sluttede han gærne med disse Ord: »Lige meget, den har Præsterne lavet tykt«.

Endelig giftede Knud sig med en halvgammel, velhavende Enke. Dette medførte dog ingen Forandring til det bedre med Hensyn til hans Vandel. Tværtimod: Konens Penge soldede han op, hende selv pryglede han og bevarede fremdeles sit Ry som den værste Pigejæger i mange Miles Omkres.

Knud Gudmundsen havde saaledes i alle Maader været et »Syndens Barn«.

Troende og Vantro læste med lige stort Udbytte disse Skildringer og imødesaa med Længsel Udgivelsen af anden Del, der skulde vise, hvilket herligt Menneske

Knud var bleven, siden Herrens Naadevalg havde skilt ham ud af Syndernes Rækker. Men anden Del lod vente paa sig. De ugudelige skæmtede: »Hvad skal vi ogsaa med den; nu ved vi jo, hvordan Knud er, han har blot føjet Hykleriet til sine øvrige Laster. De Hellige korsede sig over saadan Tale. Knud blev urolig og mindede Peder Vorherre, der omfattede ham med et stort paa én Gang mildt og bedrøvet Blik og mælede søm følger:

»Herren har sænket Tvivlen i mit Hjærte og delt det i tvende Dele. Den ene siger: Knud er den største iblandt os, Herrens Elskede. Men den anden siger: Sandelig, Knud er i ingen Henseender en anden end han var, før han havde lært at paakalde Herrens Navn.«

»Naa saadan!«

»Men Du maa jo bedst selv vide, om du har Fred med Jesus eller ej. Hvad om du selv forfattede anden Del?«

Knud, der havde udleveret alle mulige Data, vedrørende sit forbigangne Liv til Peder, saa', at der var spillet ham et artigt Puds. Hans første Indskydelse var at give sin Kontrapart et læsterligt Livfuld Hug, men han betvang sig og mumlede hæst:

»Det skal du faa betalt, din sleske Lurendrejer.«

»Herren er stærk i den svage,« svarede Pedersen blidt.

Den paafølgende Tid fortsattes Fjendtlighederne. Gudmundsen kom med ildevarslende Udbrud: »Jeg har næret en Slange ved min Barm,« o. lign. Pedersen forlængede sine Bordbønner ganske betydeligt og glemte aldrig at anraabe Herren om Miskundhed mod sin »kære Broder«.

Endelig kom det store Opgør. Pedersen indvarslede til Møde i Forsamlingshuset; han vilde advare Menigheden mod »Ulve i Faareklæder«. Salen var stuvende fuld; alt hvad der i den lille By kunde krybe og gaa, alt hvad der kunde faa Plads, havde givet Møde. Pedersen besteg Talerstolen, skelede først ned til Knud, som sad paa en af de forreste Bænke, vendte derpaa Øjnene til Vejrs, slog sig for sit Bryst, mælede:

»Herre, Herre, tag denne Kalk fra mig! saaledes har jeg tryglet utallige Gange de sidste Nætter og Dage.

Men du vil ikke, o almægtige Gud, og hvor skal jeg undfly din Vilje? Med Samvittighedens Pigkæp driver du mig frem; jeg formaar ikke længer at stampe mod Brodden, jeg folder mine Hænder og stammer: ske ikke min men din Vilje, o Gud!

Saa hør da, mine Elskelige, mine Brødre og Søstre i Herren, hvilken Erkendelse jeg er kommen til, da jeg var i Færd med at skrive en Levnetsskildring af Knud. Jeg naaede at fuldende første Del og glædede mig overmaade meget til at vise, hvilke herlige Følger et Menneskes Omvendelse har. Knuds Omvendelse har baaret herlige Frugter for Menigheden, men det var ikke derom jeg skulde tale, det var om Udbyttet for ham selv som Menneske. Da var det, at en fortærende Tanke slog ned i mig som et Lyn: Er Knud virkelig blevet et nyt og bedre Menneske siden sin Omvendelse? Og det faldt som Skæl fra mine Øjne: Nej, og atter nej! han er den samme, som han altid har været.

Hører og I skulle sande mine Ord:

I sin Ungdom drak han, og man saa ham tit beruset. Det sidste finder ganske vist ikke Sted nu, alligevel forsmaar han ingenlunde de vaade Varer. Hver Middag drikker han sin halve Flaske Rødvin; endogsaa Snapsen har han taget i Forsvar med den Bemærkning, at vi ikke bør forsmaa Guds Gaver; som om der nogetsteds i Skriften stod skrevet, at vi skulde forvandle det nærende Korn til fordærvelig Gift.

I gamle Dage var Knud en raa, brutal Person. Blandt andet lagde han voldelig Haand paa sin Hustru. Det samme gør han endnu. Til en af Brødrene, som tilfældig blev Vidne dertil, sagde han: »Djævelen er faret i Kvinden, jeg maa drive ham ud.«

Knud var i sin Ungdom en stor Kvindeforfører. Han er det endnu. Kvinder er kommet til ham nedbøjede af Kummer og Sorg for at søge Trøst, — han har trøstet dem — ikke med Evangelium men paa en Maade, som jeg blues for at nævne. Ingen tro, at jeg taler letfærdigen i en saa alvorlig Sag. Nej! her i denne Sal sidder fler end én Kvinde, som kan staa op og vidne med mig, jeg nævner ingen Navne. --- —

Endogsaa Religionen er Knud vedblevet at drive Gæk med. Endnu for faa Dage siden sad vi ved Middagsbordet, da han udbrød:

»Død og Pine! Klokken er allerede 2. Om et Kvarter skal jeg tale, og jeg aner endnu ikke, hvad jeg skal faa at køre i dem. Aa Skidt, de tager jo alt, hvad jeg siger, for gode Varer!«

Naar jeg nu sammenholder alt dette, da ser jeg ikke bedre, end at Knud er en Hykler, et verdsligt Menneske, der kun har iført sig Religionens Klædebon for saaledes at kunne pleje sin Magelighed, sin Pengebegærlighed og sine kødelige Lyster.

Hvor stærk end denne Anklage er, tror jeg dog, at den skal faa Lov at staa ved Magt; ti jeg har fuldt gyldige Beviser for alle mine Paastandes Sandhed.

Naar jeg nu ser mig om for at erfare, hvilket Indtryk min Tale har gjort, da ser jeg Skadefryd og vild, hoverende Glæde tegne sig i de vantros Ansigter, mens dyb Kummer og Fortvivlelse faar de hellige til at sænke Hovedet mod Jorden. Der er ikke Grund til nogen af Delene.

Til de vantro vil jeg sige: Glæder eder ikke! Fordi en Sag har én, ja mange daarlige Tjenere, kan den være lige god, ren, hellig. Saaledes er det med Herrens Sag.

Til de troende vil jeg sige: Gud har just her villet kue vort Hovmod og lære os sand, kristelig Ydmyghed. Han har vist os, at han med et skrøbeligt, ja uværdigt Redskab formaar at udrette de største Ting. I saa meget desto større Herlighed straaler hans Aasyn for os.«

Under denne Tale sad Knud med ludende Hoved; af og til lettede han paa sig og skulede op til Pedersen. Nu rejste han sig og gik op foran Talerstolen. Fler end én i Forsamlingen løb det koldt ned ad Ryggen, og de tænkte: Nu vilde jeg nødig være i Peders Sted; Knud lader sig min Sandten ikke lumpe paa den Maade.

Men Knud skuffede disse Forventninger. Han faldt bums ned paa sine Knæ, rakte Armene i Vejret og raabte:

»Bed for mig!

Bed for mig, Brødre og Søstre i Herren! I har jo hørt, hvilken forfærdelig Synder jeg er, jeg tilstaar det jo selv. Ogsaa jeg har en Pæl i Kødet, ogsaa jeg har gennemvandret Lidenskabens af hede, fortærende Vinde gennemsuste Ørken. Netop derfor lærte jeg at tørste efter Naadens og Livets Vande, netop derfor søgte jeg til Herren i min svare Kvide. Og han hørte min til Døden ængstede Røst, han oplod sine Øren for mig. Og han kaldte mig til at frelse andre; min egen Elendighed lod mig klarligen se de Farer, der omgav dem paa alle Sider, og det forundtes mig at redde Enkelte som Brande ud af Ilden. Selv forblev jeg ufrelst, selv vansmægter jeg af Tørst efter Naadens Vande, strækker mine Hænder mod Himlen og raaber om Barmhjærtighed.

O, maatte jeg selv saaledes som min Gærning finde Naade for Herrens Aasyn, maatte det forundes mig at kaldes den ringeste blandt Guds Børn, en Tolder, en Synder men dog en, der hungrer og tørster efter Naade.

Bed for mig, Brødre og Søstre i Herren! Og du Peder Pedersen, som er retfærdigere end jeg, som har staaet frem og blottet min Syndeskyld for Alverdens Øjne -- bed for mig!« —

Den stærke Mand sank sammen sønderknust under Vægten af sin Syndebyrde.

Kvinderne græd og hulkede rundt om; vante til hypnotisk Paavirkning geraadede de let i Ekstase. Lidt efter vaklede Knud ud af Salen mumlende: »Jeg er ikke værdig til at opholde mig i Guds Hus.« Mange fulgte ham.

Mødets Resultat blev en Spaltning indenfor Menigheden. Egentlig havde Knud vundet Slaget, alligevel sluttede mange sig til Pedersen. Mændene fandt: det er dog for galt, at Knud ikke kan lade vore Kvindfolk i Fred, naar vi selv er paa Arbejde. Endvidere fik han Tilhold af de mest engagerede Kvinder, der frygtede, at han skulde kompromittere dem ved Navns Nævnelse.

Altsaa spaltedes den stedlige Menighed i to Dele. Pedersen fik Eneraadighed over Forsamlingshuset, og der byggedes et nyt til Knud. De to Partier dængede hinanden af Hjærtens Lyst. Peders Tilhængere vedblev at gentage Beskyldningerne mod Knud, dog maa det indrømmes, at nogle viste et mere forsonligt Sindelag; saaledes søgte adskillige Kvinder ham i Smug. Knuds Tilhængere rakkede Pedersen til som en Frafalden, en Forræder, en Judas.

Denne Verdens Børn ræsonnerede som saa: Knud har altid været en brutal Personage; sluttelig er han i Bevidstheden om sin store Magt blevet uforsigtig. Og Peder Vorherre har benyttet Lejligheden til at rive en god Del af Fortjenesten til sig — egentlig en dreven Rad, den samme Peder Vorherre!

Som bekendt fortolker denne Verdens Børn de Helliges Vandel paa samme Vis, som Fanden fortolker Biblen, følgelig bør man ikke tillægge deres Dom nogen Betydning.

III

Der var forløbet en Del Aar.

Da saa' man en Dag det Særsyn, at Peder Vorherre og Knud den Helligaand Arm i Arm skred hen gennem en af Byens Hovedgader. Om Pedersen er det at

melde, at hans Skikkelse mer og mer havde nærmet sig til Kugleformen. De tvende Herrens Stridsmænd samtalede fortroligt. Begges Aasyn glinsede af Fedt, Velvilje og Næstekærlighed. Begges Øjne var let tilslørede, deres Røster smeltende bløde i Klangen. De kom fra en bedre Middag.

»Vi tænkte ondt i vore Hjærter,« sagde Knud.

»Men Gud vendte alt til det gode.«

Peder lagde Hovedet kælent paa skraa og saa huldsaligt smilende op paa sin »Broder i Christo«.

»Den Gang var der én Menighed,« sagde Knud.

»Nu er der to, som hver for sig er lige saa store som den ene.«

»Guds Riges Sag gaar frem til Sejr af enhver Strid.«

»Ja Menigheden har høstet Velsignelse af vort Mellemværende.«

»Og vi har begge lært af hinanden.«

Knud smilede underfundigt:

»Begge?«

JAKOB HANSEN

MARIE SANDHOLT

NY DANSK LYRIK

IBEN: DIGTE OG VERS
(SALMONSEN)

KAJ HOFFMANN: LILJER I MØRKET
(SALMONSEN)

NAAR disse to Digtsamlinger her er sat sammen, er det ikke blot, fordi de efter mit Skøn er de to betydeligste Debuter, vor Lyrik har set siden Ludv. Holsteins, men ogsaa fordi de paa en mærkelig og mangfoldig Maade supplerer hinanden saa simpelt og dog saa sindrigt, som en Mands Blik kan mødes med en Kvindes. Kaj Hoffmanns Kunst er en ganske mandig, ofte en Essens, der er kræsen skabt, en Kunst saa bevidst, at intet er sat, før det nøje er prøvet, intet Adjektiv føjet til et Substantiv, før dets Indholds- og Klangværdi er forsket ud af en saarbar kunstnerisk Samvittighed.

Selv hvor hans Spontanitet naar højest, virkende intimt som de direkte Følelsesudbrud hos en Verlaine eller en Johs. Jørgensen — selv dér mærker den, der har læst Lyrik, at det ikke er blevet til saa at sige ubevidst, men at der — som hos de to ovennævnte — ligger et vist kunstnerisk Arbejde bag.

Men det bedaarende ved hans kvindelige Kollegas Vers er, at de synes voksede saa naturligt og næsten ubevidst frem, at selve Rytmen har bevaret noget af den smertefri Fødsels sagtelige Skælven.

Der er saa megen Luft omkring disse Vers, og det er, som om det nynner og summer, ikke blot i selve Versenes Rytme og de ofte saa lydmættede Ord, men ogsaa i den Atmosfære, der usynligt omgiver dem.

Det mærkelige er jo, at det efter menneskelig Beregning synes saa, at ingen Kunstart maa ligge Kvindenaturen saa næsten medfødt nær som den impulsive Følelses- eller Stemningslyrik, langt nærmere end Romanens møjsommelige Arbejde, for slet ikke at tale om Dramaets besværlige Teknik. Og dog er det jo en Kendsgerning, at der ikke eksisterer en Kunstart, hvori den store Majoritet af Kvinder, der har forsøgt sig, har opnaaet saa tarvelige Resultater. Ja, der er vel i vort Aarhundrede kun een eneste, som taaler en Sammenligning med de bedste af hendes mandlige Kolleger: den mærkelige, følelsessvangre Marcelline Desbordes-Valmore. *Vor* Lyrik ejer overhovedet ingen, thi selv Fru Blicher-Clausen er aldrig naaet ud over et elskværdigt Dame-Dilettanteri.

Saa meget mere glædeligt virker disse nye, kvindelige Vers. Thi de allerfleste virker som Kunst og giver kunstnerisk Glæde, selv hvor Lunefuldheden er mest kapriciøs.

Det er vanskeligt at give Indtryk af Digtsamlinger, selv om de ikke er store — naar de er rige eller betydelige som disse to. Der er noget mangfoldigt og forvirrende ved en Samling Lyrik, noget, der gør, at det er besværligere at gøre Rede for den end for en Prosabog. Livet lever i den ligesom mere intimt og mere helt og derfor mere sam-

mensat — thi det er det uudstykkede, der er inderst set mangfoldigst og sværest at faa fat paa.

Det, der i Ibens Vers er først iøjnespringende er — meget naturligt — de absolut kvindelige Vers ɔ: de som ikke alene ved Formens, men ogsaa ved Indholdets Art aldrig kunde være skrevne af en Mand. Det er saaledes de, der giver Udtryk for et Skælmeri eller et diskret Koketteri, der, stammende fra en Mand, vilde være latterlige eller usmagelige.

I »Midsommer« f. Eks., der begynder med et intenst Naturmaleri:

»Der suser Hyld, der synger Fugl,
der syder Sol i hver en Vraa.«
— — — —

»Og Aaens Bølge, lind og varm
med lade Sprøjt
slaar om min Arm,
og Tangen vinder blanke Baand
omkring min Haand,
der hænger hed
ned i de grønblaa Vande.«

»Spejder to Kvinde-Øjne, begærende Vandets svale
Fryd, efter Muligheden af en Overraskelse.«

Skælmeriet i »Nattevinden«:

— — — —
»Aa den forelskede dumme Vind med dens Suk og dens Sus —
Vilde den blot tage Tid et Minut at forstaa mig.«

er ligeledes ganske kvindeligt.

Men egentligst kommer Kvindeligheden frem i saa ømt og henrivende sukkende Linjer som disse:

»Fuglene hulke Godnat, Godnat
i det hviskende Krat,
djukke-djuk, o djuk-djuk
»lille Alf, lille gyldenskære Skovlaktuk.«

Og Omkvadet i dette Vers er et mærkeligt Eksempel paa hendes Evne til Rytmens dristigt nuancerede Modulering.

Og endnu dybere i de ganske personlige Stemningssuk som det hviskende varsomme »Blomstermaleri«.

Dets Sprogkunst er vel kun bleven til derved, at Jacobsens Aand har trængt det igennem.

Men vilde selv den store Mand have digtet Linjer som disse, der i alle Tider kun vil kunne være en Kvindes:

»— — — —
For de eje
Glød og Glans af mine Drømme,
blundende i Bægrets Sømme;
eje Sange
dybt i Duftens skjulte Gange,
blysomt, blide,
fablet frem ved Skumringstide
naar jeg længtes —
— — — —«

Hungrig slaar man ned i saadanne Vers, hvor Tvivlen om, at det er en Kvinde der har født dem, overhovedet ikke dukker frem.

Et yndigt Digt som »Sne«, i hvis Rytmer der virkeligt er et mildt og langmodigt Snefald, vilde, skrevet af en Mand, have et lille Skær af Sentimentalitet.

Derfor er det heller ikke de næsten mandige og altfor Heineske Digte som »Tak« eller »For Madonnas Alter« eller det altfor Thor Lange'ske »Sang«, man vender tilbage til, men en saadan stilfærdig og sanddru Bekendelse:

»— — — —
Alle Blomster i min Stue de falmer og dør hen,
— jeg har endnu ikke lært at være god foruden Lykke.
Mine hede tunge Taarer ned i Blomstens Bladeskygge
de gør ondt — o, tag de Blomster, tag dem med dig bort igen!«

Dette Digt — ligesom et andet »Længsel«, det dybeste af dem alle, — stammer maaske fra en senere Periode end de andre: Indholdet er stærkere og mere livsprøvet, Udtrykket lidenskabeligere.

Men ved Siden af saadanne personlige Følelsesdigte er der Naturstemninger, som præcist giver Gryets og Skumringens Usanselighed, ikke beskrivende, men smeltende sammen med Sindets Andagt. Og saa er der andre igen, hvor det er Fantasien i Maleriet og i Billederne, der skaber noget ualmindeligt. Disse ere de mandigste.

Stærk Stemningsmagt og Farvegivning er der i Digtet om de graa Novemberskove, hvor »vi saa' tause Fugle sove«, og hvor pludselig en »Sø af Luer bølged ud fra alle Tuer, bobled op om Ellerod« og skabte en Magi og en Sympati mellem To, »under Stjerner straalet vaagen.«

Saa suggestive, stærke Linjer har det:

»over Ve og Vintervaade
gennem lange Fraværsstunder
lyser dette Aftenunder.«

Digtet »I Nattens Dyb« har i en Beskrivelse af et Skovdybs Stilhed en Fantasi saa synsk:

»— — — —
Hvor Kilden i sit Fald stivner til koldt Krystal
hvor Planterne aldrig gror
eller gløde — kun sover —

og ingen Fugle lover
Livet, men Mulmet
er som en Sang der døde,
da rigest den svulmed. . . .«

Dette Digt ligesom de i enkelte Billeder næsten storladne »Skovbrand« og »Freja« er ogsaa ubestrideligt Jakobsen'ske. Men om egentlig direkte Paavirkning er der ikke Tale.

Frodig er denne Bog — som en lille sjællandsk Sommerslette: Skælmsk og diskret-koket, fantasifuld og sitrende i Længsel, bedrøvet og varsomt øm. Lydhør for Naturens lønlige Nynnen — naturfødt næsten helt igennem . . . .

Rig som denne Samling er Kaj Hoffmanns ikke. Hans Vers er af en ganske anden Art. Han søger ikke det uberegnelige, arabeskagtige Udtryk. Der er hos ham heller ikke den Ord- eller Billedfryd, der endog maa danne sig nye Ord.

Men et helt mandligt Slægtled vil af denne Bogs Blade kunne læse sig saa meget af sin egen egentligste, inderste og aller ensomste Ungdom frem.

Dens Livsnerve er dens dybtgaaende Sanddruhed. Og Ensformigheden i disse ensomme Vers virker blot til Helhedsindtrykkets potenserede Intensitet.

Skal jeg samle det — ja, saa ser jeg for mig to Øjne, der er sorte og tunge af Længsel og Savn, begærende en Lykke, der er bristende og rig og ikke til at danne sig noget konkret Begreb om.

Der er Vers i denne Bog, som er stærkt paavirkede af Johannes Jørgensen: Savnenes og den ensomme Vandrens Suk, Taagen og Regnens Dryp — alt det gaar igen. Men Lykkehungeren er bleven en anden: dybere, mere forfinet, mere aandeligt bestemt. Denne Poet vilde ikke — som Johs. Jørgensen saa tit — tro at møde Lykken i en tilfældig Fabrikspiges simple og sunde Sanselighed. Han er — i god Forstand — langt mere blaseret.

Hans Trang til Elskov er en »Trang til Graad«. Hans Drøm om Lykken er det »dybt højtideliges tavse Rus«. Han kunde have skrevet disse Linjer af den udsøgte og mangfoldigere Albert Samain:

»O, læg paa mine Øjne dine hvide vege Hænder,
der er ømme som Blomster og Blomsters rene Ro . . . .
og gid min Sjæl, hvor Trangen til Graaden lønlig brænder,
maa være i dit Bælte som en Lilje hvid og tro.«

Jeg tror, at Perlen i Bogen er »Gyldenhvid«. Linjer som disse:

»Mine fjerne Brødre
de der ligner mig —
aldrig skal jeg finde
Spor af deres Vej.

Mine Længslers Længsel,
Drømmersken i Hvidt —
Aldrig skal jeg høre
Lyd af hendes Skridt.

Aldrig skal jeg komme
Jordens Lykke nær.
— Gyldenhvide Maane
bag de sorte Træer.«

staar — uden Overdrivelse — ikke tilbage for de inderligste, ganske uretoriske Sange af Paul Verlaine.

Saare gribende er ogsaa den følgende Monolog med det trøstesløse Omkvad:

»Om jeg husker Afmagt, Afmagt . . . .
modløst, kraftløst, Gang paa Gang:
Afmagt, Afmagt — som et Omkvad
paa min Skæbnes Sørgesang.«

Derfor er det ogsaa iøjnefaldende, hvor meget mindre sanselige hans Vers er end Johs. Jørgensens Ungdomsdigtning, hvor der ulmede en saa dunkel Brand. Der er kun et eneste (»Til —«), hvor Lidenskaben banker stærk og hed og hvor en Kvindeprofil udmærket er aandet frem, men hvor et enkelt Citat vilde bryde Billedets Enhed. — Saa er der et andet (»Skumringens Klokker«) hvor Kaj Hoffmann har formet en Sonnet paa en hel ny Maade, en Sonnet, hvor der er Linjer, som — ganske fysisk — bringer en stigende Angst og Skælven. — Ellers er Erotiken saa attraafjern som i disse Rytmer, der virker tyste og rene som en gennemsigtig Aften:

»Det er, som disse Øjne var mig kendte,
som saa jeg dem forlængst i Livets Morgen,
for første Gang mod mine Øjne vendte.
Det var vel den Gang, da jeg mødte Sorgen . . . .
Og disse Øjne kalder — som en Søster
paa Broderen, der bor paa fjerne Kyster.«

Eller saa dybt usanselig som i »Ensom Aften«, der er tungt af al svunden Lykkes Graad. Men meget ejendommelig for Kaj Hoffmann er Slutningen. Denne Blanding af Resignation og bevidst Stolthed gaar igen i flere af hans Vers og gør dem saa mærkeligt hvide:

»Men da lød en Røst der svared — fra mit Hjerte fra det fjerne —:
Salig den, der uden Klage elsker, hvad han aldrig møder!
Salig den, som tror og drømmer — som mod Nattens store Stjerne
hæver sig i stolte Hymner, mens hans Hjerte stille bløder!«

Fjernt fra det deprimeret-Joh. Jørgensen'ske er ligeledes dette Udbruds Stolthed:

»Men fyldt mig med Smerternes Smerte har Skønhedens Evighed . . . .«

Paavirkningen fra Joh. Jørgensen blander sig med en kunstnerisk lykkelig Paavirkning fra den moderne franske Lyriks Storaand: Baudelaire. Man maa kende Baudelaire nøje — ikke blot som isoleret Fænomen, men i organisk Sammenhæng med Aarhundredets øvrige store Lyrik — for at se, hvor nøje Kaj Hoffmann har vidst at tilegne sig noget af den franske Mesters Hemmeligheder.

I Digtet »Dagning« er adskillige af de realistiske Billeder blevne Poesi i Kraft af deres concentrede Præcision. I »Munken« er et helt Liv antydet. Dets Psykologi aabner vide Horisonter. Her blot et af Versene:

»Naar Munken gaar forbi, hvor de skælmske Piger ler,
saa sænker han sit Blik — mens hans Haand om Kuttens Flige
i lønlig Sitren famler — og tænker paa den Pige,
den Pige fra hans Ungdom, han aldrig møder mer.
Naar Munken gaar forbi, hvor de skælmske Piger ler.«

Og Digtet »Statuen« er næsten lovlig Baudelaire'sk ved sin Formning og ved sin Lede og Menneskeforagt. En dejlig Linje som denne:

»Og Duften og Lunheden bølger om dig og dit ensomme Liv«

griber — som Baudelaires Billede altid gør det — noget af det usynlige og flygtende, skønt det er helt klart i sit Udtryk.

. . . . Men — da det strengt personlige altid er det værdifuldeste, er — som hos Iben — de uanseligere, men helt ejendommelige Digte de betydeligste og egentlig centrale.

Vor Tids udmærkede danske Lyrik har faaet to nye særegent og forskelligt begavede Dyrkere.

CHRISTIAN RIMESTAD

CHR. THOMSEN

ET DIGT TIL GEORG BRANDES.

I Oktober-Nummeret af det italienske literære Tidsskrift *Esperia* findes det efterfølgende franske Digt til Dr. Georg Brandes. Forfatteren, Tommaso Cannizzaro, har skrevet Digtet efter et Besøg, han i Marts forrige Aar aflagde Georg Brandes under dennes Ophold i Taormine paa Sicilien.

Cannizzaro, der er 57 Aar gammel og næsten blind, lever i Messina som Vingaardsejer, trykker selv sine Bøger i eget Trykkeri, lader dem aldrig komme i Handelen, men skænker dem bort. Han skriver kun Lyrik, foruden paa Italiensk tillige paa Fransk, Spansk og Portugisisk. *Tramonti, Cinis, Ore segrete, Fiori d'oltralpe* og *Quies* er Titler paa nogle af hans Samlinger. I en af disse finder man oversat baade svenske og islandske Digte, bl. a. Havamál.

A GEORG BRANDES

Visité à Taormine le 19 Mars 1898.

DANS chaque individu corruptible et mortel
la pensée est le fruit du grand arbre éternel
qui d'une étoile à l'autre
étend ses branches d'or, de rubis, de vermeil,
elle est l'oiseau qui va de soleil en soleil
mystérieux apôtre

Chaque branche de l'arbre indestructible et beau
chaque esprit fait tomber le fruit, voler l'oiseau
de l'Iggdrasil immense
par les âges sans fin vers le gouffre inconnu
où tout va s'engloutir, l'homme, ver faible et nu
et ce qu'il rêve ou pense.

L'arbre divin montant de l'abime sans fond
silencieusement vers l'espace profond
dans sa majesté fière

s'épanche lentement dans l'azur infini,
et dans son merveilleux feuillage font leur nid
l'amour et la lumière.

C'est là que tout fermente et croît, que tout sourit
ou pleure, essors de l'âme et rêves de l'esprit.
Le corbeau, la colombe
c'est là que dans leur vol tantôt blanc tantôt noir;
vont vers l'aube ou la nuit, vers la crainte ou l'espoir,
puis dans l'oubli tout tombe.

Rien ne se perd pourtant, mais dans le temps profond
ou l'invisible atome aux astres se confond
et ceux-ci à l'atome;
la pensée où Dieu fait son apparition
dans son éclat divin, charmante vision
seule, sourit à l'homme.

O songeur, aujourd'hui la tienne vient souvent
s'échappant de ta main comme la graine au vent
se mêler dans l'espace
à ce que rien ne peut dans sa source arrêter
ici-bas, que les monts contempleront rester
pendant que l'homme passe.

Puisqu'elle vient à moi, belle dans sa fierté,
sur le char d'Hélios sous les yeux d'Astarté
par la mer infinie,
cette voix qui réclame un droit humain pour tous,
qu'elle soit à jamais dans ses nobles courroux
dans ses amours bénie!

Maître, toi près des mers où fier de son flambeau
l'Hecla, le millenaire ermite au blanc manteau
veille au bout de la terre
et moi près du détroit où chantant sous les cieux
les sirènes jadis peuplèrent des flots bleus
la solitude austère.

Nous cherchons tous les deux de pénétrer, de voir,
de lire, toi dans l'homme et moi sur le front noir
de l'auguste nature
le suprême destin, le sombre et dernier mot
du mirage éternel qui luit dans chaque flot
de notre vie obscure.

Cet océan battu par l'aile d'un géant,
où le tout pour le sage est égal au néant
jeune et vieux, un et double

est le miroir magique, object de nos amours,
où nos yeux aveuglés vont s'égarer toujours,
où la raison se trouble.

Maître, la nuit survient! le long de ton chemin
courbé derrière toi, mon bâton à la main
je te suivrai dans l'ombre;
tu me montres déjà dans le couchant vermeil
le vieux navire humain aux nacelles pareil,
qui chavire et qui sombre.

Mais par delà les monts quel bruit! — c'est l'avenir
que l'on entend de loin comme un cheval hennir
dans l'heure la plus triste,
et je ne doute plus ivre de vérité
de voir se sauver la pauvre humanité:
un dieu voilé l'assiste.

Je me ranime alors me sentant près de toi
même aux bords de l'abîme où tout croule, j'ai foi
parce que je regarde
l'humanité marcher à travers les brouillards
vers son rêve idéal, moi parmi les trainards
et toi dans l'avant garde.

7 Juillet 98.

T. CANNIZZARO

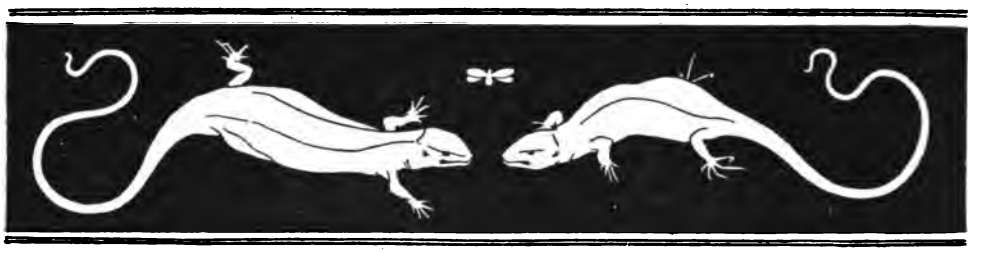

KARL SCHRØDER

MANDEN, DER KEDER SIG*

SVAR TIL Hr. K. R.

Der var engang en stor dansk Politiker, der sagde, eller i al Fald blev beskyldt for at have sagt, i et Partimøde, at man maatte have en ny Politik hvert andet Aar. To Aar, det var det længste, Vælgerne kunde holde ud at høre paa *en* Melodi, og det var egentlig længere, end de agerende Politikere kunde holde ud at spille *den* Melodi. Naar to Aar var gaaet, saa var de gamle Ord udslidte, saa maatte der siges noget nyt.

Den store Politiker staar nu i andet Plan, og de sidste 5 Aar har sat hans politiske Leveregel helt ud af Kurs. Hvilket er Skade. Thi han havde vist været Mand for at forhindre, at de politiserende Herrer i Studentersamfundet kom til at kede sig saa ukristelig — som Hr. K. R.s Artikel i »Vagten«s sidste Nr. viser, de gør.

Det, Hr. K. R. har at indvende mod Venstrereformpartiet, er tre Ting. Først, at det gør sine Ting saa Pokkers kedsommeligt. Dernæst, at det driver det for vidt i Lovmageri og særlig tager Thotts Skattelove for alvorlige. Og endelig, at det ikke sætter mere Kraft paa for at faa væltet Ministeriet.

Det med Kedsomheden, det er der lidt om. Der var somme Tider morsommere i Venstre i gamle Dage. Der var flere store Mænd, der stod op en Gang imellem og holdt nogle Pokkers flotte Taler med store Vuer og Vid og Lyrik, og Slag i Bolledejgen. Det kedelige var, at de samme udmærkede Førere iøvrigt ledede Venstres Politik ad Helvede til og for største Delen selv løb ad Lars Dinesen til, saa snart det kunde lade sig gøre. Der er kommen en Reaktion mod den stærke Jagen efter at more et højtæret Vælgerfolk. Venstrereformpartiets Førere lægger ikke særlig an paa at holde flotte Taler. Derimod er det til Dato gaaet frem ved alle Valg, og det er blevet stærkere og det har holdt sammen.

Mon ikke al dette Sammenhold og navnlig al denne Tale om Sammenhold ogsaa keder Hr. K. R. Han skulde tage og undersøge Stemningen ude i Landets Venstre. Saa vil han finde, at Venstrereformpartiet har en Tilslutning og nyder en Tillid, som intet Venstreparti har haft de sidste 20 Aar. Og Grunden hertil er især den, at det holder sammen. Venstres Vælgere vilde, at det skulde være enigt,

* Da ovenstaaende Artikel — hvis Forfatter, Hr. L. Thastum, er Redaktionssekretær ved det ansete Venstreblad »Aalborg Amtstidende« — er kommen »Vagten« for sent i Hænde, til at Hr. K. R. kunde gøre sig bekendt med den og faa svaret allerede i dette Hæfte, vil Hr. K. R.s eventuelle Gensvar først fremkomme i »Vagten«s næste Hæfte. *Red.*

de vilde, at Gruppekævlet skulde ophøre. Christensen-Stadil har under sit Arbejde for at gøre Venstre stort, stærkt og samdrægtigt, stedse kunnet gaa ud fra, at Vælgerne de vilde som han.

Saa hvis Hr. K. R. rejste ud og spurgte Venstre i Landet, om det kedede sig, saa vilde det le af ham.

Hr. K. R. maa da for at finde ideelle politiske Forhold gaa til Frankrig. Dér finder han Talent og Lidenskab i Deputeretkamret. Dér vælter de Ministre. — Bedste Hr. K. R., i Frankrig gør man jo overhovedet ikke andet end at vælte Ministre. Der er f. Eks. ingen Grund til at tale højt om den radikale franske Republiks Indsats i moderne social Lovgivning.

— — — —

Naar Hr. K. R. er færdig med at kede sig over dansk Venstrepolitik, saa fyldes hans Hjærte med Foragt mod det elendige Lovmageri, Venstre hengiver sig til. Der gaar man og nusler om disse Love. En Husmandslov, en Skolelov, en Ulykkesforsikringslov, et Par smaa Skattelove — at nogen gider! Nej, de store, demokratiske Krav frem i store Lovforslag! Hvem vil rejse sig op for disse Lapperier. Hvem kan udholde dette »Besindighedens Puslespil«, som Hr. Bransager engang i »Vagten« kaldte det.

Nu er der det at sige, at fører man en Forhandlingspolitik, saa maa man lave Love. Det andet med at fremsætte Kravene i al deres Renhed og saa lade Landstinget dolke dem, det kan Interessen ikke holdes varm om mere end en Samling. Enhver Reform, Venstre vil have igennem her i Landet, maa man begynde med paa den Maade, men naar det Øjeblik kommer, da Landstinget er mørt paa et eller andet Punkt, saa tager man den lille Reform.

Det er jo nemlig en Overtro, at de smaa Fremskridt er en Hindring for den store radikale Reform. Tværtimod. Se f. Eks. en i mange Henseender saa daarlig Lov som Alderdomsunderstøttelsesloven. Det, at vi overhovedet har faaet noget paa det Omraade, faaet en Lov, som skal praktiseres hver Dag, det har gjort, at mange Mennesker er kommen til at beskæftige sig med denne Sag. Og en skønne Dag faar vi en fornuftigere Ordning. Eller tag den altfor bagvaskede Ulykkesforsikring. Allerede i Aar har den bevirket det, at vi nu ogaaa faar en Ulykkesforsikring for Søfart. Skoleloven bliver ikke blot, hvad man ikke turde haabe, en fuldstændig Reorganisation af vort Skolevæsen, men den gør langt mere end 20 Aars Skolemøder for at vække Befolkningens Interesse for den *store* Skolereform. Selv den ganske elendige Tiendeafløsning, de moderate lavede, har dog bidraget til at gøre det klart for alle, at paa det Punkt maatte der gøres noget alvorligt.

Og nu selve Baronens berømte Skattelov. Gudbevares, den er tynd. Men har vi først engang en Skat paa Indtægt og Formue, da vil det være umuligt ikke at gaa videre paa den Vej.

— — — —

Dog, alle disse Love, for hvilke man interesserer sig ude i Landet, og som man der anstrænger sig for at give en god Gennemførelse, de keder jo altsaa inde i København. Dog en Ting har man derinde ikke kunnet lade være at se. Ogsaa Hr. K. R. ser det. Det er, at denne Politik har udslidt Højre og styrket Venstre. I 1894 efter Forliget var Venstre opløst i sine Atomer. Valgsejren var over-

raskende. Ingen troede paa Venstrereformpartiets Sammenhold. Se paa Venstres Stilling nu og for 5 Aar siden. Se Forskellen.

Det er godt, siger Manden, der keder sig, men det er ikke tilstrækkeligt. Christensen-Stadil er en udmærket Partifører, men hvorfor griber han ikke til nu? Nu kan man ikke opnaa mere ved Besindighed og Lovmageri. Nu maa der gøres noget kraftigt. Nu maa Hørring væltes.

At vælte Hørring er kun klogt, hvis man er vis paa, at Venstre saa kommer til. Vælte ham og skaffe Plads for et »stærkt« Højreministerium vilde være en daarlig Politik. Noget værre for Højre end Hr. Hørring kan ikke opdrives. At gribe til stærke Midler mod Ministeriet, hvad Politik var der vel i det? Griber Hr. Hørring til Provisoriet, vil Højre blive strammet op. Man indvende ikke, at Højre mangler *en Sag* at lave Provisorisme paa. Sagen vilde nok komme.

To Gange før har Skiftet fra en Ventepolitik til en stærk Politik for os betydet, at en stærk Fremgang blev afløst af Nederlag. Hvorfor prøve den Kunst en Gang til. Hvorfor ikke fortsætte med at slide Højre ud. Allerede nu er Stillingen jo saaledes, at Grev Reventlow i Nakskov er den eneste af Højres Folketingsmænd, der er sikker i sin Kres. I alle offentlige Institutioner forsvinder Højre fra de ledende Pladser. Højres Hovedstadspresse er bundløs slet. Af Højres Provinspresse staar Halvparten paa Randen af økonomisk Fallit. Men hvorfor saa ikke blive ved paa den Vej. Det er Højre, der skal skaffe os Venstreministeriet, og Højre vil blive nødt til at skaffe os det.

Nu kan Hr. K. R. sige: Det er meget net alt det, her siges, men vi har hørt det før, det keder os. Og saa har Hr. K. R. Ret. Men her i »Vagten«, Ungdommens Blad, har kun de, der keder sig, haft Ordet. Det store Flertal af Venstres Ungdom keder sig ikke. For at deres Meninger ogsaa skulde komme frem i Ungdommens Blad, er det jeg har skrevet.

Det var vist her i »Vagten«, at en ung Digter i klangfulde Vers klagede over dansk Politiks Elendighed og som lysende Idealer opstillede Dalgas og Hededyrkerne og Husmændene. Ja, nu har den Sag sejret, og nu kan der laves Lyrik paa Dalgas og Hededyrkerne og Husmændene. Men foran Sejren ligger en Menneskealder fuld af Arbejde. Det er Kulegravning og Lugning og Vanding. Det er Millioner af Spadestik — et for et. Det var ikke noget for Mænd, der har Talent for at kede sig. Men maaske det var det rette Ideal for dansk Venstrepolitik.

L. THASTUM

PORTRÆT AF JULIUS LANGE G. A. CLEMENS

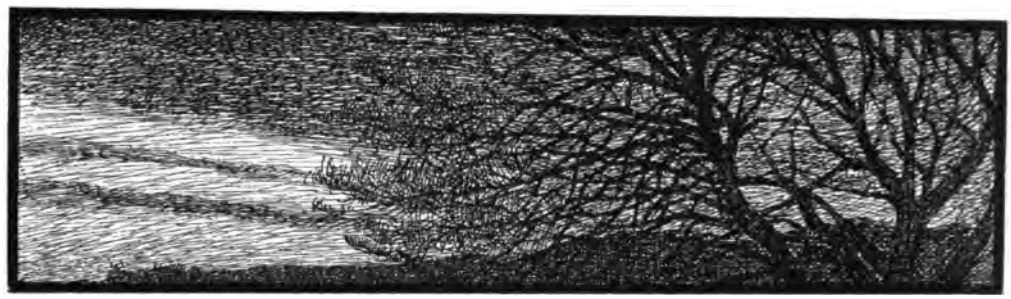

HUGO LARSEN

FEM DIGTE

I

SKUMRING

DER er en Krusning langtborte
over den blanke Sø.
Nu tystner det i Skove,
jeg hører Dagen dø.

Sælsomme Dufte stige
fra Løg og Skumringsgræs.
Jeg véd en Blomst, der dufter
bag Skov og Sø og Næs.

En Blomst, der bøjer sin Krone
ud mod det midnatsgraa.
Stilheden suger sig mod mig;
jeg kan den aldrig naa.

II

LANDEVEJ

GENNEM Landevejens hvide Støv
har vi vandret Dagen lys og lang.
Suset i det grønne Pileløv
vælded over os med Duft og Sang.

Og din Kind var hed af Solens Glød
og din Fod bar Landevejens Støv.
Tavs du suged Duft og Sang, der gød
sig fra Pilekroners tætte Løv.

Ingen Hvileplads for os er nær;
for sin Landevej er ingen fri!
Men fra disse kære, kendte Træer
strømmer evig Duft og Melodi . . .

III

KRUSEMYNT

KRUSEMYNT ved Grøftekant —
jeg mig en dejlig Jomfru vandt;
du dufter, hvor du dufter sødt,
og nu er alt det døde dødt
og glemt og skjult og vejret hen,
du lille Blomst, min Sommerven.

Krusemynt ved Grøftekant —
ved hendes Haarbaand jeg dig fandt,
dig hvilte hendes Øjne paa,
naar ikke de i mine saa'
og tindrede og blinkede
og straalede og vinkede.

Krusemynt ved Grøftekant —
hvor blev de Timer af, som svandt?
Saa bleg du stod i Aftenluft
og om os var din Krydderduft
og Himlen laa bag Skyers Guld
forventningsfuld, forventningsfuld.

Krusemynt ved Grøftekant —
jeg hvisker: det er sandt, aa sandt!
Vi fulgtes jo. Hun fulgte mig . . . .
Ak, altid maa jeg mindes dig
og længes mod din Duft igen
du lille Blomst, min Sommerven

IV

TIL —

DU var aldrig den samme,
naar du gik, naar du kom.
Hvor er de Kvinder rige
i al vor Fattigdom!

Hvad nytter mine Øjne,
jeg har jo kun to.
Din Skønhed, min Veninde
skænker mig aldrig Ro.

Naar vore Læber mødes,
jeg véd, i Spejlet staar
et Billed af din Nakke,
din Ryg og dit Haar.

Og kysser jeg din Strube,
hvor Kjolen staar paa Klem,
aner jeg Brystets Vellugt,
der smyger sig frem.

Og dine Lænders Skælven
og dit jagende Blod
skjuler din kyske Længsel,
der rinder mig imod.

Jeg kan jo aldrig fange
alt, hvad du bringer med.
Sødt beruset jeg søger
fredløs fra Sted til Sted.

V

SKYGGEN

Lyse Lampers Stuehygge
over Vejen mørk og vaad.
Og jeg vugger i min Skygge
som en Drømmer i sin Baad.

Denne Skygge er min Fjende,
trofast som en trofast Ven;
jeg maa følge den i Blinde,
drive, hvor den driver hen.

Fulgt jeg har den fra mit eget
Taageland til Hellespont;
spodsk, naar Solen sank, den peged
mod den fjerne Horisont.

Sad jeg ensom, træt bedrøvet,
længtes mod et Moderskød,
laa den ved min Fod i Støvet
uden Indhold, uden Lød.

Og jeg mumled i min Smerte,
ydmygt følgende dens Vej:
Skygge, har du intet Hjerte?
Skygge, hvor jeg hader dig!

Tavs den standsed. Tavs den dulgte
Smilet i sit Kappefor.
Og den vinked og jeg fulgte
i dens kolde Skyggespor.

Kun i Mørket, kun i Natten,
uden Frænde, uden Ven,
sky jeg spejder under Hatten
efter Dagens Følgesvend.

Og jeg beder og jeg græder —
ak, usynlig gør den sig!
Og jeg gruer, hvor jeg træder,
og jeg finder aldrig Vej.

LOUIS LEVY

KRITISK SKITSE

(»EINAR ELKÆR«)

Man skal nødig lade en Fejl blive gammel, før man retter den, og en Fejl er det, naar man har skænket Johannes V. Jensens Roman »Einar Elkær« saa ringe Opmærksomhed. Den rummer rige Skatte af originale, fine og dybsindige Iagttagelser, som ingen Bog siden »Niels Lyhne« har bragt Mage til. Med en ligefrem vild Energi har Forf. i denne Bog søgt at forme sin Generations typiske Skikkelse, og naar det ikke er lykkedes ham fuldstændig, skyldes det kun tekniske Mangler; thi hans Blik er dybt og alsidigt. Desværre har han skrevet denne Bog, før han var i Stand til at støbe sine Tanker i en fuldendt Form, og derved har den danske Literatur faaet et Mesterværk mindre.

At »Einar Elkær« er ment som en Type, er der ingen Tvivl om. Forf. lader ham f. Eks. tale om sin Trang til at »leve typisk«. Det er et uheldigt Udtryk; thi man kan ikke forbinde nogensomhelst Mening med »at ville leve typisk«, men det viser, at Forfatteren er klar over, at det er en hel Generation, der lever i denne Skikkelse.

Der vokser meget i »Niels Lyhne« af det, der her ranker sig vildt og yppigt. Niels Lyhne, der »altid skulde tænke sig alting«, er tydelig nok Forgængeren for Einar Elkær, der i Stedet for at løbe efter Borring og hævne sig paa ham, *tænker sig*, hvorledes han vilde have myrdet ham.

Men der er dog langt mellem de to Bøger. Den førstes dæmpede, længselssyge Sorg er bleven til en aldrig hvilende, haanende, kampberedt Fortvivlelse.

Niels Lyhnes Sorg er Drømmerens Sorg over, at Minutterne rinde fra ham — de Minutter, der kunde have været saa rige. Han længes efter — ikke at længes. Der er Form over hans Sorg. Den er tilbageholdende og fornem. *Han* vilde aldrig kunne falde paa at antaste en fremmed Dame og gøre hende til sin Fortrolige. I Forhold til Einar Elkær er han en harmonisk Natur.

Hos Einar Elkær er der ikke to Tanker, to Følelser, der lever fredeligt sammen. Han er et Elskovsbarn, hvem ingen Familietraditioner, ingen nedarvede Principer sætter Grænser. Han er uden Pietet for Konventioner af hvad Art de er. Han har ingen Respekt for det Gode, det Skønne og det Sande. Han nærer Mistro til disse Begreber, som til alt andet. Han er gennemsyret med Bitterhed — »quærulant mod Livet«.

Der er ofte i nyere dansk Literatur fremstillet reflekterende, selvkritiske Aander, men deres Tvivlen har været præget af et vemodigt »vi kan ikke andet«. Aldrig tidligere er Tvivlen bleven anerkendt med Trods saaledes som i »Einar Elkær«. Til dem, der vil beklage ham, viser han sine Saar: »Saaledes kan jeg piske — mig selv.«

»Niels Lyhne« viste, at Jacobsen var en fin Psykolog, men talte egentlig ikke om, at Niels Lyhne var det. Naar han dog blev Forbilledet for alle de senere selvreflekterende Helte, var Grunden den, at han for første Gang viste, hvor fint Mennesker og Menneskeskæbner ere konstruerede. Man havde hidtil holdt sig til Kysterne, og nu foretog Jacobsen den første Rejse gennem Sjælens mørke Fastland. Resultatet var glimrende og Opdagerfeberen brændte i Blodet. Fra Arilds Tid havde man befolket dette ukendte Land med fabelagtige Væsner — Idealerne kaldet —, men nu, da man lærte det nøjere at kende, maatte man stille dem i Klasse med Enhjørningen, Fugl Fønix og andre Skipperløgne.

Ti Aar senere viser Drachmanns »Forskrevet —« hvor langt man var naaet. Den selvpersiflerende Ulf Brynjulfsen, der er i stadig Uro og Gæring, vil ikke give slip paa de sidste Idealer. Selv om den gamle Gud er død, tror han paa nye Guder, vage Skikkelser, som han ikke kan give nogen Form. De skal fylde den Tomhed, som han frygter og aner.

Man kan naa endnu videre baade i Selvanalyse og i Tvivl. »Einar Elkær« har vist det.

Det er ikke den første undrende Følelse af Jeg'ets Rigdom, der driver ham til at analysere. Det er en Mistro, der for ingen Pris vil lade sig skuffe. Han haaner sig selv med bidende Ironi; thi han frygter bag hver Følelse, hver Tanke, en anden Følelse eller Tanke, der kun bruger den første til Skalkeskjul for at narre ham. Han kan derfor ikke hvile i nogen Stemning. Som en Tanke hos ham hurtigere end hos andre Mennesker fremkalder Associationer, saaledes udlader enhver Stemning hos ham en hel Stemningsrække. Saasnart en Stemning er opstaaet, bliver den angrebet og knust af sin Modsætning, der normalt skulde vente, til Sjælen havde mættet sig med den første. Da han skal tage Afsked med den ubekendte Kvinde, han har mødt paa Gaden, gennemløber han i nogle Minutter et helt Følelsesregister.

»-- Godnat Frøken! Godnat. Nu er De rigtig bange for mig. Lader det til. De aner ikke, hvor ynkelig uskadelig jeg alligevel er. — Men nu De vil gaa, bliver jeg gruelig ked af det. Maaske ses vi aldrig mere. Det kan godt være, jeg har mistet den rette nu -- Lykken. Jeg skal være ensom altid. —

Hun blev staaende oppe paa Trappen, og Einar gik op til hende.

Mit Hjærte kunde gærne briste, sagde han og lo. Men pludselig tog han sig sammen igen og sagde med henkastende Lethed:

— Jamen alligevel, Frøken, hvis jeg nu bød Dem tyve Kroner . . .

Han saa ondskabsfuld op paa hende, vilde lige til at fortælle, at han egentlig slet ikke havde saa mange Penge hos sig, men da bøjede den unge Pige Hovedet og sagde bebrejdende: Fy, hvor sjofel De er!

— Om Forladelse! stammede Einar og fik pludselig Graad i Halsen; han rakte sin Haand hastigt ud, fik akavet fat i hendes og trykkede den, saa sprang han ned og gik om Hjørnet.

Et Øjeblik efter kom han tilbage og stod stille nedenfor Trappen — — — — — — — — — — — — — —

Han fortrød bitterlig den Bevægelse, der uimodstaaeligt havde grebet ham ved Damens sidste Ord.«

Han søger saa vidt muligt at stemme sine Omgivelser i samme ilfærdige Tempo, som han selv lever i. Naar Omgivelserne ved deres Ro kontrastere med hans Sjæleliv og derved udhæver dettes Kamp og Uro, sørger han for at tilvejebringe den fornødne Mislyd. Da han er kommet hjem efter Mødet med den ubekendte Dame, oprevet og urolig mere end sædvanlig, føler kan sig bundet af Nattens Ensomhed og Stilhed. Forsigtigt »næsten stjæler« han Violinen op til Hagen og aflokker den svagt og langsomt spæde Toner. »Det lød som om der spandt sig tynde, krympede Lydtraade fra Violinen, eller som en Guldsmeds løse Spindelflugt mellem Sivene. Pludselig mærkede Einar, hvor sammenknuget han var af Natten — *han satte Buen bag Violinstolen og filede der, skar Grimasser og fik ligesom revet Hul i Stilheden.*«

Stilheden var ham uudholdelig. Den var en Bebrejdelse mod ham. Det er som et Symbol paa hans Væsen; thi atter og atter, naar Harmonien truer med at faa Overhaand, sætter han Buen bag Violinstolen.

Hvorfor tvivler Einar Elkær? Det var en Brist i deres eget Væsen, i deres Evne til at realisere deres Drømme, der gjorde Niels Lyhne og Ulf til Skeptikere. En saadan positiv Grund findes ikke til Einar Elkærs Tvivl. Trangen dertil er i hans Væsen. Han tvivler om alt, fordi det er hans Maade at opfatte Tingene paa. Han ser samtidig med Fænomenet dets Modsætning, ligesom Kalkspatten bryder Lyset dobbelt. Han analyserer fordi det er ham en Nødvendighed, fordi hans Tanker ere Knive, der skærer det, de kommer i Berøring med. Da det er en Lyst at udøve enhver Færdighed, man besidder, saa tvivler han gerne, skønt Tvivlen rokker, hvad han har kært, og analysere gerne, skønt det er ham selv, der bløder under Kniven. Analysen er bleven ham en Sport. Han noterer omhyggeligt enhver ny psykologisk Iagttagelse, han gør.

»Jeg er nemlig raa, Frøken, ikke maskeret, men nøgtern, kritisk raa. De skal altid finde mig parat til en Kynisme, jeg bugner af Lyst til skaanselsløs Analyse — uden lyriske Armfagter. — Skal jeg for Resten sige Dem, hvorfor jeg er genegen til Kynismer. Jo det er en Ligevægtsudsvingning — jeg bliver altid raa, naar jeg kommer efter, at jeg har været servil, det er en Slags Oprejsning, jeg giver mig selv. *Det har jeg aldrig tænkt over før.*«

Han gnider sig i Hænderne som en Samler, der har faaet fat i et sjældent Frimærke.

Han véd, hvad dette fører til. Han kender sit Væsens Løshed. Bittert sammen-

ligner han det med en Lerklat, hvori enhver kan aftrykke sine Fingerlinier, og som en voldsom Reaktion mod Splittelsen svælger han i Følelsen af sit Jegs Storhed, Ejendommelighed og Alsidighed.

Han faar Paroxysmer af Jegfølelse.

Da han fra Brooklynbroen ser ud over New-York, overraskes han af Byens Størrelse. Indtrykket truer med at overvælde ham — gøre ham lille; men han vil ikke lade sig kue.

»Død og Evighedsplage hvor den By var uhyre stor! — Men som Einar stod der, følte han Lyst til at skræve over det altsammen — *han mindedes Kolossen paa Rhodus* — vade oven i Bunken!«

Medens han staar deroppe, føler han Lyst til at styrte sig udover Rækværket ned i Floden.

» — Hvis han havde gjort det! . . . . Maaske var han falden lige ned paa et stort Dampskib og havde slaaet *det* totalt læk . . .«

Efter lige forud at have konstateret sin Genialitet ved en Sammenligning med Schopenhauer, forekommer det ham unaturligt, at det skulde være ham og ikke Dampskibet, der sprang læk.

Kun Skade, at man ikke kan staa paa Taaspidserne mere end nogle Øjeblikke ad Gangen.

Naar saa Slappelsen kommer, og Tvivlen truer med at knuge ham sammen, beruser han sig i stolte Ord.

»Jeg er min egen Død og Opstandelse. Jeg blev født til Livet, men arvede Afmagt. Og nu er jeg det løse Indhold af en Skuffe; enhver Kødnæve kan komme og rage deri. Men jeg har al Menneskelighed i min Sjæl. Det, der kunde bringe Jer allesammen i Galehuset, det er mig en Leg, en Vits, jeg spiller med de farligste Ting, alt efter som mit Lune er.«

Sagen er: han er for stolt til at *ville* fortvivle. Han vil ikke indrømme, at Tvivlen er noget ondt, skønt han lider under den; thi den er hans Liv, og Livet nytter det ikke at anklage. Han har den »amor fati«, som Nietszche priste. For ikke at bukke under maa han blive Optimist, for at kunne udholde Splittelsen maa han haabe paa en Enhed bag den.

» — — — som Drenge lavede vi Bolde af Kohaar, men de lod sig ikke rulle til en Kugle, før Haarene vare omhyggeligt pillede fra hinanden, næsten et for et — tesede, som det hed — Haarene er tesede og ligger i en stor løs Bunke — en rask Dreng skal komme med begge Hænder og rulle Bolden.«

Han sukker efter Enhed. Det er maaske hans eneste Ideal! Han forestiller sig en Mand, der ikke blot har, hvad han selv besidder, sjælelig Rigdom og Mangfoldighed, men tillige Enhed og Kraft. Einar Elkær er for svag til at eje mere end Voldsomhed.

Da han har mødt Betty igen, mærker han med Jubel, hvorledes hun bliver hans Væsens Samlingsmærke.

»— — nu var det, som om Einar voksede af bestemte Forudsætninger, han havde ligesom vendt de Kviste mod Lyset, han vilde skulde trives.«

Han har fundet *det*, der for ham var Lykken, at træffe et Menneske, et eneste, overfor hvem hans »Selv kan vise sig *helt* og siden blive ved at være det.«

Betty er det Hulspejl, der samler hans Væsens Straaler i et Brændpunkt. Da det er borte, vandrer de atter hver sin Vej ud i det tomme Rum.

Einar Elkær har Rædsel for det tomme Rum. Den Følelse, der ligger dybest hos ham, er Ensomhedsfølelsen, og ogsaa derved er han typisk; thi det moderne Menneske føler sig truet af Ensomheden. Den Kniv, hvormed det sekerer sin Sjæl, skærer Forbindelsen med Omverdenen over.

Det er en gammel Sandhed, at det er ikke godt for Mennesket at være ene. Katholikkerne, der i deres Religion viser sig som fine Sjælekendere, have oprettet Skriftestolen som Trøst for det ensomme Hjærte. Hvad er i det hele taget de Kristnes Gud andet end den ideale Ven. Han er den, i hvem vi lever og rører os, det vil sige: vi ere ikke ene. *Denne* Tro er bristet og med den en af Broerne, der forbandt de ensomme Mennesker. Ingen fælles Overbevisning kan erstatte det Sammenknytningsmiddel, der laa i Troen paa en *personlig* Gud.

I disse Samfund, der knyttes sammen ved en eller anden fælles Ide eller fælles Interesse, staar Intensiteten i omvendt Forhold til Extensiteten. Af de Millioner, der vare interesserede i Dreyfussagen, var der højst ti, for hvem det var en Hjærtesag. Disse Baand er tynde — saalænge de holder er det godt. Men sætter man ogsaa sine Overbevisninger til i Tvivl, da er man ene; thi man kan samles i Tro, men ikke i Tvivl.

Selve Størrelsen af disse Samfund bidrager til Ensomhedsfølelsen. Naar man en Dag gaar ned ad en befærdet Gade, bliver man opmærksom paa Mængden af Mennesker. Man siger til sig selv: »Det er Hundreder af Menneskeskæbner, der gaar her. Du kender dem ikke og de ere dig ligegyldige, *som du og din Skæbne er dem ligegyldig.*«

Einar Elkær har følt det, da han paa hver af Brooklynbroens Hundreder af Piller saa en stor Plet, hvor Folk havde strøget Tændstikker af.

»— Saa mange Mennesker færdes i New-York, blot Tobaksrygere, og alle til Hobe var de Einar ligegyldige. Han var ikke glad og syntes ikke; han kunde blive det.«

Det er denne Følelse, der i Obstfelders Skuespil »De røde Draaber« har mærket Odd, der ude i de store Byer har vandret om »blandt disse sorte Menneskeflokke«.

Med Socialiseringen vil Ensomhedsfølelsen vokse, og et Verdenssamfund vil kræve stærke Mennesker, hvis de ikke skal synke under Byrden.

Analysen truer Menneskene langt frygteligere. Den truer med at gøre det umuligt for Mennesket at komme i Forbindelse med Andre. Analysen betyder Sjælelivets Spaltning. Ligesom man — jo stærkere Kikkerten bliver — opdager desto flere enkelte Stjerner i en Stjernetaage, saaledes spalter Sjælelivet sig i stedse flere og finere Forgreninger, efterhaanden som den psykologiske Iagttagelsesevne bliver skarpere. Ikke nok med, at man tydeligere ser de Forgreninger, der er, men der danner sig tillige stedse ny ved Forbindelsen mellem Følelsen og den ny Erkendelse. Disse mange fine Traade skal knyttes en for en til Traade fra et andet Menneskes Væsen, før der kan opstaa en inderlig Forbindelse. Det bliver efterhaanden vanskeligere at knytte en saadan Forbindelse, og det truer med at blive umuligt.

Det moderne, højt kultiverte Menneske er monogam af Natur, og netop paa

Grund af sine monogame Tilbøjeligheder, som det vanskeligt faar tilfredsstillet, prøver det atter og atter Lykken: holder Elskerinder og begaar Ægteskabsbrud.

Sjælelivets Spaltning betyder tillige, at Menneskene løber Fare for at blive stumme, ude af Stand til at give Tanker og Følelser Udtryk. Hvis to Mennesker fuldstændig klart kunde opfatte deres eget Sjæleliv, vilde det være dem umuligt at meddele deres Iagttagelser til hinanden. Sproget ejede ingen Udtryk for dem, og Mangelen vilde ikke kunne afhjælpes, da Sprogets Evne til at være Forbindelsesmiddel afhænger af, at de to Mennesker forstaar samme Ting ved samme Lyd; men de vilde opdage, at de *slet ikke eje fælles Følelser eller Tanker*. Hos hver af dem var Sjælelivet afhængigt af forskellige Aarsagsrækker, og selv om der kun var en Nuanceforskel mellem de to Menneskers tilsvarende sjælelige Fænomener, var det nok til at gøre gensidige Meddelelser umulige. Allerede forlængst er Menneskenes Sjæleliv vokset fra Sproget, og som Einar Elkær siger: »Det blotte Ord er Prostitution«. Man behøver kun at betænke, hvor mange tragiske Konflikter der er opstaaet, fordi Ordet »Kærlighed« er blevet brugt og tillidsfuldt modtaget som Betegnelse for en bestemt Følelse, skønt Talen har været om utallige Nuancer. Hvis man tænker sig, at Pengeomsætningen mellem to Lande foregik udelukkende ved falske Penge, vilde det ikke skade Landenes Forbindelse, før man opdagede Forholdet, men saa vilde de to Lande være isolerede.

Forgæves forsøger Sproget at følge med i Udviklingen, forgæves forsøger Digtere og Tænkere, at danne nye Ord og give de gamle nye Værdier. De kommer bag efter og bliver stedse mere distancerede. At anvende Betegnelserne godt og ondt paa denne Udvikling hjælper ikke, naar den er nødvendig. Men en saadan Overgang fra socialt til ensomt Væsen smerter, og denne Smerte finder Udtryk rundt om i den moderne Literatur.

Jeg vil nævne Obstfelders stammende og uklare Poesi og Thomas P. Krags »Ulf Ran« — maaske den ogsaa ligger bag en Bog som Knut Hamsuns »Pan«.

Navnlig kommer den til Orde hos Nietszche, der atter og atter f. Eks. i sine Breve gør opmærksom paa sin Ensomhed. I et af hans smukkeste Digte »Der Wanderer«, finder hans Savn et gribende Udtryk:

Es geht ein Wandrer durch die Nacht
Mit gutem Schritt;
Und krummes Thal und lange Höhn —
Er nimmt sie mit.
Die Nacht ist schön —
Er schreitet zu und steht nicht still.
Weiss nicht, wohin sein Weg noch will.

Da singt ein Vogel durch die Nacht:
»Ach Vogel, was hast du gemacht!
Was hemmst du meinen Sinn und Fuss
Und giessest süssen Herz-Verdruss.
In's Ohr mir, dass ich stehen muss
Und lauschen muss — —
Was lockst du mich mit Ton und Gruss?«

Der gute Vogel schweigt und spricht:
»Nein Wandrer nein! Dich lock' ich nicht
Mit dem Getön —
Ein Weibschen lock' ich von den Höhn —
Was geht's dich an?
Allein ist mir die Nacht nicht schön.
Was geht's dich an? Denn du sollst gehn
Und nimmer, nimmer stille stehn.
Was stehts du noch?
Was that mein Flötenlied dir an,
Du Wandersmann?«

Der gute Vogel schwieg und sann:
»Was that mein Flötenlied ihm an?
Was steht er noch? —
Der arme, arme Wandersmann!«

I dansk Literatur findes der vel næppe en aabenhjærtigere Tilstaaelse om dette Savn end Niels Lyhnes Ord, der rummer den tunge bitre Kvintessents af Bogens Visdom. Der falder som Skæl fra hans Øjne, og han ser, at:

»Det var det store Triste, at en Sjæl er altid ene. Det var en Løgn, hver Tro paa Sammensmeltningen mellem Sjæl og Sjæl. Ikke den Moder, der tog En paa sit Skød, ikke en Ven, ikke den Hustru, der hvilede ved Ens Hjærte — — —«

Denne Ensomhedsfølelse hulker bag »Einar Elkær« som Bassen til de vilde Fanfarer. Han har »fordærvet sit Hjærte med Tobak og Ensomhed«, siger han, »to Ting, som en Mand burde kunne taale«. Han véd, at han ikke kan taale Ensomhed. »Jeg lærer aldrig Ensomhed«. Og Længselen og Haabløsheden klager i de Ord, hvormed han skilles fra den ubekendte Dame:

»Maaske ses vi aldrig mere. Det kan godt være jeg har mistet den rette nu — Lykken. Jeg skal være ensom altid —«

Da han har fundet Lykken og mistet den, er han ikke længere i Stand til at føre Kampen mod den Opløsning, der truer ham. Hans »centrale Erkendelsesevne« formaar ikke at sønderdele den Sindssyge, der vil formørke ham. Mørket og Døden kommer.

»Det Træ, der staar ene paa Marken, visner. Hverken Blade eller Kviste beskytter det. Saaledes gaar det den Mand, som ingen elsker. Hvorfor skal han leve længe paa Jorden«. (Hávamál).

Jeg har forsøgt at skitsere Udviklingen: Analyse—Tvivl—Ensomhed. Klart og gribende er den fremstillet i denne Bog, i hvilken Zarathustra-Filosoffens Aand for første Gang har fundet levende Udtryk i dansk Literatur. Her er dette Had til Illusionerne, der lader Tanken flænge alle Forhæng, indtil den standser foran de saakaldte Sandheder og erkender dem for sine egne Børn; thi »Sandheden ligger i Midten — den ligger i Midten som en Kvinde mellem to Mænd. Hun foretrækker hver anden Gang, og hun føder Bastarder«. Han forkaster derfor Talen om den ene Sandhed — hver har sin; men det vil i Grunden sige, at Ingen har nogen. En saadan Erkendelse dræber; thi et lykkeligt Liv kan kun leves i Tro-

en paa en Løgn, eller man kan sige, at Mennesket ved sin Tro maa skabe en Sandhed.

For Einar Elkær gives der ingen Moral. Han smiler ad de Anskuelser, der doceres i »Forskrevet«. Det er Bælamme-Radikalisme. Den fri Kærlighed, Edith skildrer, er et Slags reformeret Ægteskab, hegnet af den højeste Ædelhed og Uplettethed. Det er Anskuelser, som vilde flattere en hvilkensomhelst Dame i en Selskabssal. Einar Elkær er kynisk, og han er derfor begejstret for Elisabeth Borring, om hvis Navn »der stod rygende Skandaler«.

»Einar fulgte hendes Sejersgang med Beundring.

Om hun slog Benene bort under en rig Mands Søn, naar han stod dinglende paa dem i Forvejen, hvad saa? Samfundet er altid parat til at forbyde Angreb paa et Sted, hvor det har sin Svaghed — Drengelogiken! — ikke slaa i Hovedet. — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Et Menneske skød sig en Dag for hendes Skyld: hun optraadte samme Aften for fuldt Hus og sang og dansede som en Salome. Og Staden vrinskede af Indignation, som om hun kunde gøre for, at Folk var tykke og dumme.

Elisabeth Borring overhuggede en gordisk Knude, hun erobrede en Verden. Hendes Frækhed var mageløs og sjælden i Landet«.

Han foragter alle Regler. Han véd, at »Menneskenaturen er lovløs dyb«.

Einar Elkær er den »første Immoralist« * i dansk Literatur. —

Det er vanskeligt at give et klart Indtryk af Kunsten i »Einar Elkær«. Den er saa overdaadig rig paa nye, geniale, bitre og trodsige Enkeltheder, at man har ondt ved at begrænse sig. Det er sikkert, at den ikke byder en lignende anspændt aldrig bristende Kunstnydelse som »Niels Lyhne«. I »Niels Lyhne« er Stilen vægtig. Sætningerne ere som tunge Kæder — hvert Led af lødigt Guld.

Stilen i »Einar Elkær« er ujævn, men aldrig kedelig. Stilen bliver yderst sjældent søgt (»en syngende Stilhed groede«); thi dens Originalitet beror paa Forfatterens originale Syn, men den kan blive smagløs. Den ejer en ram, salt Friskhed. Den slaar Meningen fast i korte Sætninger. Den løber Storm i et dristigt Paradox. Den har frapperende, malende Vendinger, der ejer en Mark Twainsk Humor. Dens Grænser er den »flotte« Stil, saaledes som den uddannes af aandrige Journalister og Humoreskestilen, men det er sjældent, at den strejfer disse Grænser.

»Niels Lyhne« ejer en beregnet Skønhed, der vover sig til Grænserne af Skruethed og Overlæsselse. Dens Skønhed har ikke de lige strenge Linier. Det er Bølgelinien, der er den fremherskende, afmaalt med en sikker Takt efter Rytmikkens strængeste Love. Billederne ere ikke nærliggende — de ere søgte, men søgte med en Smag, der lader dem sige nøjagtigt det, de skal. De ere aandfulde — men ere lige paa Grænsen af at være Aandrigheder f. Eks.:

»Hans Tro havde i blind Flugt kastet sig mod Himlens Porte, og nu laa den paa Edeles Grav med knækkede Vinger«.

Jacobsen forstaar at benytte Billedet fuldt ud. Han tager al den Nytte af det, han kan. Han komponerer et saadant Billede med Effekten for Øje.

»Lykkelig er den i sin Sorg, der, naar en af hans Kære er gaaet bort, kan græde alle sine Taarer over Tomheden, Forladtheden og Savnet, for de er tun-

* Nietszche.

gere, beskere Taarer de, der skal sone, hvad svundne Dage har set af Mangel paa Kærlighed til den, der nu er død, og mod hvem intet af det, der er forbrudt, kan gøres godt mere. For nu kommer de igen: ikke blot haarde Ord, omhyggeligt forgiftede Svar, uskaansom Dadel og tankeløs Vrede, men ogsaa hvasse Tanker, der ikke fik Ord, hastige Domme, der fo'r gennem Sindet, ensomme Skuldertræk og usete Smil, fulde af Haan og Utaalmodighed, *de komme alle igen som onde Pile og sænke deres Braad dybt i dit eget Bryst*«. Hertil kunde ogsaa andre end Jacobsen være naaet. Det er en Opregning, sluttet af et Billede, der samler Virkningen i eet Punkt. Men saa gaar Jacobsen videre: »*deres sløve Braad, thi Spidsen er jo brudt af i dét Hjærte, der ikke er mere*«.

Det smager maaske lidt preciøst, men det vidner om hans sikre Evne til at komponere, at han af et temmeligt godtkøbs Billede har uddraget denne Slutning, der gør et rystende, manende Indtryk.

Johs. V. Jensen griber ned i den Pose, han har fuld af Virkelighedsindtryk og literære Reminiscentser. Han vælger ikke kritisk mellem de Billeder, der fremstiller sig for hans Fantasi — med Undtagelse af, at han har en vis Tilbøjelighed for det massive. Han taler om en »kvæstet Sjæl« og »aandelig Hudløshed« ja endogsaa om at være »enbenet paa Sjælen«; men faar han fat i et Udtryk som »Psykebarm« putter han det ind med.

Han gør sig slet ikke den Ulejlighed at overveje, om Billedet vil gøre den tilsigtede Virkning og at konstruere det med denne for Øje.

Han vil f. Eks. gengive det pudsige Indtryk, det gør, naar Einar henter Køer hjem:

»Han hentede Køer hjem paa en Maade, som ikke havde Hævd efter skikkeligt Brug, han holdt i Halen af den ene, og det gik op over Vejen i Galop, bagved ham kom Lundgrens Bernhard med den anden. De to Køer i fuldt Firspring lignede selve Barmhjærtigheden, naar den haster med at bringe sig selv hen et Sted, hvor der er Hungersnød, og Knægtene kom bagved med springende Ben som to smaa Djævle, der lader sig hale med«.

Man smiler ved at læse Beskrivelsen, men naar man kommer til Billedet, der skulde faa En til at briste i Latter, dør Smilet lidt efter lidt; thi denne Sætning, der er nødvendig for at forklare Hastværket, gør Sammenligningen slæbende, saa at den modarbejder det Indtryk af Fart, man lige havde modtaget.

Det, at han vælger sine Billeder ligefor af sin Erfarings Skatte, giver dem ofte en bedaarende Friskhed. De lader En opleve det, de illustrere, medens Jacobsens Billeder ofte har noget konstrueret, der først og fremmest lader dem tale til Tanken.

»Da Betty sov ind, sittrede hendes Fingre inden i Einars Haand og *krøb ligesom smaa Dyr i Dødskamp*«.

Han kommer senere tilbage til dette Billed, og det fremgaar deraf, at det er en Erindring fra en Gang, han har druknet en Mus. Hans Hjærne er nemlig fyldt med Minder om Fornemmelser, modtagne fra alle fem Sanser, der ere saa skærpede, at de opfatter Nuancer, som Ingen ellers lægger Mærke til.

»Einar laa der en Timestid og borede Smaastene ud af Diget med Fingeren; det gjorde ham godt, naar den skarpe, stenblandede Muld rev mod Huden — der var noget der mindede om at drikke Vand derved.«

Naar det gælder om at skildre et sjæleligt Fænomen, formaar han at fange det flygtige Nu, da Følelsen viser sig i hele sin Udstrækning.

»Hvem kommer først op? raabte hun og løb. Thomsen satte bagefter hende. Han fangede hende *og holdt straks op med at le, fordi han havde rørt ved hende*«.

Kan man tydeligere give en Mands haabløse Forelskelse, hvem Elskov har lammet, saa at han ikke har Kraft nok til at betvinge den, han elsker!

Man maa søge tilbage til J. P. Jacobsens Karakteristik af Gerdas sarte, drømmende og digtende Ungpigeforelskelse i »Niels Lyhne« for at finde noget lignende.

»Saa var der ogsaa dét, at han altid sagde for Eksempel *Milano og ikke Majland* og saadan, dét, at han stod ene i Verden, og hans lidt sørgmodige Ansigtsudtryk.«

Johs. V. Jensen har ogsaa de barokt karakteriserende Ord.

»— — — saa skar en Pigestemme til. Røsten var skrydende i Dybden, og paa de høje Steder lød den, som kunde det være ligemeget, hvad Følgen blev«.

Man vil næppe kunne karakterisere en skinger Pigestemme morsommere og mere nøjagtig.

Forf. mangler ikke Sans for Naturen, men han er for udelukkende optaget af Sjælelivet til at kunne male en »Primavera« som Foraarets Komme i Clarens (Niels Lyhne). Der maa Mennesker til, for at han skal kunne interessere sig for en eller anden Scene, men saa kan han ogsaa give et fortryllende livfuldt Billede.

»Bernhard var en mærkelig Kunstner i at kaste med Sten, han kunde stritte en Sten aldeles lodret i Vejret til en svimlende Højde. Om Aftenen, naar Flagstangen stod som en sort Streg mod Himlens Tusmørke, slog de efter den. Bernhards Sten kom *stift* susende og bøjede ikke ned før langt borte — ramte én, var det med et kort voldsomt Smæk, der fik Flagstangen til at sitre og dirre lige til Knappen. De to Drenge kunde staa længe i Tusmørket og stikke Sten op i Luften ud over Pløjeageren, og naar Stenen var steget, holdt de sig sammenrugede i Kastestillingen og lyttede — — Nu! Stenen slog ned i Muldjorden et Sted borte under Mørket. — Lyden var sælsom pludselig — dæmpet af Muld og Mørke. Det var som aabnede en taalmodig Mund sig for at modtage Stenen, den lige havde spyttet bort fra sig«.

Dette er en Naturskildring saa fin og smuk, at man længe skal søge Magen. Tusmørkets Stemning er skildret ved de to Drenges Leg. De føler det hemmelighedsfulde dér bag ved Mørket, og med drengeagtig Kaadhed og Frækhed udæsker de det med Stenkast, og naar Stenen er sluppen dem af Hænde holder de sig sammenrugede og forventningsfulde overfor Følgerne af deres egen Dristighed. Men Mørket tager imod Stenen som en taalmodig Mund.

Saa udmærket alt dette end er, er det dog ikke det, der først og fremmest giver »Einar Elkær« dens Stilpræg.

Det, der bærer Stilen, er en Haan, en Indignation, der bruser saa rigt og flammer saa lyst, at man næppe før i dansk Literatur har hørt et saadant Unisono af Tvivl, Spot og Humor.

Det er en Selvopløsningens Pathos.

»— Hvad mener du, Vilhelm, om vi brød ind et Sted og stjal to Bøsser og lavede os en Fæstning her i Huset. Der er fri Mark rundt om. Lad os sige, at vi

har hundrede Skud hver og Fødevarer til nogle Dage. Vi skyder alle dem, vi ser. Du sidder her i Vinduet og skyder koldblodigt, naar et Hoved dukker op. Jeg vil se ud omtrent som Karl den Tolvte i Bender, og *hver Gang jeg har skudt en til, hvisker jeg Løbenumret hen for mig og spiser halvt adspredt en Bid Pølse.* Vi holder Fæstningen saa længe, vi kan, og tilsidst, naar et Regiment Soldater bliver sendt ud for at indtage Fæstningen, danner vi et Tableau — de sidste Patroner — du i en noget sammensunken Stilling paa Dørtærskelen, jeg med Bøssen rakt op i stiv Arm, bleg og med et kværulant Drag om Munden.«

Man ler — men Hjærtet snører sig sammen — thi der er en tragisk, gigantisk Bitterhed i disse Linier.

Sammenligner man hans Indignation med f. Eks. Drachmanns, ser man først hvilket Kæmpeskridt hans Bog betyder, og man aner de Kampe den Ungdom har gennemgaaet, hos hvem slige Følelser have taget faste Former. Man synes altid at se Ulf Brynjulfsen i flagrende, Slængkappe, naar han taler, medens man ser Einar Elkær med rolige, ironiske Bevægelser understrege de Ord, der bider mest. Ulf er svulstig. Han holder Taler til en By.

»Jeg ækles ved Dig, og elsker Dig dog! sagde Ulf. Vidste du endnu paa denne Dag, hvad der tjener til din Frelse« . . . men Du véd det simpelthen ikke. Fæstning — Forter? Bah! Skønt — *maaske!* Noget maa det ende med . . . og Slaget paa Rheden var i hvert Fald et Klokkeklemt, der kunde varskoe bedre end alle de Dirigentklokker, som nu bimler og bamler os til Idioter. Du *var* en ganske hyggelig, glad By — bag dine Volde. De rev Voldede ned for at gøre Dig stor. De opnaaede at gøre Dig til det kedsommeligste Hul i Verden — næst efter Kristiania og Odense o. s. v.«

Det er vidtsvævende Indignation i almindelige Vendinger. Det virker ikke særligt ophidsende at kalde København den kedsommeligste By næst efter to andre kedelige Byer. Det kunde enhver Skomagerdreng finde paa en Søndag Formiddag.

Einar Elkær giver Vilhelm en Lektion i Danmarks Geografi.

»Har du forresten lært Geografi? Naa. Kan du huske, naar du lærte Byer paa Kortet — ja, du kan naturligvis Remsen: Rønne, Hasle . . . . Nexø ved Kysten o. s. v. Men husker du paa Kortet, hvordan Danmark ligger saa morsomt ud i Havet ligesom et stort Dyr, en Søko; den kroger Ryggen imod Havet, den bøjer sig saa forsigtigt og strækker en Luffe værnende ud over Øerne, der stimer til som en Flok Unger for at komme i Læ og faa Die. Husker du det? Véd du hvad Danmark ogsaa ligner — en Blindtarm, der hænger ved Europas store Mave. Blindtarmen, vèd du maaske, faar ikke sit at udrette og faar ikke sin Del heller. Men naar Europa forlængst har fordøjet, saa bliver Blindtarmen Sæde for bitre Betændelser«.

Dette er ikke Bravader fra en Milesten som hos Drachmann, men Svøbeslag, der flænger blodige Strimer.

Denne Ironi moduleres i alle Tonarter, snart er den hidsigt angribende, snart sammenbidt med koldt Raseri, eller der er Sorg i den, snart er den barok Humor — men altid er den paradoxal og frisk.

Kunsten at komponere en Roman er gaaet tabt herhjemme ved J. P. Jacobsens Død. Løsheden i Kompositionen er stadig stegen. Fra »Forskrevet« er man naaet til »Einar Elkær«, der i Virkeligheden snarere er Udkastet til en Roman, end et færdigt Kunstværk. Dette har uden Tvivl skadet dens Virkning, men dog bliver det paafaldende, at en saa betydelig Bog har kunnet vække saa lidt Opmærksomhed. De ældre affærdigede den med Prædikatet »sindssvag«, og de Unge har ikke ladet noget høre fra sig, der kunde tyde paa, at de have udmærket denne Bog frem for hundrede andre. Selv om den er mangelfuld, er den dog saa rig, at vi ikke tør haabe paa en lignende i Aarevis — hvis da ikke Johs. V. Jensen vil give os den.

For mig staar det som en Skandale, at denne Bog endnu ikke er udsolgt i første Oplag, medens værdiløse Bøger oplever baade to og tre Oplag.

Haaber man at kunne overse ham, »hvis Frækhed er mageløs og sjælden i Landet«.

Det lykkes næppe — forhaabentlig ikke!

HARALD CH. NIELSEN

REGNVEJRSDAG I HOLLAND — VALDM. NEIIENDAM

BØNDER SLÆBER BAADE GENNEM EN KANAL

MARIE SANDHOLT

HVIDE FAAR

Det er hen mod Solnedgang en Vintereftermiddag paa Vinstrup. Proprietæren fra Kjærsgaard er kommen med sin Frue paa tilfældig Visit, og oppe i den høje Stuebygnings Dagligstue gaar Samtalen livlig — mellem Herrerne om Svin og Møg, mellem Fruerne om Pynt og Egnens pikante Nyt.

Ogsaa Gaardens unge Frøken, Gertrud, er til Stede, men hende er Samtalen forlængst bleven uudholdelig. Hun har flyttet sig bort og hører intet mer. Saa underlig nervøs har hun været, siden Posten i Morges kom. Nu sidder hun tavs og tankefuld ved sin sædvanlige Vindusplads og stirrer ud over den tomme, snedækte Gaard, hvor den fremmede, gamle Karosse holder foran den graaslidte Arbejdsvogn.

Ikke et Væsen øjnes derude. Høj og blaaklar Luft lyser over den hvide Plads, og Vinden er ren og rensende frisk.

Den unge Frøken sidder med Haand under Kind og grunder frem og tilbage: Skal hun saa? Skal hun? Det *kunde* være dejligt at holde Nytaarsdag alene med sin Ven i den foreslaaede fjærne By . . .

— — —

Henne fra den mørke Staldbygning, der afgrænser Gaardsrummet mod Vest, titter pludselig et af Faarene frem. Det ser sig om i den hvide Gaard, tripper saa nogle Skridt videre, og standser igen.

Et andet følger efter. Et til. Og ét til.

Alle standser de lidt tvivlraadige.

Men flere og flere Faar kommer ud af Stalden . . . . Nu er en Snes Stykker allerede samlede.

Da vokser Modet!

Frem over Gaardspladsens hvide Sne løber de i lang Række, et bag et andet . . . . og standser først helt borte i Gaardens fjærneste Udkant, hvor Vandtruget venter dem.

Alle drikker . . holder saa pludselig op, ser sig om og drikker igen, længere end før.

Men saa fryser de allerede, og atter løber de da, en efter en, over Gaarden tilbage til den lune, hjemlige Faarefold.

Dog — ét, et lille Faar, bliver tilbage. Det drikker ikke mere, men det staar saa tankefuldt og skræver paa sine skæve Ben, mens det kikker drømmende ud

over de hvide endeløse Marker, langt ud i Fjærnheden, hvor Solfarverne gløder og glitrer og gøgler Æventyr-Riger frem . . . .

Den kolde Vind stryger ind i dets hvide Pels — det ænser den ikke. Alle Kammeraterne er forlængst forsvundne — det mærker det ikke. Stadig stirrer det lille Faar drømmende ud i Fjærnheden, og det staar som paa Spring til at jage bort . . . .

Da pludselig husker det Gaardspladsen. Det ser sig om. Det vender og drejer sig.

Men de andre er borte . . . .

Det kalder brægende.

Intet Svar.

Det bræger igen uroligt . . . .

»Farvel, Frk. Gertrud!« Proprietær-Fruen har endelig afsluttet sine interessante Meddelelser og staar nu ved Vinduet, rækkende Frøknen Haanden til Farvel. »Ja, saa ser vi jo ogsaa *Dem* Nytaarsdag -- ikke sandt?«

Gertrud tøver . . . .

»Ja naturligvis! Vi kommer allesammen, Kære!« svarer Moderen smilende. »Saadan en Dag hænger man jo sammen, Du! — Ikke sandt, Gertrud?«

Da sukker Gertrud bekræftende. Men endnu stirrer hun ud af Vinduet, hvor det lille Faar, som gjaldt det Livet, netop nu farer over Gaarden tilbage til den hjemlige Faarefold.

AXEL THOMSEN

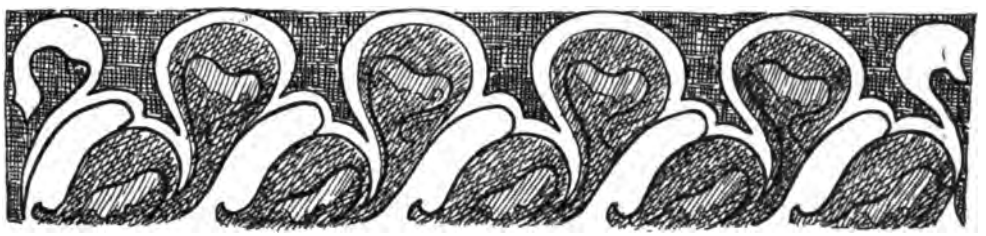

MARIE SANDHOLT

DIGTE

HØSTSTEMNING

Den gamle Have med de kjendte Stier,
Hvor vi to gik en Vaar! — Nu er det Høst,
Og bleg er Himlen, Fuglesangen tier,
Bleg er min Kind og uden Klang min Røst.

Og atter to vi følger Havens Stier
— De samme to, som om det end var Vaar!
Men Blomsterne er døde; begge tier,
Kun visne Blade rasler hvor vi gaar.

Tilsidst hun siger stille: »Vredes ikke,«
Jeg smiler træt og svarer stille: »Nej,«
Saa et Farvel med taareløse Blikke,
Og vi gaar ud af Haven — hver sin Vej.

FORELSKELSE

Jeg gaar mod Horisontens dunkle Skove,
Thi jeg er ør og gal og kan ej sove,
Naar ej jeg hviler i din hvide Favn.

Jeg gaar og gaar, og for hvert Skridt jeg tæller
Et af de tusind varme Kys, du gav mig,
Og for hvert Hjærteslag min Læbe staver
Et Bogstav i dit underfulde Navn. —

Jeg vandrer ensom i de dunkle Skove
Og bliver ør og træt, men kan ej sove,
Og Foden snubler over Rod og Sten.

Saa lægger jeg mig stille ned og græder
Over min tabte Fred, mit bitre Savn,
Og Skovens Stilhed favner mildt min Hulken
Og i min Hulken favner den dit Navn.

TRAGEDIE

Hun hvisked: »Du véd ej, hvor smuk jeg er —
Du har jo kun sét mit Hoved,
Men *alt* skal du se og eje alt,
Hvis du holder hvad du loved.«

Hun var skjøn; — han var ung, han var hed og var Mand
Havde lovet mer end sin Ære,
Og hun leged med ham og gøgled for ham —
Han var Mand — og hun var Hetære.

Han holdt sit Løfte, og hun holdt sit;
Han gik til Grunde; det maatte saa være,
Thi han elskede hende — han var kun en Mand
— Og hun var Hetære.

ELSKOV

Da hed og henrykt jeg betaget stirred
Paa dine hvide Formers Skjønhedslinjer,
Da skjælved Sjælen, hver en Nerve dirred,
Thi al din hvide Skjønheds Bølgelinjer
For første Gang mit Elskerøje saa'.

Jeg knæled — mine Kys faldt hede, vilde
Som Sol og Hagl paa al din Skjønheds Fylde,
Og der, hvor Livets Pulsslag hedest føles,
Der dvæled Læberne i sindssyg Sugen —
Og du var min og skjælved i min Favn.

Nu er du borte — hjemløst er mit Kys,
Og uden Favntag mine Lænders Længsel —
Men gjennem mine vaagne Drømme glider
Din marmorhvide Skjønheds Bølgelinjer.

ALPHONSE WALLEEN

VALDM. NEIIENDAM

FORSPIL TIL ET ÆVENTYRDRAMA

Handlingens sted er slotspladsen; slottet i baggrunden. Til højre begynder skoven. I forgrunden to skildvagter, Claus og Bastian; den sidste ligger ned og snorksover.

CLAUS

HVAD er det for en trompetsolo, du tuder dær, min gode Bastian? Det er for tidligt at blæse i hornet. (Intet Svar). Han sover. Han kan sagtens. Sådan uden mindste samvittighedsuro at snue væk fra rotting, ja kaske fra spidsrod! Han sover. Fra sin soldaterære sover han, fra sin kokarde, fra alle sine pligter; han sover sig til usigelige tamp, ja, til selve galgen, hvis han bare hænger i.

Men han sover sødt — — næ —, nu sukker han og vrider sig. Det er kløene, Bastian, der foresvæver dig endnu i drømme og forbitrer dig din søvn! Og denne stønnen — min stakkels Bastian, du drømmer sandelig i dette øjeblik om slanke vidjer, der kysser din uvillige ryg, til den blir rød som en vel tilklasket barnebag.

Nu er det overstået. Han pines ikke mer. (Rørt). Han sover, som om den gode Gud for hans skyld hade afskaffet alt, hvad der hedder rotting, spidsrod, krumslutning etcetera. Hør, hvor han praler snorkende med sine behagelige drømme! Han trækker vejret til sig med en rumlen, der lyder som en lystig trommehvirvel, og gir det atter fra sig med et pyh! (efterabende) som blæste han den hele jord et stykke, med al dens mangehånde kløe.

Ah, det gør godt at lytte til. Jeg hører gærne lyd af sovende ved midnat. Kom ikke her med nattergalens dumme fløjten! Den minder mig om morgenvagtens arrige piben, der kyser søvnen bort — min bedste ven — og jager mig til dagens slavegærning. Hans snorken er en sød musik i mine øren. Jeg kender ingen bedre, især om natten, og i den lumre middagstid fra ti til fire, og om vinteraftnerne, når selve ilden snorker muntert i kaminen.

Her vil jeg stå og høre på ham og anta, det er mig, der sover. (Nikker.) Ah, jeg blir søvnig. Jeg tror, at jeg vil nikke lidt; det lindrer altid noet. Der hænger bly i mine øjenvipper, og mit hoved dingler som en overmoden pære på en altfor tynd stilk. (Sætter sig på jorden.) Nu vil jeg lukke øjnene; det kan jeg sagtens, uden at jeg — — (falder hen.) Du har det altfor godt, min kære Bastian. Jeg burde

vække dig; men jeg har ikke hjærte til at fordærve mine medmenneskers lyksalighed. Du sover som en gavtyv; din snorken er bedårende i mine øren som ellers kun kammerpigen, Lises stemme. — Jeg vil osse sove, men vågne straks igen, så snart der kommer noen. (Lægger sig.) Der kommer ingen. (Sover ind.)

(Et vindu åbnes i slottet; Prins Johan lister sig forsigtig ud og når hen til skildvagterne.)

PRINS JOHAN
gør støj: Claus rører sig og snorker temmelig højt.

Det er ret, min ven! snork bare til, så ingen hører mig. Imens lister jeg bort. (Går hen til højre.) Nu kan de for min skyld gærne vågne alle sammen, osse overkammerherreindens væmmelige moppe, der altid plejede at sladre til hende med sin næsvise gøen, så snart man vendte sig i sin seng, det servile kreatur af en spytslikker! Ha, ha! men den vågner ikke. Nu hænger den stift paa hendes dørlås, med den ellers så tjenstvillige tunge langt ude af det sure hofmandsfjæs.

(Rækker sig.) Ah, jeg føler, jeg blir rask; jeg er det allerede. Den friske luft gir kraft, og natten dristighed, og tanken om hende gir mig mod til at vove alt. Farvel, du gamle mugne slot med dit grønt-irrede kobbertag og dine sure voldgrave! Her har jeg mugnet længe nok; snart var jeg blevet grøn og gul af kedsomhed og af at ligge stille, men nu er det forbi. Hun, som jeg søger, og som jeg vil finde, hun er ikke sådan. Hun er frisk som rindende vand — her er vandet råddent — og hendes øjne er som nypoleret kobber, skinnende — her er glansen irret bort —; sød er hun; her er alting surt. Farvel!

Endskønt — det er en skam at rejse uden at efterlade sig et budskab. Ham her kan jeg prægtig bruge. (Går hen til Bastian, stikker ham en knebel i munden, binder hans hænder og fødder og slæber ham et stykke hen til højre. Bastian vågner, sidder op, forvildet.) Der er ikke noet at glo sådan efter; luk heller dine øren op, dem har du mere brug for i øjeblikket. Her blir du, til de finder dig, og når de tar kneblen af dig, fortæller du dem, at jeg er rejst min vej. Hils kongen og sig, at jeg spytter på hans kongerige; jeg vilde ikke ta det op på en mødding. Og hvis han ikke slår dig ihjel efter det, så fortæl endvidere, at jeg drager ud for at finde et bedre og desuden en kone til at være dronning over det. Hils hoffets damer og la dem vide, at jeg blæser ad dem alle sammen! Selv om man plukked dem itu og søgte de allerdejligste stykker ud og satte dem sammen til en kvinde, så vilde hun ikke være noet mod den, som jeg skal ud og søge op. Hils doktoren og skæld ham ud og spark ham fra mig; jeg kan desværre ikke selv. Han er en æsel, sig det. Det var ham, der lod mig indespærre som syg og gal i et helt år; gid han selv må få alle de sygdomme, han har påduttet mig, fordi hans majestæt fatter vilde ha, jeg skulde være syg. Hvis jeg noensinde kommer tilbage og opdager, at han er fræk nok til ikke at være død endnu, så skal jeg kvæle ham i alle de piller og pulvere, som han har læsset af i mig. Sig ham alt det. Hører du! Vil du nikke, din skurk, at jeg kan se, du har forstået mig! (Bastian nikker.) Hils hele landet og sig, at her er alting blevet surt, at floderne løber med det bare æddike, og at her aldrig burde dyrkes andet end surkål, agurker og skovkrabber. Sig til prins Peter, som sagtens skal være tronfølger i stedet for mig, at når han blir konge, skal han la løverne slette ud af rigsvåbenet, og i

stedet for skal han la male en moppe lisom overkammerherreindens, fed og dorsk, og sur og tvær, stift stirrende ud efter ingenting med sine glasøjne, og så skal den arrig vise sine gummer, hvor endnu en enkelt efternøler af en tand vidner om, at den bør holde sig til at bjæffe og ikke mere prøve på at bide. Og gid prins Peter må få hende, som jeg skulde ha haft, men som jeg nu spytter på! Gid han imellem hendes magre arme, ved hendes flade bryst og hendes kolde lænder, ombølget af den mugne atmosfære, hun bringer med sig, må finde al den salighed, der kan opnås ved at bide i sligt et gammelt, surt og rynket æble, der er blevet overmodent uden noen sinde at ha været sødt.

Farvel! nu kan du gærne sove videre. (Han går ud til højre.)

KONGEN

kommer til syne i vinduet, i nathue, skjorte, underbukser og morgensko.

Halløj! lakajer, kammertjenere! op med jer! lidt rask! Prins Johan er rendt sin vej! Hvor fanden blir I af! (Han åbner døren og kommer ud.) Hvad, er der ingen på færde noen steder? Hvad er det for et forbandet land, jeg er kommet til at regere i! Jeg tror, hele mit kongerige sover!

KAMMERTJENEREN

med lys.

Majestæt?

KONGEN

Prinsen er stukket af. Hvordan er det, I passer på?

KAMMERTJENEREN

Vi har jo slotsvagten, majestæt.

PAGEN

Ja, og overkammerherreindens moppe. Den er sikker nok. Den mærker alting. Den har en udmærket snude, majestæt.

KONGEN

Du har selv fortjent en udmærket en på snuden. Hvorfor har du ikke gjort anskrig, din hvalp? Hvad er du andet til? (Ser Claus.) Ah — han sover!

PAGEN

Næ — sover han?

KAMMERTJENEREN

gaber.

Jo — han sover.

KONGEN

Ha, ha! nu skal jeg vise jer, hvordan man skal være konge her i landet. (Til Pagen.) Hent mig mit septer.

KAMMERTJENEREN

Bliv ikke vred, majestæt. Forleden dag, I tugtede prins Peter med vred, men højst retfærdig hånd, da slog I til med sådan kraft på hans høje bagdel, at septret fik en rævne. Så sørgede jeg for at få det sendt til drejeren, men endnu har det smøl, der altid arbejder med en majestætsfornærmelig langsomhed, ikke fået det gjort i stand.

KONGEN

Så rejs ad helved til og hent mig noet andet, som jeg kan myrde dette asen med! Og ta min slobrok med, for det er koldt.

LIVLÆGEN
kommer styrtende.

Prins Johan er flygtet!

KONGEN

Det ved jeg nok. Hvem skulde vide det bedre end jeg? Hvem står først op her i landet og kalder på sine undersåtter? Hvem er den første, der om morgenen ved besked med, hvad der er foregået i landet? Mon ikke jeg? Hvem er den idiot, som kommer og fortæller mig, hvad jeg allerede ved?

LIVLÆGEN
bukker.

Det er jeg, underdanigst. Men hvor *kunde* prinsen slippe uhindret bort?

KONGEN

Ah — — Først fortæller han mig, hvad jeg ved; derefter spør han mig om, hvad jeg ikke ved! Hvordan blir mine ordrer udførte? Hvordan blir her holdt vagt? Hvordan falder sådan en skurk i søvn. (Sparker til Claus.) Hvordan får man ham vågen igen? (Skriger ind i Ansigtet på lægen.) Hvordan? hvordan? hvordan?

LIVLÆGEN
tilintetgjort.

Ja — — hvordan?

PAGEN

Her er slobrokken, majestæt! (Hjælper ham den på.) Og så har jeg kaldt på vagtmandskabet.

KAMMERTJENEREN

Men se! Der sidder den anden skildvagt paa sin ende og stirrer vildt omkring sig, som om han hade set noet mærkeligt.

KONGEN

Men hvorfor fanden taler han da ikke?

PAGEN
går derhen.

Det kommer af, at han har taet munden altfor fuld; det har gjort ham stum.

KAMMERTJENEREN

Han er kneblet, sandsynligvis af prins Johan, ja og bundet på hænder og fødder.

KONGEN

Så skynd jer og gør ham fri.

De tar knebelen ud, og i samme øjeblik begynder Bastian at tale med stor hurtighed.

BASTIAN

Det står rent forfærdeligt til; prins Johan er rømt! Bare ikke hele riget går under! Han snøred hænder og fødder sammen på mig som på en høne, der skal steges i en gryde. Jeg tør ikke genta alt, hvad han sa, men han vil komme igen og la doktoren kvæle, hvis han ikke skynder sig og dør godvillig. Men han vil ikke være konge her i landet — å, jeg kan hverken mærke hænder eller fødder, sådan strammede han båndene sammen, men han spytter på kongeriget, og han skal nok selv få sig et andet. Var I ikke kommet nu, så hade jeg været død —

KONGEN

Jeg forstår ikke et ord. Tal langsomt, og tænk dig om, og kør ikke alting ud i eet.

BASTIAN
som taler uafbrudt.

Og så snakked han noet, som jeg ikke forstod, om agurker og surkål, og rigsvåbenet vilde han ha lavet om, og om sin tilkommende gemalinde sa han ord, som jeg aldrig hade troet kunde ligge i en prins. Nu begynder jeg at mærke mine hænder igen, og prins Peter skulde være kronprins i stedet for — —

KONGEN
skriger.

Stop knebelen i flaben på ham, ellers snakker han os alle fra sans og samling! (Man udfører ordren, og først da tier Bastian.) Har man hørt mage til uforskammet, overfyldt øltønde, der oversprøjter os alle med sit ustanselige sludder, så snart man tar proppen af halsen på ham! Nu skal du ikke overdøve mig mer. Vil du så høre efter og svare på, hvad jeg spør om og tale langsomt og besindigt og ikke sidde der og overvrøvle din konge! Hvor er så prins Johan?

BASTIAN
befriet for knebelen.

Han er rejst. Han kommer ikke mer igen.

KONGEN

Jeg synes, du væltede noet af dig om, at han vilde komme igen og kvæle doktoren.

BASTIAN

Ja, hvis doktoren ikke vilde dø af sig selv. Prinsen var gal over alt det, doktoren hade ladet ham sluge. Doktoren skulde hellere ha taet det selv.

KONGEN

En prins er ikke gal, slave! Du er gal, du og dine lige, men prinser og andre fyrstelige personer blir fortørnede eller opbragte. Sendte han ingen hilsen til sin far, kongen?

BASTIAN

Jo, han spyttede på hele landet og vilde ikke ta det op på en mødding, skulde jeg hilse og sige, men han vilde overlade det til prins Peter. Og han skulde la overkammerherreindens moppe male, eller hvad det var, og meget andet, som jeg ikke forstod.

KONGEN

Det er osse lige meget. For dette her er nok. Men du sov altså, siden du lod dig overrumple og ikke gav anskrig, da prinsen kom ud, og *han* dær gjorde dig selskab. I skal osse få lov til at gøre hverandre selskab, når I blir hængt.

BASTIAN
grædende.

Jeg sov egentlig ikke, majestæt, men jeg var døsig, og jeg tror ikke, jeg hørte og så' så godt, som jeg plejer. Men jeg sov ikke rigtig.

KONGEN

Så vil jeg heller ikke egentlig la dig rigtig hænge, men bare slå et reb om halsen på dig og la dig dingle frit i luften. (Til vagten.) Væk med ham og gem ham godt, til jeg får tid. Jeg ved ikke, hvad du synes, doktor.

LÆGEN

Jeg synes, det er rædsomt, majestæt; sådan en foragt for al medisin -- —

KONGEN

Ja, og for mig; det er værre. Du regner da vel mig for mere værd end al din medisin?

LÆGEN

Majestæt, I er selv en sjælden medisin, og det land, som har fået jer, kan aldrig blive sygt.

KONGEN

Det skulde jeg nok mene. Men denne knægt! — At du ikke vidste, han vilde rende bort i nat! Hvad er du doktor for? Har du undersøgt hans natpotte i går aftes?

LÆGEN

Nej, majestæt. Hvad skulde jeg ha fundet dær?

KONGEN

Hvad, har du ikke snakket om, at prinsen hade bakterier og kommabasiller, og hvad det bras nu hedder?

LÆGEN

Jo, og som tyded på en art forelskelse, delirium amans.

KONGEN

Og hvis du hade søgt i aftes, så hade du vist fundet undvigelsesbakterier, for jeg har hørt, at hver en sygdom har sin bakterie. Så hade vi vidst det og kunde ha holdt vagt.

LÆGEN

Den bakterie kender jeg ikke.

KONGEN

Å, jeg blir rasende! Gid jeg hade noen — — Jo, der har jeg en at slå løs pa.

Sparker til Claus, som stadig sover.

CLAUS

vågner.

Hej, hvad er det? Hjælp! Tyve, røvere!

KONGEN

Jeg skal nok hjælpe dig — til at blie hængt, hvis du bare vil ha tålmodighed et øjeblik. I hørte på det allesammen; han kaldte mig en tyv og røver.

KAMMERTJENEREN

Ja, oven i købet i flertal, pluralis majestatis.

MINISTEREN

kommer.

Jeg hører, at det har behaget hans kongelige højhed at rejse ud af landet.

KONGEN

Ja, men det har ikke behaget mig. (Til kommandanten for vagtmandskabet.) Der skal straks sendes ridende bud til alle sider for at bringe prins Johan tilbage.

KOMMANDANTEN

Ja vel, majestæt. (Går.)

MINISTEREN

Hvad kan vel være årsag til prinsens så pludselige og natlige afrejse?

KONGEN

Du ved da vel, at prins Johan har været gal fra den dag, da en pjaltet digterstodder kom i min gård og stopped ham så fuld af krøniker om andre lande og andre prinsesser, så han i flere dage ved mit bord og lige for min næse bælged af sig en hel del tosset snak om, at han vilde rejse og se sig om og vælge sig en kone selv — ja, og siden den tid var det, at han altid gik og sa, så snart der blev gjort noet her i landet, som var nyt og udmærket: Det kan jeg osse gøre. (Vrænger.) Det kan jeg osse gøre! Og selv om det var mig, der gjorde noet, så hed det straks: Det kan jeg osse gøre!

MINISTEREN

Og hvad der var endnu langt frækkere: Han *gjorde* det virkelig.

KONGEN

Ja, og det syntes jeg var for galt. Han kan vel vente og holde styr på sit sjeni — hvis han har noet — til jeg er død. Det har ikke noet jag med at vise sit talent. Jeg vented nok så pænt, til jeg blev konge, det kan han osse gøre. Han skal ikke være mer end jeg. Nå, men så smed jeg ham i seng og lod doktoren kurere på ham.

MINISTEREN

Efter at doktoren først hade skaffet ham en sygdom for at ha noet at kurere paa.

KONGEN

Og deri gjorde han vel. For jeg antog, at prinsen var syg, altså var han det eller burde han blie det, hvis han ikke var. Og nu skal han ud og lede hende op, som — —

LÆGEN

Som Deres majestæts større visdom ikke tillod ham at forene sig med.

MINISTEREN

Ja, kærligheden er en kraft, som vel kan drive —

KONGEN

Som kan drive Folk op af deres senge midt om natten og få dem til at rende om halv nøgne som narre. Og fordi han er forelsket, skal jeg gå her og hente mig en forkølelse. Er det rimeligt?

MINISTEREN

Utvivlsomt ikke, majestæt, og heller ej nødvendigt.

KONGEN

Hvad vilde han med den prinsesse? Kunde han ikke ha fået min nabos datter?

MINISTEREN

Hun var vel ikke smuk nok til ham.

KONGEN

Men hendes land er smukt, for det er fedt og rigt, og hendes fars skatkammer er meget smukt, for det er fuldt af guld, og guld er altid smukt. I stedet for render han nu efter en, som denne sultne løgnhals på vers hade stoppet ham med sludder om, så han var revnefærdig af rejselyst. (Til ministeren.) Du har jo rejst selv, du må kende noet til det land, som prinsen snakked så meget om.

MINISTEREN

Jeg har rejst hele landet rundt, og jeg har kigget ud over grænsen ind til andre lande; så fik jeg nok af dem og blev her hjemme.

KONGEN

Men *hørt* noet har du da vel.

KAMMERTJENEREN

Jeg har hørt tale om en enkedronning; hun har en dejlig datter, som hun bruger til at lokke bejlere ind i landet med. Men inden de kan få datteren, så må de gøre visse — —

MINISTEREN

Bedrifter, som vi ikke plejer at øve os i her i landet.

KONGEN

Hvad er det for bedrifter?

KAMMERTJENEREN

Det er forfærdeligt at tale om. Nogle sier, at de skal kunne hugge hodet af en tyr med eet slag —

LÆGEN

Og så fortære den bagefter med hud og hår.

MINISTEREN

Men det er sagtens løgn.

KAMMERTJENEREN

Og undertiden, sier andre, gemmer hun datteren midt inde i et bjærg, og så skal de ta hele bjærget fra hverandre og hente hende ud.

LÆGEN

Ja, og det får de kun en eneste nat til. (Til ministeren.) Og det er ikke løgn.

KAMMERTJENEREN

For sådan fortæller man over hele landet, og vi ved, at Deres majestæts undersåtter ikke farer med løgn.

LÆGEN

Og når de ikke kan udføre den slags bedrifter, så — —

KAMMERTJENEREN

Så — pst! — af med hodet!

MINISTEREN

Er du vis på, at dronningen ikke hellere benytter dem på en anden måde?

KAMMERTJENEREN

Ja, jeg er — det snakker alle mennesker om.

KONGEN

græder.

Du skulde ikke ladet ham få andet, doktor, end havresuppe og mælk og fransk-brød, for med en slunken mave render man ikke mange mil.

KAMMERTJENEREN

Rundt omkring hele slottet er der et stakit, hvor hver pæl bær hodet af en halshugget prins, og selv dette syn kan ikke skræmme de bejlere bort, som bare har hørt tale om prinsessens skønhed.

KONGEN
græder.

Du skulde ha giet ham i går i stedet for aftensmad en dobbelt porsjon engelsk salt; så hade vi allerede haft ham indhentet. Hvad spiste han i aftes?

LÆGEN

Hønsesteg, majestæt, derefter skinke med røræg foruden masser af godtøl og vin; hans højhed hade en ualmindelig appetit.

KONGEN
græder.

Hønsesteg, skinke, røræg, godtøl — det kan han løbe på i fire og tyve timer! Vi ser ham aldrig mer. (Hidsig.) Hvad faen vilde han dog ud af landet for?

MINISTEREN

Rejselysten har vel gjort en del, trangen til at opleve noet.

KONGEN

Kan han ikke opleve alt, hvad han har lyst til, her i landet? Har jeg ikke giet ham penge nok, så han har råd til at opleve, hvad det skal være? Jeg har levet her al min tid, og her har været nok til mig. Behøver han så at opleve mer end hans far? Er det måske bedre i andre lande?

MINISTEREN

Umuligt, for her er vi allesammen tilfreds; det er de ikke andre steder. Men når noet vækker alles tilfredshed, det være sig en oksesteg, et digterværk, en ny lovbog eller Deres majestæts rige, så viser det, at samme ting er fuldkommen, og den kan ikke laves om, så den blir bedre.

KONGEN

Ja, men hvordan kunde så prins Johan pludselig blie misfornøjet? Ah — det har han naturligvis lært af dette omvandrende fugleskræmsel af en digter, som jeg desværre ikke hurtig nok fik jaget ud af landet.

MINISTEREN

Det kunde være kommet uden ham. Ti utilfredshed er en sygdom, som tit opstår uden påviselig grund, og den skal behandles skrappere end andre sygdomme, og man skal ikke betænke sig på at bortskære af statslegemet alt det kød, der er usundt af misfornøjelse. Utilfredshed er et tegn på, at sjælen er syg, mens tilfredshed viser, at alting er i bedste orden.

OVERKAMMERHERREINDEN
kommer løbende med sin moppe.

Å, min moppe, min eneste moppe på hele jorden! Den er død, hængt.

PAGE

Herregud, har den hængt sig — det væmmelige dyr!

OVERKAMMERHERREINDEN

Sådan hængte den på min dør. (Viser.) Den, der kan finde gærningsmanden, skal få i belønning alt, hvad han kan ønske sig.

SOLDAT
grinende, halv højt.

Hvad faen skulde man ønske sig af sådan en gammel natugle?

KONGEN

Gærningsmanden, han er næm at finde, det vil sige, det er han pokker ikke. Men det er ellers prins Johan. Han har kvalt den for at slippe af sted uden spetakkel. Men skildvagterne — dem behøvede han ikke at kvæle, næ, de skulde nok falde i søvn uden det.

OVERKAMMERHERREINDEN
græder.

Og så blev det stakkels trofaste dyr et offer for sin årvågenhed.

KONGEN

Ja, og de to stakkels, troløse bæster; de skal blie ofre for deres søvnighed! Kald dem frem! — Jeg kunde la jer hænge straks, men det har ingen hast. Hvis prins Johan ikke er til at finde her i landet, så rejser I ud og henter ham tilbage. Så kan vi altid snakkes ved bagefter. Hvis I ikke finder ham, så kommer I igen, dog vil jeg ikke se jeres søvnetryner mer. Min befaling er, at I da, så snart I betræder grænsen, hænger jer op ved jere halse i de første to træer, I træffer på her i mit land, sådan at I på en gang aflægger vidnesbyrd om lydighed mod jeres konge og om retfærdig straf for tidligere ulydighed. Således er min vilje. Skrub så af. (Til Pagen.) Kald øjeblikkelig på prins Peter og hans hovmester! Nu holder vi statsråd her med det samme. Det er min agt at foreta en vigtig regeringshandling. Sæt jer så her. (De sætter sig alle fire.) Først vil jeg spøre jer -- —

KAMMERTJENEREN
hoster.

KONGEN

Vent med den hoste, kammertjener. Hoste kan du jo altid, hele dagen, når du ikke har andet at bestille.

KAMMERTJENEREN

Jeg sidder og blir forkølet, majestæt.

KONGEN

Det er en meget utidig og illoyal forkølelse! Sligt kan du lægge dig til i din fritid. Altså: Først vil jeg spøre jer, om ulydighed bør straffes på enhver undersåt.

ALLE TRE

På enhver, Deres majestæt.

KONGEN

Det mener jeg med. Selv om det er kronprinsen -- -- Nå, har jeg ikke ret?

ALLE TRE

Selv om det er kronprinsen.

KONGEN

Så vil jeg foreta en tronfølgeforandring, idet jeg afsætter min ulydige ældste søn og udnævner min næstældste — -- Ah, der har vi prins Peter.

Hovmesteren kommer slæbende med prins Peter, som skråler meget højt.

KONGEN

Hold op med det spetakkel, dreng, og te dig med værdighed! Nu skal du være kronprins.

PRINS PETER
skrålende.

Jeg vil hellere i seng.

KONGEN

Det kommer du siden. Først skal du udnævnes og derpå i seng igen. Så sover du bedre.

PRINS PETER
skrålende.

Jeg vil i seng med det samme.

KONGEN
til Hovmesteren.

Har du spanskrøret hos dig?

HOVMESTEREN
viser.

Her har jeg riset, majestæt.

KONGEN

Jeg spurgte om spanskrøret.

HOVMESTEREN

Spanskrøret, Deres majestæt, bruges fortrinsvis om dagen for dermed nøjere at indskærpe mangelfuldt tilegnede kundskaber. Riset drager jeg væsentlig nytte af om aftenen og om natten for ved hjælp af det at vænne hans højhed til at nyde sin søvn rolig og uden vrangvilje. Spanskrøret bruges til den påklædte ryg, hvorimod riset finder sin naturligste og heldigste anvendelse umiddelbart på de

blottede posteriora. Og da Deres majestæts abrupte ordre ikke tillod en noenlunde fuldstændig påklædning, så holdt jeg riset for det tjenligste instrument at medbringe, hvis noen tugtelse skulde være fornøden på denne tid af døgnet.

KONGEN

Så, nu tav den dreng da stille.

MINISTEREN

Ja, den stråle skal nok bringe en mand til tavshed.

HOVMESTEREN

Min høje elev er altid en tavs beundrer af den veltalenhed, der udgår fra hans lærer.

MINISTEREN

Så! Er han osse en tavs beundrer af de klø, der udgår fra hans lærer?

KONGEN

Ingen vrøvl i statsrådet! Altså, prins Peter! Da din bror har vist sig uværdig til den høje stilling, der ventede ham, så tilfalder samme stilling en gang i tiden dig. Så skal du lisom jeg stå tidlig op og begynde at regere fra morgenstunden af, men gå sidst i seng, når alle landets borgere er gået til ro, og du skal lisom jeg ha rigets nøgler under hovedpuden. Den prinsesse, som din bror afviste med dårlig ringeagt, tilfalder dig. Hun var for gammel til din bror, mente han. Du må vente nogle år endnu, inden du kan formæles, så til dig blir hun endnu ældre, og idet du ægter hende, viser du større lydighed imod min vilje, end din bror vilde ha vist, hvis han — hm.-hm.! — hade taet hende straks. Så er det da besluttet.

ALLE TRE

Det er besluttet.

KONGEN
til pagen.

Spring op og hent mig protokollen, at vi kan få det indført. Og hør så her, hovmester, nye ordrer; Prins Peter skal ikke lære alt, hvad han har begyndt på, men kun, hvad der er nyttigt for ham som konge, og hvis det er altfor meget, da kun det allernyttigste af det. Du skal heller ikke længere bruge riset, hverken det ferske eller det saltede, til hans pos— — --

HOVMESTEREN

Posteriora, majestæt.

KONGEN

Posteriora. Spanskrøret falder ligeledes bort. Hvis overhovedet en tugtelse skulde synes nødvendig, så kan vi — øh -- så kan vi jo — -- —

KAMMERTJENEREN

Forhandle om det i et nyt statsråd.

MINISTEREN

Jeg foreslår at henlægge det spørsmål under krigsministeriet, da det falder ind under begrebet disciplin.

LÆGEN

Jeg synes, indenrigsministeriet -- —

HOVMESTEREN

Når man, som tilbørligt er, betragter sagen fra dens etiske og moralske synspunkt, så ser jeg kun, at der kan være tale om kirke- og undervisningsministeriet.

KONGEN

I forstår ingen ting. Det skal afgøres af et udvalg af alle ministerierne, hvori jeg er formand.

ALLE TRE

Hans majestæt har ret.

KONGEN

skriver i protokollen, som imidlertid er kommet; mumlende.

Prins Johan — — opsætsighed — afsættes — prins Peter overtar — — min nabos ældste datter.

LÆGEN

hviskende.

Hvor gammel kan den tilkommende, nådige dronning omtrent være?

KAMMERTJENEREN

Ikke meget over de fyrre.

MINISTEREN

Jeg har en datter, som til den tid er tjenlig — -- hm.-hm.! -- så kan der måske blive brug for en mætresse — — så kan man måske endnu nå at blive — — hm.-hm.!

KONGEN

Skriv så under. (De gør det.) Statsrådet er forbi. Alle forføjer sig til seng. Kammertjener, spring op og ta mig et par ekstra mavebælter frem, og mine varmedunke skal fyldes på ny. Og gi ordre til, at der blir lavet hyldete og havresuppe, doktor, at vi kan ha noet parat til at møde en forkølelse med.

Tæppe.

KNUD KNUDSEN-HJORTØ

PORTRÆT GOTFRED RODE

SKITSEBOGSBLAD GOTFRED RODE

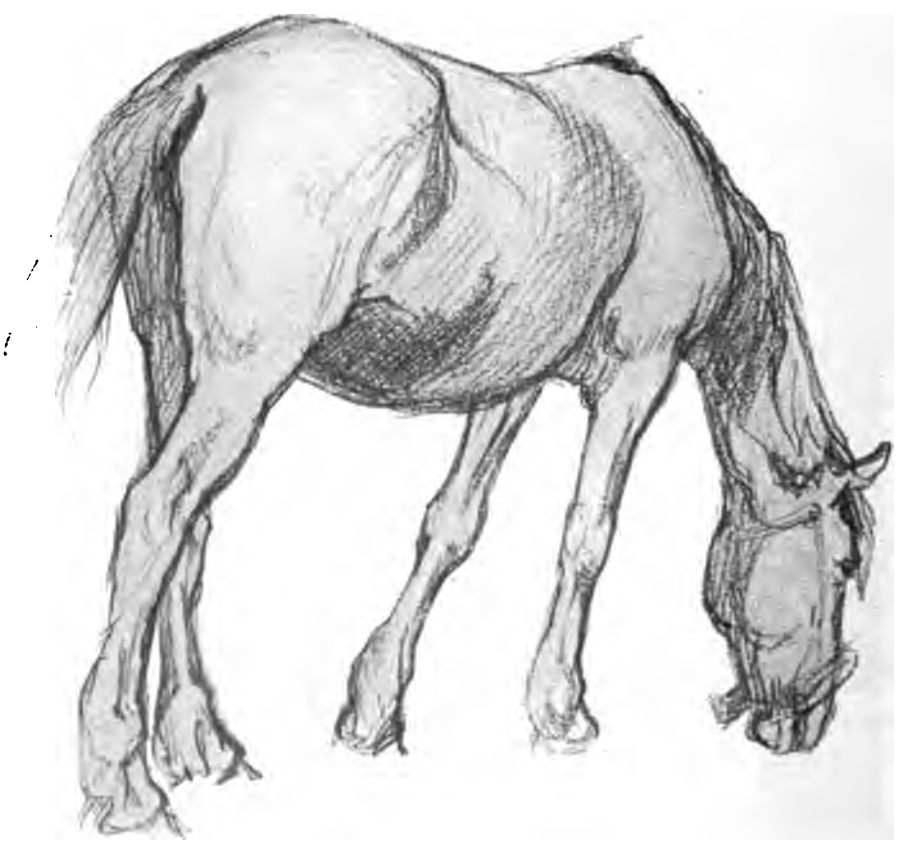

SKITSEBOGSBLAD GOTFRED RODE

SKITSEBOGSBLAD GOTFRED RODE

SKITSEBOGSBLAD GOTFRED RODE

GOTFRED RODE

RACHEL*

DRØMMEN

Var det om mig og om hende?
Din Tro — er den end ikke slukt?
Du gamle, enfoldige Kvinde,
du drømmer mig alt for smukt.

Jeg tænker paa Drømmen og paa dine Ord;
det var saa, du fortalte det, kære:
du sagde, du var, du vidste ej hvor,
men et Sted der var dejligt at være.

Du sagde, at Sol ind i Stuen der brød
i brede og løvgrønne Strimer.
Der var Lyd i det fjerne; som Jubel det lød
af Børn, der maa lege i Timer.

Du sagde, at selver du sad i en Krog
og saa os og vilde dig fjerne.
Vore Øjne — de sang i et straalende Sprog,
og begge vi lyttede gerne.

* Rachel I, se Side 265.

Men hun laa blidt i Stolen strakt
og Kinderne var blege.
Jeg havde mine Hænder lagt
paa hendes Arme vege.

Saa skær hun var at skue
og Kjolen hvid og let.
Du sagde, du syntes,
at hun var meget træt.

Den ene kun paa den anden saa,
alt, hvad vi var, i de Øjne laa.
»Jeg tror, hun var syg,« du siger;
»I tænkte slet ikke derpaa.«

Der er ikke mere!
Hvad end der var sket,
skal jeg ikke leve,
hvad Drømmen har set.

Men i mig jeg aner
den strømmende Lyst,
der flød af de Stunder
og fyldte mit Bryst,

bølgende, ene,
mægtig og bred,
som var den ej Tid,
men Uendelighed.

Ja, vist har du vældet mig Tankerne frem,
der vugget sig havde til Hvile.
De sværmende Tanker — jeg kalder dem hjem
til de Savn, der har lært sig at smile.

Tænkte du Trøst mig at yde?
Vil du, jeg Drømmen skal tro?
Bedre du burde dog tyde,
at hvad nu jeg forlanger er Ro.

Eller vilde maaske du erfare,
hvordan det staar til i mit Sind?
Det Haab, jeg ej kunde bevare,
jeg slipper ej mere derind.

Eller vilde blot Minder du vække?
Det kunde saa vel jeg forstaa.
De har ikke Magt til at skrække,
gerne tilbage jeg saa.

Gamle, enfoldige Kvinde!
Kald, saa tit du vil!
Det hænder vist ingen Sinde,
jeg ikke tør lytte dertil.

Men der har været en Tid,
da din Drøm havde smærtet mig saa,
at jeg græd for en Lykke saa blid;
jeg vidste, jeg ej skulde naa.

HYRDEFANTASI

TIL RACHEL

Da vi først os mod hinanden vendte,
tænkte: Hvem er han, og hvem er hun? —
Næppe kan jeg huske, hvad der hændte,
men jeg digter dog om Mødets Stund.
For jeg mindes, hvad der laa derunder:
at mit Hjærte vaagned op af Ro —
og hvad der sprang frem af nogle Stunder,
da vi stode sammen ene to.
»Fremmed jeg Dem synes, mens jeg siger
Dit og det og Dat, saa godt jeg kan,
og fra mine Deres Tanker viger.
Kan jeg ikke slaa det rette an?
Og det er dog, som om jeg Dem kender;
vi maa før hinanden have set.
Og jeg synes, vi har været Venner.
Er det glemt, maa sket dog være sket.
Naar jeg tænker paa, hvor det har været,
synes jeg, jeg ser Dem i det fri,
og jeg føler mine Tanker snæret
i en gammel Rytme-Melodi.
Nynnende De gaar, og der er spiret
op saa fløjelsblødt et Græs af Jord;
Engen er af hvide Blomster siret,
og De har en Stav af Perlemor.
Mener De, at Sanserne mig svigte,
saa forbavset som De paa mig ser.

Om Dem staar en Duft af gamle Digte,
Digte, som man ikke skriver mer.
Jeg har syslet med dem mellem Stunder,
set paa Hyrders og Hyrdinders Færd.
De var deriblandt. Ved hvilket Under
gaar det til, at jeg skal se Dem her?
Nej, det Indtryk bliver ikke mindre,
men forstærkes, naar jeg ser Dem le.
Deres Navn — kan De det ej erindre,
underskønne, strenge Galathe?
Maa jeg følge Dem, som De maa byde?
Lytter De, o, lyt endnu en Stund!
Vi De høre Hyrdefløjten lyde,
skal jeg gerne sætte den for Mund.«
Og et Smil, et lille Nik du sendte
mig til Svar, og Ordets Tone blid —
og mit Digt mig fører ad de kendte
Veje til den næste, glade Tid.
Over Engen gaar jeg ved din Side,
glemmer Hjorden, for du er saa skøn,
og at Tiden let skal for dig glide,
synger jeg om Venus' lille Søn.
Hvid som Mælken i sin Moders Bryster,
rød som hendes Læbers skære Blod,
flyver han fra Vester og til Øster,
Sommerfuglevinger paa sin Fod.
Hvem har lært din Læbe saa at smile?
Hvem har lært dit Øje saa at se? — —
Gerne vilde her jeg længe hvile,
men jeg ved, at det kan ikke ske.
End en Stund vi sammen fremad drage —
og vi vidste knap, hvorhen vi kom,
før du standsede og saa tilbage,
sagde mig, du maatte vende om.
Over Hyrdeengen var vi naaet
langt ind i det virkeliges Land;
gerne vilde jeg, du skulde gaaet
længer med, — men, naar du ikke kan —.
Tavs du trykked' begge mine Hænder
og jeg ønsked dig al Hjertets Fred:
»Skal vi ogsaa skilles, er vi Venner,
for kun godt vi om hinanden ved.«

FRU MARIA MED DET LANGE HAAR

Et Frø fandt Jord en Stemningsstund,
en Vækst i Vejret skød,
men glemtes af Himlen og Gartnerens Haand;
er endnu ej den død?
Maria med det lange Haar,
er du endnu i Live?
Blomsterlil, hvad Skæbne
var det, jeg vilde dig give?
Et Træ jeg havde ved Siden dig sat,
der trued dig med sin Skygge;
et Solstrejf lod jeg til dig naa
med Anelse om Lykke.

Maria er ført hjem som Brud
til tunge Kaar og stride,
trods hun kan gaa den hele Dag
og Fløjel og Sindal slide.
Hun er saa fin som en Fugleunge
og som dens Fjer saa let,
men hendes Vinge hænger
alt for tidlig træt.
Ej er der Kvidder i Røsten nu,
som før var til Jubel stemt;
forknytte de Sølvertoner
ligger i Struben gemt.
Frygt bøjer hende som alle dér;
hun kendte ej før dens Vægt.
Det siger om hendes Husbonds Sind
en liden tolvaars Knægt:
»Vi skulde strigle Hr. Peders Hest,
den sorte, han kalder sin kære —
det eneste Dyr i den hele Stald,
der kan Hr. Peder bære.
Hesten vilde baade bide og slaa,
da Striglen den fornam;
vi fløjtede sagte
og tænkte at gøre den tam.
Den vilde dog ikke taale os dér,
af Baasen ud vi løb;
da hørte vi Hr. Peders Trin,
og ind igen vi krøb.
Dyret drejed sit Hoved rask,
i Ditlevs Arm det bed;

han smækkede det over Snuden —
da blev Hr. Peder vred.
»Slaar du min Hest, din Hundetamp,«
han skreg — et Spir han tog;
jeg greb i Hesten
og hørte, han slog.
Den rørte sig ikke,
Ditlev laa død;
jeg slæbte Liget til Skarnet ud,
som Husbond bød.«

Og saadan hersked Hr. Peder dér,
man gjorde, hvad han vilde;
kun een lød ham ikke,
det var hans Hustrulille.
Han vilde af hende Godvilje faa,
som hun ham gav med Glæde,
men vakte kun en Gysen
i alle de Lemmer spæde.
Han kunde ej tvinge frem det Smil,
han vilde om Læben se;
han prøved at bede —
hun flygted i vilden Ve.
Han kunde ej glemme den Stund, han bad - -
og ingen Sjæl paa Jord
siden saa haardt han pinte
i Gerning og i Ord.
Han slæbte en Terne ind engang,
hvor Fru Maria laa;
med Vold blev hun taget,
hans Hustru saa derpaa.
Fortvivlet gik daglig hun op og ned
og grubled i Urtegaard,
og efter hende slæbte
det lange, brune Haar;
og hver Gang hun vendte uden Raad,
forgræmmet og forgrædt,
det var den liden Silkesko,
den traadte derpaa saa let.
Og ingen kunde fange et Glædesglimt
i hendes Øjne graa
foruden unge Hr. Oluf,
hver Gang hun Svenden saa.

Og derfor kom Hr. Oluf did;
sin Frændes Dyr han beded,

men Vildtet, der gik i Urtegaard,
han havde gerne fredet,
ti som han jaged allerbedst,
var hjem hans Tanker fløjne,
til Fru Marias lange Haar
og til de vaade Øjne;
og naar hendes Blik til hans sig stjal,
saa tit han bød Farvel,
en væn og dejlig Tanke
ham fulgte den hele Kvæld:
at Lykken bar det unge Mod,
at kækt han traadte frem
og førte Fru Maria
bort til sit eget Hjem.

Men blot han atter Hr. Peder saa,
besejret han sig fandt; —
kærere hun blev ham,
og Dag paa Dag der randt.
De turde ej ene tale,
men hendes Øjne bad;
han vidste, at skulde hun blive dér,
blev selv han aldrig glad.
Da mælede han en Morgenstund:
»Det vil jeg Eder love,
for Eder skal jeg virke,
inden jeg gaar at sove.«
»Og vil du vove for mig dit Liv,
og finder du kun din Død,
da binder mig intet hertil mere,
da ender jeg selv min Nød.«
Hun gav ham sin lille, skælvende Haand,
de bange Øjne straalte,
fordi han gik mod Fare,
som han for hende taalte.
Han kyssede Haaret, og redebon
sin kære han forlod,
men da han saa Hr. Peder,
sank det unge Mod —
saa dybt, som ej han havde tænkt,
det kunde for nogen ske;
Hr. Peder stirred paa ham
og begyndte at le.
Han vilde det hæve og styrke igen;
helt var Viljen lam.

Bort han red fra Gaarden
alene med sin Skam —
i Jægerdragt, med Bue og Pil,
som om han vilde jage,
og Fru Maria venter angst,
at han skal komme tilbage.

Dagen gik, men langsomt kun
for ham og for hende.
Hun tænkte: »Han maa komme,
før Kvælden er inde«.
Han syntes, at sit hele Liv
han blev sig selv til Spe;
frit han turde ikke
i Øjet igen hende se.
Det led mod Nat. Maria lytted
langeligt mod det fjærne.
Hr. Peder sad ved breden Bord
og lefled med en Terne.
Hr. Peder tænkte kun derpaa
det Hustrusind at kue;
hun tænkte paa sig og sin Hjærtensven,
begyndte for ham at grue.
Dersom han svigted hende nu,
det sidste Haab han dræbte.
Hun sneg sig ud, hun sneg sig ind,
paa Gulvet Haaret slæbte.

Da lysnede det i de skræmte Drag,
det sang i Øret blidt;
hun hørte mod Jorden Hovens Slag —
men ikke Trav, kun Skridt.
Hvad var der hændt derude vel?
Ellers did han fo'r —
Havde den Hest sin Fod fortraadt?
Angred han selv sit Ord?
Træt havde Hr. Oluf sin Ganger rendt,
ej længe saa langt den gik,
men ej fandt han Ro, før atter
sig selv han prøvet fik.
Maria talte sin Husbond til
— han mindedes ej den Tid - :
»Langsomt bærer Grammen
i Aften din Frænde hid.«
Hun vilde sig ud paa Svalen gaa

at se den Herres Fore.
Hr. Peder sparked Bordet bort,
i Gulvet skar hans Spore.
Hun havde ham alt sin Sjæl forraadt,
bag hendes Ord han saa;
han sagde vel intet,
men alt han tænkte paa,
og frem han tren i Haarets Flod
og greb hende med sine Hænder:
»Dyrt skal han betale
de Tanker, du ham sender.«
Da stødte hun ud et Angstens Skrig
over de Læber fine.
»Hans Liv, du nylig tænkte paa,
du bær' i Hænderne dine.«
Maria knytted den spæde Haand
og raabte Hr. Olufs Navn;
Hr. Peders Arm laa mod hendes Strube
og trykked hende haardt mod hans Favn.
Hun stred imod — nu red han derude
for Livet — Raabet var hørt;
saa syntes hun, at hun langt, langt
og længere bort blev ført.
Og Livet forlod den spæde Krop,
de faa, de unge Aar;
han slap hende — blødt mod Gulvet
hun faldt paa sit lange Haar.
Hr. Peder stirred paa Liget,
Hr. Olufs Ganger stod
og drev af Sved i Gaarden
med Siderne røde af Blod.
Selv løb til Hallen han jægerklædt
med Bue og med Pil;
han saa Hr. Peders Nag i hans Øjne
og i hans onde Smil.
Det første Skud, Hr. Oluf skød,
ramte hans Frændes Bryst;
over den faldne han sprang for at yde
Fru Maria Trøst.
Og denne Gang den spæde Haand
rolig laa i hans;
men aldrig før hendes Øjne
han saa foruden Glans.
Da skønnede han, at hun var død,
men vilde først sent det tro:

»Nu har jeg selv forspildt det,
at du kunde hos mig bo.«
Han kaldte Karle og Piger ind
at rede for de døde,
sagde dem, hvad der var sket;
de kendte ham og løde.
Ingen lagde paa ham Haand,
Hr. Peder var alle forhadt.
De bad ham blive til Morgenstund
og ikke ride ved Nat.
Han nikked: »Jeg tænker, at Grammen
til Fart er alt for træt;
den trænger vist haardt til Hvile
og har til Hvilen Ret.«
De loved, de skulde den pleje saa godt,
som dér det kunde ske.
Han sad en Stund, da sagde han,
han selv vilde til den se.
Saa gik han for sin Kummers Skyld
han ej kunde længer bære;
hos den, som bedst han kendte,
maatte en Stund han være.
Og da han stod i Stalden
først Havre i Krybben han kom,
saa trykked han Kinden mod Grammens Hals
og lagde sin Arm derom. —
De havde om Fru Maria syslet,
efter ham blev der kaldt.
»Hun vilde mig fulgt i Døden,
og jeg kom ej, da det gjaldt.«
Han skar en Lok af det lange Haar
og kyssed den fine Mund;
de lyste ham til hans Kammers,
hans Øjne fik intet Blund.
Saasnart han hørte Folk var oppe
gav han dem Besked
straks at sadle Grammen
og gik saa til den ned.
Han sagde til dem; der om ham stod:
»I ser mig ikke igen,«
og red med Lokken Lænketung
og tæt omkring sin Lænd.

OLAF HANSEN

ERIK WAAGE

Er Erik Waage død?

Det kommer mig saa uventet, skønt alle hans Venner hver Dag havde ventet det. Der er vel ogsaa lidt af en daarlig Samvittighed i mit Spørgsmaal, fordi jeg ikke har skrevet til ham, efterat han — den dødssyge Ven — havde sendt Brevkort nede fra Kurstedet Neuenahr, hvor ogsaa *Woldemar* søgte sin sidste Tilflugt mod Døden.

Jeg læser endnu for mig Slutningsordene: »Sukkeret er aftaget, men Kræfterne er ikke blevet større. Hvem der dog var stærk Mand og kunde tage fat ved hvadsomhelst! . . .«

Erik Waage død!

Det gaar pludselig op for mig, at et kort Venskab er bristet for stedse. Og at Danmarks aandelige Fremtid har mistet noget meget betydeligt.

Vi blev Studenter samme Aar, men vore Veje mødtes ikke før Sommeren 1898 paa Frederiks Hospital. Jeg gik paa Krykker med Aarebetændelse i det ene Ben — jeg maatte kun gaa i 4 Kvarter, fordelt paa hele Dagen —, det var Højsommer og jeg slæbte mig afsted under de lyse Linde i Grønnegaardens lange Allé —: da ser jeg pludselig Historikeren, Prof. Edvard Holm, hans Onkel, komme i ivrig Samtale med Waage. Jeg havde Lyst til at raabe Waage an — vi kendte dog hinanden af Udseende — og et Par Maaneders Ensomhed paa en Tid, da Alle var paa Landet, gør graadig efter at træffe Mennesker.

Hvad beskriver da min Glæde, da han — som ved en uvilkaarlig Sympatis hemmelige Forplantning -- kommer alene tilbage og, ligefrem, præsenterer sig?

Og saa viste det sig da, at vi kendte hinanden gennem fælles Studentervenner, meget nøje endda, og — ja, det var for mig i denne gamle Hospitalsgaard som at træffe en Landsmand i Udlandet, hvor man paa kort Tid kommer hinanden nær!

Dér gik vi saa i mange Dage eller sad under Lindene, og vi betroede hinanden om vore Lidelser -- Lægerne hviskede allerede den Gang om, at hans Sukker-

syge var haabløs —, og alt det, vi skulde gøre, naar vi blev raske! De lyse Linde og de lyse Haab paa en Baggrund af Smerter og Død!

Vi talte naturligvis først og fremmest om hans famøse Digt mod Krøyers »Børsbillede«, som havde skabt ham en pinlig generende Offentlighed — han hadede den Art Offentlighed. Og vi var ængsteligt ærlige overfor hinanden. Han taalte, at jeg fandt Digtet mislykket og lidet rammende. Jeg forstod jo godt hans Idé; det var et Angreb paa *Krøyer*, der havde manglet Sjæl og Bevidsthed til en betydelig Opgave, der havde taget Opgaven mere som blot *Maler* end som *Kunstner*. Det var intet Angreb paa vor Handelsstand, men paa Krøyers overfladiske Opfattelse af den og hans umodige, traditionelle Behandling. Digtet endte — som bekendt — med en Reminiscens fra Rembrandts Borgerbilled; den var meningsløs, naar man tog den bogstavelig, men der laa et Dyb af ædel Kunstbegejstring i den Slutning, naar man tog den figurlig som en Antydning.

Imidlertid — Digtet var uklart og ramte fejl. Det talte vi om, og dér gik denne Mand, der var sig sit Maal bevidst, og undrede sig som et Barn over Menneskenes Lidenhed og Dumhed og over sine Ords uformodede Opsigt!

Af vore Samtaler steg for mig Billedet af en Mand, stammende fra fin dansk Aandsadel — hans Fader Provst W., i nær Slægt med Edvard Holm og afd. Johannes Fibiger —, født midt i et Hjem med den rigeste Guldalderkultur, uddannet med Sans for al Verdens Kultur og selvudviklet i stadig Søgen efter Kulturskattene. Der var i ham en given Form, som han længst havde fyldt ud og kun længtes efter at udvide eller, hvad der vist blev nødvendigt, sprænge.

Han elskede Bøger, fordi Alt, hvad han læste, blev Liv for ham; han talte med sine Bøger. Og han elskede Samtale. *A. C. Larsen* har en Gang sagt: »Vor Tid er ikke mere Talernes, men Samtalernes Tid«, og paa Waage passede disse Ord i højeste Grad. Han var en Mester i Repliken — den var saa naturlig og saa glasklar. Det var netop *Repliken,* man beundrede i hans Digte, da de udkom under Titlen »Ungkarl«, og endnu mere i hans Nutidsdrama »Evige Mure«. Det var al Tid, som om han samtalte med Nogen; og derfor virkede hans Ord, skriftlige som mundtlige, al Tid med Personlighedens Nerve, »fra Leveren«, som om han, ligefrem, som da han kom til mig i Hospitalets Grønnegaard, tog En i Knaphullet for at naa ind til Hjertet.

Ligesom han lærte Livet af Bøger, lærte han det af Samtale ved at høre andres Oplevelser. Og han, der aldrig var kommen i Konflikt med Livet, fordi han var de stille Syslers Mand, blev derved som en Vismand, der roligt vejede hvert lille Ord, hver lille Betoning, naar han hørte om Livets Kamp, og derigennem saa han Mennesker til Sjælen. Naar undtages Soldatertiden, der vel er helt opdragende for slige Stillelivsmennesker, traadte han ikke ud i Hverdagens Hurlumhej. Han var og blev en Mand, der havde sine Idealer hele og ubeskaarne, Ungkarlen, der — som han selv skrev i et Digt — »staar Vagt for Nattens Aandesyner«, og det var vel derfor, at han, første Gang han traadte offentlig frem, med »Børsdigtet« i »Ill. Tidende«, blev saa grundigt misforstaaet og medtagen.

Hans higende Aand og hans Længsel efter Liv lod ham ikke Fred og Ro i den Form, hans Liv havde antaget. Dagens Strid, Menneskenes Vekselvirkning og Udvikling raabte paa ham. En Dag var Formen splittet, som af en uimodstaaelig

Udvé. Og Digteren i ham vaagnede. Han havde saa Meget paa Hjerte, det, som pietetsfulde Læsere nu vil gøre sig den Ulejlighed at finde i hans Digte og i mere legemlig Form i Dramaet »Evige Mure«.

Den personlige Baggrund har »Evige Mure« i den Medfart, Waage led i Anledning af Børsdigtet. Et idealistisk Menneske, som han, maatte naturligt se Konsekvenserne i Forstørrelsesglas.

Om Skuespillets Tilblivelse fortalte han iøvrigt, at han en Dag læste en Akt af Shakespeares »Hamlet«, og at det da pludselig slog ned i ham, *hvor* meget klogere Polonius var i vore Dage, og han skabte den originale Figur Kansleren.

Han tænkte ikke over, at denne reelt *maatte* blive Hovedpersonen, fordi Pendanten til Hamlet, Prinsen, den formelle Hovedperson, blev mindre betydelig i samme Forhold som hans Kansler blev ham overlegen. Waages udprægede Retfærdighedssans og nøgterne Fordeling af Lys og Skygge bød ham yderligere at lade Ærkebiskoppen være en klog Mand, som tænkte fundamentale Tanker for sin Fyrste. De Tanker, der uvilkaarlig skulde fødes hos Prinsen og rejse de evige Mure om ham paa alle Kanter for at motivere hans Selvmord, blev udtalte af hans Omgivelser, saa at den sceniske Interesse gik over paa dem.

»Evige Mure«, som vel nu burde opføres og vække »Det fri Teater« af en lang og usund Dvale, kunde næppe tænkes spillet paa en regulær Scene, fordi det dramatiske Tyngdepunkt er forrykket, og fordi Epilogen uventet indfører nyt Syn paa Kansleren. Scenen taaler ikke slige forklarende Tilbageblik, hvor Forfatteren meddeler, hvad han har glemt at skildre i en Figur; Scenen kræver logisk Udvikling og Belysning, saa at vedkommende Person efterhaanden afslører sig. Men er dette Skuespil ikke *scenisk*, ogsaa fordi det er knapt i sin Form og savner den Bredde, et almindeligt »Publikum« fordrer af Teaterstykker, saa er det til Gengæld meget dramatisk, og et literært opdraget Publikum vilde se det med fuld Forstaaelse. Det rummer fortrinlige Roller til Nyskaben og yderst virkningsfulde plastiske Optrin.

For en *Læser* vil det rumme Summen af en begavet, 30-aarig Mands mangelunde splittede Tanker i Figurers Form. Den naive Idealist og Himmelstormer, den hjertevindende, skeptiske Kyniker, den humane Mystiker og hvad ved jeg?

Betegnende for Waage bliver maaske derved ogsaa de 3 Arbejder, hans Pen og maaske endnu mere hans Tanker syslede med i det sidste Leveaar: En Bog om Walther von der Vogelweide med Oversættelser af denne Sangers Digte, Blasfemiens Historie og en Doktordisputats om Lessings religionsfilosofiske Idéer.

Dette tyder vistnok paa, at Waage, om han havde levet, snarere var blevet videnskabelig Forfatter end Digter.

— — — Derinde i Hospitalets Lindegaard talte vi sammen; saa rejste han hjem til sin Faders Præstegaard i Herlufmagle, men kom imellem til København og besøgte mig al Tid. Da han nu i Sommer atter laa paa Frederiks Hospital af den snigende Sukkersyge, sad jeg næsten daglig ved hans Seng. Al Tid var han livlig i Aanden, men udtæret og mat. Al Tid syslende med Idéer, al Tid for svag til at arbejde med dem.

Efter Venners Raad rejste han for nogle Maaneder siden til Neuenahr, kom saa tilbage og — nu kommer Budskabet om hans Død.

Han, som længtes ud fra gamle Former mod en ny uendelig Form — mod at give en Hamlet, Al-mennesket, i vor Tids Skikkelse, — han er død.

Vi, der kendte ham, vil ofte længes efter ham. Saa nær han stod os, var der al Tid noget Fjærnt over ham. Noget ikke af denne Verden, og saaledes vil Erik Waages Minde leve iblandt os.

Aarhus den 14. Decbr. 1899.

JENS PEDERSEN

GUDMUND HENTZE

TILEGNELSE

Til min Broder Helge Rode i et
Eksemplar af *Harlekins Omvendelse.*

BLANDT Instrumenter Violinen lyder,
dens Rigdom ingen Stemningsgrænse kender,
til Himmels sitrende sin Fryd den sender,
dybt smertelig dens Tonehulken bryder.

Men andre Stemmer sig i Flokken melder,
Træ og Metal, enhver sin Indsats sætter:
de kaade Fløjter, drilske Klarinetter,
kælne Oboer, Horn, der festlig smelder!

For Violinen altid Fløjten veg,
naar Buen af en Kunstners Haandled mestret
i ædelt-rolig Skønhed sank og steg. —

Af dig jeg alle Strenges Guldklang venter.
Selv spiller jeg ved Siden i Orkestret
et Par af mine Blæseinstrumenter.

OVE RODE

PORTRÆT AF OVE RODE HUGO LARSEN

OVE RODE

HVER Generation, hvert Decennium har sin Type for den unge Mand. Oftest forsvinder han, naar hans Tid er omme, i det Mørke hvorfra han er kommen. Men er hans Træk særligt fremtrædende og hans Væsen dominerende, kan det hænde, at Litteraturen holder ham fast og overleverer hans Kontrafej til kommende Slægter. Vor Litteratur har givet os en lang Række: Jean de France, Aladdin, den unge Herre i Aandernes Rige. Litteraturen antegner Fænomenet — d. v. s. de Unge der er Tidens virkelige Ungdom, de der en Gang vil føre den videre, de hvis Sjæle gemmer Dagen imorgen, de der kaster en Handling ind i Tiden, før den fornemmer dem, de giver ingen Type til Litteraturen, dem maa den lede op enkeltvis i al deres Særegenhed. Den unge Mand, der bliver Tidens Tegn, det er ham, der er dens Skygge.

Vor Tids unge Mand er den omvendte Harlekin. Det er Ove Rodes Fortjeneste at have gjort hans Konturer skarpe i Bogen om Harlekins Omvendelse.

Denne Figurs Psykologi stiller ikke store Fordringer til Sjælekundskab. Det er andre Evner, der gør sig gældende ved Tegningen af hans Fysiognomi. Han er sammensat af faa og lidet indviklede Egenskaber. Han er først og sidst Lyriker, en Upaalidelig, en Stemningsrytter, der rider efter Klang og Toner og Fanfarer, men hvem en Sag aldrig brænder hans Sjæl igennem. Han er derfor i ypperlig Grad egnet til at være Farcefigur. Og saaledes har Forfatteren tegnet ham og lagt sin Komedie over ham. Som saadan stilles han ikke i noget oplysende Forhold til en bestemt Idé og dens Vækst i en Menneskesjæl, hans Væsen er udtømt i hans Elskovsforhold og hans formelle Stilling til sine Venner og den Sag, han giver sin Ungdom og forraader.

Harlekin er farlig. Hans stemningsfyldte Væsen er bedaarende, han finder festlige og vittige Ord for sine Tanker, han kan blive dyb og følsom, og han giver sig saa ganske hen i Øjeblikket, at han uvilkaaarligt river sine Omgivelser med og bliver Mænds og Kvinders Yndling. Han faar Ry for at være aaben og hensynsløs: det er nemlig altid de tilfældigt tilstedeværende, der faar Del i hans Stemning og bliver Objekter for hans Humør. Men saa er der heller ikke mere i ham. Han er blot Akkorder, men ikke Melodi. Sin Elskov deler han, kvindekær og kvindesvag, mellem Nattens Piger og den unge Kvinde, der har givet ham en Elskov, der aldrig spørger, og hans Had til Samfundet, hvis Forhold til Menneskets evige Fremskridt er som Kattens til Rotten, flakker for Pustet fra hans Humør.

Han hører til dem, der altid vil forraade den Sag, de giver deres Tilslutning. Naar den første Rus er ovre, og den daglige Kamp begynder med alle de smaa Træfninger, der ikke altid giver Stemningen Luft under Vingerne, saa er Harlekin en skønne Dag borte. Han har faaet Hjemve (!) efter sin Barndom, hvor Byens ansete Mænd — Pjerrot og Cassander — tog ham paa Skøde og kælede for ham; men de Mænd, der kaldte ham Vaabenfælle og gav ham deres Venskab, de kæmper nu med Harlekin i Ryggen. Harlekin har aldrig med en Mands Hjerne forstaaet den Sag, han kæmpede for — han har kæmpet for den, fordi det hed sig, den var ung. Herren bevare én for éns Venner!

Det er denne Skikkelse, Ove Rode har tegnet. Han har taget ham, som han forefandt ham, men skildret ham med det lystigste Vid og den fineste Skemt, og med bidende Ironi har han kastet Harlekins Maske over denne Tidens bedrøvelige Ridder uden Frygt og Dadel og givet ham hans Navn for Fremtiden. Man kan altid indvende meget mod en Bog; man kunde her, om man ogsaa ser bort fra de Grænser, Forfatteren forsigtigt har trukket om sit Skuespil ved at give det Maskekomediens Form, navnlig gøre Indvending mod den lovlig lette Samvittighed, hvormed Forfatteren har forklaret Anledningen til Harlekins Omvendelse, man kunde tænke sig en sjæleligere og fantasifuldere Opredning af dette Forhold, en tungere Indignation; men det er bedre at tage Bogen som den er. Den er ikke til at tage Fejl af.

Det er ogsaa morsommere at konstatere, at her er en Forfatter, der har det sjældne Fortrin at kunne vælge sig en Form og et Emne, der nøjagtig svarer til

hans Evner. Og Emnet er et af de ikke hyppige Fund, der belyser et Tidsafsnit midt i en af dets farligste Fremtoninger.

* * *

Nu staar altsaa Ove Rodes Maskekomedie om »Harlekins Omvendelse« paa Reolen ved Siden af Helge Rodes sære Essens-Dramer. De to Forfattere klæder hinanden. De ligner hinanden i Ynde og Sindstroskab og er dog saa yderst forskellige. De virker paa én som Aften og Morgen.

Naar man i en ledig Time staar og vugger deres Bøger i Haanden og blader i dem, saa er det, som tog Helge Rode én ved Haanden og førte én ud i en tidlig Morgen, hvor Livet brister og vaagner i Morgenrødens kølige Glans; han ser sig omkring med sit underligt oprejste Hoved og sine forundrede, vidtaabne Øjne, der ser ud som spejdede de efter Toner, og man hører ham hviske skælmsk og naiv, mens han gaar ind mellem Stammerne: Min Gud, der er Dug paa Træerne!

Men Ove Rode har skrevet sin Bog om Aftenen. Denne Maskekomedie med de yndefulde og vittige Vers er skreven af en Mand, der gennem det vanskelige Arbejde med Dagens Politik er forbleven sin Ungdom tro. Hen mod Natten, naar Dagens Optrin er faldne sammen og Aftenen er bleven ensom, har han taget sin Ungdom frem og formet den til en henrivende Bog, — som han nu med en vittig Grimace har slynget i Ansigtet paa et ynkværdigt Samfund. Denne Forfatter ser ud som en Mand, der aldrig kommer paa den »rigtige« Side, men som vilde kunne taale megen Anseelse uden at blive Bedsteborger for det. Det er ikke ganske almindeligt. Hans Bog er paa samme Tid moden og alvorlig og meget ung og skemtefuld.

Ove Rode har hidtil ikke udgivet meget. Han kendes fra en Del spredt trykte fine eller lunefulde Vers og en Række kaade, harmfulde Skitser og Scener, som han har samlet under Mærket »Tys« — et Mærke som tidligere ikke var sjældent i »Politiken«s Spalter, men som nu kun viser sig en enkelt Gang, naar Dagens hastige Begivenheder har sat Forfatterens Vid i ungdommelig Svingning — men nu har han samlet sit Lune og sin Harme til en Bog, der burde være som en Katekismus for alle svage Sjæle i vore omvendelsessvangre Tider.

Med Harlekins Omvendelse har Rode opfyldt Løfter.

Komedien om den unge Harlekin, der er ung som et Føl og livslysten som en Poet, men omvender sig i rette Tid og opnaar Samfundets Hæder og den lukrative Stilling, det er at være Arving, er først og fremmest skreven med særdeles megen Ynde.

Saaledes Kærlighedsforholdet mellem Harlekin og Columbine.

Naar Harlekin har været hos hende om Natten, siger han Farvel til hende med disse smaa varme Ord:

Min søde Veninde, min yndige Due, min lille Veninde, min Skat.
Tak for alt — for i Gaar, for i Dag, men allermest for i Nat.
Tak for alle de gode smaa Kys, for din Haands det kærlige Strøg,
Tak for hvert Smil, der om Øje og Mund sig rynked i Alvor og Spøg.

Tak for din Haand og din Mund, for dit Haar, for dit varme Legems Pragt.
Tak for hvert eneste, eneste Ord, Du i Nat har mig hviskende sagt.
Min Columbine, min søde Veninde, min lille Hustru, min Skat,
din Harlekin gaar, bedrøvet og træt, med tusinde Tak for i Nat.

Og Columbine kalder ham:

Harlekin, lille Harlekin god, min Dreng, min Sommerglæde,
min Jubel, min Trøst, min eneste Ven, jeg kunde af Lykke græde.

Columbine staar fint tegnet i Komedien, saa kær og god, og en stærk lille Pige. Elskoven er ved at blive skær og ung i Digternes Munde nuomstunder. Pyntelige Bryllupsvers og Familiepoesi er ikke rigtig i Kurs længere — undtagen som Julegave til Malere. Det er en forsvarlig Fornøjelse oven paa Gennembladningen af »Juleroser«s ubegribeligt flove Samling Erotik i Blyant og Pensel at faa unge Forfatteres Vers i Haanden. Et af de kønneste Digte i Aakjærs nyligt udkomne Digtsamling handler om en ung Kvinde, der lukker sin Elsker ind ved Nattetid, og Columbine er kærest og henrivende ung, naar hun lukker Vinduet op for sin Harlekin og aabner ham sit Kammer og giver ham sit Legeme og sin Elskov og sin Lykke og lægger sine Arme om hans Hals:

Om Halsen jeg lægger dig Hænder smaa. Men stærke de er, maa Du vide,
den Lænke skal ingen Verdens Magt os nogen Gang sønderslide.

Men Columbine har ikke blot stærke smaa Hænder, hendes Sjæl er god og stærk. Hun giver Harlekin sin Elskov hel og ubeskaaren, hun spørger ham ikke, hvorfor han kommer og hvor han gaar hen, hun er hans, naar han kommer, og naar han er borte ejer han alle hendes Tanker, og hun elsker ham for hans Ungdom og Galskab og glade Trods mod Hykleri og Gammelmands-Vælde. Hun havde fortjent en bedre end Harlekin. Da Harlekin som en Pjalt falder i Armene paa det Samfund, han hader, og Columbine nu endelig af Faderen gives til ham — da er hun bedrøvet. Hun kender ikke sin Harlekin længere, det er en fremmed Mand, hun gives til:

Harlekin, Harlekin! hvor blev Du af! Mit Haab, min Livsens Glæde.
Min eneste Ven paa den sorte Jord. Jeg kunde af Sorrig græde.

Columbine voxer sig større for én, naar man lærer hende helt at kende. Fra en lille god Pige bliver hun den unge Kvinde, der er selve den evige Ungdom, for hvem ingen større Sorg gives, end naar Fejgheden pletter den Mands Sjæl, til hvem hun havde sat alt sit Haab.

Columbine var født til at blive en modig Mands Lykke.

Tegningen af Harlekin er nødvendigvis mere indviklet end den af Columbine. Forfatterens Had har været virksomt under Udarbejdelsen af denne unge bedaarende Harlekin, der som en ægte Harlekin ender med at overgive sig paa Naade

og Unaade til det Samfund, hans Ungdomsvid saa inderligt snertede. En ikke ukendt Løbebane her til Lands.

Harlekin er en Galning. Selvskreven Fører i Drikkelag og Skemt blandt Byens Ungdom. Hans Lune er altid vaagent. Og det kan straale af bidende Vid og lynsnare Sarkasmer. Som da han finder rappe Ord for Pjerrots Gerning — Byens Stolthed og Landets Hæder — i Visen om de skelende Øjne og rystende Hænder: om Manden der styrer for Rettens Gang, men hvis Øjne skeler efter Fortjenesten: Aa Gud, hvor de Øjne skeler! Om Manden der vogter for Rigets Dyd, men har saa kærlige Hænder:

De klapper de arme smaa Synderes Haar,
saa varsomt de nedover Skulderen gaar,
de rører saa fromt deres Bryster,
— — — —
aa Gud, hvor de Hænder ryster.

Men man begynder hurtigt at nære Tvivl om Harlekins Oprigtighed. Man begynder at fornemme, at der ikke er nogen Mand bag Viddet. Harlekin vil vist helst af alt blot tage sig Verden let? Hans Lidenskab for Columbine er ikke større, end at han stadig søger Nattens lystige Fugle. Han kender dem særdeles godt og beskriver en saadan Natlærke i saa nøjagtigt trufne Vendinger som disse:

Kender ikke! Jo, Død og Pine,
det er en rigtig brillant lille én
med lynende Øjne og rappe Ben,
en Pige rigtig efter mit Sind.

Og skønt han midt i Lystigheden kan blive ensom og gribe Vennens Lut og synge den henrivende Vise om de to smaa hvide Kid, der er hans Elskedes Bryst, og skønt han bliver rasende, naar nogen i det Lag vover at nævne Columbine:

Om Columbine I tie maa,
hende kan I dog ej forstaa.
Det er det stolte, I ikke aner;
der findes de rene, hvide Svaner,
hvis Flugt saa højt over Jorden gaar,
at Dammens Snadren dem aldrig naar.
Leonora — Conima — hør, hvad jeg siger
I er rigtig gode, elskværdige Piger,
duer til at slaa en Nat ihjel. —
Men Columbine er Livet selv —

— saa bliver hans Elskov lidt bleg, hvor oprigtig den end kan være, ved Siden af hans unge Elskede, der ved, at hun ejer det bedste af hans Hjerte, og som drømmer om ham, naar han om Morgenen gaar hjem fra Svir og Galskab:

Hvor trygt jeg har sovet, og hvor jeg har drømt. Over alle Tage det graaner.
Det gryer ad Dag, den grimme Dag, der alle mine Længsler haaner.
Mer vil jeg sove og mer vil jeg drømme, hvis blot jeg mit Hjerte kan tvinge.
Med fjerne Klokkers forvirrede Klang jeg hører det festligt ringe.
Harlekin, lille Harlekin god — — —
— — — — — — — — — — — — —

Og som Harlekin i sin Elskov er Lyriker og ikke Mand, saa viser det sig, at hans Ungdoms Had mod et Samfund, hvor Sandheden og Oprigtigheden er vildsomme Stakler, blot har været Stemninger — saa løst sammenføjede, at de falder for den første lidt haarde Prøve. Harlekin bliver omvendt!

I en Scene, der er bidende vittig og hvas som Hugget fra en vred Mands Haand og tillige saa bittert vemodig spejler Forfatteren i Medusas Spejl vore triste Dages Ungdomsomvendelser. Harlekin falder paa Knæ for sine graanede Venner, Byens ædle og fornemme Mænd, med Skældsord som blege Lig om sin Ungdoms Kammerater og sit Hjertes Venner, de der til det sidste vil tro, at ogsaa dette fra ham blot er en ny og lystig Skemt, en ny og herlig Variation over det gamle Emne: Min Søn, vil Du i Verden frem, saa buk. — Men det er den bitreste Sandhed. Han har nu ikke andre Navne til dem end Svirebrødre og Spottefugle, han gør dem ansvarlige for sin Ungdom:

Jeg var svag; jeg blev revet med af stride
Strømme, der ej blev hæmmet i Tide.
I Parentes jeg desuden bemærker:
Jeg har læst en Mængde moderne Værker.
Men fremfor alting en Mand jeg nævner,
der har forført mine svage Evner;
der ved sit Væsens besnærende Ynde
forlokked og lærte mig Kunsten at synde;
der nedbrød min Tro paa Stadens Store
paa Cassander og Pjerrot, — der skeptisk mig gjorde —
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

Og medens den Mand, hvis Ideal Harlekin har taget forfængeligt, tavs og vemodigt gaar, fordi han ikke svarer »en Ven fra igaar, der i Dag er min Fjende«, bjerger Harlekin sig under Mængdens Haandklap over i de hellige og ligegyldiges evige Lejr. Kampen mod alt det, hans Ungdom hadede, er nu forbi. Han er nu optagen i de brave Borgeres hyggelige Lag og drejer nu med foldede Hænder og fyldte Lommer rundt paa de gamle Tankers og anerkendte Løgnes evige Valse. Det gaar i Komedien som i Livet, Harlekin gaar ind til den varige Hæder: han har sveget sig selv og sin Ungdom.

Denne Maskekomedie, der er saa rig paa munter Vid og bidende Skemt og yndefulde Vers, og i hvilken man kan studere »Politiken«s specielle Stil, der her har naaet sit Højdepunkt og sat sin fineste Blomst, er da i sin Udgang dybt al-

vorlig. Ove Rode har i denne Bog, der er som en kælen Kat, der stryger én med Poten, mens den sætter Kløerne i under Kærtegnet, nedlagt og hvæsset som en skarp Pil hele sit mandstunge Had mod et Samfund, hvor Pjerrot og Cassander er ledende Mænd, og hvor det er fineste Mode, at unge Mænd staar og forkætrer deres egen Ungdom, mens de ved Smæden af deres »fortabte« Kammerater tillister sig Medaljen for Druknedes Redning og den Anseelse, hvormed Samfundet forlener den, der troskyldigt holder sig til det prøvede og kendte! Rode vedkender sig her det Had, der hos mange unge Rettænkende ulmer stærkt — men sjældent blusser i Lue.

Harlekin har den Undskyldning: at Samfundet modtager ham. Hvis Pjerrot og Cassander var lidt mere Mænd og ikke aabnede Favnen for den, der i Dag raaber højt mod det, der i Gaar var hans Livssag, men tildelte ham de Prygl, der var stillet ham i Udsigt, vilde den Harlekinske Omvendelse vel nok være et mindre eftertragtet Gode end den nu er i vore velsignede Tider.

AXEL GARDE

PORTRÆT AF SOPHUS CLAUSSEN

HUGO LARSEN

PORTRÆT AF THOMAS P. KRAG HUGO LARSEN

HUGO LARSEN

SOPHUS CLAUSSEN SOM LYRIKER

»Det danske Sprog, der har en yndig, en tækkelig, en livsalig Forkærlighed for Mellemtanken og Bibegrebet og Tillægsordet og Stemningens Smaasnakken og Overgangens Nynnen og Bøjningens Inderlighed og *den dulgte Velværens forborgne Frodighed* . . .« (Søren Kierkegaard.)

Der er Digtere, hvis Genis Nyhed har brudt hele Aarhundreders og hele Nationers Liv. Men de behøver ikke at skylle bort tidligere Generationers Sangere: en Bregne kan jo godt i Aftenpustet dirre med i Takt til Skovkronernes Susen.

Men der er andre Digtere, hvis Sang er langt mere farlig for de foregaaende Slægters; og det er ikke de egentlige Genier, men de nyskabende Talenter, de der giver dybtgaaende nationale Karaktermærker ny Farve.

De der forstaa den saare vanskelige Kunst at give gamle Motiver Lyde saa nye, at det hele virker hen til den Fornemmelse, som er al Kunsts Alfa og Omega: dette er ikke hørt før. Nyt, Nyt og atter Nyt — ingen Kunst har nogensinde haft nogen anden Prøvesten.

Soph. Claussen er en saadan farlig Nyskaber. Ikke fuldt saa stærkt som Ludv. Holstein faar han dog maaske de Gamle i deres Grave til at rynke deres Bryn og sukke hjælpeløst og langt, fordi disse Nye har bragt til at falme for dem de Sange, der fyldte forrige Slægter med Fryd og Extase.

Ikke fuldt saa stærkt, fordi Claussen dog er mere væsensforskellig fra de Gamle, end Holstein er.

Det er blot om hans Lyrik her skal siges nogle Ord. Men som kun et Par andre Samtidige har Claussen vidst at give baade sin Prosa og sin Poesi det samme stærke Særpræg.

Naar Duften fra Soph. Claussens Poesi i en Bølge slaar hen over min Erindring, saa manes der frem for mit Syn en Midsommerskov i den begyndende Eftermiddagstime. Den mangfoldige Summen kan samle sig i Stimer af Lyd, der bliver til stærke Rytmer og som snart igen vejres hen. Der vokser Skygger frem

— nænsomt, frygtsomt — det hvisker alle Vegne fra — som fra Skarer af usynlige Elskende — der glimter Guld, og der glimter Grønt fra Skovens Grund . . .

Hans Psychologi — i »Kitty« f. Eks. — var den fuldt moderne, der ikke for nogen Pris vil tegne Mennesker som nogle fattige Beholdere, fyldte med nogle fattige Egenskaber.

Den bedaarende Kitty var uberegnelig som det skiftende Vand, lutter Glimt, lutter rigt, uopløst Liv. Og hans Lyrik har optaget i sig saa intenst noget af Skovens grønne og gyldne Glimten. Hans Billeder er skabte af en smidig og lykkelig Hjerne, der sikkerlig er mere labyrinthisk fangende, end Hjerner er flest.

Men al Lykken i Kunsten — som i Livet — er jo til sidst det Ene: at lade sig fange i . . Labyrinther.

Han kender — som faa i Danmark har kendt den — Overraskelsens Kunst. Og han ved som faa, at den saa berømmede »Klarhed« er noget, vi Mennesker, der forstaa lidt og kort, ikke har megen Brug for i Poesi.

Al den Kunst, der ikke vil virke blot som en øjeblikkelig Lyst, og som man straks er færdig med, maa i sine Billeder have en Logik, der er en anden end Avissprogets.

Al den Kunst, man gennem Aar kommer til at elske, maa have lagt dybt ind i Ens Indre underlige og endeløse Ekkoer, der sover og vaagner og sover igen. Derfor er J. P. Jacobsen bleven elsket som Ingen og har hjemsøgt Sjæle som Ingen. Claussen er, kunstnerisk set, hans Elev.

Visselig har han følt sig hjemsøgt mangen en Gang — som vi andre — af Mallarmés magnetiserende Metaphorer, der gaar helt derind, hvor man blot fornemmer og hvor man er færdig med at forstaa.

Dyb er Analogien mellem Mallarmés genialeste Vers og Soph. Claussens forbløffende »Ekbatana«. Jeg kender intet Vers i nyere dansk Digtning, der i højere Grad end dette er i Stand til at klargøre for En Forskellen mellem det, man for 50 Aar siden forstod ved Form, og det, man nu forstaar derved.

Thi Form er ikke et Hylster, man kan lære sig til at lave og glatte sirligt og sirligere til. Men Form er selve Versenes organiske Liv. Og at være en Formens Mester er dette: at have et inderligt Kendskab til Ordenes Hemmeligheder, at fornemme Ordenes skjulte Lyd og ane en Verden af Nuancers Nuancer i dem.

Der er en skælvende Ordfryd i dette Digt. Han har hentet en undersøisk Dejlighed op fra Ordenes Dyb.

En Formens Mester er Soph. Claussen blevet. Hans første Samling — »Naturbørn« — var lidet ejendommelig. Dens erotiske »Løssluppenhed« var blot rigtig dansk Anstændighed.

Men »Pilefløjter«, der kom saa mange Aar efter, er en Bog saa rig, at det er vanskeligt at blive færdig med den. Bestandig vil man kunne hente nye Billeder op af dens stærke, mandigt koncentrede Kunst.

Og saa er det en Bog, der er saa gribende dansk, der tegner med den kyndigste Kærlighed Sletten, Vandet, »de tætvokste Markers frodige Aftenbehag«.

Og som giver et helt samlet psychologisk Billede af en ægte dansk Mand.

Hellere taler han om sin Glæde end om sin Sorg; og gerne dækker han sit Tungsind med et Smil, der kan virke saa tungt alvorligt.

Og det aldrig døende danske Vemod skygger saa graanende tyst over hans Sind, spejler sig i hans Indre som Foraarets Aftner i et ensomt Vand.

Mangfoldig er Bogen. Fra det knivskarpt pointerede og drilsk satyriske (»Ringens Magi«) naar han lige til det mægtige og dybsindige som i »Buddha« med det fuldkomne Omkvæd, der giver — i al dets Knaphed — Læseren saa lange og saa berusende Visioner.

»Over sagtelig glidende Strand har jeg draget dem hen,
gennem langt ud sig vidende Land har jeg skikket dem frem.
De kom Skove forbi med Tusmørke — rugende Kroner,
de kom Stæder forbi — der var Lys, der var Latter og Toner.
Saa naaed de frem gennem blinkende Sø, over Bjærge og buede Broer,
hjem til det store Nirvana, hvor Fred ej behøves, hvor Striden er død og
Græsset evindelig gror«.

Og Erotikken har baade Toner af kælen øm Fortryllelse (»Hvidtjørn«), af mild Inderlighed (»Tagdryp«, meget Baudelaire'sk i sin Form), af stum Ekstase (»I en Frugthave«), af salig Jubel (»Solskin«).

Hør disse indsmigrende og purpurhede Vers:

»Jeg har drukket mine Vers af din brændende Mund
fanget blide Suk og Vellyd fra Barmens bange Grund.
Men naar sære Toner dirred fra din Læbe uformærkt,
har jeg drukket, hvad jeg trængte af barbarisk og stærkt.«

Og saa har Soph. Claussen i Slutningsdigtet »Røg« samlet alle sin Kunsts Evner. Mærkeligt er det ved den dybe, dæmpede Inderlighed. Mærkeligt ved dets Billeders hedtaandende Liv. Mærkelig ved al den Elasticitet i Ord og Rytme der tegner Røgens fantastiske Arabesker.

Soph. Claussen er en udsøgt og særegen Kunstner i den Generation, der bestandig overskygges af J. P. Jacobsens Geni, og som har genskabt den danske Lyrik.

Vi har ikke megen Grund til at betragte som Storhed den altfor chliché-overfyldte, altfor tilfældige Drachmannske Improvisationspoesi.

Er det ikke en Lykke for Soph. Claussen, at de Ord, som er sat til Motto over disse Linjer, og hvori vor Digtnings Sproggigant genialt har karakteriseret — for bestandig — det danske Sprog, passer især saa forbavsende paa den Soph. Claussenske Poesi.

CHRISTIAN RIMESTAD

MARIANE HØST

UNGE DIGTE

I

ISABELLE

(EN KVINDEPROFIL)

I

HVOR er du nu? Dit Minde suger mig i Brystet.
Hvem giver du din stakkels og knuste lille Stemme?
Den bristede som tusind Bobler brister stille . . .
Aldrig kan jeg glemme din lille knuste Stemme.

Hvem giver du din Mund, og dens bitre-søde Vin?
Din spidse, dunkelrøde og utrættelige Tunge . . .
Dine Øjnes Glød og Løgn — og deres stille, mørke Skær —
Dit lille triste Hjerte . . . aa jo — jeg fik dig kær.

Din Klage over Livet fik ikke Lyd i Ord.
Du hørte stille paa mig, da jeg sa', jeg var bedrøvet.
At Alting var saa tungt. Og min Længsel traadt i Støvet.
Du mumlede saa dødsenstrist og træt blot nogle Ord:

»C'est triste . . . tout ça . . .«du blev saa unaturlig hvid.
Dine Øjne og de dejlige Bryn blev mere mørke.
Det var, som saa' jeg ned i dit Væsens dybe Tørke.
Men du klagede ikke . . . du laa saa varm og hvid . . .

Du laa saa varm og hvid . . . Men saa skød der et Lyn
fra dine Øjne, og du hviskede hæs og næsten vred:
»Ça m'embête . . .« og du rynkede de sorte, tætte Bryn.
Jeg saa den Skumringstime, hvor tavst og dybt du led.

Isabelle! Isabelle! hvor er du . . . er du nu?
Hvem giver du din stakkels og knuste lille Stemme —
og hvem dit svaje og svage Legeme uden Blu —
og hvem det dødsenstriste Blik, jeg ved, jeg ej kan glemme . . .

OKT. 99.

2

Jeg husker en Eftermiddag i Skovene ved Meudon.
Det var vist i Midten af Maj. Skyggerne blev saa lange . . .
Jeg husker et Silkegrønt . . . og et Glimt af et blegnende Blaat.
Jeg husker din tunge Tavshed. Jeg blev saa forunderlig bange.

Da var det, at Solen gyldned et Blad, der bævede grønt.
Da randt mig i Minde en Blodbøg fjernt i en elsket Park.
Ved Løvfaldstide ejed dens Blade en Lød som din Læbes Blod;
Pludselig gled der en Ild fra Stammernes saftfulde Foraarsbark . . .

»Lille Veninde! du véd ikke, hvor din Læbe ligner det Blad.
Ogsaa din Læbe rødmer tyst . . . og se, hvor din Mundvig bæver . . .
Lille Veninde! jeg holder af dig, skønt ikke du gør mig glad.
Der er i dit Blik noget inderligt godt, som ind i mit Øje svæver.«

»Menteu-eu-eu-r« du skreg . . . og lo saa lidt . . . og bed min Læbe til Blods.
Med den mørke Draabe, der piblede frem, sminkede du dig lidt.
Saa sprang du smidig op paa min Ryg med korte og kaade Skrig.
Jeg husker igennem den ensomme Skov et vildt og forpustet Ridt.

Solen gik ned. Vi skulde med Baaden hjem til Paris.
Trætte gik vi, og tavse begge, bort imod Aftenhimlen.
Da var det, et Ord af en Oldtidspoet, visselig trist og vis,
bragte mit trætte, urolige Sind i en stor og tungsindig Svimlen . . .

»Kurtisanen har intet Efteraar« . . . Arme lille Veninde!
Om nogle stakkede Aar har du naaet din Vinter den grumme, den sorte.
Om nogle Aar er al din skælvende Vaar ufravigeligt borte.
Der lever af dig — i et Legem, en Sjæl — et kort og forgængeligt Minde.

I Baaden hjem til Paris jeg sad med din lille Haand i min.
»P'tite chère . . .« jeg fandt ikke andet at sige dig, der var knugende stum.
Vi sad og stirrede begge To langt bort i Aftenens Rum . . .
Jeg husker din Haand . . . den laa som en lille og livsvarm Fugl i min.

OKT. 99.

3

Saa kom altsaa det, som jeg vented:
Hver Dag skal gøre dig mere hvid.
Ene ligger du . . . stum og blid.
Lille brystsyge Blomst ved Vintertid!

Kunde jeg komme og stryge dit Haar!
— i dets Mørke blev du saa endeløs hvid —
Du er ikke mer, naar jeg kommer om Aar . . .

Var jeg nu hos dig, du spurgte mig ømt:
»Hvorfor er du ogsaa bleven saa hvid?
Har du mistet dit Liv, eller Liv der blev drømt?«

— — Aldrig vi læger hinandens Saar,
Ensomme er vi i hver en Tid.
Lad mig leve som du, saa stum og saa blid . . .

DECMB. 99.

CHRISTIAN RIMESTAD

II

TIL —

1

Jeg vented ved Kanalens mørke Strømme,
Et Par Cypresser spejled sig deri,
To stille, hvide Svaner saa jeg svømme
I fornem Ro vort Mødested forbi.

Jeg hørte Kirkens Klokke langsomt ringe
Med tunge Slag igennem diset Luft
Og stille Bud om Solens Nedgang bringe,
Jeg kendte Græssets stærke, vaade Duft.

Du havde lovet, at Du vilde komme,
Naar Kirkeklokken lød og Dagen led,
Jeg blev der, til den halve Nat var omme,
Og er ej, som Du tror, det mindste vred.

Den stille Skønhed tog mig i sin Favn,
Jeg kunde tænke paa Dig uden Savn.

2

Du véd mit Liv er Tvivl. Hvad Luft og Vand
Er for enhver af os, er Tvivl for mig.
Hvert Haab, hver Kærlighed, hvert ja, hvert nej,
Staar vaklende paa Tvivlens Klipperand.

De andre giver jeg i Flæng mit Smil,
De ser ej Narremasken, jeg har paa.
Du var den første, der bag Smilet saa
En Sjæl i evig Længsel efter Hvil.

Hos Dig er jeg mig selv. Om sjældent kun
Jeg blotted Dig mit Hjertes dybe Saar,
Saa føler jeg dog vist, at Du forstaar
Det Sprog, som tales kun med lukket Mund.

At tale er en Kunst, vi alle øve,
At tie blev vort Venskabs haarde Prøve.

3

Jeg burde svinge Versets tunge Svøbe
Om Dine Skuldres lyse Marmorpragt
Og burde i dit eget Blod Dig døbe
Med Navne for min dybeste Foragt.

Men jeg er af en fin og gammel Adel,
Hvis Pligt jeg arved som den ældste Søn,
En Ridder uden Frygt og uden Dadel,
Der evig Troskab svor det svage Køn.

Jeg hilser Dig til Afsked med min Kaarde,
Vær ikke bange, jeg er tavs og stum.
Du synes vist, jeg er en stakkels Daare,
I Grunden rigtig rar, men rædsomt dum.

Nu ja, lad Pøblen bruge Spyd og Pil,
Vi Adelsmænd, vi bruger kun — et Smil.

TEMPLET

Hvad er jeg? — Kun en ydmyg Tempeltjener
I svundne Aanders stille Tempelsal,
En som for deres tavse Bud at lyde
Har glemt sin Længsel og sin egen Kval.

Imellem Templets Søjlerækker ser jeg
Langtborte Verdens Kamp paa Livets Elv,
Og kun af Alterildens Flamme véd jeg
Alt det, som slumrer dybest i mig selv.

Nu er det Nat. Se, Himlens Stjerner lyse.
Du kalder — Alterilden ulmer mat.
Jeg kommer. Mine Guder vredes ikke,
Fordi jeg for en Stund har dem forladt.

DU DRØMMERSKE —

Du Drømmerske i silkestukne Klæder,
Du vandrer udenfor min Tankes Mur.
Paa Murens Tinde staar min unge Elskov
Og spiller kækt i Sol og Regn paa Lur.

Og spiller for Alverdens glade Kvinder,
For Dig og Dine Søstre en og hver,
Dog mest for Dig, Du Drømmerske derude,
Fordi Du vandrer Muren ganske nær.

Jeg véd, at een Gang tier Lurens Toner,
Dig og de andre til bestandig Sorg,
Da har en stille Kvinde fundet Døren,
Den skjulte Dør til mine Tankers Borg.

AK, DØM MIG EJ —

Ak, døm mig ej af disse Tankers Slakker,
Der slynges ud af Sjælens vilde Baal,
Af disse Ordets korte, skarpe Pile,
Der sigte mod et taagehyllet Maal.

Jeg kan ej sige, hvad jeg gerne vilde,
Jeg længes, higer evigt efter Ord,
Der skulde falde som en Regn om Vaaren
Ved Aftentid udover frodig Jord.

Dog saa' Du ikke stundom i mit Øje,
Naar stille Fred om vore Tanker faldt,
Paa een Gang som en rastløs Glød af Baalet?
Saa' Du det ej — og fatted Du ej alt?

MIN KUNST

Saa rig er Kunsten som et dunkelt Vand,
Paa hvilket Aftensolens Straaler spille,
En stille Sø i dyb, alvorlig Fred,
Der dækker tavst sin egen mørke Kilde.

Dybtnede vælder Vandet voldsomt ud
Og bryder Vej sig frem i vaade Flammer,
Men Fladen ligger mild og stille hen
Og røber ej, hvorfra dens Skønhed stammer.

KAI HOLBERG

III

AUGUSTNAT

MARKEN dufter af modent Korn
en sildig Aften i Høst, —
op over Fjorden et Maanehorn
stiger i yderste Øst,
stanger ind i en liden Sky
et gyldentblødende Saar,
mens hen over Vover og Vange
Vinden vaklende gaar.

Langs Skoven fører den alfar Vej,
furet af Hjulets Fælg, —
Løvet gaber i Møde mig
med tusinde Skyggesvælg;
Skoven lurer med skumle Hvisk,
lumsk som en hungrig Trold — —
jeg aner de Svælg saa dybe
som Helved og Hedenold.

Skyerne sejle i sindig Flok,
flade og sorte de ses,
den største ligner en Djævlerok
med en Taagefinne-Kres;
de strække gennem det Evigblaa
Luffer og Tunger ud; —
tyst mellem Skyernes Rande
slynges der Stjerneskud.

Natten rider paa Jordens Ryg
i Rummet sit Elverridt,
rækker sin Skaal, og jeg drikker tryg,
til Nattens Væsen er mit.
Elske dig Gud, min Hjertenskær!
Jeg elsker den store Nat,
rider med hende i underligt Vejr,
elverskudt og besat . . . . .

VINTER-MORGENVANDRING

KLINTERNE blaaner i Taage, —
og Vintersolen, der stiger fjern,
ligner en Plade af glødet Jern . . . . .

frossen Sne under Skoene knirker,
og alle nære Skrænter ser ud
som Ruiner af kalkede Kirker.

Isen ruger paa Vande trindt,
som var Bølgefladen stivnet til Flint
i en mørk, forbitret Stund.
Jeg føler mit Sind af Kulden tynges,
Rimen stænker med graat mit Haar,
hen over Sti som en Gubbe jeg gaar,
vilde gerne igen forynges.

Hen over Sti som en Gubbe jeg gaar
mod Byen, bag hvilken Bakkerne slaar
en Bue, aaben mod Fjorden.
Og Byen er dybt under Taagen sænkt
som Sodom under det døde Hav;
den røber sit Liv alene
ved Vognes Rullen og Hestes Trav
paa Gadernes toppede Stene. —

Da aabnes Bakkernes Taagevizir,
og Stadens Rygning sig rejser,
hvor Menneskestolthed knejser
i ranke Tinder og Spir.
Solen brister i tindrende Brand, - -
det Blaa over Jorden spændes - - -

Jeg strækker min Aand over Luft og Land,
til Tankerne flimre og blændes. —

JEG DRØMTE —

Jeg drømte, at jeg og min Hjertenskær
skulde fare til fjerne Lande,
hvor Solen var større, og Vaaren
bar rigere Løv om sin Pande.

Jeg drømte, at jeg og min Hjertenskær
skulde fare fra Hjemmets Stængsel,
og vi skulde Frihed finde
for al vor evige Længsel.

Saa sejlede jeg og min Hjertenskær
gennem Drømmens Nætter og Dage —

og vi skulde sammen bygge
og aldrig længes tilbage.

Vore gamle Guder som Klipper stod,
vilde stænge for Stavn og Færden —
vi lukte for dem vort Øje
og bad til den vide Verden.

Saa sejlede jeg og min Hjertenskær
vore fjendske Guder til Grunde —
og slog deres døde Tavler
med Ord fra levende Munde.

Saa sejlede jeg og min Hjertenskær
gennem Skum og skinnende Vove,
og trodsigt vendte vi Ryggen
til Guld og til grønne Skove.

I Landet, hvor vi vilde bygge og bo,
var der Ungdom og Vaar og Helse —
og Vækst i Klarhed og Skønhed
og Sjælenes frie Frelse.

CREDO

JEG tror paa *den hellige Aand*, hvis Aande
vugger over Jorden som Foraarsblæst,
mælder Fornyelsen nær for Haande,
hadet af Pøbel og spottet af Præst.

Jeg tror paa den hellige Aand, der stævner
frem som et rensende Livsenspust
over unge, stolte, higende Evner,
der hærges af Dogmernes Møl og Rust.

Fjendtlige Kræfter imod ham fnyser,
medens han hvælver i Menneskesind
en Himmel, hvor Engelen Lucifer lyser
i Verden ud og i Sjælene ind.

Jeg tror paa den hellige Aands Forbandelse
over golde Længsler og øde Egn —
paa alle Livsens-Kræfters Opstandelse
under skiftende Tiders skiftende Tegn.

Jeg tror, fordi jeg i Flammedaaben
— »Genfødelsens og Fornyelsens Bad« —
har langvejs øjnet Himmelen aaben
udover Tusindaarenes Rad —

hvor Aanden sig fønix-fornyende svinger
frem imod Jordens yderste Døgn,
stræber paa Morgenrødens Vinger
udover Livets yderste Løgn.

THØGER LARSEN

IV

JEG ELSKER DIG

1

JEG elsker dig som Natten elsker Dagen,
naar de i Dæmringsstundens Favntag mødes,
og Natten aander med sin blege Mund
et stakket Kys paa Dagens unge Pande,
men Dagen vinder sig af Nattens Arme
og vandrer lys og stolt sin Straalevej
og spreder Fest og Sol, ihvor hun skrider —
men ingen veed, hvad Længsel Natten lider.

2

Mit Hjerte er saa haardt som Sten,
det har jeg hørt af mer end een,
hvem jeg gav Grund til Klage.
Det faar nu være, som det vil!
dig byder jeg mit Hjerte til,
om du det ej vil vrage.

Og husk det vel: hvad hugget staar
i Stenen, trodser Vejr og Aar
og Vold og Tider onde;
mit Hjerte bærer dine Træk,
og aldrig skal de slettes væk,
før selv det gaar til Grunde!

3

De lyse Julinætter —
saa lempeligt de rinde;

og dejligt er at favnes
i Ly bag dunkle Linde.

Lad fast vort Favntag føjes,
lad hedt vor Elskov brænde,
til vore Lemmer visne
og Livets Lyst faar Ende!

Lad fast vort Favntag flettes!
her er saa godt at være; —
derude lad de andre
kun slaas om Guld og Ære,

og kives om en Guddom,
som død paa Korset hænger,
og stræbe mod en Himmel,
hvortil vi to ej trænger.

I disse Nætters Elver,
blandt disse ranke Linde,
og i vor unge Elskov
har selv vi Himlen inde!

4

Dagens lyse Guld er rundet
ud i Draabe efter Draabe;
rundt omkring os hviler Natten
i sin maanehvide Kaabe.

Skov og Eng og Bølger blunde;
Glæden slumrer nu og Sorgen,
Livet er til Ro og drømmer
om sin Sejersfærd i Morgen.

Ogsaa vi skal hjem at sove,
trætte er vi af at vandre;
ogsaa vi vil hjem at drømme, —
drømme lifligt om hverandre.

Mine Drømme som en broget
Blomsterkrans sig blødt vil slynge
om dit Legems fine Former,
kærligt om din Hals sig klynge.

Og til dig mit Navn vil bæres
sunget ud af dine Drømme,
naar paa Jomfrusjælens Vover
de som hvide Svaner svømme.

Og, som nu jeg mine Læber
trykker ømt mod dine røde, —
skal i Drømme vore Sjæle
i et Kys hinanden møde!

5

De lyse Nætter er ude,
og Byggen bjerget af Vang;
nu spilles de første Strofer
af Sommerens Afskedssang.

Nu piskes af Nordens Storme
det nys saa smilende Hav;
og St. Laurentii Taarer
falde paa Somrens Grav.

Farvel, du flygtende Sommer!
tag med min kærligste Tak,
min Tak for den rige Lykke,
som jeg af dit Bæger drak,

min Tak for den Fryd, der varer,
naar du maa vige af Land, —
min Tak, thi uden en Taare
Farvel jeg dig byde kan!

Lad visne Valmuens Blade,
og alle Løv skifte Lød;
den Blomst, som jeg tog i Eje,
er endnu blussende rød!

Lad Dagens Magt blive mindre,
og Mulmet øges hver Kvæld;
den Sol, i hvis Glans jeg vandrer,
den ganger aldrig paa Hæld!

VIA DOLOROSA

JEG gik mig ud en Stjernenat
med Hjertet fuldt af Ve
og fulgte gennem Skov og Krat
en tæt og tyst Allé.

Paa Himlen lo de lyse Spor
af Kornmod kort og svandt,
mens Maanen om den mørke Jord
sit Sølverbælte vandt.

Og Skoven laa i Skyggens Favn
og drømte tyst om Dag,
men fredløs fløj med Skrig en Ravn
paa vilde Vingeslag.

Jeg styred' mod en Stente hen;
men paa dens lave Trin
der sad en Kvinde hos sin Ven,
og hun var lys og fin.

Der sad en Kvinde hos sin Ven,
og hun var lys og fin;
jeg kendte hende vel igen,
for hun var engang min.

Mig førte frem mod dem min Vej;
de slap hinanden brat,
jeg saa paa hende, hun paa mig,
da tog jeg af min Hat:

»Min Hjertenskær, hav ingen Frygt,
og sæt hos ham dig ned;
her, veed jeg, kan man favnes trygt,
her var vort Mødested.

Og husker du den første Kvæld,
det første Favntags Lyst —
bliv ej saa bleg, mit Barn, men hæld
dit Hoved til hans Bryst.

Og mindes du den lyse Nat,
vi fulgtes ad fra Dans — —
du skal ej skælve saa, min Skat,
husk paa, nu er du hans.

Gem dig kun trøstig i hans Favn
og kys ham Natten lang,
og hvisk til ham hvert fagert Navn,
du skænked' mig engang. —

Men *du*, der nu har Lykken fat,
som du saa sikkert troer,
dig ønsker jeg en salig Nat
og flere i dens Spor.

Tillykke med det lyse Haar,
som er i Nat din Lyst;
tillykke, naar forraadt du gaar
med Helvedbrand i Bryst!

Tillykke med din Nattefærd
og med din Elskovsleg;
tillykke tusindfold, naar her
du gaar engang som jeg!« —

Jeg bied' ej paa Svar, men skred
dem stolt og mørk forbi;
og Sorgen fulgte mine Fjed
ad hver en ensom Sti.

JOHANNES MEIER

V

NATSTEMNING

GID min Tanke kunde finde
Ord for Nattens lune Vinde,
for de bløde Vift,
for de blege Nattefarvers
gyldenrøde Drømmeskrift
rundt i Horizontens Rande
og for Himlens Farveskær
over Fjordens fjerne Vande,
for den dybe Stilheds Sang
i hver Bølges sagte Klang
og for al mit arme Hjertes
Længsel paa min Nattegang.
Gid jeg kunde samle da
alle disse Ord i ét —
og, mens Dine Bryster blunde,

hviske det med Kys i Munde
mod det hvide, mod det runde,
saa Du løftede Din Arm
op imod Din unge Barm,
længselsfuld i Luften greb,
fandt Dit hvide Lagens Fold,
vaagned langsomt op og smilte,
aanded salig dybt og ilte
atter ind i Drømmes Vold!

SOMMERNAT

JEG læner mig ud over Vinduets Karm
og lytter til alt det stille —
ad Villavejen de elskendes Fjed —
fra Haven en Fugletrille —
jeg længes mod noget, jeg ikke véd —
er det Kærlighed?

Den lune Sommernat ligger saa tyst
om alle Skove og Sunde,
der glider et Lys fra den fjerne Kyst
hen over de Bølger, som blunde —
jeg længes mod noget, jeg ikke véd —
er det Evighed?

DIT BLIK —

DIT Blik faldt som dugvaadt
Sommernatsmørke
over min Sjæl
og dens knugende Tørke.

Dit Blik faldt som bløde
Blomsters Aande
over min døende
Kærligheds Vaande.

Nu svøber Dit Blik sig
som slyngende Ranker
tæt om min Sjæl
og dens tyngende Tanker.

DET ØNSKER JEG —

DET ønsker jeg Dig, som sveg mit Hjerte:
Gud give Dig ingen bitre Minder —
der gives en Graad, som i Øjet isner;
der gives en Graad, som aldrig rinder.

CHRISTIAN PALUDAN

VI

JEG VIL MINDES —

JEG vil mindes, jeg vil mindes Dagene, da Du var min!
Mine længselssyge Tanker
ere tunge Vindruranker,
og af deres modne Druer kryster jeg en Mindevin.

Mine Hænder blodigrøde drypper af den dyre Drik;
alle mine Glas er fyldte
og af Aftensol forgyldte,
og jeg drikker, og jeg glemmer, at forbi mig før Du gik.

Atter staar Du for mit Øje, som jeg første Gang Dig saa:
i den næsten lange Kjole
Du en Morgen gik til Skole,
og de kaade brune Lokker om din hvide Pande laa.

Og jeg drikker, og jeg sér Dig som den Aften da Du stod
i Alleen fin og stille,
mens med Ord saa milde, milde
jeg bekendte al min Elskov og faldt ydmyg dig for Fod.

— — Alle Minder drysses nu som Æbletræers Flor i Vind:
Rige Minder, lyse Minder,
sommerfyldte Jubelminder! —
Som et dufttungt Væld af Blade fylder de mit syge Sind.

Mine tømte Glas jeg griber, og jeg slynger dem til Jord,
og jeg vrider mine Hænder,
og jeg beder, bander, skænder,
og jeg kaster mig i Hulken over Havens Marmorbord:

Rig jeg var og stolt og mægtig, da jeg kaldte Dig for min:
hver Dag var et kostbart Smykke,
blank af Sol og Duft og Lykke! — —
— nu en Dranker der fortvivlet ruser sig i Mindevin.

SNE

DEN skulde blive liggende
den fine, hvide Sne,
saa Byens Folk en lille Tid
det hvide fik at sé.

De ser saa meget Aaret rundt,
af Livets grimt og graat;
de skulde se lidt hvidt iblandt,
det vilde være godt.

Paa Baggrund af lidt hvidt man bedst
det smudsige kan se . . . .
Den skulde blive liggende
den fine, hvide Sne.

H. STEEN-PETERSEN

MARIANE HØST

OM MUSIK OG MUSIKERE

NAAR man vil udtale sig om danske Komponister og deres Forhold til Publikum, har man Fornemmelsen af at behandle et Emne, der ikke interesserer ret mange.

Forholdet er nu engang saaledes, at den betydeligste Kunst har de færreste Venner, og det maa nødvendigvis i endnu højere Grad blive Tilfældet i et Samfund som vort, hvor Sporten sluger næsten al Interesse. Det synes i Virkeligheden som om Benenes Udvikling, og ikke Aandens, er den meste Ungdoms begejstrende Ideal.

Den unge Mand, der skriver Musik og som tænker og føler noget ved det, han skriver, er ikke langt fra at blive en Curiositet. Det er vanskeligt — saafremt han ikke egner sig til at være Timelærer — at sige hvad der kan stilles op med ham, og hvad han kan bruges til.

Saa har man dog mere Fornøjelse af en ung Digter, man kan, naar man keder sig, tage en af hans Bøger frem og kigge lidt i den, en saadan Beskæftigelse medfører samtidig en behagelig Fornemmelse af at være literært interesseret. Selv det at gaa paa en Maleriudstilling kan gøres til en ret utvungen Beskæftigelse og stiller ikke nær de Krav som en Musikopførelse, hvor man skal sidde stille i et Par Timer og høre paa en Musik, der maaske tilmed er moderne.

I vor unge Handelsverden betegner Revyvisens Tilegnelse Højdepunktet af aandelig Udvikling, og selv for vore Studenter kniber det med at svinge sig op over dette svimlende Standpunkt. Karakteristisk er det saaledes, at akademisk Orkester i flere Aar fandt sig godt hjulpen med en Tandlæge som Dirigent.

At den unge Kunstner som oftest har store Vanskeligheder at kæmpe med for at komme frem er i og for sig ingen Ulykke. Kamp skærper Energien, kræver Aarvaagenhed, den virker befrugtende og tvinger til at sætte Maalet højt, den Stærke bliver kun stærkere; men skal en saadan Kamp være sund og god, maa der ogsaa være noget at kæmpe for.

Pekuniært set er Komponistens Stilling den rene Elendighed, han maa være glad, saafremt han kan faa et enkelt Værk forlagt, om noget egentlig Honorar kan der sjeldent være Tale, og han kan heller ikke vente, at nogen vil have den Ulejlighed at spille Værket. Til Embede eller Stilling er der kun ringe Udsigt, til en ministeriel Understøttelse endnu mindre, da det herskende Princip for disse

Understøttelser er det, at de, som kan mindst, ere de mest berettigede. Vore Dirigentpladser besættes jo helst med Udlændinge, de unge kan i ethvert Tilfælde ikke vente at faa Brug for deres Evner paa denne Kant, og de med Tiden mere og mere beskedne Organistembeder besættes nu fortrinsvis med Skolelærere og andre Dilettanter — helst af Præstens Familie.

Bedst var det maaske, om man helt sparede Organisten og istedetfor anskaffede Drejeorgler til Salmesangen. Der vilde dog være noget vist højtideligt i at se en af vore stakkels Invalider, der ellers med deres falske Lirekasser (værre end de træffes noget Sted i Udlandet) afgiver en i dobbelt Forstand skærende Disharmoni til det lystige Hovedstadsliv, besørge et saadant Drejeværk, og det vilde tillige være en billig og nem Maade at faa den traditionelle Kirkemusik arrangeret paa.

Havde endda den danske Komponist et Publikum at støtte sig til, blot en mindre Kreds af Tilhørere, der interesseret fulgte de moderne Bevægelser i vor Musikverden, saa vilde der kunde ydes ham en ringe Trøst. Dette er imidlertid saa langtfra Tilfældet. Et Nutidspublikum bestaar dels af Familien, der gaar med, fordi den føler sig forpligtiget, dels af enkelte Venner og Bekendte, der kommer af Nysgerrighed — Resten er Fribilletternes store Skare.

Det eneste, der endnu kan lokke Folk til at gaa til en Koncert, er et eller andet moderne Klaveruhyre, en syngende Juveludstilling, eller en Violinistinde med bedaarende Øjne eller endnu bedre: en smægtende, *sød* Tenor. Er det dansk Kunst, der ønsker at faa Publikum i Tale, er Vejen for lang og Pungen for tom.

Med vore Foreninger gaar det langsomt ned ad Bakke. Musikforeningen bestaar snart udelukkende af Byens ældste; det er et Publikum, der langsomt vil uddø, thi de unge træder sikkert ikke til for at afløse de gamle.

Vi havde engang Koncertforeningen, vi havde Nerudas Kvartetsoiréer og Kapellets Kammermusikkoncerter, nu har vi snart kun Cæcilieforeningen tilbage, men denne Forenings Døre ere lukkede for den unge Kunst, og dens frodige Blomstring betegner netop Reaktionen.

De utaknemligste og modvilligste Tilhørere en Kunstner kan have er maaske netop de kære Colleger, de mange Musikere og Musiklærerinder. Her trives Bornertheden i fuldeste Maal, her florerer Klikkevæsenet, her findes den smaaligste Misundelse, her hører man kun hvad man *vil* høre, ser kun hvad man *vil* se. Stakkels unge Komponist, naar du skal løbe Spidsrod igennem disse sluttede og fremskridtsfjendtlige Rækker, skal du have en haard Ryg!

Der er maaske et svagt Haab om, at der i Fremtiden, lidt efter lidt og paa forskellig Maade, kan udvikles et nyt og mere forstaaende, mere modtageligt Publikum. Forholdene for Tiden synes nærmest haabløse.

Og nu vor Presse! — har den forstaaet sin Opgave? — har den med Sympathi og Interesse taget sig af den unge Kunst og samtidig søgt at værne om de Musikforetagender og Foreninger, vi havde? — har den aldrig været partisk og uvillig? — Kritikeren er vel den, der sidst af alle taaler Kritik; medens han fordrer den største Tolerance af Kunstneren, er han i Reglen selv yderst ømfindtlig — alligevel bør det næppe forties, at vor Presse i høj Grad har været med til at knuse og rive ned.

Saa udviklende god Kritik kan være, saa ødelæggende er den skaanselsløse, den

uvillige og personlige, som Ukrudt klamrer den sig om den spæde Kunstnerspire for at dræbe den, den opildner til Unatur og Forstillelse, leder det svage Talent paa gale Veje og vækker Splid og Ufordragelighed imellem de unge Kunstnere ved altfor direkte og iøjnefaldende at hæve den ene paa den andens Bekostning.

Hvad der kan siges om en Komposition beror jo paa et Skøn, og dette Skøn har fra tidligste Tider været et Skalskeskjul for Kritikerens personlige Uvilje eller Misundelse og vil vel fremdeles blive det. Hvormeget vilde der ikke være vundet ved en forstandig, indgaaende og velovervejet Kritik, en Kritik, der ikke enten slaar alt ned for Fode, ikke levnende Komponisten det ringeste Talent eller ogsaa larmer op i jublende Højsang over et ny-opdaget Geni for faa Aar efter at overføre denne Lovprisning paa en anden. Det musikalske Arbejde, der kun er et Produkt af Dygtighed og Routine, gaar dog, trods al Svada og Lovprisning, den sikre Glemsel imøde, medens den Kunst, der bunder dybt, maa høres tidt og udføres fortrinligt for at naa frem til fortjent Anerkendelse. Og dog er selv denne Vej trang. Det er ikke let at naa igennem det Panser af Uimodtagelighed og Adsprethed, som enhver Koncertgænger med eller mod sin Vilje bringer med. En haard og uretfærdig Kritik har her alle Chancer for en letvunden Sejer, den plejer Tilhørernes Bekvemmelighedstrang, giver ham Medhold i, at der intet var at forstaa, og at han fremtidig kan spare sig den Ulejlighed at høre den betræffende Musikers Arbejder. Hvilken Lettelse for Tilhøreren og hvilken haabløs Kamp for Komponisten! —

Aar kan gaa, og den lunkne Omtale vil bestandig holde ham nede. Et lille Land som vort, hvor Lunkenhed og Skepsis er en national Egenhed, afgiver nemlig de bedste Livsvilkaar for selv den smaaligste Misundelse.

Nu er ganske vist Talentet den bedste Gave et Menneske kan faa, det er som en lægende Kilde for alle Saar, selv den største Modgang og Uvilje skal Arbejdet snart bringe i Glemsel. Men hvor Forholdene er saa fortvivlede som her, hvor Publikum og Kritik forenes i sød Ligegladhed, dér er et forstandigt Sammenhold mellem Kunstnerne nødvendigt. At disse har et moralsk Ansvar til at lade hinanden vederfares Retfærdighed bør ikke glemmes. At ville staa ene, hævet over alle andre, er et Standpunkt, der kun vælges, fordi det bedst egner sig til at holde de andre, gryende Talenter fra Livet, men til en saadan uvirksom Selvforgudelse er der ikke længer Raad.

Hvad der heller ikke er til Gavn for vore Musikforhold, er de ældres reserverede og kølige Holdning overfor det ny i Kunsten; der kendes ingen Aldersgrænse, hvor den ældre Musiker finder det sømmeligt at vige for den unge. Dette passer imidlertid saa godt til hvad der ellers er Skik og Brug herhjemme — i Danmark bliver en Mand jo først General, naar han køres i Rullestol.

Det, vi Musikere og Komponister mest af alt savner, er en forstaaende og talentfuld Kritiker. *Hvornaar faar vi vor Georg Brandes?* Hvilken Fart vilde en saadan Mand ikke sætte i vort Musikliv, med ham vilde der oprinde en ny Tid. Hvor herlig var ikke den Tanke, at der dog var En, der forstod os, der saa' klart, hvad vi vilde, En, der kunde klare alle de tusinde Spørgsmaal, der paatrænger sig den unge famlende Kunstner, der kunde advare, vise Vejen, der i Ord kunde sige hvad den skabende Musiker havde følt og tænkt.

Det vilde næppe vare længe, før man saa venligere til den danske Musiker, man vilde snart lære at begribe, at denne Mand ogsaa havde noget paa Hjerte, at han var Digter, kun med den Forskel, at han benyttede Toner istedetfor Ord, og disse Toner vilde ikke længer blive saa fremmede og besværlige at høre paa, lidt efter lidt vilde maaske denne ejendommelige og skønne Kunst opnaa den Plads i den offentlige Bevidsthed, som den fortjener.

L — — s

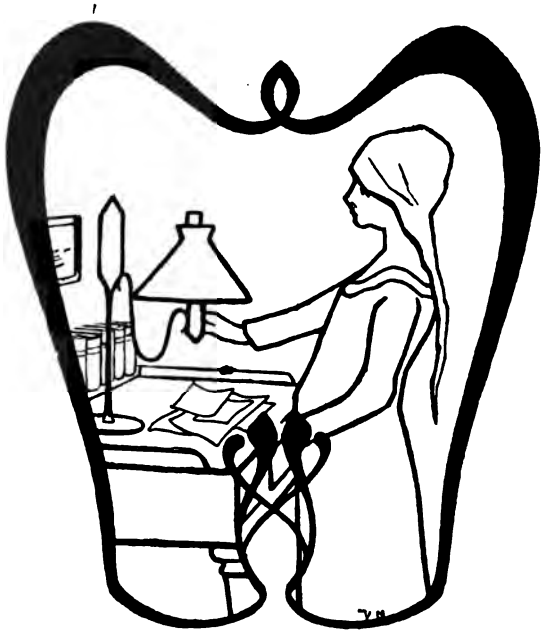

MARIANE HØST

SMØRDRITTEL-GAVEN

I Slutningen af Oktober ankom jeg til Odessa efter i ca. 5 Uger ikke at have læst et Blad ellet set et Brev fra Hjemmet. Jeg erfarede her, at en Krig var udbrudt mellem Englænderne og Boererne. En Krig? – En virkelig Krig? — mellem et ganske lille, halvkultiveret Folk og Verdens rigeste og mægtigste Nation? — en Krig *erklæret* af *den lille* Nation, det faatallige Folk med de relativt forsvindende smaa militaristiske Hjælpemidler?

Jeg tænkte paa Danmark og dette mit Lands Skæbne.

I *Warschaw* bekræftedes Krigsbudskabet. Ikke blot det, men *Russerne* glædede sig. Thi Englænderne havde til en Begyndelse lidt afgjort Nederlag.

Under Opholdet i *Berlin* ankom det første, store, sensationsvækkende Budskab om Englændernes absolute Vanmagt. Og *Tyskerne* glædede sig. »Englænderne kunde have godt af at betale Lærepenge. Hvorfor kunde de ikke lade dette lille, dygtige Bondefolk i Fred?« — »Og Tyskerne?« svarede jeg, »og Russerne, — hvad gjorde *I* i Sønderjylland og Polen og Finland, — og mange andre Steder?«

Jeg kom hjem til Danmark *(Ministeriet sad endnu).* —

Og ud over hele dette Land, mit Fædreland, der er et Symbol paa et af Europas Storpolitik sveget og svigtet Land, — ud over dette Land, der har den stærke Ære, at det *skylder sig selv Alt* — næsten Alt, ondt og meget godt, siden 64, gik et herligt formet Opraab om, *nu*, da det kneb, at vise Englænderne vor Sympathi ved at sende til engelske Lazaretter i Afrika skønne Daaser med godt, dansk Smør. Man vilde herved vise et elskværdigt Sindelag mod vor bedste *Kunde*, en fortræffelig Reklame for Fædrelandets vigtigste Produkt for Tiden!

Englænderne er en dygtig og meget rig Nation. England er en »god Kunde«. Englænderne er klogere end nogen aner af dem, der gaar med til Smørreklamen. *Ordet »Gentleman« er skabt i England.* De har en Verdensdannelse, der bevirker, at de — ved Finfølelse — hastigt skønner Forskel paa Skidt og Kanel.

Dertil er Englænderne herlige Kolonisatorer. De har tappre Lejetropper. I Centralafrika skød man ned Masser af frihedskære, ganske uciviliserede Dervischer paa en halv Mils Afstand. Hvad der er gaaet med til Kanonføde af indfødte »Oprørere« blandt de indiske Nationer, *maa* den gode Gud have noteret — om der ellers existerer en Nemesis for Stormagter i Europa. Englænderne fostrede i sin Tid Verdens

største Digter, i vor Tid Verdens kristeligste og derfor største Statsmand: Gladstone. Det er et stort *Folk*. Og — det er vel ikke det engelske *Folks* Skyld, naar vi, uden at én Stormagt rører sig, sér den tyrkiske Regering ved Mord, udførte med den mest oprørende, mest utrolige Grusomhed, udrydde den kristne, armeniske Nation. Hvorledes var det mægtige *Englands* Holdning til disse Rædsler? — Spørg Armenierne. Tænk paa den fortsatte Note-Komedie i Constantinopel! Europas Presse tier nu med, hvad der *fortsat* sker i tyrkisk Armenien. De myrdede tæller — efter paalidelig Opgørelse ved en indfødt, højt dannet Armenier, med hvem jeg i Oktober færdedes, — ikke som antaget ca. 200,000 Mænd, Kvinder og Børn, men snarest — en hel Million! Værket fortsættes i Stilhed. I sidste Høst faldt Kurderne atter ind over det lille Land. De slæbte bort hele Høsten, al Jordens Afgrøde. I August-September døde det mishandlede Folk af Sult. De »æder nu ogsaa Læder«. »300 Mennesker, som med Nød flygtede over Grænsen til russisk Armenien, efter at have set Hustruer og Børn voldtagne, skændede og bugsprættede, — 300 Mennesker naaede ved et Vidunder over denne Grænse. Og — blev kastet tilbage til deres Skæbne af russiske Gendarmer!« — Læs *Godets* nøgterne Redegørelse over Masakrerne i Armenien! og *Stormagternes* Forhold under samme! og du vil fornemme en stor og bitter Harme og en dyb Mistillid til alle mægtige Menneskemagters moralske Bevæggrunde til »europæisk Storpolitik«. En meget stor Foragt for det, der ikke *kunde* være *Folkenes* Villie, vil gribe dig i Struben. Og du vil mistvivle om, at der findes noget Væsen, nogen Magt, hvem Hævnen tilhører. — En Rædsel som den armeniske *vilde* i den mørkeste Middelalder have fremkaldt et Korstog, støttet af *alle* Europas Stater. Nu? — — Den gamle Verden genlyder af denne Raflen med Tærninger, denne Klirren med Sterling, der snart er den eneste *sande* »Sphærernes Musik« for denne Slægt. De rafler — alle sammen! — mens *Folkene* hyler.

Englænderne er en dygtig og meget rig Nation. England er beregnende. En fortræffelig Betaler. Der er noget »kort og godt« over dette Folk. — I 1801 bombarderede de os og ødelagde vor Flaade. I 1807 »tog« de, hvad vi til da havde faaet af Skibe. I 1864 gjorde de os ingen Gammen. Siden aad de vort Flæsk og vort Smør og betalte dets Værdi. Men i 1898 gjorde man i den engelske Presse hvad man kunde, saavidt *jeg* véd, för at beklikke vort Lands Produkter. Vi befinder os ikke desto mindre i god Fred med vor Blodsbeslægtede hinsides Nordsøen. Vi anerkender fuldt ud deres fortræffelige Egenskaber, ønsker dem alt fortjent godt, ser med oprigtig Deltagelse paa den Sorg, denne nye Krig kaster over Folket.

Men — den nordamerikanske Presse har utvivlsomt Ret: *At benytte den nærværende Situation til en ganske umiskendelig Reklame for »dansk Smør«*, det *er* en Foretagsomhed, der maa beklages. Denne »Indsamling« *er* en *Demonstration*. Den væsentligste Del af Demonstranterne er *Danmarks Bønder*. Men Landets Landbostand maa demolere mit Hus, om den, med Haanden paa Hjærtet, tør paastaa, at den i Sandhed ønsker at demonstrere *mod* Boererne *for* det rige og mægtige England. Gør den det, saa har *jeg* misforstaaet mit Folk, som det var, naar jeg satte det højest.

Jeg føler denne *Smør-Reklame*, fremkommen paa dette Tidspunkt og paa denne

Maade, som en bitter Skam for vor Nation. *Fri* Nationers og *fri* Mænds Haan vil vi vinde ad denne Vej. Vær vis paa det.

Jeg føler denne *Smørdrittel-Gave* som en Spot mod alt det, dette lille Lands ærekære Landbostand i mange Aar har troet og gjort, naar den troede og handlede noblest og forstandigst.

England er *saa* rigt, er sig sin Rigdom *saa* bevidst, at det kan blæse vore 200,000 Smørdaaser en Marche.

Englænderne er et *saa* udviklet, *saa* verdensklogt Folk, at *den offentlige Mening* derovre vil vide at skatte og taxere denne Lande-Gave efter dens *indre* Værdi. —

Jeg ynder ikke at udtale mig i Pressen om Dagens Spørgsmaal. Men, efter hvad jeg i denne Tid har set og hørt, *kan* jeg ikke tilbageholde mine Ord: *Skænk vore egne Fattige de opsamlede Smørgaver, og fri os for andre Nationers Spot!*

Julenat 99.

HANS KAARSBERG

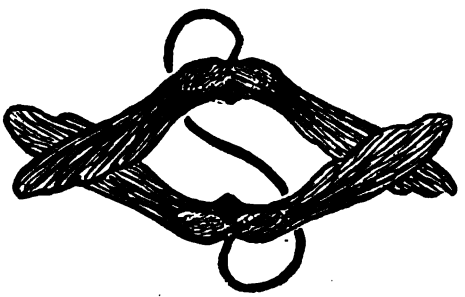

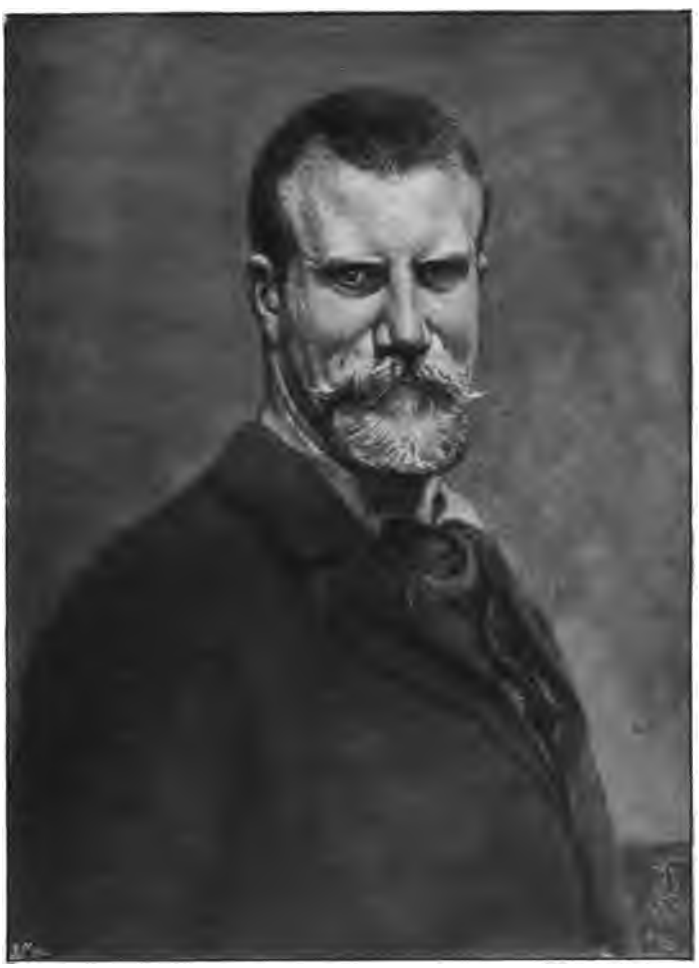

JOHANNES HOLBÆK SELVPORTRÆT

RADERET PORTRÆT AF
TEGNEREN JENS LUND

AXEL HOU

MARIANE HØST

KIRKEGANG

I Søndags var jeg i Kirke.

Dér har jeg ikke været siden min Konfirmation.

Jo — mangen stille Hverdags-Formiddag har jeg staaet ene i Frue Kirke og beskuet Thorvaldsens Apostle.

Og — nu husker jeg det — en Gang var jeg der ogsaa til en Bispeindsættelse.

Hvilket Postyr! Lige over for Prædikestolen var der reserveret Pladser for de københavnske Præster — der var vel mødt Hundrede af dem; de pyntede.

Teologiske Studenter fungerede som Marskaller.

Alle var paa Plads, alt var stille, der præluderedes paa Orgelet. Saa kom Kongefamilien.

Et Udvalg af de mest repræsentative Præster — de mest velnærede og de mest dekorerede — modtog de allerhøjeste Herskaber ved Indgangen og førte dem til reserverede Pladser oppe ved Alteret — forgyldte Stole med purpurrøde Silkebetræk. — —

Indsættelseshøjtideligheden var forbi, den nye Bisp skulde prædike.

Atter førte de repræsentative Præster de kongelige Herskaber fra deres Pladser ved Alteret til den for højstsamme med forgyldte, silkebetrukne Stole forsynede Loge lige over for Prædikestolen. Ved at passere Præsternes Plads fandt de kongelige Herrer Lejlighed til at trykke enkelte Velærværdigheders Hænder — det var dem, hvis Prædikener de hører Søndag Formiddag, og som de — i Følge Hofaviserne — samme Dags Aften bespiser ved deres Taffel.

Efter at den nybagte Prælat havde prædiket over Dagens Text, skulde der atter foregaa noget oppe ved Alteret — og atter førte de repræsentative Præster de allerhøjeste Herskaber fra Logen over for Prædikestolen til de for dem bestemte Pladser oppe ved Alteret.

Det Hele var en fuldstændig katolsk Forestilling.

Naa — men i Søndags var jeg som sagt i Kirke til en rigtig, ordinær Gudstjeneste.

Min gamle, skikkelige Husholderske sad efter Middagen og nikkede over sin Postil — jeg kunde se, at hun var lige ved at falde i Søvn. Saa besluttede hun sig til at gaa til Aftengudstjeneste.

Udenfor var det foraarsagtigt, klart Vejr, og for ikke at have for meget at bære tog hun kun sin Salmebog med sig. Det kunde forresten være nok at slæbe paa,

det var en af de langstrakte voluminøse med stor »Stil«. Muffen og Paraplyen lod hun blive hjemme.

Hen paa Aftenen begyndte det at øsregne. For Husfredens Skyld tog jeg da min Paraply for at gaa hen og møde den Gamle ved Kirken. Jeg kom, ligesom Folk strømmede ud. Men min Gamle var ikke iblandt dem. Saa spurgte jeg en ældre gudhengiven udseende Mand med hvidt Slips, der stod ved Indgangen, om det ikke var forbi.

— Ork nej, sagde han, det varer længe endnu.

Regnen øsede ned, Paraplyen tog af for oven, men jeg stod og blev vaad paa Fødderne.

Saa gik jeg ind i Kirken. Det var et højt, stort Rum, holdt i lyse, friske Farver. Der var stærkt oplyst og dejlig varmt. Der var Altergang. Udenfor Alterskranken laa de Troende paa Knæ med bøjede Hoveder. Indenfor stod Præsten, en køn ung Mand, i det purpurrøde Rygskjold med det guldindvirkede Kors i, og messede. Han havde en ypperlig Sangstemme og messede fortrinligt.

Orgelspillet bølgede gennem Kirken — der var feststemt og stille, dejlig varmt og lyst.

Paa en Stol i Kirkens øverste Hjørne sad en af mine Dødsfjender — min forhenværende Skrædder. Misforstaa mig ikke — jeg skylder ham ikke noget. Jeg har kun en Gang sendt ham et Par Benklæder til Reparation, som han fuldstændig ødelagde for mig. Det er dog heller ikke derfor, jeg hader ham. Det er fordi han er Klokker ved denne Kirke.

Han var en skikkelig Skræddersvend, der sad paa sit Bord og udførte det Arbejde, hans Mester paalagde ham. Men saa vilde han springe op og selv være Mester. Det gik ikke. Noget maatte der gøres — han skulde jo leve — og saa slog han sig paa Religionen.

Ved at møde atten Gange om Ugen til Missionsmøder, Samtalemøder, Vækkelsesmøder og alle mulige andre Slags Møder og ævle sig op ad alle de Præster og andre Folk, der har med Kirkevæsenet at gøre, lykkedes det ham virkelig at blive Klokker ved den her omhandlede Kirke, da den blev bygget. Han er en skutrygget, skumlende, slesk Fyr med et rødblondt Mefistoskæg, blondt Haar, blonde Øjenbryn og Øjenvipper. Jeg møder omtrent hver Dag ham og hans Kone, naar de er ude at lufte deres Unger — stort andet har Raden jo ikke at bestille — hun skubbende de to mindste i en Barnevogn, han sjokkende bag efter med de tre ældste, der omtrent er lige store. Jeg ved ikke, hvorledes det gaar til, men jeg kan ikke gøre for, at jeg er naiv nok til at betragte disse to Mennesker som særlig modbydelige Svin, fordi de har faaet fem Børn i de godt fire Aar, de har været gifte.

Bestillingen indbringer ham mellem to og tre Tusinde Kroner om Aaret. Jeg kunde have undet en Seminarist Stillingen — Seminaristerne har i al Fald, ligesom Teologerne, ofret Penge og Studium under den Forudsætning delvis at kunne tjene Brødet i Kirkens Tjeneste. Og en saadan stakkels Seminarist har maaske forgæves søgt et elendigt Andenlærerembede til sex Hundrede Kroner.

— —

Præsten bar Brødet og Vinen rundt til Altergæsterne:

— Dette er Jesu sande Legeme, dette er Jesu sande Blod.

Orgelspillet akkompagnerede hans Gang rundt om Alteret. Saa var der Salmesang og Præstens messende Velsignelse og Menighedens Svar.

Det var stemningsfuldt.

Der kom ogsaa Stemning op i mig.

Jeg tænkte paa den Gang, da jeg var Barn.

Men jeg tvang mine Tanker til at slaa om.

Og jeg tænkte paa dem, jeg havde mødt udenfor Kirken, da den egenlige Gudstjeneste var forbi.

Hvem var de?

Den overvejende Del af dem var Kvinder. Alle tarvelige — Kirken ligger i et Arbejder-Kvarter.

De fleste af dem var gamle. Rynkede, sorgfulde, mange støttende sig til to Stokke, andre kun til een. Nogle med Briller paa, i sære forældede Dragter. Andre i forloren Elegance, falmede Silkemantiller og pjuskede Strudsfjer paa Hatten.

Der var ogsaa unge Kvinder. Først de vordende Konfirmandinder — Pastoren saa' gærne, at de kom til Gudstjenesten om Søndagene. Og de unge Piger, som man om Aftenen ser trippe frem og tilbage udenfor de Beværtninger, hvor der er gratis Koncert.

Men der var ogsaa Mænd.

Først Teologerne — de unge Studenter, der lige havde absolveret Patristikum, sad og gned sig kristen-kærligt op ad deres Kærester — Patristikum er det Stanto, ved hvilket enhver brav teologisk Student forlover sig, og hvorfra der kun er fire-fem Aar til Embedsexamen og otte-ni til et Embede, hvorpaa man kan gifte sig.

Dernæst de gifte Arbejdere. Det er Søndag. »Socialen« er læst, Middagsmaden er fortæret, Ungerne skriger, Piben er bleven sur.

— Ska' vi ikke gaa ud, Mutter? Men hvor skal vi gaa hen? I Arbejdernes Teater? Det er straks en Krone i Entré, en Bajer og en Kop Kaffe ska' vi da osse ha' — det kan let løbe op i et Par Kroner. Det har vi ikke Raad til. — — Lad os da hellere gaa i Kirke.

Og i Kirken er der rart. Der er varmt, der er lyst, der er Sang og Musik, og Præsten siger saadanne pæne, fine Ord, ligesom dem vi læser i Bøgerne — akkurat som paa Teatret.

Og Pigen fra Vaskeriet eller Systuen, der sidder den lange, kedelige Søndag Eftermiddag i sit kolde Logi, véd det samme — i Kirken er der varmt og lyst, der lyder Sang og Musik og kønne Ord fra en velvillig, fin Mands Mund.

Og den fattige Enke og den gamle, ensomme Jomfru véd ogsaa, hvor Trøstens Ord er at finde. — —

Ved Vagtparaden er Amalienborg Plads fuld af fattige Stakler, der ikke har Raad til anden Fornøjelse end at overvære Fanens Aflevering og nyde den taktfaste Militærmusik.

Den offentlige Musik om Sommeren har altid et meget stort og taknemmeligt Publikum.

Den, der vil bringe en Ulykkelig Trøst, finder altid et saare villigt Øre.

— Og Kirken er saa lun og varm paa en kold og kedelig Søndageftermiddag,

og Præstens Ord er saa milde og kærlige, at man maa græde over dem og glemme Verdens Ondskab og sin egen Sorg.

— —

Saa vil jeg da samle mine Betragtninger i denne ene Sum:

— Naar Staten giver flere Hundrede Tusinde Kroner om Aaret for at vedligeholde et Teater, hvor Livets Middagsherrer kan tilbringe et Par behagelige Timer med at overvære Forestillingerne, saa er det ikke mere end rimeligt, at Staten ogsaa giver forholdsvis lige saa mange Hundredetusinder for, at ogsaa Livets Fallenter kan tilbringe et Par lykkelige Timer som Tilhørere ved en efter *deres* Sindsstemning passende Forestilling.

Det maa foreløbigt ske i Kirkerne. Endnu nytter det vel ikke at foreslaa, at der for Kirkefondene bygges Folketeatre med gratis Entré.

HENRY MADSEN

ANDERS BUNDGAARD FRA RAADHUSET

Widener Library
3 2044 105 202 188